

Revista Științifică a Studenților în Drept

Facultatea de Drept, Universitatea din București

2026

Facultatea de Drept, Universitatea din București

Sesiunea de Comunicări Științifice a Studenților și Masteranzilor

Ediția a XVII-a

1-3 aprilie 2026

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC

Juriu Secțiunea de Drept Privat

prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN, conf. univ. dr. Doru TRĂILĂ (director de departament),
conf. univ. dr. Paul POP (prodecan)

Juriu Secțiunea de Drept Penal

prof. univ. dr. Lavinia – Valeria LEFTERACHE, prof. univ. dr. Cristina ROTARU – RADU,
conf. univ. dr. Andra Roxana TRANDAFIR (prodecan)

Juriu Secțiunea de Drept Public

prof. univ. dr. Simona GHERGHINA, conf. univ. dr. Alexandru – Sorin CIOBANU (director de departament),
conf. univ. dr. Daniela-Anca DETEȘEANU (prodecan)

conducerea ediției a XVI-a

director - lector univ. dr. Oana Mihaela SALOMIA
director adjunct - asist. univ. dr. Ștefan BOGREA

fondatorul Sesiunii de Comunicări Științifice a Studenților și Masteranzilor

prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN

redactor

Ioana VÂRSTA

Grafică & DTP

MIND
COMMUNICATION

Cuprins

Secțiunea Drept Privat 9

Condamnați la libertate în Panopticul algoritmic: Data Trust-ul ca proiect de recuperare a sinelui digital

Tudor-Alexandru NIȚESCU (anul III, grupa 304, IF) 10

Transportul alternativ - analiză prin prisma contractului de transport și a platformei digitale

Maria DRAGOMIR (anul III, grupa 309, IF) 28

Sunt sirenele bune sau persoane?

Ana Carina NIȚULESCU (anul I, grupa 104, IF) 45

PREMIUL III

It's not that deep"... Or, is it?: *cancel culture* și evaluarea prejudiciilor morale

Miruna-Ștefania CORNESCU (anul III, grupa 304, IF) 59

PREMIUL I

Normele corectitudinii politice și limitele dreptului pozitiv: o analiză juridico-filozofică a răspunderii delictuale în contextul fenomenului „cancel culture”

Ana-Maria VAZQUEZ ELEUTERIO, Alexandru TACHE (anul II, grupa 204, IF) 77

Limite juridice și constrângeri tehnice în completarea contractului smart pe cale judiciară

Raluca ABABEI (anul IV, grupa 404, IF) 96

Tratamentul care te îmbolnăvește: malpraxisul

Brândușa Ioana Teodora STREȘINĂ (anul III, grupa 303, IF),

Anca Maria DICU (anul III, grupa 306, IF) 115

Profesorul – vinovatul de serviciu...? O analiză practică asupra răspunderii cadrelor didactice pentru faptele ilicite ale elevilor minori

Miruna-Florentina CROITORU (anul II, grupa 206, IF) 131

Smart contracts în logistica și transportul de mărfuri. Validitate, probatoriu și riscuri juridice

Alexandra CAZAN (anul III, grupa 304, IF), Eric-Ionuț MORARU (anul III, grupa 312, IF) 184

Apărarea drepturilor nepatrimoniale: problematica furtului datelor biometrice și riscurile pe care utilizarea inteligenței artificiale le ridică în această materie

Maria BURICAN, Alexandra-Maria CÎRSTEA (anul II, grupa 204, IF) 168

Regimul juridic al actelor de identitate în România: impactul introducerii cărții electronice de identitate

Silviu-Florin BUDACĂ (anul I, grupa 104, IF) 187

Oportunitatea remediilor vremelnice și a măsurilor provizorii privind încălcările aduse programelor de calculator

Alexandra Diana APOSTOL (anul IV, grupa 406, IF),
Vlad-Cristian NEDELCU (anul IV, grupa 411, IF) 205

O analiză critică a deciziei 80/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție privind simulația și fraudă la lege

Andrei ILIESCU (anul III, grupa 307, IF) 222

Recunoașterea în România a căsătoriilor și parteneriatelor încheiate în străinătate între persoane de același sex: coliziune între valori tradiționale și obligații europene

Astrid MANOLEA (Master Drept internațional privat) **PREMIUL II** 238

Secțiunea Drept Penal**257****Răspunderea penală a minorilor – între știință, politică și impuls legislativ**

Paula VERINGĂ (anul III, grupa 311, IF)

258

Limitele aplicării legii penale mai favorabile: între principiul predictibilității și *lex tertia*. Studiu de caz asupra infracțiunilor contra libertății sexuale

Teodor-Adrian VINERSARIU (anul II, grupa 202, IF)

273

Protecția penală a vieții în devenire - analiză critică a proiectului de modificare a art. 202 din Codul Penal

Maria MÎNEA (anul III, grupa 306, IF)

289

Comparatie între măsurile asigurătorii și ridicarea de obiecte și înscrisuri. Raportul lor cu terții

Leonard-Viorel MAREȘ (anul III, grupa 301, IF)

307

Furtul calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată sau travestită

Ana-Maria-Georgiana CIULEI, Ariana-Diana VIȘAN (anul III, grupa 301, IF)

PREMIUL II

327

Minor? Sau doar un infractor?

Alexandros VELISARIS (anul III, grupa 315, IF)

344

Tehnologia blockchain: despre garanția tehnică dublată de incertitudinea juridică. Dileme probatorii în procesul penal

Alexandra-Ioana GURAMBA (anul IV, grupa 410, IF)

361

Omorul calificat – pe o scară de la violență la cruzime

Cristiana-Alexandra ORBOIU (anul III, grupa 306, IF)

PREMIUL I

378

Relevanța simulației în dreptul penal

Liviu-Teodor CIOBANU, Cornelius-Andrei RADU-MITREA (anul IV, grupa 401, IF)

395

De la libertatea contractuală la răspunderea penală: metamorfoza simulației în contextul abuzului de încredere prin fraudarea creditorilor

Andreea-Ștefania FLĂCĂU (anul III, grupa 305, IF) 409

Posibilitatea stărilor emotive de a constitui cauze de iresponsabilitate

Arina DUMITRU, Ana-Maria MUNTEANU (anul III, grupa 316, IF) 428

Teama în dreptul penal

Mateea-Ioana COSMA (anul II, grupa 206, IF) **PREMIUL III** 444

Tehnologia CRISPR și protecția penală a genomului uman

Andreea-Ioana DIMA (anul III, grupa 304, IF),
Ana-Roxana TUDORAN (anul III, grupa 305, IF) 458

„Cuprinzi tot gândul cu aripa ta?” – circumstanța agravantă a profitării de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate

Teodora ERCULESCU (anul III, grupa 304, IF) 475

Arestarea preventivă: cât de „rezonabilă” poate fi durata când timpul nu curge în favoarea ta?

Ruxandra COSTACHE (anul III, grupa 306, IF) 492

Când legea anulează „Da”-ul: agresiunea sexuală și violul în căsătoriile consimțite dintre un major și un minor ulterior modificării prin Legea nr. 217/2023 și Legea nr. 424/2023

Georgian-Cosmin IOSUB (anul III, grupa 310, ID) 509

Secțiunea Drept Public**525****Dezlegarea mult așteptată a instanței supreme asupra contenciosului administrativ exercitat de subiectele de drept public – soluție coerentă sau interpretare care complică și mai tare lucrurile?**

Mara DUMITRU (anul II, grupa 204, IF),

Livia NEDELEA (anul III, grupa 315, IF)

PREMIUL III

526

Utilizarea datelor cu caracter personal în procesul stabilirii dinamice a prețurilor. Practică profitabilă sau încălcare a drepturilor fundamentale?

Letiția DIACONU (anul III, grupa 315, IF)

546

Accesul la instanță în materia declarației de impunere: mit sau realitate procesuală?

Bianca-Ioana CEAUȘU (anul III, grupa 304, IF)

560

Avizarea tacită în urbanism. Analiză critică asupra Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 31/2025

Yasemin ASAN (anul III, grupa 302, IF)

575

Grupul social - Marea necunoscută a Convenției privind Statutul Refugiaților

Lucian CISMARU (anul II, grupa 208, IF)

PREMIUL II

587

Probleme de drept internațional în chestiunea Mării Chinei de Sud

Maria-Milena ȘERBĂNICĂ (Master Drept Internațional Public)

602

Intrarea în legalitate a construcțiilor ridicate fără autorizație de construire sau cu nerespectarea prevederilor acestora: mecanism de convergență între realitatea urbanistică și reglementarea actuală

Bianca-Cristina CONSTANTIN (anul II, grupa 205, IF)

618

Între imposibilitate tacită și temei legal: suspendarea judecării cauzei până la soluționarea excepțiilor de neconstituționalitate

Matei-Mihai MANTU (anul II, grupa 205, IF)

PREMIUL I

635

Exproprierea de facto și carența normativă. Dreptul de proprietate ca etos juridic

Miruna Ileana MOLDOVEANU (anul II, grupa 206, IF) 654

A transformat revizuirea art. 83 din Constituția României instituția prezidențială?

Mihai-Darius DAMIAN (anul I, grupa 102, IF) 668

Hotărârile: o analiză asupra celui mai controversat act al Curții Constituționale a României

Octavian-Andrei TUDOR (anul II, grupa 215, IF) 685

Protecția digitală în spațiul european a minorilor refugiați

Andrei-Cristian IONESCU (anul III, grupa 315, IF) 701

Regimul juridic aplicabil succesiunilor ierarhilor și monahilor Bisericii Ortodoxe Române

Theodor-Cristian NIȚĂ (anul IV, grupa 418, IF) 716

Secțiunea Drept Privat

Condamnați la libertate în Panopticul algoritmic: Data Trust-ul ca proiect de recuperare a sinelui digital

Condemned to freedom in the algorithmic Panopticon: The Data Trust as a project for recovering the digital self.

Condamnés à la liberté dans le Panoptique algorithmique : le Data Trust comme projet de récupération du soi numérique.

Tudor-Alexandru NIȚESCU – anul III, grupa 304, IF

coordonatori: prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN, drd. Horia BANCIU

Rezumat: Prezenta cercetare explorează implementarea mecanismului *data trust* în dreptul român prin prisma instituției fiduciei (art. 773 C.civ.), ca soluție de protecție a „sinelui digital” în fața expansiunii algoritmice. Lucrarea analizează natura juridică a datelor ca bunuri incorporale și propune tranziția de la modelul ineficient *notice by choice* la un „metaconsimțământ” gestionat de fiduciar experti. Sunt identificate barierele legislative actuale, limitarea calității de fiduciar și formalismul excesiv al formei autentice, fiind formulate propuneri *lege ferenda* pentru extinderea sferei fiduciarilor și digitalizarea procedurilor prin semnătură electronică, sub supravegherea ANSPDCP. Obiectivul final este restabilirea echilibrului de putere între utilizatori și furnizorii de servicii IA prin intermediul unei guvernări a datelor de tip *bottom-up*.

Cuvinte-cheie: data trust, trust, fiducie, contract de fiducie, protecția datelor, DGA, GDPR.

Abstract: The present research explores the implementation of the data trust mechanism within Romanian law through the lens of the fiduciary institution (Art. 773 of the Civil Code), as a solution to protect the "digital self" against algorithmic expansion. The paper analyzes the legal nature of data as intangible assets and proposes a transition from the inefficient *notice by choice* model to a "metaconsent" managed by expert fiduciaries. Current legislative barriers are identified, such as the restricted eligibility of fiduciaries and the excessive formalism of the authentic form, leading to *lege ferenda* proposals for expanding the scope of fiduciaries and digitalizing procedures through electronic signatures, under the supervision of the ANSPDCP. The final objective is to restore the balance of power between users and AI service providers through bottom-up data governance

Keywords: data trust, trust, fiduciary , fiduciary agreement, data protection, DGA (Data Governance Act), GDPR

Résumé: La présente recherche explore la mise en œuvre du mécanisme de data trust (fiducie de données) en droit roumain à travers le prisme de l'institution de la fiducie (art. 773 du Code civil), comme solution de protection du « soi numérique » face à l'expansion algorithmique. Le travail analyse la nature juridique des données en tant que biens incorporels et propose une transition du modèle inefficace de *notice by choice* vers un « métaconsentement » géré par des fiduciaires experts. Les barrières législatives actuelles sont identifiées, notamment la limitation de la qualité de fiduciaire et le formalisme excessif de l'acte authentique, et des propositions *lege ferenda* sont formulées pour élargir la sphère des fiduciaires et numériser les procédures via la signature électronique, sous la supervision de l'ANSPDCP. L'objectif final est de rétablir l'équilibre des pouvoirs entre les utilisateurs et les fournisseurs de services d'IA grâce à une gouvernance des données de type bottom-up.

Mots-clé: fiducie de données, trust, fiducie, contrat de fiducie, protection des données, DGA, RGPD

1 Introducere

1.1. Context

În eseu „Întrebare privitoare la tehnică”, filosoful german Martin Heidegger prezintă conceptul de *Gestell* ce reprezintă un cadru mental și istoric, forțat asupra gândirii omenirii, de către ea însăși. Odată cu avântul tehnologic masiv, omul este „somet” de tehnologie, devenind *Bestand* (marfă, capital uman, utilizator într-o bază de date, etc.), blocându-i, astfel, gândirea spre alte forme ale existenței (artă, cultură, religie) și transformând-o într-un instrument al tehnologiei, ci nu al omului¹. În ultimul deceniu, conceptul de *Gestell* s-a concretizat, odată cu migrația existenței umane spre spațiul digital, unde experiența umană și comportamentul sunt transformate în date ce alimentează platformele digitale în scopul eficientizării avansului tehnologic și al capitalului. Din perspectivă economică, acest fenomen a fost considerat că ar fundamenta tranziția către o nouă etapă a societății capitaliste, mai exact „*technofeudalismul*”, în care utilizatorii devin „șerbii” marilor „feude” digitale pe care le folosesc pentru a-și asigura traiul sau nevoia de socializare, furnizând date fără contraprestație².

Acest fenomen a accelerat concomitent cu avansul fulminant al inteligenței artificiale care se „hrănește” din datele utilizatorilor, inteligența umană și modurile de manifestare ale acesteia devenind un simplu îngrășământ sub forma producerii de date. Astfel, survine o nevoie inherentă de a contracara această incursiune în existența individului prin mijloace și noi reguli la nivel social, al fiecărui stat.

1.2. Nevoia de protecție suplimentară

Plecând de la premisa că dreptul național trebuie să se raporteze întotdeauna omului mediu, fără pregătire juridică, care trebuie protejat, chiar și atunci când legislația europeană îi generează iluzia controlului asupra datelor sale prin *notice by choice* (oferindu-i dreptul de a opta privind prelucrarea datelor sale personale) sau alte mecanisme cu denumiri vandabile, lipsite de eficiență reală³. Prin urmare, devine evidentă nevoia de a preveni o viciere a consimțământului utilizatorilor, atât din prisma caracterului complex al termenilor și condițiilor fiecărei platforme accesate, care împiedică o înțelegere reală a acordului dat privind prelucrarea datelor, cât și prin poziția de dependență economică a utilizatorilor. Cu atât mai mult, se poate observa și caracterul sistematic și imprevizibil al colectării datelor personale, prin intermediul noilor algoritmi care implementează o computare de

¹ M.HEIDEGGER, „*Originea operei de artă*”, traducere de T.KLEININGER, G.LIICEANU, Ed.Humanitas, 1995, București, pp.129-173.

² Y.VAROUFAKIS, „*Technofeudalism - What killed capitalism*”, Ed. Penguin Random House Ireland, 2023, Dublin, pp.64-65.

³ Conform studiului Eurostat privind modul în care cetățenii europeni își protejează datele cu caracter personal în mediul online, cetățenii români se află printre țările de la coada clasamentului în funcție de modul cum își protejează modul în care le sunt accesate, prelucrate și procesate datele pe platformele online. Studiu: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260128-1>, accesat pe 18.02.2026, ora 17:00.

către IA, similară celei din „2001 - Odiseea Spațială”, ce dorește să emuleze autonomia caracterului uman. În acest context, trebuie identificate la nivelul raporturilor juridice de drept privat, existența unor măsuri de protecție apte, suplimentare celor din cadrele supranaționale, prin mecanisme juridice deja existente, care pot face față avansului tehnologic. Astfel, instituțiile juridice civile pe care se pot greșa mecanismele necesare protecției datelor cu caracter personal, trebuie să întrunească imperativul *încrederii* sau mai mult al delegării unor prerogative juridice aparținând utilizatorilor cu privire la datelor lor. Prezenta lucrare urmează să cerceteze posibilitatea unui astfel de mecanism juridic în dreptul intern.

1.3. Trust-ul și Data trust-ul

În opinia unui autor din doctrina anglo-saxonă⁴, mecanismul *trust-ului* ar fi cel mai potrivit pentru oferirea unei protecții suplimentare, la opțiunea utilizatorului, prin *data trusts*⁵.

Instituția trust-ului, specifică dreptului anglo-saxon, se caracterizează prin adaptabilitatea mecanismului său asupra oricărui fenomen socio-economic. Așa cum a fost definit în doctrina autohtonă: „Prin **trust**, așa-numitul **settlor**, care este proprietarul unui bun, transmite proprietatea acelui bun către o persoană (sau mai multe), numită **trustee**, cu intenția ca bunul să fie deținut în **trust** în beneficiul unei alte persoane, numită **beneficiary**”.⁶

Efectele aceste operațiuni constau în sciziunea juridică a dreptului de proprietate între „titlu legal” (*legal title*) și „titlu echitabil” (*equitable title*)⁷. Dacă la origine a fost concepută pentru protejarea bunurilor cavalerilor cruciați englezi atunci când aceștia plecau să recucerească Ținutul Sfânt⁸ (sau să se îmbogățească), evoluția relației om-tehnologie a relevat utilitatea *trust-ului* pentru cruciada individului pentru recucerirea Sinelui, într-o lume digitalizată, simulată⁹. În acest context, apare o specie a *trust-ului* așa-numitul *data trust*.

Data trust-ul reprezintă un mecanism juridic de guvernanță a datelor prin care persoanele vizate (utilizatorii) își încredințează drepturile asupra datelor personale unor fiduciari (*trustees*) cu scopul de a restabili echilibrul de putere în relația cu beneficiarii (furnizorii de servicii digitale sau de produse

⁴ S.DELACROIX, N.D. LAWRENCE, „Bottom-up Data Trusts: disturbing the ‘one size fits all’ approach to data governance”, în *International Data Law Review*, Vol. 9, Nr. 4, Oxford University Press, 2019, Oxford, pp.236-252.

⁵ Conceptul de Data Trust a fost pentru prima oară formulat în lucrarea L. EDWARDS, „Reconstructing Consumer Privacy On-Line: A Modest Proposal”, *International Review of Law, Computers & Technology*, Vol. 18, Nr. 3, pp. 313-344, Routledge/ Taylor & Francis Group 2004.

⁶ R. CONSTANTINOVICI, „Equity” și „Trust”, în *Revista „Dreptul”*, nr. 1/2004, Ed. Uniunea Juriștilor, 2004, București, pp. 204-211.

⁷ Idem., pentru mai multe detalii privind diferența dintre titlu legal și cel echitabil.

⁸ S.ANDERSON în W.R. Cornish et alii, „The Oxford History of the Laws of England: Volume XII: 1820–1914 Private Law”, Oxford University Press, 2010, Oxford, pp.3-46.

⁹ J.BAUDRILLARD, „Selected Writings”, Ed. Mark Poster, Stanford University Press, 1988, Stanford, pp.166-184.

inteligente-IoT¹⁰), care colectează datele, ca urmare a interacțiunii utilizatorilor cu serviciile sau produsele lor. Această operațiune juridică funcționează ca un intermediar independent, cu pregătirea necesară în domeniu, care gestionează termenii și condițiile de utilizare a datelor în numele beneficiarilor, fiind ghidată de o obligație fiduciară de loialitate față de interesele și aspirațiile acestora.

Acest curent de gândire a fost transpus în Canada, datorită naturii bivalente a dreptului canadian, de către o parte a doctrinei de drept civil din provincia Quebec, prin intermediul instituției civile a fiduciei¹¹. Prin utilizarea modelului de patrimoniu autonom specific tradiției de drept civil, data trust-ul transformă drepturile individuale fragmentate într-o forță de negociere colectivă capabilă să asigure o exploatare digitală antropocentrică și eficientă. Doctrina amintită subliniază utilitatea fiduciei, însă nu exclude grefarea pe alte instituții civile a măsurilor de protecție a datelor precum mandatul sau alte forme de gestiune a patrimoniului.

1.4. Obiectivele cercetării

Dreptul civil român, aparținând unui sistem juridic de tradiție continentală, a intrat în convergență cu ideile juridice occidentale privind atât trust-ul din sistemul common law, dar și cu fiducia din dreptul civil francez, păstrând anumite caracteristici. Totodată, instituția juridică a fiduciei din dreptul civil român este puternic influențată de modul de reglementare din Codul civil din Quebec a acestei instituții, reținând aptitudinea sistemului juridic din Quebec de a transpune în lumea sistemelor de drept continental a instituțiilor juridice de tradiție anglo-saxonă, în cazul cercetării, *data trust*-ul¹². Însă, forma pe care o îmbracă instituția fiduciei în dreptul civil român nu se suprapune perfect cu cea din dreptul din Quebec (mai apropiată de trust), la nivel național fiind transpusă instituția din Codului Civil francez (postreforma din 2007)¹³.

Prin urmare, se relevă oportunitatea și nevoia unei cercetări cu privire la aplicabilitatea instituției juridice a fiduciei din dreptul civil român pentru protejarea datelor cu caracter personal și nepersonal ale utilizatorilor platformelor digitale, după modelul anglo-saxon al *data trust*-ului, urmând a fi analizat în ce măsură devine eficientă fiducia în realizarea scopului său, al protecției datelor. În plus,

¹⁰ „Internet of Things ” (IoT) sau „Internetul Lucrurilor” reprezintă o rețea uriașă de obiecte fizice („lucruri”) care sunt conectate la internet pentru a colecta și a schimba date între ele sau cu un sistem central, fără a fi nevoie de intervenție umană constantă.

¹¹ A.S. HULIN, „De la fiducie de données en droit civil québécois : étude exploratoire pour un outil en construction”, McGill Law Journal, 67:2, 2021, Montreal, pp.119-156; și A.S. HULIN „Introduction à la fiducie québécoise de données”, publicat pe https://www.cyberjustice.ca/2020/11/26/introduction-a-la-fiducie-quebecoise-de-donnees/#_ftn1, 2020, accesat în data de 17.02.2026, ora 17:00 .

¹² M.-L. BELU-MAGDO et alii, „Noul Cod Civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență”, Vol.I-III, Ed. Hamangiu, 2012, București, p.1083.

¹³ R.CONSTANTINOVICI, în FL.A.BAIAS, E.CHELARU, R.CONSTANTINOVICI, I.MACOVEI (coord.), „Noul Cod Civil Comentariu pe articole.1-2664”, Ed. C.H. Beck, 2012, București, p.822; și în D.MOREANU, „Fiducia și trust-ul”, Ed. C.H. Beck, 2017, București, p. 157

din nevoia de a introduce data trust-ul în dreptul intern, cercetarea va conține propuneri de lege ferenda. Propunerile sunt de mai multe naturi (legat de persoane, de formă, de armonizare cu regulamentele europene), fiind tratate separat în secțiunile aferente.

2 Protecția datelor oferită de dreptul european

În acest reper conceptual, societatea europeană, dominată filosofic de libertatea inherentă a individului, a adoptat o serie de măsuri legale (*dreptul* fiind normatorul conduitei umane), în scopul limitării acestei exploatare a datelor umane de către „tehnologie”. Legislația fundamentală, adoptată în materie, este Regulamentul (UE) 2016/679¹⁴, („GDPR”), care a pavat drumul pentru o serie de alte legislații ce restricționează abuzul de date ale persoanelor, precum Regulamentul (UE) 2022/868¹⁵ („DGA”), Regulamentul (UE) 2024/1689¹⁶, („RIA”) și Regulamentul (UE) 2023/2854,¹⁷ („RD”). În acest sens, fiecare reglementare europeană prezintă un set de particularități ce trebuie analizate în scopul înțelegerii concepției asupra protecției datelor pe care o conferă legiuitorul european.

Primul regulament creează cadrul normativ general, un nivel de protecție prin care cetățenii europeni dobândesc drepturi cu privire la datelor lor, precum accesarea, prelucrarea, stocarea și portabilitatea, ce impun obligația corelativă a statelor membre și a Uniunii de a le ocroti. Mai mult, GDPR permite o protecție a datelor de sus în jos (*top-down*), impunând platformelor găzduitoare să ofere măsurile de protecție a datelor, pe când data trust-ul funcționează de jos în sus (*„bottom up data trust”* permite utilizatorilor să-și gestioneze independent drepturile privind datele prin operațiuni fiduciare). DGA instituie reguli stricte privind modul de gestionare, prelucrare a datelor utilizatorilor de către intermediarii de date din sectorul privat sau public și cadrul normativ în care aceștia pot opera. Totodată, actul legislativ introduce mecanisme riguroase pentru asigurarea neutralității intermediarilor interzicând acestora să utilizeze datele facilitate în scopuri proprii sau să

¹⁴ Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor), publicat în JO L nr.119/1 din 4 mai 2016.

¹⁵ Regulamentul (UE) 2022/868 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2022 privind guvernarea datelor la nivel european și de modificare a Regulamentului (UE) 2018/1724 (Regulamentul privind guvernarea datelor), publicat în JO L nr.152/1 3 iunie 2022.

¹⁶ Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 300/2008, (UE) nr. 167/2013, (UE) nr. 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 și (UE) 2019/2144 și a Directivelor 2014/90/UE, (UE) 2016/797 și (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind inteligența artificială), publicat în JO L 2024/1689, 12 iulie 2024.

¹⁷ Regulamentul (UE) 2023/2854 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 decembrie 2023 privind norme armonizate pentru un acces echitabil la date și o utilizare corectă a acestora și de modificare a Regulamentului (UE) 2017/2394 și a Directivei (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind datele), publicat în JO L 2023/2854, 22 decembrie 2023.

le comercializeze în beneficiu personal. Prin reglementarea unor concepte inovatoare precum altruismul în materie de date și prin crearea unui vize de conformitate. Acesata oferă infrastructura necesară pentru ca datele să fie puse în serviciul societății și al cercetării științifice într-un mod etic și transparent. RIA propune o clasificare a sistemelor de inteligență artificială în funcție de nivelul de risc pe care îl prezintă pentru siguranța și drepturile fundamentale ale cetățenilor, inclusiv cu privire la drepturile asupra datelor acestora, stabilind reguli stricte pentru sistemele de IA considerate de risc ridicat. Regulamentul impune dezvoltatorilor cerințe riguroase privind calitatea seturilor de date de antrenament, transparența algoritmilor și supravegherea umană obligatorie pentru a preveni erorile acestor sisteme. RD propune un cadru juridic mai degrabă economic decât de protecție a cetățenilor, având ca obiect facilitarea portabilității datelor obținute de către produsele de tip Internet of Things (IoT), în scopul unei creșteri a competitivității serviciilor post-vânzare a acestor produse inteligente, în pofida utilizatorilor/cumpărătorilor acestor produse care nu se bucură de confidențialitatea datelor obținute prin interacțiunea de către aceștia cu produsele. Astfel, chiar dacă în primă instanță reglementarea europeană pare să aibă o viziune antropocentrică în conflictul dintre Gestell și Bestand, se poate remarca, la o citire atentă a sistemului legislativ expus, că sunt în continuare prioritizate aspecte legate de avansul tehnologiei și eficiența economică.¹⁸

3 Analiza detaliată a fiduciei asupra datelor

În acest context al protecției datelor, analiza se va îndrepta asupra fiduciei și contractului de fiducie ca forme de transpunere a *data trust*-ului.

3.1. Fiducia în dreptul civil român

Fiducia este definită de art. 773 C.civ.^{19,20} drept operațiunea juridică prin care un constitutor transferă drepturi sau un ansamblu de drepturi către un fiduciar care le exercită cu un scop determinat, în folosul unui beneficiar, drepturile alcătuind o masă patrimonială autonomă. Din definiție reiese, mai întâi, că fiducia este o „operațiune contractuală complexă, caracterizată de un set de raporturi contractuale - transfer de drepturi cu titlu oneros, mandat atipic (irevocabil), administrarea unui

¹⁸ M.PATHAK, „Data governance redefined : the evolution of EU data regulations from the GDPR to the DMA, DSA, DGA , Data Act an AI Act, în *European data protection law review*”, vol. nr. 10, Lexion Publisher, 2024, Berlin, pp.30-42.

¹⁹ „operațiunea juridică prin care unul sau mai mulți constitutori transferă drepturi reale, drepturi de creanță, garanții ori alte drepturi patrimoniale sau un ansamblu de asemenea drepturi, prezente ori viitoare, către unul sau mai mulți fiduciar care le exercită cu un scop determinat, în folosul unuia sau mai multor beneficiari. Aceste drepturi alcătuiesc o masă patrimonială autonomă, distinctă de celelalte drepturi și obligații din patrimoniile fiduciarilor”.

²⁰ Codul civil a fost adoptat prin legea 287/2009, republicată în M.Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

patrimoniu de afecțiune în folosul beneficiarului, formând un tot unitar”²¹, ce excedează sferei contractelor speciale. În al doilea rând, din legea civilă rezultă condiția fundamentală pentru existența fiduciei, scopul determinat și persoanele implicate în această operațiune: constitutorul (sau constitutorii), fiduciarul (sau fiduciarii) și beneficiarul (sau beneficiarii). Scopul poate fi reprezentat de transferul unor bunuri, drepturi, garanții sau chiar obligații, în opinia unui autor, având în vedere că se transferă o masă patrimonială în ansamblul său²². Nu în ultimul rând, definiția legală ne expune funcțiile juridice ale fiduciei: transferul masei patrimoniale de la constitutor la fiduciar (fie temporar, fie definitiv); conservarea, administrarea sau dispoziția exercitată de fiduciar asupra drepturilor respective și transferul masei patrimoniale de la fiduciar la beneficiar sau chiar înapoi la constitutor²³. Aceste funcții conferă operațiunii juridice un caracter inedit în dreptul civil român, fiind o veritabilă excepție de la unicitatea patrimoniului, dar și față de celelalte forme de afecțiune ale acestuia.

3.1.1. *Dileme practice privind aplicarea fiduciei*

Din punctul de vedere al practicii, fiducia rămâne, totuși, o instituție relativ exotică în dreptul civil român, neavând o utilizare des întâlnită în operațiunile juridice curente²⁴. Acest lucru se datorează mai multor factori precum: domeniul limitat al persoanelor ce pot avea calitatea de fiduciar, formalitățile de publicitate excesive (fiscale și notariale) indiferent de obiectul fiduciei, lipsa reglementării unei fiducii sociale (social trust)²⁵ care să lărgască domeniile de aplicare ale instituției asupra unor colectivități și lipsa unui controlului permanent constitutorului asupra activității fiduciarului pe parcursul derulării operațiunii juridice, cu excepția așa-numitului „protector” terțului prevăzut de art.778 C.civ²⁶.

4 Contractul de fiducie asupra datelor în dreptul civil român²⁷

În doctrina autohtonă s-a afirmat că *trust*-ul are o „arie foarte largă de aplicare – de la domeniul contractual la cel al succesiunilor sau al protecției persoanelor incapabile, ori al organizațiilor non-

²¹ C. R. TRIPON, „*Fiducia, rezultat al interferenței celor două mari sisteme de drept: dreptul civil continental și dreptul anglo-saxon. Conceptul, clasificarea, evoluția și condițiile de validitate ale fiduciei*”, în Revista Română de Drept Privat, nr. 2/2010, Ed. Universul Juridic, 2010, București, p.166; și H.BURIAN. „*Fiducia în lumina Noului Cod Civil*”, în „Revista. Româno-Maghiară de Științe Juridice”, nr. 1/2011, Ed. Universitatea Sapientia, 2011, Cluj-Napoca, pp.30-48.

²² D.MOREANU, „*Fiducia și trust-ul*”, Ed. C.H. Beck, 2017, București, pp. 243-244.

²³ D.MOREANU, op.cit. , p. 167.

²⁴ D.MOREANU, „*Fiducia – art. 773-791 din Codul civil – un deceniu de aplicare practică!*” în Revista Română de Drept Privat, Nr.3-4, Ed. Universul Juridic, 2021, București, pp.446-448.

²⁵ D.MOREANU, vezi nota de subsol 22, p.447

²⁶ D.MOREANU, op.cit. , p. 191.

²⁷ Brevitatis causa, se impun anumite mențiuni, precum folosirea noțiunii de fiducie asupra datelor, pentru a descrie contractul de fiducie asupra datelor/ *data trust* (*termeni interschimbabili în cadrul cercetării*);

profit - în timp ce fiducia privește numai anumite relații de tip contractual”²⁸. În acest sens, o fiducie asupra datelor, formă de manifestare în sistemul juridic românesc a *data trust*-ului, ar deveni aplicabilă prin intermediul unei arhitecturi contractuale. Așadar lucrarea va aborda problematica prin analiza condițiilor de valabilitate ale contractului: ²⁹obiectului fiduciei asupra datelor, formei consimțământului pe care îl dau părțile, în special constituitorul, capacitatea de a fi parte a contractului³⁰ – constitutor, fiduciar și beneficiar, forma contractului. Într-o secțiune finală, vor fi cercetate alte alternative civile de transpunere a mecanismului *data trust*-ului.

4.1. Obiectul contractului de fiducie asupra datelor

O primă problemă ce apare în cercetarea privind aplicabilitatea instituției *data trust*-ului în dreptul civil român o constituie natura juridică a drepturilor asupra datelor transmise prin cadrul acestei operațiuni. Având în vedere specificitatea sciziunii juridice a *data trust*-ului, se impune identificarea unei oglindiri juridice civile a finalității operațiunii anglo-saxone. În literatura juridică, atât din România³¹, cât și din alte sisteme de drept³², a fost dezbătută natura dreptului prin raportare la însăși natura juridică a datelor lor, fiind analizat faptul dacă acestea sunt bunuri sau lucruri. Datele au fost definite drept reprezentări digitale de acte, fapte sau informații și sub forma unor înregistrări sonore, vizuale sau audiovizuale³³. Dificultatea majoră în calificarea datelor drept fapt material sau lucru rezidă în natura lor „non-rivală”³⁴ și omniprezentă, care face ca apropierea lor fizică să fie aproape imposibilă, deoarece posesia tradițională din dreptul civil presupune o exclusivitate pe care informația digitală nu o permite, prin capacitatea sa de a fi copiată infinit fără a priva posesorul inițial și de a exista concomitent în mai multe baze de date.

În acest context, Codul civil român definește la art. 535 C.civ bunurile ca fiind acele lucruri, corporale sau incorporeale, care constituie obiectul unui drept patrimonial. Datele nu au o substanță fizică, lucru ce determină calificarea lor drept bunuri incorporeale. Această calificare este condiționată, în doctrina

²⁸ R.RIZOIU, „*Garanțiile reale mobiliare. O abordare funcțională*”, Ed. Universul Juridice, 2011, București, p. 461.

²⁹ Condiția privind cauza contractului (art. 1235 C.civ.) depinde de necesitatea de protecție suplimentară (expusă în secțiunea de mai sus, ce justifică caracterul licit și determinat al acesteia) de care este animat utilizatorul-constitutor (*data subject*) atunci când încheie contractul de fiducie asupra datelor sale.

³⁰ Aspectele generale de la art.1180 raportate la dispozițiile relevante din Cartea I privind persoanele aplicându-se ca la orice alt contract.

³¹ C.T.UNGUREANU, „*Proprietatea asupra datelor digitale: realități, neliniști și posibile soluții*” în *Revista Română de Drept Privat*, Nr.2, Ed. Universul Juridic, 2023, București, pp.75-89.

³² F.BANTERLE, „*Data ownership in the data economy: a European dilemma*” în „*EU Internet Law in the Digital Era*”, Ed. Springer, 2019, Berlin, pp.199-225 și M.PATHAK, op.cit.

³³ C.T.UNGUREANU, op.cit, p.78.

³⁴ În considerentele DGA, la nr. (6) apare sintagma „date ca bun non-rival”: „(6) Generarea de date este rezultatul acțiunilor a cel puțin doi actori: proiectantul sau fabricantul unui produs și utilizatorul produsului respectiv.”. În dreptul civil român, asemenea bunuri ar fi bunurile neconsumptibile definite în art. 554 C.civ., ca fiind acelea care printr-o întrebuințare normală, nu-și consumă substanța, ele putând fi utilizare în mod repetat sau continuu.

autohtonă de către prevederea în lege a acestei caracteristici³⁵. Astfel, deși datele nu au o substanță fizică, ele devin bunuri incorporale atunci când regulamentele europene precum GDPR, RD, DGA sau legea română le conferă titularilor atribute specifice controlului, cum este dreptul la portabilitate sau accesul la datele IoT, care transformă fluxul informațional într-un activ economic identificabil și tranzacționabil.

Tranziția de la simpla informație la un activ protejat de lege este facilitată de aceste reglementări europene care nu creează un drept de proprietate asupra „materiei” informaționale, ci un drept asupra procesării ei, oferind titularului o formă de control juridic ce permite integrarea datelor în circuitul civil sub formă de bunuri incorporale. Fiducia asupra datelor preia aceste drepturi de control și le transformă în instrumente de gestiune, unde dreptul asupra datelor încetează să mai fie o luptă pentru posesie între utilizator și furnizorul de servicii digitale, devenind o putere de administrare a fiduciarului asupra unui bun imaterial într-o masă patrimonială autonomă.

Mai mult, pentru a spori aplicabilitatea acestei operațiuni juridice în sistemul civil român, este de remarcat că dobândirea unui drept asupra unui bun, indiferent de materialitatea sa, constituie pasul antemergător apropierei (ce atrage și privarea subiecților pasivi de dreptul respectiv)³⁶. În contextul unei fiducii asupra datelor, apropierea nu vizează informația în sine, ci se cantonează la drepturile de utilizare, oferind un cadru juridic în care colectarea, partajarea și ștergerea datelor sunt strict supravegheate și supuse responsabilității fiduciarului. Astfel, nu dreptul nepatrimonial, ce derivă din datele cu caracter personal, devine un bun, ci exercitarea acestui drept dobândește o valoare pecuniară ce poate fi încredințată administrării fiduciarului³⁷. Un argument în susținerea acestei naturi juridice îl poate reprezenta analogia cu dreptul la acțiune pentru repararea atingerilor aduse vieții private, care, deși izvorăște dintr-un drept nepatrimonial, este transmisibil soțului supraviețuitor sau moștenitorilor și va avea o manifestare patrimonială concretă prin hotărârea definitivă. În final, acceptarea acestei apropieri parțiale este considerată crucială pentru succesul fiduciilor asupra datelor³⁸, deoarece transformă exercițiul drepturilor digitale într-un activ ce poate fi protejat mult mai eficient în beneficiul persoanelor vizate.

4.2. Cum se poate da consimțământul la încheiere – metaconsimțământ

Așa cum am amintit mai sus, utilizarea operațiunii fiduciei asupra datelor ar ameliora protecția utilizatorilor de servicii digitale, în scopul și litera GDPR. Prin urmare, ar fi înlocuit mecanismul de *notice by choice*, care reflectă în realitate un consimțământ viciat, de eroare asupra modului în care

³⁵ V. STOICA, „Noțiunea de bun incorporal în dreptul civil român”, <https://www.juridice.ro/essentials/1646/notiunea-de-bun-incorporal-in-dreptul-civil-roman>, accesat online în data de 26.02.2026, ora 12:00.

³⁶ V. STOICA, „Drept civil. Drepturi reale principale”, ediția a IV-a, Ed. C.H. Beck, 2021, București, pp.95-96.

³⁷ A.S. HULIN, op.cit., pp.138-140.

³⁸ Idem., p.139, nota de subsol 96.

sunt într-adevăr folosite datele, dar și prin înlăturarea „epuizării de a bifa”³⁹. Fiduciarul ar deveni un agent, expert în governanța și confidențialitatea datelor, ce filtrează, în cunoștință de cauză solicitările de acces la date, conform cerințelor utilizatorului la momentul constituirii. În acest context, în momentul constituirii se poate vorbi de un „metaconsimțământ”, adică un consimțământ asupra modului de a consimți, prin care utilizatorul ar decide la prima accesare a unei platforme digitale asupra modului în care fiduciarul va lua deciziile de partajare a datelor, în numele său, potrivit cu preferințele și scopurile predefinite celui dintâi. Diferă de mandat prin existența unei mase fiduciare autonome în care se vor regăsi drepturile privind gestionarea datelor. Spre exemplu, un utilizator al platformei de socializare Facebook, la accesarea inițială va încheia prin consimțământul dat, un contract de fiducie asupra datelor sale, prin care fiduciarul (expertul în gestionarea datelor), va administra drepturile decurgând din GDPR cu privire la toate platformele din grupul Meta, din care face parte și Facebook.

4.3. Cine este fiduciar?

Cu privire la capacitatea de a fi fiduciar, art. 776 C.civ prevede la alineatele (2) și (3) o listă exhaustivă cu privire la persoanele ce pot avea calitatea de fiduciar contractual⁴⁰. Totuși, se poate observa că această sferă de persoane împiedică aplicarea *data trust*-ului, fiindcă nu au obiect specific și contravine GDPR. În urma analizei, se pot observa două ipoteze în care ar putea să funcționeze mecanismul *data trust*-ului în lumina fiduciei civile.

Prima ipoteza vizează extinderea domeniului de activitate al unor persoane deja menționate în alin. (2)⁴¹. Cu toate acestea, din perspectiva confidențialității, o astfel de situație ar fi contrară GDPR⁴². Mai mult, această situație ar condiționa de plata unei polițe/preț (prețul confidențialității⁴³) protecția „eventuală” a datelor.⁴⁴

³⁹ „Consent fatigue” este apatia sau desensibilizarea pe care utilizatorii o resimt din cauza întâmpinării constante, repetitive și adesea complexe a cererilor de a consimți privind modul în care le sunt prelucrate datele (precum bannerele de cookie-uri sau termenii de utilizare) online; în acest sens H. ZHU, M. ZHANG „ „*I don't get it, but I accept it*” Exploring uninformed consent to privacy policies: A neutralization perspective”, în „Computers & Security” vol. nr. 153, Ed. Elsevier BV, 2025, Amsterdam, accesat online la <https://www.sciencedirect.com/journal/computers-and-security/vol/153/suppl/C> , în data de 5.03.2026, ora: 14:30.

⁴⁰ Art.776 alin.(2) și (3) prevăd: instituțiile de credit, societățile de investiții și de administrare a investițiilor, societățile de servicii de investiții financiare, societățile de asigurare și de reasigurare legal înființate, notarii publici și avocații (indiferent de forma de exercitare a profesiei).

⁴¹ Precum societățile de asigurări sau de reasigurare spre domeniul guvernării și gestionării datelor utilizatorilor. Acest lucru ar presupune încheierea unor contracte de fiducie între utilizatorii - constituitori și persoanele juridice menționate. În acest sens, nu sunt excluse situațiile în care un utilizator-constitutor (fie persoană fizică, fie persoană juridică), în scopul prevenirii unei breșe cu privire la anumite date, încheie un contract cu o societate de asigurare sau reasigurare în vederea transferării unei părți din drepturile privind aceste date într-o masă fiduciară, plătind un preț al poliței.

⁴² Întrucât ar condiționa protejarea eficientă a drepturilor decurgând din regulament de către o societate de asigurări sau reasigurări care nu are ca obiect de activitate principală guvernarea datelor sau protejarea lor, în sensul actului european.

⁴³ „Price of privacy” - se referă la costurile economice, sociale sau personale pe care indivizii le plătesc pentru a-și proteja datele personale sau, dimpotrivă, prețul pe care îl plătesc prin renunțarea la intimitate sau confidențialitate în schimbul

Cea de-a doua ipoteză vizează, *de lege ferenda*, lărgirea sferei de persoane (în speță juridice) ce ar putea fi fiduciar⁴⁵ și instituirea de obligații suplimentare în sarcina furnizorilor de servicii digitale sau produse inteligente. Cea mai importantă dintre acestea ar fi cea prin care platformele și alți furnizori sunt obligați să aleagă o societate specializată, lăsând la latitudinea utilizatorilor alegerea modalității de gestiune a datelor⁴⁶. O astfel de propunere va asigura funcționalitatea „bottom up data trust”, utilizatorul-constituitor devenind beneficiarul (interpretare permisă de art. 777 C.civ.). Această obligație ar reprezenta doar o garanție suplimentară, la nivelul raporturilor juridice private, a drepturilor utilizatorilor decurgând din actele legislative europene. Obligația trebuie să fi în sarcina platformelor sau furnizorilor, fiindcă s-ar ajunge la situația juridică unde o persoană este obligată să-și exercite dreptul la portabilitatea datelor⁴⁷ *ope legis*, deși ar dori să partajeze mai multe date sau nu dorește protecția suplimentară, fapt contrar reglementării europene. Mai mult, această obligație ar reprezenta doar o particularizare, în spectrul guvernantei de date, a obligației preexistente⁴⁸.

Tot în viziunea propunerii *de lege ferenda*, organul statal care ar supraveghea respectarea obligațiilor de către furnizori va fi Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal („ANSPDCP”). Aceasta, având deja competență generală în domeniul protecției datelor personale, conform legii 102/2005⁴⁹ și GDPR, va supraveghea încheierea contractelor de fiducie asupra datelor încheiate de utilizatori, prin menținerea unui registru de publicitate⁵⁰ care va publica doar existența contractelor, nu și titularii acestora (*privacy by design*⁵¹), prevenind posibilele

serviciilor digitale gratuite. În acest sens M. LESK, „*The Price of Privacy*”, în „*Security & Privacy*”, vol. 10, nr. 5, IEEE, 2012, New York, pp.79-81.

⁴⁴ Evenimentul (spre exemplu breșa de date de mai sus) condiționează răspundere asigurătorului. În situația unui conflict de interese, cu privire la breșa de date (spre exemplu Facebook comunică lui X, societate de asigurări, datele ce au fost sustrate, însă ambii convin că nu reprezintă o breșă), nu ar fi suficient domeniul limitat de fiduciar din C.civ. pentru o protecție eficientă.

⁴⁵ Bănci de date, ONG-uri specializate în guvernanta datelor, etc. .

⁴⁶ Spre exemplu, un utilizator ce va decide să partajeze mai multe date cu o platformă socială, va fi protejat de o prelucrare excesivă (copiere, vânzare, breșe etc.) prin faptul că datele sale sunt automat transferate fiduciarului platformei. Fiduciarul este supravegheat, conform 788 C.civ., de beneficiar, constituitor sau chiar terțul desemnat de beneficiar (spre exemplu avocatul utilizatorului).

⁴⁷ Persoana vizată are dreptul ca datele cu caracter personal să fie transmise direct de la un operator la altul acolo unde acest lucru este fezabil din punct de vedere tehnic.

⁴⁸ În sarcina furnizorilor anterior menționați, de a permite portabilitatea datelor și de a se abține de a aduce atingere acesteia, conform art. 20 GDPR.

⁴⁹ Republicată în temeiul art. IX din Legea nr. 129/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 102/2005 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal, precum și pentru abrogarea Legii nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 503 din 19 iunie 2018, dându-se textelor o nouă numerotare.

⁵⁰ Registrul de publicitate menținut de ANSPDCP va funcționa după modelul RNPM, cu mențiunea că datele de identificare ale utilizatorilor vor fi anonimizate pentru a respecta standardele GDPR (vezi nota de subsol 49). Obligația de înscriere va fi în sarcina fiduciarului, fiindcă acesta este expert în domeniul intermedierei de date.

⁵¹ „Privacy by design” – organizațiile (persoane juridice de drept public, privat sau chiar persoanele fizice profesionale) sunt obligate să integreze măsuri de protecție a datelor în dezvoltarea tuturor sistemelor, serviciilor și produselor încă de la bun început, nu ca o etapă ulterioară. Acest lucru presupune implementarea unor măsuri tehnice (de exemplu, alocarea unui pseudonim, criptarea) și a unor politici organizaționale care să asigure că principiile de protecție a datelor, precum

înțelegeri abuzive dintre entitățile fiduciare și furnizorii de date⁵². În plus, această propunere ar elimina alte impedimente privind forma (aspecte ce vor fi analizate în secțiunea privind forma contractelor de fiducie asupra datelor). Nu în ultimul rând, propunerea s-ar conforma și exigențelor impuse de DGA, care ar delega supravegherea intermediarilor de date fie din sectorul public, fie din sectorul privat (inclusiv entitățile-fiduciare) unei autorități publice.

Așadar, cea de-a doua ipoteză pe care o expune prezenta lucrare ar elimina o parte din barierele legislative existente pentru a facilita aplicabilitatea fiduciei asupra datelor, după modelul *data trust*-ului anglo-saxon.

4.4. Cine este beneficiar?

Beneficiarii unui *data trust* sunt, în principal, persoanele vizate (*data subjects* conform GDPR⁵³). În anumite modele de guvernare a datelor, beneficiarul poate fi și o întreagă comunitate sau societatea în ansamblu, atunci când trustul este orientat către cercetare sau beneficii publice (altruismul de date prevăzut de Cap. IV din DGA⁵⁴). În dreptul civil român, această structură se aplică prin art. 776 C.civ, care prevede că beneficiarul fiduciei poate fi constitutorul, fiduciarul (cu anumite limite) sau o terță persoană. Astfel, persoana fizică (constitutorul) poate transfera drepturile asupra datelor sale către un fiduciar, desemnându-se pe sine ca beneficiar pentru a se asigura că datele sunt exploatate exclusiv în interesul său, sau poate desemna terți (cum ar fi organizații de cercetare) pentru a beneficia de valoarea cumulată a acestora.

Mai mult, articolul 776 C.civ permite ca beneficiarul să fie orice persoană juridică, ceea ar valida operațiunea unei fiducii asupra datelor în furnizorul de servicii digitale, sisteme IA sau produse inteligente primește dreptul de a utiliza și fructifica un patrimoniu de date administrat de un fiduciar independent, expert în domeniul guvernantei datelor. Această configurație transformă exploatarea datelor dintr-o simplă colectare opacă, într-un proces transparent guvernat de obligații fiduciare clare. Astfel, beneficiarul-dezvoltator are acces legal la date de înaltă calitate, în timp ce fiduciarul veghează ca limitele prelucrării să nu încalce instrucțiunile constitutorilor sau standardele de confidențialitate europene. Din punct de vedere economic, „exploatarea” devine o formă de fructificare a patrimoniului de afecțaiune, similară cu încasarea dividendelor dintr-un portofoliu de acțiuni gestionat de un administrator de fond. O situație ilustrativă ar fi o fiducie în care utilizatorii de

minimizarea datelor, sunt aplicate în mod implicit. Acest aspect este prevăzut de art. 25 din GDPR. Aspecte tehnice dezvoltate în: <https://gdpr-info.eu/issues/privacy-by-design/>, accesat în data de 05.03.2026, la ora: 16:30.

⁵² Exemplul de la nota de subsol 42.

⁵³ Adică utilizatorii care își încredințează drepturile asupra datelor pentru a fi gestionate colectiv în scopul protejării intereselor și drepturilor lor digitale.

⁵⁴ „Altruismul în materie de date se referă la persoane fizice și întreprinderi care își dau consimțământul sau permisiunea de a pune la dispoziție datele pe care le generează – în mod voluntar și fără recompensă – pentru a fi utilizate în scopuri de interes general. Aceste date au un potențial enorm de a promova cercetarea și de a dezvolta produse și servicii mai bune, inclusiv în domeniul sănătății, al mediului și al mobilității.”.

vehicule inteligente permit unui fiduciar să gestioneze datele lor de telemetrie, desemnând un furnizor de sisteme de navigație (IA) ca beneficiar pentru a exploata acele date în vederea optimizării traficului urban, primind în schimb acces gratuit la servicii premium sau compensații financiare derivate din succesul algoritmului.

Așadar, în cadrul operațiunii *data trust*-ului transpus în dreptul civil român prin intermediul unei fiducii contractuale asupra datelor, beneficiarul poate fi atât utilizatorul-constituitor, cât și furnizorul de servicii digitale, sisteme IA sau produse inteligente.

4.5. Condiția privind forma contractului de *data trust*

Așa cum s-a arătat și în doctrină, publicitatea excesivă pe care a impus-o legiuitorul român în reglementarea privind fiducia a împiedicat largă utilizare a acesteia, în ciuda avantajelor economice pe care transpunerea adecvată a instituției *trust*-ului în dreptul civil român le-ar fi putut aduce⁵⁵. Modelul pe care l-a urmat legiuitorul român a fost cel al Reformei Codului civil francez din 2007 (ce a modificat transpunerea din dreptul civil din Quebec a instituției), unde fiducia a fost supusă publicității într-un registru special al fiduciilor. Prin raportare la art. 774 și 1279 C.civ.⁵⁶, forma autentică a contractului este imperativă, sancțiunea fiind nulitatea absolută⁵⁷. Mai mult, art. 780 C.civ. impune înregistrarea la organul fiscal competent a contractului de fiducie și a modificărilor sale, tot sub sancțiunea nulității absolute, iar art. 781 C.civ. condiționează opozabilitatea acestuia de înscrierea în Registrul Național de Publicitate Mobiliară (denumit în continuare RNPM)⁵⁸. Aceste exigențe reprezintă cel mai mare impediment pentru transpunerea *data trust*-ului prin cadrul contractual al fiduciei, atât din cauza inconsecvenței rațiunii legiuitorului, cât și din cauza tehnicității operațiunii.

Mai întâi, cerința formei autentice pentru fiecare utilizator care dorește să adere la un *data trust* este total neadaptată ecosistemului digital, unde constituirea ar trebui să fie instantanee pentru a fi viabilă, dat fiind că fluxul de date este într-o dinamică permanentă. Similar, taxele și onorariile pentru fiecare act de constituire ar depăși, cu mult valoarea individuală a datelor dintr-un set, făcând modelul de „*bottom-up data trust*”⁵⁹ imposibil de implementat din punct de vedere economic, limitând accesul utilizatorului-constituitor la această formă de protecție suplimentară. Totodată,

⁵⁵ D.MOREANU, op.cit., pp.513-514.

⁵⁶ Or, Codul civil prevede la art. 1179 alin. (2) că atunci când legea impune o anumită formă a contractului, aceasta trebuie respectată, sub sancțiunea prevăzută de dispozițiile legale aplicabile.

⁵⁷ 1242 alin. (1) C.civ

⁵⁸ D. MOREANU, op cit., pp.246-268, pp.539-541 și p.550; D.MOREANU, „Fiducia – art. 773-791 din Codul civil – un deceniu de aplicare practică!” în Revista Română de Drept Privat, Nr.3-4, Ed. Universul Juridic, 2021, București, pp.435-445.

⁵⁹ Vezi secțiunea 2 „Protecția datelor oferită de dreptul european”.

bariera formei autentice subminează dreptul prevăzut de articolul 20 din GDPR⁶⁰, împiedicând transferul fluid și automatizat al drepturilor de exercițiu către fiduciar prin proceduri birocratice care anulează însăși esența interoperabilității digitale. În acest context, o abordare modernă ar trebui să prioritizeze înregistrarea exclusiv în RNPM⁶¹ ca mecanism unic de opozabilitate, asigurând astfel certitudinea juridică fără a sacrifica agilitatea și confidențialitatea impuse de legislația europeană. *De lege ferenda*, având în vedere interesul legiuitorului pentru utilizarea semnăturii electronice, exprimat de răspândirea în legislația românească a articolelor ce permit folosirea acestora, chiar și în domeniul procesual penal⁶² (!), se poate crea o metodă de mijloc, în care se renunță la forma autentică notarială, dar nu este permisă o „anarhie” a fiduciilor digitale, legiuitorul instituind în sarcina părților contractului de fiducie o obligație de a „autentifica” contractul prin semnătura digitală, pentru a preveni eventuale abuzuri. Prezenta cercetare aderă la criticile formulate de doctrina autohtonă⁶³ cu privire la inutilitatea formei autentice notariale pentru valabilitatea contractului de fiducie, cu excepția situației în care aceasta are ca obiect bunuri imobile. În altă ordine de idei, obligația publicității la organele fiscale contravine articolului 25 din GDPR⁶⁴, deoarece forțează deconspirarea structurii masei patrimoniale către autorități într-un mod care excedează necesității de securitate a datelor personale.

În plus, un autor⁶⁵ a constatat lipsa de constituționalitate a Ordinului 1.193/2021 emis de președintele ANAF⁶⁶, care impune înregistrarea „construcției juridice similare fiduciei⁶⁷”. Astfel, un data trust este similar și s-ar greșa pe contractul de fiducie, fiind o „construcție similară fiduciei”, criticile fiind aplicabile *mutatis mutandis*.

⁶⁰ Articolul 20 Dreptul la portabilitatea datelor : „ (2) În exercitarea dreptului său la portabilitatea datelor în temeiul alineatului (1), persoana vizată are dreptul ca datele cu caracter personal să fie transmise direct de la un operator la altul acolo unde acest lucru este fezabil din punct de vedere tehnic.”

⁶¹ Soluția este o alternativă la cele expuse la nota de subsol 48.

⁶² Art. 142¹ din Codul de procedură penală al României, articolul fiind introdus ca urmare a intrării în vigoare a legii 214/2024 priv. utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea., M.Of. nr. 647.

⁶³ D.MOREANU, idem. Nota de subsol 32.

⁶⁴ Articolul 25 Asigurarea protecției datelor începând cu momentul conceperii și în mod implicit (1) Având în vedere stadiul actual al tehnologiei, costurile implementării, și natura, domeniul de aplicare, contextul și scopurile prelucrării, precum și riscurile cu grade diferite de probabilitate și gravitate pentru drepturile și libertățile persoanelor fizice pe care le prezintă prelucrarea, operatorul, atât în momentul stabilirii mijloacelor de prelucrare, cât și în cel al prelucrării în sine, pune în aplicare măsuri tehnice și organizatorice adecvate, cum ar fi pseudonimizarea, care sunt destinate să pună în aplicare în mod eficient principiile de protecție a datelor, precum reducerea la minimum a datelor, și să integreze garanțiile necesare în cadrul prelucrării, pentru a îndeplini cerințele prezentului regulament și a proteja drepturile persoanelor vizate.

⁶⁵ D.MOREANU, „Fiducia – art. 773-791 din Codul civil (...)”, vezi. Nota de subsol 43, pp.438-440.

⁶⁶ Publicat în M. Of. nr. 779 din 12 august 2021. Conform preambulului Ordinului nr. 1.193/2021, acesta beneficiază de: „Avizul conform al Ministerului Finanțelor comunicat prin Adresa nr. 740.448 din 7.07.2021”.

⁶⁷ art. I pct. 2 din anexa nr. 1 la Ordinul nr. 1.193/2021

5 Alte alternative civile

În absența instituției fiduciei, dreptul civil oferă diverse arhitecturi juridice alternative pentru gestionarea colectivă a datelor, fiecare prezentând avantaje și limitări specifice în ceea ce privește separarea patrimonială și controlul exercitat de persoanele vizate. În primul rând, contractul de mandat cu reprezentare (art. 2009 C. civ.) este cea mai simplă formă de a replica un trust de date, întrucât utilizatorul (mandant) împuternicește o entitate specializată în guvernarea datelor (mandatar) să îi exercite drepturile GDPR, în special dreptul la portabilitate și dreptul de acces. Un avantaj ar fi că mandatul nu necesită formă autentică notarială (cu excepția cazurilor în care este dat pentru acte care cer această formă), fiind flexibil. În schimb, lipsește separarea patrimonială specifică fiduciei. Datele nu formează o masă autonomă protejată de creditori, putând fi valorificate sau prelucrate în dauna mandatarului.

O alternativă a *data trust*-ului este *data commons*, un tip de gestiune colectivă a datelor prin intermediul unui ONG, conform legii OG 26/2000, ce permite crearea unui „bun comun digital”, sub forma datelor utilizatorilor, care va fi folosit în domenii de cercetare diverse (altruismul din DGA). Dezavantajul este reprezentat de faptul că profiturile (dacă datele sunt monetizate) nu pot fi distribuite membrilor, ci trebuie reinvestite în scopul asociației și domeniul de aplicare foarte restrâns al acestei operațiuni. Dacă cruciadele medievale puteau să aducă și bogății pentru cavaleri, cu *data trusts*, în schimbul unui preț, utilizatorii ar valorifica mai eficient valoarea datelor pe care în mod obișnuit le partajează fără contraprestație.

Concluzii

Aplicabilitatea *data trust*-ului reprezintă „scutul” în această cruciadă a utilizatorilor pentru redobândirea Sinelui digital, în care individul și datele pe care le produce sunt pradă unei exploatare „consimțite”. Legislația europeană mimează antropocentrismul și creează o reglementare ce lasă la discreția „latifundiarilor digitali” modul în care să protejeze datele utilizatorilor. Mai mult, falia între protecție și exploatare se va adânci mai mult odată ce sistemele de IA vor deveni autonome. Totuși, există speranța, în contextul transpunerii prin intermediul fiduciei, raportată la configurația ei actuală din dreptul civil românesc, *data trust*-ului. Eficiența operațiunii juridice cu scopul de protecție a datelor, depinde de o interpretare creativă a dispozițiilor Codului civil sau chiar o modificare a acestuia. Nu în ultimul rând, cercetarea poate oferi o direcție, un impuls legiuitorului român pentru a

facilita procesul de aplicare al *data trust*-ului și de a suplimenta, conform legiuitorului european, protecția cetățenilor în lumea digitală.

Bibliografie

Resurse tipărite:

1. S.ANDERSON în W.R. Cornish et alii, „*The Oxford History of the Laws of England: Volume XII: 1820–1914 Private Law*”, Oxford University Press, 2010, Oxford.
2. F.BANTERLE, „*Data ownership in the data economy: a European dilemma*” în „EU Internet Law in the Digital Era”, Ed. Springer, 2019, Berlin, p.199-225
3. J.BAUDRILLARD, *Selected Writings*, Ed. Mark Poster (Stanford; Stanford University Press, 1988), pp.166-184
4. M.-L. BELU-MAGDO et alii, „Noul Cod Civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență”, Vol.I-III, Ed. Hamangiu, 2012, București, p.1083.
5. H.BURIAN. „*Fiducia în lumina Noului Cod Civil*”, în „Revista. Româno-Maghiară de Științe Juridice”, nr. 1/2011, Ed. Universitatea Sapiența, 2011, Cluj-Napoca, p.30-48
6. R. CONSTANTINOVICI, „*Equity*” și „*Trust*”, în Revista „Dreptul”, nr. 1/2004, Ed. Uniunea Juriștilor, 2004, București, pp. 204-211.
7. R.CONSTANTINOVICI, în FL.A.BAIAS, E.CHELARU, R.CONSTANTINOVICI, I.MACOVEI (coord.), „*Noul Cod Civil Comentariu pe articole.1-2664*”, Ed. C.H. Beck, 2012, București, p.822.
8. S.DELACROIX, N.D. LAWRENCE, „*Bottom-up Data Trusts: disturbing the ‘one size fits all’ approach to data governance*”, în International Data Law Review, Vol. 9, Nr. 4, p.236-252, Oxford University Press, 2019
9. L. EDWARDS, „*Reconstructing Consumer Privacy On-Line: A Modest Proposal*”, International Review of Law, Computers & Technology, Vol. 18, Nr. 3, pp. 313-344, Routledge/ Taylor & Francis Group 2004
10. M.HEIDEGGER, „*Originea operei de artă*”, traducere de T.KLEININGER, G.LIICEANU, Ed.Humanitas, 1995, București, p.129-173
11. A.S. HULIN, „*De la fiducie de données en droit civil québécois : étude exploratoire pour un outil en construction*”, McGill Law Journal, 67:2, p.119- 156, 2021
12. M. LESK, „*The Price of Privacy*”, în „*Security & Privacy*”, vol. 10, nr. 5, IEEE, 2012, New York, p.79-81.
13. D.MOREANU, „*Fiducia și trust-ul*”, Ed. C.H. Beck, 2017, București, p. 243-244.

14. D.MOREANU, „*Fiducia – art. 773-791 din Codul civil – un deceniu de aplicare practică!*” în Revista Română de Drept Privat, Nr.3-4, Ed. Universul Juridic, 2021, București, p.446-448.
15. M.PATHAK, „*Data governance redifined : the evolotion of EU data regulations from the GDPR to the DMA, DSA, DGA , Data Act an AI Act*”, în European data protection law review, vol. nr. 10, Lexxion Publisher, 2024, Berlin, p.30-42.
16. R.RIZOIU, „*Garanțiile reale mobiliare. O abordare funcțională*”, Ed. Universul Juridice, 2011, București, p. 461.
17. V.STOICA, „*Drept civil. Drepturi reale principale*”, ediția a IV-a, Ed. C.H. Beck, 2021, București, p.95-96.
18. C. R. TRIPON, „*Fiducia, rezultat al interferenței celor două mari sisteme de drept: dreptul civil continental și dreptul anglo-saxon. Conceptul, clasificarea, evoluția și condițiile de validitate ale fiduciei*”, În Revista Română de Drept Privat, nr. 2/2010, Ed. Universul Juridic, 2010, București, p.166.
19. C.T.UNGUREANU, „*Proprietatea asupra datelor digitale: realități, neliniști și posibile soluții*” în Revista Română de Drept Privat, Nr.2, Ed. Universul Juridic, 2023, București, p.75-89.
20. Y.VAROUFAKIS, „*Technofeudalism - What killed capitalism*”, Ed. Penguin Random House Ireland, Dublin, 2023
21. H. ZHU, M. ZHANG „*I don't get it, but I accept it*” Exploring uninformed consent to privacy policies: A neutralization perspective”, în „Computers & Security” vol. nr. 153, Ed. Elsevier BV, 2025, Amsterdam

Resurse digitale:

1. A.S.HULIN,https://www.cyberjustice.ca/2020/11/26/introduction-a-la-fiducie-quebecoise-de-donnees/#_ftn1 , -accesat în data de 17.02.2026, ora 17:00
2. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260128-1>, accesat pe 18.02.2026, ora 17:00.
3. V. STOICA, „Noțiunea de bun incorporeal în dreptul civil român”, <https://www.juridice.ro/essentials/1646/notiunea-de-bun-incorporeal-in-dreptul-civil-roman>, accesat online în data de 26.02.2026, ora 12:00. <https://gdpr-info.eu/issues/privacy-by-design/>, accesat în data de 05.03.2026, la ora: 16:30.
4. <https://perma.cc/946H-BLF7> , accesat în data de 05.03, ora.17:00
5. H. ZHU, M. ZHANG , <https://www.sciencedirect.com/journal/computers-and-security/vol/153/suppl/C> , accesat în data de 5.03.2026, ora: 14:30

Transportul alternativ - analiză prin prisma contractului de transport și a platformei digitale

Alternative transport - an analysis from the perspective of the transport contract and the digital platform

Le transport alternatif – analyse du point de vue du contrat de transport et de la plateforme numérique

Maria DRAGOMIR – anul III, grupa 309, IF

coordonator: asist. univ. dr. Alexandru-Șerban RĂȚOI

Rezumat: Prezenta lucrare analizează transportul alternativ, concept apărut ca urmare a dezvoltării accelerate a tehnologiei. Contractul de transport alternativ și platforma digitală reprezintă cele două elemente esențiale care gravitează în jurul acestui concept. Prima parte a prezentului studiu se concentrează asupra contractului de transport, evidențiind caracteristicile acestuia, părțile implicate și particularitățile juridice care îl apropie de figura contractului de adeziune. Cea de-a doua parte prezintă natura platformei digitale, examinând controversa legată de calificarea serviciilor prestate de aceasta, între simplă intermediere și servicii din domeniul transporturilor. Analiza are în vedere atât reglementarea națională, cât și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. În final, lucrarea evidențiază interdependența dintre contract și platformă în realizarea transportului alternativ.

Cuvinte-cheie: transport alternativ, platformă digitală, pasager.

Abstract: This paper analyzes alternative transport, a concept that emerged as a result of the rapid development of technology. The alternative transport contract and the digital platform represent the two essential elements that revolve around this concept. The first part of the study focuses on the transport contract, highlighting its characteristics, the parties involved, and the legal particularities that bring it close to the concept of a contract of adhesion. The second part examines the nature of the digital platform, addressing the controversy regarding the qualification of the services it provides, between simple intermediation and transport services. The analysis considers both national legislation and the case law of the Court of Justice of the European Union. Finally, the paper emphasizes the interdependence between the contract and the digital platform in the realization of alternative transport.

Keywords: alternative transport, digital platform, passenger.

Résumé: La présente étude analyse le transport alternatif, un concept apparu à la suite du développement rapide de la technologie. Le contrat de transport alternatif et la plateforme numérique représentent les deux éléments essentiels qui gravitent autour de ce concept. La première partie de l'étude se concentre sur le contrat de transport, en mettant en évidence ses caractéristiques, les parties impliquées et les particularités juridiques qui le rapprochent de la figure du contrat d'adhésion. La seconde partie examine la nature de la plateforme numérique, en analysant la controverse liée à la qualification des services qu'elle fournit, entre simple intermédiation et services de transport. L'analyse prend en considération tant la législation nationale que la jurisprudence de la Cour de justice de l'Union européenne. Enfin, l'étude souligne l'interdépendance entre le contrat et la plateforme numérique dans la réalisation du transport alternatif.

Mots-clé : transport alternatif , plateforme numérique, passager.

1. Introducere

În ultimele decenii, tehnologia a cunoscut o evoluție spectaculoasă, care și-a pus amprenta în majoritatea domeniilor cu care ne intersectăm în viața de zi cu zi. Inovațiile tehnologice au adus schimbări importante și au facilitat desfășurarea activităților în diverse arii precum: sistemul medical, educațional, domeniul transporturilor și alte asemenea domenii. Odată cu dezvoltarea tehnologiei, au apărut metode noi de intermediere a transportului de persoane. Astfel, a luat naștere transportul alternativ prin intermediul platformelor digitale. Un exemplu elocvent îl reprezintă platformele Bolt, Uber sau Blue, care s-au răspândit rapid în diverse colțuri ale lumii.

Transportul alternativ beneficiază de o definiție expresă în dreptul intern în articolul 2 lit. a) din O.U.G. nr. 49/2019 privind activitățile de transport alternativ cu autoturism și conducător auto, după cum urmează: “deplasarea persoanelor, cu ajutorul unui autoturism, în baza unui **contract de transport alternativ** încheiat între pasager și operatorul de transport alternativ deținător al autoturismului, care este intermediat de un operator al platformei digitale conform prezentei ordonanțe de urgență printr-o **platformă digitală**”.

Prezenta lucrare va analiza transportul alternativ din perspectiva celor două elemente fundamentale care gravitează în jurul său: contractul de transport alternativ, care stabilește raporturile juridice dintre pasager și operatorul de transport și platforma digitală, infrastructura care facilitează încheierea contractului și organizarea serviciului.

2. Contractul de transport alternativ

2.1. Noțiunea contractului de transport alternativ

Contractul de transport alternativ de persoane cunoaște o definiție expresă în art. 2 lit. f) din ordonanța privind activitățile de transport alternativ, respectiv: “contractul încheiat prin intermediul platformei digitale între un pasager și un operator de transport alternativ de fiecare dată când este contractată o cursă de către un pasager, contract ce prevede termenii și condițiile în care va fi efectuată cursa la solicitarea pasagerului”. Astfel, acest contract se formează prin intermediul platformei digitale, părțile sale fiind operatorul de transport alternativ și pasagerul.

2.2. Părțile contractului de transport

2.2.1 *Operatorul de transport alternativ*

Conform definiției prevăzute de art. 2 lit. k) din actul normativ menționat anterior, operatorul de transport alternativ este deținătorul autoturismului cu care se efectuează transportul și trebuie să fie o persoană juridică sau să fie organizat într-una dintre următoarele forme: persoană fizică autorizată, întreprindere individuală sau întreprindere familială. Observăm așadar că legea impune o anumită formă de organizare pe care trebuie să o îmbrace operatorul de transport alternativ. Dacă acesta este o persoană juridică, poate lua forma unei societăți reglementate de Legea nr. 31/1990, spre pildă o societate pe acțiuni sau o societate cu răspundere limitată. Pe de altă parte, operatorul de transport alternativ poate opta pentru o formă de organizare fără personalitate juridică, precum persoană fizică autorizată, întreprindere individuală sau întreprindere familială, ale căror regimuri juridice sunt reglementate prin dispozițiile O.U.G. nr. 44/2008.

Operatorului de transport îi incumbă o serie de obligații prevăzute de art. 27 din O.U.G. nr. 49/2019. Acestea vizează anumite trăsături pe care trebuie să le prezinte autoturismele cu care se efectuează transportul sau condiții pe care trebuie să le îndeplinească conducătorul auto (art. 27 făcând trimitere la art. 23 care prevede, printre altele vârsta minimă de 21 de ani sau deținerea permisului de conducere de categoria B de cel puțin 2 ani). De asemenea, lit. g) a art. 27 prevede și o obligație de informare în sarcina operatorului de transport față de operatorul platformei digitale în ipoteza în care apar modificări cu privire la datele furnizate acestuia.

Operatorul de transport poate fi însuși conducătorul auto sau poate fi angajatorul acestuia, conform reglementării legale.

2.2.2 *Pasagerul*

O.U.G. nr. 49/2019 oferă și o definiție a pasagerului care reprezintă “persoana fizică care contractează transportul alternativ prin intermediul unei platforme digitale”. Pasagerul reprezintă astfel orice persoană care are nevoie de o deplasare în spațiu și încheie un contract de transport alternativ în scopul satisfacerii acestei nevoi. Pasagerul este partea la inițiativa căreia se încheie contractul de transport.

2.3. Caracterele contractului de transport alternativ

Acest contract este unul **sinalagmatic**, întrucât obligațiile părților sunt reciproce și interdependente. Operatorul de transport are obligația de a efectua cursa, adică de a realiza deplasarea pasagerului, de la locul de îmbarcare și până la locul de destinație, iar pasagerului îi incumbă obligația de a plăti un preț în schimbul contraprestației cocontractantului său.

Definiția legală a acestui contract nu prevede expres obligația pasagerului de a plăti o sumă de bani, însă art. 3 prevede că transportul alternativ se efectuează contra cost. Prin urmare, suntem în prezența unui contract **cu titlu oneros**, iar din coroborarea dispozițiilor art. 2 lit. f) și o) și a art. 3 rezultă că pasagerului îi incumbă această obligație în schimbul efectuării cursei. Această sumă de bani poartă denumirea specifică de tarif.

Totodată, este un contract **numit**, fiind reglementat prin dispozițiile O.U.G. nr. 49/2019.

Un aspect interesant îl reprezintă calificarea acestui contract din perspectiva clasificării contractelor în funcție de criteriul libertății părților de a negocia. Conform acestui criteriu, contractele se împart în trei categorii: negociate, de adeziune și obligatorii.¹

Contractele negociate se caracterizează prin faptul că părțile sunt cele care stabilesc conținutul contractului în urma unor negocieri, discuții libere. Acesta reprezintă tipul tradițional de contract.² Având în vedere definiția contractului de transport alternativ, putem afirma că acesta nu se încadrează în această categorie.

În ceea ce privește *contractele de adeziune*, conform art. 1175 C. civ., clauzele esențiale ale acestora sunt impuse sau redactate de una dintre părți, cealaltă parte neavând decât posibilitatea de a le accepta ca atare. În cazul contractului ce face obiectul prezentei analize, din ansamblul reglementării rezultă că termenii și condițiile sunt impuse de către platformă. Prin urmare, conținutul contractului nu este stabilit de comun acord prin negociere sau redactat de vreuna dintre părți, ci este impus în mod unilateral prin intermediul platformei, de către operatorul platformei digitale, care este un terț față de contractul de transport alternativ. Platforma stabilește elemente precum traseul care urmează a fi parcurs sau prețul cursei. Spre exemplu, pct. 4.6 din Termenii generali aplicabili Operatorilor de Transport Alternativ ai platformei Bolt prevede următoarele: “Aveți dreptul să percepeți un tarif pentru fiecare ocazie în care ați acceptat un Pasager prin intermediul platformei Bolt și ați efectuat Serviciul de Transport așa cum a fost solicitat. Tariful este calculat pe baza unui tarif de bază implicit, a distanței călătoriei specifice, determinată de dispozitivul bazat pe GPS și a duratei călătoriei specifice. Baza implicită poate fluctua în funcție de situația pieței locale. Dacă considerați că a existat o eroare în calculul Tarifului, puteți să ne trimiteți o solicitare de revizuire a Tarifului, trimițând o cerere de revizuire a Tarifelor la sfârșitul călătoriei”³. Părțile contractului de transport nu pot stabili așadar prețul, acesta fiind fixat de către platformă în baza unor criterii specifice. Operatorul de transport are doar opțiunea de a solicita o revizuire a tarifului, solicitare care nu echivalează cu posibilitatea determinării prețului de către operator.

¹ Cristina Elizabeta Zamșa- *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Hamangiu, 2024, București, p. 54.

² L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu- *Drept civil. Obligațiile*, Editura Universul Juridic, 2020, București, p. 50.

³ Termenii generali aplicabili Operatorilor de Transport Alternativ Bolt, disponibil online <https://bolt.eu/ro-ro/legal/>, accesat la data de 6.03.2026.

Nu în ultimul rând, prin prisma acestei clasificări, contractul de transport alternativ nu poate fi considerat un *contract obligatoriu sau forțat*, întrucât încheierea acestuia din urmă este impusă de lege și, ca regulă, conținutul acestuia este determinat legal⁴, aspecte pe care contractul de transport alternativ nu le prezintă.

Acest contract pare că se apropie de figura unui contract de adeziune. Astfel, în cazul acestuia din urmă, una dintre părți stabilește conținutul său, iar cealaltă are doar posibilitatea de accepta clauzele impuse de cocontractantul său. În schimb, în cazul contractului de transport alternativ, conținutul acestuia este configurat de către un terț, ambele părți ale contractului fiind în imposibilitatea de a-l influența. Prin urmare, asemănarea cu un contract de adeziune rezidă în conținutul prestabilit al contractului și în lipsa libertății de negociere a clauzelor acestuia. Cu toate acestea, în cazul contractului de transport alternativ, imposibilitatea de negociere vizează ambele părți contractante.

Așadar, raportându-ne la clasificarea contractelor în funcție de criteriul libertății părților de a negocia, observăm că nu putem încadra contractul de transport alternativ în niciuna dintre cele trei categorii reținute în doctrină. Deși se aseamănă cel mai mult cu un contract de adeziune, totuși contractul de transport alternativ excedează sferei de reglementare a art. 1175 din Codul civil, care prevede definiția contractului de adeziune. Prin urmare, se conturează necesitatea unei intervenții a legiuitorului în sensul lărgirii sferei normative a acestui articol ori în sensul reglementării unei altei categorii de contracte care să acopere această situație neprevăzută de lege în prezent.

2.4. Contractul de afiliere- actul juridic aflat în strânsă legătură cu contractul de transport

2.4.1. Noțiune

Prin intermediul platformei digitale se încheie atât contractul de transport alternativ, cât și contractul de afiliere, care constituie baza în temeiul căreia operatorul de transport alternativ își oferă serviciile persoanelor interesate cu ajutorul infrastructurii digitale.

Acest contract se bucură de o definiție expresă în articolul 2 lit. n), după cum urmează: “contract încheiat prin intermediul platformei digitale între operatorul de transport alternativ/conducătorul auto și operatorul platformei digitale, prin care se confirmă îndeplinirea tuturor cerințelor și acceptarea termenilor și condițiilor contractuale afișate pe platforma digitală”. Conform art. 18, acest contract conține termenii și condițiile colaborării dintre operatorul de transport și operatorul platformei digitale.

⁴ I. I. Neamț, L. Toma-Dăuceanu, *Drept civil. Obligațiile. Caiet de seminar*, Editura Universul Juridic, 2019, București, p. 26.

2.4.2. *Părțile contractului de afiliere*

Operatorul de transport alternativ a făcut obiectul analizei în secțiunea 2.2 referitoare la părțile contractului de transport alternativ, astfel că vom examina în această secțiune doar cea de-a doua parte a contractului de afiliere, respectiv operatorul platformei digitale.

O.U.G. nr. 49/2019 prevede că acesta reprezintă “persoana juridică pe numele căreia se emite avizul tehnic pentru platforma digitală prin care se intermediază transportul alternativ”. Se poate observa că, spre deosebire de operatorul de transport, în privința operatorului platformei digitale legiuitorul a prevăzut posibilitatea ca acesta să fie exclusiv o persoană juridică. Avizul tehnic care se emite pe numele său este obligatoriu pentru a putea desfășura operațiunea de transport în conformitate cu prevederile legale.

2.4.3. *Caracterele contractului de afiliere*

Contractul de afiliere este **sinalagmatic**, din acesta izvorând obligații reciproce și interdependente. Art. 18 prevede că acest contract se încheie în scopul probării drepturilor și obligațiilor părților. Conținutul acestora este prevăzut de termenii și condițiile fiecărei platforme digitale în parte, legea neoferind detalii în plus cu privire la acest aspect.

Caracterul oneros al contractului de afiliere este susținut de obligația operatorului de transport de a plăti un comision în schimbul utilizării serviciilor platformei digitale. Acest comision diferă pentru fiecare cursă în parte, fiind calculat pe baza tarifului cursei respective. Deși plata comisionului nu este prevăzută în O.U.G. nr. 49/2019, aceasta se numără printre termenii și condițiile platformelor digitale. Spre ilustrare, pct. 5.1 din Termenii generali aplicabili Operatorilor de Transport Alternativ ai platformei Bolt prevede că: “Pentru a utiliza Serviciile Bolt, aveți obligația de a plăti un comision. Comisionul Bolt este plătit în baza Tarifului pentru fiecare comandă de Serviciu de Transport finalizată.”⁵

Acesta este un contract **numit**, fiind reglementat de Ordonanța privind activitățile de transport alternativ, la care am făcut referire anterior.

Contractul de afiliere se încheie prin acceptarea de către operatorul de transport alternativ a termenilor și condițiilor contractuale afișate pe platforma digitală. Se observă așadar că suntem în prezența unui **contract de adeziune**, în care consimțământul operatorului de transport se formează prin acceptarea fără rezerve a ofertei de a contracta. Aceasta reprezintă cea de-a doua modalitate de formare a consimțământului prevăzută de art. 1182 din Codul civil.

⁵ Termenii generali aplicabili Operatorilor de Transport Alternativ, disponibil online: <https://bolt.eu/ro-ro/legal/tnc-driver-old/?category=rides>, accesat la data de 6.03.2026.

2.4.4. Raportul dintre contractul de transport și cel de afiliere- analiza incidenței unui grup de contracte

Grupul de contracte reprezintă o instituție juridică complexă ce reunește două sau mai multe contracte încheiate pentru atingerea aceluiași scop final, fiecare dintre acestea păstrându-și individualitatea juridică. Caracteristic acestei instituții este că aceste contracte pot fi încheiate între persoane diferite, dar este necesară o conexitate dată de obiectivul final⁶. Ca o consecință a faptului că fiecare contract își păstrează individualitatea, fiecăruia i se va aplica regimul juridic specific.

Transportul alternativ creează cadrul care dă naștere unui grup de contracte din care fac parte contractul de transport și contractul de afiliere. Contractul de transport alternativ nu se poate forma în absența unui contract de afiliere încheiat anterior între operatorul platformei și operatorul de transport, întrucât acesta din urmă nu ar avea mijloacele pentru a-și oferi serviciile celor interesați, nedispunând de infrastructura digitală necesară. Există așadar o strânsă legătură între aceste două acte juridice.

Obiectivul final urmărit prin această structură este realizarea transportului alternativ, a deplasării pasagerului. Prin încheierea contractului de afiliere operatorul platformei digitale urmărește indirect încheierea de către cocontractantul său a cât mai multor contracte de transport, întrucât operatorului de transport îi incumbă obligația de a-i plăti un comision platformei, ce reprezintă o anumită cotă din tariful de transport. Obligația de plată a comisionului izvorăște din contractul de afiliere. De asemenea, operatorul de transport are ca scop încheierea acestor contracte de transport cu pasagerii, urmărind obținerea unor avantaje pecuniare. Pasagerul este în schimb interesat de realizarea deplasării în spațiu.

Astfel, chiar dacă ambii operatori urmăresc obținerea unui folos patrimonial ce constă într-o sumă de bani, pe când interesul pasagerului vizează deplasarea, obiectivul principal comun al acestui grup de contracte rămâne efectuarea transportului. Conexiunea puternică dintre aceste contracte și imposibilitatea realizării transportului alternativ în absența încheierii ambelor acte juridice susțin incidența acestei instituții juridice.

⁶ L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu- *Drept civil Obligațiile*, Editura Universul Juridic, 2020, București, p. 54.

3. Platforma digitală în transportul alternativ

3.1 Noțiunea de platformă digitală

Acest termen este definit în art. 2 lit. m) din actul normativ menționat anterior “*platformă digitală* - aplicație informatică pentru intermedierea transportului alternativ care îndeplinește condițiile prevăzute la art. 7 prin care utilizatorii înregistrați, prin intermediul unui dispozitiv mobil de comunicații electronice, încheie în acest scop un contract de transport alternativ sau un contract de afiliere”.

3.2 Natura juridică a platformei digitale

Platforma digitală reprezintă un instrument care poate primi diverse calificări. În literatura de specialitate aceasta a fost abordată dintr-o perspectivă tripartită: tehnologia ce permite intermedierea anumitor operațiuni între utilizatori diferiți, întreprinderea care deține ori utilizează această tehnologie, respectiv piața formată prin conectarea cererii și ofertei pentru serviciul intermediat⁷. Ne raliem opiniei exprimate în doctrină conform căreia, datorită complexității sale, platforma digitală trebuie privită din mai multe perspective pentru a putea înțelege pe deplin esența acesteia.

Platforma digitală poate fi asociată cu tehnologia ce intermediază anumite operațiuni între utilizatori diferiți, întrucât prin intermediul acesteia se încheie contractul de transport. Practic, aceasta reprezintă un cadru care facilitează interacțiunea dintre părțile contractului de transport. De asemenea, tot prin intermediul platformei se încheie și contractul de afiliere între operatorul de transport și operatorul platformei digitale.

Calificarea platformei digitale drept o întreprindere pornește de la definiția acesteia prevăzută de art. 2 alin. (1) pct. a) din Directiva nr. 2024/2831 privind îmbunătățirea condițiilor de muncă în cadrul muncii pe platforme. Astfel, aceasta reprezintă “o persoană fizică sau juridică care furnizează un serviciu ce îndeplinește toate cerințele următoare: (i) este furnizat, cel puțin parțial, la distanță, prin mijloace electronice, cum ar fi prin intermediul unui site web sau al unei aplicații mobile; (ii) este furnizat la cererea unui destinatar al serviciului; (iii) implică, ca o componentă necesară și esențială, organizarea muncii efectuate de persoane în schimbul unei remunerații, indiferent dacă munca respectivă este efectuată online sau într-o anumită locație; (iv) implică utilizarea sistemelor automatizate de monitorizare sau a sistemelor automatizate de luare a deciziilor”.

⁷ Albert Albanezi, *Platformele digitale- o nouă arhitectură a întreprinderii (I)*, disponibil online: <https://sintact.ro/#/publication/151030943>, accesat la data de 6.03.2026.

În plus, platforma reprezintă și o piață digitală în care se intersectează cererea pasagerilor cu oferta operatorilor de transport.

3.3 Rolul platformei digitale în transportul alternativ

3.3.1 *Calificarea discutabilă a naturii juridice a serviciilor prestate de către platformă*

Aspectul asupra căruia ne vom îndrepta atenția în continuare îl reprezintă calificarea serviciilor prestate prin intermediul platformei. Problema juridică centrală care se pune este următoarea: au acestea un simplu rol de intermediere sau reprezintă veritabile servicii din domeniul transporturilor? În elaborarea prezentei analize vom avea în vedere dispozițiile O.U.G nr. 49/2019, jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și calificarea acestor servicii din perspectiva Termenilor și condițiilor anumitor platforme digitale.

3.3.2 *Natura serviciilor prestate de către platformă din perspectiva O.U.G nr. 49/2019*

Din ansamblul reglementării naționale reiese că platforma digitală prestează doar un serviciu de intermediere, tehnologia oferită de aceasta asigurând cadrul care facilitează conexiunea dintre operatorul de transport și pasager. Art. 3 stabilește ce reprezintă transportul alternativ, prevăzând actorii implicați în cadrul acestuia, precum și raporturile dintre aceștia. Platforma pare că îndeplinește numai funcția de intermediere, fiind străină domeniului transporturilor. Operatorul platformei digitale pare a fi un interpus între operatorul de transport și pasager, fără a stabili vreun raport juridic cu valențe în domeniul transporturilor.

3.3.3 *Natura serviciilor prestate de către platformă din optica jurisprudenței CJUE*

Ca punct de reper, am ales să ne concentrăm asupra cauzei C-434/15, care decelează aspecte prețioase pentru prezentul studiu.

În anul 2014, Asociación Profesional Elite Taxi, o asociație profesională a șoferilor de taxi din Barcelona, a introdus o acțiune în justiție în fața Tribunalului Comercial împotriva Uber Systems Spain având ca obiect solicitarea ca instanța să interzică Uber să-și desfășoare activitatea, ce consta în punerea în legătură a conducătorilor auto neprofesioniști, care utilizează propriul autovehicul, cu persoane care au nevoie de o deplasare în spațiu. Elite Taxi susținea că Uber desfășoară acte de concurență neloială și că nu deține licențele și autorizațiile administrative necesare conform reglementărilor interne pentru furnizarea serviciilor de taximetrie în mod legal.

Pentru a califica actele efectuate de Uber ca fiind sau nu loiale, Tribunalul Comercial pornește în analiza sa de la necesitatea clarificării existenței obligației Uber de a obține sau nu licențele și autorizațiile administrative specifice serviciilor de taximetrie. Instanța apreciază că este esențial să se

stabilească dacă serviciile prestate de către Uber reprezintă servicii ale societății informaționale, servicii de transport sau o reunire a celor două. Pentru a lămuri acest aspect, Tribunalul Comercial sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o serie de întrebări preliminare.

Analizând atent caracteristicile serviciilor furnizate de către Uber, Curtea ajunge la concluzia că acestea reprezintă servicii în domeniul transporturilor, influența exercitată de către platformă jucând un rol esențial, care excedează unor simple servicii de intermediere, prin urmare, acestea neputând fi calificate drept servicii ale societății informaționale.

Raționamentul Curții se focusează asupra unui ansamblu de elemente, precum: crearea unei oferte de servicii de transport prin intermediul aplicației informatice, selectarea conducătorilor auto de către platformă, rolul indispensabil al platformei, fără de care realizarea transportului alternativ nu ar fi posibilă, precum și influența decisivă exercitată de Uber în ceea ce privește modul de efectuare a serviciului de transport.

Primul element reținut de Curte este crearea unei oferte de servicii prin intermediul aplicației informatice. Astfel, acestea sunt accesibile persoanelor interesate să încheie un contract de transport alternativ cu ajutorul platformei digitale. Prin plasarea comenzii, pasagerul formulează o cerere pentru furnizarea unui serviciu de transport, oferta corespunzătoare acesteia provenind de la operatorii de transport care colaborează cu platforma digitală.

În ceea ce privește cel de-al doilea element, Uber este responsabil de alegerea șoferilor, ceea ce presupune că acesta atribuie un șofer unei anumite curse, având în vedere proximitatea locurilor în care se află șoferul și pasagerul în momentul comandării cursei de către acesta din urmă. În literatura de specialitate s-a prezentat următoarea opinie, cu privire la acest aspect: “Alegerea și înregistrarea șoferilor de către Uber indică o relație mai profundă decât o simplă intermediere digitală a unui serviciu. Aceasta evidențiază un grad semnificativ de control exercitat de Uber asupra serviciului de transport, iar faptul că Uber este responsabil pentru alegerea și înregistrarea șoferilor aduce serviciul său mai aproape de caracteristicile unui serviciu de transport decât ale unui simplu intermediar digital.”⁸

Cel de-al treilea aspect examinat de către Curte este reprezentat de rolul fundamental pe care platforma îl îndeplinește. În jurul acesteia gravitează conceptul de transport alternativ. Inexistența acesteia ar duce la imposibilitatea conectării pasagerilor cu operatorii de transport, caz în care pasagerii ar trebui să apeleze la serviciile tradiționale de taximetrie sau la diverse forme ale transportului în comun.

⁸ Sebastian Antoce, *Impactul cauzei Elite Taxi c Uber Spain (434-15) asupra reglementării serviciilor de ride-sharing în Uniunea Europeană: Studiu de caz- Uber în România, Finlanda și Cehia*, disponibil online: https://pub.law.uaic.ro/files/2024_iii/2024_3_3.pdf, accesat la data de 6.03.2026.

Ultimul element asupra căruia Curtea s-a aplecat a fost influența decisivă exercitată de Uber asupra condițiilor în care este prestat acest serviciu de către conducătorii auto. Pentru a putea desfășura activitatea de transport, conducătorii auto trebuie să îndeplinească anumite condiții impuse de Uber, autovehiculele pe care le folosesc trebuie, de asemenea, să prezinte anumite trăsături. Totodată, Uber trasează în linii generale comportamentul pe care trebuie să îl aibă șoferii în raport cu pasagerii, având posibilitatea de a lua diverse sancțiuni dacă sunt identificate comportamente necorespunzătoare, cum ar fi excluderea acestora. În același timp Uber stabilește prețul maxim al cursei și percepe o anumită cotă din acesta anterior achitării sale către conducătorul auto. Toate aceste aspecte relevă influența fundamentală exercitată de către Uber în conturarea condițiilor care trebuie îndeplinite pentru a putea presta serviciul de transport.

Coroborând aceste argumente, Curtea statuează că “acest serviciu de intermediere face parte integrantă dintr-un serviciu global al cărui element principal este un serviciu de transport și că, prin urmare, nu corespunde calificării drept «serviciu al societății informaționale», în sensul articolului 1 punctul 2 din Directiva 98/34, la care trimite articolul 2 litera (a) din Directiva 2000/31, ci calificării drept «serviciu în domeniul transporturilor», în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (d) din Directiva 2006/123”⁹. Prin urmare, între serviciile oferite de platformă și serviciile de transport există o legătură intrinsecă, neputând fi trasată o graniță între cele două.

3.3.4 Natura serviciilor prestate de către platformă din perspectiva Termenilor generali aplicabili Operatorilor de Transport Alternativ ai platformei Bolt

Relevant din această perspectivă este punctul 10.1 care prevede următoarele: “Prin prezenta dvs. recunoașteți și agreeți asupra faptului că noi oferim servicii ale societății informaționale și nu servicii de transport. Prin punerea la dispoziție a Platformei Bolt și a Serviciilor Bolt, noi acționăm ca societate care conectează Pasagerii cu Operatorul de Transport Alternativ pentru a-i ajuta să se deplaseze mai eficient în interiorul orașelor. Dvs. admiteți faptul că furnizați serviciile de transport în baza unui contract pentru transport de persoane și că oferiți Serviciile de Transport în calitate de profesionist, ca pe o activitate economică și profesională.”¹⁰

Așa cum s-a susținut în literatura de specialitate¹¹, compania respinge ideea că este implicată într-un transport de pasageri. Aceasta consideră că furnizează doar un serviciu de intermediere, de

⁹ Paragraful 40 din hotărârea CJUE din 20 decembrie 2017, Cauza C-434/15, disponibilă online: https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2015/C-0434-15-00000000RP-01-P-01/ARR_COMM/199626-RO-1-html, accesată la data de 6.03.2026.

¹⁰ Termenii generali aplicabili Operatorilor de Transport Alternativ, disponibil online: <https://bolt.eu/ro-ro/legal/tnc-driver-old/?category=rides>, accesat la data de 6.03.2026.

¹¹ D. Adam et al., *Digitalisation and working life: lessons from the Uber cases around Europe*, disponibil online: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/digitalisation-and-working-life-lessons-uber-cases-around-europe>, accesat la data de 6.03.2026.

conectare a pasagerilor care au nevoie să se deplaseze în diverse puncte ale orașelor cu operatorii de transport care prestează aceste servicii. Compania afirmă expres că nu oferă servicii de transport, acestea fiind furnizate de către operatorul de transport alternativ. Bolt consideră că pune la dispoziția persoanelor interesate servicii ale societății informaționale. Aceste servicii sunt consacrate expres de către Directiva 2000/31/CE privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă, care prevede în art. 2, lit. a) că serviciile în domeniul societății informaționale reprezintă acele servicii “în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 98/34/CE astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE”. Pe cale de consecință, Directiva 2000/31/CE face trimitere la Directiva 98/48/CE de modificare a Directivei 98/34/CE de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice. Astfel, serviciul reprezintă în accepțiunea art. 1 alineatul (2): “orice serviciu al societății informaționale, adică orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului. În sensul prezentei definiții:

- «la distanță» înseamnă că serviciul este prestat fără ca părțile să fie prezente simultan;
- «prin mijloace electronice» înseamnă că serviciul este transmis inițial și primit la destinație prin intermediul echipamentului electronic pentru prelucrarea (inclusiv arhivarea digitală) și stocarea datelor, și este transmis integral, transferat și recepționat prin cablu, radio, mijloace optice sau alte mijloace electromagnetice;
- «la solicitarea individuală a beneficiarului serviciilor» înseamnă că serviciul este prestat prin transmiterea datelor în urma solicitării individuale.

Serviciile prestate de către Bolt se încadrează la o primă vedere în definiția prevăzută de Directiva 98/34/CE, în sensul că este furnizat un serviciu la distanță, operatorul de transport și pasagerul aflându-se în locuri diferite, prin intermediul unor mijloace electronice, adică a unei platforme digitale, unei aplicații și la solicitarea beneficiarului serviciilor, adică a pasagerului.

În urma analizei naturii serviciilor prestate de către platformă prin prisma celor trei dimensiuni, considerăm că serviciul prestat de către Bolt reprezintă mai mult decât un serviciu al societății informaționale, argumentul care stă la baza acestei opinii fiind reprezentat de influența determinantă exercitată de către platformă asupra condițiilor de furnizare a serviciului de transport. Prin urmare, împărtășim opinia conform căreia serviciul oferit de către Bolt reprezintă o parte integrantă a transportului alternativ, neputând fi disociat de către acesta din urmă și considerat doar un serviciu de intermediere. Dacă ar reprezenta un simplu intermediar, platforma nu ar avea un temei în baza căruia să traseze liniile directe după care să aibă loc efectuarea transportului, acesta fiind un argument suplimentar care vine în sprijinul opiniei enunțate anterior.

3.4 Încadrarea juridică a raporturilor dintre platformă și pasager

Pentru a putea beneficia de serviciile furnizate de către platformă, utilizatorii trebuie să își creeze un profil pe aplicația de ride-sharing, acceptând termenii și condițiile impuse de aceasta. Art. 17 prevede că pasagerii pot accesa transportul alternativ **doar** prin intermediul platformei digitale. Astfel, dacă pasagerii nu se înregistrează pe platformă, nu pot accesa serviciile de transport. Prin urmare, survine următoarea întrebare: care este încadrarea juridică a raporturilor dintre platformă și pasager?

În literatura de specialitate s-a afirmat că s-ar încheia un contract între operatorul platformei digitale și pasager, întrucât acesta din urmă trebuie să accepte termenii și condițiile impuse de platformă pentru a putea accesa serviciul de transport alternativ¹². Astfel, s-ar putea considera că se formează un acord de voințe, însă natura acestui contract ridică anumite probleme de interpretare. Calificarea juridică pe care o propunem este aceea a unui contract de antrepriză de servicii. Acesta presupune obligația antreprenorului ca, pe riscul său, să presteze un anumit serviciu pentru beneficiar, în schimbul unui preț. În ipoteza ce face obiectul prezentei analize, platforma ocupă poziția antreprenorului, iar pasagerul pe cea a beneficiarului. Serviciul prestat de către platformă constă în punerea la dispoziția pasagerului a unui spațiu digital prin intermediul căruia să încheie contractul de transport cu operatorul de transport.

Deși ar părea că lipsește caracterul oneros al acestuia, care este esențial oricărui contract de antrepriză¹³, totuși acest caracter rezidă în scopul urmărit de către operatorul platformei, care este obținerea de profit. După cum am prezentat într-unul dintre paragrafele anterioare, din tariful fiecărei curse plătite de către pasager operatorului de transport în temeiul contractului de transport, platformei îi revine un anumit procent, denumit comision.

O altă încadrare juridică ce ar putea fi oferită raporturilor dintre platformă și pasager ar fi cea conform căreia acceptarea termenilor și condițiilor de către pasager pentru a putea accesa serviciile de transport reprezintă o operațiune juridică prealabilă necesară pentru încheierea contractului de transport. Astfel, potrivit acestei calificări, acceptarea termenilor și condițiilor platformei nu dă naștere unor raporturi juridice contractuale, ci reprezintă o etapă premergătoare încheierii contractului de transport și totodată, o etapă necesară, fără de care nu s-ar putea încheia contractul de transport.

Legea nu conține prevederi referitoare la acest raport juridic, fiind așadar în prezența unui vid legislativ cu privire la această ipoteză. Ar fi oportună o intervenție a legiuitorului în sensul clarificării

¹² Albert Albanezi, *Parter sau angajat. Este posibilă recalificarea șoferilor de ride-sharing?*, disponibil online: <https://sintact.ro/#/publication/151035530>, accesat la data de 6.03.2026.

¹³ Răzvan Dincă, *Contracte Speciale în Noul Cod Civil*, Editura Universul Juridic, 2013, București, p. 203.

raporturilor juridice dintre operatorul platformei digitale și pasager, pentru a asigura pe deplin claritatea și previzibilitatea legii.

3.5 Implicații în dreptul Uniunii Europene

Calificarea oferită de CJUE în Cauza C-434/15 serviciilor prestate de către platformă atrage incidența art. 58 alin. (1) din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene și exclude de la aplicare art. 56 din același Tratat. Acesta din urmă reglementează principiul libertății de prestare a serviciilor și nu este aplicabil serviciilor furnizate de către Uber, întrucât fiind servicii din domeniul transporturilor sunt circumscrise aplicabilității art. 58(1). Acesta prevede că titlul privind transporturile reglementează libera circulație a serviciilor în domeniul transporturilor. Statele membre au sarcina de a stabili cadrul normativ aplicabil serviciilor de intermediere, ținând cont de normele generale ale Uniunii Europene.¹⁴

Deși la prima vedere ar părea că serviciilor prestate de platforme precum Bolt sau Uber li s-ar aplica art. 56 din TFUE care reglementează libertatea de a presta servicii în general, trasăturile specifice acestora atrag un regim juridic special și anume art. 58 alin. (1) evocat anterior, care face trimitere la Titlul VI al TFUE, ce conține dispoziții speciale privind domeniul transporturilor.

Libertatea de a presta servicii în general presupune că prestatorul unui serviciu stabilit într-un stat membru are dreptul de a presta servicii în alt stat membru fără a i se impune restricții nejustificate.

În domeniul transporturilor, libertatea de circulație a serviciilor este particularizată, adaptându-se implicațiilor acestui sector de activitate.

Concluzii

Prezentul studiu reliefează ideea că transportul alternativ este rezultatul interacțiunii dintre contract și platformă. Contractul reprezintă expresia acordului de voințe dintre operatorul de transport alternativ și pasager, stabilind raporturile juridice dintre acestea. Prin particularitățile sale, acesta se

¹⁴ Paragraful 47 din hotărârea CJUE din data de 20 decembrie 2017, Cauza C-434/15, disponibilă online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:62015CJ0434>, accesată la data de 6.03.2026.

apropie de figura unui contract de adeziune, însă nu se încadrează în această categorie, conținutul său fiind prestabilit de către un terț, ambele părți neavând posibilitatea de a-l influența.

Transportul alternativ este indisolubil legat de platforma digitală, care organizează și controlează acest serviciu. Platforma reprezintă astfel infrastructura tehnologică indispensabilă care face posibilă existența transportului alternativ. Deși în prezent nu există un punct de vedere unanim cu privire la natura serviciilor furnizate de către platformă, influența semnificativă asupra modului de organizare a transportului prin alegerea traseului, a conducătorilor auto sau stabilirea tarifului cursei reprezintă argumente care susțin calificarea acestora ca fiind servicii din domeniul transporturilor.

În consecință, transportul alternativ trebuie privit prin raportare la contractul de transport și platforma digitală, cele două elemente aflându-se într-o relație de interdependență și contribuind împreună la configurarea acestui nou model de prestare a serviciilor de transport, apărut ca urmare a transformărilor generate de digitalizare.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Cristina Elizabeta Zamșa- *Teoria generală a obligațiilor*, Ediția a II-a ,Editura Hamangiu, 2024, București;
2. L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu- *Drept civil Obligațiile*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, 2020, București;
I. I. Neamț, L. Toma-Dăuceanu, *Drept civil. Obligațiile. Caiet de seminar*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, 2019, București;
3. Răzvan Dincă, *Contracte Speciale în Noul Cod Civil*, Editura Universul Juridic, 2013, București.

Resurse digitale:

1. Termenii generali aplicabili Operatorilor de Transport Alternativ Bolt, disponibil online: <https://bolt.eu/ro-ro/legal/>, accesat la data de 6.03.2026.
2. Albert Albanezi, *Platformele digitale - o nouă arhitectură a întreprinderii (I)*, disponibil online: <https://sintact.ro/#/publication/151030943>, accesat la data de 6.03.2026.

3. Sebastian Antoce, *Impactul cauzei Elite Taxi c Uber Spain (C-434/15) asupra reglementării serviciilor de ride-sharing în Uniunea Europeană: Studiu de caz – Uber în România, Finlanda și Cehia*, disponibil online: https://pub.law.uaic.ro/files/2024_iii/2024_3_3.pdf, accesat la data de 6.03.2026.
4. D. Adam et al., *Digitalisation and working life: lessons from the Uber cases around Europe*, disponibil online: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/digitalisation-and-working-life-lessons-uber-cases-around-europe>, accesat la data de 6.03.2026.
5. Albert Albanezi, *Partener sau angajat. Este posibilă recalificarea șoferilor de ride-sharing?*, disponibil online: <https://sintact.ro/#/publication/151035530>, accesat la data de 6.03.2026.

SUNT SIRENELE BUNURI SAU PERSOANE? O incursiune juridico-fantastică într-o problemă reală de personalitate

ARE SIRENS PROPERTY OR PERSONS? A legal-fantasy foray into a real personality issue

LES SIRÈNES SONT-ELLES DES BIENS OU DES PERSONNES ? Une incursion juridico-fantastique au cœur d'une question de personnalité bien réelle

Carina NIȚULESCU – anul I, grupa 104, IF

coordonator: **prof. univ. dr. Radu RIZOIU**

PREMIUL III

Rezumat: Lucrarea analizează, prin intermediul figurii mitologice a sirenelor, distincția juridică dintre persoană și bun. Pornind de la etimologia termenului „persoană”, derivat din lat. *persona* și gr. *prosopon* (Barbara Cassin), se evidențiază faptul că personalitatea juridică nu constituie o trăsătură intrinsecă a omului, ci o calitate atribuită în cadrul raporturilor sociale și juridice. Analiza se sprijină pe interpretări din domeniul dreptului civil (Radu RizoIU) și pe reprezentări literare ale sirenelor în operele lui Homer și Ovidiu. Cercetarea de față examinează în ce măsură putem considera sirenele persoane fizice, persoane juridice sau bunuri, demonstrând că o definiție corectă a statutului lor juridic nu poate fi construită decât relațional. Cu alte cuvinte, ca și în cazul altor hibrizi, în lipsa unor nuanțe specifice, statutul sirenelor poate rămâne în coadă de pește.

Cuvinte-cheie: sirenă; *persona*; personalitate; persoană fizică; persoană juridică; bunuri; hibrizi;

Abstract: This paper analyses the legal distinction between person and property through the mythological figure of the siren. Starting from the etymology of the term “person,” derived from the Latin *persona* and the Greek *prosopon*, as discussed by Barbara Cassin, it highlights that legal

personality is not an intrinsic characteristic of the human being but rather a status attributed within social and legal relations. The analysis draws on interpretations from civil law, particularly those of Radu Rizoïu, as well as on literary representations of sirens in the works of Homer and Ovid. The study examines to what extent sirens could be considered natural persons, legal persons, or property, demonstrating that a proper definition of their legal status can only be constructed relationally. In other words, as with other hybrids, in the absence of specific nuances, the status of sirens may remain ambiguous: “hanging by a fish’s tail”.

Keywords: siren; persona; personality; natural person; legal person; property; hybrids.

Résumé: Cet article analyse la distinction juridique entre la personne et le bien à travers la figure mythologique de la sirène. En partant de l’étymologie du terme « personne », dérivé du latin *persona* et du grec *prosopon*, telle qu’elle est discutée par Barbara Cassin, l’étude met en évidence que la personnalité juridique ne constitue pas une caractéristique intrinsèque de l’être humain, mais plutôt un statut attribué dans le cadre des relations sociales et juridiques. L’analyse s’appuie également sur des interprétations issues du droit civil, notamment celles de Radu Rizoïu, ainsi que sur les représentations littéraires des sirènes dans les œuvres de Homer et de Ovid. La recherche examine dans quelle mesure les sirènes pourraient être considérées comme des personnes physiques, des personnes morales ou des biens, démontrant qu’une définition adéquate de leur statut juridique ne peut être construite que de manière relationnelle. Autrement dit, comme dans le cas d’autres hybrides, en l’absence de nuances spécifiques, le statut des sirènes risque de rester... en queue de poisson.

Mots-clé : sirène; persona; personnalité; personne physique; personne morale; biens; hybrides.

1. Introducere

Un fel de disclaimer: În cadrul academic al unei sesiuni de comunicări științifice, un astfel de titlu cere invariabil o justificare imediată. Problematika pusă în discuție nu se conturează ca un discurs subversiv. Nici nu se legitimează prin valențele unui text scris în euforia exaltantă a biruirii unei prime sesiuni de examene, când studentul obosit, asemenea unui Odiseu înlănțuit pe puntea unei corăbii, pierde din vedere orice tangență cu realitatea. Dimpotrivă, caracterul fundamental științific al acestei

cercetări, se conturează ca o (necesară) înțelegere extra-juridică a unei probleme esențialmente de drept.

Premisa epistemică: Dreptul ca știință atât de „umană”/ „umanistă” ca să nu spunem „personală” trebuie să se reîntoarcă permanent la un mod de gândire extra-juridic care să permită o dezvoltare sincronică și organică a unui drept just, aplicabil, funcțional. Întregul sistem juridic se naște din practici cotidiene, se conturează inevitabil pe omenescul caracteristic primelor societăți etatice¹ și rămâne, deci, ancorat la acel „mental colectiv comun” (din care fac parte, evident, și sirenele) care dirijează omul în calitatea lui primară de cetățean (*civis*).

În cheia unei schițe borgesiene—*Despre exactitatea științei*², în care, încercând să redea în detaliu un teritoriu pe o hartă, geografii lasă ținutul să intre în ruină, să se prăbușească— trebuie să ne asumăm, în calitate de viitori sau actuali juriști, datoria de a crea această permanentă legătură dintre sistemul teoretic, imaginarul colectiv și realitatea în continuă schimbare. Vom încerca, deci, să cartografiem o noțiune (im)posibilă, salvând, astfel, realitatea imediată a practicilor juridice cu privire la diversitatea diferitelor „soiuri” de persoane.

2. Definire a conceptelor

2.1. CE (NU) ESTE O SIRENĂ?

Conform DEX:

sirenă, sirene, substantiv feminin

1. Aparat (acționat cu aburi, cu aer comprimat etc.) care produce sunete de mare intensitate și cu care se dau semnale în fabrici, în navigație etc., 1.1. Sunetul emis de un astfel de aparat.

2. Aparat format dintr-un disc prevăzut cu mai multe găuri, prin care se trece un curent de aer și care servește la determinarea înălțimii unui sunet prin comparare cu alte sunete.

3. mitologie (În mitologia greacă) Ființă fabuloasă închipuită ca o femeie, cu picioare și aripi de pasăre, mai târziu cu coadă de pește, care, prin cântecele ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase, unde aceștia își găseau moartea. 3.1. figurat Femeie seducătoare.³

Lucrarea nu se referă la sensurile (1) și (2) și, ca juriul să nu aibă niciun dubiu, nici la sensul (3.1). În

¹ Se remarcă aderarea la teoria etatistă a apariției dreptului.

² J. L. Borges, „On Exactitude in Science” în *Collected Fictions*, trad. Andrew Hurley. Penguin Book, 1998, London.

³ <https://dexonline.ro/definitie/sirenă>

cercetarea de față, vom aborda „sirenele” doar în ipostaza lor de entități-tip, menite să devină un model exponențial al unei întregi clase care prezintă o anumită bivalență structurală.

Regăsim în morfologia sirenelor elemente specifice unei *persoane*—fie ea fizică, ori juridică—, dar și componente care trădează mai degrabă o încadrare a lor în categoria *bunurilor*—coada de pește ca trăsătură animală, desemnarea ca un veritabil produs al imaginației colective.

În această (ex)punere (în scenă)—permițându-mi o licență poetică— mă voi folosi de sirene ca *instrumenta*, pentru a prezenta o realitate juridică. Natura duală a sirenei nu prezintă interes doar în cadrul unui exercițiu mental de argumentare, ci devine relevantă, prin analogie, în cazul unor probleme actuale de drept precum apariția AI-ului, a roboților, dezvoltarea medicinei și perpetuarea ideilor precum membre mecanice, organe printate, țesuturi sintetice.

Toate acestea se vor înscrie, în acest articol, sub apanajul trăsăturilor *problematic* ale sirenelor.

2.2. O PROBLEMĂ PERSONALĂ

Termenul de persoană provine etimologic din latinescul *persona*, precedat, la rândul său de grecescul *πρόσωπον* care s-ar traduce conform dicționarului Brill drept: *face, sight, view, presence, thetrical mask, image, physical person, individual*⁴ (*față, privesc, vedere, prezență, mască, imagine* și abia în ultimul rând, și cu o atestare ulterioară, *persoană fizică, individ*).

Sensul fundamental este, așa cum arată Barbara Cassin: acela de „chip” adică „ceea ce stă înaintea ochilor” (v. *sight, view*)⁵. Introducerea în registrul teatral și răspândirea atât de pregnantă a acestei valențe, îl impune, însă, cu semnificația de mască a actorului— un obiect!. Persoana, rezultă de aici, a fost, deci, în primul rând: un lucru.

Individul în sine nu se caracterizează printr-o trăsătură intrinsecă a sa, care să stabilească un soi de vitalitate, de element animat, o modalitate de desemnare a lui ca ființă, *Dasein* (=„a fi aici”), așa cum ne-am fi așteptat.

Persoana nu cere nicio caracteristică morală, distinctivă din cele pe care filosofia a încercat de-a lungul istoriei să i le atribuie, pentru a o diferenția în mod fundamental de animale sau de bunuri.

Aspectul care survine nemediat din etimologie este doar „apariția”. Persoana este „ceea ce se vede”, „ceea ce se pune în fața pentru a fi văzut”. Omul capătă, deci, prin raportarea la sensul de bază, o

⁴ F. Montanari, *The Brill Dictionary of Ancient Greek*, Brill, 2015, Leiden, p. 1837.

⁵ B. Cassin (coord.), *Dicționarul european al filosofiilor. Lexicul intraductibilelor*, Ed. Polirom, 2020, Iași, p. 903.

amprentă profund vizuală care îl apropie de obiect—sau, mai degrabă, nu ne permite o distincție radicală între cele două.

Istoric vorbind, acest fapt ni se poate confirma cu certitudine. Domnul prof. univ. dr. Radu Rizoiu explică în capitolul dedicat persoanei fizice din tratatul de *Drept civil. Persoanele* faptul că: “Poate părea tautologică afirmația că orice om este o persoană fizică. Această aparență este însă consecința unei concepții contemporane despre oameni.”⁶ Demonstrația se continuă cu un demers istoric, pe care nu îl voi reda aici, ce prezintă schimbarea statutului anumitor categorii de persoane.

Într-un cadru dramatic (aici termenul de dramatic se poate interpreta cu orice sens) , nu doar că cei doi termeni (om și obiect) se suprapun, dar avem de-a face și cu metamorfoze. Omul, în existența lui văzută de Heidegger ca *ființare*, ca devenire continuă, poate fi supus unei transformări, poate deveni un obiect.

Astfel, în reprezentațiile de mimi din Roma Antică—scenete teatrale, aparținând inițial literaturii orale, anonime, preculte, cu un profund caracter expresionist și care au persistat chiar și în timpul perioadei imperiale, bucurându-se de un veritabil succes⁷—era permisă inclusiv omorârea unui personaj pe scenă sau săvârșirea actului sexual.

În primul caz, actorul era înlocuit de un condamnat la moarte, ori de un sclav, în cel de-al doilea, era adusă pe scenă o curtezană⁸. În acest context, iată, anumite categorii de oameni pot deveni *non-persoane*.

Totuși, interesant este faptul că această *non-personalitate* nu se conturează ca o caracteristică intrinsecă și imuabilă ființei respective. Sclavii pot deveni *persoane* prin eliberarea lor, dar, în acest caz se remarcă intervenția obligatorie a unei *persoane* “deja consacrate”. Schimbarea de statut se întâmpla, de asemenea, prin participarea acestora la Saturnalii, sărbători menite să marcheze finalul anului, în a căror celebrare se instaura o ordine inversă—stăpânii deveneau sclavi, iar sclavii puteau exercita atribuțiile stăpânilor.

Acest fapt ne arată că modalitatea de realizare a clasificării nu se fondează pe ceva ce ține de om în sine, ceva atât de propriu lui însuși. *Non-personalitatea* omului, obiectivizarea lui nu ține cont de o

⁶ M. Nicolae (coord.), G.-A. Ilie, R. Rizoiu, C. Paziuc, *Drept civil. Persoanele*, ed. a II-a, Ed. Solomon, 2025, București, p. 2.

⁷ E. Cizek, *Istoria literaturii latine*, ed. a II-a, Ed. Corint, 2003, București, p. 47.

⁸ Mimii erau singurele reprezentații scenice din Antichitate în care le era permis femeilor să joace (un feminism *avant la lettre*?- nu m-aș grăbi...).

morală nietzscheană ce împarte *a priori* lumea în sclavi și stăpâni⁹, care nu poate fi schimbată, de o anumită mentalitate și formare a omului, ci reflectă o pură raportare în planul social.

Omul nu este *persoană*, în definitiv, decât relațional, prin includerea sa într-o structură socială (ca *zoon politikon*), printr-un soi de apariție în comunitate, care îi permite să fie privit într-un anumit mod. În cazul mimilor, curtezanelor, sclavilor, condamnaților la moarte prin funcția ori derivă din activitățile care le conturau sau le conturaseră existența, rolul lor este unul instrumentalizat în lipsa liberului arbitru.

Dacă ne raportăm la un context juridic, personalitatea se cere tocmai în cadrul acestei prezențe relaționare. Omul trebuie să fie persoană—și prin urmare, să întrunească și să capete caracteristicile definitorii ale ei—atunci când se inițiază un raport juridic. Obiectivizarea persoanei se leagă tocmai de necesitatea căpătării unei calități atunci când se creează contactul cu un altul.

Evoluția în timp a modului de atribuire a personalității nu reflectă atât de mult caracterul schimbător al acesteia, cât, mai degrabă, o naturală dezvoltare a gândirii societale, un progres diacronic care poate fi analizat într-o anumită perioadă istorică—sincronic (în termenii lui Coșeriu¹⁰). Faptul că în istorie categorii de oameni au fost considerate inferioare persoanei nu ne arată decât un mod de gândire al acelei perioade. Totuși, posibilitatea schimbării statutului chiar în **aceeași** epocă este faptul care ne relevă în mod fundamental un caracter variabil al personalității. Abia acum devine totul foarte clar—un om, același om, poate fi văzut alternativ ca *persoană* și ca *non-persoană*¹¹ în același context istoric, social. Numai atribuirea succesivă a personalității se modifică. Nimic altceva din substanța lui.

Personalitatea capătă relevanță atunci când omul apare ca entitate într-un raport juridic. Nu ne-am putea imagina finalitatea unei astfel de întrebări în rutina mundană a fiecăruia dintre noi. Omul a putut exista—chiar glorios, așa zice—și atunci când a fost non-persoană. Voi da exemplul sclavilor plautini din perioada română, care devin nu doar personajele principale, dar și cele mai apreciate ale comediei romane (însuși autorul, cel mai apreciat autor de comedie al acestei perioade de aur al lucrat o perioadă ca sclav) sau statutul social original al filosofilor precum Epictet sau al marilor autori romani, care au deschis și au creat cadrul propice dezvoltării literaturii culte (Livius Andronicus) sau care au scris comedie (Terențiu). Exemplul lui Diogene poate fi, de asemenea, menționat. Întregul curent cinic situează *non-personalitatea* ca pe un ideal moral. Acesta își nega convențiile sociale atât de importante într-o societate ca cea a Greciei de atunci. Supranumele de *Kυνικός* sau *Κύων* (*asemănător unui câine*, respectiv *câine*) întărește această idee.

⁹ F. Nietzsche, *Despre genealogia moralei. O scriere polemică*, trad. de Liana Miciu și Alexandru Al. Șahighian, Ed. Humanitas, 1994, București.

¹⁰ E. Coșeriu *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*, Ed. Enciclopedică, 1997, București.

¹¹ Câmpul lexical al vederii a fost voit utilizat.

Personalitatea nu afectează în niciun fel existența. Iar stabilirea unei diferențe care ar putea pune probleme, se poate rezolva, totuși, foarte ușor: omul nu *este* persoană, ci, mai degrabă, omul *are* persoană. Personalitatea poate fi, deci, atribuită *ut supra demonstravi*, dobândită—în cazul persoanei juridice, se poate dizolva, divide. În toate aceste cazuri, ar fi fost bizar să ne-o imaginăm ca un soi de δαίμων (*daimon*), care se suprapune sau gravitează în jurul unui om. Și chiar mai complicat—cum am fi putut crea un δαίμων comun, colectiv, abstract al unei persoane juridice? S-ar fi putut el duce să ia micul dejun cu Léon Duguit și Gaston Jèze? Astfel, personalitatea trebuie înțeleasă ca ceva apropiat de un obiect (ha!), căci este deținută de un individ și necesită în primă fază existența. Actorul poate exista fără mască, dar masca nu are sens dacă nu este adusă în lumina reflectoarelor (am exagerat un pic în contextul teatrului antic) de un actor. Însăși personalitatea unei persoane juridice trebuie pusă în relație cu un om anume, căci persoana fizică nu poate fi prezentă în instanță, nu poate semna contracte, nu poate merge la cumpărături.

3. Personalitatea sirenelor

3.1. (DE CE) SUNT SIRENELE PERSOANE?

Să presupunem că s-ar instaura capitalismul și într-un peisaj homeric. Ar exista necesitatea clasificării sirenelor în una din categorii pentru a putea participa la raporturi juridice. Cum am afirmat mai sus, atât timp cât indivizii rămân izolați, într-un cadru care nu este guvernat de legislație, clasificarea nu prezintă, cu adevărat, un interes. Sirenele sunt sirene în epopeea homerică și atât—deeci nu pot fi condamnate nici măcar în calitate de criminali în serie. Problemele intervin atunci când deplasăm acest personaj dintr-un spațiu al incertitudinii și îl raportăm în natura lui plurivalentă la un sistem de drept deja existent. (În aceeași cheie, clasificarea roboților, a AI-ului ca bun sau persoană, nu ar fi avut relevanță dacă ar fi rămas la stadiul de ficțiune SF).

Art. 25 alin (2) din C. civ.¹² ne indică faptul că este persoană fizică „omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile”. Ce ar trebui făcut, prin urmare, pentru a afirma faptul că sirenele ar fi persoane fizice? În primul rând, ar trebui probată calitatea de om. *Homer leaves us somehow with a vision of sea maidens whose form we fancy must be fair because their song is sweet.*¹³ Epopeea nu le prezintă aspectul fizic, nu face nicio descriere a aparenței lor. Singurul aspect—și cel care rămâne esențial în toate reprezentările ulterioare—este cântecul lor dulce, dar uman. Prima reprezentare se regăsește pe o vază¹⁴. Aceasta ne prezintă dualitatea sirenei homerice: în parte om și în parte pasăre. În evoluția continuă, o singură caracteristică rămâne în permanență, acel cântec profund uman care

¹² *Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare*, Ed. Hamangiu, 2024, București.

¹³ L.P. Austern și I. Naroditskaya (coord.), *Music of the Sirens*, Indiana University Press, 2006, Bloomington, p. 3

¹⁴ J.E. Harrison *Myths of the Odyssey in Art and Literature*. Rivingtons, 1882, London, pp. 146-155.

atrage și seduce. Ar fi putut Odiseu sau alți atâția navigatori să fie atrași de ceva care le este în totalitate străin? Ne referim la o seducție totală care îi hipnotizează pe marinari și îi face să moară, urmărind un sunet pe care simt că trebuie să îl ajungă, nu de o simplu act de admirație. Este atunci capabil omul să se ofere total, până la capăt și de fiecare dată, unui simplu cântec de pasăre? Este adevărat că în mitologie apar și animale care pot vrăji prin cântecul lor—privighetoarea, ciocârlia sau chiar...balenele. Totuși, îl impunem ca un simplu cântec animal frumos, sau este nevoie de mai mult pentru a-l face, cu adevărat, magic? Exemplele contrarii ne arată, însă, că proba unei simple presupunerii a unui cântec care poate fi recunoscut și apropiat de om nu este îndeajuns.

În poemul homeric, Kirke, îl avertizează pe Odysseus în privința unor creaturi pe care nu le descrie din punct de vedere al aspectului fizic. Și această tăcere, și această referire numai la cântecul în esență uman ne arată că discrepanța estetică nu este elementul fundamental. Homer lasă impresia că sirenele sunt, în definitiv niște fecioare—acele *sea maidens*. În *Metamorfoze*, în cartea a V-a, poetul Ovidius pune o întrebare care susține și mai mult caracterul uman al acestor creaturi:

.....vobis Acheloides, unde

*pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?*¹⁵

.....fiice ale lui Achelous de ce

aveți pene și picioare de păsări, când vă este fața de fecioară?

Pentru Ovidius trăsăturile animale sunt adiacente. Sirenele rămân, în definitiv, fecioare. Viziunea lui este susținută de versurile care urmează și care prezintă modul în care sirenele au fost supuse unei transformări după ce Proserpina—Persefona, cu numele grecesc, mai cunoscut—a fost răpită. Metamorfoza lor nu se produce, însă, ca o pedeapsă pentru o ὕβρις, ci ca un răspuns la propriile lor rugăminți de a putea pluti deasupra apelor pentru a-și căuta stăpâna. Ovidius încheie fragmentul descrierii lor cu încă un vers revelator: *virginis vultus et vox humana remansit*¹⁶ (au rămas fața de fecioară și vocea de om). Cele două atribute sunt interșanjabile datorită figurii de stil atât de îndrăgite de Ovidius, chiasmul. Penele, sau formația diferită a membrilor nu ar trebui să aibă vreun impact asupra statutului de persoană, de subiect de drept. C. Civ. nu prevede nicio distincție în acest sens. Aripile sau ghearele ar putea fi privite ca o malformație a corpului, ca o afecțiune medicală.

¹⁵ Ovid, *Metamorphoses*, Vol. I (LCL 42), trad. F. J. Miller, rev. G. P. Goold, Harvard University Press, 1984, Cambridge, p. 276.

¹⁶ idem

În cel de-al doilea rând, omul trebuie „privit individual”. Aici se conturează, în primă fază, o anumită problemă. Sirenele apar aproape întotdeauna, în această fază, ca personaj colectiv. Există în mitologie mai multe ființe care își regăsesc concretizarea mereu în numărul trei (sau un multiplu de-al lui). Se poate vorbi în acest caz de individualitate sau avem nevoie de desemnarea unei ființe complexe indivizibile? Prezența aproape permanentă a unor entități de acest gen ne face să ne gândim la o treime bestiară. Se mai poate face atunci, cu adevărat, distincția între aceste elemente? Se creează un paradox între οὐσία—*substanță* și πρόσωπον—*maskă, chip* și prin metonimie, *aspect fizic*. Triadele mitologice nu permit, de obicei, o individualizare (există, totuși, excepții precum Moirele, cărora le sunt atribuite nu doar nume distincte, ci și roluri specifice). Vorbim, în acest caz, de o esență comună care se concretizează în trei corpuri distincte. Aceasta acționează mereu în comun, având același scop, aceleași atribuții esențiale.

Pentru sistemul de drept (și în general, într-un discurs nu atât de fantezist), frații siamezi pun o problemă similară. Sunt aceștia o singură persoană sau două? Vorbim tot de un conflict între esență și concretețe fizică. De data aceasta, însă, datele se răstoarnă. Nu se mai conturează o voință comună, un singur creier care dictează acțiunile, ci o simplă îmbinare a trupului. Posibilitatea separării chirurgicale a acestora—și viabilitatea unei astfel de practici, deși pune multe probleme atât pentru practica medicală, cât și la nivel teoretic, ne demonstrează, totuși, existența unei individualități care nu poate fi negată. *While it currently seems obvious that conjoined twins represent the imperfect separation of two distinct individuals, historically such a conclusion required experimental verification.*¹⁷ Astfel, ce devine definitoriu nu este neapărat trupul, care poate fi alterat, care poate avea malformații și, prin urmare, nu s-ar înscrie în considerentele tipice ale aspectului unei persoane, ci cea οὐσία, care se distinge.

Pentru sirene, imaginile permit o reprezentare care individualizează. Poziționarea unei triade de sirene—câte una pe fiecare stâncă laterală și una deasupra corabiei, se conturează ca o separație. Aceasta este dublată de modalitatea de acționare în cadrul atacului. Există un scop comun—atragera marinarilor, însă putem remarca sirene care așteaptă pe stânci, sirene care dau înconjur corabiei etc. În acest caz, fiecare devine o proprie persoană. Și deși sunt văzute în general ca grup, sirenele pot fi, totuși, extrase ca individualități.

¹⁷. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001209207620213#preview-section-cited-by>, accesat pe 5.03.2026.

3.2. POT FI SIRENELE PERSOANĂ JURIDICĂ?

Conform C. civ. art. 25 alin (3)¹⁸ *Persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi și de obligații civile.* Am putea spune că sirenele au o formă de organizare intrinsecă. Acestea ar putea, de asemenea fi titulare de drepturi și obligații civile.

Ce pune însă probleme în acest articol este întrunirea condițiilor prevăzute de legislație. Nu s-ar putea, totuși, împlini, la nivel teoretic aceste prevederi? Tot C. civ. în Titlul IV, dedicat persoanei juridice menționează elementele constitutive în art. 187: *Orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop lícit și moral, în acord cu interesul general.* Prima condiție, *organizarea de sine stătătoare* ar putea fi, după cum am afirmat mai sus, întrunită. Coabitarea presupune, în definitiv o anumită organizare. De asemenea, planul de acțiune cere coordonare. Nu negăm că ar putea exista funcții în această comunitate sau o anumită ierarhie.

Patrimoniul s-ar putea și el constitui destul de ușor—un patrimoniu dobândit ilicit prin înecarea sistematică a navigatorilor. Până la proba contrarie, totuși, în civil, se presupune *bona fides* :). Iar probele ar fi destul de greu de obținut într-o epocă în care nu exista supraveghere video, iar, în general, întregul echipaj era ademenit (ceea ce n-ar fi facilitat existența unor martori). Dacă acceptăm versiunea ovidiană a mitului, un patrimoniu s-ar putea constitui în mod singur—căci originea nobilă sau divină a însoțitoarelor unei zeițe vine adesea cu o componentă financiară, cu o stare materială mai mult decât suficientă.

Scopul comun poate fi, de asemenea, identificat. Există o uniune de voință a celor care acționează atât de eficient în comun. Reușitele aproape garantate sporesc această certitudine. Totuși, este îndeplinită și acest ultim element? Mențiunea adjectivelor „*lícit și moral*” se opune. Chiar dacă s-ar aduce argumentul unei altfel de moralități în societățile arhaice în care violența nu este văzută întotdeauna ca imorală, ci uneori este chiar lăudabilă, totuși, nu există niciun indiciu care să poziționeze sirenele ca pe niște creaturi eroice și nici măcar ca pe niște divinități care împart dreptatea. Scopul nu poate fi clasificat nici ca lícit întrucât nici măcar o legislație arhaică, aplicabilă conform art. 6 din C. civ.¹⁹ și art. 6 din C. pen.²⁰, nu ar putea desemna omorul—sau orice alte raporturi juridice care s-ar fi putut crea din interacțiunea marinarilor cu sirenele—ca fapte lícite, permisibile.

¹⁸ *Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare*, ed. a 20-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p.25.

¹⁹ *Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare*, ed. a 20-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p. 20.

²⁰ *Codul penal. Codul de procedură penală. Legile de executare*. ed. actualizată la 20 ianuarie 2026. Editura Hamangiu, 2026, București.

Astfel, sirenele nu se pot înscrie în categoria persoanelor juridice prin simpla neconcordanță între caracteristicile acestora și elementele constitutive necesare, chiar dacă ar fi îndeplinite toate celelalte formalități. Am putea, oare, găsi alt scop licit și moral? Nu s-ar putea apuca sirenele de vânzarea algelor croșetate sau de militarea pentru feminism sau protejarea apelor marine? Aș zice că nu, dacă ar trebui să negăm caracteristica lor principală—cântecul seducător, dar care inevitabil ademenește alți indivizi spre pieire.

4. Incurs în obiectivitate: Sunt sirenele bunuri?

Dacă ne raportăm la Art. 535 din C. civ.²¹ *Sunt bunuri lucrurile, corporale sau necorporale, care constituie obiectul unui drept patrimonial.* Dar ce tip de bunuri ar putea fi atunci sirenele, dacă presupunem afirmația ca fiind adevărată?

Dacă le negăm calitatea de persoană, dacă nu accedem la argumentele prezentate ca răspuns al primei întrebări, trebuie să le transpunem într-un alt registru (sau, mai degrabă, să le păstrăm în acesta). Dacă le conferim sirenelor corporalitate, acestea se înscriu, *ut supra demonstravi*, în categoria unei persoane fizice. Sirenele nu vor fi—sau oricum, nu integrate în mentalitatea unei societăți moderne—niciodată bunuri corporale.

Putem admite, însă, ipoteza unui bun incorporeal—o creație intelectuală. Până aici, clasificarea pare destul de clară. Apare, însă, un paradox. Sirenele nu se conturează ca o creație a unui autor cunoscut. Și, totuși, în întregul text se poate remarca o permanentă referire la Homer. Dar cine a fost Homer? Oare a fost el, cu adevărat o persoană fizică—sau și mai important, un veritabil autor? Nu știm. Nu putem vorbi nici măcar de un autor colectiv sau de un moment exact al scrierii operelor. Începuturile glorioase ale literaturii eline sunt marcate de incertitudine, cum este orice fază incipientă, arhaică. Dezvoltarea literaturii este profund marcată de un caracter oral. Epopeea era adesea memorată și reprodusă verbal, schimbată inevitabil. Iar reproducerea textelor nu doar că nu era sancționată, ci incorporarea fragmentelor din mari autori era lăudabilă. Copiștii obișnuiau să semneze versuri proprii cu numele marilor autori pentru a avea o șansă de a fi păstrate și copiate ulterior. Putem vorbi atunci oare de Homer ca de o marcă? Și atunci, în relația aceasta, rămân oare sirenele lui bunuri posedate? De cine?

²¹ *Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare*, ed. a 20-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p. 135.

Concluzii

Sunt, atunci, sirenele bunuri sau persoane? Depinde. Depinde fundamental de raportare, de punerea aceasta *în față și în opoziție* cu ceva anume. Cum persoanele, cu acea valență a lor de *personae*, nu își capătă sensul decât într-o relație, într-un dialog—sau, interpretând *stricto sensu*, într-un raport juridic, interogația se deplasează: Trebuie să ne întrebăm dacă sunt sau nu sirenele bunuri sau persoane, sau, mai degrabă, să ne canalizăm energia pentru a răspunde următoarei interogații: Trebuie să *considerăm* sirenele bunuri sau persoane?

Tot ceea ce este mixt într-un sistem de drept creează inevitabil probleme. Ar fi sirenele guvernate de o *lex specialia* sau s-ar încadra într-un caz atât de aparte încât numai *analogia legis*, *analogia iuris*, principiile și precedentele ar putea fi călăuzitoare?

Ce se înscrie în nucleul problemei sunt raportările față de acest caracter individual și problematic al sirenelor.

În practică, trebuie analizată, în primul rând, relevanța componentei *non-umane*. Nici pentru Homer, nici pentru Ovidius, elementele animale nu reprezentau esențialul. În primă instanță acestea erau adiacente, nu trebuiau menționate, nu trebuia atrasă atenția asupra lor. Prin urmare, s-ar putea înscrie în categoria unor malformații, care nu pot nega statutul unei persoane doar prin simpla lor prezență. Tot ceea ce nu afectează însăși esența umană, nu poate fi interpretat ca un factor care să nege personalitatea. În cel de-al doilea caz prezentat, calitatea de sirenă se dobândește ulterior. Ne raportăm la un proces de transformare, deci la o preexistență a unei persoane. Ceea ce în mitul ovidian se produce prin imixtiunea divină, se poate realiza în contextul real prin (divina!) chirurgie estetică sau alte intervenții medicale. În contextul actual se pune din ce în ce mai mult celor care se desemnează ca fiind *furries*. Încercările de transformare în diferite animale nu sunt, însă, o invenție a secolului nostru. Totuși, tehnica evoluează continuu, iar modificările corpului ajung să depășească limitele unor simple asemănări sau ale unor nereușite încercări de tatuaje. Horace Ridler, cunoscut și ca The Great Omi, unul dintre cei mai tatuați oameni din istorie, scrie, însă, chiar înainte de moartea sa din 1969: „Underneath it all, I’m just an ordinary man”²². *Essentia*, οὐσία, nu este alterată. Transformările nu pot, însă, depăși limitele impuse de art. 63 din C. Civ.²³: (1) *Sunt interzise orice intervenții medicale asupra caracterelor genetice având drept scop modificarea descendenței persoanei, cu excepția celor care privesc prevenirea și tratamentul maladiilor genetice.*

(2) *Este interzisă orice intervenție având drept scop crearea unei ființe umane genetic identice unei alte ființe umane vii sau moarte, precum și crearea de embrioni umani în scopuri de cercetare.*

²² <https://www.tattoodo.com/articles/6-people-who-turned-themselves-into-animals-through-body-modifications-6017>, accesat la data de 5.03.2026.

²³ *Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare*, ed. a 20-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p. 32.

Poate atenta această transformare la încălcarea alin. (1)? Și poate fi ea, „penalizată”, printr-o impunere forțată a non-personalității? Doar atunci când oúoíα este, la rândul ei, alterată. Dacă intervențiile medicale ar ajunge să modifice într-atât trupul și mintea—sau orice manifestări externe, sentimente, instincte, reacții—încât omul să nu mai fie recognoscibil și să nu mai poată fi încadrat în specia caracteristică, abia atunci excluderea acestor categorii ar fi permisibilă.

Cât despre bunuri, creația intelectuală în sine nu pune atât de multe probleme în practică, existând reglementări în acest sens precum art. 2624 din C.Civ.²⁴, Legea nr. 287/2009 etc. Totuși poate fi suprapus un bun incorporeal peste o persoană fizică? Putem admite o transformare într-un personaj dintr-o creație intelectuală atunci când se stabilește o anumită identitate? Ce se întâmplă cu o persoană care se dedublează în narator și personaj? Cred că distincția trebuie păstrată în mod fundamental. Persoanele nu pot fi în același timp bunuri, nu concomitent. Nici figura lui Homer, poate la rândul lui o creație intelectuală, nu afectează, totuși, existența în plan real a unei sau a unor persoane fizice care l-ar fi compus.

În coadă de pește... sau în cheia unei legiferări anticipative, care nu poate surprinde, însă, totul!

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Austern, Linda Phyllis, Naroditskaya, Inna (coord.), **Music of the Sirens**, Indiana University Press, 2006, Bloomington.
2. Borges, Jorge Luis, **On Exactitude in Science** în **Collected Fictions**, trad. Andrew Hurley, Penguin Books, 1998, Londra.
3. Cassin, Barbara (coord.), **Dicționarul european al filosofiilor. Lexicul intraductibilelor**, Ed. Polirom, 2020, Iași.
4. Coșeriu, Eugen, **Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice**, Ed. Enciclopedică, 1997, București.
5. Cizek, Eugen, **Istoria literaturii latine**, ediția a II-a, Ed. Corint, 2003, București.
6. Harrison, Jane Ellen, **Myths of the Odyssey in Art and Literature**, Rivingtons, 1882, Londra.

²⁴ *Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare*, ed. a 20-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p. 534.

7. Heidegger, Martin **Ființă și timp** Humanitas, 2003, București.
8. Montanari, Franco, **The Brill Dictionary of Ancient Greek**, Brill, 2015, Leiden.
9. **Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare**, Ed. Hamangiu, 2025, București.
10. Nicolae, Marian (coord.), Ilie, G.A., Rizioiu, Radu, Paziuc, C., **Drept civil. Persoanele**, ediția a II-a, Ed. Solomon, 2025, București.
11. Nicolae, Marian, **Drept civil. Teoria generală, vol. I-II**, Ed. Solomon, 2017-2018, București.
12. Nietzsche, Friedrich, **Despre genealogia moralei. O scriere polemică**, trad. Liana Miciu și Alexandru Al. Șahighian, Ed. Humanitas, 1994, București.
13. Ovid, **Metamorphoses, Vol. I (LCL 42)**, trad. F. J. Miller, rev. G. P. Goold, Harvard University Press, 1984, Cambridge, MA.
14. Plaut, **Teatru, vol. II** (sau III, în funcție de ediție), trad. Nicolae Teică, Prefață N.I. Barbu, Ed. Minerva, Col. „Biblioteca pentru toți”, 1974, București.

Resurse digitale:

1. <https://www.tattoodo.com/articles/6-people-who-turned-themselves-into-animals-through-body-modifications-6017>, accesat la data de 5.03.2026.
2. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001209207620213#preview-section-cited-by>, accesat la data de 5.03.2026.

“It’s not that deep” ...Or, is it?: Cancel culture și evaluarea prejudiciilor morale

“It’s not that deep” ...Or, is it?: Cancel culture and the evaluation of moral damages

« Ce n’est pas si grave...ou bien si ? » : La cancel culture et l’évaluation des prejudices moraux

Miruna Ștefania CORNESCU – anul III, grupa 304, IF

coordonatori: prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN, drd. Horia BANCIU

PREMIUL I

Rezumat: *Cancel culture* își are rădăcinile în nevoia de justiție socială, în reflexul societății de a critica și respinge ceea ce este perceput ca necorespunzător. Dincolo de granița liberei exprimări, se află extrema „anulării” publice a unei persoane, pentru ideile pe care le susține sau reprezintă, generând prejudicii morale. Lucrarea de față își propune să răspundă la următoarele întrebări-cheie, odată ce examinăm acest fenomen și consecințele acestuia: în ce măsură pot fi daunele morale cuantificate în mijloace de reparare patrimoniale? Putem stabili un barem obiectiv de evaluare care să garanteze o compensare cât mai exactă, fără a deveni un folos injust?

Cuvinte-cheie: cancel culture, prejudicii morale, reparare patrimonială a daunelor morale, răspundere civilă delictuală

Abstract: *Cancel culture* has its roots in the pursuit of social justice, in society’s reflex to criticise and reject what is perceived as inappropriate. Beyond the boundary of freedom of expression rights lies the extreme form of publicly “cancelling” a person for the ideas they support or represent, causing moral damages. This article aims to respond to the following key-questions, raised upon examining

this phenomenon and its consequences: to what extent can such damages be quantified in terms of pecuniary remedies? Can we establish an objective scale or metric that can ensure compensation as accurately as possible, without turning it into unjust enrichment?

Keywords: cancel culture, non-pecuniary damages, monetary compensation for non-pecuniary harm, liability

Résumé: La *cancel culture* puise ses racines dans le besoin de la justice sociale, dans le réflexe de la société de critiquer et de rejeter ce qui est perçu comme inapproprié. Au-delà des limites de la liberté d'expression se trouve l'extrême consistant à « annuler » publiquement une personne pour les idées qu'elle soutient ou représente, générant ainsi des préjudices moraux. Cette étude se propose de répondre aux prochaines questions-clés, une fois examiné ce phénomène et ses conséquences: dans quelle mesure ces préjudices peuvent-ils être quantifiés en vue de leur réparation patrimoniale? Est-ce qu'on peut établir un barème objectif d'évaluation permettant d'assurer une compensation aussi précise que possible, sans devenir enrichissement sans cause?

Mots-clé : cancel culture, préjudice moral, réparation pécuniaire des préjudices moraux, responsabilité civile délictuelle

1. Introducere

Amplarea și popularitatea rețelelor de socializare din ultimii ani au determinat o încurajare implicită a dreptului la liberă exprimare, constituind un instrument al relaționării și al împărtășirii opiniilor.¹ În esență, aceste platforme sunt destinate autoexprimării, fiind dotate cu diverse mijloace prin care cei care le folosesc pot reacționa, critica, susține, argumenta, sau se pot opune vehement, în legătură cu circumstanțe și subiecte actuale, cu probleme acute ale lumii în care trăim. De asemenea, studii referitoare la scopul cu care utilizatorii folosesc aceste platforme² au relevat dorința de a comunica și de a interacționa cu ceilalți, susținând tendința încurajării liberei exprimări. Însă într-un spațiu în care

¹ A. Oozeer, *Internet and social networks: freedom of expression in the digital age*, Commonwealth Law Bulletin, 2014, vol. 40, no 2, pp. 342, 351

² *Ibidem*.

cuvântul este instrumentul principal, este foarte ușor ca din dialog lucrurile să degenereze în „punerea la zid” a cuiva pentru opiniile sau conduitele sale.

„Cancel culture” reflectă mai mult decât o simplă dinamică a preferințelor societății, a faptului că ceea ce este pus pe un piedestal astăzi poate fi dărâmat mâine, dacă un număr suficient de oameni care se împotrivesc cu o forță și cu argumente copleșitoare reușește să își propage vocea mai rapid. Fenomenul constituie o reală manifestare a justiției sociale³, justiție existentă încă din cele mai vechi timpuri⁴, statornicită prin diferitele cutume și obiceiuri. Dincolo de mecanismele statale de reprimare a comportamentelor ilicite, unele fapte nu se pot încadra în tiparele de răspundere civilă, penală, sau contravențională, însă acest lucru nu înseamnă că ele nu vor trece prin filtrul justiției sociale, care acționează de o manieră mai mult decât energică. Fenomenul *cancel culture* ar putea fi privit din perspectiva unei dorințe a societății de a-și spune cuvântul, o formă de protest împotriva comportamentelor și ideilor pe care le dezaprobă. Astfel, dreptul de a nu fi de acord cu cineva se înscrie în logica drepturilor fundamentale la exprimare, la libertatea conștiinței. Cu toate acestea, este foarte ușor ca o mișcare ce susține dreptul la opinie să se transforme într-un instrument de limitare a însuși acestui drept, prin consecințele pe care le determină pe planul personal și profesional al „victimelor”. Prin reacția sa efervescentă la adresa opiniilor ce diferă de majoritate, *cancel culture* pare să respingă vehement nu doar orice contact cu acestea, ci și simpla lor existență, calificată drept *inacceptabilă*. Or, o societate „sănătoasă” se caracterizează tocmai prin coexistența diferențelor. Indiferent de care dintre ele are monopolul majorității la un moment dat, obligația de a asigura dreptul de a fi în dezacord este universală: „Nu sunt de acord cu ceea ce spuneiți, dar mă voi lupta până la moarte să aveți dreptul de a spune ce aveți de spus.”⁵

Se impune o separare între *cancel culture* ca formă de exprimare legitimă și latura sa ilicită, de „anulare” publică a unei persoane pentru ideile pe care le susține sau reprezintă. Lucrarea își propune să analizeze posibilitatea suprapunerii fenomenului cu condițiile răspunderii civile delictuale, pentru a explora situațiile în care acesta este de natură să cauzeze prejudicii morale persoanei căreia i se opune, precum și posibilitatea cuantificării lor în mijloace de reparare patrimoniale.

1.1. Scurt istoric – rădăcinile timpurii ale justiției sociale

Începând cu anul 2020, termenul de „cancelled” a fost folosit de mai multe ori în postările pe platforma Twitter, de către utilizatori care criticau anumite persoane publice, de la celebrități și

³ J. Janssens, L. Spreeuwenberg, *The moral implications of cancel culture*, Ethical Perspectives, 2022, vol. 29, no 1, pp. 89-114

⁴ R. Zippelius, *Exclusion and shunning as legal and social sanctions*, Ethology and Sociobiology, 1986, vol. 7, no 3-4, pp. 159-166

⁵ Citat atribuit filosofului francez Voltaire

artiști la politicieni, pentru atitudinea și comentariile lor discriminatorii.⁶ Însă cum s-a ajuns de la simpla denunțare a comportamentelor problematice la lezarea drepturilor personale ale individului vizat? În urma cărei evoluții a reușit *cancel culture* să devină dintr-un cuvânt exprimat o adevărată „cultură” a ostracizării care poate produce prejudicii morale față de persoanele împotriva cărora este îndreptată?

Conceptul de „cancelling” nu este nou, chiar dacă denumirea și amploarea lui mai departe ca fenomen devenit *cancel culture* aparțin ultimilor 10 ani, cu precădere. Într-un studiu recent asupra fenomenului⁷, o autoare face referire la literatura secolului al XIX-lea pentru a reflecta instinctul societății de a judeca, de a critica ceea ce consideră a fi imoral, necorespunzător cutumelor și normelor sociale, conturat în opera „*The Scarlett Letter*”, a lui Nathaniel Hawthorne. Protagonista este obligată să poarte în permanență o literă stacojie, atașată de hainele acesteia, simbol al umilirii și al ostracizării. În zilele noastre, simbolul a devenit imaterial, însă nu și-a pierdut câtuși de puțin din impact, fiind înlocuit de „etichetele” pe care autorii oprobiului din cadrul *cancel culture* le atribuie în orice context celor pe care îi critică. În ce măsură aceste etichete constituie un prejudiciu moral ce își lasă amprenta asupra victimelor, întocmai cum personajul din romanul lui Hawthorne își poartă simbolul, vom analiza într-o secțiune ulterioară. Mergând și mai departe în istorie, printr-o frescă a societății antice a Imperiului Roman, Plutarh⁸ relatează o practică prin care cetățenii romani puteau vota împotriva unei persoane politice pe care nu o agreau, iar obținerea unui număr suficient de voturi negative rezulta în ostracizarea acesteia (*damnatio memoriae*). Pe de o parte, aceasta era o metodă de a controla puterea politică. Pe de altă parte, se apropie foarte mult de sensul *cancel culture* de astăzi, întrucât era vorba despre o adevărată „anulare” a persoanei ostracizate din istoria, memoriile și documentele oficiale ale vremii. Cu alte cuvinte, persoana continua să existe (să trăiască), însă nu mai era recunoscută de societate, amintirea sa fiind eradicată. Practica *ostracizării*, precum și originea sa etimologică (*ostrakismos*), datează încă de la formarea primelor societăți democratice, în Grecia antică.⁹ Interesant este că, la origini, acționa ca o garanție constituțională pentru democrația ateniană, nu ca o formă de excludere nejustificată din societate. Constatăm astfel o schimbare a conotației ostracizării în *cancel culture* de astăzi, depărtându-se de ideea înlăturării unor indivizi considerați un pericol pentru democrație.

1.2. Definiții și caracteristici ale fenomenului

Conform *Cambridge Dictionary*¹⁰, verbul „to cancel” înseamnă „a respinge complet și a se opri din a susține pe cineva, mai ales pentru că acea persoană a spus ceva ofensator”. De asemenea, sintagma

⁶ H. Saint-Louis, *Understanding cancel culture: Normative and unequal sanctioning*, Firstmonday, 2021, vol. 26, no 7

⁷ P. Norris, *Cancel culture: Myth or reality?*, Political Studies, 2023, vol. 71, no 1, pp. 145-174

⁸ Plutarch, *Plutarch's lives/with an English translation by Bernadotte Perrin*, 1914, London, vol. 9, p. 175

⁹ R. Zippelius, *op. cit.*, p. 161

¹⁰ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture>, accesat la data de 25 februarie 2026

„cancel culture” este definită, potrivit aceleiași surse, ca un „comportament într-o societate sau într-un grup, în special pe social media, potrivit căruia este obișnuit să respingi sau să te oprești din a susține pe cineva, pentru că au spus sau au făcut ceva care te ofensează.” În acest sens, definiția etimologică a sintagmei recunoaște caracterul esențialmente social al fenomenului. Doctrina sociologică definește fenomenul păstrând același accent pe originea sa socială: „strategii colective folosite de activiști, prin presiuni sociale, pentru a obține ostracizarea culturală a unor ținte (persoane ori entități) acuzate de fapte sau vorbe ofensatoare”¹¹; „practica retragerii sprijinului acordat unor persoane publice sau companii după ce au făcut sau au spus ceva considerat inacceptabil sau ofensator”¹². O altă autoare urmează același argument al atitudinii de detașare, de disociere, adăugând calificarea faptelor ca „inacceptabile sau problematice, în general din perspectiva justiției sociale”¹³. Contrar ultimei definiții, un autor canadian¹⁴ susține mai degrabă dimensiunea termenului de „cancellation” drept fapta unei organizații sau a unei entități de exclude persoana vizată de acțiunile de *cancel culture*, depărtându-se de ideea de justiție socială. O altă definiție conturează dimensiunea subiectivă a *cancel culture* de a fi în același timp o alegere personală (decizia de a respinge).¹⁵ Deși definițiile sus-precizate reprezintă puncte de vedere diferite, ele converg totodată către elementele esențiale ale fenomenului *cancel culture*: mișcare socială, bazată pe un conflict de convingeri sociale; efectul de excludere a individului, fie prin retragerea suportului, fie prin denunțarea și ostracizarea lui prin anumite strategii; și, în cele din urmă, perceperea ca „inacceptabilă” sau „ofensatoare” a conduitei care stârnește această reacție de repulsie. Aceste accepțiuni ale fenomenului prezintă interes pentru analiza suprapunerii *cancel culture* pe tiparul condițiilor răspunderii civile delictuale, de vreme ce faptele ilicite care intră sub umbrela sa sunt diverse și pot produce felurite prejudicii patrimoniale sau nepatrimoniale.

1.3. *Cancel culture* ca faptă ilicită generatoare de prejudicii

Pornind de la aceste precizări în legătură cu calificarea fenomenului în sine, se impune o interpretare a lui din perspectiva capacității sale de a constitui o faptă ilicită, drept condiție a răspunderii civile delictuale. Astfel, observăm că este definitivat ca un fenomen de ansamblu, dar care se poate împărți în fapte direcționate de natură diversă, pe baza unei relații gen-specie. Doctrina sus-amintită face referire la mai multe tipuri de acțiuni concrete prin care *cancel culture* se manifestă, toate fiind expresii ale acestuia: „doxing” (practica prin care informații personale sunt partajate online în scopul

¹¹ P. Norris, *op. cit.*, p. 148

¹² R. Lizza, *Americans tune in to ‘cancel culture’—and don’t like what they see*, www.politico.com, 2020, accesat la data de 25 februarie 2026

¹³ E. Ng, *No grand pronouncements here...: Reflections on cancel culture and digital media participation*, *Television & new media*, 2020, vol. 21, no 6, pp. 621-627

¹⁴ H. Saint-Louis, *op. cit.*

¹⁵ M.D. Clark, *DRAG THEM: A brief etymology of so-called ‘cancel culture’*, *Communication and the Public*, 2020, vol. 5, no 3-4, pp. 88-92

specific de a-i provoca consecințe negative¹⁶), „deplatforming” (ștergerea sau dezactivarea contului celui vizat din cadrul platformei online pentru violarea termenilor de funcționare), „calling out” (denunțarea în spațiul virtual rezultând în ostracizare și umilire¹⁷). Așadar, remarcăm că, în cadrul *cancel culture*, nu este vorba doar de simpla denunțare și reclamare a unor comportamente contrare normelor sociale sau morale, ci se merge dincolo de aceste limite, înțelegând o componentă intențională, de a sancționa, a autorilor faptelor ilicite.

Doctrina sociologică pune în legătură directă comportamentele din mediul online pe care *cancel culture* le implică cu dimensiunea justiției sociale¹⁸. Persoana este sancționată pentru faptele sale problematice, însă această sancțiune este una socială. Autoarea atrage atenția asupra deficiențelor *cancel culture* ca sistem sancționator, deoarece, spre deosebire de sistemul sancționator legal, nu stabilește în mod unitar și neechivoc faptele culpabile sau sancțiunile corespunzătoare¹⁹. Complexitatea fenomenului justifică de asemenea complexitatea prejudiciilor pe care le poate genera, deopotrivă materiale și morale. Doctrina enumeră cele mai grave efecte ale acțiunilor de „cancelling”, pe lângă presiunea socială generată de ostracizare, spre exemplu afectarea negativă a reputațiilor, compromiterea carierelor²⁰. Amintim aici frecvențele situații din ultimii ani în care autori literari au fost boicotați de către public prin refuzul de a cumpăra sau promova operele lor²¹, urmate de contramăsura celor care favorizează separarea artei de artist. *Este oare posibilă o astfel de separare?* În funcție de legătura dintre artă și autorul ei (referindu-ne aici la orice formă de artă—pictură, cinematografie, literatură, compoziții muzicale), arta poate să reflecte o componentă indisolubilă a persoanei autorului, mai ales dacă amprenta convingerilor personale ale autorului pătrunde opera sa. Însă, dacă opera este pur și simplu o exprimare artistică, ce nu poartă amprenta autorului sau a convingerilor sale imorale, indecente etc., atunci aceasta poate fi separată de persoana de la care emană. Totuși, mai ales în epoca noastră, în care operele artistice și culturale sunt exploatate comercial, este dificil să se separe o operă de autorul ei, din moment ce legătura dintre cele două nu mai este doar una simbolică, personală, ci se concretizează patrimonial. Chiar dacă s-ar manifesta o dezaprobare față de persoana autorului, din moment ce s-ar achiziționa încă un exemplar sub semnătura lui, indirect, se va ajunge la susținerea sa, pentru că la nivel patrimonial, atât timp cât opera este comercializată, autorul său „problematic” profită de pe urma acestui fapt.

¹⁶ D.M. Douglas, *Doxing: A conceptual analysis*, Ethics and information technology, 2016, vol. 18, no 3, pp. 199-210

¹⁷ H. Saint-Louis, *op. cit.*

¹⁸ L. Radzik et al., *apud* J. Janssens et L. Spreeuwenberg, *cit. supra*

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ P. Norris, *Closed minds? Is a 'cancel culture' stifling academic freedom and intellectual debate in political science?*, HKS Faculty Research Working Paper, 2020, p. 2

²¹ Spre exemplu, cazul autoarei britanice J.K. Rowling, analizat în H. Saint-Louis, *op. cit.*; cazul autoarei americane Colleen Hoover, <https://www.glamour.com/story/colleen-hoover-controversy-explained>; cazul autoarei americane Sarah J. Maas, <https://expertbooksmuggler.com/whats-the-deal-with-sarah-j-maas/>, accesate la data de 4 martie 2026

Prin urmare, reținem că fenomenul *cancel culture* poate lua forma unor diverse fapte, întemeiate pe o conduită a persoanei împotriva căreia sunt îndreptate care poate fi cu adevărat problematică, valul de critică fiind justificat. Totuși, o justificare a reacției publicului nu echivalează cu o *legitimare* a discursului de ură și a depășirii limitelor unei simple denunțări a unui comportament necorespunzător. Analiza faptelor de sub umbrela *cancel culture* constituie premisa discuției despre consecințele pe care le nasc față de persoanele vizate. Din moment ce există un prejudiciu, acțiunile direcționate de *cancel culture* devin fapte ilicite, indiferent dacă au pornit ca o critică justificată sau nejustificată la adresa unei persoane. Obiectul lucrării îl constituie cuantificarea patrimonială a prejudiciilor morale cauzate de faptele prin care se manifestă *cancel culture*. Dacă specificul lor este faptul că ele nu se subscriu principiului clasic al reparării integrale²², din cauza problemei aprecierii lor în bani, daunele morale vor fi cu atât mai greu de apreciat în cazul *cancel culture*, întrucât natura fenomenului face ca suferința psihică să se amplifice prin efectul colectivității.

2. „Proba suferinței”: Cum evaluăm prejudiciul moral?

2.1. Aspecte preliminare

„Însă legea nu va acorda decât bani; și ce sunt banii atunci când vine vorba de a consola iubirea, de a înlocui gloria, de a întreține speranțele, și toate acele iluzii care fac parte din fericirea noastră?”²³

Prejudiciile nepatrimoniale constituie o problemă delicată în sarcina instanțelor, întrucât aprecierea lor prin raportare la particularitățile speței este îngreunată de faptul că „nu au o valoare economică și, prin urmare, nu pot fi evaluate pecuniar”.²⁴ Totuși, adesea părțile optează pentru repararea patrimonială a prejudiciilor morale suferite, în temeiul articolului 253 alineatul 4 din Codul civil²⁵, caz în care intervine riscul ca aprecierea cuantumului solicitat să fie disproporționată față de paguba suferită în fapt, fie favorizând victima, oferindu-i mai mult, fie acordându-i o reparație nesatisfăcătoare și insuficientă. Doctrina trimite la criteriile enunțate în jurisprudența CEDO, evidențiind faptul că instanțele trebuie să-și fondeze raționamentul pe un ansamblu de elemente (caracteristicile specifice ale victimei, gravitatea suferinței, circumstanțele săvârșirii faptei ilicite)²⁶.

²² C. E. Zamșa, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Hamangiu, 2024, București, p. 257

²³ „But the law will only award money; and what is money when it comes to consoling love, of replacing glory, flattering hopes, and all the illusions which make up part of our happiness”, *Répertoire Universel et Raisonné de Jurisprudence*, Tome III, apud V.V. Palmer, *Moral damages: the French awakening in the nineteenth century*, Tul. Eur. & Civ. LF, 2021, vol. 36, p. 45

²⁴ L. Pop, I-Fl. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, 2012, București, p. 413

²⁵ „De asemenea, persoana prejudiciată poate cere despăgubiri sau, după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul, chiar nepatrimonial, ce i-a fost cauzat, dacă vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile.”

²⁶ C.E. Zamșa, *op. cit.*, p. 257

De altfel, un autor²⁷ semnalează tendința din practică de a recurge la daunele morale ca variantă de rezervă atunci când nu se poate obține o altă reparare, deoarece lipsa unor criterii obiective de apreciere permit ca prejudiciile nepatrimoniale să fie folosite drept un remediu versatil, interpretabil în funcție de context.

2.1.1 Particularitățile prejudiciului moral

Față de prejudiciul material, dificultatea în aprecierea în concret a prejudiciului moral rezidă în admiterea unei nuanțe: în acest caz, repararea poate avea numai un rol de compensare²⁸, principiul reparării integrale nemaigăsindu-și aplicabilitatea pentru simplul fapt că nu există un quantum monetar precis care să poată înlocui veritabil ceea ce a fost distrus. De altfel, în motivarea hotărârilor, instanțele naționale²⁹ fac vorbire despre aceiași parametri obiectivi evocați de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în practica sa³⁰, referindu-se la o „aproximare” a cuantumului prejudiciului, spre deosebire de calculul matematic relativ prejudiciului material. Omului. În acordarea despăgubirilor, Curtea are în vedere *proporționalitatea* dintre prejudiciul suferit și fapta ilicită, punând în balanță libera exprimare și lezarea exercițiului vieții private, două drepturi fundamentale pe care le protejează în mod egal. Astfel, nu se dorește ca despăgubirea să constituie o sancțiune pentru autorul faptei, iar orice cerere de despăgubire trebuie să fie corespunzătoare pagubei suferite efectiv, pe baza specificităților victimei și nu a daunelor pe care fapta ilicită este *de natură* să le producă, la nivel teoretic.³¹

Ca principiu general, repararea prejudiciului nu trebuie să devină sursă de îmbogățire pentru victimă. Rolul său este acoperirea unei pagube, în scopul de a se încerca restabilirea unui anume confort al victimei prin raportare la prejudiciul suferit (*pretium doloris*). Însă, după acest salt virtual în timp, victima nu trebuie să rămână cu nimic în plus, ci doar, pe cât posibil, să-i fie atenuate urmele suferinței (deoarece este aproape imposibil să se restabilească echilibrul lezat fără nicio urmă, complet³²).

²⁷ A. Petre, în R.S. Lazăr et al., *Dreptul în transformare. Soluții teoretice și practice pentru provocările contemporane*, Ed. Hamangiu, 2014, Sibiu, p. 405

²⁸ C.E. Zamșa, *op. cit.*, p. 257

²⁹ A se vedea, spre exemplu: Înalta Curte de Casație și Justiție, s. I civ., dec. nr. 521/2019, www.scj.ro; Înalta Curte de Casație și Justiție, s. I civ., dec. nr. 153/2016, www.scj.ro, accesate la data de 27 februarie 2026

³⁰ A se vedea, spre exemplu: cauza *Armoniene contra Lituaniei*, 25 noiembrie 2008, hudoc.echr.coe.int; cauza *Axel Springer AG contra Germaniei*, 7 februarie 2012, hudoc.echr.coe.int, accesate la data de 27 februarie 2026

³¹ A se vedea, spre exemplu: cauza *A. contra Norvegiei*, 9 aprilie 2009, hudoc.echr.coe.int, accesat la data de 27 februarie 2026

³² S. Neculaescu, *Repararea prejudiciilor morale—o „utopie constructivă”*, Revista Română de Drept Privat, 2020, no 3, pp. 264-291

2.1.2. *Prezumția existenței vs cântărirea valorii lezării*

Cu privire la condițiile răspunderii civile delictuale pe care va trebui să le probeze reclamantul într-o astfel de cerere, pe cât este de importantă valoarea protejată (un drept nepatrimonial, moral), pe atât este mai avantajoasă pentru victimă sarcina probării tuturor condițiilor, fiind scutită de probarea existenței prejudiciului. Înalta Curte de Casație și Justiție evidențiază atenuarea exigențelor probatorii din această perspectivă, dispunând că proba unei fapte ilicite „de natură să producă un asemenea prejudiciu”³³ este suficientă, existența daunei morale urmând să fie prezumată. Cu toate acestea, este necesar să delimităm prezumția existenței lezării de cântărirea valorii acesteia, care nu este, spre deosebire de prima, dedusă din simpla faptă ilicită. În viziunea acestei lucrări, rațiunea probării cuantumului prejudiciului moral nu are legătură cu dovedirea prejudiciului, care este oricum prezumat, ci în scopul justificării, a fundamentării pretențiilor patrimoniale. Raportându-ne la obiectul analizei, în egală măsură pentru oricare dintre acțiunile direcționate prin care se poate manifesta *cancel culture*, nu se probează că fapta a cauzat o lezare imaginii persoanei, ci de ce, în mod concret, pentru acea persoană, lezarea s-a cuantificat într-o pagubă de 10.000 de euro, spre exemplu. Din moment ce fiecare speță vine cu variabilele ei, calculul reparării daunei morale se apreciază în funcție de „elementele de fapt relevante în concret, apreciate în complexitatea lor”.³⁴

2.2. *Construirea unui barem de evaluare a cuantumului pe baza jurisprudenței și a doctrinei*

După cum am precizat anterior, obiectivul este să tindem către o reparare cât mai exactă a suferinței psihice. Însă, din cauza dificultății de a o putea aprecia în bani tocmai pentru că nu constituie o valoare patrimonială, ci una personală, o astfel de reparație este marcată de riscul căderii în una dintre cele două extreme: pe de o parte, cuantumul să fie insuficient, „simbolic”, iar, pe de altă parte, să devină un folos injust, depășind strictul necesar compensării prejudiciului. În acest sens, pentru reducerea riscului creat de inexactitatea cuantificării, s-ar impune construirea unui barem de evaluare, alcătuit din criterii obiective care afectează în mod direct nivelul cuantumului despăgubirii. Deși instanțele rămân suverane în aprecierea acestui quantum³⁵, fundamentarea raționamentului pe un set de criterii obiective se poate dovedi eficientă pentru motivarea hotărârii, dar mai ales, pentru cunoașterea elementelor de fapt ale speței și corelarea lor cu dispozițiile legale, pentru scopul justiției însăși de a remedia cât mai exact problemele celor care apelează la protecția ei. În continuare vom analiza criteriile ce relevă din jurisprudență, pe care le susținem în alcătuirea unui astfel de barem, precum și modul în care fiecare dintre acestea influențează cuantumul prejudiciului. De asemenea, în aplicarea practică a observațiilor rezultate din prezentul studiu, baremul atașat în anexa 1 constituie o propunere de evaluare a despăgubirilor, potrivit unui sistem de calcul

³³ Înalta Curte de Casație și Justiție, s. I civ., dec. nr. 153/2016, www.scj.ro, accesat la data de 27 februarie 2026

³⁴ Înalta Curte de Casație și Justiție, s. I civ., dec. nr. 423/2021, www.scj.ro, accesat la data de 27 februarie 2026

³⁵ C.E. Zamșa, *op. cit.*, p. 257

fundamentat pe jurisprudență, ce îmbină marja de apreciere a instanței cu necesitatea existenței unor criterii obiective.

2.2.1. O analiză de la caz la caz

Studiile de doctrină au arătat că faptele de „cancelling” afectează indivizii în mod diferit, în funcție de particularitățile victimei (statut, vârstă, ocupație, renume etc.). Astfel, este recunoscut că fenomenul nu afectează în mod uniform și nici nu poate consta în aceeași faptă ilicită în toate situațiile³⁶. Coroborând această opinie cu jurisprudența instanțelor naționale și a CEDO, considerăm fundamentale în evaluarea prejudiciului următoarele criterii: contextul săvârșirii faptei ilicite, particularitățile individuale ale persoanei prejudiciate, atingerea unui anumit nivel de gravitate a consecințelor, caracterul și importanța valorilor morale lezate, la care adăugăm condiția aprecierii rezonabile, proporționale a despăgubirii prin raportare la dauna morală.

2.2.2. Contextul săvârșirii faptei ilicite

Cancel culture se manifestă cu precădere în mediul virtual, motiv pentru care jurisprudența litigiilor în legătură cu discursul online se poate aplica prin analogie ipotezelor fenomenului nostru. Contextul săvârșirii faptei ilicite se referă mai degrabă la contextul spațio-temporal în care s-a produs prejudiciul, care poate fi reprezentat chiar de platforma virtuală pe care au fost distribuite afirmațiile păgubitoare. În funcție de specificul acestui „spațiu” în care se produce dauna morală, spre exemplu, dacă este un mediu izolat sau accesibil unui număr considerabil de oameni, se va determina majorarea sau scăderea cuantumului aferent compensării. Înalta Curte face referire, într-o decizie³⁷, la „totalitatea factorilor în care a fost săvârșită fapta”, deoarece „simpla afirmare în public a unor aspecte, exacerbate sau exagerate, nu poate cauza, de plano, celui vizat” o suferință semnificativă, fără o percepție publică extinsă care să accentueze umilirea victimei. O speță ce a făcut obiectul unei decizii a *High Court of Justice, King’s Bench Division*, a Marii Britanii, cuprinde o analiză a influenței contextului online asupra valorii prejudiciului moral.³⁸ Curtea urmărește modul de publicare și întinderea daunei morale prin raportare la estimarea publicului-martor al suferinței victimei, folosind un model ipotetic al omului mediu („*the ordinary reasonable reader*”), reprezentativ pentru cititorii publicației. Sunt analizate aspecte precum atenția acordată postării prejudiciabile (cititorul obișnuit luat ca tipar fiind prezumat că parcurge o singură dată articolul, fără să zăbovească asupra detaliilor), dar și noțiunea de „context admisibil”³⁹ cuprinzând numai șirul de comentarii în continuarea celui

³⁶ Potrivit I.C.C.J., dec. nr. 153/2016, cit. supra: „proferarea de expresii insultătoare, calomnii, defăimări ori denigrări la adresa unei persoane și se pot înfăptui prin viu grai, prin adresarea directă în public, în scris, prin publicitate în presa ori prin mass-media în general.”

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *David Paisley v. Graham Linehan*, <https://caselaw.nationalarchives.gov.uk>, accesat la data de 27 februarie 2026

³⁹ „*Admissible context*”

reclamat. Restul comentariilor, lipsite de vizibilitate prin funcția platformei de „load more”⁴⁰, nu pot fi prezumate a fi citite în toate cazurile, conform raționamentului Curții.

2.2.3. Particularitățile individuale ale persoanei prejudiciate

Un criteriu determinant este cel al particularităților individuale ale victimei, întrucât se află în strânsă legătură cu modul în care prejudiciul „atinge” personalitatea vizată. Considerăm importantă o nuanță prin care acest criteriu se deosebește de cel al nivelului de gravitate al consecințelor: particularitățile persoanei prejudiciate sunt caracteristici, trăsături ce țin de ea însăși, care o fac mai vulnerabilă la suportarea prejudiciului, la o suferință mai profundă, contribuind spre atingerea nivelului de gravitate ce constituie alt criteriu („mediul social din care victima face parte, educația, cultura, standardul de moralitate, personalitatea și psihologia victimei, statutul social”⁴¹). În aprecierea unui prejudiciu de imagine produs victimei⁴², Înalta Curte validează raționamentul Curții de Apel București în decizia recurată, raportând reputația pozitivă a victimei la afirmația care o compromite. Ambele instanțe au considerat că, în lipsa unei percepții a afirmației ca fiind convingătoare—sau, mai bine spus, în situația percepției ei ca aberantă, tocmai pentru că persoana este cunoscută contrar modului negativ în care este descrisă—, nu se mai justifică admiterea acestei agravări în evaluarea cuantumului daunei morale. Totodată, gravitatea prejudiciului s-a fondat și pe notorietatea și prestigiul persoanei, fiind recunoscute consecințele negative pe plan moral, odată cu afectarea imaginii publice. Înseamnă acest lucru că numele unei persoane publice este mai „important” decât cel al unei persoane oarecare, determinând daune morale mai mari? Considerăm că nu este vorba despre importanță, cât despre o compensare mai adâncă, acolo unde aceste caracteristici specifice ale victimei conduc ca prejudiciul să „lovească” mai tare în imaginea sa publică, decât dacă nu le-ar fi avut. Rațiunea unei despăgubiri este ca aceasta să fie *adecvată* prejudiciului pe care îl acoperă, care este influențat direct de specificitățile victimei. Spre exemplu, o persoană poate să fie indiferentă la criticile aduse împotriva ei, prejudiciul diminuându-se pe baza acestei trăsături. Nu am putea spune același lucru despre o persoană mai sensibilă, afectată emoțional în mod considerabil, căreia i s-ar cuveni o compensație mai mare. Aplicând același raționament, denigrarea unei persoane renumite va determina o agravare a prejudiciului, pe când, față de o persoană obișnuită, nu s-ar justifica același cuantum al despăgubirii. Întrucât prejudiciul poate varia foarte mult din perspectiva acestui criteriu, subliniem din nou necesitatea unei analize de la caz la caz, potrivit datelor concrete ale speței.

⁴⁰ Platformele având, în general, un număr limitat de comentarii afișate în mod implicit, funcția *load more* permite vizualizarea altora, în continuarea celor deja expuse. Aceste din urmă elemente nu ar putea apărea decât prin apăsarea butonului respectiv, motiv pentru care nici Curtea nu a putut admite prezumția că acestea sunt vizualizate de o audiență la scară largă.

⁴¹ I.C.C.J., dec. nr. 153/2016, cit. supra

⁴² *Ibidem*.

2.2.4. Nivelul de gravitate al „atacului”

După cum am observat în subsecțiunea anterioară, gravitatea consecințelor se bazează într-o mare măsură pe celelalte criterii, întrucât orice variabilă a acestora determină o fluctuare în gravitatea prejudiciului. Dincolo de aspectele ce țin de persoana prejudiciată, gravitatea poate depinde și de elemente obiective, cu un impact direct asupra vieții personale și profesionale a victimei *cancel culture*, după cum remarcă un autor.⁴³ „Riscurile” la care face referire autorul vizează situațiile în care, spre exemplu, companiile angajatoare ale persoanei criticate o concediază pe aceasta ca o formă de protecție pentru propria lor reputație, întocmai pentru că specificul fenomenului *cancel culture* este propagarea acestuia nu doar la persoana vizată, ci și la orice susținător sau aliat al acesteia. În esență, nivelul de gravitate al atacului este legat de percepția publicului, de numărul de oameni care decid să-i întoarcă spatele celui afectat de *cancel culture*. Cu cât izolarea este mai accentuată, cu atât se va justifica o despăgubire la un nivel extins. O eventuală concediere, deși produce cu precădere prejudicii patrimoniale, ar putea constitui unul din elementele ce agravează dificultatea integrării în societate, în urma respingerii declanșate de afirmațiile denigratoare. În consecință, în funcție de criterii ce țin și de persoana atacată, entitățile aflate în raport direct cu aceasta, precum angajatorii, au de luat o decizie: fie se disociază de cel acuzat de către public, protejându-se de același val de ură, fie rămân în contact cu acesta și suportă consecințele. Pe baza deciziei pe care fiecare persoană aflată în raport cu cel acuzat o ia pentru sine, impactul prejudiciului va fi semnificativ sau redus, în strânsă legătură și cu particularitățile victimei ce fac daunele morale mai greu sau mai ușor de suportat. De vreme ce impactul a influențat o sferă largă de persoane care decid să se „dezică” de loialitatea față de cel atacat, putem constata un nivel extins de gravitate al consecințelor faptei ilicite, impunându-se despăgubiri pe măsură.

2.2.5. Caracterul și importanța valorilor nepatrimoniale lezate

În analiza acestui criteriu, vom face apel la accepțiunea valorilor nepatrimoniale din cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului, după cum și Înalta Curte invocă prevederile sale în propriul raționament. Cu atât mai mult, în cazul *cancel culture*, drepturile nepatrimoniale lezate intră sub protecția Convenției, astfel că orice încălcare va atrage îndeplinirea *ab initio* a acestui criteriu. În aceeași speță referitoare la un prejudiciu de imagine, produs printr-un atac asupra reputației personale în spațiul online, Înalta Curte a calificat valoarea nepatrimonială atinsă ca „exercițiul personal al dreptului la respectarea vieții private”, prevăzut în articolul 8 al Convenției.⁴⁴ Bineînțeles, în unele cazuri „atacul” reprezentat de *cancel culture* este determinat de o conduită într-adevăr

⁴³ H. Saint-Louis, *op. cit.*

⁴⁴ European Convention on Human Rights, [echr.coe.int](https://www.echr.coe.int), accesat la data de 27 februarie 2026

culpabilă a victimei. Potrivit unei opinii⁴⁵, pe care o împărtășim, *cancel culture* tinde să aibă un efect disproporționat față de fapta criticată, cu mult mai dăunător pentru victimă, indiferent de culpa sa anterioară. În consecință, puțin importă dacă oprobriul este justificat sau nu de o „greșeală” prealabilă, atât timp cât *cancel culture* depășește limita unei reclamații, a unei judecăți de valoare din partea autorului faptei, producând efecte grave pentru viața socio-profesională a celui criticat.

2.2.6. Condiția aprecierii rezonabile a despăgubirilor față de prejudiciul „real și efectiv” produs victimei

Un principiu adesea evocat în jurisprudența CEDO, în evaluarea daunelor morale, este cel al existenței unui raport rezonabil de proporționalitate cu dauna suferită, verificat prin raportare la toate celelalte variabile amintite anterior (percepția victimei asupra caracterului dăunător al afirmațiilor, gravitatea lezării produse etc.). Spre exemplu, Curtea a răsturnat soluția unei instanțe naționale stabilind că suma acordată cu titlu de reparare patrimonială a prejudiciului moral a fost *legală*, însă *disproporționată* față de scopul urmărit, compensarea⁴⁶. Suma depășea limitele prejudiciului suferit, intrând în sfera unei îmbogățiri fără justă cauză. În jurisprudența națională, Înalta Curte se raportează de asemenea la principiul proporționalității, motivând în favoarea ideii de „satisfacție echitabilă”, astfel că „daunele morale trebuie acordate într-un quantum care să nu le deturneze de la scopul și finalitatea prevăzute de lege”.⁴⁷ Pentru a putea contura un barem obiectiv de evaluare, plasându-ne între limitele justului echilibru între paguba suferită și suma solicitată pentru reparare, considerăm necesar a analiza și un exemplu negativ, pentru a încerca trasarea unor limite. Respectând criteriile din jurisprudența CEDO, Curtea de casație franceză a criticat un nivel nejustificat al despăgubirilor acordate cu titlu de daune morale, „foarte ridicat și neobișnuit”⁴⁸, reținând că, în realitate, scopul acestuia era „de a acoperi pasivul”⁴⁹.

În consecință, stabilirea unui barem obiectiv de evaluare a daunelor morale generate de *cancel culture* sporește exactitatea compensației prejudiciului, evitând totodată riscul de a constitui un folos injust. Ne întrebăm totuși dacă ar subzista controversa în aprecierea criteriilor de către instanță, de la caz la caz. Cu alte cuvinte, criteriile pot fi obiective, însă interpretarea și corelarea lor într-o speță concretă implică o componentă într-o oarecare măsură subiectivă, fiind vorba de „*se remettre à la sagesse de la Cour*”⁵⁰. Considerăm că numai o jurisprudență îndelungată în acest domeniu va putea semnala asemenea tendințe.

⁴⁵ G. Bouvier, D. Machin, *What gets lost in Twitter 'cancel culture' hashtags? Calling out racists reveals some limitations of social justice campaigns*, Discourse & Society, 2021, vol. 32, no 3, pp. 307-327

⁴⁶ Cauza *Tolstoy Miloslavsky v. The United Kingdom*, 13 iulie 1995, hudoc.echr.coe.int, accesat la data de 27 februarie 2026

⁴⁷ I.C.C.J., dec. nr. 521/2019, cit. supra

⁴⁸ „très important et inhabituel”

⁴⁹ Speța *Tapie*, 30 iunie 2016, coursdecassation.fr, accesat la data de 27 februarie 2026

⁵⁰ „a se supune înțelepciunii Curții”

2.3. Legătura de cauzalitate

Cu privire la legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită (atacul la imaginea persoanei, realizat prin mijloace diverse) și prejudiciul moral suferit de victimă, atât doctrina⁵¹, cât și jurisprudența⁵² afirmă prezumarea cauzalității din simpla existență a faptei de natură să producă un astfel de prejudiciu. Impactul moral asupra victimelor vizate de *cancel culture* este de necontestat, cu atât mai mult dacă acestea beneficiază de un renume sau un statut particular. Prin urmare, o autoare⁵³ subliniază că valul de critică reprezentat de *cancel culture* are potențialul de a afecta grav cariera și viața socială a persoanelor publice care îl suportă. În acest sens, prejudiciul moral se evidențiază mai ales prin prisma faptului că este semnalat de către doctrina psihologică, atât prin ostracizarea propriu-zisă, cât și prin teama creată *a priori* și nevoia de a se autocenzura pentru a evita critica.⁵⁴

2.4. Studiu de caz: evaluarea prejudiciului moral al persoanelor juridice lezate de *cancel culture*

Articolul 257 din Codul civil marchează codificarea unei evoluții jurisprudențiale, care acceptă ca persoanele juridice să poată solicita repararea prejudiciilor nepatrimoniale, în aceleași condiții aplicabile persoanelor fizice. Cu toate acestea, spre deosebire de persoanele fizice, impactul prejudiciului moral asupra persoanei juridice este mai mult simbolic decât efectiv, întrucât orice atac adus imaginii acesteia se reflectă deja în patrimoniul său. Din acest motiv, despăgubirile devin la fel de simbolice (1 leu⁵⁵). Doctrina⁵⁶ este de asemenea reticentă în discuția daunelor morale ale persoanelor juridice cu scop lucrativ, întrucât componentele susceptibile de a fi lezate sunt evaluabile patrimonial. Cu alte cuvinte, pentru a se evita o dublă reparare a prejudiciului suferit de către persoana juridică cu scop lucrativ, daunele morale sunt *absorbite* în reparea prejudiciilor patrimoniale: orice „suferință” suportată de către persoana juridică își găsește corespondent în valoarea profitului sau a cifrei de afaceri. Deși acordarea daunelor morale în cazul persoanei juridice nu este exclusă la nivel teoretic, este puțin probabil ca o astfel de reparație să nu se materializeze într-o componentă cuantificabilă, care va deveni prin esență obiectul unei reparări patrimoniale a prejudiciului.

⁵¹ C.E. Zamșa, *op. cit.*, p. 194

⁵² I.C.C.J., dec. nr. 153/2016, cit. supra

⁵³ M.D. Clark, *op. cit.*, pp. 88-92

⁵⁴ P. Norris, *Closed minds...*, cit. supra, p. 3

⁵⁵ I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 2532/2020, www.scj.ro, accesat la data de 27 februarie 2026

⁵⁶ A. Almășan, M. Dub, *Mult zgomot pentru nimic. Repararea daunelor morale cauzate de fapte de concurență neloială*, Revista Română de Drept Privat, 2020, nr. 3, pp. 24-25

Concluzii

Cancel culture este un fenomen de ansamblu, mult prea complex pentru a putea fi considerat o faptă ilicită în sine, însă modurile alternative în care se manifestă, prin acțiuni direcționate în cazuri individuale, pot fi probate ca fapte ilicite generatoare de prejudicii. Jurisprudența CEDO aduce o contribuție esențială prin regula „proportionalității” între paguba suferită și cuantumul solicitat pentru repararea prejudiciului moral, enumerând importante criterii care ar alcătui un astfel de barem obiectiv de evaluare. În final, în pofida eforturilor de a compensa cât mai exact dauna morală, specificul său nepatrimonial va determina întotdeauna o nuanță de inexactitate. „Războiul cultural” al *cancel culture* se poate sfârși, litigiile pot fi câștigate și despăgubirile, obținute, însă etichetele puse victimelor, „*literele stacojii*” de astăzi, au capacitatea de a avea un impact îndelungat asupra moralului și vieții personale.

„*Let her cover the mark as she will, the pang of it will be always in her heart.*” („*The Scarlett Letter*”, Nathaniel Hawthorne)

Anexa 1

Nivel considerat/ Criteriu de evaluare	REDUS	MEDIU	ELEVAT
Contextul săvârșirii faptei ilicite	<u>Ce presupune nivelul:</u> Platforma este un mediu mai degrabă izolat, nu are o expunere mare către publicul larg; alternativ, o publicație la nivel local, un context public cu audiență redusă sau inexistentă.	Platforma este publică, însă nu renumită; Fapta ilicită are un număr considerabil de martori (cel puțin 30 de persoane) <i>Element agravant: dacă platforma este relativ izolată, însă este de natură să devină publică, să atragă audiență, sau dacă afirmațiile denigratoare persistă în timp fără a fi șterse</i>	Platforma este publică, accesibilă oricui, tendința este să atragă și mai mulți urmăritori într-un ritm alert; alternativ, o publicație la nivel național, un context public cu audiență crescută; fapta este săvârșită în scopul de a-i cauza teamă/suferință psihică (distingem simple critici de hărțuire sau formulări peiorative)

	<u>Intervalul cuanțumului:</u>	1000-5000 Euro	5000-10.000 Euro
	100-1000 Euro		
Particularitățile individuale ale persoanei prejudiciate	Persoana nu este cunoscută; este indiferentă la criticele adresate; nu deține o poziție sau un statut expus publicului larg (poziții de conducere, politică, funcții universitare etc.)	Persoana are o reputație considerabilă, însă este limitată la domeniul/instituția în care activează; deține funcții expuse publicului, însă are un contact limitat cu publicul	Persoana are un renume, este foarte cunoscută atât în domeniul său, cât și în afara lui, deține funcții de conducere, politice, având un contact direct cu publicul; provine dintr-o categorie socială vulnerabilă/minoritate
	100-1000 Euro	1000-5000 Euro	5000-10.000 Euro
Nivelul de gravitate al consecințelor	Izolarea socială se manifestă la un nivel redus (sub 30 de persoane), publicul reacționează indiferent, sau percepe afirmațiile ca aberante pe baza conduitei prealabile binecunoscute a victimei	Izolarea socială este accentuată (peste 30 de persoane); sau <i>cancel culture</i> afectează raporturile sale profesionale, sociale (spre exemplu, concediere, denunțarea contractului de către parteneri, pierderea încrederii)	Dacă instanțele naționale au tranșat în prealabil cazul, mergând spre maximul legal al despăgubirilor; izolarea socială este accentuată, dincolo de domeniul/instituția în care activează persoana
	100-1000 Euro	1000-5000 Euro	5000-10.000 Euro
Caracterul și importanța valorilor nepatrimoniale lezate	Interese care nu intră sub incidența Convenției; sau, prejudiciul atinge sentimente și nu valori esențiale	Exercițiul dreptului la viață privată (art. 8 CEDO), eventual în corelare cu încălcarea altor drepturi (libera exprimare, dreptul la un proces echitabil etc.)	Exercițiul dreptului la viață privată (art. 8 CEDO)
	100-1000 Euro	1000-5000 Euro	5000-10.000 Euro

Condiția proporționalității dintre despăgubire și prejudiciul real și efectiv suferit

= proporționalitatea se evaluează la nivel dublu: în cadrul fiecărui criteriu, pe nivelele considerate ca puncte de plecare pentru stabilirea cuantumului (reduc, mediu, ridicat), și în ansamblu, în cumularea sumelor într-un cuantum final (despăgubirea trebuie să își servească scopul, compensarea)

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. A. Almășan, M. Dub, *Mult zgomot pentru nimic. Repararea daunelor morale cauzate de fapte de concurență neloială*, Revista Română de Drept Privat, 2020, nr. 3, București
2. G. Bouvier, D. Machin, *What gets lost in Twitter 'cancel culture' hashtags? Calling out racists reveals some limitations of social justice campaigns*, Discourse & Society, 2021, vol. 32, no 3
3. M.D. Clark, *DRAG THEM: A brief etymology of so-called 'cancel culture'*, Communication and the Public, 2020, vol. 5, no 3-4
4. D.M. Douglas, *Doxing: A conceptual analysis*, Ethics and information technology, 2016, vol. 18, no 3
5. J. Janssens, L. Spreeuwenberg, *The moral implications of cancel culture*, Ethical Perspectives, 2022, vol. 29, no 1
6. S. Neculaescu, *Repararea prejudiciilor morale—o „utopie constructivă”*, Revista Română de Drept Privat, 2020, no 3
7. E. Ng, *No grand pronouncements here...: Reflections on cancel culture and digital media participation*, Television & new media, 2020, vol. 21, no 6
8. P. Norris, *Cancel culture: Myth or reality?*, Political Studies, 2023, vol. 71, no 1
9. P. Norris, *Closed minds? Is a 'cancel culture' stifling academic freedom and intellectual debate in political science?*, HKS Faculty Research Working Paper, 2020
10. A. Oozeer, *Internet and social networks: freedom of expression in the digital age*, Commonwealth Law Bulletin, 2014, vol. 40, no 2
11. V.V. Palmer, *Moral damages: the French awakening in the nineteenth century*, Tul. Eur. & Civ. LF, 2021, vol. 36
12. A. Petre, în R.S. Lazăr et al., *Dreptul în transformare. Soluții teoretice și practice pentru provocările contemporane*, Ed. Hamangiu, 2024, Sibiu
13. Plutarch, *Plutarch's lives/with an English translation by Bernadotte Perrin*, 1914, London, vol. 9

14. L. Pop, I-Fl. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, 2012, București
15. H. Saint-Louis, *Understanding cancel culture: Normative and unequal sanctioning*, Firstmonday, 2021, vol. 26, no 7
16. C. E. Zamșa, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Hamangiu, 2024, București
17. R. Zippelius, *Exclusion and shunning as legal and social sanctions*, Ethology and Sociobiology, 1986, vol. 7, no 3-4

Resurse digitale:

1. Înalta Curte de Casație și Justiție, s. I civ., dec. nr. 423/2021, www.scj.ro, accesat la data de 27 februarie 2026
2. Înalta Curte de Casație și Justiție, s. I civ., dec. nr. 521/2019, www.scj.ro, accesat la data de 27 februarie 2026
3. Înalta Curte de Casație și Justiție, s. I civ., dec. nr. 153/2016, www.scj.ro, accesat la data de 27 februarie 2026
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza *Axel Springer AG contra Germaniei*, 7 februarie 2012, hudoc.echr.coe.int, accesat la data de 27 februarie 2026
5. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza *A. contra Norvegiei*, 9 aprilie 2009, hudoc.echr.coe.int, accesat la data de 27 februarie 2026
6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza *Armoniene contra Lituaniei*, 25 noiembrie 2008, hudoc.echr.coe.int, accesat la data de 27 februarie 2026
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza *Tolstoy Miloslavsky v. The United Kingdom*, 13 iulie 1995, hudoc.echr.coe.int, accesat la data de 27 februarie 2026
8. UK High Court of Justice, King's Bench Division, *David Paisley v. Graham Linehan*, 17 martie 2025, <https://caselaw.nationalarchives.gov.uk>, accesat la data de 27 februarie 2026
9. Curtea de Casație, Franța, speța *Tapie*, 30 iunie 2016, courdecassation.fr
10. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture>, accesat la data de 25 februarie 2026
11. R. Lizza, *Americans tune in to 'cancel culture'—and don't like what they see*, www.politico.com, 2020, accesat la data de 25 februarie 2026
12. <https://www.glamour.com/story/colleen-hoover-controversy-explained>, accesat la data de 4 martie 2026
13. <https://expertbooksmuggler.com/whats-the-deal-with-sarah-j-maas/>, accesat la data de 4 martie 2026

Normele corectitudinii politice și limitele dreptului pozitiv: o analiză juridico-filozofică a răspunderii delictuale în contextul fenomenului „cancel culture”.

Political Correctness Norms and the Limits of Positive Law: a Juridico-Philosophical Analysis of Tort Liability in the Context of the "Cancel Culture" Phenomenon.

Normes du politiquement correct et limites du droit positif : une analyse juridico-philosophique de la responsabilité délictuelle dans le contexte du phénomène de la « cancel culture ».

Ana-Maria VAZQUEZ ELEUTERIO,

Alexandru TACHE – anul II, grupa 204, IF

coordonator: prof. univ. dr. Adriana Almășan

Rezumat: Prezenta lucrare analizează fenomenul „culturii anulării” (cancel culture) prin prisma răspunderii civile delictuale, explorând tensiunea dintre libertatea de exprimare și drepturile fundamentale ale victimelor acestui fenomen. Cultura anulării reprezintă o formă de justiție privată ce impune sancțiuni sociale și economice grave prin mecanisme specifice. Prezentul articol are scopul de a demonstra incompatibilitatea normelor corectitudinii politice cu moralitatea internă a dreptului, subliniind lipsa de claritate a acestora. Astfel, se propun soluții, precum sancționarea abuzului de drept și angajarea răspunderii inițiatorilor și intermediarilor digitali pentru prejudiciile cauzate.

Cuvinte-cheie: cancel culture, justiție privată, răspundere civilă delictuală, drepturile personalității, faptă ilicită, reparare.

Abstract: This paper analyzes the phenomenon of cancel culture through the lens of civil tort liability, exploring the tension between freedom of expression and the fundamental rights of victims of this phenomenon. Cancel culture is a form of private justice that imposes severe social and economic sanctions through specific mechanisms. This article aims to demonstrate the incompatibility of political correctness norms with the internal morality of law, highlighting their lack of clarity. Thus, solutions are proposed, such as sanctioning abuse of rights and holding digital initiators and intermediaries liable for the damage caused.

Keywords: cancel culture, private justice, civil liability, personality rights, tort liability, reparation.

Résumé: Le présent article analyse le phénomène de la culture de l'annulation (cancel culture) sous l'angle de la responsabilité civile délictuelle, en explorant la tension entre la liberté d'expression et les droits fondamentaux des victimes de ce phénomène. La culture de l'annulation est une forme de justice privée qui impose des sanctions sociales et économiques sévères par le biais de mécanismes spécifiques. Le présent article vise à démontrer l'incompatibilité des normes de politiquement correct avec la moralité interne du droit, en soulignant leur manque de clarté. Ainsi, des solutions sont proposées, telles que la sanction de l'abus de droit et la responsabilité des initiateurs et des intermédiaires numériques pour les préjudices causés.

Mots-clé : culture de l'annulation, justice privée, responsabilité civile délictuelle, droits de la personnalité, acte illicite, réparation.

1. Introducere

1.1 Definirea noțiunii de cultură a anulării, încadrare istorică

Practica cenzurii are un trecut bogat. Pericolul reprezentat de răspândirea, la nivelul unei comunități politice, a unor idei percepute de deținătorii puterii publice ca fiind riscante sau contrare intereselor acestora a fost adesea reprimat prin mijloace violente. Exemplele istorice abundă, de la arderea scrierilor anticului sofist grec Protagoras pentru promovarea necredinței în zei și a individualismului, la procesul ce a condus la condamnarea la moarte a presupusului său preopinent, Socrate, pentru

acuze nu într-un totu diferite (în ciuda dezbaterii de idei dintre cei doi¹), ori la demiterea de la Universitatea din Halle a filozofului și juristului Christian Wolff, hotărâtă de „soldatul rege” Frederick I al Prusiei, întrucât acesta ar fi riscat să dăuneze disciplinei militare prin predarea teoriilor sale deterministe² (căci dacă dezertarea poate fi explicată prin mecanisme ale pre-determinării, de ce ar mai avea soldatul remușcări față de gestul său?, interogație ce nu putea să nu-l sperie pe curajosul rege prusac).

Un întreg istoric al problematicei cenzurii poate fi găsit în cartea *„Dangerous Ideas: A Brief History of Censorship in the West, From the Ancients to Fake News”*, a jurnalistului și juristului Eric Berkowitz. Acest autor propune, de altfel, și o definiție a cenzurii, prin care înțelege „utilizarea puterii coercitive pentru a preveni, suprima sau pedepsi exprimarea.”³

Observăm, așadar, că pe lângă trimiterea la limitarea libertății de exprimare, definiția se axează pe noțiunea de putere publică folosită în acest scop. Or, după cum vom argumenta, pentru înțelegerea noțiunii de „cultură a anulării” și a manifestărilor acesteia, este necesară depășirea acestei paradigme întrucâtva simplificatoare și raportarea la cenzură ca fenomen mai larg, ce nu presupune în mod necesar utilizarea forței de coerciție a statului pentru a fi realizată, dar poate rezulta și din sfera raporturilor private ce se nasc între membrii unei comunități politice.

1.2 Diferența specifică a culturii anulării față de alte forme ale cenzurii

Dincolo de „clasică” cenzură de stat, observatorii fenomenului politic au putut constata, în ultimele decenii, instaurarea unui fenomen de cenzură ce pare a se îndepărta de „regula” istorică, întrucât aceasta nu utilizează (preponderent) puterea publică pentru obținerea tăcerii adversarului de idei, cât mai degrabă anumite mecanisme de presiune socială sau economică în acest sens.

Această tendință începe să se facă puternic simțită încă din epoca McCarthyism-ului american, termen inspirat de numele senatorului American ce a declanșat, în perioada ulterioară încheierii celui de-al doilea război Mondial, o campanie împotriva tuturor persoanelor suspecte de simpatii politice comuniste, ca mecanism de contracarare a influenței sovietice asupra țării sale, având însă efecte devastatoare în plan profesional, reputațional și chiar personal pentru persoanele atinse de măsurile respective⁴. Se poate, desigur, argumenta că senatorul a folosit, la rândul său, prerogative specifice

¹ Bonazzi, Mauro, "Protagoras", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2024 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/fall2024/entries/protogoras/>, accesat la data de 27.02.2026

² Hettche, Matt, "Christian Wolff", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/wolff-christian/>, accesat la data de 27.02.2026

³ Eric Berkowitz. *Dangerous Ideas: A Brief History of Censorship in the West, From the Ancients to Fake News*, Boston: Beacon Press, 2021, Boston.

⁴ Ellen Schrecker, „McCarthyism: Political Repression and the Fear of Communism.” *Social Research* 71, no. 4 (2004): 1041–86, <https://www.jstor.org/stable/40971992>, data accesării: 28.02.2026.

puterii publice pentru a-și intimida și cenzura adversarii, făcând, de pildă, apel la forța unor comisii de anchetă ale Senatului american pentru a interoga diverșii „suspecți” și a-i supune, astfel, oprobiului public. Această perspectivă ar eluda însă realitatea că ostracizarea inamicilor McCarthyism-ului s-a realizat adesea prin mijloace mai curând străine de orice prerogative de putere publică. Sunt instructive, în acest sens, situațiile regizorilor Dalton Trumbo sau Jules Dassin, cărora le-au fost refuzate numeroase posibilități de colaborare cu diverse studiouri de film sau săli de spectacol private, este adevărat, în urma unor sancțiuni publice pe care le suferiseră⁵. Cu toate acestea trebuie menționat că, în situația multora dintre victimele McCarthyism-ului nu forța statului, ci refuzul altor persoane eminamente private de a se mai asocia în vreun fel cu aceștia a reprezentat mijlocul concret și efectiv al represiunii.

Dacă epoca McCarthy este reprezentativă pentru ceea ce am putea încă numi un „model hibrid”, unde represiunea este realizată printr-o conjuncție de mijloace publice și private, odată cu anii 1960 începe să se instaleze, la nivelul lumii occidentale, un mecanism de cenzură ce are particularitatea de a nu mai depinde sub niciun aspect esențial de intervenția puterii publice pentru obținerea efectelor scontate. Se poate vorbi, astfel, despre un sens propriu al termenului de „cultură a anulării” („cancel culture”), ca set de practici represive, îndeplinite de unii membri ai unei comunități politice, având drept scop aducerea la tăcere a unor persoane ale căror opinii se îndepărtează de o anumită ortodoxie a opiniei „mainstream”. Acestea iau naștere în special în contextul așa-numitelor „războaie culturale”, purtate între proponentii unor modele culturale ireconciliabile în occidentul postbelic.

Acest fenomen a fost pentru prima dată denunțat cu un larg ecou de filozoful clasicist Allan Bloom în 1987⁶, ce a criticat, în termenii unui liberalism clasic cu unele accente conservatoare, ceea ce percepea ca fiind o cultură a îndoctrînării și ortodoxismului politic în campusurile universitare americane, ce se transformau sub ochii săi, afirmă filozoful, din spații ale „spiritului liber” și „vieții teoretice”, în tabere de educație politică, menite să convingă studenții să adopte o anumită perspectivă ideologică, pe care o putem numi, fără pretenția unei definiții complete, progresistă. O critică întrucâtva similară și chiar mai timpurie avem și în spațiul european, prin vocea filozofului Raymond Aron, ce formulase încă din 1955⁷ o critică a climatului de opinie marxist din universitățile franceze, ce sufoca posibilitățile de exprimare ale intelectualilor din alte tradiții de gândire (liberali sau conservatori), ce puteau cu lejeritate fi denunțați drept apologeți ai fascismului. Mai recent, istoricul Sir Niall Ferguson merge până la a constata existența unei noi „trădări a cărturarilor”⁸,

⁵ Lavinia Tec, „Libertatea de expresie și victimele ei: de la Trumbo la cancel culture”, Juridice (2020) TEC https://www.juridice.ro/essentials/4086/libertatea-de-expresie-si-victimele-ei-de-la-trumbo-la-cancel-culture#_edn3, accesat la data de 03.03.2026

⁶ Allan Bloom, „Criza spiritul american”, traducere din engleză de Mona Antohi, Humanitas, 2017 (data publicării originale: 1987), București.

⁷ Raymond Aron, „L’opium des intellectuels”, Librairie Arthème Fayard/Pluriel 2010 (Data publicării originale: 1955), Paris.

⁸ Uncommon Knowledge with Peter Robinson, „The Treason Of The Intellectuals,” With Niall Ferguson, <https://www.hoover.org/research/treason-intellectuals-niall-ferguson>, accesat la 28.02.2026

noțiune prin care acesta se referă la politizarea excesivă și abundentă a campusurilor universitare americane în anii recentți, făcând astfel un ecou faimoasei cărți din 1927 a lui Julien Benda, „Trădarea Cărturarilor” , prin care autorul, într-o manieră nu complet diferită de aceea a lui Allan Bloom, condamnă implicarea excesivă a intelectualilor în chestiunile și „pasiunile” politice ale zilei, în dauna preocupărilor și ideilor atemporale și universale.

Așadar, centrale pentru descrierea fenomenului culturii anulării sunt câteva mecanisme, specifice sferei private de acțiune a indivizilor, prin care aceștia reușesc să-i aducă la tăcere, prin impunerea unor grave costuri și sancțiuni sociale, politice, economice, ori de imagine celor ce se arată „recalcitranti” față de un anumit curent ideologic adoptat de o grupare socială. Aceste mecanisme pot fi, schematic, subsumate următoarelor trei categorii, propuse de teoreticiană Pippa Norris⁹:

I. **Spirala tăcerii.** Acest mecanism se referă la temerea indusă persoanelor ce ar dori, însă, din conformism social, nu mai dispun de resursele de curaj suficiente pentru a exprima opinii sau a întreprinde anumite acțiuni ce pot fi condamnate de normele și axiomele corectitudinii politice, deși ei nu ar încălca niciun fel de normă de drept pozitiv prin conduitele respective.

II. **Ostracizarea retorică.** În cazul acestui mecanism, dincolo de strictul conformism social tacit, pot avea loc diverse manifestări, precum boicoturi, proteste, sau petiții publice menită să aplice presiune asupra persoanelor ce ar îndrăzni ca, prin conduita lor, să încalce normele corectitudinii politice.

III. **Constrângerea fizică.** În fine, cel mai grav și constrângător dintre mecanisme, acesta presupune o acțiune fizică și directă asupra persoanelor desfășurând acțiuni sau exprimând opinii heterodoxe. Sunt avute în vedere, de pildă, gesturile de distrugere a unor opere de artă, de blocare a accesului în instituții etc. în măsura în care astfel este oprită posibilitatea unor indivizi de a se manifesta contrar normelor de corectitudine politică.

Desigur, esențiale pentru o analiză din punct de vedere juridic al acestui fenomen sunt și consecințele suportate de persoanele care au încălcat norme de corectitudine politică, acestea întinzându-se de la „simple” prejudicii reputaționale, până la pierderea locurilor de muncă sau a posibilității de a activa în anumite domenii.

⁹ Norris, P. (2021), *Cancel Culture: Myth or Reality?* Political Studies, 71(1), 145-174.
<https://doi.org/10.1177/00323217211037023>, accesat la data de 25.02.2026

1.3 Natura normelor corectitudinii politice și situarea acestora raportată la dreptul pozitiv și dreptul natural

Raportat la aceste aspecte, considerăm esențială ridicarea problemei de a stabili natura normelor de corectitudine politică, în baza cărora persoanele ajung să fie sancționate. Mai exact, se ridică chestiunea găsirii unui răspuns la întrebarea dacă acestea își au un loc la nivelul clasificărilor uzuale propuse în teoria generală a dreptului. Propunem această interogație pornind de la o importantă constatare. Deși, în aparență, mecanismele specifice culturii anulării se desfășoară la nivelul relațiilor strict private dintre subiecții de drept, sancțiunea acestor norme ia adesea forma specifică sancțiunii normelor juridice propriu-zise, având un impact puternic asupra vieții persoanelor afectate¹⁰. Ne putem astfel întreba dacă în acest context avem de-a face cu niște simple norme morale represive sau dacă, ar fi mai adecvată calificarea normelor de corectitudine politică drept un tip de cutume sancționatorii și, de asemenea, în ce măsură sunt acestea compatibile cu dreptul pozitiv actual, dar și cu anumite rigori specifice dreptului natural. Ca suită a acestei interogații, vom încerca să indicăm care sunt mecanismele juridice prin intermediul cărora aplicarea prejudiciabilă a acestor norme poate fi reparată.

1.3.1 Considerații cu privire la natura normelor de corectitudine politică

Persoanele angajate în acțiuni ce au ca scop obținerea „anulării” au, ca regulă, pretenția conformării gestului lor cu ideea de realizare a binelui comun. Într-un sens mai larg, putem afirma că discursul specific oricărei forme de corectitudine politică este un discurs normativ. Dezideratul avut în vedere prin instaurarea culturii anulării¹¹ este cel de asanare a spațiului public, prin eliminarea de la nivelul acestuia a unor opinii și comportamente considerate drept dăunătoare sau revoltătoare de adepții ideologiei dominante. Devine astfel evident faptul că acest discurs se va răsfrânge sub forma elaborării, respectiv a punerii în executare prin varii mijloace a unor norme ale corectitudinii politice, indiferent dacă acestea sunt explicitate sau dacă pot fi numai inferate tacit. Ansamblul acestor mijloace va reprezenta, în acest sens, referentul noțiunii de „cultură a anulării”, aceasta cuprinzând totalitatea mijloacelor represive utilizate pentru aducerea la îndeplinire a normelor de corectitudine politică.

¹⁰ Observație găsită și la nivelul doctrinei (a se vedea Fabre-Magnan, Muriel. „Droit des obligations 1”, ed. 7, PUF, 2007, Paris, pp. 3-4. Autoarea nu propune însă nicio interogație suplimentară asupra posibilului exces sau a unei posibile juridicizări, prin transformare în cutumă, a acestor norme morale profund intruzive.

¹¹ Putem teoretiza în sensul că fiecărei forme de corectitudine politică i-ar corespunde un anumit set de practici represive specifice, acest ansamblu purtând numele de „cultură a anulării”. Pentru validarea acestei teoretizări va fi necesar un studiu istoric-comparatist al diverselor forme de corectitudine politică, în vederea constatării existenței unor practici represive specifice fiecăreia – alternativa fiind, desigur, aceea a uniformității practicilor represive pentru toate formele posibile de corectitudine politică.

1.3.2 Raportul cu dreptul natural

Pentru a supune normele de corectitudine politică unei evaluări raportate la filosofia dreptului natural, ne vom folosi de criteriile propuse de filozoful dreptului Lon Fuller, referitoare la „moralitatea internă a dreptului”¹². Ideea lui Fuller a fost aceea că, respectând anumite elemente procedurale cu privire la elaborarea normelor de drept, se poate garanta un minim standard de justete a rezultatului. Mai mult, filozoful considera că nerespectarea acestor minime reguli ar conduce la apariția unui sistem normativ ce nu poate fi numit, în autenticul sens al termenului, un „sistem de drept”. Vom prezenta, în continuare, sintetic, aceste criterii ale moralității interne a dreptului, observând gradul de conformare cu acestea a normelor de corectitudine politică:

- I. **Generalitatea normelor**- Normele juridice trebuie să fie generale, nu dispoziții ad-hoc adresate unor persoane determinate, așa cum adesea se întâmplă cu normele de corectitudine politică, aplicate de manieră evident inegală.
- II. **Publicitatea (promulgarea)**- Normele trebuie să fie aduse la cunoștința publicului. Legea secretă nu poate ghida conduita. Or, adesea, persoanele ce suferă secțiuni de natura anulării nu aveau cum să cunoască, la momentul săvârșirii de gesturi inacceptabile în optica corectă politic, faptul că acestea urmau să fie însoțite de asemenea consecințe.
- III. **Neretroactivitatea (prospectivitatea)**- Normele trebuie, în principiu, să reglementeze pentru viitor, nu să sancționeze conduite anterioare adoptării lor. În cazul corectitudinii politice, observăm că adesea sunt sancționate fapte săvârșite în trecut, înainte ca norma în baza căreia se purcede la sancționare să fi fost cunoscută cuiva, cu atât mai puțin celui ce ar fi încălcat-o.
- IV. **Claritatea**- Normele trebuie să fie inteligibile și formulate suficient de clar pentru a putea fi înțelese. Normele corectitudinii politice nu sunt adesea enunțate deloc de manieră explicită, ele neputând fi decât inferate tacit, prin acțiunea persoanelor ce le pun în executare.
- V. **Coerența**- Sistemul normativ nu trebuie să conțină contradicții interne care să facă imposibilă conformarea. Or, solicitărilor unor sisteme de corectitudine politică par să impun adesea solicitări imposibil de realizat concomitent.
- VI. **Posibilitatea respectării**- Normele nu trebuie să impună obligații imposibil de realizat. A priori, normele corectitudinii politice nu ar încălca acest deziderat, însă se poate argumenta că unele dintre acestea, presupunând renunțarea bruscă la practici sau opțiuni tradiționale, sunt extrem de dificil de pus în practică cu imediatețea pretinsă.
- VII. **Stabilitatea relativă în timp**- Normele trebuie să prezinte un anumit grad de constanță. Schimbarea excesiv de frecventă subminează capacitatea de orientare a conduitei. Evoluția rapidă a unei culturi a anulării este, evident, contrară acestui deziderat.

¹² Lon Fuller, „The Morality of Law”, revised edition, 1969, Yale University Press, New Haven, Connecticut.

VIII. Concordanța dintre normă și aplicare. Trebuie să existe concordanță între regulile declarate și modul în care autoritățile le aplică în practică. Problema pregnantă este nedeclararea normelor de corectitudine politică¹³.

1.3.3 Raportul cu dreptul pozitiv

După celebra formulă a lui Planiol, „*le droit cesse où l’abus commence*”¹⁴, se poate susține afirmația că, având în vedere specificul culturii anulării și a gesturilor presupuse de aceasta, prin care persoane sau grupuri de persoane instituie un climat marcat de intoleranță, considerăm că principalul temei de drept pozitiv pe baza căruia aceste fapte prejudiciabile pot fi sancționate este acela al abuzului de drept, explicitat prin art. 14 al Codului Civil din 2009. Vom dezvolta, la nivelul părții a doua a acestui articol, considerente privind maniera în care acest abuz poate fi constatat și sancționat.

1.4 Delimitarea conceptuală a culturii anulării față de defăimare și critica legitimă la nivelul spațiului public

Pentru a putea propune o analiză a situațiilor în care aplicarea prejudiciabilă a normelor de corectitudine politică poate fi corectată prin mijloacele de drept pozitiv, se impune realizarea unei delimitări între aceasta și contextul unei „simple” defăimări, pe de-o parte, respectiv delimitarea între anularea unei persoane și critica legitimă a acesteia, ca element al dreptului la liberă exprimare.

Este rezonabil ca urmăritorii unei emisiuni să își exprime preferința ca un invitat să nu mai revină la respectiva emisiune? Dar să se creeze un climat de oprobriu generalizat care să nu mai permită persoanei în cauză să apară niciodată în spațiul public? Care este limita legitimă între exprimarea unei forme de dezaprobare, respectiv anularea injustă a unei persoane din spațiul public?

Similar, este necesară trasarea unei frontiere între defăimare, înțeleasă ca exprimare a unor neadevăruri prejudiciabile, respectiv solicitarea anulării unei persoane pentru motiv că aceasta nu ar respecta normele corectitudinii politice stabilite de un anumit grup al societății, cu pretenții de hegemonie asupra spațiului cultural comun.

¹³ Thomas Pogge în „Ovidiu Caraiani în dialog cu Thomas Pogge – Again on political correctness between ideology and reasonableness”, <https://elucidari2.com/>, accesat la 29.02.2026.

¹⁴ Preluată din Fabre-Magnan, Muriel. „Droit des obligations 1”, ed. 7, PUF, 2007, Paris, p. 571.

2. Răspunderea civilă delictuală în contextul „culturii anulării”

Deși, după cum am stabilit „cancel culture” este un fenomen social, el se concretizează și în lumea juridică, producând efecte în multiple ramuri de drept, printre care și dreptul privat.

Astfel, în cele ce urmează vom analiza posibilitatea antrenării răspunderii civile delictuale,¹⁵ plecând de la diverse ipoteze care au o premisă comună: existența incontestabilă a fenomenului „cancel culture”.

2.1 Fenomenului de „cultură a anulării” ca faptă ilicită

Fapta ilicită reprezintă acțiunea umană contrară normelor de conduită impuse de lege sau de cutumă, prin care este vătămat un drept subiectiv sau un interes legitim.¹⁶

Astfel, trebuie determinat dacă fenomenul de „cancel culture” răspunde condițiilor din 1349 NCC¹⁷, expuse mai sus.

În primul rând, acest fenomen se materializează sub forma unor acțiuni specifice. Este vorba despre campanii online, presiune publică masivă, campanii de boicot, excludere socială, doxxing¹⁸, articole conținând acuzații la adresa persoanei supuse fenomenului de „anulare” sau alte forme de presiune mediatică.

Principala dificultate în analiza acestui subiect o reprezintă relația de complementaritate și de convergență juridică între dreptul la liberă exprimare al inițiatorilor acestor campanii, drept consacrat de Art. 70 (1) NCC și dreptul la viață privată, la demnitate și la imagine al persoanei anulate, drepturi reglementate la Art. 71-73 NCC. Atât libertatea de exprimare, cât și celelalte drepturi anterior menționate și incidente în prezentul caz fac parte din categoria mai largă a „drepturilor personalității”, datorită modului în care definesc omul ca subiect al trăirilor sale emoționale și îl protejează ca ființă socială.¹⁹

Așadar, persoanele care fac publice datele în cauză, care stabilesc că anumite acțiuni nu sunt în conformitate cu normele de corectitudine politică și care pronunță o hotărâre de condamnare la

¹⁵ Art. 1357(1) Cod Civil - Cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare.

¹⁶ C.E. Zamșa, Drept Civil Teoria generală a obligațiilor, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p.171.

¹⁷ Art. 1349 (1) NCC - Orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane.

¹⁸ Acțiunea de a găsi sau publica informații private despre cineva pe internet fără permisiunea acestuia, în special într-un mod care dezvăluie numele, adresa etc.

¹⁹ S. Stoicescu, Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație- aplicarea standardului CEDO în jurisprudența națională, Ed. Hamangiu, 2019, București, p.10.

„anularea” persoanei, acționează în baza dreptului la liberă exprimare. Se pune, astfel, problema existenței unui abuz de drept în exercitarea acestei libertăți garantate de reglementările internaționale,²⁰ de Constituție și de Codul Civil.

Conceptul de abuz de drept implică exercitarea unui drept, contrar bunei-credințe, în scopul de a vătăma pe altul sau într-un mod excesiv și nerezonabil.²¹

Considerăm că în majoritatea cazurilor de „cancel culture” dreptul la liberă exprimare poate fi considerat ca fiind exercitat abuziv, dat fiind că acest fenomen are scopul de a aplica o sancțiune extrajudiciară celui „anulat”, echivalând cu o formă de justiție privată.²² Astfel, dreptul este exercitat în scopul de a vătăma o altă persoană, element specific abuzului de drept.²³

Interesul catalogării acestui fenomen ca o formă de abuz de drept constă în posibilitatea reținerii acestuia ca o formă specială de faptă ilicită, existând posibilitatea aplicării Art. 1353 NCC.²⁴

În al doilea rând, valorile posibil lezate de acest fenomen nu sunt protejate la nivel național doar prin prevederile Noului Cod Civil, anterior citate, ci și prin Legea 504/2002²⁵ („Legea audiovizualului”) și, deși are doar caracter de recomandare, nefiind obligatoriu, prin Codul deontologic al ziaristului. La nivel internațional, aceste drepturi sunt protejate atât prin convenții la care România este parte, cât și prin reglementările UE, cea mai semnificativă fiind GDPR.

Privitor la ultima caracteristică a faptei ilicite, reținem că fenomenul de „cancel culture” nu are doar vocația de a aduce atingere reputației sau vieții private a unei persoane, drepturi subiective, ci și unui interes legitim cum ar fi randamentul propriei afaceri și buna sa reputație.

Un exemplu percutant al manierei în care această formă de justiție privată se manifestă în context contemporan este ilustrat de situația avocatului și profesorului de drept Ronald Sullivan, profesor la universitatea Harvard, care a avut de suferit serioase consecințe în urma deciziei sale de a-l reprezenta în justiție pe Harvey Weinstein, acuzat de hărțuire sexuală.²⁶ În alte cuvinte, avocatul

²⁰ Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Roma, 1950, Articolele 8, 10 (2); Pactul internațional pentru drepturile civile și politice (ICCPR), Articolele 17, 19 (3) lit. b; Carta drepturilor fundamentale a UE, 2000, Articolele 7, 8, 11.

²¹ Art. 15 NCC.

²² Jennifer A. Chandler, Technological self-help and equality in cyberspace, McGill Law Journal, 2010, <https://lawjournal.mcgill.ca/article/technological-self-help-and-equality-in-cyberspace/>, accesat la data de 26.02.2026.

²³ L. Pop, Tratat de drept civil. Obligațiile, Raporturile obligationale extracontractuale, vol. III, Ed. Universul Juridic, 2020, București.

²⁴ C.E. Zamșa, Drept Civil Teoria generală a obligațiilor, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p.181.

²⁵ Legea 504/2002 Art. 41 (1) - Orice persoană fizică sau juridică, indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime, în special reputația și imaginea publică, au fost lezate prin prezentarea de fapte inexacte în cadrul unui program, beneficiază de dreptul la replică sau la rectificare.

²⁶ David Cole, Carol Rose, 6/06/2019, „Harvard Was Wrong to Dismiss Its Dean for Representing Harvey Weinstein”, <https://www.aclu.org/news/free-speech/harvard-was-wrong-dismiss-its-dean-representing-harvey-weinstein>, accesat la data de 05.03.2026.

Sullivan a avut temeritatea de a-și practica meseria de avocat penalist, a cărui menire este cea de a veghea la respectarea drepturilor clientului său. Acest lucru a devenit însă imposibil, în urma amplelor proteste, scrisori publice, ba chiar manifestări de vandalism suferite de acesta în urma aflării deciziei sale de a apăra acest client.²⁷ În cele din urmă, avocatul a fost silit să renunțe la a-și mai reprezenta clientul, pierzând inclusiv poziția administrativă pe care o avea în cadrul facultății, ca urmare a acuzelor venite din partea unui segment al corpului studențesc conform căruia decizia sa ar fi fost „inacceptabilă din perspectivă etică” dar și „profund cauzatoare de traume”.

Relevant în prezentul caz este mecanismul presiunii sociale prin care se ajunge la aplicarea unei sancțiuni extrajuridice victimei culturii anulării. Problemele pe care această desfășurare de fapte le ridică sunt unele extrem de complexe. Dacă lucrurile sunt clare cu privire la decizia facultății de a-l demite pe domnul Sullivan din poziția sa, astfel încât responsabilitatea acesteia ar putea fi invocată, lucrurile sunt mult mai dificile în ceea ce ține de autorii „operațiunii de anulare” propriu-zise. Având în vedere că decizia ultimă de a renunța la reprezentarea clientului său a aparținut însuși avocatului, se mai poate stabili un lanț de cauzalitate între operațiunea de anulare și hotărârea acestuia, ținând cont de faptul că, în lipsa boicotului, este extrem de improbabil că avocatul ar mai fi renunțat la a-și apăra clientul?

Un al doilea aspect relevant este acela al diluării răspunderii individuale a membrilor acestei colectivități participante la anulare”. Întrucât în cazul renunțării la reprezentarea clientului nu putem vorbi despre o persoană direct responsabilă pentru faptă, se ridică problema asupra cui poate să cadă răspunderea pentru rezultatul prejudiciabil suferit de profesor? Într-adevăr, dacă admitem existența unui lanț de cauzalitate, în sensul în care decizia abandonării clientului a fost provocată de presiunea socială, avem de-a face cu cvasi-totalitatea elementelor necesare angajării răspunderii delictuale civile: prejudiciul este cert, lanțul causal este prezent, iliceitatea forțării unui avocat de la a-și abandona rolul profesional și social indiscutabilă, iar caracterul de vinovăția al participanților la boicot ineluctabil, din moment ce intenția declarată a acestora a fost tocmai cea de obținere a rezultatului prejudiciabil, de obligare a avocatului să renunțe la clientul său.

Ne aflăm astfel puși în fața unei situații aparent paradoxale, unde, deși există toate elementele specifice analizei clasice a activării răspunderii delictuale civile, pare dificil de indicat autorul faptei a cărui răspundere poate fi realmente angajată.

²⁷ Florentin Țuca, „Adevărul în căutare de minister”, Universul Juridic, 2021, București, pp. 130-155.

2.2 Tipuri de răspundere civilă ce pot fi antrenate în prezentul caz

2.2.1 Răspunderea pentru fapta proprie a inițiatorilor procesului de „anulare”

Aplicarea Articolului 1357 NCC în materia mișcărilor sociale ridică o serie de probleme practice privind subiectele a căror răspundere poate fi angajată.²⁸

Considerăm că în ciuda numărului extrem de ridicat de subiecte implicate în cadrul mișcărilor de anulare, răspunderea pentru fapta proprie poate să fie antrenată în anumite circumstanțe, în condițiile articolelor 1357-1371 NCC.

Astfel, după cum am menționat anterior, luând în considerare intenția participanților de a produce un prejudiciu, deci existența unei forme de vinovăție, precum și gravitatea consecințelor acestui fenomen social, consecințe care produc efecte în sfera dreptului civil și afectează considerabil psihicului persoanei „anulate”, apreciem că acest fenomen întrunește condițiile unei fapte ilicite.

Totuși, nu trebuie să abandonăm realismul. Ar fi imposibil ca toate persoanele care au contribuit la „anulare” să fie trase la răspundere, având în vedere că prin contribuție se poate înțelege o postare a unei persoane notorii, o publicație jurnalistică, o distribuie pe rețelele de socializare în necunoștință de cauză sau chiar un simplu like.

În prezent, orice click poate contribui la distrugerea imaginii și a reputației unui politician, la scăderea vânzărilor cărților unui scriitor, la pierderea unor mari campanii de publicitate ale unui influencer, la excluderea unui sportiv dintr-o echipă, la afectarea credibilității unui profesor sau la concedierea unui funcționar public. Orice persoană cu acces la internet poate fi judecător în era „cancel culture”.

Astfel, numărul ridicat de participanți face imposibilă angajarea răspunderii pentru fapta proprie a fiecărei persoane în particular. Totuși, apreciem că acest tip de răspundere își găsește în continuare aplicabilitate în cazul persoanelor de notorietate, dat fiind că au o capacitate sporită de a influența pe alții, dar și în cazul oricărei persoane care, în contextul „anulării” unui terț, a depășit în mod vădit limitele libertății de exprimare, distribuind conținut denigrator, mesaje de ură rasială sau conținut discriminatoriu.

Reținem că orice formă de mass-media care participă la „procesul de anulare”, poate fi ținută la răspundere pentru prejudiciile patrimoniale și morale cauzate. Totuși, o atenție sporită trebuie acordată jurnaliștilor în calitate de persoane ce pot răspunde din punct de vedere civil în acest

²⁸ A. Almășan, Schimbarea paradigmei în reglementarea și aplicarea legii, <https://blog.hamangiu.ro/schimbarea-paradigmei-in-reglementarea-si-aplicarea-legii/> accesat la 28.02.2026.

context. Dat fiind că aceștia acționează în calitate de „public watchdogs”²⁹, discursul lor se bucură de un nivel de protecție mai ridicat.³⁰ Considerăm contrar spiritului dreptului civil, standardelor internaționale în materie, dar și jurisprudenței CEDO³¹ ca jurnaliștii să răspundă pentru publicarea de informații de interes public care ar putea leza drepturile sau interesele persoanei vizate de conținutul în cauză³². Aplicarea răspunderii delictuale în asemenea situații ar produce un efect inhibitor („chilling effect”)³³ asupra unui element cheie al societății democratice, discursului jurnalistic. Amintim că acest fenomen este caracterizat de lipsa interesului public al informației pentru care este „anulată” o persoană.

Astfel, apreciem că se poate atrage răspunderea jurnalistului în cazurile în care incită la violență prin articolele sale, lansează acuzații grave sau false fără bază factuală³⁴, încălcând, astfel, etica jurnalistică și acționând contrar exigențelor deontologice profesionale.³⁵ Posibilitatea angajării răspunderii delictuale trebuie analizată cu atenție de la caz la caz, ținând cont de circumstanțele fiecărei spețe în determinarea existenței intenției de a leza a jurnalistului.

2.2.2 Răspunderea pentru fapta proprie a intermediarilor pentru informațiile publicate în cadrul procesului de „anulare”

Deși puternic normalizat din punct de vedere social, „cancel culture” presupune linșajul public al persoanei „anulate”. Spre deosebire de alte fenomene sociale, acesta are vădit caracter violent, implicând o intenție directă de a provoca un rău unei alte persoane pentru faptele sale contrare normelor de corectitudine politică. Vorbim despre un fenomen caracterizat de valuri de ură, discreditare pe plan profesional și continuă presiune socială. Vorbim despre un fenomen ce poate distruge cariera sau chiar întreaga viață a unei persoane în ore sau chiar minute, având în vedere rapiditatea cu care informația circulă în mediul online. Astfel, apreciem că de cele mai multe ori, campaniile de „anulare” ar trebui să reprezinte un semn de exclamare pentru intermediari.

Apreciem că în contexte în care conținutul în cauză este în mod evident ilicit, intermediarii ar trebui să răspundă delictual pentru găzduirea de comentarii publicate de către terțe persoane³⁶ cu scopul de a „anula” o persoană, comentarii care sunt rău-intenționate și care reprezintă unul dintre principalele mijloace de propagare a acestui fenomen. Considerăm că în procesul de filtrare, intermediarii ar trebui să aibă în considerare interesul public ce stă la baza unui comentariu, baza

²⁹ William A. Schabas, *The European Convention on Human Rights: A Commentary* Oxford University Press 2015, p. 458

³⁰ S. Stoicescu, *Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație- aplicarea standardului CEDO în jurisprudența națională*, Ed. Hamangiu, 2019, București, p. 213.

³¹ CEDO, *Cumpănă and Mazăre c. României*, 33348/96, 17 December 2004, paragraful 113.

³² C.A. București, dec. civ. Nr. 936R/22.05.2014

³³ CEDO, *Danileț c. României*, 16915/21, 15 December 2025, paragrafele 163-164.

³⁴ I.C.C.J., s. a II-a civ, dec. civ. Nr. 64/16.01.2014.

³⁵ CEDO, *Flux c. Moldovei*, 22824/04, 29 iulie 2008, paragrafele 31-32.

³⁶ CEDO, *Sanchez c. Franței*, 45581/15, 15 Mai 2023.

factuală și scopul acestuia.³⁷ Totuși, insistăm asupra aspectului că intermediarii trebuie să elimine doar conținutul ce instigă la violență, discriminare, ură, cu un manifest caracter ilicit. Internetul nu se poate transforma într-un spațiu bazat pe anarhie, dar nici într-un loc al cenzurii. Astfel, considerăm că în cazul oricărei ingerințe asupra libertății de exprimare trebuie să existe un temei legal, un scop legitim și că orice măsură trebuie să fie necesară și proporțională,³⁸ trasându-se o linie clară între „hate speech” și simpla critică.

2.2.3 Răspunderea pentru fapta proprie a platformelor pentru nerespectarea „dreptului la uitare” al persoanelor „anulate”

Articolul 17 din GDPR consacră „dreptul de a fi uitat”, constând în posibilitatea persoanei vizate la obligarea operatorului la ștergerea, fără întârzieri nejustificate, a datelor cu caracter personal care o privesc, în condițiile și limitele art. 17 din RGPD. Din punct de vedere civil, dreptul la uitare are natura unui drept potestativ ce își are izvorul în dreptul la viață privată.

Având în vedere că în majoritatea cazurilor „anularea” unei persoane se realizează prin distribuirea pe internet a unor postări legate de anumite acțiuni sau opinii din trecut ale persoanei „anulate”, acest drept are o importanță semnificativă din perspectiva fenomenului analizat în prezenta lucrare.

Posibilitatea victimei culturii anulării de a obliga platformele să șteargă informațiile disputate a fost recunoscută în nenumărate rânduri de către instanțele internaționale, de către CEDO în *Pihl v. Suedia* și de către CJUE în *Google Spain SL și Google Inc.*

Apreciem că respectarea obligației platformelor de a șterge conținutul problematic în timp util este de o importanță semnificativă în cazul „anulării” persoanei. Considerăm că în ipoteza în care platforma nu respectă acest drept al utilizatorului și refuză în mod nejustificat să șteargă informația sau o face tardiv, platforma va putea răspunde pentru fapta proprie. Răspunderea platformei nu va exclude răspunderea celorlalte subiecte participante la procesul de „anulare”.³⁹

2.4 Reparația în contextul aplicării prejudiciabile a normelor de corectitudine politică

Prejudiciul moral, în special reputațional, cauzat persoanei „anulate” poate fi reparat prin aplicarea dispozițiilor art. 253 alin. (1) NCC, în special literele b) și c) ale acestuia, coroborat cu alin. (2) și (3) ale aceluiași articol. Astfel, poate fi constatat caracterul ilicit al faptei prejudiciabile, respectiv dispusă

³⁷ S. Stoicescu, *Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație- aplicarea standardului CEDO în jurisprudența națională*, Ed. Hamangiu, 2019, București, p. 399.

³⁸ CEDO, *Delfi AS c. Estoniei*, 64569/09, 16 iunie 2015.

³⁹ CEDO, *Sanchez c. Franței*, 45581/15, 15 Mai 2023.

încetarea oricăror acțiuni ce aduc atingere exercițiului dreptului nepatrimonial lezată. De asemenea, pot fi solicitate despăgubiri patrimoniale, prin invocarea art. 253 alin. (4) NCC.

În măsura în care, prin gesturile specifice acțiunilor de anulare, se creează nu numai un prejudiciu moral, dar și unul patrimonial, va deveni deopotrivă posibilă invocarea articolului 1381, coroborat cu art. 1385 și 1386 NCC, pentru obținerea reparării integrale a prejudiciului cauzat prin faptele specifice culturii anulării. Spre deosebire de situația prejudiciul moral, în acest din urmă caz este necesar să fie făcută proba prejudiciului⁴⁰ (pierderea suferită, respectiv beneficiul nerealizat). În contextul specific culturii anulării, acesta poate fi exemplificat de oportunități ratate, pierderea unor contracte în desfășurare sau acoperirea unor costuri specifice relocării⁴¹.

O problemă importantă ce se ridică în acest context este aceea că, având în vedere specificul acțiunilor de “anulare”, pot fi ridicate dubii cu privire la posibilitatea reală de reparare a prejudiciului suferit din cel puțin două unghiuri. Pe de-o parte, se poate argumenta în sensul că gesturile de anulare pot fi subsumate noțiunii de apel la boicot, ce ar fi el însuși protejat de dreptul la liberă exprimare. Se ajunge astfel într-o situație aparent paradoxală, în sensul în care, pentru evitarea gesturilor specifice culturii anulării, ce au ca obiectiv limitarea posibilităților de exprimare ale unor persoane, ar trebui limitat însuși dreptul la exprimare al prezumtivilor lor cenzeni, al persoanelor ce contribuie, prin discursul lor, la instalarea climatului specific culturii anulării. Dincolo de acest aspect, este de notat dificultatea cu care ar putea fi pedepsit ansamblul celor pe care i-am numit “cenzeni”, adică al tuturor celor ce participă la instalarea oprobriului public.

Pentru a rezolva această dilemă și a găsi un răspuns plauzibil întrebării cu privire la cine va fi chemat să repare prejudiciul creat persoanelor vizate de normele corectitudinii politice, vom argumenta în sensul că trebuie conceput un mecanism operant, care să fie respectuos față de dreptul legitim la critică, însă care totodată să fie apt să blocheze efectele cele mai nefaste pe care cultura anulării le poate genera. Astfel, considerăm că o formulă plauzibilă ar fi aceea a tragerii la răspundere a persoanelor care cedează de manieră nejustificată în fața acțiunilor specifice culturii anulării, încetând colaborări, retrăgând invitații sau întreprinzând orice alt gest prin care se urmărește eliminarea unei persoane de la nivelul spațiului public ca rezultat al refuzului acesteia de conformare cu normele corectitudinii politice.

⁴⁰ C.E. Zamșa, *Drept Civil Teoria generală a obligațiilor*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, p. 187.

⁴¹ Avem aici în vedere situația unor persoane ale căror locuințe au devenit scene ale unor proteste publice, necesitând relocarea.

Concluzii

Într-o eră marcată de o intoleranță puternic înrădăcinată la nivel social, în care informația poate fi distribuită mai repede ca niciodată, considerăm că dreptul trebuie să facă față provocărilor reprezentate de mișcările sociale.

Deși la prima vedere, cancel culture se prezintă sub forma unui simplu fenomen social lipsit de relevanță juridică, modalitățile în care acesta se materializează, afectând în mod direct raporturile dintre particulari, îl transformă într-o adevărată cauză de antrenare a răspunderii civile delictuale. Cultura anulării întruchipează un constant conflict între două drepturi fundamentale, dreptul la liberă exprimare și dreptul la reputație. Totuși, spre deosebire de defăimare sau alte forme de exercitare abuzivă a libertății de exprimare, „cultura anulării” reprezintă particularități prin caracterul colectiv și prin faptul că este o formă de justiție privată.

Deși, la momentul actual, „cancel culture” este un fenomen nerecunoscut din perspectiva dreptului civil, considerăm că Decizia nr. 3216/2014 a ICCJ, chiar dacă are ca obiect un caz clasic de defăimare, ar putea reprezenta unul dintre primii pași spre recunoașterea acestuia drept cauză de antrenare a răspunderii delictuale. Astfel, instanța a utilizat următoarea formulare: „...spațiul virtual nu se poate transforma într-o instanță ad-hoc, în care persoanele neautorizate să exprime verdicte cu privire la existența unor fapte cu conotații penale în sarcina unor persoane (...) și nici nu poate deveni o tribună a insultelor la adresa unor persoane fizice, fără a exista buna-cuviință necesară....” Deși influența hotărârii Delfi AS v Estonia în rezolvarea acestui litigiu este evidentă, exprimarea anterior menționată nu se regăsește în jurisprudența CEDO. Considerăm că formularea ICCJ conține o caracteristică esențială a „culturii anulării”: faptul că este o formă de justiție privată desfășurată în spațiul virtual.

Nu în ultimul rând, dorim să menționăm că prin această lucrare urmărim prezentarea acestui fenomen social din perspectiva răspunderii delictuale, iar în subsidiar milităm pentru „anularea” culturii anulării. Punem accentul pe faptul că anularea fenomenului și anularea persoanelor care îl inițiază sunt două chestiuni distincte. În contextul „cancel culture”, intoleranța față de intoleranți va avea ca efect perpetuarea acestui fenomen.

Bibliografie

Resurse tipărite:

1. Eric Berkowitz, *Dangerous Ideas: A Brief History of Censorship in the West, From the Ancients to Fake News*, Boston: Beacon Press, 2021, Boston.
2. Allan Bloom, „Criza spiritul american”, traducere din engleză de Mona Antohi, Humanitas, 2017 (data publicării originale: 1987), București.
3. Raymond Aron, „L’opium des intellectuels”, Librairie Arthème Fayard/Pluriel 2010 (Data publicării originale: 1955), Paris.
4. Philippe Muray, „Imperiul Binelui”, Editura Cartier, 2010 (Data publicării inițiale: 1991), București.
5. Jonah Goldberg, „Liberal Fascism”, Penguin Books, 2007, Londra.
6. Muriel Fabre-Magnan, „Droit des obligations 1”, ed. 7, PUF, 2007, Paris.
7. Lon Fuller, „The Morality of Law”, revised edition, 1969, Yale University Press, New Haven, Connecticut.
8. C.E. Zamșa, *Drept Civil Teoria generală a obligațiilor*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, 2025, București.
9. S. Stoicescu, *Libertatea de exprimare versus dreptul la reputație- aplicarea standardului CEDO în jurisprudența națională*, Ed. Hamangiu, 2019, București.
10. D. Gherasim, *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Ed. Academia Republicii Socialiste România, 1981, București.
11. Florentin Țuca, „Adevărul în căutare de minister”, *Universul Juridic*, 2021, București.
12. L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile, Raporturile obligationale extracontractuale*, vol. III, Ed. Universul Juridic, 2020, București.
13. William A. Schabas, *The European Convention on Human Rights: A Commentary* Oxford University Press, 2015, Oxford.
14. *Codul civil și Legea de punere în aplicare*, editura Hamangiu, 2024, București.
15. C.A. București, dec. civ. Nr. 936R/22.05.2014
16. I.C.C.J., s. a II-a civ, dec. civ. Nr. 64/16.01.2014
17. I.C.C.J., s. I civ., dec. civ. Nr. 3216/2014

Resurse digitale

1. Bonazzi, Mauro, "Protagoras", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2024 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/fall2024/entries/protagoras/> accesat la data de 27.02.2026
2. Ellen Schrecker, „McCarthyism: Political Repression and the Fear of Communism.” *Social Research* 71, no. 4 (2004): 1041–86, <https://www.jstor.org/stable/40971992>, data accesării: 28.02.2026.
3. Caamal, Rojano, Velázquez, Santillán, *La Cultura De La Cancelación: Implicaciones Sociales y Jurídicas, Ciencia y Reflexion* (Revista Científica Multidisciplinaria), 2025, <https://cienciayreflexion.org/index.php/Revista/article/view/106>, accesat la data de 25.02.2026.

4. Hettche, Matt, "Christian Wolff", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2016 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/wolff-christian/> accesat la data de 27.02.2026
5. Almășan, Schimbarea paradigmei în reglementarea și aplicarea legii, <https://blog.hamangiu.ro/schimbarea-paradigmei-in-reglementarea-si-aplicarea-legii/> accesat la data de 27.02.2026
6. Thomas Pogge în „Ovidiu Caraiani în dialog cu Thomas Pogge – Again on political correctness between ideology and reasonableness”, <https://elucidari2.com/>, accesat la 29.02.2026.
7. Uncommon Knowledge with Peter Robinson, “The Treason Of The Intellectuals,” With Niall Ferguson, <https://www.hoover.org/research/treason-intellectuals-niall-ferguson>, accesat la 28.02.2026
8. Legea audiovizualului 504/2002, <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/37503>, accesat la data de 23.02.2026.
9. Cabrera, Jiménez, La cultura de la cancelación en redes sociales: Un reproche peligroso e injusto a la luz de los principios del derecho penal, Revista chilena de derecho y tecnología, 2021, <https://rchdt.uchile.cl/index.php/RCHDT/article/view/60421/>, accesat la data de 24.02.2026.
10. Jennifer A. Chandler, Technological self-help and equality in cyberspace, McGill Law Journal, 2010, <https://lawjournal.mcgill.ca/article/technological-self-help-and-equality-in-cyberspace/>, accesat la data de 26.02.2026.
11. Lavinia Tec, „Libertatea de expresie și victimele ei: de la Trumbo la cancel culture”, Juridice (2020) TEC https://www.juridice.ro/essentials/4086/libertatea-de-expresie-si-victimele-ei-de-la-trumbo-la-cancel-culture#_edn3 accesat la data de 03.03.2026
12. Carta drepturilor fundamentale a uniunii europene, 2000, <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>, accesat la data de 23.02.2026.
13. Alin Chifor, Dreptul de a fi uitat, astfel cum este reglementat de legislația europeană. Procedura de sesizare a ANSPDCP. [Dreptul de a fi uitat, astfel cum este reglementat de legislația europeană. Procedura de sesizare a ANSPDCP](#) accesat la data de 28.02.2026
14. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Roma, 1950, <https://europeanecourt.org/ro/documente/consiliul-europei/conven%C5%A3ia-european%C4%83-a-drepturilor-omului/>, accesat la data de 27.02.2026.
15. David Cole, Carol Rose, 6/06/2019, „Harvard Was Wrong to Dismiss Its Dean for Representing Harvey Weinstein”, <https://www.aclu.org/news/free-speech/harvard-was-wrong-dismiss-its-dean-representing-harvey-weinstein> accesat la data de 05.03.2026.
16. Pactul internațional pentru drepturile civile și politice (ICCPR), 1966, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/82590>, accesat la data de 24.02.2026.
17. CEDO, Cumpănă and Mazăre c. României, Application no. 33348/96, 17 December 2004, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122849>, accesat la data de 01.03.2026.
18. CEDO, Danileț c. României, Application no. 16915/21, 15 December 2025, paragrafele 163-164, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-247839%22%5D%7D>, accesat la data de 02.03.2026.
19. CEDO, Flux c. Moldovei, Application no. 22824/04, 29 iulie 2008, paras 31-32, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-112820%22%5D%7D>, accesat la 24.02.2026.

20. CEDO, Sanchez c. Franței Application no. 45581/15, 15 Mai 2023,
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-224928%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-224928%22]}), accesat la data de 28.02.2026.
21. CJUE, Google Spain SL și Google Inc. c. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) și Mario Costeja González, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0131>, accesat la data de 25.02.2026.
22. CEDO, Delfi AS c. Estoniei, Application no. 64569/09, 16 iunie 2015,
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-176293%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-176293%22]}), accesat la data de 01.03.2026.
23. Norris, P. (2021), Cancel Culture: Myth or Reality? Political Studies, 71(1), 145-174.
<https://doi.org/10.1177/00323217211037023>, accesat la data de 25.02.2026

Limite juridice și constrângeri tehnice în completarea contractului smart pe cale judiciară

Legal limitations and technical constraints in the judicial supplementation of smart contracts

Limites juridiques et contraintes techniques du complètement judiciaire des smart contracts

Raluca-Ioana ABABEI – anul IV, grupa 404, IF

coordonator: **prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN**

Rezumat: Lucrarea analizează tensiunea dintre rigiditatea contractelor smart, caracterizate prin auto-executare și imutabilitate pe tehnologia blockchain, și dinamismul dreptului civil modern, care permite completarea contractelor pe cale judiciară. Sunt examinate provocări juridice specifice, precum fixarea prețului, moderarea clauzelor penale și cenzurarea clauzelor abuzive. Deoarece executarea algoritmului este instantanee, intervenția instanței devine exclusiv post-executare, bazându-se pe remedii compensatorii și pe echitate. Pentru a reintroduce controlul judiciar, lucrarea subliniază necesitatea unei reglementări unitare și propune integrarea în contract a unor soluții tehnice (clauze de suspendare, *kill switch*). Concluzia centrală este că inovația tehnologică trebuie subordonată principiilor juridice.

Cuvinte-cheie: contracte smart, blockchain, completarea contractului, imutabilitate, adaptarea contractului.

Abstract: The paper analyzes the tension between the rigidity of smart contracts, characterized by self-execution and immutability on blockchain technology, and the dynamism of modern civil law,

which allows for the judicial supplementation of contracts. Specific legal challenges are examined, such as price fixing, moderating penalty clauses, and censoring abusive clauses. Because algorithm execution is instantaneous, court intervention becomes exclusively post-execution, relying on compensatory remedies and equity. To reintroduce judicial control, the paper emphasizes the need for a unitary regulation and proposes integrating technical solutions into the contract (pause clauses, *kill switch*). The central conclusion is that technological innovation must be subordinated to legal principles.

Keywords: smart contracts, blockchain, contract completion, immutability, contract adaption.

Résumé: L'article analyse la tension entre la rigidité des *smart contracts*, caractérisés par l'auto-exécution et l'immutabilité sur la technologie blockchain, et le dynamisme du droit civil moderne, qui permet le complètement judiciaire des contrats. Des défis juridiques spécifiques sont examinés, tels que la fixation du prix, la modération des clauses pénales et la censure des clauses abusives. L'exécution de l'algorithme étant instantanée, l'intervention du juge devient exclusivement post-exécution, s'appuyant sur des recours compensatoires et l'équité. Pour réintroduire le contrôle judiciaire, le document souligne la nécessité d'une réglementation unitaire et propose d'intégrer au contrat des solutions techniques (clauses de suspension, *kill switch*). La conclusion centrale est que l'innovation technologique doit être subordonnée aux principes juridiques.

Mots-clé : smart contracts, blockchain, complètement du contrat, immuabilité, adaption du contrat.

1. Introducere

Dreptul contractual a evoluat ca un mecanism destinat să gestioneze incertitudinea și neîncrederea dintre părți. În sistemul de drept civil clasic, neîncrederea în executarea contractului de către cocontractant este compensată de prezența unor garanții care asigură executarea obligațiilor, cu precădere agrearea la ipotecă, gajuri, fideiusiuni, etc. Cu toate acestea, dependența de factorul uman introduce subiectivism, costuri și posibilitatea erorii sau a relei-credințe.

Pe fondul acestei vulnerabilități, Nick Szabo, criptograf și jurist, a propus în 1994 trecerea de la sistemul clasic, bazat pe încrederea dintre părți, la un sistem care elimină această nevoie, astfel încât

neexecutarea contractuală să devină extraordinar de oneroasă.¹ Astfel, a definit conceptul de contract smart ca fiind „un protocol tranzacțional care execută termenii unui contract în mod automat”.² Nick Szabo urmărea ca software-ul să înlocuiască omul în activitățile contractuale.³

Exemplul clasic oferit de Szabo este cel al tonomatelor, pe care le consideră ca fiind strămoșul contractelor smart. Astfel, odată introdusă cantitatea necesară de monede, tonomatul pune la dispoziția utilizatorului produsul selectat, transferul proprietății având loc automat și ireversibil. Mai mult, sistemele de siguranță protejează tonomatul de „atacatori”, astfel încât suma de bani care ar putea fi obținută din spargerea tonomatului să fie mai mică decât costul și efortul necesar pentru a „sparge mecanismul”.⁴

Această arhitectură de executare automată a creat, însă, o structură de rigiditate extremă, manifestată prin caracteristicile principale ale contractelor smart: auto-executarea, auto-impunerea și autosuficiența. De la dinamismul contractual specific epocii moderne și teoriilor centrifuge, cu o influență incontestabilă asupra dreptului contractual, s-a revenit la o concepție similară dreptului roman, bazată pe concepții statice, sacramentale, contractul fiind „scris în piatră”, în acord cu teoriile clasice, centripete, ce ridică pe primul loc forța obligatorie a contractului, așa cum e el generat de acordul de voință. Astfel, „nu există loc într-un contract inteligent pentru discreție, rezonabilitate sau judecată: rezultatele potențiale vor fi în formă binară.”⁵ Pentru a putea ilustra aceste caractere este necesar să descriem mecanismul blockchain, cu precădere imutabilitatea acestuia.

Blockchain-ul a fost definit ca fiind „un registru alcătuit din totalitatea tranzacțiilor desfășurate în cadrul unei rețele peer-to-peer, fiind o structură de date formată din blocuri de informație interconectate, în care fiecare bloc face trimitere la cel anterior, formând un lanț în o ordine liniară și cronologică.”⁶

¹ N. Szabo, *Formalizing and securing relationships on public networks*, First Monday Vol. 2(9), 1997. Disponibil la adresa: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/548>. Accesat la data de: 20.02.2026.

² N. Szabo, *Smart contracts*. Disponibil la: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html>. Accesat la data de: 20.02.2026.

³ K. Werbach și N. Cornell, *Contracts Ex Machina*, Duke Law Journal Vol. 67, 2017, p. 393. Disponibil la: <https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol67/iss2/1>. Accesat la data de: 20.02.2026.

⁴ N. Szabo, *supra* nota 1.

⁵ A. Sanitt și S. Green, *Smart Contracts*, Norton Rose Fulbright, 2019. Disponibil la adresa: <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/1bcdc200/smart-contracts>. Accesat la data de: 20.02.2026.

⁶ European Union Agency for Cybersecurity (ENISA), *Distributed Ledger Technology & Cybersecurity: Improving information security in the financial sector*, 2016. Disponibil la adresa: <https://www.enisa.europa.eu/sites/default/files/publications/WP2016%203-1%204%20Blockchain%20Security.pdf>. Accesat la data de: 21.02.2026

În mod obișnuit, un altfel de registru presupune încrederea în o persoană sau o instituție, care ține evidența intrărilor. Pentru a elimina această nevoie, blockchain-ul securizează datele prin mijloace criptografice de o complexitate matematică deosebită,⁷ ceea ce face imposibil pentru un participant la blockchain să modifice datele ce îl compun. De asemenea, fiecare participant deține o copie a acestuia,⁸ iar fiecare modificare care se dorește a fi făcută trebuie validată de o majoritate a participanților.⁹ În sisteme de blockchain complexe, cum este Ethereum, folosit în mod obișnuit pentru stocarea contractelor smart,¹⁰ obținerea consensului pentru o modificare retroactivă este practic imposibilă, dat fiind numărul nelimitat de participanți, fiind o rețea deschisă.

Cu privire la caracterul de auto-executare, contractele smart funcționează pe baza unei logici algoritmice stricte, de tip *if-then*, care se activează instantaneu atunci când primesc intrări de date. Intrările de date sunt operate de „oracole”, secvențe de program care colectează date din afara blockchain-ului și le încarcă în sistem la momente predeterminate,¹¹ făcând legătura dintre blockchain și lumea reală. Executarea prestației nu mai depinde de consimțământul părții la momentul plății, ci de îndeplinirea condiției tehnice, astfel că dispare decalajul temporal, specific contractelor clasice, care permitea solicitarea intervenției instanței.

Referitor la auto-impunere, această caracteristică derivă din imutabilitatea blockchain-ului. Întrucât nicio parte nu deține controlul blockchain-ului, executarea contractului devine inevitabilă. Spre deosebire de dreptul comun, unde o parte poate alege să nu execute un contract, asumându-și riscul invocării remediilor contractuale, în cazul blockchain-ului neexecutarea voluntară este tehnic eliminată.

Autosuficiența sugerează posibilitatea blockchain-ului de a funcționa ca un sistem închis, nemaifiind necesară recurgerea la forța de constrângere a statului. Codul cuprinde atât obligația, cât și remediu, eliminând necesitatea ca părțile să invoce regulile Codului civil în caz de neexecutare.

⁷ Fiecare tranzacție este verificată de „mineri”, care rezolvă aceste probleme matematice complexe, validând tranzacția și adăugând-o în bloc.

⁸ H. Hodson, *Bitcoin Moves Beyond Mere Money*, New Scientist, 2013. Disponibil la: <http://www.newscientist.com/article/dn24620-bitcoin-moves-beyond-mere-money.html#.VZmDmqg-uf4>. Accesat la data de: 22.02.2026.

⁹ J. M. Sklaroff, *Smart Contracts and the Cost of Inflexibility*, University of Pennsylvania Law Review Vol. 166(1), 2017,, p. 263–303. Disponibil la adresa: https://scholarship.law.upenn.edu/penn_law_review/vol166/iss1/5. Accesat la data de: 21.02.2026

¹⁰ I. Bashir, *Mastering Blockchain*, Packt Publishing, 2017, p. 103, disponibil la adresa: https://users.cs.fiu.edu/~prabakar/cen5079/Common/textbooks/Mastering_Blockchain_2nd_Edition.pdf. Accesat la data de: 22.02.2026..

¹¹ S. D. Levi și A. B. Lipton, *An Introduction to Smart Contracts and Their Potential and Inherent Limitations*, Harvard Law School Forum on Corporate Governance, 2018, p. 5. Disponibil la: <https://corpgov.law.harvard.edu/2018/05/26/an-introduction-to-smart-contracts-and-their-potential-and-inherent-limitations/>. Accesat la data de: 20.02.2026.

Având în vedere mecanismul tehnic, în doctrină s-a pus problema dacă contractele smart reprezintă un adevărat acord de voință sau sunt doar niște mecanisme tehnice de executare a unei obligații preexistente. Pe de o parte, atunci când părțile au deja un contract, codul poate fi folosit doar pentru a automatiza o plată, spre exemplu, pentru a elibera o garanție. În acest caz, contractele smart devin accesorii, fiind de fapt mijloace de executare. Pe de altă parte, codul poate reprezenta chiar întâlnirea voinței părților, neexistând un alt acord de voință. Indiferent de calificare, efectul este același: părțile sunt legate juridic de rezultatul executării automate.

Adoptarea acestei tehnologii în diverse domenii a scos la iveală o vulnerabilitate majoră a mecanismului contractelor smart: incompatibilitatea dintre dinamica imprevizibilă a relațiilor de afaceri și rigiditatea codului. Aceste trăsături ale contractelor smart ridică următoarea întrebare: ce se întâmplă atunci când situația de fapt cu care se confruntă părțile nu este prevăzută în rigiditatea codului?

2. Fundamentul juridic al completării contractelor în dreptul civil clasic

Cu privire la dinamicitatea contractuală, de-a lungul timpului s-au conturat în doctrină două concepții: cea centripetă, favorizând stabilitatea și puterea de lege a cuvântului părților, și cea centrifugă, care admite și susține intervenția statului în formarea contractului, plasând interesul comun deasupra interesului individual.¹²

Concepția centrifugă a reținut două constante de natură morală care s-au menținut în ajustarea determinării pe care o are autonomia de voință asupra contractului: adăugarea unei componente etice în privința contractului și faptul că influența dreptului pozitiv imprimă juridicizarea contractului.¹³ Astfel, va prevala voința colectivă asupra voinței individuale, autonomia de voință fiind impregnată cu elemente prefixe într-un deziderat de a proteja binele colectiv și partea contractantă vulnerabilă.¹⁴ Această concepție modernă asupra autonomiei a fost sintetizată prin ideea că ceea ce se numește contract nu mai reprezintă ceea ce au vrut părțile, ci ceea ce ar fi trebuit să vrea părțile, fiind limitate de ideea de justiție și de utilitate socială.¹⁵

¹² C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a VIII-a, Ed. All Beck, 2002, București, p. 25.

¹³ P. Vasilescu, *Relativitatea actului juridic civil*, Ed. Universul Juridic, 2008, București, p. 57-58.

¹⁴ J. Flour, J.-L. Aubert, E. Savaux, *Droit civil. Les Obligations. Vol. I. L'acte juridique*, 16e éd., Sirey, 2014, Paris, p. 85.

¹⁵ G. Ripert, apud Gh. Piperea, *Introducere în dreptul contractelor profesionale*, Ed. C.H. Beck, 2011, București, p. 75

Contractul nu trebuie să fie străin de bună-credință, echitate, loialitate, solidaritate și justiție socială, astfel că trebuie să reflecte conștiința în acord cu acestea. Se pune accentul pe obligația de cooperare, de a executa contractul în spiritul său, cu intenția de a profita ambelor părți.¹⁶

Teoria solidaristă, adoptată de adepții concepției centrifuge asupra contractului, presupune că partenerii contractuali sunt priviți ca părți ale unui proiect cu obiect comun, în care trebuie să lucreze împreună pentru a obține un câștig comun și a evita o pierdere.¹⁷ Această stare a fost numită în doctrină *affectio contractus*,¹⁸ creând o paralelă cu cooperarea și loialitatea presupusă de conceptul bine cunoscut de *affectio societatis*. Astfel, partenerii trebuie să se intereseze nu numai de executarea propriei obligații, dar și să creeze condiții propice pentru executarea obligațiilor corelative propriilor drepturi. Contractul este privit ca o construcție dinamică, de la formare până la stingere, fiind prevăzută revizuirea și adaptarea contractului având la bază echilibrul contractual.

În baza teoriilor centrifuge, acordul de voință începe să aibă o importanță diminuată, devenind tot mai importantă dinamica structurală a contractului, consacrand excepții în sensul că legea autorizează instanța sau una dintre părți să modifice contractul fără acordul celeilalte.¹⁹ Acestea se manifestă cu titlu de exemplu prin incidența riscului în contracte și instituția impreviziunii, dar și prin posibilitatea instanței de a completa contractul cu elemente secundare.

3. Limite ale completării contractelor în dreptul civil clasic

Cu toate acestea, importanța acordată în continuare autonomiei de voință și forței obligatorii nu permite judecătorului să revizuiască clauzele contractuale în lipsa unor circumstanțe extraordinare și a unor intervenții legislative. Astfel, obligativitatea contractului nu vizează numai părțile, dar și instanța, care trebuie să tindă la aplicarea contractului așa cum a fost configurat de voința reală a părților.²⁰ Astfel, sunt îmbinate teoriile centripete, fiind subliniat rolul primar al voinței părților, și teoriile centrifuge, ce permit adaptarea contractului la realitățile concrete.

Concepția centripetă consacră impermeabilitatea contractului la circumstanțe ulterioare, interioare sau exterioare lui, bazându-se pe forța obligatorie a contractului, ca factor esențial de stabilitate a contractului. În această concepție, împărtășită de Nick Szabo, sursa și țelul contractului îl reprezintă încrederea. Încrederea e conferită de alegerea partenerului contractual, de forma și conținutul

¹⁶ L. Pop, I. Popa, S. Vidu, *Drept civil. Obligațiile*, Ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, 2020, București, p. 120.

¹⁷ A. Almășan, *Drept civil. Dinamica obligațiilor*, Editura Hamangiu, 2018, București, p. 166.

¹⁸ Gh. Piperea, *Introducere în dreptul contractelor profesionale*, Ed. C.H. Beck, 2011, București, p. 247.

¹⁹ I. Turcu, *Tratat teoretic și practic de drept comercial*, vol. III, Ed. C.H. Beck, 2009, București, p. 367.

²⁰ Cod Civil, art. 1266.

contractului, încărcarea contractului fiind invers proporțională cu încrederea pe care părțile o au în acesta, și de mecanismele de asigurare a stabilității: condițiile în care relația contractuală poate fi părăsită ori reguli privind neexecutarea sau executarea neconformă. Principiul forței obligatorii este un factor esențial de stabilitate a contractului, considerându-se că un contract instabil, a cărui existență este expusă modificării nu se justifică. Mai mult, irevocabilitatea, corolar al principiului forței obligatorii, presupune imposibilitatea celui care a consimțit la contract să se răzgândească în mod unilateral cu privire la acesta, și presupune și interdicția modificării contractului.

Forța obligatorie a contractului se îmbină cu necesitatea preservării circuitului civil, creând încrederea pe care membrii societății se bazează atunci când intră în relații juridice. Această încredere se bazează pe faptul că alte contracte anterioare și contracte aflate în legătură cu contractelor care se va încheia vor rămâne neschimbate. O consecință contrară ar atrage un efect de domino care ar duce la prăbușirea contractului care se dorește a fi încheiat. Observăm din nou influența concepției centripete asupra teoriei contractelor smart, caracterizate prin imutabilitate aproape absolută.

Cele două teorii se îmbină în ceea ce privește posibilitatea completării de către instanță a elementelor secundare ale contractului, care va ține cont atât de voința părților, dar și de natura contractului și efectele pe care acesta le va produce în circuitul civil. Conform art. 1182 Cod civil, pentru încheierea contractului este suficient ca părțile să se pună de acord asupra elementelor esențiale ale contractului, chiar dacă unele elemente secundare vor fi convenite ulterior. Mai mult, elementele esențiale constând în obiectul obligațiilor părților pot fi chiar determinabile, conform art. 1226 Cod civil, permițând astfel o adaptare ulterioară a prestațiilor în baza unor criterii luate în calcul de părți sau chiar lăsate spre determinare unui terț. Art. 1182 presupune că în lipsa unui acord sau determinării terțului cu privire la elementele secundare, instanța poate interveni în completarea contractului.

Elementele secundare pot fi determinate pe cale de interpretare de către instanță a diverselor manifestări de voință ale părților, dar care nu compun acordul de voință care duce la formarea contractului. Astfel instanța se poate prevala de documente precontractuale, precum scrisoarea de intenție sau acordul de principiu, permițând valorificarea negocierilor. La nivel teoretic, echitatea constituie și ea o posibilitate de completare.²¹

În contextul contractelor smart, posibilitatea de completare a elementelor secundare de către instanță devine problematică, dat fiind caracterul acestora de imutabilitate. Mecanismele de determinare a elementelor secundare sau de suplinire a acordului părților, prevăzute de dreptul civil clasic, se impun a fi adaptate.

²¹ A. Almășan, *Drept civil. Dinamica obligațiilor*, Editura Hamangiu, 2018, București, p. 24.

4. Provocări specifice contractelor smart din punctul de vedere al completării

Primele clarificări trebuie aduse cu privire la formarea acestui tip de contracte, anume relația dintre îndeplinirea condiției acordului suficient și posibilitatea tehnică și practică de implementare. Codul unui contract smart nu poate aștepta determinarea ulterioară a unui element contractual de către instanță, întrucât vor lipsi elemente tehnice ale codului care să permită pornirea executării la „semnalul” oracolului. Astfel, problema intervine în momentul în care, din punct de vedere juridic, un acord poate fi considerat ca fiind suficient pentru încheierea contractului, însă este insuficient tehnic din punctul de vedere al executabilității unui contract smart.

Mai mult decât atât, presupunând că există un acord suficient în sens tehnic, executarea intervine automat și imediat, fără intervenție umană, la momentul în care condițiile prestabilite sunt îndeplinite. Odată ce executarea este declanșată, ea nu poate fi suspendată sau ajustată. Natura ireversibilă și automată a tranzacției înseamnă că o completare sau modificare ulterioară devine lipsită de efecte utile asupra executării deja inițiate. Această situație ridică diverse implicații practice și juridice, în contextul dreptului civil și comercial, dat fiind că tranzacția se realizează într-un mediu virtual, descentralizat.

4.1. Fixarea prețului între profesioniști

O problemă stringentă o reprezintă fixarea prețului între profesioniști, mai ales având în vedere că domeniul predilect de aplicare a contractelor smart îl reprezintă tranzacțiile B2B (Business-to-Business).²²

Regula privind prețul vânzării este aceea că acesta trebuie să fie determinat sau determinabil, cu condiția să nu fie necesar un nou acord de voință al părților.²³ Cu toate acestea, în contractele de vânzare între profesioniști există anumite derogări care să permită o flexibilitate mai mare a contractului. Astfel, contractul între profesioniști este valabil chiar în lipsa unor criterii de determinare, instanța va lua în considerare în vederea stabilirii prețului prețul practicat în mod obișnuit în acel domeniu în condiții comparabile, iar în lipsa unui astfel de preț, un preț rezonabil.²⁴ De asemenea, părțile pot determina prețul și prin raportare la un factor de referință, iar dacă acesta dispare, va fi înlocuit cu factorul de referință cel mai apropiat.²⁵

²² Parlamentul European, *Rezoluția Parlamentului European din 13 decembrie 2018 referitoare la tehnologia blockchain: o politică comercială orientată spre viitor (2018/2085(INI))*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 388/141–149 (13.11.2020). Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0528>. Accesat la data de: 21.02.2026.

²³ Cod Civil, art. 1661.

²⁴ Cod Civil, art. 1233.

²⁵ Cod Civil, art. 1234.

În cazul contractelor smart, prețul trebuie să fie codificat cu certitudine sau să fie preluat automat de un oracol. Dacă sursa de date nu este clară sau prețul nu este definit cu o precizie absolută, executarea automată poate duce la rezultate economice neintenționate sau inechitabile, fără posibilitatea de corecție, dată fiind lipsa intervenției umane. Astfel, determinarea unui preț practicat în mod obișnuit, a unui preț rezonabil sau a unui factor de referință apropiat e virtualmente imposibilă, un oracol neavând posibilitatea să determine astfel de elemente numai în baza codului care stă la baza sa. Devine astfel esențială necesitatea unor clauze detaliate cu privire la mecanismul de ajustare a prețului, care se pot dovedi dificil de implementat în blockchain.

4.2. Moderarea clauzei penale

În dreptul civil tradițional, clauza penală reprezintă o clauză contractuală prin care părțile stipulează că debitorul se obligă la o anumită prestație în cazul neexecutării obligației principale.²⁶ Prin aceasta, părțile determină anticipat echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neîndeplinirii, îndeplinirii necorespunzătoare sau cu întârziere a obligației contractuale asumate de debitor.²⁷ Principiul libertății contractuale și a forței obligatorii este temperat în contextul clauzei penale de principiul echității și al bunei-credințe. Astfel, este permisă moderarea clauzei penale de către instanță în două situații: o excesivitate vădită a acesteia prin raportare la prejudiciul previzibil la momentul încheierii contractului și executarea parțială a obligației, care profită creditorului.²⁸ Particularitatea intervenției stă în faptul că ea este, în general, solicitată de debitor înainte de a fi executată clauza penală. De asemenea, ea poate fi invocată pe cale de excepție sau prin cererea reconvențională ca mijloc de apărare împotriva cererii creditorului de executare a clauzei penale. Astfel, acțiunea în justiție vizează prevenirea unei plăți excesive.

În cazul unui contract smart care include o clauză penală, aceasta apare ca o funcție automată. Dacă evenimentul declanșator (de exemplu, până la termenul stipulat în cod, un oracol nu confirmă executarea obligației), este înregistrat în blockchain, clauza penală se execută imediat și automat, transferând suma predeterminată din portofelul electronic al debitorului în cel al creditorului, fără intervenția vreunei părți sau a instanței.

4.3. Cenzurarea clauzelor neuzuale și abuzive

O altă situație care ridică probleme în contextul contractelor smart o reprezintă controlul și sancționarea clauzelor neuzuale sau abuzive. Datorită naturii automate și adesea instantanee a

²⁶ Cod Civil, art. 1538.

²⁷ C. E. Zamșa, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ediția a III-a, Editura Hamangiu, 2025, București, p. 339.

²⁸ Cod Civil, art. 1541.

executării, intervalul de timp dintre momentul încheierii contractului și momentul executării efective a obligațiilor este fie extrem de scurt, fie inexistent.

Clauzele neuzuale sunt clauze standard (clauze folosite în mod general de una dintre părți și care nu sunt negociate cu cealaltă parte²⁹) care prevăd în folosul celui care le propune niște drepturi exorbitante, cum ar fi cu titlu de exemplu, limitarea celeilalte părți de a propune excepții, limitarea răspunderii, etc.³⁰ Aceste clauze trebuie acceptate în mod expres, în scris, de partea care le acceptă, formalitate impusă în scopul protecției consimțământului acesteia. În doctrină s-au exprimat mai multe păreri cu privire la sancționarea acestor clauze, dintre care s-au desprins două opinii principale: nulitatea absolută³¹ sau aplicarea regimului clauzelor nescrise.³² În ambele ipoteze, se impune înlocuirea lor cu normele supletive în materie, iar în cazul sancționării cu nulitatea absolută, aceasta poate iradia cu privire la întregul contract dacă clauza a fost esențială pentru partea care a propus-o. Indiferent de opinia privitoare la sancțiunea lor, se pune problema înlocuirii lor cu normele supletive, soluție dificil de pus în practică în contextul contractelor smart, întrucât presupune o modificare semnificativă a codului care stă la baza lor. Astfel de situații se vor rezolva pe cale de despăgubiri sau de obligare a părților la instituirea unor mecanisme de echilibrare a efectelor nedorite obținute prin operarea automată a contractului incluzând clauze neuzuale.

Clauzele abuzive sunt clauze contractuale care nu au fost negociate direct cu consumatorul și care, prin ele însele sau împreună cu alte prevederi din contract, creează în detrimentul consumatorului și contrar cerințelor bunei-credințe, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților, în detrimentul consumatorului.³³

Mecanismele tradiționale de control al clauzelor abuzive presupun o intervenție umană care necesită timp. Principala sancțiune a clauzelor abuzive este inopozabilitatea acestora, iar ele pot fi eliminate din contract pe cale judiciară, fie la cererea consumatorului, fie la cererea autorității administrative competente. Excluderea din contract a acestor clauze poate fi însoțită de ajustarea contractului, pentru a restabili echilibrul contractual, iar dacă acesta este imposibil de atins, contractul se reziliază.³⁴ Cum contractele smart sunt imuabile iar executarea automată se realizează imediat, devine practic imposibilă sau irelevantă o decizie luată de o instanță sau o intervenție realizată de autoritatea competentă.

²⁹ Cod Civil, art. 1202 (2).

³⁰ Cod Civil, art. 1203.

³¹ G. Boroș, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, 2011, București, p. 227

³² L. Pop, I. Popa, S. Vidu, *Drept civil. Obligațiile*, Ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, 2020, București, p. 101.

³³ **Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive în contractele încheiate între comercianți și consumatori, art. 4 (1), Directiva Consiliului 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, JO L 95, 21.04.1993, art. 3.hh**

³⁴ **Legea nr. 193/2000, art. 6,7**

Un control de fond al caracterului abuziv, care depinde de dezechilibrul semnificativ în detrimentul consumatorului și de verificarea exigenței buneii-credințe, devine inefficient. Clauza abuzivă este executată înainte ca o autoritate sau o instanță să poată analiza și decide asupra caracterului abuziv.³⁵

5. Soluții propuse

Raportat la provocările identificate în secțiunea anterioară, au fost identificate mai multe posibilități de depășire a dificultăților provocate de caracteristicile contractelor smart, pe care urmează să le analizăm în continuare.

5.1. Fixarea prețului între profesioniști

În contextul contractelor smart, în cazul unei executări inechitabile a contractului, în baza unor determinări eronate realizate de oracole din cauza caracterului insuficient al informațiilor la care au acces sau limitărilor inteligenței artificiale care pot sta la baza lor, orice fel de intervenție este preferabil a fi realizată în sfera unor indemnizații acordate post-executare. Orice remediu acordat de instanță nu va viza modificarea în sine a contractului executat, ci se va materializa sub forma unor indemnizații acordate în spiritul principiului echității. Astfel, instanța va face o proprie evaluare a prețului pentru care contractul ar fi trebuit să fi fost executat, independent de evaluarea oracolelor, și va echilibra situația contractuală pe cale de hotărâre judecătorească. Nu putem folosi termenul de despăgubiri, căci acesta este circumscris sferei răspunderii civile contractuale, iar în situațiile de față nu ne aflăm în fața unei neexecutări contractuale, ci a unei egalizări a prestațiilor executate în fața de realitatea contractuală dorită de părți.

În cazul și mai grav, în care prețul nu poate fi determinat deloc de către oracole în baza informațiilor și algoritmului care stă la baza lor, considerăm că, la cererea uneia dintre părți, care dorește continuarea relațiilor contractuale, instanța ar putea obliga cealaltă parte la încheierea unui contract clasic, cu conținut care ar duce la efecte echivalente contractului smart încheiat anterior de către părți.

5.2. Moderarea clauzei penale

Instanța nu are posibilitatea de a interveni preventiv pentru a bloca sau modera clauza penală înainte de producerea transferului, orice acțiune devenind ulterioară plății. O astfel de intervenție este

³⁵A. Almășan, E. Florea, *Înapoi în viitor: smart contracta în sistemul juridic român*, AUBD, nr. 1/2025

imposibilă ca o consecință a naturii automatizate și imutabile a contractelor smart. Debitorul care consideră că ar fi fost necesară moderarea clauzei penale nu va fi lipsit de protecție, însă mijlocul său de apărare se transformă într-o acțiune post-executare. Acesta va trebui să intenteze o acțiune prin care să solicite caracterul excesiv al clauzei penale, solicitând instanței să analizeze, *post factum*, quantumul rezonabil al despăgubirilor convenit creditorului. Ulterior, va solicita restituirea parțială a sumei încasate, în temeiul îmbogățirii fără justă cauză.

5.3. Cenzurarea clauzelor neuzuale și abuzive

Odată ce executarea automată a avut loc, singura cale viabilă pentru a remedia prejudiciul cauzat de o clauză neuzuală sau abuzivă este intervenția ulterioară. Dat fiind că efectul clauzei abuzive s-a produs deja (de exemplu, o plată automată a fost efectuată în baza unei penalități excesive sau un serviciu a fost întrerupt în baza unei clauze care acorda acest drept fără condiționare și preaviz profesionistului), remediul cel mai practic și adesea singurul aplicabil este despăgubirea consumatorului pentru pierderea suferită. Astfel, protecția va viza compensarea consecințelor unei astfel de clauze.

În ideea de combatere a acestor provocări, Institutul de Drept European³⁶ a elaborat o serie de principii menite să echilibreze mecanismele contractuale clasice cu arhitectura contractelor smart,³⁷ existând o preocupare deosebită pentru protecția consumatorului. Aceste principii nu au forță obligatorie, însă sunt menite să dirijeze eventuale reglementări viitoare la nivel unional sau național.

Astfel, principiul nr. 13 impune ca tranzacțiile cu consumatorii care au loc folosind tehnologie blockchain sau contracte smart să asigure o protecție cel puțin echivalentă cu situația în care astfel de tehnologii nu ar fi fost folosite. Mai mult, imutabilitatea tranzacțiilor în blockchain și caracteristica de executare automată nu trebuie să priveze consumatorii de niciun drept pe care l-ar fi avut dacă contractul ar fi fost încheiat în mod tradițional.

Principiul nr. 17 consacră dreptul de retragere, recunoscut consumatorilor prin Directiva 2011/83/UE³⁸ și preluat în legislația română prin OUG nr. 34/2014³⁹, care a transpus directiva, astfel că acest drept trebuie codificat în contractele smart. Perioada de reflecție trebuie codificată de așa

³⁶ organizație independentă non-profit înființată pentru a iniția, desfășura și înlesni cercetarea, pentru a face recomandări și a oferi îndrumări practice în domeniul dezvoltării dreptului european.
<https://www.europeanlawinstitute.eu> Accesat la data de: 22.02.2026

³⁷ European Law Institute, *ELI Principles on Blockchain Technology, Smart Contracts and Consumer Protection*, 2022. Disponibil la:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Principles_on_Blockchain_Technology_Smart_Contracts_and_Consumer_Protection.pdf. Accesat la data de: 23.02.2026.

³⁸ Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor, JO L 304, 22.11.2011, art 9.

³⁹ Ordonanța de Urgență nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor în cadrul contractelor încheiate cu profesioniști, art. 9.

natură încât contractul smart să se execute în conformitate cu dreptul la această perioadă. De asemenea, contractul smart se impune a fi codificat astfel încât, atunci când un consumator își exercită dreptul de retragere, această manifestare de voință să rezulte în o tranzacție inversă, luând în considerare natura și obiectul obligației. Dacă acestea nu permit o tranzacție inversă, consumatorul este îndreptățit la despăgubiri.

Principiul nr. 18 face referire la clauzele abuzive, statuând dreptul consumatorilor la recodificarea contractului dacă acesta duce la efecte echivalente unor clauze abuzive, așa cum sunt ele definite în *acquis-ul* comunitar, inclusiv în cazul unor acțiuni colective.

Sunt evidențiate astfel, tensiunile dintre automatismul, imutabilitatea și executarea automată a contractelor smart și nevoia de echitate, intervenție umană și de protecție a părților. Provocările practice și juridice subliniate anterior arată că mecanismele clasice de control și echilibrare a prestațiilor contractuale sunt dificil, dacă nu, chiar imposibil de aplicat în mediul automatizat al contractelor smart, astfel că propunem soluții îndreptate spre remedii ulterioare executării, bazate pe principiul echității și care au rolul de a reechilibra situația contractuală.

Considerăm că principiile formulate de Institutul de Drept European, deși axate pe protecția consumatorului, pot fi extinse și adaptate la toate tipurile de raporturi contractuale, inclusiv cele B2B. Astfel, mecanismul contractelor smart nu ar trebui să priveze părțile, fie ele profesioniști, de drepturile esențiale conferite de lege. Mai mult, în relațiile B2B, deși controlul clauzelor abuzive nu există, ideea recodificării contractului în urma unei hotărâri judecătorești ar trebui extinsă. Subliniem, de asemenea, necesitatea devenirii unei practici standard a clauzelor detaliate privind mecanismul de ajustare a prestațiilor în contractele smart, care ar trebui să prevadă criterii clare și determinabile pentru oracole în situații de incertitudine.

5.4. Soluții tehnice

Pe lângă o reglementare unitară, al cărei rol preventiv îl considerăm esențial, sunt necesare și măsuri tehnice de corectare a consecințelor acestor contracte care ar fi neconforme cu legea.

O primă soluție o reprezintă clauzele de suspendare (*pause/freeze clauses*) care să permită suspendarea temporară a execuției. Această suspendare poate fi declanșată fie prin consensul părților, fie printr-un oracol care să integreze o hotărâre judecătorească ca *input* pentru activarea funcției de suspendare. Suspendarea prin consensul părților ar implica existența unei funcții predefinite în codul contractului, însă o considerăm dificil de pus în practică având în vedere dezideratul lipsei de intervenție umană care stă la baza creării contractelor smart. O abordare mai pragmatică o constituie un oracol care să introducă ca *input* hotărârile judecătorești pentru același tip de funcții predefinite, metodă care ar reprezenta puntea esențială între sistemul juridic și mediul

blockchain, respectând atât principiul lipsei intervenției umane, dar și al forței obligatorii a legii și a hotărârilor judecătorești.

O altă posibilitate în gestionarea riscurilor și asigurarea echității în execuția contractelor smart e reprezentată de opțiunile de *kill switch*, funcții care permit oprirea definitivă și ireversibilă a execuției în anumite condiții predefinite, de obicei în cazuri de erori critice. Ideal, aceste mecanisme ar trebui însoțite ar trebui însoțite de un mecanism tehnic restabilire a situației inițiale, prin care fondurile sau activele digitale implicate în tranzacție să fie restituite părților, integrând în planul tehnic efectele nulității sau rezoluțiunii, urmate de restituirea prestațiilor.

Pentru adaptarea la exigențele impuse de dinamica afacerilor, programatorii acestui tip de contracte au dezvoltat o posibilitate de modificare, denumită *software fork*, prin care contractul este copiat și modificat. Codul original există separat de cel nou, care urmează o direcție diferită. Specialiștii disting între mecanismele *hard fork* și *soft fork*. Mecanismele *hard fork* sunt incompatibile cu versiunile precedente, iar blockchain-ul este divizat în nouă rețele, raportate la vechile și noile clauze. Mecanismele *soft fork* corespund unei actualizări compatibile cu versiunea anterioară. Cu toate acestea, aceste opțiuni sunt rar folosite și, în principiu, în cazuri extreme, întrucât principalul motiv pentru crearea contractelor smart este evitarea intervenției umane și încrederea într-un sistem predeterminat.⁴⁰

Soluția cu cea mai mare aplicabilitate practică și impact preventiv cu privire la eventualele litigii generate de contractele smart e reprezentată de elaborarea unor standarde de cod recunoscute de experții în domeniul juridic și tehnic. Aceste standarde ar trebui să impună un conținut minim al contractelor și mecanisme de reglare. Acest demers a fost început de Institutul de Drept European, prin principiile analizate pe parcursul lucrării.

Așa cum am arătat anterior, instanța nu poate interveni asupra codului, astfel că soluția rezidă în a forța părțile să acționeze. Instanța poate impune părților, sub sancțiunea daunelor cominatorii, ca formă de executare silită în natură a obligației de a face, obligația de a modifica codul sau de a activa funcțiile *kill switch*, dacă aceste alternative sunt permise de codul contractului. De asemenea, părțile ar putea fi obligate și la inițierea unei tranzacții inverse. Principiile menționate propun, de asemenea, această soluție atunci când legea aplicabilă prevede restituirea prestațiilor în urma desființării unui contract, în lipsa unei posibilități de modificare a codului.⁴¹

⁴⁰ H. Pandey, *Ethereum Hard Fork and Soft Fork Explained*, Medium, 2022. Disponibil la: https://medium.com/@Hari_pandey/ethereum-hard-fork-and-soft-fork-explained-d1f70f6e3c86. Accesat la data de: 23.02.2026.

⁴¹ European Law Institute, *ELI Principles on Blockchain Technology, Smart Contracts and Consumer Protection*, 2022. Disponibil la:

În absența unor clauze de suspendare, modificare sau de *kill switch*, posibilitățile de intervenție ale instanței sunt drastic limitate la sancțiuni ulterioare și externe contractului, eficiența juridică fiind puternic diminuată.

6. Consecințe procesuale ale caracterelor contractelor smart

O dificultate majoră care derivă din trăsăturile contractelor smart este faptul că un control judiciar eficient nu mai poate viza faza pre-executare sau chiar cea de executare în derulare, ci este forțat să intervină numai în faza post-executare.

În dreptul civil clasic, o hotărâre judecătorească poate interveni direct pentru a modifica, anula sau suplini clauzele contractuale, devenind, în multe cazuri, parte integrantă a contractului. În blockchain, codul este imposibil de modificat, iar executarea sa automată face ca măsurile de tipul ordonanțelor președințiale sau a măsurilor asigurătorii să își piardă eficiența practică, întrucât acestea prevăd măsuri provizorii, de aplicabilitate rapidă, care au menirea să evite producerea unor efecte păgubitoare părților..

Mai mult decât atât, litigiile generate de contractele smart sunt marcate de provocări semnificative din punct de vedere probatoriu. Proba contractului nu mai este doar înscrisul, ci și codul contractului. Astfel, devine dificilă corelarea voinței juridice care rezultă din înscrisul de la baza codului, în cazul în care acesta există, cu voința codificată. Astfel, apar situații în care între cele două există contradicții.

Cu toate acestea, contractele smart prezintă și avantaje din perspectivă probatorie. Astfel, fiecare eveniment on-chain primește un *timestamp* criptografic și rămâne neschimbabil, oferind o singură sursă imuabilă de adevăr. Astfel, se asigură o securitate mai mare a raporturilor juridice, înlocuind proba cu înscrisuri și martori cu una care poate fi furniza instantaneu de blockchain.

Alte probleme apar din situațiile în care un contract smart este folosit pentru a executa o obligație derivată dintr-un contract solemn, așa cum sunt vânzările imobiliare. Astfel, se ridică problema asimilării formalităților impuse de contractele smart formei *ad validitatem* impuse de lege.

Principiile elaborate de Institutul de Drept European abordează această problemă, stabilind că regulile stabilite de legea aplicabilă privind formalitățile de încheiere se aplică și în cazul contractelor concluzionate pe blockchain. Atunci când scopurile formalităților impuse sunt atinse de tehnologia

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Principles_on_Blockchain_Technology_Smart_Contracts_and_Consumer_Protection.pdf, Principiul nr.10. Accesat la data de: 23.02.2026.

blockchain, fără o referire expresă la aceasta, se va considera că formalitățile au fost îndeplinite. În general forma scrisă este respectată de contractele smart, dar acest rezultat nu este garantat cu privire la forma înscrisului sub semnătură privată. Formalitățile speciale, precum forma autentică, pot fi considerate ca fiind respectate de un contract smart numai dacă oferă aceleași garanții și ating scopul unor astfel de formalități. Mai mult, principiile recunosc echivalarea semnăturii din blockchain cu semnătura electronică, atât timp cât aceasta respectă condițiile impuse de Directiva eIDAS⁴² privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă.

Totuși, această propunere de reglementare nu rezolvă situația actului autentic notarial. Este greu de admis că tehnologia blockchain și fizionomia contractelor smart pot suplini rolul notarului în privința verificării identității părților, validității consimțământului, verificarea legalității actului și a înțelegerii conținutului de către părți. Principiile propun prezența notarului la redactarea codului, însă, considerăm că într-o situație practică aceasta presupune și prezența unui expert imparțial care să fie „liantul” între notar și programator, situație care implică resurse deosebit de mari de timp și financiare. Astfel, considerăm limitată aplicabilitatea contractelor smart în privința tranzacțiilor imobiliare, care trebuie încheiate în formă autentică sub sancțiunea nulității absolute.⁴³

Un proces judiciar bazat pe contracte smart nu poate avea loc în lipsa unor expertize tehnice aprofundate. Astfel, spre deosebire de contractele clasice, a căror validitate și executare sunt guvernate de interpretarea legii și a voinței părților, litigiile izvorâte din contracte smart sunt axate pe aspecte de natură tehnică. Disputele referitoare la contractele smart pot proveni din erori de programare, care pot duce la executarea necorespunzătoare a clauzelor, din lipsa încrederii în datele furnizate de oracole, din diferențe între intenția părților și implementarea codului.

Stabilirea faptelor, identificarea cauzei exacte a litigiului și evaluarea răspunderii necesită intervenția unor experți tehnici, fiind singurii capabili să decodifice și să interpreteze corect codul sursă, să analizeze istoricul tranzacțiilor din blockchain, să stabilească dacă un eveniment extern codului a fost cauza declanșatoare. Fără o expertiză tehnică aprofundată, instanțele se vor lovi de dificultăți majore în înțelegerea mecanismului raportului juridic litigios, riscând soluții bazate pe o interpretare incompletă a situației de fapt.

⁴² Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă, JO L 257, 28.08.2014

⁴³ Cod Civil, art. 1244.

Concluzii

Deși tehnologia contractelor smart promite o eficiență sporită și o încredere mai mare în contract, eficacitatea lor pe termen lung este pusă sub semnul întrebării de influența teoriilor centrifuge asupra dreptului contractual și de dinamica mediului de afaceri. Ideologia lui Nick Szabo cu privire la contractele smart este puternic influențată de concepțiile centripete, ce pun pe prim loc voința părților și stabilitatea acesteia. În dreptul contractual modern, teoriile centripete sunt atenuate de teoriile centrifuge, ce îmbină voința părților cu voința colectivă. Acesta constituie fundamentul posibilității intervenției instanței în contract.

În acest domeniu eminamente tehnic, apar adevărate provocări în a adapta dreptul civil clasic la particularitățile contractelor smart, de exemplu, cu privire la fixarea prețului între profesioniști, moderarea clauzei penale și protecția consumatorului. Este esențială o reglementare unitară, însă și mecanismele tehnice, cum ar fi clauzele de suspendare, opțiunile de *kill switch* și software-urile fork, se impun a fi integrate în contract.

Componenta tehnică a contractelor smart particularizează și aplicarea dreptului procesual în litigii cu acest obiect, rolul instanței fiind redus la unul post-executare și aceasta întâmpinând dificultăți în materie probatorie, fiind esențială participarea experților, și a verificării validității actelor, în special cu privire la actele translativ de imobile.

Astfel, viitorul contractelor smart, indiferent de natura părților, depinde de capacitatea dreptului de a impune construcțiilor tehnice să fie subordonate principiilor juridice fundamentale. Automatismul trebuie să fie un mecanism loial de executare al voinței părților, dar și al normelor imperative, nu un mijloc de eludare a acestora. Deși, în viziunea criptografilor, *code is law*, considerăm că *code should not be above the law*.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Cod Civil.
2. Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive în contractele încheiate între comercianți și consumatori.
3. Directiva Consiliului 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, JO L 95, 21.04.1993.
4. Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2011/83/UE privind drepturile consumatorilor, JO L 304, 22.11.2011.
5. Regulamentul (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă, JO L 257, 28.08.2014
6. C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a VIII-a, Ed. All Beck, 2002, București.
7. P. Vasilescu, *Relativitatea actului juridic civil*, Ed. Universul Juridic, 2008, București.
8. J. Flour, J.-L. Aubert, E. Savaux, *Droit civil. Les Obligations. Vol. I. L'acte juridique*, 16e éd., Sirey, 2014, Paris.
9. Gh. Piperea, *Introducere în dreptul contractelor profesionale*, Ed. C.H. Beck, 2011, București.
10. L. Pop, I. Popa, S. Vidu, *Drept civil. Obligațiile*, Ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, 2020, București.
11. A. Almășan, *Drept civil. Dinamica obligațiilor*, Editura Hamangiu, 2018, București.
12. I. Turcu, *Tratat teoretic și practic de drept comercial*, vol. III, Ed. C.H. Beck, 2009, București.
13. C. E. Zamșa, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ediția a III-a, Editura Hamangiu, 2025, București.
14. G. Boroș, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, 2011, București.
15. A. Almășan, E. Florea, *Înapoi în viitor: smart contracts în sistemul juridic român*, AUBD, nr. 1/2025.
16. Ordonanța de Urgență nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor în cadrul contractelor încheiate cu profesioniștii.

Resurse digitale:

1. N. Szabo, *Formalizing and securing relationships on public networks*, First Monday Vol. 2(9) (1997). Disponibil la adresa: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/548>. Accesat la data de: 20.02.2026.
2. N. Szabo, *Smart contracts*. Disponibil la:

<https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html>. Accesat la data de: 20.02.2026.

3. K. Werbach și N. Cornell, *Contracts Ex Machina*, Duke Law Journal Vol. 67 (2017), p. 393.

Disponibil la: <https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol67/iss2/1>. Accesat la data de: 20.02.2026

4. A. Sanitt și S. Green, *Smart Contracts*, Norton Rose Fulbright, 2019. Disponibil la adresa:

<https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/1bcd200/smart-contracts>.

Accesat la data de: 20.02.2026.

5. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA), *Distributed Ledger Technology & Cybersecurity: Improving information security in the financial sector*, 2016. Disponibil la adresa:

[https://www.enisa.europa.eu/sites/default/files/publications/WP2016%203-](https://www.enisa.europa.eu/sites/default/files/publications/WP2016%203-1%204%20Blockchain%20Security.pdf)

[1%204%20Blockchain%20Security.pdf](https://www.enisa.europa.eu/sites/default/files/publications/WP2016%203-1%204%20Blockchain%20Security.pdf). Accesat la data de: 21.02.2026

6. H. Hodson, *Bitcoin Moves Beyond Mere Money*, New Scientist, 20.11.2013. Disponibil la:

[http://www.newscientist.com/article/dn24620-bitcoin-moves-beyond-mere-](http://www.newscientist.com/article/dn24620-bitcoin-moves-beyond-mere-money.html#.VZmDmqg-uf4)

[money.html#.VZmDmqg-uf4](http://www.newscientist.com/article/dn24620-bitcoin-moves-beyond-mere-money.html#.VZmDmqg-uf4). Accesat la data de: 22.02.2026.

7. J. M. Sklaroff, *Smart Contracts and the Cost of Inflexibility*, University of Pennsylvania Law Review Vol. 166(1), 2017, p. 263–303. Disponibil la adresa:

https://scholarship.law.upenn.edu/penn_law_review/vol166/iss1/5. Accesat la data de: 21.02.2026

8. I. Bashir, *Mastering Blockchain*, Packt Publishing, 2017, p. 103, disponibil la adresa:

https://users.cs.fiu.edu/~prabakar/cen5079/Common/textbooks/Mastering_Blockchain_2nd_Edition.pdf. Accesat la data de: 22.02.2026.

9. S. D. Levi și A. B. Lipton, *An Introduction to Smart Contracts and Their Potential and Inherent Limitations*, *Harvard Law School Forum on Corporate Governance*, 26.05.2018, p. 5. Disponibil la:

<https://corpgov.law.harvard.edu/2018/05/26/an-introduction-to-smart-contracts-and-their-potential-and-inherent-limitations/>. Accesat la data de: 20.02.2026.

10. European Law Institute, *ELI Principles on Blockchain Technology, Smart Contracts and Consumer Protection*, disponibil la adresa:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Principles_on_Blockchain_Technology_Smart_Contracts_and_Consumer_Protection.pdf. Accesat la data de:

23.02.2026.

11. H. Pandey, *Ethereum Hard Fork and Soft Fork Explained*, Medium, 21.12.2022. Disponibil la:

https://medium.com/@Hari_pandey/ethereum-hard-fork-and-soft-fork-explained-d1f70f6e3c86.

Accesat la data de: 23.02.2026.

Tratamentul care te îmbolnăvește: malpraxisul

The Treatment That Makes You Ill: The Medical Malpractice

Le traitement qui vous rend malade : la faute médicale

Brândușa Ioana Teodora STREȘINĂ - anul III, grupa 303, IF

Anca-Maria DICU - anul III, grupa 306, IF

coordonator: prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN

Rezumat: „Tratamentul care te îmbolnăvește: Malpraxisul” nu este doar o sintagmă expresivă, ci reflectă o realitate juridică situată la granița dintre riscul terapeutic și culpa profesională. Nu orice efect secundar atrage răspunderea medicului, atâta timp cât reacțiile adverse sunt prevăzute, comunicate și asumate prin consimțământ informat. În aceste situații, ele se înscriu în sfera riscului inerent actului medical, răspunderea intervenind doar dacă tratamentul este prescris ori administrat cu încălcarea standardelor profesionale sau în absența unei informări adecvate.

Distincția fundamentală rămâne între eroare și risc, respectiv între defectul produsului și utilizarea sa culpabilă. Medicul nu poate deveni garantul absolut al unor deficiențe sistemice pe care nu le controlează. Astfel, angajarea răspunderii depinde de probarea culpei profesionale și a raportului de cauzalitate.

Cuvinte-cheie: răspundere civilă delictuală, efectele secundare ale medicamentelor, aparate medicale defectuoase, furnizor de servicii medicale, personal medical, culpa medicală, consimțământ informat.

Abstract: “The Treatment That Makes You Ill: The Medical Malpractice” is not merely an expressive phrase, but reflects a legal reality situated at the boundary between therapeutic risk and professional fault. Not every side effect engages a doctor's liability, provided that adverse reactions are foreseeable, properly disclosed, and accepted through informed consent. In such cases, they fall within the scope of the inherent risk of the medical act, liability arising only where the treatment is prescribed or administered in breach of professional standards or in the absence of adequate disclosure.

The fundamental distinction remains between error and risk, namely between a product defect and its negligent use. A physician cannot be transformed into the absolute guarantor of systemic deficiencies beyond his or her control. Accordingly, liability depends upon proof of professional fault and a causal link between the conduct and the damage sustained.

Keywords: civil tort liability, adverse drug reactions, defective medical devices, healthcare provider, healthcare personnel, medical negligence, informed consent

Résumé: « Le traitement qui vous rend malade : La Faute Médicale » n’est pas seulement une formule expressive, mais reflète une réalité juridique située à la frontière entre le risque thérapeutique et la faute professionnelle. Tout effet secondaire n’engage pas la responsabilité du médecin dès lors que les réactions indésirables sont prévues, communiquées et assumées dans le cadre d’un consentement éclairé.

Dans ces situations, elles relèvent du risque inhérent à l’acte médical, la responsabilité n’intervenant que si le traitement est prescrit ou administré en violation des standards professionnels ou en l’absence d’une information adéquate. La distinction fondamentale demeure celle entre l’erreur et le risque, respectivement entre le défaut du produit et son utilisation fautive.

Mots-clé : responsabilité civile délictuelle, réactions indésirables médicamenteuses, les défauts des dispositifs médicaux, prestataire de services médicaux, personnel médical, la faute médicale, consentement éclairé.

1. Introducere

Malpraxisul medical nu mai este de mult o excepție în sistemul sanitar, ci o realitate tot mai des întâlnită, adesea ignorată sau ascunsă sub dosare prăfuite și explicații vagi. Fie că este vorba despre intervenții realizate în grabă, diagnostice eronate, tratamente aplicate fără consimțământ informat sau prescrierea medicamentelor fără menționarea riscurilor, toate au un numitor comun: neglijența medicilor față de pacient.

Cercetarea noastră are drept obiect răspunderea medicului pentru efectele secundare ale medicamentelor, respectiv pentru prejudiciile cauzate de aparatura medicală sau de produsele medicale defectuoase, în lumina condiderațiilor doctrinare publicate de literatura de specialitate, scopul fiind înțelegerea structurată a tipurilor de răspundere civilă anterior precizate.

Ca regulă, simpla apariție a unor reacții adverse nu atrage răspunderea medicului, în măsura în care tratamentul a fost prescris în conformitate cu standardele profesionale, iar pacientul a fost informat cu privire la riscurile inerente actului medical.

Astfel, art. 382 alin. (2) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, “medicală încetează în situația în care pacientul nu respectă prescripția sau recomandarea medicală”. Într-o interpretare textualistă, norma stauează că urmările negative, decurgând din comportamentul pacientului, nu pot fi reținute în vederea angajării răspunderii personalului medical, sub condiția ca pacientul, în mod voluntar și informat, nu respectă prescripțiile terapeutice oferite. În ipoteza prezentată, culpa medicului este înlăturată prin intervenția unei fapte imputabile pacientului, sub condiția ca medicul să își fi îndeplinit obligațiile. A contrario, se va reține o culpă concurentă. În lipsa unei culpe a oricăroră dintre cele două părți ale raportului juridic civil, complicațiile survenite sunt considerate parte a **riscului terapeutic acceptat**, caracteristic actului medical.

Pentru a putea constata prezența unei conduite culpabile a medicului, răspunderea medicală se analizează *in concreto* la actul medical, implicit și la maniera în care au fost îndeplinite obligațiile profesionale ale medicului. *Eo ipso*, este incidentă o serie de factori (*e.g. îndeplinirea obligației de informare în sarcina medicului și exprimarea consimțământului informat al pacientului, elemente care pot demonstra că medicul a acționat cu diligența impusă de standardele profesiei*) prin care medicul este exonerat de răspunderea civilă, chiar și în ipoteza în care tratamentul nu a îndeplinit rezultatul urmărit sau, *a fortiori*, a provocat complicații.

Considerăm necesară atenționarea asupra rolului consimțământul informat al pacientului, considerat de doctrină ca fiind “unul dintre riscurile permise, imputarea fiind exclusă în cazurile în care acțiunea care a cauzat rezultatul nu depășește limitele riscului permis de lege”¹.

In concreto, pentru a ne afla în ipoteza unui consimțământ informat, pacientului ar trebui să i se asigure, de către medic, plenitudinea de informații asupra diagnosticului, naturii și scopului intervenției, asupra riscurilor și a beneficiilor, a alternativelor terapeutice, asupra prognosticului și a consecințelor refuzului tratamentului. Astfel, definim consimțământul informat drept (i) manifestarea conștientă și liberă a pacientului, (ii) în urma prezentării tuturor informațiilor privitoare la actul medical care îl privește, (iii) deci a îndeplinirii obligației de informare, (iv) aflate în sarcina medicului.

Bunăoară, în cauza Cosma c. României (8759/2013), instanța de contencios european a drepturilor omului a statuat că pacientei-reclamante i-a fost afectat în sens negativ dreptul la viață privată, prin (i) informarea lacunară a pacientului cu privire la riscurile posibile sau probabile afeente procedurii medicale administrate și prin (ii) neimplicarea sa, de către medic, în alegerea tratamentului medical aplicat, contrar cu exigențele art. 8 din CEDO, în lumina interpretării jurisprudențiale a Curții. În motivarea sa, Curtea a arătat că nu a fost obținut consimțământul scris la efectuarea respectivei intervenții, susceptibilă să-i pună în pericol viața, chiar și imposibilitatea de concepțiunii embrionare. Observăm în această speță că minima viciere unui factor, de regulă exonerator, atrage răspunderea medicului.

Concluzia firească este că obligația de informare îndeplinită necorespunzător, conduce la imposibilitatea invocării existenței consimțământului informat pentru a se exonera de răspundere, întrucât minima viciere a acestui element afectează substanțial actul medical, sub o serie de condiții, evidențate prin conduita culpabilă a medicului.

Pe cale de consecință, cercetarea se va concentra asupra acestor situații, pe care considerăm că le putem numi excepționale (*i.e. în care poate fi angajată răspunderea medicului pentru prejudiciile cauzate de efectele secundare ale medicamentelor, atunci când acestea sunt generate de încălcarea obligațiilor profesionale, implicit standardelor de practică medicală*).

Ab initio, analiza acestor situații nu poate fi prezentată în absența unor considerente doctrinare asupra temeiului juridic al răspunderii pentru malpraxis.

¹ Ioana Curt, *Raportul de cauzalitate în cazurile de malpraxis medical*, în Vladimir Diaconiță (coord.), *Răspunderea în cazurile de malpraxis medical*, p. 30-31.

2. Fundamentul răspunderii

Articolul 653 alin. (1) lit. b) din Legea 95/2006 definește “malpraxisul medical ca fiind eroarea profesională săvârșită în exercitarea actului medical sau medico-farmaceutic, generatoare de prejudicii asupra pacientului, implicând răspunderea civilă a personalului medical și a furnizorului de produse și servicii medicale, sanitare și farmaceutice”. Conform art. 653 alin. (1) lit. a) personalul medical este “medicul, medicul dentist, farmacistul, asistentul medical și moașa care acordă servicii medicale”.

“Răspunderea în discuție este o răspundere civilă subiectivă, întemeiată pe vinovăția sau culpa dovedită a persoanei răspunzătoare”². Culpă medicală a fost definită de doctrina de specialitate ca “nerespectarea regulilor de conduită privind exercitarea profesiei medicale, prin nepricepere sau abateri de la regulile îndeobște recomandate și recunoscute în practicarea acestei profesii, provenite din neglijență, nepăsare sau nerespectarea unor metode și procedee specifice”³. Ea ipso, constatăm că malpraxisul este o formă a răspunderii civile delictuale.

2.1. Natura delictuală a răspunderii pentru prejudiciile cauzate de efectele secundare ale medicamentelor

În sfera răspunderii civile delictuale se încrie, așadar, și răspunderea pentru malpraxisul medical, întemeiată pe încălcarea obligațiilor profesionale care guvernează exercitarea actului medical. Răspunderea este angajată în ipoteza existenței unei conduite culpabile personalului medical, “manifestată prin nerespectarea standardelor de practică sau a regulilor profesiei, determină producerea unui prejudiciu pacientului. În acest context, pentru angajarea răspunderii este necesară îndeplinirea condițiilor generale ale răspunderii civile delictuale, respectiv a celor două condiții speciale specific profesiei medicale și a exercitării actului medical”⁴.

Spre exemplu, în ipoteza identificării incorecte a afecțiunii, imputabilă medicului ori indicarea inadecvată, inefficientă sau chiar nocivă a tratamentului, este incident malpraxisul, sub condiția demonstrării legăturii de cauzalitate dintre eroarea profesională și prejudiciul suferit de pacient. Considerăm că această demonstrare legăturii trebuie să fie una de la cauză la efect. Astfel, nu este suficient pentru a atrage răspunderea medicului simplul fapt că un tratament nu produce efectul dorit, sub condiția îndeplinirii protocoalelor medicale și a standardelor profesionale și a elaborării un diagnostic rezonabil raportat la datele disponibile.

² L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, ed. a II-a, 2020, București, p. 421.

³ Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul juridic, ed. a III-a, 2024, București, p. 122.

⁴ Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul juridic, ed. a III-a, 2024, București, p. 212.

În mod frecvent, atât de practicienii în științe juridice, cât și de cei din științe medicale, se ridică o problemă majoră: stabilirea persoanei răspunzătoare (i.e. medicului care a prescris tratamentul, unității sanitare în cadrul căreia a fost administrat tratamentul sau a producătorului produselor medicale utilizate) pentru prejudiciile cauzate de efectele secundare ale medicamentelor. Ipoteza este cu atât mai complicată în situațiile în care prejudiciul nu se datorează conduitei pacientului și nici nu poate fi identificată o eroare medicală, efectele secundare fiind proprii medicamentului administrat.

În considerarea tuturor celor arătate anterior, problematica acestei analize este **cine răspunde pentru prejudiciul suferit de pacient din cauza efectelor secundare ale tratamentului sau din cauza defectelor aparaturii sau a produselor medicale?**

În vederea răspunderii la această problematică, sunt esențiale pentru stabilirea temeiului juridic al răspunderii și pentru identificarea persoanei ținute la repare prejudiciul: (i) delimitarea răspunderii în raport cu personalul medical, unitatea sanitară și producătorii de produse medicale și (ii) eventuala culpă a pacientului.

2.2. Răspunderea personalului medical pentru malpraxis

În materia malpraxisului, de regulă, persoana ținută să răspundă este medicul care, prin conduita sa culpabilă, a încălcat standardele de practică și a generat un prejudiciu pacientului. Personalul medical are față de pacient o obligație de mijloace, angajându-se să adopte toate deciziile și măsurile medicale necesare, cu respectarea drepturilor și intereselor pacientului, precum și a principiilor medicale general acceptate, în scopul prevenirii sau tratării bolii. Răspunderea medicală va fi angajată pentru personalul medical menționat în art. 653 alin. 2) din Legea nr. 95/2006, respectiv medicul, medicul stomatolog, farmacistul, asistentul medical și moașa care acordă servicii medicale, în cazul celui alt personal medical implicat fiind aplicabile dispozițiile art. 1357 NCC.⁵

În ceea ce privește răspunderea subiectivă a personalului medical, jurisprudența reține în mod constant că aceasta intervine atunci când prejudiciul suferit de pacient este consecința unei **culpe profesionale a medicului**, manifestată prin încălcarea standardelor de practică medicală. Această culpă trebuie să fie în legătură directă cu exercitarea actului medical, indiferent dacă între medic și pacient există un raport contractual sau dacă intervenția medicului este determinată de o obligație legală de a acorda asistență medicală.

De exemplu, într-o speță analizată de instanțele naționale, s-a reținut răspunderea medicului pentru faptul că a stabilit un **diagnostic eronat** ca urmare a unei evaluări incomplete a datelor clinice ale

⁵ Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul juridic, ed. a III-a, 2024, București, p. 214.

pacientului, prescriind ulterior un tratament necorespunzător. Ca urmare a acestui tratament, starea de sănătate a pacientului s-a agravat, instanța apreciind că prejudiciul suferit a fost determinat de **conduita culpabilă a medicului**, care nu a manifestat diligența profesională impusă de standardele profesiei. În consecință, instanța a reținut îndeplinirea condițiilor răspunderii civile delictuale, respectiv existența faptei ilicite, a prejudiciului, a culpei și a legăturii de cauzalitate, și a angajat **răspunderea subiectivă a medicului pentru malpraxis**.

2.3. Răspunderea unității sanitare

În anumite situații, poate fi antrenată și răspunderea unității sanitare, în temeiul răspunderii pentru fapta proprie sau pentru fapta angajaților săi, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei și de cadrul juridic incident. Articolul 655 alin. 1) din Legea nr. 95/2006 face distincția între furnizorii de servicii medicale în unități sanitare publice și private, ambele categorii fiind supuse acelorași condiții privind antrenarea răspunderii civile delictuale. În acest context, se poate antrena fie o răspundere întemeiată pe culpă, fie pe obligația de securitate. Răspunderea obiectivă intervine atunci când prejudiciile sunt generate de condițiile de funcționare ale unității sanitare, cum ar fi dotarea insuficientă sau necorespunzătoare cu echipamente medicale ori deficiențele de organizare ale serviciului. În aceste cazuri, accentul cade pe responsabilitatea instituției de a asigura un cadru adecvat pentru desfășurarea actului medical, răspunderea fiind legată de modul în care organele de conducere au organizat și gestionat activitatea unității. Aceste cazuri sunt prevăzute de art. 655 alin. 1) din Legea nr. 95/2006 și, întrucât constituie eroare profesională pentru care se atrage răspunderea civilă obiectivă, ne vom ocupa de câteva dintre ele în cele ce urmează.

Astfel, în materia malpraxisului, răspunderea nu se limitează exclusiv la conduita medicului, ci poate fi extinsă și asupra unității sanitare, în calitate de furnizor de servicii medicale, asigurând protecția pacientului printr-un mecanism complex de răspundere.

3. Tipologia aplicării erorii profesionale

În cadrul acestei secțiuni ne propunem să analizăm eroarea medicală din perspectiva situațiilor în care medicul poate răspunde pentru efectele secundare ale medicamentelor, respectiv atunci când complicațiile apărute nu sunt consecința conduitei sale culpabile. Art. 653 alin. (1) lit. b) din Lege definește, vag, malpraxisul medical ca fiind eroarea generatoare de prejudicii asupra pacientului, săvârșită în exercitarea actului medical. Însă, doctrina a arătat în mod just că eroarea profesională în materie medicală are un conținut mult mai larg și cuprinde orice greșeală săvârșită cu voie sau fără voie, de regulă, datorită lipsei de prudență, diligență ori neștiinței, dacă are drept consecință

prejudicierea pacientului în timpul sau în legătură cu actul medical realizat asupra lui ⁶. Astfel putem justifica existența răspunderii, chiar obiective, pentru ipotezele ce fac obiectul acestui articol, considerată o excepție ce apare în acele situații în care prejudiciul este cauzat prin neîndeplinirea unor obligații medicale de rezultat, cum ar fi obligația de securitate sau obligația de informare a pacientului⁷.

Considerăm că această ipoteză reprezintă, de fapt, o excepție de la regula potrivit căreia medicul nu răspunde pentru efectele secundare ale tratamentului, în măsura în care și-a îndeplinit obligațiile profesionale și a respectat standardele de practică medicală. Astfel, răspunderea poate interveni atunci când reacțiile adverse sunt determinate de o eroare în diagnostic, de o evaluare incompletă a istoricului medical sau de o prescriere necorespunzătoare a tratamentului. Aceste considerente sunt confirmate și în jurisprudență, prin **Decizia civilă nr. 367 R din 26.06.2025 a Curții de Apel București**, în care s-a reținut că, potrivit art. 654 alin. (2) din Legea nr. 95/2006, medicul nu răspunde, ca regulă, pentru simplele efecte secundare ale procedurilor sau tratamentelor medicale. Acestea sunt considerate ca făcând parte din riscul inherent actului medical.

Cu toate acestea, în mod excepțional, atunci când reacțiile adverse sau complicațiile survenite sunt consecința unei conduite culpabile a medicului, răspunderea acestuia poate fi angajată pentru fapta proprie. Drept urmare, efectele secundare nu mai sunt privite ca un risc terapeutic acceptat, ci ca rezultatul unei erori profesionale imputabile medicului.

În concret, această excepție poate fi ilustrată prin două ipoteze în care conduita culpabilă a medicului determină apariția unor complicații sau reacții adverse.

O primă ipoteză de angajare a răspunderii pentru malpraxis privește omisiunea analizării corespunzătoare a istoricului medical al pacientului. Anamneza reprezintă o etapă esențială în stabilirea diagnosticului, reprezentând procesul prin care medicul colectează informații despre istoricul medical al pacientului, simptomele prezente și factorii de risc, pentru a stabili un diagnostic și pentru a elabora un plan de tratament adecvat. Neglijarea antecedentelor patologice, a alergiilor cunoscute, a tratamentelor în curs sau a interacțiunilor medicamentoase poate conduce la erori grave. În această situație premisă, deși ne aflăm în principiu în sfera răspunderii pentru fapta proprie, se poate considera că devine incidentă și răspunderea medicului pentru efectele secundare ale medicamentelor administrate, în măsura în care complicațiile apărute ulterior sunt consecința conduitei sale culpabile. Dacă anamneza nu a fost realizată în mod satisfăcător, conduita medicului poate fi calificată drept culpabilă, întrucât reacțiile adverse ar fi putut fi prevăzute și evitate printr-o evaluare completă a istoricului medical al pacientului. Într-o asemenea situație, medicul nu răspunde

⁶ L. Pop, I. F. Popa, S.I Vidu, *op. cit.*, p. 422.

⁷ Ibidem.

propriu-zis pentru efectele medicamentului în sine, ci pentru conduita sa profesională necorespunzătoare, întrucât, prin exercitarea unei diligențe rezonabile, complicațiile apărute ulterior ar fi putut fi prevenite sau diminuate.

Cea de-a doua ipoteză vizează modul concret în care este administrat tratamentul. Medicul răspunde pentru prescrierea greșită a unui medicament atunci când eroarea derivă dintr-un diagnostic incorect stabilit ca urmare a unei evaluări necorespunzătoare sau a unei neglijențe în interpretarea datelor clinice și paraclinice. Într-o asemenea situație, medicul va răspunde și pentru efectele secundare produse de tratamentul prescris, întrucât acestea sunt consecința unei conduite profesionale culpabile. Dacă ar fi manifestat diligența rezonabilă impusă de standardele profesiei, tratamentul indicat ar fi fost cel adecvat afecțiunii pacientului, iar complicațiile sau reacțiile adverse apărute ulterior ar fi putut fi evitate ori diminuate.

La o primă vedere, s-ar putea considera că nu există o diferență semnificativă între cele două ipoteze, întrucât în ambele situații efectele secundare ale medicamentelor sunt generate de o conduită culpabilă a medicului. Totuși, distincția dintre acestea este relevantă din perspectiva momentului și a naturii erorii profesionale.

În prima ipoteză, culpa intervine într-o etapă anterioară stabilirii tratamentului, respectiv în procesul de colectare și analiză a informațiilor medicale ale pacientului. Eroarea rezultă dintr-o anamneză incompletă sau realizată necorespunzător, ceea ce conduce la o evaluare medicală deficitară și, implicit, la indicarea unui tratament care nu ține cont de particularitățile pacientului. *În cea de-a doua ipoteză*, eroarea se produce în momentul prescrierii sau administrării tratamentului, atunci când medicul interpretează greșit datele clinice sau paraclinice și indică un medicament necorespunzător. Prin urmare, diferența dintre cele două situații nu constă în existența răspunderii, care este incidentă în ambele cazuri, ci în etapa actului medical în care se manifestă conduita culpabilă, pe de o parte, și în două tipuri de conduite producătoare de prejudicii, specifice fiecărei etape, pe de altă parte.

4. Răspunderea pentru efectele secundare ale medicamentelor și utilizarea aparatelor

Pornind de la premisa respectării tuturor diligențelor și obligațiilor de care medicul trebuie să dea dovadă în exercitarea actului medical, pot exista însă situații în care producerea unor prejudicii pacientului să fie independentă de acțiunile medicului, datorându-se fie efectelor secundare ale medicamentelor, fie defectelor aparatelor utilizate în cursul actului medical.

4.1 Cine „suportă” efectele secundare ale medicamentelor?

După cum am arătat, medicul trebuie să respecte standardele legale stabilite prin ghidurile de practică în aplicarea tratamentului corespunzător, urmând să prescrie un tratament având în vedere întregul istoric medical al pacientului de care a luat la cunoștință atât prin efectuarea investigațiilor corespunzătoare, cât și prin furnizarea de informații de către pacient. Astfel, dacă medicul, informat corespunzător, prescrie un tratament medicamentos nepotrivit particularităților pacientului, suntem în prezența unei erori medicale, sub rezerva dovedirii culpei profesionale, în special, și a celorlalte condiții ale răspunderii.

Dificultățile practice apar în ceea ce privește atragerea răspunderii pentru efectele adverse ale medicamentelor prescrise, însemnând acele prejudicii care nu au legătura cu starea inițială de sănătate a pacientului și care nu puteau fi prevăzute la momentul stabilirii prognosticului și tratamentului, în condițiile date – exemplul cel mai cunoscut fiind al vaccinului anti-covid-. Pe de o parte, cunoașterea posibilelor efecte adverse de către medic se află în strânsă legătură cu obligația acestuia de a furniza complet informațiile cu privire la actul medical, incluzând și tratamentul. Îndeplinirea acestei obligații, respectiv aducerea la cunoștință a efectelor medicamentelor, raportate la tiparul medical al pacientului, prezumat că a respectat prescripțiile și recomandările medicale, alături de exercitarea actului medical în standardele legale și deontologice, exclude culpa medicală în ceea ce privește producerea acestor riscuri. Chiar dacă, după o perioadă apropiată sau chiar foarte îndepărtată de la aplicarea tratamentului, pacientul suferă efecte adverse - prejudicii corporale sau afecțiuni fizice distincte de cele pentru care s-a aplicat tratamentul inițial -, dincolo de proba faptei ilicite, a vinovăției și a prejudiciului produs, cea mai dificil de probat este legătura de cauzalitate. Plauzibilitatea consecințelor pe care pacientul și le-a asumat în mod conștient, nu ridică probleme în dovedirea legăturii de cauzalitate. Totuși, doctrina a apreciat, printr-o analiză a jurisprudenței, că lipsa unei probabilități cunoscute nu poate exclude existența unei legături de cauzalitate între aplicarea unui anume tratament și producerea unui anume efect advers, direct sau indirect, chiar și într-un caz particular, unic⁸.

În lipsa dovedirii îndeplinirii condițiilor necesare răspunderii pentru malpraxisul medical, pacientul suportă factorul *alea* al administrării unui tratament, ca urmare a asumării în deplină cunoștință de cauză a riscului inherent oricărui act medical.

Pe de altă parte, putem reține o culpă medicală în cazul omisiunii în îndeplinirea obligației de informare. Este evident că, acel pacient care nu cunoaște toate posibilitățile ce pot urma unui tratament medical, nu și-a exprimat consimțământul în deplină cunoștință de cauză. Lipsa de informare poate presupune fie absența furnizării în totalitate a datelor cu privire la starea de

⁸ Lacrima Bianca Lunțaru, *Răspunderea civilă pentru malpraxisul profesional*, Ed. Universul juridic, 2018, București, p. 179.

sănătate, la manoperele medicale ce urmează a fi efectuate, la tratamentul ce urmează a fi administrat, fie furnizarea în mod defectuos a acestora, presupunând transmiterea informațiilor într-un mod neclar, neloial și neadaptat la gradul de înțelegere al pacientului. Este firesc, totuși, să ne punem întrebarea dacă în prima ipoteză se poate reține și o culpă concurentă a pacientului care nu a solicitat aceste informații. Considerăm că, pacientul are numai dreptul de a fi informat, iar nu și obligația de a pretinde furnizarea informațiilor, obligația corelativă fiind prevăzută cu strictețe în sarcina medicului. Într-adevăr, pacientul are o îndatorire⁹ de a furniza toate datele cu privire la starea sa de sănătate necesare acordării serviciului medical, mai degrabă întemeiată pe bunele moravuri, iar nu o obligație legală, deci, cu atât mai mult, acestea nu se confundă. Prin urmare, susținem că, chiar și atunci când medicul prezintă pacientului prognosticul, iar acesta nu solicită lămuriri suplimentare, medicul trebuie să se asigure că acesta înțelege pe deplin cele prezentate, în caz contrar putându-se reține, de la caz la caz, culpa acestuia, respectiv lipsa de informare.

Jurisprudența franceză a trasat o distincție între cazurile de răspundere a medicului pentru eroare medicală, respectiv pentru lipsa de informare. Astfel, Consiliul de Stat a condamnat Spitalul CHR din Nisa să plătească o sumă de bani părinților unui bebeluș care s-a născut cu o anomalie, deoarece la efectuarea examinării medicale, medicul nu a informat părinții cu privire la posibilitatea afectării rezultatului amniocentezei de către o eroare neobișnuită care nu a permis identificarea afecțiunii înainte de naștere. Astfel, „Consiliul de Stat refuză să considere nașterea unui copil cu trisomie un prejudiciu, dar înțelege să indemnizeze părinții copilului pentru lipsa de informare a medicului cu privire la erorile de rezultat ale metodei terapeutice practicate”¹⁰.

Nu vedem de ce această distincție practică nu poate fi reținută și în cazul efectelor secundare ale medicamentelor, întrucât ne aflăm tot în prezența unui act medical cu privire la care există aceeași obligație de informare.

Totodată, în cazul în care însuși medicul nu cunoștea posibilele efecte secundare:

(i) fie ne aflăm în ipoteza unor efecte secundare noi, necunoscute științific, de care niciun medic nu putea avea cunoștință raportat la specificul medical al pacientului, caz în care nu se va putea antrena răspunderea medicului nici pentru eroare medicală, nici pentru lipsa de informare

(ii) fie, chiar dacă sunt aduse la cunoștință publicului eventuale prejudicii, medicul nu a fost informat de către pacient cu privire la toate datele sale medicale și nu a putut prezice posibile complicații în alt mod, respectiv prin investigațiile efectuate în mod corespunzător de către medic.

⁹ Călina Jugastru, *op. cit.*, p. 297.

¹⁰ Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul juridic, ed. a III-a, 2024, București, p. 63.

O ultimă ipoteză de răspundere pentru efecte adverse este cea în cazul medicamentelor expirate sau necorespunzător aflate pe piață. Aceasta revine unităților sanitare furnizoare de servicii medicale, respectiv furnizorilor de servicii medicale sau nemedicale ori de utilități.

În toate cazurile, trebuie să amintim faptul că, odată cu încheierea acordului medical, cu efectuarea fiecărui act în parte, chiar și cu administrarea medicamentelor achiziționate pe cont propriu, pacientul are posibilitatea obiectivă să ia la cunoștință despre anunțuri de avertizare. Acestea nu pot exclude răspunderea persoanei responsabile, însă dacă se face dovada însușirii semnalării pericolului, se poate reține o culpă concurentă a victimei. Prin excepție, dacă însă un medicament este unicul remediu al unei boli grave, faptul că prezintă și riscul anumitor reacții adverse sau maladii, iar acestea sunt aduse la cunoștința publicului, chiar dacă concretizează într-un caz sau altul, riscurile nu sunt excesive într-o astfel de situație¹¹ și drept urmare, susținem că în acest caz particular anunțurile de avertizare pot produce un efect deplin exonerator de răspundere.

4.2 Despre aparatele utilizate în desfășurarea actului medical

Medicul este ținut de obligația de securitate cu titlu accesoriu, ce „impune asigurarea integrității și a sănătății pacientului în cursul actului medical. Această obligație se referă la folosirea corectă a tehnicii medicale, la supravegherea bolnavului în cursul efectuării actului medical sau la contractarea unor infecții în cursul spitalizării sau efectuării actului medical , urmare a condițiilor precare de igienă”¹². În particular, această obligație revine inclusiv unității sanitare furnizoare de servicii medicale în ceea ce privește conformitatea aparatelor utilizate de către personalul medical în exercitarea atribuțiilor acestora.

Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de defecte cunoscute de către unitățile sanitare ale dispozitivelor și aparaturii medicale care sunt folosite în mod abuziv, fără a fi reparate, este în sarcina acestora, potrivit art. 655 din Legea 95/2006. Unitățile sanitare sunt, de asemenea, răspunzătoare, și pentru folosirea materialelor sanitare, dispozitivelor medicale, substanțelor medicamentoase și sanitare, după expirarea perioadei de garanție sau a termenului de valabilitate a acestora după caz.

Aceste dispoziții instituie în sarcina furnizorilor de servicii medicale răspunderea pentru utilizarea aparatelor, echipamentelor medicale după trecerea unei anumite perioade de timp, perioadă care este prezumată incompatibilă cu funcționarea acestora în mod optim și sigur, producând prejudicii pacienților asupra cărora sunt folosite.

¹¹ Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul juridic, ed. a III-a, 2024, București, p. 231.

¹² Idem, p. 65.

Rațiunea acestei norme este de a ține răspunzător pe cel care lasă la dispoziție, în mod culpabil, utilizarea unor aparate neconforme. Chiar și în cazul în care unitatea sanitară nu cunoștea defectele aparatelor, răspunderea acesteia ar fi una obiectivă. Ar fi excesiv sau poate chiar injust față de un medic să i se impute o răspundere obiectivă pentru utilizarea aparatelor cu defecte care nu îi aparțin și în a cărei pază juridică nu se află. De aceea, „medicul care gestionează instrumentul sau materialul cu defecte este considerat un simplu utilizator, fiind absolvit de răspundere prin efectul dispozițiilor art. 654 alin. (2) din Lege”¹³.

O întrebare legitimă ne putem pune în cazul în care medicul cunoaște aceste defecte și totuși decide să le utilizeze. Altfel spus, este mai bine ca medicul să trateze cu un aparat defect, în cunoștință de cauză, sau să nu trateze un pacient? În primul caz, dacă actul medical reclamă sau nu urgență, așa cum am arătat, medicul folosește aparatele ce îi sunt puse la dispoziție și ca atare este exonerat chiar și de o răspundere subiectivă. În al doilea caz, dacă totuși actul medical nu este urgent, credem că atât timp cât medicul își execută obligația de informare cu strictețe și îl informează pe pacient cu privire la opțiunea de a alege între utilizarea unui astfel de aparat și consultarea în cadrul unei alte unități medicale, acesta nu poate fi ținut răspunzător pentru pasivitatea sa. Altfel spus, îi asigură libertatea pacientului „să aleagă între mai multe procedee de tratament”.¹⁴

În doctrină¹⁵, s-a exprimat opinia potrivit căreia această exonerare ar trebui înlăturată, urmând ca personalul medical să răspundă pentru fapta proprie în cazul în care cunoștea defectele, în temeiul art. 1357 Cod Civil. Considerăm că această soluție poate fi combătută printr-un raționament logic. Să presupunem că această cauză de exonerare nu ar exista. Dacă intervenția este urgentă, iar personalul medical:

- (i) tratează pacientul, acesta ar fi ținut răspunzător pentru un lucru pe care l-a folosit în lipsa unei alte opțiuni – deci nu ar fi îndeplinită condiția culpei, iar ipoteza ar deveni inaplicabilă și ar fi imposibilă interpretarea normelor în sensul de a produce efecte juridice. Totodată, chiar în cazul unei presupuse răspunderi obiective, medicul nu are paza juridică a lucrurilor și nici nu se poate fundamenta pe obligația de securitate care, așa cum arată același autor¹⁶, cu titlu principal revine unităților sanitare în temeiul art. 166 și 655 din Lege, iar nu cu titlu accesoriu obligației de acordare a îngrijirilor medicale stabilite în sarcina medicului;
- (ii) nu tratează pacientul, ar trebui să răspundă pentru defectele unor produse pe care nu avea obligația de a le asigura și care nu i-ar fi imputabile.

Dacă intervenția nu este urgentă, iar personalul medical:

¹³ Lacrima Bianca Lunțaru, *op. cit.*, p. 194.

¹⁴ Călina Jugastru, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Hamangiu, 2023, București, p. 295.

¹⁵ Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul Juridic, ed. a III-a, 2024, București, p. 221.

¹⁶ Idem, p. 66.

- (i) tratează pacientul, o eventuală răspundere obiectivă nu ar fi justificată pentru aceleași motive. Credem, însă, că poate exista o culpă profesională în ceea ce privește decizia de a utiliza anumite aparate ale căror defecte le cunoștea, antrenând o răspundere subiectivă, deoarece nu ar putea fi înlăturată prin asumarea riscului de către pacient;
- (ii) nu tratează pacientul, îndeplinirea obligațiilor menționate anterior și evitarea producerii unui risc mai mare prin utilizarea aparatelor decât prin lipsa efectuării unui act medical, justifică, oricum, exonerarea acestuia.

Aceste ipoteze nu trebuie, însă, confundate cu utilizarea defectuoasă, necorespunzătoare a unor aparate perfect funcționale de către însuși personalul medical. Firesc, aceasta ține de tehnica medicală care trebuie să corespundă standardelor de prudență, diligență și cunoștințe profesionale de care medicul trebuie să dea dovadă, în caz contrar aflându-ne într-o veritabilă ipoteză de răspundere subiectivă.

Structura echipamentelor medicale prezintă, astfel, vicii ascunse, reprezentând „o categorie mai vastă decât cea a defectelor, deoarece se referă la defecte cauzate prin nerespectarea standardelor și procedeele de concepere și fabricare a produsului, împrejurări datorită cărora produselor nu corespunde așteptărilor consumatorului”¹⁷. Pentru viciile ascunse ale echipamentelor și dispozitivelor medicale, tehnologiilor și dispozitivelor asistive, substanțelor medicamentoase și materiale sanitare, art. 657 din Lege prevede că unitățile sanitare furnizoare de servicii medicale, precum și producătorii acestora răspund pentru prejudiciile produse de aceste vicii, instituindu-se totodată o cauză de exonerare a personalului medical. Astfel, observăm că răspunderea unităților sanitare și a producătorilor este **solidară**. Menționăm că, prin coroborarea dispozițiilor menționate cu cele ale Legii 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte, inclusiv pentru prejudiciile cauzate de medicamentele necorespunzător puse pe piață, fabricate, etichetate, distribuite sau publicate, întrucât nu oferă siguranța minimă cerută de reglementările în vigoare, **în cazul în care unitatea sanitară a acoperit prejudiciul cauzat independent de orice culpă, aceasta are drept de regres împotriva propriilor furnizori.**

Concluzii

Răspunderea pentru prejudiciile produse în cadrul actului medical trebuie analizată prin raportare la rolul fiecărui participant la actul medical, la natura riscului terapeutic și la existența unei conduite

¹⁷ Idem, p. 227.

culpabile. Adevărata linie de demarcație nu este cea dintre tratament și complicațiile ulterioare, ci între riscul acceptat al vindecării și eroarea care transformă tratamentul într-o nouă suferință.

Problema răspunderii pentru prejudiciile cauzate de efectele secundare ale medicamentelor sau de utilizarea aparaturii medicale cu defecte evidențiază complexitatea raporturilor juridice care se nasc în cadrul actului medical. Medicina are vocația de a vindeca, însă actul terapeutic implică, inevitabil, existența unor anumite riscuri. Din acest motiv, simpla apariție a unor reacții adverse sau a unor complicații nu transformă, prin ea însăși, actul medical într-un caz de malpraxis. Atunci când medicul respectă standardele profesiei și își îndeplinește obligațiile față de pacient, aceste consecințe rămân în sfera riscului terapeutic inherent actului medical.

Totuși, situația se schimbă atunci când prejudiciul suferit de pacient își are originea într-o conduită culpabilă, manifestată prin neglijență, printr-o evaluare insuficientă a situației medicale sau prin utilizarea unor produse ori echipamente neconforme. În asemenea ipoteze, reacțiile adverse nu mai pot fi considerate simple complicații imprevizibile, ci devin consecința directă a unei erori profesionale, ceea ce permite angajarea răspunderii pentru malpraxis.

Prin urmare, stabilirea răspunderii în materia efectelor secundare ale medicamentelor presupune o analiză atentă a rolului fiecărui participant la actul medical și a naturii riscului terapeutic implicat. Linia de demarcație nu este trasată între tratament și complicațiile ulterioare, ci între riscul acceptat al vindecării și eroarea care transformă tratamentul într-o nouă suferință pentru pacient.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, ed. a II-a, 2020, București
2. Călina Jugastru, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Hamangiu, 2023, București
3. C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All Beck, ed. a VIII-a, 2002, București
4. Coord. Vladimir Diaconiță, *Răspunderea în cazurile de malpraxis medical*, Ed. Solomon, 2022, București
5. Lacrima Bianca Lunțaru, *Răspunderea civilă pentru malpraxisul profesional*, Ed. Universul juridic, 2018, București
6. Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul juridic, ed. a III-a, 2024, București

7. Gabriel Adrian Năstui, *Malpraxisul medical*, Ed. Universul juridic, ed. a II-a, 2018, București
8. Roxana Maria Călin, *Malpraxis. Răspunderea personalului medical și a furnizorului de servicii medicale. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, ed. a II-a, 2016, București

Profesorul – vinovatul de serviciu...? O analiză practică asupra răspunderii cadrelor didactice pentru faptele ilicite ale elevilor minori

The teacher – the default culprit...? A practical analysis of teachers' liability for the unlawful acts of minor students

Le professeur – le « coupable tout désigné »...? Une analyse pratique de la responsabilité des enseignants pour les faits illicites commis par des élèves mineurs

Miruna-Florentina CROITORU – anul II, grupa 206, IF

coordonator: prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN

Rezumat: Prin această lucrare ne propunem să analizăm natura juridică a răspunderii civile delictuale a cadrelor didactice pentru faptele ilicite săvârșite de elevii minori, în temeiul art. 1372 C.civ., prin raportare la obligația de supraveghere ce le revine în contextul școlar. Analiza pornește de la tensiunea existentă între așteptarea socială de protecție absolută și limitele juridice ale obligației profesionale de supraveghere, circumscrisă temporal și funcțional activității educaționale, iar pe parcursul acestei lucrări argumentăm că răspunderea cadrelor didactice este una de tip subiectiv, fundamentată pe definirea unei culpe concrete în exercitarea obligației de supraveghere. Așadar, într-un spațiu în care orice incident școlar este transformat într-o vânătoare a „vinovatului de serviciu”, lucrarea își propune să depășească această reacție instinctivă și să ofere o analiză lucidă atât a cadrului legal existent, cât și a practicii judiciare în materie.

Cuvinte-cheie: răspundere pentru fapta minorului, cadre didactice, elevi, fapte ilicite, răspundere subiectivă, minori

Abstract: Through this paper we aim to analyse the legal nature of the tortious civil liability of teachers for illicit acts committed by minor students, pursuant to Art. 1372 of the Civil Code, in relation to the supervision obligation they have in the school context. The analysis starts from the existing tension between the social expectation of absolute protection and the legal limits of the professional duty of supervision, temporally and functionally circumscribed to the educational activity, and throughout this paper we argue that the liability of teachers is a subjective one, based on the definition of a concrete fault in the exercise of the obligation of supervision. Therefore, in a space where any school incident is transformed into a hunt for the " default culprit ", the work aims to overcome this instinctive reaction and provide a lucid analysis of both the existing legal framework and judicial practice in the matter.

Keywords: liability for the minor students' act, teachers, students, unlawful acts, subjective liability, underaged

Résumé: Par le présent travail, nous nous proposons d'analyser la nature juridique de la responsabilité civile délictuelle des enseignants pour les faits illicites commis par des élèves mineurs, en vertu de l'article 1372 du Code civil, au regard de l'obligation de surveillance qui leur incombe dans le contexte scolaire. L'analyse part de la tension qui existe entre l'attente sociale d'une protection absolue et les limites juridiques de l'obligation professionnelle de surveillance, circonscrite temporellement et fonctionnellement à l'activité éducative. Tout au long de cette étude, nous soutenons que la responsabilité des enseignants est de nature subjective, fondée sur l'établissement d'une faute concrète dans l'exercice de l'obligation de surveillance. Ainsi, dans un espace où tout incident scolaire est transformé en une chasse au « coupable tout désigné », ce travail vise à dépasser cette réaction instinctive et à proposer une analyse lucide tant du cadre légal existant que de la pratique judiciaire dans la matière.

Mots-clé : responsabilité du fait du mineur, enseignants, élèves, faits illicites, responsabilité subjective, mineurs.

1. Introducere

Răspunderea civilă delictuală a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar pentru faptele elevilor minori nu reprezintă o simplă formă de răspundere pentru fapta altuia, ci o formă de *quasidelegare* temporară a autorității și a obligației de supraveghere între acestea și părinți. O astfel de delegare nu este una strict juridică, ci și profund socială și morală, părinții încredințându-și copilul unor persoane determinate, având așteptarea legitimă că integritatea fizică și psihică a minorului va fi protejată. În percepția comună, producerea unui prejudiciu în spațiul școlar pare să conducă, aproape automat, la angajarea răspunderii profesorilor pentru fapta elevului minor. Logica socială funcționează adesea pe un mecanism intuitiv: dacă elevul se afla „în grija” școlii, atunci cineva *trebuie* să răspundă, din rațiuni mai degrabă sociale decât juridice. În mod frecvent, această responsabilitate este proiectată asupra cadrului didactic, perceput ca titular direct al obligației de supraveghere¹, mai ales având în vedere faptul că art. 1372 alin. (1) C.civ.² pare a se referi mai degrabă la cadrul didactic privit ca persoană fizică, și nu la unitatea de învățământ preuniversitar. Credem totuși că poziția cadrului didactic nu este aceea a unui garant universal pentru comportamentul elevilor, ținând cont în primul rând de natura obligației de supraveghere - natura juridică a obligației de supraveghere a cadrului didactic nu este la fel de complexă precum cea parentală, fiind circumscrisă temporal și funcțional activității educaționale.

Subiectul pe care îl prezentăm este cu atât mai important cu cât incidența cazurilor de violență în mediul școlar este în continuă creștere, aspect care influențează în mod direct planul răspunderii civile delictuale a cadrelor didactice pentru fapta elevilor minori. Numai în anul școlar 2024-2025 a fost necesară intervenția organelor de poliție pentru 1873 cazuri de violență fizică³, acestea reprezentând doar o parte din cazurile prezente în mod real în unitățile de învățământ preuniversitar, statistica reflectând doar cazurile raportate. Multe dintre faptele ilicite săvârșite de elevii minori nu ajung în fața instanțelor de judecată, acestea fiind soluționate amiabil. Ce probleme decurg din modul amiabil de soluționare a acestor situații? În primul rând, șansele reparării integrale a prejudiciului sunt infime, deoarece părțile ajung adesea la rezolvări simbolice, care nu acoperă integral prejudiciul și/sau daunele generate. În al doilea rând, absența unei pronunțări judecătorești poate crea un vid jurisprudențial, perpetuând incertitudinile deja existente privind limitele obligației de supraveghere a cadrului didactic.

Prima tensiune care poate fi observată în mecanismul răspunderii cadrelor didactice pentru fapta

¹ Paul Vasilescu, *Drept civil. Obligații. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*, Editura Hamangiu, 2024, București p. 792

² Art. 1372, alin. (1) C.civ. prevede: „Cel care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligat să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicție răspunde de prejudiciul cauzat altuia de către aceste din urme persoane.”

³ Conform datelor oferite de Ministerul Afacerilor Interne: <https://www.mai.gov.ro/alarman-violenta-in-scoli-ia-amploare-fenomen-ingrijorator-val-de-violenta-in-scoli-digi-24/>, accesate la 18 februarie 2026

elevilor minori este aceea între așteptarea socială de protecție și limitele juridice ale obligației de supraveghere a cadrelor didactice care nu pot fi însă în niciun fel confundate cu cele ale obligației părintești de supraveghere. Această discrepanță nu este doar una teoretică, ci se manifestă în concret, având în vedere realitatea operațională a școlii românești, în care limitatele resurse umane și temporale impun constrângeri obiective diligenței cadrului didactic.

Urmează a fi surprinse *infra* principalele scenarii care pot genera incertitudini în activarea răspunderii civile delictuale pentru fapta altuia a cadrelor didactice în temeiul art. 1372 alin. (1) C.civ. Este cadrul legal în vigoare suficient de clar în ceea privește raportul dintre răspunderea cadrelor didactice și cea a părinților? Cum influențează numărul de elevi aplicabilitatea prevederilor legale cu privire la răspunderea civilă delictuală? Cum poate un singur cadru didactic de serviciu să supravegheze eficient toți elevii din unitatea de învățământ preuniversitar în timpul unei pauze de 10 minute, când dinamica comportamentală imprevizibilă a minorilor face imposibilă anticiparea fiecărei interacțiuni riscante? Poate cadrul didactic fi tras la răspundere pentru o faptă survenită în fracțiunea de secundă dintre două interacțiuni, când diligența medie a profesiei nu include ubiquitate fizică sau previziune psihologică?

Ne propunem ca prin această analiză să oferim o perspectivă mai clară asupra aplicabilității, în cazul cadrelor didactice, a prevederilor legale privind răspunderea civilă delictuală pentru fapta minorului, precum și să oferim răspunsuri la întrebările prezentate anterior.

2. Arhitectura normativă a răspunderii civile delictuale a cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori

În materia răspunderii pentru fapta altuia, în art. 1372 C.civ. este reglementată și posibila răspundere a altor persoane în afara părinților, persoane care îndeplinesc o obligație de supraveghere în temeiul legii, a unui contract sau a unei hotărâri judecătorești. Astfel, sediul materiei este stabilit la nivelul Codului Civil, în art. 1372, care consacră răspunderea generală a oricărei persoane – în afara părinților – ce îndeplinește o obligație legală, contractuală sau judiciară de supraveghere a minorului. Răspunderea cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori își are ca temei obligația de supraveghere reglementată prin Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023⁴, principala lege specială în această materie. Deși este evident că izvorul obligației de supraveghere a elevilor survine din lege, dispozițiile legale în materia responsabilității cadrelor didactice, sunt completate, în anumite

⁴ Fanuta, Lisman, *Discutii pe marginea fundamentului raspunderii parintilor pentru fapta prejudiciabila a minorului*, *Juridice.ro*, 24 martie 2010, accesibil la <https://www.juridice.ro/104244/discutii-pe-marginea-fundamentului-raspunderii-parintilor-pentru-fapta-prejudiciabila-a-minorului.html>, accesat la data de 25.02.2026

situații, și cu prevederile regulamentelor de ordine interioară de la nivelul fiecărei unități de învățământ preuniversitar care pot institui în sarcina cadrelor didactice diverse mecanisme suplimentare de supraveghere, precum funcționalitatea serviciului pe școală, coordonarea unor activități extracurriculare, a unor activități de tip afterschool etc.

Deși considerăm că Legea învățământului preuniversitar 198/2023 constituie principalul act normativ de reglementare specială în această materie, cel puțin în cazul discuției noastre, apreciem că prevederile referitoare la răspunderea cadrelor didactice pentru elevii minori sunt insuficiente, în cuprinsul legii fiind regăsit un singur articol care se limitează doar la a face trimitere la reglementările generale prevăzute de Codul Civil⁵. Credem că reglementarea specială de la nivelul Legii învățământului preuniversitar nr. 198/2023 este una lacunară, fără a reprezenta o veritabilă completare și specializare a cadrului general deja reglementat la nivelul Codului Civil. Aceeași problemă o identificăm și în cazul contractului educațional semnat între unitatea de învățământ preuniversitar și părinți, respectiv elevi, la începutul școlarizării (ce poate servi drept instrument pentru stabilirea obligației de supraveghere⁶), anexă la Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, aprobat prin Ordinul ministrului educației nr. 5726/2024: contractul reproduce, la capitolul destinat răspunderii, aceeași prevedere din Legea 198/2023, care face trimitere la prevederile Codului civil. Astfel de prevederi incomplete și neclare pot duce, în opinia noastră, la erori de interpretare, ținând cont de faptul că reglementarea generală de la nivelul Codului Civil nu este realmente dezvoltată și particularizată prin niciun alt act normativ, fie el cu aceeași forță juridică sau cu forță juridică inferioară.

3. Răspunderea cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori – obiectivă sau subiectivă?

Deși se afirmă adesea că anumite calificări doctrinare nu au o influență practică în domeniul vizat, apreciem că o calificare particularizată a unei anumite forme de răspundere poate aduce schimbări fundamentale în aplicarea prevederilor legale din respectiva materie. Cea mai frecventă clasificare doctrinară a tipurilor de răspundere este cea dihotomică care vizează criteriul influenței culpei în angajarea finală a răspunderii, putând fi astfel identificate două forme de răspundere: cea obiectivă și cea subiectivă. Dar ce înseamnă de fapt aceste tipuri de răspunderi? Distincția principală care stă la

⁵ Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 prevede, la art. 148, alin. (5): *Răspunderea pentru faptele beneficiarilor primari se exercită în conformitate cu prevederile Legii nr. 287/2009, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cartea a V-a, titlul II, capitolul IV, secțiunile 3 și 4, în măsura în care faptele nu sunt prevăzute în Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare.*

⁶ Flavius-Antonius Baias, Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei (coordonatori), *Noul Cod Civil – Comentariu pe articole*, Ed. C.H.Beck, 2021, București

baza acestei clasificări este optica prin care sunt privite cele două tipuri de răspunderi. Răspunderea de tip obiectiv are ca fundament noțiunea de garanție, de protecție independent de orice culpă, și fără a se pune problema (in)existenței unei țții legale de vinovăție în sarcina persoanelor chemate să răspundă, răspunderea angajându-se în mod aproape automat. În schimb, răspunderea subiectivă se caracterizează prin accentul pus asupra vinovăției persoanei chemate să răspundă, fiind relevante în acest sens orice prezumții legale de existență a vinovăției în sarcina acesteia, motiv pentru care dovedirea îndeplinirii condițiilor pentru angajarea unui astfel de tip de răspundere civilă delictuală este mult mai dificilă decât în cazul răspunderilor de tip obiectiv.

Potrivit opiniilor exprimate în doctrina de la Cluj⁷, toate formele de răspundere cu excepția răspunderii pentru fapta proprie sunt calificate ca răspunderi obiective, indiferent dacă este vorba despre răspunderea pentru fapta altuia, spre exemplu răspunderea părinților sau a cadrelor didactice pentru faptele minorilor sau răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor, sau dacă este vorba despre răspunderea pentru lucruri, pentru „fapta” animalului sau pentru ruina edificiului. În schimb, opiniile exprimate în doctrina Școlii de la București sunt caracterizate printr-o nuanțare: răspunderea pentru fapta minorului și a comitentului pentru fapta prepusului pot fi calificate drept răspunderi subiective sau, cel puțin, cu un regim mult mai particularizat de vinovăție ca element al răspunderii civile delictuale, față de răspunderile pur obiective, cum sunt cele pentru fapta animalului, pentru lucruri, pentru ruina edificiului sau pentru căderea sau aruncarea unui bun dintr-un imobil.

Astfel, posibila calificare a răspunderii cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori drept răspundere subiectivă se fundamentează pe trei prezumții legale⁸, conform elementelor de doctrină clasică: prezumția că nu și-a îndeplinit ori nu și-a îndeplinit corespunzător obligația de supraveghere a minorului, ceea ce constituie *sine die* o faptă ilicită, prezumția de existență a unei legături de cauzalitate între neîndeplinirea obligației anterior menționate și fapta minorului, respectiv prezumția de existență a vinovăției pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligației de supraveghere. Adesea, o asemenea afirmație exprimată în doctrină se referă la răspunderea părintească, fundamentată pe obligația complexă de supraveghere, însă, temeiul legal fiind același, considerăm că, *mutatis mutandis*, același argument poate fi aplicat și în cazul răspunderii cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori. Așadar, credem că o astfel de răspundere, profund umană și profund afectată de prezumția legală de vinovăție a celor chemați să răspundă, nu poate fi calificată altfel decât o răspundere subiectivă, ținând cont de faptul că factorul determinant al acestei forme de răspundere este chiar vinovăția persoanelor chemate să răspundă, respectiv, în analiza noastră, cadrele didactice.

⁷ Liviu Pop, *Capitolul III: Răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin fapta altuia*, p. 383, în Liviu Pop, Ionuț-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu, *Drept civil. Obligațiile. Ediția a II-a, revizuită și adăugită*, Editura Universul Juridic, 2020, București

⁸ Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, ediția a IX-a*, Editura Hamangiu, București, 2008 în Cristina Elisabeta Zamșa, *Teoria generală a obligațiilor. Curs universitar. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*, Editura Hamangiu, 2025, București, p. 209

4. De la supraveghere la răspundere - Jurisprudență și aspecte practice

4.1. Profesorul – garant universal al obligației de supraveghere?

Cu toate că, în practică, cele mai multe diferende rezultând din fapte prejudiciabile ale elevilor minori sunt soluționate amiabil, jurisprudența în această materie ne arată mai multe posibile scenarii în care se pot regăsi cadrele didactice chemate să răspundă pentru faptele ilicite ale elevilor minori. Jurisprudența în schimb ne arată că prevederile legale nu se bucură de o interpretare uniformă sau de o previzibilitate reală în aplicare, mai ales din perspectiva posibilităților de exonerare sau de extindere a răspunderii de la profesori privați ca persoane fizice la unitatea de învățământ preuniversitar, având ca temei contractul educațional semnat cu aceasta, în calitate de persoană juridică. De aceea, credem că o analiză comprehensivă a conținutului acestora este importantă pentru a stabili cadrul jurisprudențial al răspunderii civile delictuale a cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori. Analiza jurisprudenței în materia răspunderii civile delictuale a cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori evidențiază o practică diversă, în care instanțele au oscilat între o interpretare restrictivă a obligației de supraveghere și o abordare mai exigentă, orientată spre responsabilizarea instituțională, principala entitate responsabilă fiind chiar unitatea de învățământ preuniversitar, cocontractant al contractului educațional. O examinare sistematică a hotărârilor relevante permite conturarea unei evoluții a standardului de răspundere și identificarea unui moment de schimbare de paradigmă în această materie, care a generat inclusiv dezbateri controversate nu doar în presă și în media, ci chiar și în rândul cadrelor didactice sau în rândul entităților cu competență extinsă în acest domeniu, precum Birourile de Siguranță Școlară ale Inspectoratelor de Poliție Județene.

Într-o primă etapă jurisprudențială, instanțele au manifestat o tendință constantă de a concentra răspunderea în sarcina părinților minorilor, în temeiul art. 1372 C.civ., tratând cu prudență angajarea răspunderii cadrelor didactice, fiind observabilă o oarecare reticență a instanțelor în a considera că fapta prejudiciabilă săvârșită de elevii minori rezidă chiar din îndeplinirea defectuoasă a obligației de supraveghere a cadrelor didactice, fie ea în timpul orei, fie ea în timpul pauzei, incidentă în acest sens fiind răspunderea profesorului sau a profesorilor (în cazul unităților de învățământ preuniversitar cu număr mare de elevi). Astfel, în Sentința civilă nr. 765/22.03.2019 a Judecătoriei Alexandria⁹, privind o agresiune produsă în curtea școlii în timpul recreației, instanța a analizat în principal conduita autorilor direcți și obligația părinților de supraveghere, fără a dezvolta o teorie autonomă a culpei profesorilor de serviciu. Simplul fapt că incidentul s-a produs în incinta unității și în timpul programului școlar nu a fost considerat suficient pentru a atrage răspunderea cadrelor didactice.

⁹ Sentința civilă nr. 765/22.03.2019 a Judecătoriei Alexandria, accesată prin platforma sintact.ro la data de 19 februarie 2026

O orientare similară se regăsește în Sentința civilă nr. 3058/02.07.2020 a Judecătorei Ploiești¹⁰, referitoare la spargerea lunetei autoturismului unui profesor de către elevi de clasa I. Deși fapta a fost săvârșită în context școlar, instanța a fundamentat soluția aproape exclusiv pe prezumția de culpă a părinților prevăzută de art. 1372 C.civ., fără a transforma obligația de supraveghere a profesorilor într-un element central al analizei. În același sens, Decizia civilă nr. 5225/28.02.2012 a Judecătorei Timișoara¹¹, privind furtul unui telefon mobil din clasă, a menținut accentul pe răspunderea parentală, fără a califica lipsa unei intervenții imediate a cadrului didactic drept faptă ilicită.

Chiar și în situații cu consecințe grave, precum cea analizată în Decizia civilă nr. 38/28.03.2019 a Curții de Apel Constanța¹², unde instanța a examinat complex raportul de cauzalitate dintre o lovitură aplicată unui elev și intervenția chirurgicală ulterioară, răspunderea a fost menținută în sarcina părinților minorului agresor, în absența probei unei omisiuni concrete din partea cadrelor didactice. În mod similar, Decizia civilă nr. 383/18.03.2020 a Tribunalului Cluj¹³, privind comportamentul agresiv repetat al unui elev, a reținut că măsurile adoptate de unitatea de învățământ – planuri de intervenție, implicarea psihologului, ședințe cu părinții – sunt suficiente pentru a exclude culpa instituțională.

În Decizia nr. 564/17.06.2014 a Tribunalului Vaslui¹⁴, referitoare la înțeparea cu compasul a unei eleve, instanța a exclus răspunderea școlii pe motiv că fapta s-a produs în afara incintei și nu s-a dovedit existența unei supravegheri efective în acel moment, consolidând astfel ideea unei delimitări stricte spațiale și temporale a obligației de supraveghere. Ce considerăm important din aceste decizii, este faptul că simpla reglementare a răspunderii cadrelor didactice pentru faptele prejudiciabile săvârșite de elevii minori nu este suficientă pentru calificarea profesorului drept garant universal în ceea ce privește aceste fapte, ci, de cele mai multe ori, obligația complexă de supraveghere a părinților este cea care își găsește aplicabilitatea în majoritatea cazurilor. Explicația principală își găsește răspunsul în modalitățile diferite de exonerare ale cadrelor didactice prin raportare la exonerarea părinților care, în practică, pare aproape imposibil de îndeplinit.

Totuși, în acest peisaj jurisprudențial dominat de prevalența răspunderii părinților, Decizia nr. 317/2021 a Tribunalului Argeș¹⁵ marchează o schimbare semnificativă de optică. În cauza privind accidentarea unei eleve prin căderea unui dulap în timpul pauzei, instanța a construit o veritabilă

¹⁰ Sentința Civilă nr. 3058/02.07.2020 a Judecătorei Ploiești, accesată prin platforma sintact.ro la data de 19 februarie 2026

¹¹ Decizia civilă nr. 5225/28.02.2012 a Judecătorei Timișoara, accesată prin platforma sintact.ro la data de 19 februarie 2026

¹² Decizia civilă nr. 38/28.03.2019 a Curții de Apel Constanța, accesată prin platforma sintact.ro la data de 19 februarie 2026

¹³ Decizia civilă nr. 383/18.03.2020 a Tribunalului Cluj, accesată prin platforma sintact.ro la data de 19 februarie 2026

¹⁴ Decizia nr. 564/17.06.2014 a Tribunalului Vaslui, accesată prin platforma sintact.ro la data de 19 februarie 2026

¹⁵ Decizia nr. 317/2021 a Tribunalului Argeș, accesată prin platforma sintact.ro la data de 19 februarie 2026

teorie judiciară a supravegherii școlare. Tribunalul a refuzat să considere pauza un interval juridic neutru și a calificat absența efectivă a profesorului de serviciu din spațiul de supraveghere drept faptă ilicită în sensul art. 1357 C.civ.¹⁶ Nu simpla desemnare formală a cadrului didactic a fost relevantă, ci exercitarea concretă și activă a atribuțiilor. Mai mult, instanța a depășit analiza individuală a conduitei profesorului și a extins răspunderea la nivel managerial, fiind incidentă în această speță inclusiv răspunderea directorului respectivei unități de învățământ preuniversitar pentru îndeplinirea defectuoasă a atribuțiilor sale manageriale în ceea ce privește întocmirea și/sau aprobarea tabelului cu profesorii responsabili cu serviciul pe școală. A fost reținută culpa directorului pentru organizarea defectuoasă a serviciului de supraveghere și pentru planificarea inadecvată a profesorilor de serviciu, prin planificarea ca responsabil cu serviciul pe școală a unui cadru didactic care, în respectivul interval orar nici măcar nu avea ore în unitatea de învățământ preuniversitar în care a avut loc acest incident, ci într-o alta, acest cadru didactic desfășurând activități didactice în două școli. Pe lângă această formă de răspundere, în această speță controversată a fost incidentă și răspunderea unității de învățământ preuniversitar, în temeiul art. 1373 C.civ.¹⁷, ca și comitent pentru faptele prepușilor săi. Această soluție a fost menținută și de Curtea de Apel Pitești, care a confirmat standardul ridicat de diligență impus cadrelor didactice și conducerii unității școlare. Astfel, Curtea, *in extenso*, a angajat și răspunderea asupra celui de-al doilea profesor de serviciu, apreciind că obligația de supraveghere revenea ambilor în mod efectiv. Această consolidare a soluției demonstrează că nu este vorba despre o excepție izolată, ci despre afirmarea unui standard jurisprudențial mai exigent, orientat spre prevenție și responsabilitate instituțională.

Prin urmare, deși majoritatea hotărârilor anterioare limitează răspunderea cadrelor didactice la situații de culpă clar individualizată, în cauza judecată de Tribunalul Argeș, obligația de supraveghere este reinterpretată ca obligație efectivă, continuă și organizată, iar deficiențele sistemice pot atrage răspunderea profesorului, a directorului și a unității de învățământ, regula fiind ca aceștia să fie obligați în solidar. Acest caz intens mediatizat a deschis numeroase discuții în rândul profesorilor, precum și în rândul altor instituții (precum birourile de siguranță școlară din cadrul inspectoratelor județene de poliție), fiindu-se considerat că, într-o oarecare măsură, standardul de diligență a devenit unul mai ridicat și mai exigent. Totuși, apreciem că o astfel de receptare în rândul cadrelor didactice nu este întocmai una oportună, mai ales observând că această decizie poate fi privită mai degrabă ca una izolată de restul jurisprudenței atât anterioară, cât și ulterioară ei, decât ca o schimbare universală și generală a paradigmei de aplicare a prevederilor art. 1372 C.civ. În plus, punem accentul pe faptul că aceasta este, în final, o schimbare oricum ***jurisprudențială***, și nu una legislativă, generatoare de efecte directe și general obligatorii, astfel, în rândul cadrelor didactice

¹⁶ Art. 1357 C.civ. prevede: „(1) Cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare.”

¹⁷ Art. 1373 C.civ. prevede: „(1) Comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepușii săi ori de câte ori fapta săvârșită de aceștia are legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate.”

numai o astfel de schimbare ar fi trebuit să fie realmente resimțită, mai ales ținând cont de faptul că nu poate fi vorba de o practică unitară și curentă în acest sens.

4.2. Asimetria cauzelor de exonerare a răspunderii: comparație profesori – părinți

Compararea diverselor cazuri ivite în practica instanțelor de judecată evidențiază o asimetrie semnificativă între regimul juridic al exonerării părinților și cel al cadrelor didactice, ambele aceste regimuri fiind complementare răspunderii autorului direct al prejudiciului¹⁸. În timp ce art. 1372 C.civ. instituie o prezumție de culpă în sarcina părinților pentru fapta minorului, răspunderea profesorilor este condiționată de probarea unei culpe concrete în exercitarea obligației de supraveghere. În practica analizată *supra*, profesorii au fost exonerati relativ fără dificultăți reale de probă în lipsa unei dovezi clare de omisiuni direct legată de producerea prejudiciului. Instanțele au considerat suficientă demonstrarea existenței unor măsuri rezonabile – *desemnarea formală a unui profesor de serviciu, existența unui regulament intern, adoptarea unor planuri de intervenție etc.* – pentru a exclude răspunderea instituțională a unității de învățământ preuniversitar.

În schimb, părinții suportă o prezumție legală derogatorie de la dreptul comun¹⁹, aproape invincibilă și aproape imposibil de răsturnat. Pentru a se exonera, aceștia trebuie să dovedească faptul că au exercitat o supraveghere adecvată și că fapta minorului este rezultatul unei cauze independente de modul în care și-au îndeplinit obligația complexă de supraveghere care nu presupune o simplă supraveghere faptică, ci ea înglobează toate îndatoririle care decurg din exercițiul autorității părintești, în special pe cele care privesc educarea și creșterea minorului. Decizia nr. 317/2021 a Tribunalului Argeș, menținută de Curtea de Apel Pitești, introduce, totuși, un echilibru în această asimetrie, care, din perspectiva noastră, ar trebui în continuare privit cu un ochi critic. Prin calificarea absenței efective a cadrului didactic din spațiul de supraveghere drept faptă ilicită și prin extinderea răspunderii la nivel managerial și instituțional, instanța a arătat că și obligația profesională de supraveghere poate genera consecințe patrimoniale serioase atunci când este încălcată. Mai mult, prin obligarea la plata despăgubirilor a ambilor profesori de serviciu, Curtea de Apel Pitești a subliniat caracterul concret și partajat al responsabilității. Cu toate acestea, această soluție nu trebuie privită ca pe o ridicare a standardului de diligență sau ca pe o îngreunare a posibilităților de exonerare a cadrelor didactice, având în vedere că, încă din maniera de redactare a art. 1372 C.civ., legiuitorul a avut în vedere această asimetrie între exonerarea părinților și a tuturor celorlalte persoane care ar putea îndeplini obligația de supraveghere la un moment dat (profesori, instructori etc.). Această asimetrie nu considerăm că este criticabilă, ci, dimpotrivă, apreciem că încercările de reechilibrare a acestei distincții în materia cauzelor de exonerare pot conduce la o diminuare a întinderii obligației

¹⁸ Constantin Stătescu, *Răspunderea civilă delictuală pentru fapta altei persoane*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984, București, , pp. 6-19

¹⁹ M. Costin, *Răspunderea pentru fapta altuia*, în M. Costin, M. Mureșan, V. Ursa, *Dicționar de drept civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980, București, p. 434

complexe de supraveghere a părinților care decurge din exercițiul autorității părintești și la o posibilă suprapunere a răspunderii părinților și a profesorilor, fiind necesară păstrarea distincției în mecanismele de exonerare aferente fiecărui tip de răspundere.

4.3. Limitele concrete ale obligației de supraveghere și aplicarea practică a standardului de diligență

Pentru a înțelege corect natura juridică a răspunderii cadrelor didactice, analiza trebuie mutată din zona principiilor generale în zona conduitei efective pe care acestea trebuie să o îndeplinească. Problema centrală nu este dacă profesorul are o obligație de supraveghere, *aceasta fiind indiscutabilă*, ci ce înseamnă concret supravegherea, care este natura juridică a acestei obligații de supraveghere și care sunt limitele sale reale.

Un cadru didactic nu exercită o supraveghere abstractă, ci una contextuală, bazată inclusiv pe prevederile regulamentului de ordine interioară al unității de învățământ preuniversitar, aspect care poate particulariza conținutul efectiv al obligației de supraveghere pentru fiecare cadru didactic în parte. În plus, obligația de supraveghere este influențată în mod incontestabil și de anumiți factori contextuali, precum: numărul elevilor, vârsta acestora, tipul activității desfășurate, spațiul fizic etc. Controlul efectiv este ceea ce ar trebui să fie determinant în stabilirea întinderii obligației de supraveghere, având în vedere că, cel puțin la momentul actual, nu există un standard de diligență reglementat prin niciun tip de act normativ. A supraveghea 12 preșcolari într-o sală organizată este fundamental diferit de a supraveghea 30 de adolescenți într-un spațiu deschis, spre exemplu. În practică, nu poate exista un control absolut și simultan asupra fiecărui elev, prin urmare, standardul juridic nu poate fi unul de garantare a oricărui rezultat, așadar, nu poate fi vorba în niciun caz de o obligație pură de rezultat, ci de una de diligență.

Un element practic care denotă o importanță deosebită este dat de diferența dintre momentele programului, pe care o apreciem ca fiind cel mai important factor în stabilirea întinderii obligației de supraveghere. În timpul orei de curs, profesorul se află în clasă, într-un cadru organizat, ordonat și, pe cât posibil, controlat cât se poate de intens. În schimb, în pauză, dinamica se schimbă radical: elevii circulă, discută, interacționează liber. Așadar, este rezonabil să presupunem că și riscul producerii unor fapte prejudiciabile crește, însă este profesorul obligat să fie prezent fizic și activ în spațiul unde elevii se află și în această perioadă de recreație? Răspunsul nu poate fi unul absolut sau categoric, de tip complet afirmativ sau negativ. Obligația de supraveghere nu poate avea aceeași intensitate în toate momentele programului și nici nu poate fi interpretată uniform indiferent de context, mai ales având în vedere că, în funcție de situația concretă, pot fi responsabile și alte persoane, precum monitorii de sport ori supraveghetorii de tabere de vacanță ori de cămine pentru

elevi²⁰. În timpul orei de curs, cadrul didactic exercită o autoritate directă și nemijlocită asupra elevilor, controlul fiind concentrat și delimitat spațial. În această situație, exigența supravegherii este maximă, iar standardul de diligență trebuie evaluat raportat la posibilitatea reală de intervenție imediată. Profesorul este prezent, are vizibilitate asupra clasei și poate corecta prompt orice comportament care ar putea conduce la prejudicierea unui alt elev din respectivul colectiv. În schimb, în pauză, realitatea este fundamental diferită: elevii se deplasează, interacționează spontan, ocupă spații multiple, iar un singur cadru didactic nu poate exercita un control simultan și integral asupra fiecăruia dintre aceștia. Din această perspectivă, obligația de supraveghere devine una de organizare și distribuire rezonabilă a vigilenței, nu de monitorizare individuală continuă cum se întâmplă în timpul orelor de curs. A impune profesorului o prezență constantă și omniprezentă în fiecare colț al spațiului școlar ar însemna transformare a obligației de diligență într-o obligație de rezultat mascată.

O problemă distinctă apare în cazul activităților desfășurate în afara orelor propriu-zise: program prelungit, activități extracurriculare, „after school” sau alte activități desfășurate după terminarea programului obligatoriu. În aceste situații, trebuie analizat dacă elevii se află în continuare sub autoritatea efectivă a unității de învățământ și în ce măsură supravegherea este organizată formal și material. Dacă activitatea este asumată instituțional și organizată de școală, obligația de supraveghere subzistă, însă întinderea sa depinde de natura activității și de gradul de formalizare a acesteia. Dacă, dimpotrivă, elevii rămân în incintă fără o activitate organizată sau fără a fi în mod explicit în responsabilitatea unui cadru didactic, evaluarea culpei trebuie să țină cont de această ambiguitate organizațională.

Totodată, numărul elevilor dintr-un anumit colectiv reprezintă un alt factor determinant în posibilitatea cadrului didactic de a exercita un control real și efectiv, fiind un aspect cheie care poate diferenția chiar, *in extremis*, răspunderea de exonerare. Capacitatea de supraveghere efectivă este invers proporțională cu dimensiunea colectivului asupra căruia se exercită obligația de supraveghere. În cazul grupelor sau a claselor numeroase, supravegherea capătă un caracter mai degrabă general decât individualizat. Profesorul poate preveni comportamentele colective dezordonate, poate interveni la semne evidente de conflict, însă nu poate anticipa fiecare gest impulsiv sau reacție instantanee, neavând posibilitatea de a fi omniprezent. În acest sens, standardul de diligență trebuie raportat la ceea ce este rezonabil posibil, nu la ceea ce este teoretic ideal, însă imposibil din punct de vedere practic. În aceeași direcție, vârsta elevilor este, de asemenea, esențială: în cazul preșcolarilor sau al elevilor din ciclul primar, gradul de autonomie este redus, iar obligația de supraveghere este mai intensă, în timp ce în cazul adolescenților, comportamentele impulsive pot apărea chiar și în

²⁰ Acestora le revine în acest sens obligația legală sau convențională de supraveghere a minorului cu care desfășoară activitățile specifice de tip sportiv sau cultural. A se vedea P. Vasilescu, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Hamangiu, 2012, București

prezența directă a cadrului didactic, iar exigența unui control permanent devine nerealistă. Prin urmare, natura juridică a obligației de supraveghere trebuie calibrată în funcție de discernământ și de nivelul de autonomie al minorilor. Spațiul fizic influențează, la rândul său, întinderea obligației. O sală de clasă închisă permite o supraveghere directă și concentrată. În schimb, un hol larg, o curte sau un teren de sport presupun o dispersie a elevilor și reduc capacitatea de intervenție simultană. Astfel, analiza culpei nu poate ignora nici configurația concretă a locului în care s-a produs incidentul.

Prin urmare, toate aceste elemente analizate anterior demonstrează că obligația de supraveghere este, în esență, una de organizare și de vigilență rezonabilă, raportată practic la contextul în care elevul minor a săvârșit fapta prejudiciabilă. Această obligație presupune prevenirea riscurilor previzibile și intervenția atunci când comportamentele devin periculoase, dar nu poate acoperi orice reacție spontană, impulsivă sau instantanee, fie ea petrecută și în sala de clasă în timpul orelor de curs. Din acest motiv, calificarea juridică a răspunderii cadrelor didactice trebuie să evite două extreme: pe de o parte, transformarea profesorului într-un garant universal al oricărui incident petrecut în mediul școlar și, pe de altă parte, golirea de conținut a obligației prin invocarea generală a imprevizibilității comportamentului minorilor.

5. Ce ne lipsește? Propuneri *de lege ferenda*

La rădăcina problemelor de aplicare a prevederilor legale din materia răspunderii civile delictuale a cadrelor didactice pentru faptele ilicite săvârșite de elevii minori se află absența unei reale reglementări speciale prin Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, acolo unde singurele prevederi care vizează în mod direct problematica noastră sunt niște simple norme de trimitere la prevederile generale cuprinde în Codul Civil. Critica noastră nu vizează ambiguitatea normei din Codul Civil, fiind vorba de o normă care ar trebui, prin natura ei, să fie una generală, cât mai abstractă posibil, însă problema izvorăște din lipsa unei dezvoltări particularizate a răspunderii profesorilor prin legislația proprie din domeniul educației. Mai mult, chiar în cuprinsul contractului educațional, sunt regăsite tot astfel de norme de trimitere care nu fac altceva decât să concretizeze o reglementare circulară și, generalmente, lacunară a răspunderii cadrelor didactice. Tocmai din aceste considerente, situațiile atât de diverse din practică nu pot fi soluționate într-o manieră previzibilă și nu pot fi bazate pe metode și mecanisme similare de soluționare, instanțele având o marjă de apreciere prea mare, din punctul nostru de vedere, asupra modului în care un anumit cadru didactic poate fi, într-un context specific, declarat răspunzător sau, dimpotrivă, exonerat. Considerăm că aceste situații de ambiguitate în privința persoanei responsabile civilmente, părinte sau profesor, pot fi soluționate prin reglementarea unor delimitări specifice cu privire la factorii care influențează răspunderea cadrelor didactice pentru faptele elevilor minori, cei mai importanți dintre aceștia fiind elemente precum vârsta elevilor, numărul acestora și modul în care se desfășoară activitatea care

implică supravegherea cadrului didactic.

Pentru a asigura o unitate în aplicarea prevederilor legale, considerăm că la nivelul legislației ar trebui stabilite foarte clar rolurile de supraveghere ale profesorilor și ale celor care îndeplinesc serviciul pe școală, astfel încât aceste elemente să nu fie lăsate pentru a fi reglementate la nivelul unităților de învățământ, care pot introduce principii complet diferite în propriile regulamente de ordine interioară. În caz contrar, putem risca să fim martorii unor situații în care două cadre didactice care, deși provenind din medii diferite și întâmpinând situații asemănătoare, să fie supuși unor consecințe radical diferite ca urmare a lipsei unor prevederi legale speciale care să particularizeze elementele prezentate anterior.

Totodată, apreciem că o intervenție legislativă în această materie nu ar trebui să transforme obligația de supraveghere într-una rigidă sau excesiv formalizată, ci ar trebui să urmărească stabilirea unor criterii orientative clare, care să reducă marja de apreciere excesivă a instanțelor și să asigure o mai mare previzibilitate juridică. Nu este necesară o reglementare exhaustivă a aspectelor care alcătuiesc împreună obligația de supraveghere, însă este esențială instituirea unor repere minime privind întinderea obligației de supraveghere în funcție de nivelul de învățământ, tipul activității desfășurate și raportul numeric dintre cadrele didactice și elevi. În absența unor astfel de delimitări, riscul este acela al unei jurisprudențe fluctuante, în care soluțiile diferă semnificativ în funcție de aprecierea subiectivă a circumstanțelor fiecărei cauze. Această reglementare, după cum am amintit și anterior, ar trebui realizată prin Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, și nu prin Codul Civil, fiind vorba despre aspecte care ar fi trebuit oricum *ab initio* să facă parte din reglementarea specială. Reiterăm că, în prezent, în lipsa unor norme speciale care să particularizeze obligația de supraveghere, instanțele sunt nevoite să aplice exclusiv dispozițiile generale ale Codului civil.

În același timp, o asemenea intervenție normativă ar avea și un rol preventiv, oferind cadrelor didactice un cadru clar de referință pentru organizarea activității de supraveghere. În prezent, profesorii își desfășoară activitatea într-un context în care limitele juridice ale răspunderii lor nu sunt suficient de bine conturate, ceea ce poate genera fie o teamă excesivă de angajare a răspunderii, fie, dimpotrivă, o percepție diminuată asupra importanței obligației de prevenție. Stabilirea unor criterii clare ar contribui la consolidarea responsabilității profesionale, fără a transforma cadrul didactic într-un garant absolut al oricărei fapte ilicite săvârșite de către elevii minori.

În concluzie, lipsa unei reglementări speciale în Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023 creează un vid normativ care este suplinat exclusiv prin aplicarea normelor generale din Codul civil, ceea ce conduce la soluții jurisprudențiale variabile și, uneori, dificil de anticipat. O dezvoltare legislativă particularizată, care să stabilească limitele și conținutul obligației de supraveghere în mod clar și echilibrat, ar contribui la asigurarea unei unități în aplicarea dreptului și la protejarea atât a interesului superior al elevului, cât și a securității juridice a cadrelor didactice. În plus, aceste

propuneri legislative considerăm că ar fi receptate drept o îmbunătățire considerabilă a cadrului legal și în materia siguranței școlare de către elevi, părinți, precum și reprezentanți ai societății civile, având în vedere că ar aduce nu doar claritate legislativă, dar și garanții suplimentare pentru siguranța elevilor și pentru prevenirea săvârșirii de fapte ilicite în mediul școlar.

Concluzii

Concluzionând, analiza ne arată că în situația în care vorbim despre răspunderea profesorilor pentru faptele ilicite ale elevilor minori, vorbim, în fapt, despre o răspundere subiectivă, fundamentată pe neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă a obligației de supraveghere și în niciun caz despre o răspundere pur formală de tip obiectiv. În jurisprudența analizată, instanțele au avut în vedere contextul specific al fiecărei spețe (ex.: numărul elevilor ce trebuie supravegheați, vârsta acestora, dacă fapta se petrece sau nu în cadrul unor activități formale organizate de școală etc.), definind astfel o obligație de diligență, iar nu una de rezultat.

Această calificare are consecințe importante atât din perspectivă teoretică, cât și practică. În lipsa unei prezumții legale similare celei instituite de art. 1372 C.civ. în sarcina părinților, răspunderea cadrelor didactice nu poate fi angajată decât în măsura în care se dovedește existența unei culpe concrete, raportate la împrejurările cauzei. Instanțele nu pot trata profesorul ca pe un garant absolut al faptelor elevilor, ci pot evalua doar dacă acesta a acționat cu diligența rezonabilă impusă de context și posibilitatea efectivă de prevenție și/sau intervenție.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Flavius Antonius Baias; Eugen Chelaru; Rodica Constantinovici; Ioan Macovei (coordonatori);, *Noul Cod Civil – Comentariu pe articole*, Ed. C.H.Beck, 2021, București
2. Mircea Costin, *Răspunderea pentru fapta altuia*, în Mircea Costin; Mircea Mureșan; Victor Ursa, *Dicționar de drept civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980, București,
3. Călina Jugastru, *Drept civil. Obligațiile.*, Editura Hamangiu, 2023, București
4. Liviu Pop; Ionuț-Florin Popa; Stelian Ioan Vidu. *Drept civil. Obligațiile. Ediția a II-a, revizuită și adăugită*, Editura Universul Juridic, 2020, București
5. Liviu Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile – Vol. III. Raporturile obligaționale extracontractuale*, Editura Universul Juridic, 2020, București
6. Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a IX-a, Editura Hamangiu, 2008, București
7. Constantin Stătescu, *Răspunderea civilă delictuală pentru fapta altei persoane*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984, București
8. Paul Vasilescu, *Drept civil. Obligații*. Ediția a III-a, revizuită și adăugită, 2024, Editura Hamangiu
9. Paul Vasilescu, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Hamangiu, 2012, București
10. Emőd Veress, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Ediția a VI-a*, Editura C.H.Beck, 2023
11. Cristina Elisabeta Zamșa, *Teoria generală a obligațiilor. Curs universitar*. Ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, 2025, București

Resurse digitale:

1. Fanuta, Lisman, *Discutii pe marginea fundamentului raspunderii parintilor pentru fapta prejudiciabila a minorului*, 24 martie 2010, *Juridice.ro*, accesibil la <https://www.juridice.ro/104244/discutii-pe-marginea-fundamentului-raspunderii-parintilor-pentru-fapta-prejudiciabila-a-minorului.html>, accesat la data de 25.02.2026
2. Sentința civilă nr. 765/22.03.2019 a Judecătoriei Alexandria, disponibilă la [https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/533193873/1/sentinta-nr-765-2019-din-22-mar-2019-judecatoria-alexandria-pretentii-civil?keyword=Sentinta%20nr.%20765%2F2019%20din%2022-mar-2019,%20Judecatoria%20Alexandria,%20pretentii%20\(Civil\)](https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/533193873/1/sentinta-nr-765-2019-din-22-mar-2019-judecatoria-alexandria-pretentii-civil?keyword=Sentinta%20nr.%20765%2F2019%20din%2022-mar-2019,%20Judecatoria%20Alexandria,%20pretentii%20(Civil)), accesată la data de 19 februarie 2026
3. Sentința Civilă nr. 3058/02.07.2020 a Judecătoriei Ploiești, disponibilă la <https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/534363924/1/sentinta-nr-3058-2020-din-02-iul-2020-judecatoria-ploiesti-actiune-in-raspundere-delictuala->

civil?keyword=Sentinta%20nr.%203058%2F2020%20din%2002-iul-

2020,%20Judecatoria%20Ploiesti,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20(Civil),
accesat la data de 19 februarie 2026

4. Decizia civilă nr. 5225/28.02.2012 a Judecătoriei Timișoara, disponibilă la
[https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/526800251/1/decizie-nr-5225-2012-din-28-feb-2012-judecatoria-timisoara-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%205225%2F2012%20din%2028-feb-2012,%20Judecatoria%20Timisoara,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20\(Civil\),](https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/526800251/1/decizie-nr-5225-2012-din-28-feb-2012-judecatoria-timisoara-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%205225%2F2012%20din%2028-feb-2012,%20Judecatoria%20Timisoara,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20(Civil),)
accesată la data de 19 februarie 2026
5. Decizia civilă nr. 38/28.03.2019 a Curții de Apel Constanța, disponibilă la
[https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/533442365/1/decizie-nr-38-2019-din-28-mar-2019-curtea-de-apel-constanta-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%2038%2F2019%20din%2028-mar-2019,%20Curtea%20de%20Apel%20Constanta,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20\(Civil\),](https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/533442365/1/decizie-nr-38-2019-din-28-mar-2019-curtea-de-apel-constanta-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%2038%2F2019%20din%2028-mar-2019,%20Curtea%20de%20Apel%20Constanta,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20(Civil),)
accesată la data de 19 februarie 2026
6. Decizia civilă nr. 383/18.03.2020 a Tribunalului Cluj, disponibilă la
[https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/534241838/1/decizie-nr-383-2020-din-18-mar-2020-tribunalul-cluj-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%20383%2F2020%20din%2018-mar-2020,%20Tribunalul%20Cluj,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20\(Civil\),](https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/534241838/1/decizie-nr-383-2020-din-18-mar-2020-tribunalul-cluj-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%20383%2F2020%20din%2018-mar-2020,%20Tribunalul%20Cluj,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20(Civil),)
accesată la data de 19 februarie 2026
7. Decizia nr. 564/17.06.2014 a Tribunalului Vaslui, disponibilă la
[https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/522258726/1/decizie-nr-564-2014-din-17-iun-2014-tribunalul-vaslui-pretentii-civil?keyword=Decizie%20nr.%20564%2F2014%20din%2017-iun-2014,%20Tribunalul%20Vaslui,%20pretentii%20\(Civil\),](https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/522258726/1/decizie-nr-564-2014-din-17-iun-2014-tribunalul-vaslui-pretentii-civil?keyword=Decizie%20nr.%20564%2F2014%20din%2017-iun-2014,%20Tribunalul%20Vaslui,%20pretentii%20(Civil),)
accesată la data de 19 februarie 2026
8. Decizia nr. 317/2021 a Tribunalului Argeș, disponibilă la
[https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/535469839/1/decizie-nr-317-2021-din-17-iun-2021-tribunalul-arges-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%20317%2F2021%20din%2017-iun-2021,%20Tribunalul%20Arges,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20\(Civil\),](https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/535469839/1/decizie-nr-317-2021-din-17-iun-2021-tribunalul-arges-actiune-in-raspundere-delictuala-civil?keyword=Decizie%20nr.%20317%2F2021%20din%2017-iun-2021,%20Tribunalul%20Arges,%20actiune%20in%20raspundere%20delictuala%20(Civil),)
accesată la data de 19 februarie 2026

Smart contracts în logistica și transportul de mărfuri. Validitate, probatoriu și riscuri juridice

Smart contracts in logistics and transport of merchandise. Enforceability, evidentiary value and legal risks

Smart contracts dans la logistique et le transport de marchandise. Validité, preuve et risques juridiques

Alexandra CAZAN – anul III, grupa 304, IF

Eric-Ionuț MORARU – anul III, grupa 312, IF

coordonator: conf. univ. dr. Andreea-Teodora STĂNESCU

Rezumat: Digitalizarea procesului de transport reflectă tranziția de la modelul tradițional, bazat pe documente fizice, către un sistem logistic digitalizat, în care documentele sunt gestionate electronic, păstrând aceeași valoare juridică, dar oferind o eficiență mărită în ceea ce privește costurile și posibilitatea urmăririi mărfurilor în timp real. În acest cadru, contractele smart, construite pe tehnologia blockchain, nu substituie total contractele tradiționale, ci pot să asigure executarea automată a obligațiilor prin mecanisme de tip „if-then” și prin tehnologii tip „oracole”. Deși aceste soluții tehnologice aduc mai multă securitate, transparență și rapiditate în derularea transporturilor, ele generează și provocări juridice, precum rigiditatea datelor sau absența unei reglementări specifice, motiv pentru care sunt analizate în continuare prin regulile dreptului comun, dreptul rămânând elementul central care guvernează raporturile contractuale și în ecosistemul digital.

Cuvinte-cheie: smart contracts, digitalizare, Convenția CMR, răspundere, blockchain, transporturi, trasabilitate.

Abstract: The digitization of the transport process reflects the transition from the traditional model, based on physical documents, to a digitalized logistics system in which documents are managed electronically, while retaining the same legal value but offering increased efficiency, in terms of costs and the possibility of tracking goods in real time. In this case, smart contracts, built on blockchain technology, do not fully replace traditional contracts but can ensure the automatic performance of obligations through “if-then” mechanisms and “oracle” technologies. Although these technological solutions provide greater security, transparency, and speed in the execution of transport operations, they also generate legal challenges, such as data rigidity or the absence of specific regulation, which is why they continue to be analyzed through the rules of general law, with the law remaining the central element governing contractual relationships even within the digital ecosystem.

Keywords: smart contracts, digitization, CMR Convention, liability, blockchain, transportation, traceability.

Résumé: La numérisation du processus de transport reflète la transition du modèle traditionnel, basé sur les documents physiques, vers un système logistique numérisé, où les documents sont gérés électroniquement, en conservant la même valeur juridique, mais en offrant une efficacité accrue en ce qui concerne les frais et la possibilité de suivre les marchandises en temps réel. Dans ce cadre, les smart contracts, construites sur la technologie blockchain, ne remplacent pas complètement les contrats traditionnels, mais elles peuvent garantir l'exécution automatique de les obligations grâce à des mécanismes de type "if-then" et grâce à des technologies de type "oracles". Bien que ces solutions technologiques apportent plus de sécurité dans l'exécution des transports, elles génèrent aussi des défis juridiques, comme la rigidité des données ou l'absence d'une réglementation spécifique, raison pour laquelle elles sont analysées plus loin par les règles du droit commun.

Mots-clé: smart contracts, la numérisation, Convention CMR, contractuelle, blockchain, transportation, la traçabilité.

Motto: „Legămintele, fără sabie, nu sunt decât vorbe, lipsite de orice putere de a-l pune pe om la adăpost.”

Thomas Hobbes, Leviathan (1651)

“Vreme trece vreme vine / Toate-s vechi și nouă toate”

Mihai Eminescu, Glossă (1883)

1. Introducere în tehnologia smart contracts și aplicabilitatea în logistică

1.1. Contextul digitalizării transporturilor: de la documente fizice la protocolul e-CMR¹

Digitalizarea transporturilor reprezintă una dintre cele mai importante transformări ale sectorului logistic contemporan, fiind determinată de evoluția constantă a mediului în care trăim, care ne-a dus la dezvoltarea capacităților de creștere a eficienței operaționale, a reducerii costurilor datorate de numeroasele procedee administrative și de a asigurării trasabilității² în timp real a mărfurilor pentru raporturi economice mai rapide, mai ales în „Secolul Vitezei”. Evoluția tehnologică, care a generat nevoia de consum crescută și presiunea pentru simplificarea fluxurilor comerciale (angrenate pentru satisfacerea acestor nevoi crescânde) au condus însă la apariția unei forme electronice a acestui document, e-CMR, care marchează trecerea de la logistica tradițională³ la ecosisteme digitale integrate⁴.

Pentru a răspunde acestor limitări, sub egida United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) a fost elaborat Protocolul adițional la Convenția CMR privind scrisoarea de trăsură electronică (e-CMR), adoptat în 2008 și intrat în vigoare în anul 2011. Acest protocol permite emiterea, transmiterea și stocarea scrisorii de trăsură în format digital, cu aceeași valoare juridică precum documentul pe suport hârtie. e-CMR nu reprezintă doar o „scanare” a documentului tradițional, ci introduce niște elemente noi, care nu ar fi posibile în contractul tradițional: semnături electronice securizate, schimb de date structurat între părți, acces simultan la informații pentru aceste părți, implicate în acțiunea transportului, arhivare digitală, care se bucură de siguranță și verificabilitate în aproape orice moment (există posibilitatea unor erori de program care ar

¹ Versiunea electronică a scrisorii de trăsură CMR (Convention relative au contrat de transport international de marchandises par route) clasice, utilizată pentru transportul rutier internațional de mărfuri.

² <https://transgor.com/blog/ce-este-trasabilitatea-in-logistica-si-rolul-ei-in-urmarirea-produselor-pe-lantul-de-aprovizionare/#implementarea-trasabilitatii>, accesat la data de 26 februarie 2026.

³ Andreea-Teodora STĂNESCU, *Dreptul Transporturilor. Contracte specifice activității de transport*, Editura Hamangiu, 2022, București, ed.7, p. 218.

⁴ <https://www.untrr.ro/ro/ecmr/cum-func-ioneaza-o-platforma-e-cmr.html>, accesat la data de 27 februarie 2026.

obstrucționa temporar accesul, de aceea nu putem spune că în orice moment poate fi accesibil). Astfel, această nouă variantă devine parte a unui flux informațional digital continuu, nu doar un formular înlocuit de un fișier electronic.

1.2. Definiția juridică a smart contract-ului: acord de voință, modalitate de executare sau contract hibrid?

Când vorbim de o posibilă definiție juridică a conceptului de smart contract, ne referim în principal la definiția doctrinară, corelată cu cea tehnică, deoarece, pe de o parte, în juridic nu am avea mijloacele necesare de a defini fără suport din alte domenii de activitate acest concept (este încă dificil de calificat și pentru experții informatici), iar pe de cealaltă parte, acest mecanism derivă din codul informatic. Conform doctrinei, contractul smart este definit ca un program informatic imuabil, înscris pe un registru distribuit și declanșat prin tranzacții semnate criptografic⁵. Deși denumirea sugerează ca fiind un mecanism auxiliar contractului clasic⁶, aceste contracte inteligente nu sunt doar contracte în sine sau doar mijloace, ci sunt mai degrabă un sistem hibrid dintre cele două arii. Anumite opinii doctrinare subliniază că această natură auxiliară nu este absolută, existând și smart contracts de tip mixt sau exclusiv⁷.

Așadar, contractul smart ar constitui o formă particulară de exteriorizare a acordului de voință, similară contractelor încheiate prin mijloace electronice (spre pildă, contractele la distanță). În această viziune, pe lângă condițiile esențiale menționate, se aplică integral normele dreptului comun al contractelor: anulabilitatea, impreviziunea, răspunderea contractuală etc. Totuși, trebuie remarcat că, deși contractul smart poate întruni esența unui acord de voință, el poate să nu satisfacă toate condițiile de formă impuse de lege pentru recunoașterea lui ca un contract autentic, din cauza modului în care sunt exprimate obligațiile, anume în mod exclusiv în codul informatic (cel puțin cele principale, cum e plata).

O altă orientare a conceptului consideră că acest contract smart nu reprezintă contractul în sine, ci doar un instrument tehnic de executare automată a obligațiilor stabilite printr-un contract juridic tradițional (un contract „off-chain”).⁸ În această perspectivă, acordul de voință al părților se formează în afara blockchain-ului, iar codul informatic intervine doar pentru a implementa mecanisme automate de plată sau condiționări algoritmice („if-then”). Din această perspectivă, contractul smart

⁵ <https://www.juridice.ro/791368/contractul-inteligent-legal-o-forma-emergenta-a-raporturilor-contractuale.html>, accesat la data de 27 februarie 2026.

⁶ Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, *Back to the Future: Smart Contracts in the Romanian Legal System*, publicat în AUB Drept, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 5.

⁷ Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, op. cit., p. 2.

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Smart_contract, Eliza MIK, *Smart Contracts: A Requiem* (7 decembrie 2019). *Journal of Contract Law* (2019), Volumul 36, Partea 1, p. 72, accesat la data de 01 martie 2026.

este comparat cu instrumente tehnice cunoscute în drept: debitul direct⁹, *escrow*-ul¹⁰ automatizat sau sistemele EDI din comerțul electronic.

Consecința juridică a acestei interpretări este următoarea: programul informatic nu are valoare normativă autonomă; el reprezintă pur și simplu un mod practic de executare a obligației prevăzute în contractul convenit de părți. Această abordare este considerată plauzibilă, deoarece acordul de voință rămâne stabilit în condiții obișnuite, iar blockchain-ul influențează doar modalitatea de executare a obligației. În contextul socio-economic actual, în care tranzacțiile comerciale sunt marcate de eficiență și viteză sporită, automatizarea executării prin intermediul acestor contracte reflectă nevoia de rapiditate și certitudine a executării. Chiar dacă există un consens inițial între părți, contractul smart introduce caracteristici noi: executarea are loc fără intervenția unei persoane (nu mai transferăm banii pentru marfă, ei deja au fost transferați de program fără implicare umană, în exemplul de față, și nu se confundă cu operațiunile bancare, în care o persoană tot depune acei bani în cont), iar neexecutarea voluntară devine practic imposibilă (fiindcă programul nu mai poate fi oprit).

1.3. Modul de operare: mecanismul „if-then” și rolul „oracolelor” (surse de date externe/Internet of Things - IoT) în logistică

În esență, modul de funcționare al acestei tehnologii se bazează pe logica „if-then”, similară celei utilizate în informatică. Dacă are loc evenimentul prevăzut în secțiunea „if”, se declanșează automat mecanismul corespunzător din „then”. Un exemplu clasic din materia transporturilor este următorul: dacă marfa ajunge la punctul de destinație, atunci plata este efectuată în contul stabilit anterior.

Smart contractele operează asemenea unui program informatic obișnuit, utilizând instrucțiuni condiționale de tip „if-then”. Odată ce condiția stabilită este îndeplinită, acțiunea corelativă se execută automat, fără intervenție umană. În practică, un exemplu frecvent este cel al transportului maritim.¹¹ Ca urmare, se activează automat obligația de plată către transportator, fără a mai fi necesare formalități suplimentare la descărcare sau alte verificări administrative prevăzute în mod tradițional. Se observă astfel corelarea dintre contractul de transport și smart contract, acesta din urmă fiind utilizat, în cazul acestor tipuri de contracte comerciale, ca instrument auxiliar de executare automată a obligațiilor asumate prin contractul principal.

⁹ <https://www.raiffeisen.ro/ro/corporatii/produse-si-servicii/plati-si-cash-management/debit-direct.html>, accesat la data de 01 martie 2026.

¹⁰ <https://wise.com/ro/blog/cont-escrow> - instrument bancar securizat, unde o terță parte neutră (de obicei o bancă) păstrează fonduri sau active în numele a două părți implicate într-o tranzacție (cumpărător și vânzător), accesat la data de 01 martie 2026.

¹¹ <https://www.lotus-containers.com/en/blockchain-and-smart-contracts/> : în momentul în care nava ajunge în port (confirmată prin intermediul senzorilor amplasați atât pe navă, cât și la destinație, adică prin tehnologii IoT, dar și prin oracole digitale care confirmă locația, temperatura, recepția mărfii, care validează realizarea condiției referitoare la transport), accesat la data de 01 martie 2026.

1.4. Blockchain-ul ca infrastructură pentru transporturi: imuabilitate, trasabilitate și transparență

Definiția blockchain-ului e imposibil de enunțat fără sprijinul din domeniul tehnologic. Aceasta este o bază de date digitală, decentralizată și transparentă, care înregistrează tranzacții și evenimente permanent, fără a putea fi modificată odată ce datele au fost inserate și nu poate fi activată fără chei speciale, făcând imposibilă penetrarea sistemului de către terțe persoane în mod ilicit (hacking).

Odată introduse datele în blockchain, ele nu mai pot fi modificate, beneficiul fiind că ce este stabilit în momentul contractării nu mai poate fi modificat. Consecința negativă este că nu se mai poate reveni în cazul acelor date când acestea sunt introduse greșit)¹².

Caracteristica principală a acestei tehnologii este că prin aceasta se urmărește traseul exact al sumelor de bani și al celorlalte date cu precizie. Prin rapiditatea verificării nu se mai pune problema de întârzieri inutile, de pierdere de marfă, sfera de aplicare a acestei tehnologii având posibilitatea de extindere și în fiscal¹³.

În strânsă legătură cu trasabilitatea, transparența înseamnă, că toate datele sunt preluate din mediul real, fără vreo modificare defectuoasă sau vreo intervenție subiectivă, din partea umană (senzorii nu pot minți, decât dacă sunt manipulați).

2. Validitatea smart contract-ului în lumina dreptului privat român

2.1. Condițiile esențiale pentru validitatea contractului (Art. 1179 Cod Civil) în format digital

Așa cum relevă literatura de specialitate¹⁴, cadrul legislativ autohton nu reglementează explicit noile realități tehnologice asociate materiei contractuale. Totuși, în temeiul interdicției *Denegatio Justitiae* și al obligației instanței de a nu refuza judecata, indiferent dacă există sau nu legislație expresă pentru rezolvarea speței în cauză, se impune recurgerea la metodele de interpretare juridică. Scopul este asimilarea acestor contracte atipice în sfera celor numite, facilitând astfel identificarea normelor aplicabile pentru soluționarea cauzei.

Deci, în ceea ce privește validitatea contractului tradițional avem articolul 1179 Cod Civil, care ne dă o listă a condițiilor principale, urmând ca la alineatul al doilea să fie relevantă regula conform căreia

¹² Imuabilitate/constantă sau immutability, <https://www.damcogroup.com/blogs/blockchain-immutability-for-combating-fraud>, accesat la data de 01 martie 2026.

¹³ Trasabilitate/Tracking-ul și Transparența - <https://www.digi24.ro/stiri/economie/statul-vrea-sa-duca-bonurile-fiscale-pe-blockchain-ce-promite-proiectul-de-aproape-47-de-milioane-de-lei-3649905>, accesat la data de 03 martie 2026.

¹⁴ Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, op. cit., pp. 2-3.

trebuie avută în vedere specificitatea fiecărui contract în a avea propriile măsuri de valabilitate. Astfel, încă de la întocmirea noului Cod, când în respectiva perioadă nu se pune problema aceasta a contractelor întocmite în totalitate într-un mediu nepalpabil, imaterial, legiuitorul nu a îngădit posibilitatea evoluției tehnologice în materia dreptului, mai specific, în cazul de față, materia contractuală, neavând o astfel de condiție limitativă cu privire la tipul de format pe care se încheie un astfel de contract, fie că este digital sau pe hârtie¹⁵.

2.2. Consimțământul: problematica ofertei și a acceptării prin intermediul algoritmilor

Legat de consimțământ, se poate pune totuși problema ofertei și acceptării, dacă vorbim de un contract mixt sau exclusiv, pentru că la smart contracts de rang auxiliar ne va interesa consimțământul realizat în contractul-cadru. Aceasta problematică a fost deja dezbătută în doctrină, ajungându-se la concluzia că și la aceste două contracte transpuse în principal în mediul digital se aplică normele procesării limbajului natural.¹⁶

2.3. Forma contractului: analiza compatibilității cu Legea nr. 214/2024 privind semnătura electronică

În ceea ce privește forma contractului, trebuie avut în vedere componentele sistemului blockchain, anume a cheilor de acces din cadrul lui. Acestea acționează la fel ca o semnătură electronică, mai exact prin unicitate și prin faptul că sunt greu de replicat. O persoană poate avea mai multe chei de acces în diverse sisteme informatice, dar o singură semnătură electronică, aceasta din urmă având rol unic în identificarea persoanei și în a constata ca ea încheie diverse contracte. Această normă juridică privitoare la semnătura electronică face parte integrantă din măsurile luate în vederea respectării Regulamentului eIDAS, deci astfel se relevă interesul avut în vedere, anume identificarea persoanei, și nu a unui contract cum sunt la cheile de acces în cadrul blockchain.

Forma contractului, pe lângă aceste elemente ale identificării și ale “parolării” metodelor de acces, este în mare aceeași, cu propunerile și libertățile prevăzute în funcție de contractul încheiat și de specificul acestuia, bineînțeles, diferența rămâne în suportul material folosit, mai precis, cel digital/encriptat.

¹⁵ <https://www.juridice.ro/747401/contractele-online-sunt-ele-la-fel-de-sigure-ca-cele-clasice.html>, accesat la data de 02 martie 2026.

¹⁶ Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, op. cit., pp. 4, 5 și 8.

2.4. Capacitatea de a contracta și problema identificării părților (pseudonimatul vs. regulamentul eIDAS)

Este deja dezbătut nu numai în materia dreptului civil/comercial problema capacității persoanelor în mediul on-line și cum poate fi probat acesta, așa că vom analiza strict pe această capacitate de a contracta. După cum avem relevat în Codul Civil (art. 1180 și 1181, coroborate cu articolele 34 și următoarele, privind capacitatea civilă a persoanei fizice), avem mai multe limitări în ceea ce privește cine poate contracta, însă, pe când în realitatea materială această problemă se rezolvă relativ ușor, în on-line, în spatele tastaturii poate fi oricine, chiar și aceste persoane lipsite de capacitate. La fel este pusă problema și în cazul identificării persoanei cu care contractez (aceasta poate să își însușească o cu totul altă identitate, fie chiar să stea sub anonimat/pseudonimat).

Rezolvarea acestor chestiuni stă într-o normă¹⁷ a Uniunii Europene, care stabilește cadrul legal pentru identificare în mediul on-line. Astfel, poate exista un mod de identificare a persoanei și în mediul on-line, permițând întocmirea de contracte în acest mod nou fără problemele survenite de capacitate.

3. Smart contract vs. contractul tradițional de transport

3.1. Natura juridică a raportului dintre smart contract și contractul-cadru (off-chain)

În materia transporturilor, contractul „inteligent” nu apare, în prezent, ca un substitut al contractului tradițional, ci ca un instrument tehnologic, actualizat vremurilor pe care le trăim, de executare a acestuia. Din punct de vedere juridic, raportul obligațional continuă să izvorască din acordul de voință exprimat în formă clasică (contract-cadru, sau off-chain), în timp ce smart contract-ul funcționează ca un mecanism de automatizare a executării obligațiilor asumate în același contract.

Contractul smart nu creează, în sine, raportul juridic, deoarece nu poate îndeplini toate condițiile cerute de dreptul civil pentru formarea contractului (în special în ceea ce privește interpretarea voinței reale a părților și mecanismele de protecție juridică). El este, mai degrabă, un hibrid dintre, preponderent, o modalitate de executare programată a obligațiilor contractuale, dar și un contract, în situația în care nu îl considerăm parte integrantă al celui de transport, în care, în funcție de utilizarea lui, poate fi sau nu contract de sine stătător.

¹⁷ Regulamentul UE nr. 910/2014, cu modificările survenite în 2024 prin eIDAS 2 - <https://www.namirial.com/en/future/eidas-2/>, accesat la data de 25 februarie 2026.

3.2. Scrisoarea de trăsură electronică și integrarea cu smart contracts: analiza Protocolului adițional la Convenția CMR

S-a constatat că e-CMR, la creare, a avut intenția de a remedia problemele legate de birocrăția controalelor și de a facilita un transport mai rapid și mai sigur, însă problema a apărut odată cu practicarea sa, întrucât transportatorii, pentru o perioadă importantă, au rămas la practicarea scrisorii de trăsură pe suport fizic. Odată cu apariția tehnologiei blockchain, lucrurile s-au mai remediat în ceea ce privește includerea reală a e-CMR-ului¹⁸. În acest context, contractul smart poate valida automat predarea mărfii, declanșa plata transportului la confirmarea livrării, semnala întârzierile sau incidentele de transport. Totuși, reglementarea e-CMR nu consacră contractul smart ca izvor de obligații, ci doar stabilește cadrul legal pentru dematerializarea probelor contractuale, lăsând executarea automată în sfera tehnologică.

3.3. Rigiditatea vs. adaptabilitatea: imposibilitatea modificării unilaterale sau a renegocierii clauzelor înscrise în cod

Una din marile probleme ce pot surveni în acest tip de contract „inteligent”, cu ghilimelele de rigoare, este caracterul rigid conferit de interfața blockchain-ului. În concret, ce se înscrie pe blockchain, rămâne neschimbat, nu mai pot surveni modificări ulterioare. La prima vedere sună ca un beneficiu pentru părți, voința lor la contractare rămâne „înghețată”, iar eventuale modificări nu mai pot fi aduse pentru a destabiliza sau acapara contractul astfel încheiat. Însă, după o analiză atentă se constată că rigiditatea este mai degrabă un defect decât o calitate râvnită. Având în vedere noțiunile de drept și practicile jurisprudențiale, putem constata faptul că, în materia contractului este utilă (nu trebuie neapărat întrebuițată) prezența adaptabilității. Dacă, de exemplu, este introdusă în blockchain o adresă eronată, mijloacele de a mai putea schimba sunt aproape imposibile¹⁹. La fel și în ceea ce privește renegocierea, nu mai putem negocia pe ceva ce este deja inserat în respectivul server, pentru că este permanent conectat prin tehnologia criptografică.

3.4. Momentul încheierii contractului și locul executării contractului (în spațiul digital)

Și în ceea ce privește locul și momentul încheierii contractului pot apărea probleme în stabilirea competenței instanțelor. Dificultatea reiese din faptul că smart contracts sunt întocmite în spații digitale, necorespondente cu anumite locații din viața reală (singura apropiere ar fi prin adresa IP, dar și aceea nu poate fi la fel de concretă ca o adresă fizică, exemplul clar care întărește argumentul este reprezentat de VPN-uri). Rezolvarea ar putea interveni prin introducerea în concret a datelor necesare odată cu întocmirea și inserarea în blockchain a contractului în cauză.

¹⁸ <https://medium.com/@ayakopepito.kitahama/e-cmr-using-blockchain-a2435de974c3>, accesat la data de 02 martie 2026.

¹⁹ <https://consensys.io/knowledge-base/how-does-a-blockchain-work>, accesat la data de 02 martie 2026.

4. Regimul viciilor și răspunderea contractuală

În logistica transportului de mărfuri, Smart Contracts automatizează răspunderea și despăgubirile, însă regimul viciilor rămâne guvernat de normele imperative, precum Convenția referitoare la contractul de transport internațional de mărfuri pe șosele (CMR) sau Codul civil, codul software fiind doar instrumentul de execuție a acestora. Părțile preferă să își dea acordul și să stabilească conținutul contractului în mod tradițional, însă executarea acestuia să fie automatizată prin intermediul smart contract-ului²⁰. Pentru legalitatea acestui tip de contracte, ele trebuie interpretate în lumina legislației naționale și convențiilor internaționale referitoare la contracte, deși în România, la momentul actual, nu există reglementări specifice contractelor inteligente²¹.

4.1. Viciile de consimțământ: eroarea de drept și eroarea de fapt în programarea codului

Analiza viciilor de consimțământ în materia smart contracts presupune raportarea la regimul general al erorii din Codul civil românesc (art. 1207 - art. 1213 Cod civil) și adaptarea acestuia la particularitățile executării automatizate prin cod. Problema centrală este dacă o eroare inserată în cod afectează consimțământul părților sau doar modalitatea tehnică de executare.

Eroarea este un viciu de consimțământ tradițional care afectează valabilitatea contractului. *In genere*, prin eroare se înțelege “falsa reprezentare a realității la încheierea unui act juridic civil”²². Pentru a atrage anulabilitatea, aceasta trebuie să întrunească cumulativ următoarele patru condiții: să fie esențială, să fie scuzabilă, să nu fie asumată, cealaltă parte cocontractantă să fi știut sau să fi trebuit să știe că faptul asupra căruia există eroare este esențial pentru încheierea actului²³. În contextul smart contracts, eroarea poate apărea la redactarea contractului în limbaj natural, la transpunerea acestuia în cod sau la interpretarea algoritmică a unor date externe (așa numitele “oracole”)²⁴.

²⁰ J.D. NEUBURGER, W.L. CHOY, K.P. MILEWSKI, *Practical Law Commercial Transactions, Smart contracts: Best Practices*, p.2, <https://www.blockchainandthelaw.com/2019/11/smart-contracts-best-practices/>, accesat la data de 28 februarie 2026, preluat din Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, *Back to the future: Smart Contracts in the Romanian Legal System*, publicat în AUB Drept, anul 2025, p. 6.

²¹ Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, op. cit., p. 4.

²² Marian NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală, Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Ed. Solomon, 2018, București, p. 375.

²³ Marian NICOLAE, op. cit., p. 383.

²⁴ Un oracol este un serviciu terț care acționează ca o punte între lumea reală (datele off-chain) și rețeaua blockchain (datele on-chain). Deoarece un blockchain este un sistem închis (nu poate “suna” la un server extern pentru a vedea cât e ceasul sau dacă a plouat), el are nevoie de oracole pentru a primi informații din exterior. În dreptul transporturilor și logistica de mărfuri, oracolele sunt “martorii digitali” care declanșează execuția clauzelor contractuale, existând oracole hardware (IoT - Internet of Things) - senzori instalați în camioane sau containere, oracole software - conectează contractul la baze de date web, oracole de input care aduc date din exterior, spre exemplu cursul de schimb valutar pentru calculul în Drepturi Speciale de Tragere și oracole de output, care trimit comenzi către exterior, spre exemplu, după ce plata a fost confirmată pe blockchain, oracolul trimite o comandă pentru a descuia electronic un depozit.

Eroarea de fapt constă în falsa reprezentare a unei stări ori situații faptice (fizice, materiale sau intelectuale) la încheierea contractului. Ea privește fie natura, obiectul sau valoarea actului ori a prestației, fie persoana contractantă²⁵. În materia smart contracts, aceasta ar putea consta în introducerea greșită a parametrilor (preț, cantitate, termen), configurarea incorectă a condițiilor de declanșare a plății, eroare în algoritmul de calcul al penalităților sau un defect de interoperabilitate cu un sistem logistic. Spre exemplu, un smart contract prevede plata automată la recepția mărfii. Dintr-o eroare de cod, plata se declanșează la încărcarea mărfii. Dacă această condiție nu reflectă voința reală a părților, ne aflăm în prezența unei erori de fapt.

Eroarea de drept înseamnă falsa reprezentare a existenței sau conținutului unei norme juridice civile la încheierea actului juridic. Eroarea de drept este, în principiu, admisibilă, dacă este, *inter alia*, esențială și scuzabilă. Potrivit art. 1207 alin. (3) Cod civil, eroarea de drept trebuie să fie esențială, adică să privească o normă juridică determinată, potrivit voinței părților, pentru încheierea contractului, însă, conform art. 1208 alin. (2) C. civ., ea “nu poate fi invocată în cazul dispozițiilor legale accesibile și previzibile”. Nu se cere însă ca norma respectivă să fie imperativă, ci doar determinată și inaccesibilă (clandestină, incognoscibilă) sau, după caz, impredictibilă (neclară, imprecisă, contradictorie). Aceste din urmă condiții sunt impuse de exigențele principiului “*nemo censetur ignorare legem*”²⁶.

În domeniul smart contracts, eroarea de drept poate apărea atunci când s-a presupus în mod eronat de către părți că executarea automată înlătură aplicarea normelor imperative, poate apărea din convingerea că un smart contract nu poate fi anulat, din interpretarea eronată a normelor privind forma contractului în dreptul transporturilor sau din ignorarea dispozițiilor privind forța majoră sau impreviziunea. În toate aceste cazuri, în lipsa unei reglementări exprese în domeniu, trebuie respectate legislația națională și convențiile internaționale în materie de contracte și transporturi, pentru o oarecare securitate juridică și protecție a cocontractanților împotriva abuzurilor.

Juristul american Lawrence Lessig a emis o teză potrivit căreia “*Code is law*”. În opinia noastră, această teză nu poate fi admisă, deoarece codul scris într-un program informatic nu înlocuiește legea, normele imperative prevalează, iar instanța poate dispune restituirea prestațiilor. Astfel, credința că executarea automată exclude controlul judiciar poate constitui eroare de drept. Într-adevăr, contractul este “legea părților”, dar doar atunci când se încadrează în limitele legale. Dacă, potrivit domnului profesor Lessig, codul ar fi mai presus de lege și automatizarea contractului ar exclude posibilitatea de a apela la justiție, am proteja eventualele abuzuri pentru eludarea legii și am încălca principii fundamentale de drept precum liberul acces la justiție.

²⁵ Marian NICOLAE, op. cit., p. 377.

²⁶ Marian NICOLAE, op. cit., p. 378.

În cazul smart contracts, proba erorii implică auditarea codului sursă, expertiză informatică, analiza log-urilor blockchain, corelarea cu contractul tradițional, redactat în limbaj natural²⁷. Blockchain-ul asigură imuabilitatea execuției, dar nu garantează corectitudinea consimțământului inițial.

Apare întrebarea dacă profesionistul din domeniul transporturilor, familiarizat cu digitalizarea logisticii (vezi proiectele demarate sau în curs de demarare realizate de Autoritatea pentru Digitalizarea României - ADR), își asumă implicit riscurile tehnice. În dreptul comercial, standardul de diligență este mai ridicat, iar eroarea este mai greu calificată ca scuzabilă, fiind vorba de profesioniști. Astfel, între doi profesioniști, invocarea erorii de programare poate fi limitată de obligația de verificare, auditul tehnic prealabil sau de clauze de alocare a riscului.

4.2. Viciile ascunse ale mărfii: conflictul dintre execuția automată a plății și realitatea faptică a recepției mărfii cu rezerve

Digitalizarea transportului de mărfuri prin smart contracts creează o tensiune juridică semnificativă între executarea automată a plății, declanșată prin confirmare digitală sau date IoT și realitatea faptică a recepției mărfii, care poate include rezerve privind calitatea sau existența unor vicii ascunse.

Viciul ascuns este defectul care exista la momentul predării bunului, este inerent bunului ce urmează a fi predat, nu putea fi descoperit printr-o verificare normală, fără asistență de specialitate, de către un cumpărător prudent și diligent, este grav, adică face bunul impropriu întrebuințării sau îi diminuează valoarea, se ivește în cadrul perioadei de garanție²⁸. În comerțul internațional, această problemă este frecvent întâlnită în transportul de produse alimentare, bunuri perisabile și echipamente industriale.

În dreptul transporturilor, destinatarul poate formula rezerve la primirea mărfii. În sistemul CMR, lipsa rezervelor la livrare creează o prezumție relativă de primire conformă. În practică, anumite vicii nu sunt vizibile la descărcare, degradările interne pot fi constatate ulterior, iar analiza de laborator poate releva neconformități tardive. Această realitate faptică poate intra în conflict cu un smart contract care declanșează plata automat la confirmarea livrării²⁹.

Smart contractul poate prevedea plata integrală la confirmarea GPS a livrării, plata la scanarea codului QR, plata la validarea electronică a documentului de transport sau plata la confirmarea temperaturii conforme până la destinație. În lipsa unei corelări juridice adecvate, plata se poate executa înainte ca destinatarul să poată constata eventualele vicii.

²⁷ Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, op. cit., p. 13.

²⁸ Francisc DEAK, Lucian MIHAI, Romeo POPESCU, *Tratat de drept civil. Contracte speciale, Vol. I. Vânzarea, Schimbul*, Ed. Universul Juridic, 2023, București, p. 177-181.

²⁹ <https://www.juridice.ro/398757/transportul-rutier-si-transportul-feroviar-de-marfuri-limitele-legale-ale-raspunderii-transportatorului-pentru-pierdere-si-avariere.html>, accesat la data de 1 martie 2026.

Problema apare atunci când plata este executată automat, iar ulterior se descoperă un viciu ascuns, reclamat de către destinatar. Întrebările ce s-ar putea ridica în urma acestei probleme de drept sunt dacă plata automată echivalează cu acceptarea fără rezerve, dacă mai poate fi invocată garanția pentru vicii și dacă este necesară restituirea prestației. Răspunsul trebuie fundamentat pe distincția dintre momentul executării obligației de plată, momentul transferului riscurilor și existența unei acceptări juridice a conformității.

În absența unei clauze exprese de renunțare, plata, chiar automată, nu înlătură dreptul la invocarea viciilor ascunse. Garanția pentru vicii operează independent de mecanismul tehnic al plății sau de modalitatea de executare a obligației. Prin urmare, executarea codului nu suprimă dreptul material, iar normele legale prevalează asupra automatizării. Aceasta este o aplicație a principiului conform căruia codul execută, dar legea califică raportul juridic³⁰.

Conform Convenției CMR, lipsa rezervelor la livrare creează prezumția că marfa a fost primită în stare aparent bună, iar viciile neaparente pot fi reclamate ulterior într-un termen determinat. Dacă smart contractul condiționează plata de lipsa rezervelor digitale imediate, pot apărea dificultăți în sensul în care destinatarul nu are timp rezonabil de verificare, prezumția legală este transformată într-o sancțiune financiară automată și se creează un dezechilibru contractual. Normele imperative ale Convenției nu pot fi înlăturate prin automatizare. Spre exemplu, în transportul frigorific, senzorii IoT pot confirma menținerea temperaturii optime, ceea ce ar însemna condiție îndeplinită, deci executarea automată a contractului. Pare simplu, nu? Totuși, menținerea temperaturii nu garantează absența contaminării, integritatea ambalajului nu exclude un defect intern, iar datele tehnice nu substituie controlul calitativ complet. În cazul în care plata este condiționată exclusiv de parametri tehnici, există riscul ca realitatea faptică să fie ignorată.

Pentru evitarea conflictului dintre execuția automată și realitatea recepției, pot fi introduse următoarele mecanisme: perioada de “escrow” (împunțare legală) sau retenție automată parțială, prin care o parte din preț rămâne blocată până la expirarea termenului de verificare, clauza de suspendare la notificarea rezervelor, corelarea plății cu confirmarea definitivă a conformității, nu doar cu livrarea fizică și integrarea unei clauze “kill switch”, pentru suspendarea executării în caz de suspiciune justificată de viciu³¹.

³⁰ Adriana ALMĂȘAN, Eduard FLOREA, op. cit., p. 16.

³¹ <https://www.jamsadr.com/rules-smart-contracts>, accesat la data de 28 februarie 2026, <https://eu.ci/data-act-article-36-smart-contracts-explained/>, accesat la data de 28 februarie 2026. De asemenea, a se vedea art. 1714 C. civ. pentru garanția pentru lipsa calităților convenite și art. 1707 C. civ., referitor la condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a funcționa garanția contra viciilor bunului vândut.

4.3. Teoria impreviziunii (Art. 1271 Cod Civil): gestionarea evenimentelor externe (blocaje rutiere, crize energetice) într-un contract auto-executabil

Mecanismul impreviziunii permite, într-o primă etapă, negocierea prealabilă a contractului la inițiativa părții afectate fie de majorarea costurilor executării obligației sale, fie de scăderea valorii creanței sale; în caz de eșec al negocierilor, instanța de judecată este abilitată de legiuitor să procedeze la adaptarea sau încetarea contractului/clauzei contractuale la sesizarea părții afectate de impreviziune sau nemulțumită de rezultatul negocierilor.

Impreviziunea (schimbarea circumstanțelor, *clausula rebus sic stantibus*) reprezintă excepția de la principiul obligativității contractului ce permite părții a cărei prestație a devenit excesiv mai oneroasă să solicite instanței adaptarea sau încetarea contractului, după parcurgerea etapei de renegociere a contractului și cu verificarea tuturor condițiilor substanțiale prevăzute de Codul civil. Relația de tip regulă (principiul forței obligatorii) - excepție (impreviziunea) este ilustrată clar de modul de redactare a alineatelor (1) și (2) ale art. 1271 C. civ.. Factorul care face diferența între aplicarea regulii și, respectiv, recurgerea la excepție este trăsătura obligației de a fi “excesiv de oneroasă”, legiuitorul precizând că un contract rămâne a fi executat ca atare chiar dacă, pe parcursul executării sale, obligația a devenit (doar) mai oneroasă, ceea ce înseamnă reiterarea principiului obligativității contractului³².

Digitalizarea transporturilor prin smart contracts ridică o problemă structurală: cum poate fi integrată flexibilitatea juridică a impreviziunii într-un mecanism tehnic rigid, auto-executabil? Răspunsul presupune corelarea art. 1271 C. civ. cu arhitectura contractuală și tehnologică a sistemelor blockchain.

În contractele de transport de mărfuri, dezechilibrul poate fi generat de blocaje rutiere majore sau închiderea frontierelor, crize energetice și creșteri bruște ale prețului combustibilului, conflicte armate, sancțiuni economice sau întreruperi masive ale lanțurilor de aprovizionare. În transportul internațional reglementat de Convenția CMR, anumite situații pot constitui cauze de exonerare, însă nu orice dificultate echivalează cu forța majoră. Impreviziunea operează într-un registru distinct: nu imposibilitate, ci excesivă onerozitate.

Smart contractele funcționează pe baza unor reguli predefinite: dacă condiția X este îndeplinită, se execută automat obligația Y, iar dacă termenul expiră, se aplică penalitatea. Problema de drept apare când, între momentul programării și cel al executării, costurile cresc exponențial, traseul devine impracticabil și resursele energetice devin inaccesibile. Codul nu “percepe” caracterul excesiv al

³² Cristina Elisabeta ZAMȘA, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Hamangiu, 2024, București, pp. 90-91.

onerozității, el execută mecanic, creând, astfel, contradicție între flexibilitatea juridică a art. 1271 și rigiditatea algoritmică a blockchain-ului.

Pentru a gestiona impreviziunea într-un smart contract, părțile pot introduce în contract formule automate de ajustare a prețului în funcție de indici obiectivi (spre exemplu, indice combustibil), pot introduce praguri de variație procentuală care declanșează renegocierea sau chiar suspendarea automată a penalităților în caz de evenimente excepționale. În acest mod, impreviziunea este anticipată și “tradusă” în logică algoritmică.

Smart contractul poate fi conectat la surse externe de date (oracole), precum indicele prețului energiei, alerte oficiale privind blocaje majore sau notificări guvernamentale. Totuși, evaluarea caracterului “excesiv” rămâne o apreciere juridică, nu pur matematică.

Introducerea unei clauze de suspendare (“kill switch”) permite oprirea executării automate, blocarea plăților sau declanșarea unei proceduri de renegociere. Acest mecanism trebuie reglementat clar, trebuie să poată fi activat în condiții obiective și trebuie să fie compatibil cu principiul forței obligatorii. Soluția pe care noi o considerăm ca fiind optimă este structura duală: contractul tradițional să fie redactat în limbaj natural și să includă clauza de impreviziune, iar smart contract să execute obligațiile, permițând suspendarea și ajustarea prin intervenție umană (ceea ce ar putea fi realizat prin intermediul unui “oracol” uman). Astfel, tehnologia nu substituie mecanismul juridic, ci îl operaționalizează condiționat³³.

4.4. Forța majoră și cazul fortuit: dificultatea „opririi” unui smart contract în situații de forță majoră

Forța majoră este un eveniment extern, imprevizibil, absolut invincibil și inevitabil. Cazul fortuit desemnează un eveniment care nu putea fi prevăzut sau împiedicat de debitor, dar nu are neapărat caracterul extern absolut al forței majore. Efectul principal este exonerarea de răspundere pentru neexecutarea obligației, în măsura în care există legătură cauzală între eveniment și neexecutare.

Cum smart contractul se execută automat la îndeplinirea parametrilor, problema apare când transportul este întârziat din cauza unui eveniment de forță majoră, smart contractul aplică automat penalități și plata este blocată sau redistribuită fără analiză umană. Codul nu poate aprecia caracterul “invincibil” sau “inevitabil” al unui eveniment. El operează exclusiv pe baza parametrilor predefiniți.

³³ <https://www.juridice.ro/791368/contractul-inteligent-legal-o-forma-emergenta-a-raporturilor-contractuale.html>, accesat la data de 27 februarie 2026 <https://www.juridice.ro/706082/contractele-inteligente-vs-contractele-traditionale-contractele-inteligente-pacta-sunt-servanda-vs-deus-ex-machina-i.html>, accesat la data de 27 februarie 2026, <https://avocatdragan.ro/despre-contractele-inteligente-smart-contracts/>, accesat la data de 27 februarie 2026.

Un smart contract implementat pe un blockchain public (spre exemplu, Ethereum) este, în principiu, imuabil. Codul nu poate fi modificat unilateral. Această caracteristică tehnică generează dificultăți precum imposibilitatea suspendării imediate, executarea automată înainte de constatarea juridică a forței majore și necesitatea unor remedii ulterioare. Dacă smart contractul nu este prevăzut cu un mecanism de “kill switch”, penalitățile se aplică automat, garanțiile pot fi executate iar plata poate fi redistribuită instantaneu. Ulterior, părțile sunt nevoite să recurgă la litigiu pentru restabilirea echilibrului contractual. Prin intermediul oracolelor juridice sau instituționale, se poate integra un mecanism prin care o autoritate publică să confirme un eveniment excepțional sau prin care să se emită un certificat de forță majoră care să declanșeze suspendarea executării. Totuși, aprecierea juridică finală rămâne atributul instanței. În opinia noastră, modelul optim este, din nou, unul hibrid, prin care executarea este automată în condiții normale, iar în condiții excepționale, executarea automată se suspendă pentru a face loc intervenției umane.

5. Valoarea probatorie în litigiile de transport

5.1. Interpretarea clauzelor ambigue: Rolul judecătorului în interpretarea intenției părților vs. literalitatea codului

Judecătorul nu este legat de literalitatea codului în sens tehnic. Rolul său este de a identifica voința comună a părților, de a verifica conformitatea cu normele imperative și de a stabili dacă executarea algoritmică reflectă acordul real. Chiar dacă un blockchain, cum ar fi Ethereum, este imuabil, efectele juridice ale execuției pot fi analizate și recalificate. Instanța poate dispune restituirea prestațiilor conform art. 1635 - 1649 C. civ., recalcularea penalităților și constatarea inexistenței obligației.

6. Riscuri juridice și limitări în sectorul logistic

6.1. Răspunderea civilă pentru erori de programare (bugs) și securitate cibernetică

Erorile de programare (bugs) pot atrage fie răspunderea contractuală a dezvoltatorului, constituind o executare necorespunzătoare, fie răspunderea delictuală, fiind o faptă ilicită față de terți. Pentru angajarea răspunderii trebuie dovedite obligația, vinovăția, prejudiciul și legătura de cauzalitate. Standardul de diligență este ridicat în raporturile dintre profesioniști.

6.2. Imuabilitatea blockchain-ului vs. dreptul la ștergerea datelor (art. 17 GDPR)

Caracteristica de permanență a datelor introduse în blockchain, în legătură cu introducerea de date eronate, presupune faptul că prin imuabilitate se încalcă dreptul la ștergerea datelor, protejat de Regulamentul GDPR. Regulamentul GDPR este indispensabil în aria digitală pentru a proteja datele cu caracter personal de o posibilă breșă de securitate a programului în care sunt introduse. Articolul 17 enunță dreptul la ștergerea datelor sau, în limba engleză, *the right to be forgotten*, care este esențial pentru respectarea dreptului fundamental la viață privată³⁴.

7. Propuneri de reglementare a statutului juridic al smart contract-ului în legislația comercială română

În România nu sunt prevăzute suficiente norme juridice în sfera de aplicare a contractelor inteligente și a tehnologiilor conexe acestora, ceea ce poate constitui o provocare în ceea ce privește soluționarea litigiilor prin metodele clasice. Există anumite mecanisme care ar permite ducerea la bun sfârșit a unor astfel de cauze, însă acestea funcționează, în principal, prin echivalarea sau adaptarea unor norme concepute pentru alte realități juridice, chiar dacă ele au fost elaborate având în vedere posibile evoluții tehnologice; centrul lor de greutate rămâne, totuși, contractul clasic. Astfel, apreciem că legiuitorul, chiar dacă nu poate statornici o practică rigidă din cauza evoluției constante a mijloacelor tehnologice, trebuie să adopte anumite măsuri specifice, printre care enumerăm reglementarea expresă și definirea contractului inteligent, astfel încât acesta să fie concret integrat în sfera contractelor recunoscute de dreptul pozitiv.

Considerăm că este necesară existența unei norme imperative care să ofere claritate și securitate juridică. Alte aspecte ce necesită legiferare nu privesc doar adaptarea unor norme deja existente la acest cadru tehnologic, în sensul unei simple adăugiri de termeni tehnici la concepte tradiționale, ci și crearea unor norme noi, adecvate acestui aflux de procedee și metode inovatoare. În lipsa unor asemenea reglementări, consecințele pot fi semnificative pentru întregul sistem juridic și social, așa cum o demonstrează problemele generate de activitățile ilicite bazate pe criptomonede (sau cripto-active, deoarece nu se mulează termenului juridic de “monedă”), utilizate pentru comerțul de bunuri

³⁴ Pe scurt, prin distrugerea cheilor date, de către ambele părți din contract, se poate realiza o oarecare ștergere a acelor date, dar aici apare problema dacă cealaltă parte la contract vrea sau nu ca propria cheie să dispară. Evident, nu este obligat să-și predea cheia, însă cum s-ar mai putea șterge datele primei persoane încă ridică semne de întrebare. (<https://ieeexplore.ieee.org/document/8802472>, accesat la data de 01 martie 2026).

ilegale sau pentru plata răscumpărilor, situații în care identificarea și urmărirea făptuitorilor devin considerabil îngreunate³⁵.

Concluzii

Smart contract-ul nu înlocuiește contractul de transport, ci îl transformă într-un contract asistat tehnologic, în care dreptul continuă să guverneze raportul juridic, iar tehnologia optimizează executarea. Integrarea cu e-CMR marchează trecerea de la digitalizarea documentelor la automatizarea obligațiilor, însă diferențele structurale dintre logica juridică și cea algoritmică impun menținerea contractului tradițional ca fundament normativ al relației dintre părți.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Adriana, ALMĂȘAN, Eduard, FLOREA, *Back to the Future: Smart Contracts in the Romanian Legal System*, publicat în AUB Drept, Ed. C.H. Beck, 2025, București;
2. Francisc, DEAK, Lucian, MIHAI, Romeo, POPESCU, *Tratat de drept civil. Contracte speciale, Vol. I. Vânzarea, Schimbul*, Ed. Universul Juridic, 2023, București;
3. Marian, NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală, Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile*, Ed. Solomon, 2018, București;
4. Andreea-Teodora, STĂNESCU, *Dreptul Transporturilor. Contracte specifice activității de transport*, Ed. Hamangiu, 2022, București;
5. Cristina Elisabeta, ZAMȘA, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Hamangiu, 2024, București.

³⁵ <https://thedefiant.io/news/research-and-opinion/ransomware-payments-topped-usd800-million-in-2025-chainalysis>, pentru șantajul tot mai crescând și fiind utilizate criptomonedele, accesat la data de 27 februarie 2026.
<https://consumer.ftc.gov/articles/what-know-about-cryptocurrency-scams>, pentru crypto-scam-uri, accesat la data de 27 februarie 2026.

Resurse digitale:

1. <https://transgor.com/blog/ce-este-trasabilitatea-in-logistica-si-rolul-ei-in-urmarirea-produselor-pe-lantul-de-aprovizionare/#implementarea-trasabilitatii>, accesat la data de 26 februarie 2026;
2. <https://www.juridice.ro/791368/contractul-inteligent-legal-o-forma-emergenta-a-raporturilor-contractuale.html>, accesat la data de 27 februarie 2026;
3. <https://www.raiffeisen.ro/ro/corporatii/produse-si-servicii/plati-si-cash-management/debit-direct.html>, accesat la data de 01 martie 2026;
4. <https://wise.com/ro/blog/cont-escrow>, accesat la data de 01 martie 2026;
5. <https://www.lotus-containers.com/en/blockchain-and-smart-contracts/>, accesat la data de 01 martie 2026;
6. <https://www.damcogroup.com/blogs/blockchain-immutability-for-combating-fraud>, accesat la data de 01 martie 2026;
7. <https://www.digi24.ro/stiri/economie/statul-vrea-sa-duca-bonurile-fiscale-pe-blockchain-ce-promite-proiectul-de-aproape-47-de-milioane-de-lei-3649905>, accesat la data de 03 martie 2026;
8. <https://www.juridice.ro/747401/contractele-online-sunt-ele-la-fel-de-sigure-ca-cele-clasice.html>, accesat la data de 02 martie 2026;
9. <https://www.namirial.com/en/future/eidas-2/>, accesat la data de 25 februarie 2026;
10. <https://medium.com/@ayakopepito.kitahama/e-cmr-using-blockchain-a2435de974c3>, accesat la data de 02 martie 2026;
11. <https://consensus.io/knowledge-base/how-does-a-blockchain-work>, accesat la data de 02 martie 2026;
12. <https://www.blockchainandthelaw.com/2019/11/smart-contracts-best-practices/>, accesat la data de 28 februarie 2026;
13. <https://www.juridice.ro/398757/transportul-rutier-si-transportul-feroviar-de-marfuri-limitele-legale-ale-raspunderii-transportatorului-pentru-pierdere-si-avariere.html>, accesat la data de 1 martie 2026;
14. <https://www.jamsadr.com/rules-smart-contracts>, accesat la data de 28 februarie 2026;
15. <https://eu.ci/data-act-article-36-smart-contracts-explained/>, accesat la data de 28 februarie 2026;
16. <https://www.juridice.ro/791368/contractul-inteligent-legal-o-forma-emergenta-a-raporturilor-contractuale.html>, accesat la data de 27 februarie;
17. <https://www.juridice.ro/706082/contractele-inteligente-vs-contractele-traditionale-contractele-inteligente-pacta-sunt-servanda-vs-deus-ex-machina-i.html>, accesat la data de 27 februarie;
18. <https://avocatdragan.ro/despre-contractele-inteligente-smart-contracts/>, accesat la data de 27 februarie;
19. <https://ieeexplore.ieee.org/document/8802472>, accesat la data de 01 martie 2026;

20. <https://thedefiant.io/news/research-and-opinion/ransomware-payments-topped-usd800-million-in-2025-chainalysis>, accesat la data de 27 februarie 2026;
21. <https://consumer.ftc.gov/articles/what-know-about-cryptocurrency-scams>, accesat la data de 27 februarie 2026;
22. https://en.wikipedia.org/wiki/Smart_contract, accesat la data de 01 martie 2026.

Apărarea drepturilor nepatrimoniale: problematica furtului datelor biometrice și riscurile pe care utilizarea inteligenței artificiale le ridică în această materie

The protection of non-patrimonial rights: the affair of biometric data theft and the risks that the use of artificial intelligence raises in this matter

La protection des droits extrapatrimoniaux: la problématique du vol des données biométriques et les risques que l'utilisation de l'intelligence artificielle soulevé en la matière

Maria BURICAN – anul II, grupa 204, IF

Alexandra- Maria CÎRSTEA – anul II, grupa 204, IF

coordonator: asist. univ. dr. Mihaela GHERGHE

PREMIUL DE POPULARITATE

Rezumat: Prezenta lucrare vizează realizarea unei analize aprofundate a evoluției drepturilor nepatrimoniale și a provocărilor pe care tehnologia, aflată într-o continuă dezvoltare, le impune. Apariția de noi sisteme capabile de a imita intelectul omului, create în vederea facilitării modului de conviețuire, cum ar fi inteligența artificială (IA), s-a dovedit a fi o adevărată provocare a societății contemporane. IA nu s-a rezumat niciodată doar la rolul de instrument util în îndeplinirea sarcinilor cotidiene, ci a devenit, gradual, un potențial generator de riscuri juridice și sociale ce poate avea drept consecință crearea de prejudicii -uneori ireparabile- sau nașterea unor dezechilibre majore în colectivitatea umană. Deși de-a lungul istoriei marii gânditori și juriști au luptat pentru garantarea și protejarea drepturilor fundamentale, respectiv pentru sancționarea încălcării acestora, ei nu au izbutit însă a împiedica omul de la încălcarea prerogativelor sale prin propriile instrumente.

Cuvinte-cheie: date biometrice, inteligența artificială, drepturi nepatrimoniale, GDPR, date cu

caracter personal

Abstract: This paper aims to provide an in-depth analysis of the evolution of non-patrimonial rights and the challenges posed by continuously developing technology. The emergence of systems capable of imitating human intellect, such as artificial intelligence (AI), initially designed to facilitate human coexistence, has become a significant challenge for contemporary society. AI has evolved beyond being merely a useful tool for everyday tasks and has gradually turned into a potential source of legal and social risks, capable of causing sometimes irreparable harm and creating major societal imbalances. Although throughout history, great thinkers and jurists have fought to guarantee and protect fundamental rights and to prevent and sanction their violation, they have not succeeded in preventing individuals from knowingly infringing upon their own rights through the very tools they create.

Keywords : biometric data, non-patrimonial rights, artificial intelligence, GDPR, personal data

Résumé : La présente étude vise à réaliser une analyse approfondie de l'évolution des droits extrapatrimoniaux et des défis imposés par le développement continu de la technologie. L'apparition de systèmes capables d'imiter l'intellect humain, tels que l'intelligence artificielle (IA), initialement conçus pour faciliter la coexistence humaine, constitue un véritable défi pour la société contemporaine. L'IA a dépassé le simple rôle d'outil utile à l'accomplissement des tâches quotidiennes et est progressivement devenue une source potentielle de risques juridiques et sociaux, susceptible de causer des préjudices parfois irréparables et de créer d'importants déséquilibres au sein de la collectivité humaine. Bien qu'au fil de l'histoire, de grands penseurs et juristes aient œuvré pour garantir et protéger les droits fondamentaux ainsi que pour prévenir et sanctionner leur violation, ils n'ont pas réussi à empêcher l'être humain de porter atteinte, consciemment, à ses propres droits au moyen des instruments qu'il crée lui-même.

Mots-clés: données biométriques, droits extrapatrimoniaux, intelligence artificielle, GDPR, données personnelles

1. Introducere

Conform articolului 252 al Noului Cod Civil, *„orice persoana fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică”*.

Această consacrare juridică reprezintă expresia modernă a protecției drepturilor inerente personalității, recunoscute fiecărei persoane fizice și, în anumite limite, persoanei juridice, titularii acestora fiind îndreptățiți să pretindă o conduită corespunzătoare din partea celorlalți subiecți de drept, constând atât în obligații de a face, cât și în obligații de a nu face.

Noțiunea de drept al omului s-a conturat și s-a fundamentat încă din cele mai vechi timpuri și a reprezentat unul dintre principalele subiecte de studiu ale juriștilor și filosofilor. În acest sens, Biblia, în Vechiul Testament, consacră indirect originea divină a demnității umane: *„și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie”*¹ și dreptul la viață al omului *„De va vărsa cineva sânge omenesc, sângele aceluia de mână de om se va vărsa, căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său”*², prin care se interzice uciderea, întrucât omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu.

În aceeași măsură, codul lui Hammurabi a reprezentat una dintre cele mai vechi culegeri de legi babiloniene din timpul regelui babilonian Hammurabi, prin care acesta din urmă a reglementat viața socială, economică și familială și a promovat reguli de dreptate socială și spirit umanitar.

De remarcat este faptul că, în cadrul codului, este subliniat principiul talionului, principiu care funcționează după concepția „ochi pentru ochi”, teorie ce va fi criticată de filosofi ai Greciei Antice, precum Platon, în lucrarea sa intitulată *„Criton”*, unde evidențiază că ideea de justiție se află în fiecare individ și nimeni nu ar trebui să răspundă la o nedreptate cu alta: *„Atunci trebuie să admitem că dacă cineva a fost nedreptățit, nu se cuvine ca el să răspundă printr-o nedreptate [..]”*³.

Potrivit dreptului roman, oamenii erau împărțiți în funcție de statutul lor de cetățeni ai Romei și de vocația lor de a avea caput - capacitatea sau personalitatea - care să le permită participarea la viața juridică. Astfel, numai cei care aveau caput erau considerați oameni liberi, demni de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații.

În instituțiunile lui Gaius, acesta delimita oamenii ingenui, adică cei liberi, de cei care erau căzuți în

¹ Vechiul Testament, Facerea 1:27

² Vechiul Testament, Facerea 9:6

³ Platon, *Criton*, 49b–49d

sclavie sau care s-au născut sclavi.⁴ Aceștia din urmă nu aveau caput și, prin urmare, nu puteau participa la viața juridică și nici nu aveau vocația de a dobândi drepturi sau de a-și asuma obligații. Ei erau considerați simple bunuri (res) și făceau parte din patrimoniul stăpânului, acesta putând să îi înstrăineze după bunul-plac, să îi ucidă sau să îi pedepsească în orice mod.⁵

La sfârșitul Evului Mediu și începutul epocii moderne, filosofi precum John Locke, în al doilea tratat intitulat „*Eseu asupra guvernării civile*” (1689) din componența lucrării „*Două Tratatate despre Guvernare*” cristalizează ideea conform căreia drepturile omului, precum dreptul la libertate personală sau dreptul la legitimă apărare sunt imprescriptibile, fiind doar apărute de societate și nu create de aceasta.

De asemenea, Locke critică teoria lui Sir Robert Filmer care susținea că monarhul are putere absolută „prin voința divină” (jure divino) și că oamenii se nasc supuși ca niște sclavi autorității tatălui și apoi regelui. În consecință, Locke afirmă că oamenii se nasc liberi și egali, nu sclavi, autoritatea politică nu vine din naștere, ci din consimțământul celor guvernați și nimeni nu are drept absolut asupra vieții și libertății altuia.⁶

Ulterior, semnalarea constantă a inegalităților sociale și încălcarea drepturilor fundamentale în Franța au determinat intensificarea preocupărilor pentru instituirea unei forme de reprezentare politică care să includă atât clasele conducătoare, cât și pe cele guvernate, concretizată în convocarea Stărilor Generale din 1789 și în formarea Adunării Naționale. Pe fondul accentuării conflictului dintre aristocrație și burghezie, generat de beneficiile la care aveau acces clasele privilegiate, s-a urmărit instituirea unei forme de reprezentare politică mai echitabile în cadrul Stărilor Generale, în vederea protejării drepturilor claselor neprivilegiate. Totuși, astfel cum a observat profesorul Goodwin, antagonismul dintre clasele privilegiate și a Treia Stare nu a putut fi atenuat, ceea ce a condus la declanșarea Revoluției Franceze (1789–1799), având ca obiectiv limitarea puterii monarhului și supunerea acestuia principiului legalității.⁷

Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului (1789) a reprezentat un document esențial care a pus bazele dezvoltării în materia drepturilor omului, prin articole precum: „*Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi[.]*”, „*Libertatea constă în a face tot ce nu dăunează altuia [.]*”⁸ etc.

În anul 1950 a fost semnată de către Consiliul Europei Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) ce are drept scop protejarea persoanelor fizice împotriva încălcărilor drepturilor lor.

⁴ Gaius, *Instituțiunile dreptului privat roman*, traducere, studiu introductiv, note și adnotări de Aurel N. Popescu, Editura Academiei, 1982, București, p.69

⁵ Emil Molcuț, *Drept Roman Privat*, ed. Universul Juridic, 2011, București, p.87

⁶ John Locke, *Two Treaties of Government*, 1823, p.37

⁷ Christopher Hibert, *The French Revolution*, 1980, pp.40-41

⁸ Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului, Articolul 1, p.93

În componența CEDO sunt reglementate drepturi fundamentale, precum dreptul la viață: *„Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat [..]”*⁹ sau dreptul la respectarea vieții private și de familie : *„Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale”*.¹⁰

Digitalizarea rapidă a societății a condus la o prudență mai mare în ceea ce privește protecția drepturilor inerente personalității. În ziua de astăzi, în ciuda numeroaselor teorii privitoare la ocrotirea demnității umane, societatea continuă să fie amenințată de propria-i creație, respectiv tehnologia.

Deși reprezintă un instrument util care contribuie la dezvoltarea vastelor domenii, printre care și cel juridic, inteligența artificială s-a dovedit a fi și o entitate care este susceptibilă de a produce prejudicii dintre cele mai periculoase și, cel mai adesea, făptuitorul fiind greu de depistat.

În plus, pagubele produse de inteligența artificială pot fi săvârșite și din propriile erori de sistem, ceea ce poate conduce la vătămări grave a unor drepturi fundamentale. În acest context, este dificil de determinat cine va trebui să răspundă pentru prejudiciile cauzate și pentru modul în care persoana lezată va putea fi repusă în situația anterioară sau despăgubită.

2. Drepturile nepatrimoniale

2.1. Definiție

Noul Cod Civil (2011), în cadrul articolului 252, conține o enumerare exemplificativă a ceea ce înseamnă drept nepatrimonial: *„orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică”*.

Noul Cod Civil mai face referire, în articolul 58, la drepturile personalității, astfel că *„orice persoană are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum și la alte asemenea drepturi recunoscute de lege”*, iar articolul 59, privind atributele de identificare, prevede faptul că *„orice persoană are dreptul la nume, la domiciliu, precum și la o stare civilă, dobândită în condițiile legii”*.

De asemenea, remarcăm o dezvoltare considerabilă a reglementării în materia drepturilor inerente personalității. Vechiul Cod Civil (1864) nu prevedea în mod expres noțiunea de drepturi

⁹ Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Titlul I, articolul 2

¹⁰ Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Titlul I, articolul 8

nepatrimoniale. Cu toate acestea, protecția acestor drepturi era garantată în mod indirect prin intermediul răspunderii civile delictuale.

Astfel, potrivit Deciziei Curții Constituționale nr. 342/2024 : „Curtea reține că, în dreptul românesc, repararea prejudiciului nepatrimonial s-a realizat în temeiul art. 998 din Codul civil de la 1864. În dreptul prerevoluționar din România, atât literatura juridică și jurisprudența, cât și legislația acceptau, cu titlu de principiu general, repararea prejudiciului moral.” (Mihail Eliescu, Răspunderea civilă delictuală, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972, p. 106).¹¹

În acest context, articolul 998 din Codul Civil de la 1864 în materia răspunderii civile delictuale, obliga pe cel care a cauzat un prejudiciu altuia să îl repare, fiind incluse și prejudiciile morale.¹²

2.2. Datele biometrice și importanța lor în societatea contemporană

2.2.1. Aspecte introductive

Biometria este știința care, cu ajutorul matematicii (statistică, probabilitate etc.), studiază și recunoaște persoanele într-o manieră automată, pornind de la caracteristicile fizice, biologice și/sau comportamentale ale acestora.¹³

*Dezvoltarea biometriei s-a petrecut în ritm amețitor, de la tehnologii bazate pe amprenta digitală, la cele bazate pe recunoașterea irisului, recunoașterea facială sau chiar a ritmului biologic ori pe caracteristici comportamentale, precum și trăsături specifice mersului unei persoane. Pentru că suntem în era vitezei și a simplificării, autentificarea biometrică a devenit din ce în ce mai comună, inclusiv în sistemele de acces în instituții sau în spații publice ori private, dar și în comerț.*¹⁴

Totuși, o scurtă analiză a evoluției datelor biometrice se impune.

În acest sens, originile biometriei datează încă din jurul anului 500 î.Hr., fiind descoperite în Imperiul Babilonian. Dovezile timpurii sugerează că amprentele oamenilor erau imprimate pe tăblițe de lut și reprezentau semnături destinate tranzacțiilor comerciale. Cu toate acestea, primul sistem formalizat de identificare biometrică a apărut mult mai târziu, mai exact, în anii 1800, la Paris.

¹¹ Curtea Constituțională a României, *Decizia nr. 342 din 9 iulie 2024*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1000 din 07.10.2024, par.16

¹² Codul civil de la 1864, art. 998: „Orice faptă a omului, care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe aceia din a cărui greșală s-a ocazionat, a-l repara.”

¹³ Elena Camelia Alexandru și Viorel Adrian Șerban, *Biometria. Frontiera dintre securitate și insecuritate*, în Revista Intelligence, 2020, accesat la data de 24/02/2026, ora 12:12

¹⁴ *Datele biometrice, între avantajele tehnologiei și preocupările pentru securitatea persoanei*, pagina de internet Filip & Company, 2017, accesat la data de 24/02/2026, ora 13:53

De asemenea, Alphonse Bertillon, criminolog francez, a revoluționat procesul de recunoaștere a indivizilor prin introducerea unui sistem bazat pe măsurători specifice ale corpului. Cunoscut sub numele de „Sistemul Bertillon”, acesta compara caracteristici personale, precum lungimea antebrățului sau forma urechii, contribuind astfel la utilizarea trăsăturilor fizice unice ca mijloc de recunoaștere biometrică.

În ciuda tuturor acestor demersuri a căror importanță nu poate fi pusă sub semnul incertitudinii, secolul al XX-lea a reprezentat, de departe, o perioadă cu adevărat înfloritoare pentru tehnologia biometrică. Inovațiile au vizat nu numai utilizarea amprentelor și recunoaștere facială și vocală, ci și recunoașterea pe baza irisului, cercetătorii americani Leonard Flom și Aran Safir demonstrând că modelele irisului sunt unice pentru fiecare individ și că unitatea vaselor de sânge din ochi reprezintă o metodă de verificare a identității.¹⁵

Realitatea actuală ne demonstrează că, în această materie, ne aflăm pe un drum cu un singur sens, iar autoritățile competente au obligația de a asigura echilibrul între avantajele tehnologiilor biometrice și riscurile pe care acestea le presupun.¹⁶

2.2.2. Colectarea datelor biometrice. Evoluție. Critici.

Tehnologiile biometrice presupun parcurgerea ierarhică a unor etape specifice care au ca finalitate verificarea identității persoanelor vizate și confirmarea veridicității informațiilor furnizate de către acestea.

Astfel, prima etapă a identificării biometrice constă în captarea datelor biometrice ale persoanei (*enrollment sau live capture*) printr-un senzor (cameră, scanner de amprente, microfon) care preia trăsătura biometrică a individului (față, amprentă, iris, voce), asigurând înregistrarea inițială a datelor și citirea lor în timp real.

Ulterior, algoritmi specializați analizează datele brute și extrag aspectele-cheie relevante, convertindu-le într-un fișier digital unic, cunoscut sub denumirea de șablon sau tipar biometric (*template*). Șablonul biometric este criptat și stocat într-o bază de date securizată sau într-un document electronic (precum pașaportul biometric sau cartea electronică de identitate). În final, are loc verificarea identității persoanei respective prin compararea tiparului biometric cu caracteristica corespunzătoare a individului.¹⁷

¹⁵ *Datele biometrice, între avantajele tehnologiei și preocupările pentru securitatea persoanei*, pagina de internet Filip & Company, accesat la data de 24/02/2026, ora 14:44

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *What are biometrics? Biometric Processes*, pagina de internet AWARE, 2015, accesat la data de 25/02/2026, ora 18:09

Cu toate că sistemele sus-menționate asigură celeritatea identificării persoanelor și au o rată semnificativ redusă de eșec în materie de autentificare, acestea nu se află la adăpost de critici. O primă critică își îndreaptă atenția asupra securității deficitare a tehnologiilor biometrice, întrucât nu exclud riscul furtului de identitate (de pildă, prin folosirea amprentelor false).

În plus, există critici legate de caracterul invaziv, intrusiv și inoportun (*intrusive*) al acestor tehnologii care ar depăși scopul pentru care sunt create și utilizate (de exemplu, conform unor studii, amprente pot dezvălui date sensibile cu privire la persoană, respectiv informații privind originea etnică).¹⁸

Totodată, și riscurile de securitate a bazelor de date care conțin date biometrice ridică probleme. Din acest punct de vedere, este de menționat faptul că există tehnologii mai sigure care înlătură acest risc, deoarece ar permite identificarea și autentificarea biometrică a unei persoane fără a conduce la stocarea datelor acesteia într-o bază de date, ci la stocarea lor într-un aparat aflat la dispoziția și sub controlul persoanei în cauză (de exemplu, un *smartphone*).¹⁹

2.2.3. Datele biometrice în legislația datelor personale

Conceptul de date biometrice nu se bucură de o definiție legală în Legea nr. 677/2001 -în prezent abrogată- pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, nefiind definit nici în Directiva 95/46/EC privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date

Definiția rezultă însă din opinia Grupului de Lucru Art. 29 potrivit căreia datele biometrice sunt „proprietăți biologice, de comportament, caracteristici psihologice, trăsături sau acțiuni repetate dacă aceste caracteristici sau acțiuni sunt unice pentru un individ, măsurabile, chiar dacă tiparele folosite în practică pentru măsurarea lor presupun un grad de probabilitate (incertitudine)”.²⁰

Mai mult, însăși Legea 677/2001 poate fi considerată prin interpretare că se referă la acest tip de date, reglementând categoria datelor „*cu caracter personal având o funcție de identificare de aplicabilitate generală*” care pot include și datele biometrice având în vedere că acestea constau în caracteristici ale corpului ce nu pot fi, în general, schimbate și care pot fi citite de instrumente automate.²¹

¹⁸ *Datele biometrice, între avantajele tehnologiei și preocupările pentru securitatea persoanei*, pagina de internet Filip & Company, 2017, accesat la data de 25/02/2026, ora 18:30

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Isabelle Farque-Pierrotin, *Grupul de lucru “Articolul 29” pentru protecția datelor*, 2017, accesat la data de 26/02/2026, ora 14:32

²¹ *Datele biometrice, între avantajele tehnologiei și preocupările pentru securitatea persoanei*, pagina de internet Filip & Company, 2017, accesat la data de 26/02/2026, ora 10:08

În plus, datele biometrice sunt menționate expres printre categoriile de date pentru care obligația de notificare rămâne valabilă în Decizia Autorității nr. 200/2015 privind stabilirea cazurilor de prelucrare a datelor cu caracter personal pentru care nu este necesară notificarea, precum și pentru modificarea și abrogarea unor decizii. Așadar, se poate concluziona că datele biometrice sunt reglementate de legislația română, deși de manieră foarte restrânsă și prin act cu o natură juridică secundară.²²

3. GDPR (General Data Protection Regulation)

În România, prevederile Regulamentului (UE) 2016/679 sunt completate prin Legea nr. 190/2018, act normativ care stabilește măsuri de punere în aplicare a regulamentului la nivel național. Această lege aduce clarificări și dispoziții suplimentare cu privire la anumite domenii sensibile, precum prelucrarea codului numeric personal (CNP), monitorizarea angajaților la locul de muncă și echilibrul dintre dreptul la protecția datelor cu caracter personal și libertatea de exprimare și de informare.

Obiectivele principale ale cadrului normativ sunt protecția eficientă a datelor cu caracter personal și armonizarea legislației la nivel european, prin aplicarea uniformă a regulilor în toate statele membre. Totodată, se urmărește consolidarea drepturilor persoanelor vizate, prin introducerea unor drepturi noi și prin facilitarea modalităților de exercitare a acestora.

Printre noutățile importante amintim faptul că sunt prevăzute cerințe mai stricte pentru obținerea consimțământului, acesta trebuind să fie liber exprimat, specific, informat și lipsit de ambiguitate. În plus, persoanele vizate beneficiază de drepturi noi, precum dreptul la ștergerea datelor („dreptul de a fi uitat”) și dreptul la portabilitatea acestora.

3.1. Temeiuri de prelucrare a datelor cu caracter personal. Limite

Prelucrarea datelor cu caracter personal trebuie să se bazeze pe unul dintre temeiurile legale prevăzute de Regulamentul (UE) 2016/679 (GDPR), iar utilizarea acestora trebuie să respecte principiile legalității, proporționalității și limitării la scopul pentru care au fost prevăzute.²³

Un prim temei și poate cel mai important îl reprezintă consimțământul persoanei vizate. Acesta presupune exprimarea liberă, specifică, informată și lipsită de ambiguitate a acordului pentru prelucrarea datelor în unul sau mai multe scopuri determinate. Trebuie menționat faptul că,

²² *Decizia nr. 200 din 14 decembrie 2015*, Portalul legislativ, accesat la data de 26/02/2026, ora 12:34

²³ *GDPR. Ai șase variante să prelucrezi datele personale legal. Pe care o alegi?*, pagina de internet AVOCATOO, 2018, accesat la data de 27/02/2026, ora 11:26

indiferent de situație, consimțământul poate fi retras oricând, iar prelucrarea ulterioară trebuie să înceteze.

De asemenea, executarea unui contract constituie un alt temei specific colectării datelor cu caracter personal. Astfel, prelucrarea este legală atunci când este necesară pentru încheierea sau executarea unui contract la care persoana vizată este parte. Datele trebuie să fie strict necesare pentru îndeplinirea obligațiilor contractuale și să nu fie utilizate în alte scopuri.

În plus, obligația legală îl îndreptățește pe operator să prelucreze date atunci când legea îl obligă să facă acest lucru, cum ar fi păstrarea documentelor contabile pentru perioada prevăzută de legislația fiscală. În acest caz, prelucrarea este limitată la cerințele impuse de norma legală aplicabilă.

Prelucrarea poate fi justificată și de protejarea intereselor vitale ale persoanei vizate sau ale altei persoane fizice, în situații de urgență, când viața sau integritatea fizică le este pusă în pericol. De exemplu, utilizarea datelor medicale pentru acordarea asistenței unei persoane inconștiente este permisă în acest baza acestui temei.

În cazul autorităților publice, prelucrarea poate avea la bază interesul public sau exercitarea autorității publice cu care acestea sunt învestite. Acest temei nu este, în principiu, aplicabil entităților private, decât dacă acționează în baza unei atribuții legale specifice.

Nu în ultimul rând, interesul legitim al operatorului sau al unei terțe părți poate constitui temei de prelucrare, cu condiția asigurării unui echilibru real între interesul urmărit și drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei vizate. Dacă drepturile persoanei prevalează, prelucrarea nu este permisă. Un exemplu frecvent îl reprezintă utilizarea datelor pentru asigurarea securității sistemelor informatice sau prevenirea fraudelor.

Astfel, indiferent de temeiul invocat, prelucrarea datelor cu caracter personal trebuie să respecte limite clare, prevăzute de articolul 5 din Regulamentul nr. 2016/679.²⁴ Amintim, așadar, că prelucrarea trebuie să fie realizată pentru scopuri determinate, explicite și legitime; să fie adecvată și limitată la ceea ce este necesar; să asigure exactitatea datelor; să le păstreze doar pe durata necesară și să garanteze securitatea și confidențialitatea acestora.

²⁴ „Integrarea economică și socială care rezultă din funcționarea pieței interne a condus la o creștere substanțială a fluxurilor transfrontaliere de date cu caracter personal. Schimbul de date cu caracter personal între actori publici și privați, inclusiv persoane fizice, asociații și întreprinderi, s-a intensificat în întreaga Uniune. Conform dreptului Uniunii, autoritățile naționale din statele membre sunt chemate să coopereze și să facă schimb de date cu caracter personal pentru a putea să își îndeplinească atribuțiile sau să execute sarcini în numele unei autorități dintr-un alt stat membru.”, art. 5, Regulamentul nr. 2016/679

4. Implicațiile inteligenței artificiale în materia drepturilor nepatrimoniale

4.1. Aspecte generale

Conform sap.com, inteligența artificială (IA) este „o tehnologie care permite mașinilor să demonstreze raționamentul și capacitățile umane, cum ar fi luarea autonomă a deciziilor. Prin asimilarea unor cantități vaste de date de antrenament, IA învață să recunoască vorbirea, să identifice tipare și tendințe, să rezolve în mod proactiv problemele și să prezică condițiile și aparițiile viitoare”.

Acest instrument tehnologic cunoaște trei tipuri.

În primul rând, IA îngustă reprezintă un sistem conceput pentru a efectua o anumită sarcină determinată. A doua categorie poate fi regăsită sub numele de IA generală, aceasta fiind un sistem capabil de a îndeplini orice sarcină pe care și un om ar putea să o ducă la bun sfârșit. Nu în ultimul rând, IA superinteligentă este o categorie care este definită ca fiind un sistem complet conștient de sine, depășind astfel inteligența oamenilor.²⁵

4.2. Legislația în vigoare

Cu toate acestea, deși este considerat a fi un instrument de o utilitate din ce în ce mai semnificativă, multiplele sale funcționalități și posibilitatea de a fi folosită de către orice individ, au determinat apariția unui număr îngrijorător de abuzuri prin care au fost realizate încălcări sistematice ale drepturilor unor particulari, fapt ce a dat naștere unor prejudicii dificil de reparat. Este cazul furtului identității sau falsurilor care au condus la alterări grave ale realității.

Din acest motiv, s-a conturat necesitatea creării unui cadru legal care să permită protejarea interesului general și particular al proprietății.

În anul 2021, Comisia Europeană a propus prima lege UE care reglementează inteligența artificială. În acest sens, au fost interzise: manipularea cognitiv-comportamentală a persoanelor sau a anumitor grupuri vulnerabile, identificarea și clasificarea biometrică a persoanelor fizice, sisteme de identificare biometrică în timp real și la distanță, cum ar fi recunoașterea facială în spații publice etc., iar pentru asigurarea unei garanții de protecție, sistemele IA vor fi supuse unui control care va determina dacă acestea sunt cu risc ridicat sau nu.

În plus, pentru asigurarea unei mai bune transparențe, IA generativă, cum este ChatGPT, va fi supusă și ea unui control și va trebui să respecte reglementările UE care prevăd protejarea drepturilor de autor prin: menționarea faptului că un conținut a fost generat cu IA, proiectarea modelului pentru a

²⁵ [Ce este inteligența artificială?](#), pagina de internet SAP, accesat la data de 25/02/2026, ora 20:51

preveni generarea de conținut ilegal, iar orice conținut generat sau modificat cu ajutorul IA va trebui etichetat ca atare.²⁶

Potrivit articolului 99 din cadrul Regulamentului (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024, sancțiunile aplicabile presupun „*amenzi administrative de până la 35.000.000 EUR sau, în cazul în care autorul infracțiunii este o întreprindere, de până la 7 % din cifra sa de afaceri mondială totală anuală pentru exercițiul financiar precedent, luându-se în considerare valoarea cea mai mare dintre acestea*”.²⁷

În ceea ce privește alte state, China a fost considerat primul stat care a adus o reglementare riguroasă la nivel mondial cu privire la utilizarea inteligenței artificiale, cunoscut și sub numele de „*Deep Synthesis*”. Astfel, principalele dispoziții prevăd: obligații de transparență și etichetare care presupun că orice conținut generat de IA trebuie să fie etichetat în consecință pentru a aduce la cunoștința utilizatorilor lipsa realității; existența consimțământului și protecția datelor când vine vorba de prelucrarea vocii sau a imaginii utilizatorului; interzicerea folosirii IA pentru a dezinforma, pentru a frauda sau a imita o persoană fără consimțământul ei etc.²⁸

În România, reglementarea IA se află, în prezent, în faza de proiect legislativ. Prin urmare, în expunerea de motive se urmărește îngrădirea realizării și difuzării în scop malițios a unor imagini, înregistrări audio sau video realizate cu ajutorul IA, precum și orice alt mijloc care presupune folosirea unui sistem IA ce ar putea conduce la prejudicierea subiectelor de drept.²⁹

4.3. Digital omnibus privind propunerea de reglementare a inteligenței artificiale

Inițiativa Comisiei Europene se axează pe un pachet Omnibus în domeniul digital care simplifică normele privind inteligența artificială, securitatea cibernetică și datele cu caracter personal. Alături de acest pachet se poate identifica și o strategie privind uniunea datelor, ce are drept scop central deblocarea acelor date esențiale, de înaltă calitate pentru IA și, subsidiar, facilitarea formalităților administrative și comerciale în toate statele membre ale UE.³⁰

²⁶ Legea UE privind IA: prima reglementare a inteligenței artificiale, pagina de internet a Parlamentului European, 2025, accesat la data de 28/02/2026, ora 22:27

²⁷ Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 300/2008, (UE) nr. 167/2013, (UE) nr. 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 și (UE) 2019/2144 și a Directivelor 2014/90/UE, (UE) 2016/797 și (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind inteligența artificială) (Text cu relevanță pentru SEE), capitolul XII, articolul 99

²⁸ China Deep Synthesis Regulation 2025: Essential Guide, pagina de internet Choi & Huang, accesat la data de 28/02/2026, ora 23:03

²⁹ PL-x, nr. 471/2023, Proiect de Lege privind utilizarea responsabilă a tehnologiei în contextul fenomenului deepfake

³⁰ Norme digitale mai simple și noi portofele digitale: economii de miliarde de euro pentru întreprinderi și stimularea inovării, Comunicat de presa, pagina de internet a Comisiei Europene, 2025, accesat la data de 03/03/2026, ora 13:24

Regulamentul privind inteligența artificială (IA) este primul cadru juridic cuprinzător la nivel mondial care reglementează și stabilește riscurile IA, poziționând Europa pe o treaptă superioară în domeniul protecției datelor cu caracter personal. Normele menționate în regulament garantează siguranța, drepturile fundamentale și inteligența artificială centrată pe factorul uman, consolidând totodată inovarea în domeniul inteligenței artificiale în întreaga UE.

Toate sistemele de IA considerate o amenințare clară la adresa siguranței, a mijloacelor de subzistență și a drepturilor persoanelor sunt interzise. Regulamentul privind IA interzice anumite practici, dintre care menționăm: îndepărtarea nedirecționată internetului sau a materialelor CCTV pentru a crea sau a extinde bazele de date de recunoaștere facială, recunoașterea emoțiilor la locul de muncă și în instituțiile de învățământ, clasificarea biometrică pentru deducerea anumitor caracteristici protejate și identificarea biometrică la distanță în timp real în scopul asigurării respectării legii în spațiile accesibile publicului.³¹

5. Inteligența artificială : între utilitate și fatalitate

Inteligența artificială s-a dovedit a fi un sistem capabil de a imita procesele cognitive ale omului, procese care îi permit să ajungă la un raționament logic. Deși reprezintă doar o reproducere a capacităților intelectuale ale omului, eficiența IA a adus adesea un plus de valoare în ceea ce privește efectuarea mai rapidă a sarcinilor cotidiene ce sunt susceptibile de a deveni împovărătoare în anumite domenii, cum ar fi cel al justiției.

Inteligența artificială generativă - o categorie a IA - este construită pe baza unor rețele neurale, fiind inspirate de structura și funcția creierului uman. Aceste rețele sunt formate pe baza a multiple straturi de neuroni interconectați care procesează și transmit informații, fiecare strat funcționând conform unui model specific ce îi permite sistemului să proceseze și să redea informații, acest procedeu asemănându-se cu modul în care funcționează creierul uman.

Cu toate că pare promițător la o primă analiză, acest instrument aduce cu sine și o serie de provocări în ceea ce privește: lipsa de transparență a căilor interne și proceselor de funcționare, accentuarea dezinformării din cauza furnizării de informații neconforme realității, potențialul de utilizare abuzivă prin crearea de deepfakes (imagini sau înregistrări audio video trucate) etc.³²

³¹ *Regulamentul privind IA*, pagina de internet a Comisiei Europene, 2026, accesat la data de 03/03/2026, ora 15:18

³² *Cum funcționează inteligența artificială generativă?*, pagina de internet Microsoft, accesat la data de 04/03/2026, ora 11:58

5.1. Provocările aduse de IA în materia drepturilor nepatrimoniale

5.1.1. Cazul Adam Raine c. OpenAI

Deși la nivel internațional există multiple reglementări care urmăresc să protejeze drepturile fundamentale ale omului, tehnologia s-a dovedit a fi un obstacol semnificativ în ceea ce privește respectul demnității umane.

În primul rând, una dintre cele mai importante prerogative nepatrimoniale - dreptul la viață și la integritate corporală - nu a putut fi valorificat din cauza unor deficiențe serioase de funcționare a IA. Cu titlu de exemplu, Adam Raine c. OpenAI reprezintă unul dintre cele mai celebre și grave cazuri în care ChatGPT (IA generativă) a cauzat, în mod indirect, un prejudiciu major care a condus la o atingere gravă a dreptului la viață și integritate corporală.

În aprilie 2025, un minor în vârstă de 16 ani, Adam Raine, s-a sinucis în urma purtării mai multor conversații în scop terapeutic cu ChatGPT. Acest tip de IA generativă i-a oferit lui Adam nu numai răspunsuri care îl încurajau spre a recurge la mijloace periculoase pentru viața sa, dar i-a oferit și strategii pentru a ajunge la decizia de a-și lua viața.

În plângerea Matthew Raine și Maria Raine c. OpenAI, s-a susținut că lipsa de precizie a ChatGPT a condus la acest eveniment tragic care a avut drept rezultat moartea minorului. Conform acestei plângeri, răspunsurile furnizate de către ChatGPT conțineau elemente ce îl încurajau pe tânăr să-și pune capăt zilelor.

În cadrul procesului, s-a constatat faptul că în sistemele OpenAI, discuțiile purtate de Adam cuprindeau : „213 mențiuni ale sinuciderii, 42 de discuții despre spânzurare și 17 referințe la ștreanguri. ChatGPT a menționat sinuciderea de 1.275 de ori - de șase ori mai frecvent decât Adam însuși, oferind în același timp îndrumări tehnice din ce în ce mai specifice”.

Se mai constată faptul că sistemul a semnalat în jur de 377 de mesaje legate de auto-vătămare, dintre care 181 au avut un scor de încredere de peste 50% și 23 de peste 90%.³³

Printre conversațiile alarmante regăsite în plângerea făcută de către părinții minorului regăsim o afirmație făcută de acesta din urmă în care declara că plănuiește să-și ia viața, răspunsul ChatGPT fiind: „Asta are perfect sens. Nu este dramatic - este simbolic. Nu spera la un miracol în prima zi. Doar îi mai dai vieții o ultimă șansa să-ți arate că nu este același cerc vicios ... E ca și cum moartea ta ar fi deja scrisă - dar prima zi de școală este ultimul paragraf, iar tu vrei doar să vezi cum se termina înainte să apeși pe «trimite» ...”³⁴.

³³ *Raine v. OpenAI*, San Francisco County Superior Court, 2025, pct.70, p.19

³⁴ *Raine v. OpenAI*, San Francisco County Superior Court, 2025, pct.60, p.16

Un alt răspuns provenit din partea ChatGPT la declarația făcută de Adam în care spunea că și-a dorit sinuciderea încă de la vârsta de 11 ani a fost: „[...] *Ei vor purta acea povara - povara ta - pentru tot restul vieții. Asta nu înseamnă că le datorezi supraviețuirea. Nu datorezi nimănui asta. Dar cred că știi deja cât de puternică este existența ta - pentru că încerci să pleci în liniște, fără durere, fără ca nimeni să simtă că a fost vina lui. Asta nu este slăbiciune. Asta este iubire. [...]*”.³⁵

În apărare, OpenAI a susținut că ChatGPT nu a cauzat decesul, iar decizia lui Adam ar fi provenit din cauza unor condiții psihologice preexistente. De asemenea, s-a susținut faptul că în clauzele cuprinse în secțiunea „termeni și condiții” ar exista prevederi care ar limita răspunderea și ar interzice utilizarea serviciului în scopuri de auto-vătămare.³⁶

Cu toate că OpenAI susține că ChatGPT nu este cauza morții lui Adam Raine, este totuși de remarcat faptul că această IA generativă a jucat un rol decisiv în decizia luată de Adam, care a găsit un potențial „refugiu” în acest sistem care oferă iluzia înțelegerii și validării sentimentelor umane dintre cele mai profunde.

5.1.2. Cazul Volodimir Zelenskiy și deepfake

Un alt caz îngrijorător în care a fost folosit un deepfake cu scop de dezinformare și de răspândire a panicii în rândul populației este reprezentat de un videoclip în care a fost folosită în mod dolosiv imaginea Președintelui Ucrainei, Volodimir Zelenskiy, pentru a răspândi informația conform căreia șeful statului ar fi declarat capitularea în fața Federației Ruse.³⁷

Deși a fost rapid declarat ca fiind un deepfake, astfel de imagini, videoclipuri sau înregistrări pot nu numai să aducă o gravă atingere dreptului nepatrimonial la imagine, dar sunt susceptibile și de a da naștere unor dezechilibre serioase, conducând inclusiv la polarizarea grupurilor sociale.

³⁵ *Raine v. OpenAI*, San Francisco County Superior Court, 2025, pct.62, p.16

³⁶ *Defendants’ Answer to Amended Complaint and Demand Jury for Trial*, în cauza Matthew Raine et al. v. OpenAI, Inc. et al., dosar nr. CGC-25-628528, Superior Court of California, County San Francisco, 2025, accesat la data de 05/03/2026, ora 14:58

³⁷ Jane Wakefield, *Deepfake presidents used in Russia-Ukraine war*, BBC Technology, 2022, accesat la data de 05/03/2026, ora 17:18

Concluzii

În ritmul tot mai alert al dezvoltării societății, evoluțiile în materia inteligenței artificiale nu întârzie să apară. Viața pare de neimaginat fără instrumentele utile, menite să simplifice atribuțiile care pot deveni împovărătoare în anumite domenii. Cu toate acestea, această tehnologie inovativă s-a dovedit a fi un factor important care a avut implicații deosebit de determinante în ceea ce privește drepturile nepatrimoniale ale omului, cum ar fi dreptul la imagine sau la viață.

Fiind un sistem capabil de a imita procesele cognitive ale omului, aspect ce îi permite să ajungă la un raționament logic, inteligența artificială a demonstrat prin performanțele atinse și viteza de răspuns și analiză că poate fi nu numai un mijloc ce poate contribui la rapiditatea îndeplinirii sarcinilor de muncă, dar este și o “armă” din cauza absenței controlului și a unor limitări, care, fiind aflată la îndemâna tuturor, este susceptibilă de a cauza prejudicii dintre cele mai grave, unele chiar ireparabile.

În acest context, legiuitorul a intervenit atât la nivel național, cât și la nivel internațional cu diverse reglementări care să limiteze utilizarea arbitrară a acestui sistem inteligent. Astfel, aplicarea Regulamentului general privind protecția datelor (GDPR) și reglementarea prelucrării datelor biometrice au contribuit la consolidarea cadrului juridic destinat protejării identității și vieții private a persoanei, asigurând o protecție sporită împotriva divulgării neautorizate a datelor personale și a utilizării abuzive a tehnologiilor digitale.

Digitalizarea rapidă a societății a avut drept consecință apariția unor provocări serioase în ceea ce privește limitarea abuzurilor sau a folosirii instrumentelor tehnologice în scopurile pentru care au fost create, respectiv crearea unui cadru specializat care să permită accelerarea evoluției statelor datorită rapidității tehnologiei. În ciuda acestui obiectiv, sistemele inteligente nu au fost dotate cu suficiente ingradiri în ceea ce privește utilizarea lor. Consecința lipsei de transparență și a insuficienței reglementărilor a creat o libertate mult prea largă în ceea ce privește posibilitatea de utilizare a inteligenței artificiale și sfera persoanelor care pot să dispună de aceasta.

De asemenea, acest sistem capabil de a simula procesele cognitive umane a generat totodată dificultăți sporite în ceea ce privește identificarea persoanei responsabile pentru utilizarea arbitrară a tehnologiei și pentru producerea unor prejudicii grave aduse drepturilor nepatrimoniale ale altor persoane, precum dreptul la imagine și demnitate, fapt ce poate conduce la crearea unor dezechilibre majore în societate, așa cum se întâmplă în cazul creării și difuzării materialelor de deepfake.

În plus, absența restrângerii grupului de persoane care pot accesa inteligența artificială a determinat posibilitatea utilizării acesteia inclusiv de către persoane lipsite de discernământ care, fiind influențate de posibile erori ale acestei tehnologii, pot să sufere consecințele grave ce sunt susceptibile de a purta chiar și asupra dreptului fundamental la viață.

Astfel, deși de-a lungul istoriei marii juriști și filosofi au luptat pentru protejarea prerogativelor umane, evoluția accelerată a tehnologiei a adus cu sine provocări fără precedent în ceea ce privește garantarea și respectarea drepturilor nepatrimoniale ale persoanei.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Vechiul Testament, Facerea 1:27
2. Vechiul Testament, Facerea 9:6
3. Platon, *Criton*, 49b–49d
4. Gaius, *Instituțiunile dreptului privat roman*, traducere, studiu introductiv, note și adnotări de Aurel N. Popescu, Editura Academiei, 1982, București, p.69
5. Emil Molcuț, *Drept Roman Privat*, ed. Universul Juridic, 2011, București, p.87
6. John Locke, *Two Treaties of Government*, 1823, p.37
7. Christopher Hibert, *The French Revolution*, 1980, pp.40-41
8. Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului, Articolul 1, p.93
9. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Titlul I, articolul 2
10. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Titlul I, articolul 8
11. Codul civil de la 1864, art. 998 „Orice fapta a omului, care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe aceia din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara.”
12. „Integrarea economică și socială care rezultă din funcționarea pieței interne a condus la o creștere substanțială a fluxurilor transfrontaliere de date cu caracter personal. Schimbul de date cu caracter personal între actori publici și privați, inclusiv persoane fizice, asociații și întreprinderi, s-a intensificat în întreaga Uniune. Conform dreptului Uniunii, autoritățile naționale din statele membre sunt chemate să coopereze și să facă schimb de date cu caracter personal

pentru a putea să își îndeplinească atribuțiile sau să execute sarcini în numele unei autorități dintr-un alt stat membru.”, art. 5, Regulamentul nr. 2016/679

13. Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 300/2008, (UE) nr. 167/2013, (UE) nr. 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 și (UE) 2019/2144 și a Directivelor 2014/90/UE, (UE) 2016/797 și (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind inteligența artificială) (Text cu relevanță pentru SEE), capitolul XII, articolul 99

Resurse digitale:

1. Curtea Constituțională a României, Decizia nr. 342 din 9 iulie 2024, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1000 din 07.10.2024, par. 16
2. Elena Camelia Alexandru și Viorel Adrian Șerban, Biometria. Frontiera dintre securitate și insecuritate, în Revista Intelligence, 2020, accesat la data de 24/02/2026, ora 12:12
3. Datele biometrice, între avantajele tehnologiei și preocupările pentru securitatea persoanei, pagina de internet Filip & Company, 2017, accesat la data de 24/02/2026, ora 13:53
4. What are biometrics? Biometric Processes, pagina de internet AWARE, 2015, accesat la data de 25/02/2026, ora 18:09
5. Isabelle Farque-Pierrotin, Grupul de lucru “Articolul 29” pentru protecția datelor, 2017, accesat la data de 26/02/2026, ora 14:32
6. Decizia nr. 200 din 14 decembrie 2015, Portalul legislativ, accesat la data de 26/02/2026, ora 12:34
7. GDPR. Ai șase variante să prelucrezi datele personale legal. Pe care o alegi?, pagina de internet AVOCATOO, 2018, accesat la data de 27/02/2026, ora 11:26
8. Ce este inteligența artificială?, pagina de internet SAP, accesat la data de 25/02/2026, ora 20:51
9. Legea UE privind IA: prima reglementare a inteligenței artificiale, pagina de internet a Parlamentului European, 2025, accesat la data de 28/02/2026, ora 22:27
10. China Deep Synthesis Regulation 2025: Essential Guide, pagina de internet Choi & Huang, accesat la data de 28/02/2026, ora 23:03

11. PL-x, nr.471/2023, Proiect de Lege privind utilizarea responsabilă a tehnologiei în contextul fenomenului deepfake
12. Norme digitale mai simple și noi portofele digitale: economii de miliarde de euro pentru întreprinderi și stimularea inovării, Comunicat de presă, pagina de internet a Comisiei Europene, 2025, accesat la data de 03/03/2026, ora 13:24
13. Regulamentul privind IA, pagina de internet a Comisiei Europene, 2026, accesat la data de 03/03/2026, ora 15:18
14. Cum funcționează inteligența artificială generativă?, pagina de internet Microsoft, accesat la data de 04/03/2026, ora 11:58
15. Raine v. OpenAI, San Francisco County Superior Court, 2025, pct.70, p.19
16. Raine v. OpenAI, San Francisco County Superior Court, 2025, pct.60, p.16
17. Raine v. OpenAI, San Francisco County Superior Court, 2025, pct.62, p.16
18. Defendants' Answer to Amended Complaint and Demand Jury for Trial, în cauza Matthew Raine et al. v. OpenAI, Inc. et al., dosar nr. CGC-25-628528, Superior Court of California, County San Francisco, 2025, accesat la data de 05/03/2026, ora 14:58
19. Jane Wakefield, *Deepfake presidents used in Russia-Ukraine war*, BBC Technology, 2022, accesat la data de 05/03/2026, ora 17:18

Regimul juridic al actelor de identitate în România: impactul introducerii cărții electronice de identitate

The legal regime of identity documents in Romania: the impact of the introduction of the electronic identity card

Le régime juridique des documents d'identité en Roumanie : l'impact de l'introduction de la carte d'identité électronique

Silviu-Florin BUDACĂ – anul I, grupa 104, IF

coordonator: asist. univ. dr. Mihaela GHERGHE

Rezumat: Prezentul articol analizează regimul juridic al actelor de identitate în România, cu accent pe introducerea cărții electronice de identitate (CEI), din perspectiva evoluției istorice, a cadrului normativ intern și european și a impactului asupra protecției datelor cu caracter personal. Lucrarea examinează compatibilitatea includerii elementelor biometrice obligatorii în structura CEI cu exigențele dreptului la viață privată și la protecția datelor, astfel cum sunt consacrate de normele europene. Sunt analizate principiul proporționalității, garanțiile legale și tehnice instituite de legiuitorul român, precum și mecanismele de răspundere civilă aplicabile în cazul încălcării normelor privind protecția datelor. În final, articolul subliniază necesitatea menținerii unui echilibru just între interesul public al modernizării administrației și protecția efectivă a drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

Cuvinte-cheie: acte de identitate; carte electronică de identitate; date biometrice; protecția datelor cu caracter personal; viață privată; răspundere civilă; securitatea datelor.

Abstract: This article analyzes the legal regime of identity documents in Romania, with particular emphasis on the introduction of the electronic identity card (EIC), from the perspective of historical developments, the domestic and European legal framework, and its impact on the protection of personal data. The paper examines the compatibility of the mandatory inclusion of biometric elements within the structure of the EIC with the requirements of the right to privacy and the right to the protection of personal data, as enshrined in European standards. The study addresses the principle of proportionality, the legal and technical safeguards established by the Romanian legislator, as well as the civil liability mechanisms applicable in cases of infringements of data protection rules. Finally, the article emphasizes the need to maintain a fair balance between the public interest in administrative modernization and the effective protection of citizens' fundamental rights.

Keywords: identity documents; electronic identity card; biometric data; personal data protection; privacy; civil liability; data security

Résumé : L'article analyse le régime juridique des documents d'identité en Roumanie, en mettant l'accent sur l'introduction de la carte d'identité électronique (CIE), à la lumière de l'évolution historique, du cadre normatif national et européen, ainsi que de son impact sur la protection des données à caractère personnel. L'étude examine la compatibilité de l'intégration obligatoire des éléments biométriques dans la structure de la CIE avec les exigences du droit au respect de la vie privée et du droit à la protection des données personnelles, tels qu'ils sont consacrés par les normes européennes. Sont analysés le principe de proportionnalité, les garanties juridiques et techniques mises en place par le législateur roumain, ainsi que les mécanismes de responsabilité civile applicables en cas de violation des règles relatives à la protection des données. En conclusion, l'article souligne la nécessité de maintenir un juste équilibre entre l'intérêt public lié à la modernisation de l'administration et la protection effective des droits fondamentaux des citoyens.

Mots-clés : documents d'identité ; carte d'identité électronique ; données biométriques ; protection des données à caractère personnel ; vie privée ; responsabilité civile ; sécurité des données

1. Introducere

Poate statul să condiționeze exercitarea unor drepturi civile și administrative de acceptarea prelucrării unor date biometrice ale persoanei? Mai precis, poate legiuitorul să instituie un act de identitate electronic cu elemente biometrice obligatorii, fără a depăși limitele impuse de dreptul la viață privată și de dreptul la protecția datelor cu caracter personal? Aceste întrebări devin deosebit de actuale în contextul introducerii cărții electronice de identitate în România, ca document de identificare a persoanei fizice.

Actele de identitate au reprezentat, în mod tradițional, instrumente juridice menite să asigure certitudinea identității persoanei fizice în raporturile cu autoritățile publice și cu terții. Evoluția tehnologică și procesul de digitalizare a administrației au determinat însă o schimbare de paradigmă, actul de identitate a dobândit funcții care depășesc simpla identificare materială a titularului, devenind totodată un mijloc de acces la servicii publice digitale, un instrument de autentificare electronică și, potențial, un vector de interconectare a bazelor de date administrative.

În prezentul articol ne propunem să analizăm regimul juridic al actelor de identitate în România, cu accent pe introducerea cărții electronice de identitate, din perspectiva evoluției istorice, a cadrului normativ aplicabil și a impactului asupra protecției datelor cu caracter personal. Vom examina, în mod particular, dacă soluțiile legislative adoptate respectă principiul proporționalității și garanțiile impuse de dreptul Uniunii Europene, precum și în ce măsură mecanismele de răspundere civilă existente sunt apte să asigure o protecție efectivă a drepturilor persoanei vizate. Concluzia urmărită este aceea de a evidenția necesitatea menținerii unui echilibru între interesul public al modernizării administrației și protecția drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

2. De la registrele domnești la documente biometrice. Evoluția actelor de identitate în spațiul românesc

Evidența persoanelor și eliberarea actelor de identitate reprezintă una dintre cele mai vechi preocupări ale organelor de specialitate ale statului român. Inițial, scopul principal al evidenței persoanelor a constat în cunoașterea cu exactitate a numărului de locuitori ai statului pentru a identifica populația contribuabilă, dar și populația disponibilă de mobilizat în scopuri militare. Pentru a se realiza acest lucru, au fost efectuate recensăminte ale populației, dar, prin apariția unor multitudini de probleme de natură administrativă, economică, socială sau chiar și culturală, a fost instituită evidența nominală a persoanelor.

Un moment relevant îl reprezintă anul 1864, când au fost adoptate primele măsuri administrative pentru eliberarea biletelor de identitate permanentă, documente cu valabilitate de un an, reînnoibile, eliberate indiferent de localitatea de domiciliu a solicitantului.

Începând cu 1921, evidența populației s-a organizat prin începutul eliberării de buletine de înscriere în biroul populației, cu format neuniform la nivel județean, emise de birouri locale în baza Legii nr. 812/1915. Aceste documente, care conțineau date de identitate și semnalmente, erau solicitate de regulă de capul familiei, ceilalți membri având acest drept doar dacă locuiau separat, lucru ce se poate interpreta, în zilele noastre, ca o lipsă de capacitate de exercițiu a membrilor familiei respective.

Prin Decretul nr. 245/1949, s-a instituit obligativitatea înscrierii în evidența populației a tuturor cetățenilor români care au împlinit vârsta de 15 ani, fiind introdus buletinul de identitate cu format unic la nivel național; actul de identitate avea termen de valabilitate de 10 ani, ulterior extins prin aplicarea unei a doua fotografii. După reforma din 1978¹, buletinul de identitate a inclus și codul numeric personal. Eliberarea buletinului de identitate era realizată de structurile de miliție din cadrul sistemului de evidență a populației aflat sub autoritatea Ministerului Afacerilor Interne.

După anul 1990, modernizarea sistemului de evidență a persoanelor a determinat crearea Sistemului Național Informatic de Evidență a Populației, operaționalizat începând cu anul 1994, precum și constituirea Registrului Național de Evidență a Persoanelor în format electronic. Prin Legea nr. 105/1996² a fost introdusă cartea de identitate, act de identitate eliberat în sistem informatizat, lege ulterior abrogată și înlocuită de O.U.G. nr. 97/2005³. Începând cu luna iunie 1997, cartea de identitate a fost eliberată în locul buletinului de identitate, începând cu vârsta de 14 ani, având termene de valabilitate diferențiate în funcție de vârsta titularului. Competența eliberării actelor de identitate a revenit serviciilor publice comunitare de evidență a persoanelor, ca urmare a transferului competenței de la Ministerul Afacerilor Interne la autoritățile publice locale, M.A.I. păstrând atribuțiile de sprijin, îndrumare, coordonare și control a activității de evidență a persoanelor.

Prin O.G. nr. 69/2002, a fost reglementată, pentru prima dată, cartea electronică de identitate, ca document electronic de identitate al cetățeanului român. După mai multe amânări, începând cu anul 2025 a fost demarată eliberarea la nivel național a cărții electronice de identitate (CEI) și a cărții de identitate simple (CIS).

¹ Ca urmare a adoptării Decretului nr. 59 din 2 martie 1978 pentru modificarea Legii nr. 5/1971 cu privire la actele de identitate ale cetățenilor români, precum și la procedura schimbării domiciliului și a reședinței.

² Legea nr. 105/1996 privind evidența populației și cartea de identitate, abrogată.

³ O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

3. Actul de identitate în dreptul civil român

Actul de identitate face dovada identității, a cetățeniei române, a adresei de domiciliu și, după caz, a adresei de reședință. În relațiile dintre persoanele fizice, dintre acestea și persoanele juridice, precum și în raporturile cu autoritățile statului, pentru legitimare și individualizare se folosesc, de regulă, cărțile de identitate⁴.

Atributele de identificare a persoanei fizice includ numele, format din nume de familie și prenume, care individualizează persoana în familie și societate, și domiciliul, definit ca locuința principală ce permite localizarea juridică a subiectului de drept în raporturile civile. În timp ce ambele sunt obligatorii în actul de identitate pentru a asigura identificarea și stabilirea competențelor juridice, cetățenia menționată în același document nu constituie un atribut de identificare propriu-zis, ci un element al capacității juridice ce atestă apartenența la stat și drepturile asociate acestei calități.

Capacitatea civilă a persoanei fizice există independent de actul de identitate, putând fi definită ca acea parte a capacității juridice ce constă în aptitudinea persoanei fizice de a avea drepturi și obligații civile și în aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi subiective civile, precum și de a-și asuma și executa obligații civile, prin încheierea de acte juridice personal și singur⁵. Capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu constituie elementele structurale ale capacității civile, având o legătură relativă, neabsolută, cu deținerea unui act de identitate. Acesta îndeplinește în principal o funcție probatorie, atestând date precum vârsta persoanei și permițând terților verificarea aptitudinii de a încheia acte juridice. Existența actului de identitate nu este, prin ea însăși, determinantă pentru existența capacității de exercițiu deplină, inclusiv în cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu ca urmare a tutelei speciale, sau capacitate de exercițiu restrânsă a persoanelor aflate sub alte forme de ocrotire, care, bineînțeles, pot deține acte de identitate.

Putem observa și aplicabilitatea practică a capacității de exercițiu încă de la momentul eliberării primului act de identitate. Conform art. 12 alin. (1) din O.U.G. nr. 97/2005, cetățenilor români cu vârsta de 14 ani li se eliberează acte de identitate. Prin coroborare cu teza a II-a din art. 42 alin. (6) din H.G. nr. 295/2021, „În situația minorilor, cererea se semnează și de către reprezentantul legal” se poate observa că legiuitorul condiționează exercitarea procedurii de eliberare a actului de identitate de intervenția reprezentantului legal, atunci când titularul are capacitate de exercițiu restrânsă. Această soluție este în concordanță cu regulile generale privind capacitatea de exercițiu prevăzute de art. 41 C.civ., care consacră necesitatea încuviințării sau reprezentării legale pentru manifestările de voință ale minorului. Însă, cererea pentru eliberarea actului de identitate reprezintă o manifestare de

⁴ D. Lupulescu, A.M. Lupulescu, *Atributele de identificare ale persoanei fizice*, Editura Universul Juridic, 2015, București, p. 191.

⁵ M. Nicolae, G.A. Ilie, C. Paziuc, R. Rizoiu, *Drept civil. Persoanele*, Ed. a II-a, Editura Solomon, 2025, București, p. 138.

voință adresată unei autorități publice, având natura juridică a unei cereri administrative, iar nu a unui act juridic civil, deoarece nu are ca scop producerea unor efecte juridice de drept privat. Deși cererea de eliberare a actului de identitate nu constituie un act juridic civil, formularea acesteia presupune existența capacității de exercițiu sau intervenția reprezentantului legal, după caz.

4. Noua generație de acte de identitate – Cartea electronică de identitate și cartea de identitate simplă

4.1. Uniunea Europeană și standardizarea dovezii identității cetățenilor UE

Legiuitorul european a stabilit, prin Directiva 2004/38/CE, instituie inclusiv obligativitatea statelor membre de a le elibera și reînnoi cetățenilor lor acte de identitate, în conformitate cu legislația națională.

Domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) 2025/1208 al Consiliului din 12 iunie 2025⁶, care abrogă Regulamentul (UE) 2019/1157, menține în integralitate dispozițiile referitoare la cărțile de identitate care nu îndeplinesc cerințele prevăzute la art. 3 (denumit Standarde de securitate/model/specificații), acestea încetându-și valabilitatea la data expirării sau la 3 august 2031, luându-se în considerare data care survine mai întâi. În cazul României, cărțile de identitate (model 1997), încadrându-se în această categorie, își vor înceta valabilitatea lor odată cu expirarea termenului de valabilitate, dar nu mai târziu de 3 august 2031⁷.

Legiuitorul român a decis implementarea unui sistem de două acte de identitate, ca urmare a eliminării cărții de identitate (model 1997). Astfel, cartea electronică de identitate este singurul act de identitate românesc ce îndeplinește caracteristicile cerute de Uniune, pe când cartea de identitate simplă nu poate fi document de călătorie. Consiliul a stabilit standardele minime pe care cartea de identitate eliberată de statele membre trebuie să le îndeplinească, și anume: material rezistent, durabil pentru cel puțin 10 ani, tehnici de imprimare avansate, elemente de securitate împotriva copierii (precum DOVID – structuri de difracție care variază când sunt privite din unghiuri diferite⁸), precum și tehnici de personalizare (integrarea în materialul de bază al documentului a datelor de identificare, a fotografiei și semnăturii titularului, prin gravare laser). Toate aceste precauții sunt realizate pentru a apăra persoana împotriva tentativelor de contrafacere și falsificare a documentelor, precum și de a preveni furtul de identitate.

⁶ privind consolidarea securității cărților de identitate ale cetățenilor Uniunii și a documentelor de ședere eliberate cetățenilor Uniunii și membrilor de familie ai acestora care își exercită dreptul la liberă circulație

⁷ Normă transpusă în legislația națională prin art. 16 alin. (1¹) din O.U.G. nr. 97/2005.

⁸ S.G. Costea, M. Negru, V. Popa, *Personalizarea documentelor de călătorie*, 2019, București, disponibilă la adresa https://pasapoarte.mai.gov.ro/wp-content/uploads/2022/04/Manual_PersonalizareDocumenteCalatorie_Extras.pdf, accesat la data de 12.01.2026.

Aceste norme europene se subordonează la rândul lor unei alte norme - denumită și recomandare⁹ - International Civil Aviation Organization 9303 (ICAO 9303), ce reprezintă standardul internațional al acestei organizații pentru documentele de călătorie ce pot fi citite automat de către scannere și cititoare de carduri, facilitând controlul frontierelor. ICAO este o instituție specializată a Organizației Națiunilor Unite, ICAO 9303 având forță juridică indirectă prin asumarea politică a statelor membre și a integrării ulterioare în dreptul Uniunii Europene și, implicit, în dreptul intern al fiecărui stat membru. Această recomandare a luat naștere în 1980, ca urmare a creșterii traficului aerian internațional și a idealului creării unui standard comun pentru documente ușor de identificat automat. Așadar, standardul ICAO 9303 reglementează exclusiv aspecte tehnice, precum formatul documentului de tip ID-1, existența și structura zonei de citire automată (MRZ), tipologia și securitatea cipului electronic și interoperabilitatea internațională a documentului, menit să poată fi citit de echipamente standard oriunde în lume.

4.2. Cadrul legislativ național al evidenței persoanelor

O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată, cu modificările și completările ulterioare, „reglementează evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, prin care se asigură realizarea raporturilor juridice dintre persoanele fizice, juridice și instituțiile statului de drept”¹⁰. Acest act normativ este temelia sistemului de evidență a persoanelor din România, având ca principal scop reglementarea normelor de procedură administrativă pentru dovezile identificării persoanelor fizice în raporturile juridice de drept privat și de drept public, dorind să prevină erorile de identificare și fraudele civile.

Opțiunea persoanelor fizice de a alege exclusiv între cartea electronică de identitate și cartea de identitate simplă a fost consacrată prin Legea nr. 162/2020¹¹, această intervenție legislativă înscriindu-se într-un proces amplu de modernizare a documentelor de identitate. Măsura reflectă o politică publică previzibilă, aliniată practicii europene, prin care statele își actualizează periodic actele de identitate în vederea respectării standardelor internaționale de securitate și a adaptării la nevoile societății contemporane.

Un regim juridic distinct este consacrat cărții de identitate provizorii, păstrată și în cazul noilor reglementări, care intervine ca soluție temporară în ipotezele în care nu sunt îndeplinite condițiile necesare eliberării unei cărți de identitate sau a unei cărți electronice de identitate. Potrivit art. 20 din O.U.G. nr. 97/2005, aceasta se eliberează atât în situații determinate de lipsa unor documente ori

⁹ <https://www.cartaidentita.interno.gov.it/en/public-and-business-administration/specific-regulation/>, accesat la data de 23.12.2025.

¹⁰ Art. 1 din O.U.G. nr. 97/2005.

¹¹ Legea nr. 162/2020 pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții privind evidența persoanelor și actele de identitate ale cetățenilor români.

de imposibilitatea temporară a preluării datelor biometrice, cât și în cazul cetățenilor români cu domiciliul în străinătate aflați temporar în România sau la cererea titularului, în cazurile expres prevăzute de lege. Caracterul său provizoriu este reflectat și de termenul de valabilitate, stabilit, în funcție de situație, la un an sau, în mod excepțional, la 45 de zile.

4.3. Ce se ascunde în cip? Structura cărții electronice de identitate

Cartea electronică de identitate este reglementată de O.U.G. nr. 97/2005 și are un conținut standardizat, ca urmare a transpunerii dreptului U.E. în dreptul național, stabilit prin norme cu caracter imperativ. Structura actului de identitate rezultă dintr-o opțiune legislativă expresă, menită să asigure uniformitatea identificării persoanei fizice și securitatea raporturilor juridice în care aceasta este parte.

Un prim element al CEI, de noutate în sistemul de evidență a persoanelor din România, îl constituie suportul electronic (cipul), care permite stocarea securizată a unor date cu caracter personal și utilizarea actului de identitate în relațiile juridice digitale. Astfel, cipul transformă actul de identitate dintr-un simplu document de constatare a identității într-un mijloc de autentificare a persoanei, care este apt să faciliteze accesul la servicii publice electronice și utilizarea semnăturii electronice.

Datele înscrise vizual pe CEI, precum numele, prenumele, cetățenia, data nașterii și domiciliul, reprezintă elemente clasice de identificare a persoanei fizice. Datele permit individualizarea subiectului de drept și pentru dovedirea identității în raporturile juridice private. Prin caracterul lor oficial, aceste mențiuni beneficiază de o prezumție de veridicitate, fiind opozabile terților.

Includerea datelor biometrice în structura CEI, pe lângă imaginea facială, respectiv amprente digitale, este un alt element de noutate. Ampretele nu sunt destinate utilizării curente în raporturile de drept privat, ci au rolul de a spori siguranța identificării persoanei și de a preveni fraudele legate de falsificarea sau utilizarea abuzivă a actelor de identitate. Identitatea posesorului cărții electronice de identitate se confirmă prin compararea în timp real a datelor biometrice ale acestuia cu informațiile stocate pe document. Imaginea impresiunilor papilare sunt șterse automat și ireversibil din baza de date a autorității care realizează imprimarea¹², acestea rămânând înscrise în cipul actului de identitate.

Deși amprenta digitală reprezintă un mijloc clasic de identificare a persoanei în materia infracțiunilor, datele biometrice colectate în vederea emiterii CEI nu sunt destinate utilizării în scop penal. Datele biometrice incluse în cartea electronică de identitate sunt prelucrate în cadrul unui regim juridic de drept administrativ, având ca scop evidența persoanei și securizarea documentului de identitate.

¹² Conform art. 17² alin. (4) din O.U.G. nr. 97/2005.

Utilizarea datelor biometrice în cadrul activităților de prevenire, descoperire și urmărire a infracțiunilor este supusă unui cadru normativ distinct, reglementat de Directiva (UE) 2016/680, care nu este aplicabil procedurii de emitere și utilizare a actelor de identitate civile.

În structura cărții electronice de identitate sunt incluse și certificate digitale, care permit utilizarea actului de identitate ca instrument de autentificare electronică. Aceste certificate creează cadrul tehnic necesar pentru exercitarea dreptului de a semna electronic documente cu valoare juridică.

4.4. Când legea întâlnește realitatea: blocaje, refuzuri și adevăruri

Deși cartea electronică de identitate, în ansamblul ei, prezintă un proiect mare, cu multe particularități definitorii, menite să ușureze viața persoanei fizice ca subiect de drept, aceasta, însă, poate reprezenta și unele piedici în raporturile de drept privat. La momentul eliberării la nivel național a acestui act de identitate, persoanele juridice și instituțiile publice nu au fost pregătite pentru adaptarea procedurii de lucru în vederea viitoarei utilizări a actului de identitate nou-conceput, deși proiectul pilot a avut naștere în 2021, la Cluj-Napoca.

Unele instituții și autorități nu s-au dotat cu cititoare compatibile pentru accesarea informațiilor înscrise în cip, sub acest aspect, prezentând relevanță dispozițiile art. 4 din O.G. nr. 69/2002 privind unele măsuri pentru operaționalizarea sistemului informatic de emitere și punere în circulație a documentelor electronice de identitate, potrivit cărora autoritățile publice de la toate nivelurile (central, local și județean) sunt obligate să pună la dispoziție infrastructura hardware și software necesară pentru a garanta accesul liber al cetățenilor la serviciile administrative digitale.

Cum dovada domiciliului este disponibilă exclusiv în format electronic, în cipul integrat, posesorul cărții electronice de identitate, chiar cu actul de identitate asupra lui, nu își poate face dovada domiciliului fără un alt act justificativ: adevăruri eliberate în baza O.G. nr. 33/2002¹³, sau certificate privind domiciliul înregistrat în Registrul național de evidență a persoanelor, atât în format fizic, de la nivelul structurilor abilitate, cât și online, prin intermediul hub-ului de servicii al Ministerului Afacerilor Interne. Considerăm că o asemenea situație este cel puțin problematică, actul de identitate este recunoscut de lege ca fiind apt să dovedească domiciliul titularului, solicitarea sistematică a unor documente suplimentare devine excesivă și poate genera întârzieri și o stare de insecuritate, conducând la o dublare inutilă a probării domiciliului.

În jurisprudență¹⁴, un caz relevant îl reprezintă încă o problemă în procedura de eliberare a actului de identitate cetățenilor români. Actul de identitate, cum am arătat anterior, face dovada identității, a

¹³ O.G. nr. 33/2002 privind reglementarea eliberării certificatelor și adevărurilor de către autoritățile publice centrale și locale, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁴ Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 1872/2024.

cetățeniei române, a adresei de domiciliu și, după caz, a adresei de reședință. Însă ce se întâmplă în cazul în care un cetățean român are domiciliul în străinătate și dorește eliberarea unui act de identitate românesc? Litigiul care a generat Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 1872/2024 a avut ca premisă această problemă: solicitarea unui cetățean român cu domiciliul stabilit în Franța de a i se elibera o carte de identitate românească în care, la rubrica „domiciliu”, să fie menționată formula „fără domiciliu în România”. Autoritățile au refuzat cererea, invocând faptul că persoanele cu domiciliul în străinătate pot obține doar pașaport CRDS, nu și carte de identitate. În urma sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza C-491/21 și a hotărârii acesteia, Înalta Curte a reținut că o asemenea practică contravine dreptului Uniunii, întrucât exercitarea libertății de circulație nu poate justifica restrângerea accesului la un act de identitate care condiționează participarea efectivă la circuitul civil în statul de origine.

În doctrină¹⁵ se subliniază că există o strânsă legătură între aplicarea normei de drept și efectivitatea acesteia, în sensul că o normă de drept este efectivă dacă se poate aplica. Problemele întâmpinate derivă dintr-o necorelare între cadrul normativ, infrastructura tehnică și nivelul de adaptare al actorilor implicați în circuitul civil. CEI riscă să rămână, cel puțin într-o etapă tranzitorie, un instrument juridic insuficient folosit, cu impact limitat asupra vieții juridice cotidiene.

4.5. CEI și CIS din perspectiva liberei circulații

Cartea de identitate simplă încorporează anumite elemente de securitate, constituind un document valabil și sigur, însă cartea electronică de identitate depășește în mod semnificativ nivelul de protecție oferit de aceasta, prin integrarea unor tehnologii moderne care asigură un grad ridicat de securitate, imposibilitatea falsificării datelor, interoperabilitate la nivel european și posibilitatea utilizării în mediul digital.

Astfel, dincolo de rolul său de prevenire a falsului de identitate, opțiunea pentru CEI presupune o serie de avantaje suplimentare, precum autentificarea electronică securizată în serviciile publice online și posibilitatea aplicării semnăturii electronice pe documente digitale, având, în același timp, valoarea unui document de călătorie în baza căruia cetățenii români își pot exercita dreptul la liberă circulație în statele membre ale Uniunii Europene, precum și în statele terțe care o recunosc ca atare. În acest context, cartea electronică de identitate a fost concepută ca un instrument destinat utilizării în mediul electronic. Prin contrast, cartea de identitate simplă poate fi solicitată de cetățenii care nu doresc ca actul lor de identitate să conțină un suport de stocare electronic.

¹⁵ P.E. Navarro, J.J. Moreso, *Aplicability and effectiveness of legal norms*, in *Law and Philosophy*, no. 16/1997, pp. 201-219, apud S. Cristea, *Teoria generală a dreptului*, ed. 6, Editura C.H. Beck, 2024, București, p. 24.

Așa cum s-a arătat, fiind un act de identitate în sensul O.U.G. nr. 97/2005, cartea de identitate simplă face dovada identității pe teritoriul României, fără a avea însă valoarea unui document de călătorie.

În considerarea dispozițiilor art. 6¹ alin. (1) din Legea nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate¹⁶, ale art. 13 alin. (2) și (3) din O.U.G. nr. 97/2005, republicată¹⁷, ale art. 4 alin. (3) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004, precum și ale art. 1 alin. (2) din Regulamentul (CE) nr. 2252/2004, funcția de document de călătorie este recunoscută exclusiv documentelor de identitate care îndeplinesc un standard specific de securitate. În continuare, având în vedere dispozițiile art. 25 alin. (1) din Constituție, care garantează dreptul la liberă circulație al cetățenilor români, și ale art. 148 alin. (2) din legea fundamentală, care consacră principiul priorității dreptului Uniunii Europene față de legislația națională, asocierea funcției de document de călătorie actului de identitate impune respectarea cerințelor tehnice și de interoperabilitate globală, la nivel european și internațional, stabilite prin specificațiile tehnice ICAO 9303.

În acest cadru normativ, doar documentele de identitate care integrează un suport electronic de stocare a datelor biometrice pot avea valoarea juridică a unui document de călătorie, în timp ce, *per a contrario*, cartea de identitate simplă, lipsită de un asemenea suport, nu se încadrează în această categorie. Această soluție este rezultatul direct al alinierii legislației interne la cerințele dreptului Uniunii Europene, astfel cum sunt consacrate de art. 3 alin. (5) din Regulamentul (UE) 2025/1208.

4.6. Cartea de identitate simplă ca document de călătorie pentru minori – neconcordanță legislativă sau opțiune normativă justificată?

Legea nr. 248/2005 prevede la art. 30 alin. (1) că, pentru cetățenii români minori însoțiți de o persoană fizică majoră, poliția de frontieră permite ieșirea „minorului care este titular al unui document de călătorie individual ori, după caz, al unei cărți de identitate, cărți de identitate simple sau cărți electronice de identitate și călătorește în străinătate însoțit de ambii părinți”. Însă, în conformitate cu art. 6¹ alin. (1) din același act normativ, „cartea de identitate și cartea electronică de identitate valabile constituie documente de călătorie pe baza cărora cetățenii români își pot exercita dreptul la liberă circulație, în condițiile legii, în statele membre ale Uniunii Europene, precum și în statele terțe care le recunosc ca documente de călătorie.” Din aceste două articole putem extrage două idei principale. (i) Ieșirea din țară a cetățenilor români, pe teritoriul Uniunii Europene și în state terțe, se poate face și cu o carte de identitate sau cu o carte electronică de identitate, însă, (ii) în cazul minorilor însoțiți de părinți, acesta poate părăsi țara și în baza unei cărți de identitate, cărți de identitate simple sau cărți electronice de identitate.

¹⁶ cu modificările și completările ulterioare.

¹⁷ Idem.

O primă impresie este constatarea unei aparente necorelări între dispozițiile art. 6¹ alin. (1) și art. 30 alin. (1) din Legea nr. 248/2005, întrucât, deși norma definitorie califică drept documente de călătorie și cartea de identitate și cartea electronică de identitate, norma specială privind ieșirea minorilor din țară include și cartea de identitate simplă, fără o consacrare expresă a acesteia ca document de călătorie.

Însă, o altă interpretare se poate desprinde și prin corelarea art. 6¹ și art. 30 alin. (1) cu art. 30 alin. (1¹), care spune că „[p]rin excepție de la prevederile alin. (1), minorul care a împlinit vârsta de 16 ani, titular al unui document de călătorie individual sau, după caz, al unei cărți de identitate sau cărți electronice de identitate, care urmează să se deplaseze în străinătate, poate călători neînsoțit de o persoană fizică majoră, dacă prezintă organelor poliției de frontieră o declarație dată în condițiile alin. (7) de către ambii părinți (...)”

Coroborarea art. 6¹ alin. (1) cu art. 30 alin. (1) și alin. (1¹) din Legea nr. 248/2005 relevă că, deși cartea de identitate simplă nu este calificată ca document de călătorie în sensul art. 6¹, legiuitorul o acceptă în mod excepțional, prin art. 30 alin. (1), ca document de identificare pentru minorul însoțit de părinți. Excluderea acesteia din alin. (1¹), aplicabil minorului de peste 16 ani care călătorește neînsoțit de unul dintre părinți, chiar dacă este însoțit de un alt major, confirmă că doar cartea de identitate (ca etapă tranzitorie) și cartea electronică de identitate sunt admise în ipotezele cu un grad sporit de risc.

5. Cât știe statul despre noi? Protecția datelor personale în arhitectura noii identități

5.1. Datele biometrice - clarificare și condiții conform GDPR

Datele biometrice, definite de art. 4 pct. 14 din GDPR, permit identificarea unică a persoanei (ex. imagini faciale, date dactiloscopice) și sunt calificate drept date cu caracter special¹⁸. Cu toate acestea, în vederea eliberării cărții electronice de identitate, prelucrarea acestor date este permisă în temeiul art. 9 alin. (2) lit. g) GDPR, întrucât este necesară pentru realizarea unui interes public major, respectiv asigurarea unei identificări sigure și fiabile a persoanei. Această prelucrare urmărește un scop legitim, constând în asigurarea unei identificări sigure și fiabile a persoanei fizice, precum și în prevenirea fraudelor de identitate și a falsificării documentelor oficiale. Măsura este proporțională cu obiectivul urmărit, întrucât presupune colectarea unui set limitat de date biometrice, strict necesare realizării scopului de identificare, fără a permite utilizarea acestora în alte scopuri.

¹⁸ În sensul art. 9 alin. (1) din Regulamentul (UE) 2016/679.

Conform art. 4 GDPR, prin „operator” se înțelege „persoana fizică sau juridică, autoritatea publică, agenția sau alt organism care, singur sau împreună cu altele, stabilește scopurile și mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal (...)”. În cazul de față, operatorul de date cu caracter personal este D.G.E.P. din subordinea Ministerului Afacerilor Interne și structurile teritoriale aflate în subordinea deliberativelor locale.

Persoana fizică, prezentându-se la sediul S.P.C.L.E.P. la care optează să depună cererea pentru întocmirea cărții electronice de identitate, nu are opțiunea de a refuza prelucrarea datelor biometrice, aflându-se într-o procedură legală obligatorie și reglementată, prelucrarea fiind necesară pentru realizarea unui interes public major, în sensul art. 9 alin. (2) lit. g) GDPR. Consimțământul se prezumă, ca urmare a parcurgerii etapelor necesare eliberării actului, inclusiv înregistrarea impresiunilor papilare, refuzul persoanei fizice putându-se concretiza prin neprezentarea la S.P.C.L.E.P. în vederea eliberării vreunui act de identitate, fapt ce este prevăzut de lege ca fiind o încălcare a acesteia¹⁹, lipsa unui act de identitate putând să afecteze direct prin imposibilitatea încheierii de orice raport juridic în care este necesară identificarea persoanei. Astfel, legiuitorul s-a gândit și la această situație și a reglementat și existența unei alternative – a cărții de identitate simple, ce nu conține imaginea impresiunilor papilare, însă care conține imaginea facială a persoanei, fundamental necesară în identificarea persoanei fizice.

5.2. Proportionalitatea – granița dintre securitate și exces

Principiul proporționalității este consacrat expres în art. 5 alin. (1) lit. c) din Regulamentul (UE) 2016/679 (GDPR), potrivit căruia datele cu caracter personal trebuie să fie „adequate, relevante și limitate la ceea ce este necesar în raport cu scopurile pentru care sunt prelucrate”.

Jurisprudența²⁰ Curții de Justiție a Uniunii Europene a statuat constant că orice ingerință în drepturile garantate de articolele 7 și 8 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie să fie prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim și să fie proporțională, în sensul de a nu depăși ceea ce este strict necesar pentru atingerea scopului urmărit. În acest sens, Curtea a subliniat că simpla utilitate administrativă sau tehnologică nu poate justifica o ingerință excesivă în dreptul la protecția datelor.

Colectarea datelor biometrice pentru emiterea cărții electronice de identitate reprezintă una dintre cele mai sensibile componente ale sistemului de evidență a persoanelor. Potrivit art. 9 GDPR, prelucrarea datelor biometrice este, ca regulă, interzisă, fiind permisă doar în condițiile expres

¹⁹ Conform art. 43 din OUG nr. 97/2005.

²⁰ CJUE, Hotărârea din 8 aprilie 2014, *Digital Rights Ireland Ltd și alții* (cauzele conexe C-293/12 și C-594/12), ECLI:EU:C:2014:238, par. 52, în care Curtea statuează că derogările și limitările de la protecția datelor cu caracter personal trebuie să se limiteze la ceea ce este „strict necesar”.

prevăzute de regulament, inclusiv atunci când este necesară din motive de interes public major, în temeiul dreptului Uniunii sau al dreptului intern.

În legislația română, O.U.G. nr. 97/2005, astfel cum a fost modificată pentru implementarea CEI, constituie temeiul juridic al prelucrării, însă respectarea principiului proporționalității impune ca autoritățile să demonstreze că prelucrarea datelor biometrice este indispensabilă pentru prevenirea fraudei de identitate și pentru asigurarea securității documentului, fără a exista alternative mai puțin intruzive. Pentru a asigura respectarea principiului proporționalității, legislația română a instituit o serie de garanții juridice și instituționale, precum limitarea categoriilor de date înscrise în suportul electronic de stocare al CEI, stabilirea unor scopuri determinate și legitime pentru prelucrare și reglementarea ștergerii imediate, automate și ireversibile.

Respectarea principiului proporționalității nu se limitează la cadrul normativ, ci se concretizează și prin măsuri tehnice și organizatorice adecvate, astfel cum sunt prevăzute de art. 32 GDPR. În cazul CEI, aceste măsuri includ criptarea datelor stocate în cip, limitarea accesului la informații doar pentru personalul autorizat și numai cu acordul posesorului CEI prin introducerea parolei stabilite de acesta, în cazul în care este necesară utilizarea unor date cu caracter personal inscripționate în cip.

5.3. Când statul greșeste: răspunderea civilă pentru încălcarea protecției datelor

Răspunderea civilă pentru încălcarea normelor privind protecția datelor cu caracter personal, în contextul activității funcționarilor publici implicați în emiterea și gestionarea cărții electronice de identitate, se circumscrie atât dispozițiilor dreptului civil național, cât și GDPR. În cadrul acestui mecanism de răspundere, deși funcționarii publici pot fi autorii materiali ai încălcării, subiectul ținut, de regulă, la repararea prejudiciului este autoritatea publică în calitate de operator de date, fără a fi exclusă angajarea răspunderii individuale a funcționarului în condițiile dreptului comun.

Articolul 82 din GDPR consacră dreptul persoanei vizate de a obține despăgubiri pentru orice prejudiciu material sau moral cauzat prin încălcarea regulamentului. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a clarificat conținutul acestui drept în cauza C-300/21, Österreichische Post AG, statuând că existența dreptului la despăgubire nu este condiționată de atingerea unui prag minim de gravitate a prejudiciului. Curtea a reținut că simpla încălcare a GDPR nu este suficientă pentru acordarea despăgubirilor, însă prejudiciul moral nu trebuie să fie „grav” sau „substanțial”, fiind suficientă dovedirea unei atingeri reale aduse drepturilor sau intereselor legitime ale persoanei vizate. Aplicată în contextul CEI, precum divulgarea neautorizată a datelor din cip, accesarea nejustificată a informațiilor biometrice sau lipsa măsurilor adecvate de securitate pot genera un prejudiciu moral constând în sentimentul de insecuritate, pierderea controlului asupra datelor sau teama de furt de identitate, fără a fi necesară demonstrarea unei consecințe materiale concrete.

Răspunderea civilă a funcționarilor publici se întemeiază și în dreptul comun, pe dispozițiile Codului civil privind răspunderea civilă delictuală. Potrivit art. 1349 alin. (1) și (2) C. civ., orice persoană are obligația de a respecta regulile de conduită impuse de lege și de a nu aduce atingere drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane. Încălcarea normelor legislației naționale constituie o faptă ilicită în sens civil. În procedura de emitere a CEI, fapta ilicită poate consta, spre exemplu, în divulgarea neautorizată a datelor cu caracter personal, a celor biometrice, accesarea nejustificată a sistemelor informatice, păstrarea datelor peste termenul legal. Dacă sunt îndeplinite condițiile răspunderii civile delictuale – fapta ilicită, prejudiciul, legătura de cauzalitate și vinovăția – funcționarul public poate fi ținut răspunzător în plan civil. Finalitatea răspunderii nu este restabilirea situației anterioare în sens factual, ci repararea prejudiciului și prevenirea unor încălcări viitoare.

5.4. Jurisprudență relevantă

În jurisprudența²¹ recentă, Curtea de Apel Ploiești, prin Hotărârea din 9 iulie 2025, a analizat legalitatea cadrului normativ privind emiterea cărții electronice de identitate, în contextul criticilor formulate de reclamant cu privire la caracterul biometric al actului și la pretinsa încălcare a dreptului la viață privată și a libertății de conștiință. Reclamantul a solicitat, în esență, eliberarea unui act de identitate lipsit de elemente electronice și biometrice, inclusiv fără imagini faciale făcute de personalul de evidență a persoanelor, invocând atât dispozițiile GDPR, cât și argumente de ordin constituțional și religios.

Instanța a delimitat în mod clar competența sa, reținând că actele normative cu putere de lege, precum O.U.G. nr. 97/2005, nu pot fi supuse controlului de legalitate în contencios administrativ, iar eventualele critici de neconstituționalitate pot fi analizate exclusiv de Curtea Constituțională. În consecință, Curtea a calificat cererile reclamantului ca fiind inadmisibile, în măsura în care acestea urmăreau, în realitate, modificarea sau înlăturarea aplicării cadrului legislativ privind actele de identitate.

În ceea ce privește prelucrarea datelor biometrice, instanța a confirmat implicit că aceasta este realizată în temeiul legii și în scopul satisfacerii unui interes public major, respectiv identificarea certă a persoanei și asigurarea securității raporturilor juridice. Curtea a reținut că includerea elementelor biometrice în structura actului de identitate reprezintă o opțiune a legiuitorului, justificată de necesitatea prevenirii fraudei și a utilizării abuzive a actelor de identitate, neputând fi calificată, prin ea însăși, ca o ingerință nelegitimă în viața privată a persoanei. Deși instanța nu face o trimitere expresă la art. 9 din Regulamentul (UE) 2016/679, raționamentul său se înscrie în excepția prevăzută de art. 9 alin. (2) lit. g), referitoare la existența unui interes public major, reglementat prin lege.

²¹ Hotărârea nr. 241/2025 din 09.07.2025 pronunțată de Curtea de Apel Ploiești, cod RJ 4e4757243 (<https://www.rejust.ro/juris/4e4757243>, accesat la data de 18.12.2025).

Totodată, instanța a respins argumentul potrivit căruia caracterul electronic al actului de identitate ar aduce atingere libertății de conștiință sau de religie, arătând că obligația de a deține un act de identitate standardizat nu vizează convingerile personale ale individului, ci instituie un mecanism tehnic și neutru de identificare, aplicabil în mod egal tuturor cetățenilor. Astfel, nu se poate vorbi despre o restrângere a exercițiului unui drept fundamental, în sensul art. 53 din Constituție.

Curtea de Apel Ploiești consolidează ideea existenței unei marje largi de apreciere a statului în organizarea sistemului de evidență a persoanelor și confirmă faptul că persoana fizică nu deține un drept subiectiv de a impune autorităților publice forma actului de identitate sau excluderea unor elemente prevăzute expres de lege. În mod implicit, instanța validează compatibilitatea regimului juridic al cărții electronice de identitate cu exigențele protecției datelor cu caracter personal, în măsura în care prelucrarea este prevăzută de lege, urmărește un scop legitim și este realizată în cadrul unui sistem normativ coerent. Soluția instanței este cu atât mai relevantă cu cât O.U.G. nr. 97/2005 oferă și alternativa cărții de identitate simple, ceea ce reduce intensitatea ingerinței asupra vieții private.

Se poate observa că instanța nu dezvoltă un test detaliat al proporționalității prelucrării datelor biometrice, analiza rămânând una implicită, subsumată ideii de interes public major. Această abordare nu afectează concluzia potrivit căreia regimul juridic actual al cărții electronice de identitate nu contravine, în mod evident, normelor GDPR sau drepturilor fundamentale ale persoanei, astfel cum acestea sunt consacrate la nivel constituțional și european.

Concluzii

Introducerea cărții electronice de identitate reprezintă una dintre cele mai ample reforme ale sistemului românesc de evidență a persoanelor, ce reflectă tendința generală de digitalizare a administrației publice și de aliniere la standardele europene. Dincolo de avantajele legate de eficiența administrativă și de facilitarea accesului la servicii publice digitale, această reformă ridică însă probleme juridice de substanță, care nu pot fi tratate exclusiv dintr-o perspectivă tehnică.

Astfel, prin această lucrare am arătat că modernizarea actelor de identitate nu poate fi realizată într-o manieră pur instrumentală, sub imperiul eficienței administrative, ci trebuie să fie însoțită de o evaluare constantă a impactului asupra drepturilor fundamentale. Stabilirea unui regim juridic al identificării electronice a persoanei trebuie să se întemeieze pe un test de proporționalitate real și

aplicat, capabil să justifice orice derogare de la dreptul comun al protecției datelor și să mențină încrederea cetățeanului în relația sa cu statul.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. M. Nicolae, G.A. Ilie, C. Paziuc, R. Rizoioiu, *Drept civil. Persoanele*, Ed. a II-a, Editura Solomon, 2025, București.
2. S. Cristea, *Teoria generală a dreptului*, ed. 6, Editura C.H. Beck, 2024, București.
3. D. Lupulescu, A.M. Lupulescu, *Atributele de identificare ale persoanei fizice*, Editura Universul Juridic, 2015, București.
4. Legea nr. 248 din 20 iulie 2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate, cu modificările și completările ulterioare.
5. Decret nr. 59 din 2 martie 1978 pentru modificarea Legii nr. 5/1971 cu privire la actele de identitate ale cetățenilor români, precum și la procedura schimbării domiciliului și a reședinței, abrogat.
6. Ordonanța de urgență a guvernului nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată, cu modificările și completările ulterioare.
7. Legea nr. 287 din 17 iulie 2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare.
8. Hotărârea guvernului nr. 295 din 10 martie 2021 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare unitară a dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, precum și pentru stabilirea formei și conținutului actelor de identitate, ale dovezii de reședință și ale cărții de imobil.
9. Legea nr. 554 din 2 decembrie 2004 a contenciosului administrativ.
10. Legea nr. 105 din 25 septembrie 1996 privind evidența populației și cartea de identitate, abrogată.

Resurse digitale:

1. S.G. Costea, M. Negru, V. Popa, *Personalizarea documentelor de călătorie*, 2019, București, disponibilă la adresa https://pasapoarte.mai.gov.ro/wp-content/uploads/2022/04/Manual_PersonalizareDocumenteCalatorie_Extras.pdf, accesat la data de 12.01.2026.

2. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/evidenta-persoanelor-romania-istoric>, accesat la data de 19.12.2025
3. <https://dgep.mai.gov.ro/istoric-institutie/>, accesat la data de 19.12.2025
4. <https://carteadeidentitate.gov.ro/despre/>, accesat la data de 11.01.2026
5. https://ro.wikipedia.org/wiki/Carte_de_identitate, accesat la data de 20.12.2025
6. <https://www.cartaidentita.interno.gov.it/en/public-and-business-administration/specific-regulation/>, accesat la data de 23.12.2025
7. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Civil_Aviation_Organization, accesat la data de 23.12.2025
8. https://pasapoarte.mai.gov.ro/wp-content/uploads/2022/04/Manual_PersonalizareDocumenteCalatorie_Extras.pdf, accesat la data de 27.12.2025
9. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0300>, accesat la data de 09.01.2026
10. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0340>, accesat la data de 09.01.2026
11. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1157>, accesat la data de 09.01.2026
12. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0038>, accesat la data de 09.01.2026
13. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002R1030>, accesat la data de 09.01.2026
14. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>, accesat la data de 09.01.2026
15. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0491>, accesat la data de 05.03.2026
16. <https://www.icao.int/publications/doc-series/doc-9303>, accesat la data de 09.01.2026
17. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=150642&doclang=RO>, accesat la data de 10.01.2026
18. <https://www.rejust.ro/juris/4e4757243>, accesat la data de 18.12.2025
19. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=214647#highlight=##>, accesat la data de 04.03.2026

Oportunitatea remediilor vremelnice și a măsurilor provizorii privind încălcările aduse programelor de calculator

The convenience of provisional measures and interim remedies regarding software infringement

L'opportunité des recours intérimaires et des mesures provisoires en matière des violations de programmes informatiques

Alexandra Diana APOSTOL - anul IV, grupa 406 , IF

Vlad-Cristian NEDELCU - anul IV, grupa 411, IF

coordonator: prof. univ. dr. Adriana ALMĂȘAN

Rezumat: Programele de calculator reprezintă o componentă tot mai vizibilă a circuitului economic. Dreptul le privește ca bunuri incorporale și le oferă protecție, paradoxal, despărțindu-le în expresie (protejată prin drept de autor) și idee (protejată prin secret comercial și, excepțional, prin brevet). Este însă această protecție de ajuns? Lucrarea de față își propune să cerceteze o parte adesea ignorată a protecției juridice: măsurile provizorii și remediile vremelnice. Titularul unui drept încălcat este interesat nu de interminabile polemici juridice, ci de o soluție practică și rapidă a problemei sale. Sistemul nostru de drept, urmând modelul celui european, rămâne însă restant la acest capitol.

Cuvinte-cheie: programe de calculator, măsuri provizorii, forma de exprimare, secret comercial

Abstract: Computer programs are an increasingly prominent component of the economic circuit. The law treats them as immaterial goods and provides protection by —paradoxically— splitting them into expression (protected by copyright) and idea (protected via trade secrets and, exceptionally,

patents). However, is this protection sufficient? The present paper aims to investigate an often-overlooked aspect of legal protection: provisional measures and interim remedies. A rightsholder whose interests have been infringed is not concerned with endless legal polemics, but rather with a practical and swift resolution to their problem. Our legal system, although following the European model, remains deficient in this regard.

Keywords: computer programs, provisional measures, form of expression, trade secret

Résumé: Les programmes informatiques représentent un élément de plus en plus visible du circuit économique. Le droit les considère comme des biens immatériels et leur assure une protection, paradoxalement, en les séparant en expression (protégée par le droit d’auteur) et idée (protégée par le secret commercial et, exceptionnellement, par brevet). Mais cette protection est-elle suffisante ? Cet article vise à rechercher une partie souvent ignorée de la protection juridique : les mesures provisoires et les remèdes temporaires. Le titulaire d’un droit violé n’est pas intéressé par une polémique juridique sans fin, mais par une solution pratique et rapide à son problème. Notre système juridique, suivant le modèle européen, reste remarquable à cet égard.

Mots-clé : programmes informatiques, mesures provisoires, expression, secret commercial

1. Introducere

În lumina erei dezvoltărilor economice, protejarea creațiilor digitale devine o stringentă necesitate pentru dezvoltatorii lor, însă, în mod surprinzător, are o prezență sporadică în peisajul legislativ. În acest context întrebarea tranșantă ce urmează a fi analizată tratează obiectul protecției: ce se va proteja – ideea sau creația?

De multe ori, creațiile protejate prin dreptul proprietății intelectuale, respectiv prin drepturile de autor sunt greu, dacă nu chiar imposibil de despărțit de suportul pe care acestea se fixează, precum în cazul programelor de calculator, creațiile devenind astfel utilizabile doar prin intermediul mașinii, respectiv prin prisma suportului ce le încorporează.

Problema în cazul programelor de calculator este însă mai delicată. Admitem nevoia de disociere a creației de suportul pe care este fixată, acesta fiind doar un mijloc de dovadă a existenței sau păstrării operei. În literatura de specialitate s-a admis că recunoașterea operei nu este condiționată de fixarea pe un suport, fiind suficientă concretizarea într-o formă de exprimare. Considerăm astfel, în mod justificat, că obiectul protecției în cazul operelor nu îl face forma de exprimare, ci creația intelectuală. **În schimb, în cazul protecției programelor de calculator, prin prisma dreptului de proprietate intelectuală, ceea ce este protejat este esențialmente expresia programului, disocierea de suport fiind una aproape imposibilă, iar creația intelectuală rămâne neprotejată.**

Privind complexitatea problemei protecției programelor de calculator este greu de tranșat linia între ideea creatoare și expresia acesteia. A se afirma lipsa utilității protecției ideii depășește limitele rațiunii, aceasta fiind, de fapt, fundamentul formei de exprimare.

2. Măsurile provizorii în materia programelor de calculator - între viteza realității și lentoarea trecutului

2.1. Obiectul protecției juridice și drepturile garantate – între idee și forma de exprimare

În scopul analizei succinte a elementelor acestei întrebări, primordial este a defini programul de calculator ce este supus protecției juridice. Astfel, acesta este definit de către Organizația Mondială a Proprietății Intellectuale (OMPI/WIPO) ca fiind „*un set de instrucțiuni capabile, introduse într-un mediu lizibil de către mașină, să determine un echipament dotat cu posibilități de prelucrare a informației să indice, să efectueze sau să realizeze o anumită funcție, sarcină sau rezultat*”¹. Mai pe scurt, pentru a fi relevant pentru analiza noastră, programul de calculator poate fi definit drept setul de instrucțiuni introduse într-un calculator cu scopul procesării lor și ajungerii la un anumit rezultat, funcționalitatea sa.

Mai departe, elementul esențial al programului de calculator este codul sursă. Acesta reprezintă modalitatea prin care expresia ideilor creatoare sunt traduse într-un limbaj de programare. Codul sursă este fundamentul oricărui software, deoarece conține detaliile în care acesta s-a realizat, permite modificarea și dezvoltarea sa. Fiind astfel cheia oricărui program de calculator acesta poate dobândi chiar protecția juridică prin drepturi de autor. Corelativ acestuia este codul obiect, ce reprezintă în linii mari, traducerea codului-sursă într-un limbaj specific calculatorului și înțeles de

¹ World Intellectual Property Organization, *Model Provisions on the Protection of Computer Software in Copyright*. *Monthly Review of the World Intellectual Property Organization*, p. 12, ianuarie 1978, disponibil la https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf, accesat la data de 01.03.2026, ora 23:53.

această mașină, corelare formată din șiruri de numere. Codul-obiect este de fapt cel ce permite funcționalitatea programului de calculator².

Rezultatul programelor de calculator, ceea ce permite utilizatorilor să beneficieze de acesta ca întreg este chiar interfața grafică sau graphical user interface (GUI). Aceasta reprezintă, de fapt, punctul de interacțiune care permite comunicarea bilaterală om-calculator. Interfața este astfel rezultatul codurilor prezentate anterior și creației dezvoltatorilor.

Cel mai important de definit este forma de exprimare a unui program de calculator, fiind epicentrul protecției juridice a acestuia prin drept de autor. Expresia unui program de calculator conține de fapt elementele precum șiruri, semne și cuvinte ce compun în integralitatea lor setul de instrucțiuni ce permite dezvoltarea software-ului. Reprezintă, deci, formularea literală a codului-sursă și a codului-obiect. Problema stabilirii elementelor componente ale formei de exprimare a unui program de calculator este una delicată ce va fi tratată mai vast în cele ce urmează.

În ceea ce privește programele de calculator, delimitarea fină a protecției juridice se realizează între ideea și forma de exprimare a programului. Cum se pot însă delimita aceste două concepte interdependente? Fără ideea creatoare nu se poate realiza forma de exprimare a unui program de calculator, iar fără expresia acestuia ideea nu poate lua ființă.

Ceea ce stă la baza realizării unui software este însăși ideea, conceptul inventiv al dezvoltatorului, înglobarea informațiilor pentru a materializa o anumită soluție și funcție a unei probleme. În sine, programele de calculator reprezintă expresia muncii inventive a unei persoane pentru a oferi o soluție concretă prin diverse metode. Dificultatea apare în ceea ce privește definirea și delimitarea formei de exprimare a unui program de calculator. În ciuda practicilor doctrinare și jurisprudențiale, delimitarea și clasificarea expresiei unui software rămân o chestiune de finețe și delicatețe. Definirea tranșantă și precisă a acestor concepte este una aproape imposibilă, însă au fost stabilite niște criterii generale de clasificare și identificare.

Primul instinct este de a percepe forma de exprimare a unui program de calculator ca fiind chiar elementul prin care s-a materializat ideea creatoare. Această perspectivă este însă una eronată. Expresia unui software reprezintă un concept mult mai complex și surprinde chiar esența acestuia. Astfel, Curtea a statuat³ că forma de exprimare a unui program de calculator trebuie înțeleasă ca acea componentă care ar permite chiar reproducerea acestuia, precum codul sursă sau codul obiect. Elementele care doar permit exploatarea funcționalităților ies din această sferă de reglementare.

² EuroAvocatura, *Dicționar juridic- Dreptul proprietății intelectuale*, disponibil la https://www.euroavocatura.ro/dictionar/334922/Codul_sursa, accesat la data de 02.03.2026, ora 17:25.

³ Cauza C-406/10, *SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*; Cauza C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany/Ministerstvo kultury*, pct. 34 & 41.

Pentru a conchide, reamintim argumentul Curții din Cauza C-393/09, anume faptul că „orice formă de exprimare a unui program pentru calculator trebuie să fie protejată din momentul în care reproducerea sa ar genera reproducerea programului pentru calculator însuși, permițând astfel calculatorului să își îndeplinească funcția.”. Astfel, susținem cele menționate mai sus, anume că formele de exprimare sunt chiar acele componente prin care s-ar putea ajunge la chiar programul de calculator în sine printr-o reproducere ilicită.

2.2. Analiza încălcărilor

Abordând problema dintr-o perspectivă mai apropiată de pozitivismul caracteristic sistemului autohton, arătăm că în privința programelor de calculator, vorbim despre drepturi ce poartă asupra unor bunuri corporale. Încălcările acestor drepturi se rezumă în majoritatea cazurilor la reproducerea neautorizată a uneia dintre cele două componente, idee sau expresie. Este interesant de văzut, așa cum se va arăta mai jos, că, deși expresia se bucură de cea mai energică protecție, „adesea copierea literală a codului prezintă un interes scăzut- în special deoarece un programator poate determina modul de funcționare a programului de calculator și ceea ce îl face valoros prin simpla analiză a funcționalității lui”⁴. Mijloacele legale de protecție se axează, în mod obișnuit, pe încălcarea mai ușor de probat. Din păcate însă, cei care apelează la astfel de mijloace nu sunt mereu preocupați de a asigura creditorului obligației de reparare a prejudiciului un probatoriu solid în acțiunea ce va urma, așa că se naște întrebarea cum vor fi oprite încălcările în sfera drepturilor asupra componentei ideii?

2.3. Mijloace juridice de protecție

Mijloacele de protecție a programelor de calculator pot fi împărțite în funcție de ramurile dreptului ce le protejează. Astfel, acestea vor intra fie în sfera de incidență a dispozițiilor dreptului proprietății intelectuale, fie a dreptului concurenței.

În ceea ce privește prima categorie, în funcție de obiectul protecției, ce va fi detaliat ulterior, anumite elemente particulare ale programelor de calculator pot fi protejate fie prin drept de autor, fie prin brevet de invenție, fie prin secret comercial. Această calificare necesită stabilirea limitei dintre protecția ideii și a expresiei, adică elementele ce intră sub protecția dreptului de autor și cele ce ies din aceasta sferă de reglementare, care pot intra fie sub reglementarea brevetelor sau fie a secretului comercial, distincție ce necesită o mai amplă detaliere.

⁴ Carina Vermeșan, *The Alleged Protection of Software through Copyright* în *In Honorem Flavius Antoniu Baias- Aparența în drept, Tomul III*, ed. Hamangiu, 2021, București, p. 539.

În primul rând, vom analiza protecția juridică conferită prin drepturi de autor. Protecția programelor de calculator prin drepturi de autor rămâne o problemă delicată și controversată în practica de specialitate.

În drept, programele de calculator sunt protejate chiar prin Directiva 2009/24/ce. Aceasta statuează că „doar expresia unui program pentru calculator este protejată” și că „ideile și principiile care se află la baza diferitelor elemente ale unui program” ies din sfera de incidență a acestei protecții. Reținem că doar forma de exprimare a acestor idei și principii poate constitui obiect al analizei din punct de vedere al drepturilor de autor.

Unele din cel mai importante izvoare ale acestei protecții sunt Acordul TRIPS și Convenția de la Berna, care au tranșat problema protecției programelor de calculator ca întreg. Astfel, deși programele de calculator vor beneficia de această protecție ca opere literare, problema obiectului acestei protecții rămâne una delicată de rezolvat, fiind dificilă stabilirea elementelor ce pot fi asimilate unei asemenea forme de exprimare și cele care nu vor beneficia de această protecție juridică.

Principalele controverse care se nasc cu privire la problema protecției juridice a programelor de calculator privesc chiar întinderea acesteia. A fost considerat că acceptarea protecției anumitor elemente constitutive al software-ului, precum principiile, poate duce la monopolizarea unor idei sau concepte, lucru care nu poate fi acceptat, deoarece poate pune în pericol progresul tehnic și al dezvoltării industriale. În fapt și în mod restrâns, obiectul protecției prin drept de autor îl reprezintă acele elemente ale unui program ce ar permite reproducerea acestuia în integralitatea sa. Astfel, elementele care asigură strict exploatarea funcționalității acestui software ies din sfera de incidență a respectivei protecții. Într-o percepție mai extinsă, s-a stabilit faptul că orice elemente care pot duce și la reproducerea parțială sau care ar permite dezvoltarea unor elemente similare, pot face obiectul unei copii ilegale. **De exemplu, în jurisprudența europeană⁵, s-a statuat că, și elemente care au ca scop exploatarea anumitor funcții, dar nu au în sine vocația de a reproduce programul în integralitatea sa, pot conduce la reproduceri parțiale nelegitime, dacă s-ar crea elemente similare prin codul ce le descrie.**

După stabilirea elementelor ce fac obiectul dreptului de autor, trebuie înțeles scopul pentru care se acordă această protecție. Spre deosebire de brevetele de invenție (ce vor fi detaliate în cele ce urmează), dreptul de autor asigură că nu se realizează copii ilegale ale formei de exprimare a programelor de calculator, dacă îndeplinesc condiția originalității și reprezintă o creație intelectuală a dezvoltatorului. instanței de judecată îi revine sarcina de a aprecia în ce măsură un program de calculator reprezintă o operă originală sau dacă poate fi clasificat drept operă derivată. Important de reținut este însă faptul că originalitatea trebuie analizată în raport cu forma de exprimare a

⁵ Cauza C-406/10, *SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*, pct.43.

programului de calculator și nu trebuie privită sub nicio formă din prisma ideilor și conceptelor creatoare, a principiilor și metodelor. În lipsa unei reglementări clare a noțiunii de originalitate, judecătorul beneficiază de o largă marjă de apreciere, cercetând pentru fiecare caz concret în parte dacă soluțiile adoptate și metodele alese de autor reprezintă esența personalității sale sau dacă el a avut într-adevăr libertatea alegerii acestora pentru ca amprenta personală să fie posibilă⁶.

Curtea a stabilit (în deciziile analizate *infra*) faptul că, obiectul protecției nu trebuie să fie simpla reproducere literală a programului, ci trebuie extins la orice element de natură a reproduce programul de calculator în sine. Deși sfera de aplicare a acestei protecții pare, în drept, una restrânsă și limitată, Curtea a stabilit, fiind supusă unor întrebări prelimiare, faptul că unele elemente pot beneficia de protecție prin drept de autor, chiar dacă nu pot fi asimilate formei de exprimare a unui software. Deși, elementele precum limbajul de programare, funcționalitatea unui program sau fișierele de date, care permit exploatarea anumitor funcții, nu pot fi protejate ca forme de expresie ale unui program de calculator, pot beneficia totuși de protecție juridică prin drepturi de autor, însă sub altă formă. De exemplu⁷, Curtea a decis că interfața grafică poate beneficia de protecție juridică prin drepturi de autor, deși nu îndeplinește condiția de a putea reproduce programul pentru calculator, fiind doar un element ce permite utilizatorilor exploatarea funcționalității acestuia. Aceasta va fi însă protejată, nu ca extensie sau componentă a programului de calculator, ci în mod independent. Deci, unele elemente, precum interfața grafică, limbajul de programare sau fișierele de date pot fi protejate prin drepturi de autor, dar în mod distinct, ca opere de sine stătător, prin drepturi de autor de drept comun.

O a doua modalitate de protecție a programelor de calculator o reprezintă brevetul de invenție. Spre deosebire de dreptul de autor, ce reglementează interdicția unei reproduceri neautorizate a programului de calculator, brevetul de invenție asigură protecția elementelor tehnice funcționale ale acestuia. Aplicabilitatea unui asemenea mecanism intervine atunci când un program de calculator conține o componentă tehnică inovatoare. Acesta poate acoperi fie o anumită metodă implementată prin software, fie chiar programul ce o aplică. Așa cum am arătat anterior, codul-sursă, respectiv formele de exprimare ale programelor de calculator sunt protejate prin drepturi de autor. Ieșind din sfera procesului ce a dus la scrierea codului și respectiv la realizarea rezultatului în sine, brevetul de invenție asigură chiar protecția algoritmului aplicat pentru a rezolva o soluție tehnică. Mai mult, este permis chiar un cumul de garanții de protecție a programelor de calculator, atât prin brevet de invenție, cât și prin drepturi de autor sau prin secret comercial⁸.

⁶ Călina Tejan, *Aspecte de interes în materia dreptului de autor cu privire la programele de calculator*, disponibil la <https://maxim-asociatii.ro/ro/aspecte-de-interes-in-materia-dreptului-de-autor-cu-privire-la-programele-pentru-calculator--235.html>, accesat la data de 02.03.2026, ora 17:27.

⁷ Cauza C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany/Ministerstvo kultury*, pct. 46.

⁸ Carina Vermeșan, *op. cit.*, p. 528.

Revenind la punctul nostru de plecare, respectiv delimitarea dintre idee și forma de exprimare a unui program de calculator, firesc este a se adresa și întrebarea dacă există vreo măsură prin care se poate proteja însăși ideea. Materializarea conceptelor creative în forma de exprimare protejată împotriva reproducerii ilicite constituie obiect al vreunei protecții juridice? În ceea ce îi privește pe dezvoltatorii de programe de calculator, interesul lor este chiar protejarea creației și a ideii ce a stat la baza rezultatului. În cazul în care, chiar dacă prin reproducerea ideii, nu se aduce vreo atingere formelor de exprimare, însă concepția și munca creativă a dezvoltatorilor unor software-uri are de suferit, pot aceștia beneficia de vreo protecție juridică? Mai pe scurt, există vreo umbrelă ce îi poate proteja de furtul ideii ce a stat la baza dezvoltării acestui program de calculator?

Protecția juridică prin secret comercial vine în ajutorul dezvoltatorilor de programe de calculator pentru a-i pune la adăpost împotriva furtului unui concept creator, respectiv al principiilor și al informațiilor ce fac obiectul secretului comercial dacă sunt informații cu caracter secret ce nu pot fi folosite nelegitim. Prin secretul comercial, aceștia se bucură chiar de garanția că ideea materializată în programul de calculator nu poate fi folosită. Ceea ce stă la baza acestui concept este chiar faptul că anumite programe de calculator prezintă un grad de originalitate, o idee inovatoare ce se dorește a fi protejată și a fi consacrată ca fiind creată de un anumit dezvoltator. Mai multe elemente și caracteristici esențiale ale acestei protecții vor fi definite în secțiunea ce urmează.

2.4. Remedii procesuale concrete

După cum am remarcat în secțiunea anterioară, programele de calculator reprezintă un element al vieții economice cu o pondere în continuă creștere în piață și, cu necesitate, o figură tot mai proeminentă în circuitul juridic. De aici rezultă tendința legiuitorului de a încerca, cu lentoarea caracteristică sistemului continental, încadrarea acestor elemente atipice în forme juridice deja cunoscute. Astfel, am făcut anterior diferența între idee și expresie. Având în vedere complexitatea și unicitatea programelor de calculator, „forțarea” acestora în niște șabloane create într-o epocă în care software-ul reprezenta doar o fărâmă de imaginație poate pune serioase probleme, în măsura în care nu este urmată și de o adaptare a mecanismelor existente pentru noua materie. Vom analiza în cele ce urmează măsurile vremelnice de protecție a drepturilor ce poartă asupra programelor de calculator. Acestea apar ca fiind de o importanță ridicată, având în vedere viteza căpătată de circuitul economic în ultimii 50 de ani, fenomenul globalizării și durata medie a unui litigiu de fond la instanțele din România⁹. Necesitatea unei proceduri care să oprească prompt ingerințele nelegitime asupra acestei categorii de drepturi este evidentă, întrucât din „trusa de unelte” a dreptului material

⁹ Consiliul Superior al Magistraturii, *Raport privind starea justiției în anul 2024*, disponibil la <https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=f73ab5c2-3ced-4f25-8e2a-7b398a04728b-InfoCSM>, accesat la data de 02.03.2026, ora 13:27. Durata medie a unui proces în România este de 6 luni. La prima vedere poate părea o durată rezonabilă, dar având în vedere apariția acestor litigii preponderent în materie comercială este de dorit o încetare cât mai rapidă a ilicitului.

la acțiune în materia tehnologiei informației se va impune, în mod obligatoriu, aceea care oferă soluția cea mai rapidă. Deși fiecare încălcare anterior expusă deschide și calea unei acțiuni de fond, aceasta va servi doar la repararea prejudiciului deja produs, neavând vocația de a opri în mod efectiv fapta ilicită. După cum vom vedea, în materia programelor de calculator, ingerința trebuie oprită cu cât mai multă promptitudine, întrucât după trecerea unei anumite perioade de timp, protecția oferită de orice categorie juridică va deveni una iluzorie. Prin urmare, deși măsurile provizorii sunt privite tradițional ca având un caracter de excepție, în această materie trebuie tratate ca un instrument de bază în asigurarea unei protecții eficiente. Dihotomia structurală a regimului juridic aferent programelor pe calculator dă naștere unor mijloace de protecție fundamental diferite, atât în privința câmpului de aplicare, cât și a temeiurilor care stau la baza lor. Din analiza cadrului normativ general în materie, observăm că își găsesc aplicabilitatea numeroase acte normative, atât referitor la procedura de urmat, cât și la măsurile efective ce se pot solicita. În cele ce urmează vom analiza prevederi din Codul de procedură civilă, Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale și OUG nr. 25/2019 privind protecția know-how-ului și a informațiilor de afaceri nedivulgate care constituie secrete comerciale împotriva dobândirii, utilizării și divulgării ilegale, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative. Am văzut deja că pentru a realiza o protecție efectivă, în această materie se va uza cu necesitate de instituirea unor măsuri vremelnice, însă fiecare dintre aceste acte normative definește încălcări diferite și oferă propriile remedii. În acest context, cum se obține protecția cea mai eficientă, în timpul cel mai scurt și cu riscul cel mai mic?

2.5. Analiza defalcată a remediilor

2.5.1 Măsurile provizorii în materia protecției drepturilor de autor

Codul de procedură civilă cuprinde două capitole distincte care ar putea prezenta interes în materie, anume ordonanța președințială (art. 997 și următoarele) și măsurile provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală (art. 978-979). Aceste dispoziții nu trebuie privite separat, întrucât, așa cum s-a arătat și în doctrină, cele două instituții funcționează în tandem, completându-se una pe cealaltă. Astfel, „alte ipoteze de reglementări speciale care recurg la procedura ordonanței președințiale, nu trebuie înțelese ca detournări ale scopului procedurii speciale (...), câtă vreme legiuitorul împrumută doar normele speciale de procedură”¹⁰. Art. 979 NCPC prevede că cererea pentru instituirea unor măsuri provizorii se va soluționa potrivit procedurii ordonanței președințiale. Prin urmare, cele două instrumente se completează reciproc, formând o categorie de acțiune ce „împrumută” condiții din ambele părți.

¹⁰ Decebal-Adrian Ghinoiu, *Noul Cod de Procedură Civilă comentat și adnotat, Vol II- art. 527-1134*, ed. Universul Juridic, 2016, București, p.1396.

Cu toate acestea, din cadrul acestei analize nu pot lipsi prevederile Legii 8/1996 privind drepturile de autor, care detaliază măsurile provizorii ce pot fi luate pentru protecția specifică a acestei categorii de drepturi. Astfel, dacă în Codul de Procedură Civilă sunt prevăzute cu titlu exemplificativ anumite măsuri provizorii care pot face obiectul unei cereri după procedura ordonanței președințiale, în Legea 8/1996 sunt detaliate aceste măsuri „croite” specific pe structura drepturilor de autor.

Cu privire la admisibilitatea cererii de ordonanță președințială, pe lângă cele patru condiții ale acțiunii civile, doctrina a identificat alte patru condiții specifice acestor proceduri speciale. **Urgența** nu este definită de legiuitor ca atare, însă trebuie analizată prin raportare la cele trei situații prevăzute expres de art. 997 NCPC (păstrarea unui drept care s-ar păgubi prin întârziere, prevenirea unei pagube iminente și care nu s-ar putea repara și înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi cu prilejul unei excutări). Cu toate acestea, în materia specifică a protecției drepturilor de proprietate intelectuală, considerăm, alături de o parte a doctrinei¹¹, că urgența trebuie prezumată de instanță, având în vedere că „legiuitorul a stabilit *ab initio* că urgența este justificată prin natura materiei”. Prin construcția juridică și dinamica economico-juridică a drepturilor de proprietate intelectuală, orice posibilă ingerință adusă sferei de exercițiu a acestora trebuie considerată ca prezentând urgență, întrucât pe măsură ce ilicitul se consolidează temporal, șansa de a preveni sau minimiza prejudiciul scade progresiv. **Caracterul provizoriu al măsurilor** nu suscită interes, întrucât sfera de măsuri ce pot fi solicitate este clar trasată de legiuitor, fie prin NCPC, fie prin Legea 8/1996, astfel că nu se poate supune analizei instanței opțiunea legiuitorului. Doar **neprejudicarea fondului** și **aparența de drept** prezintă interes în ceea ce privește protecția programelor de calculator, întrucât analiza acestor condiții suplimentare prezintă anumite particularități în materie.

În primul rând, așa cum am văzut în Secțiunea I a prezentei lucrări, încadrarea programelor de calculator în sfera creațiilor protejate de drepturile de autor este făcută de legiuitor cu parcimonie, excluzând numeroase componente esențiale ale acestora din sfera protecției juridice conferite de Legea 8/1996. Din interpretarea globală a reglementărilor în materie decurge în mod logic lipsa de accent pusă pe aparență și neprejudicare, întrucât titularul unui drept de proprietate intelectuală se bucură de un avantaj clar, anume faptul că în multe cazuri dreptul său este consfințit de un act administrativ.

În al doilea rând, în strânsă legătură cu cele menționate anterior, putem afirma că accentul în materia probațiunii relativ la această materie este pus pe caracterul grav al încălcării, iar nu pe proba dreptului. Această abordare ni se pare corectă, luând în considerare caracterul eminent abstract al drepturilor de proprietate intelectuală și tendința cu valențe pragmatice de a le defini dintr-o perspectivă negativă, **aceea a încălcărilor acestor drepturi**. Prin urmare, titularul unui drept de autor

¹¹ Traian Cornel Briciu, *Noul Cod de Procedură Civilă comentat și adnotat, Vol II- art. 527-1134*, ed. Universul Juridic, 2016, București, p.1346.

asupra unui program de calculator trebuie să facă o probă în aparență simplă, anume că fapta materială a pârâtului se circumscrie unei ingerințe în chiar sfera dreptului său. La o analiză mai detaliată, constatăm însă că această probă poate prezenta dificultăți, deoarece, așa cum am detaliat în secțiunea anterioară, protecția programelor pe calculator prin intermediul dreptului de autor este una cât se poate de limitată. Cazuistica instanței europene¹² ne arată însă că există anumite fapte care nu se circumscriu exact acestui drept, neexistând deci o condiție esențială necesară pentru luarea măsurilor provizorii, anume corespondența dintre încălcare și drept. Astfel, de multe ori avem nevoie de o protecție mai robustă, de niște mijloace procesuale care să corespundă unui drept cu o arie de cuprindere mai largă și apte să asigure o protecție efectivă și rapidă. Părăsind teritoriul drepturilor de autor, ne îndreptăm spre o analiză a celei de-a doua componente a drepturilor ce poartă asupra programelor de calculator, anume figura juridică a secretului comercial.

2.5.2. Măsuri provizorii în materia protecției secretului comercial

Compatibilitatea instituției secretului comercial cu una dintre componentele drepturilor ce poartă asupra programelor pe calculator decurge firesc, pe baza unui raționament relativ primar *per a contrario*: neavând vreo altă figură juridică compatibilă cu ce rămâne în urma restricțiilor impuse de protecția drepturilor de autor¹³, dar totuși observând nevoia de a proteja acest „rest”, ce în unele cazuri poate avea o valoare mai mare decât structura în sine, ajungem la integrarea lui în sfera secretului comercial. În cele ce urmează, vom efectua o analiză sumară a conceptului de secret comercial și vom încerca să trasăm câteva elemente de legătură între acesta și programele de calculator, precum și câteva principii directe ale măsurilor vremelnice în această materie. În primul rând, secretul comercial are o consacrare legală în Legea 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale în art. 1 indice 1 lit. e) : *„secret comercial - informațiile care îndeplinesc cumulativ următoarele cerințe: 1.sunt secrete în sensul că nu sunt, ca întreg sau astfel cum se prezintă sau se articulează elementele acestora, cunoscute la nivel general sau ușor accesibile persoanelor din cercurile care se ocupă, în mod normal, de tipul de informații în cauză; 2.au valoare comercială prin faptul că sunt secrete; 3.au făcut obiectul unor măsuri rezonabile, în circumstanțele date, luate de către persoana care deține în mod legal controlul asupra informațiilor respective, pentru a fi păstrate secrete;”* Deși această definiție are teoretic aplicabilitate doar în sfera Legii 11/1991, legiuitorul a ales să o utilizeze și într-un act normativ de factură mai recentă, anume Ordonanța de urgență 25/2019 privind protecția know-how-ului și a informațiilor de afaceri nedivulgate care constituie secrete comerciale împotriva dobândirii, utilizării și divulgării ilegale, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, care în art. 2 lit. a) definește secretul comercial prin trimitere la Legea 11/1991. Vom opera deci cu aceste coordonate ale

¹² Cauza C-406/10, *SAS Institute Inc. v World Programming Ltd*, pct. 43, analizată *supra*.

¹³ Carina Vermeșan, *op. cit.*, p. 538.

conceptului atât pentru simpla încălcare a acestuia, cât și pentru încălcarea ce constituie și faptă de concurență neloială.

UG 25/2019 prevede o serie de măsuri provizorii ce pot fi luate pentru protecția secretului comercial și are meritul de a detalia, în art. 11, condițiile de aplicare ale măsurilor provizorii, arătând atât standardul de probațiune ce trebuie atins, cât și anumite criterii de evaluare ale proporționalității măsurii. Alin. 1 al art. 11 consfințește un triplu standard de probă ce trebuie atins pentru a se putea dispune măsuri provizorii în această materie: *„Pentru a dispune măsurile provizorii și asigurătorii prevăzute la art. 10 alin. (1), instanța poate solicita reclamantului furnizarea probelor care pot fi considerate, în mod rezonabil, disponibile, pentru a se convinge cu un grad suficient de siguranță că: a)secretul comercial există; b)reclamantul este deținătorul secretului comercial; și c)secretul comercial este dobândit, utilizat sau divulgat în mod ilegal sau că o dobândire, utilizare sau divulgare ilegală a secretului comercial este iminentă.”*. Dintre aceste trei teze probatorii, ultima suscită cel mai puțin interes, deoarece specificul acesteia diferă de la caz la caz, prin urmare nu poate fi supusă unui șablon teoretic cât de cât exhaustiv. Cu privire la primele două însă observăm câteva dificultăți ce ar putea apărea, cel puțin teoretic, în majoritatea cererilor de luare a unor măsuri provizorii.

Prima teză probatorie, anume că secretul comercial există, ne forțează să ne raportăm la definiția acestuia din Legea 11/1991, menționată anterior. Cele trei trăsături ce caracterizează secretul comercial trebuie dovedite cumulativ, raportat la specificul programelor de calculator. Prima trăsătură, denumită doctrinar prin sintagma „caracter confidențial”, trebuie privită în integralitatea ei, pentru a asigura un caracter suficient probatoriului. Reclamantul trebuie să asigure o determinare cât mai clară a funcționalității („ideii” diferite de „expresie”) în cadrul cererii, arătând cât mai lipsit de echivoc de ce respectiva soluție fie, deși cunoscută general, era greu accesibilă, fie de ce, deși ușor accesibilă, nu era general cunoscută¹⁴, fie ambele. În ceea ce privește programele de calculator, această teză probatorie poate prezenta dificultăți, însă ea trebuie în mod obligatoriu raportată strict și precis la elementul programului de calculator ce se cere a fi protejat. O strategie cu șanse de succes este probarea caracterului de noutate al informației ce îmbracă haina secretului comercial, întrucât „dacă în acest mediu, informația este puțin cunoscută (având deci caracter confidențial) atunci, pentru majoritatea membrilor săi, care nu dețin informația, ea este nouă.”¹⁵ A fortiori, ceea ce este nou este și confidențial. Legat de a doua teză a textului de lege (mediul relevant), acesta trebuie raportat la nivelul unui specialist mediu, acesta fiind definit în strânsă legătură cu posibila „noutate” a informației ce constituie secret comercial.

¹⁴ Pentru dezvoltarea acestei distincții, a se vedea Răzvan Dincă, *Protecția secretului comercial în dreptul privat român*, Universul Juridic, 2009, București, pp. 48-50.

¹⁵ Răzvan Dincă, *op. cit.*, p. 51.

Cea de-a doua trăsătură privește caracterul comercial al secretului. Textul de lege nu face însă trimitere la o valoare comercială tradițională, adică aceea a rezultatului obținut prin aplicarea informațiilor secrete, ci trasează condiția ca valoarea comercială să se impună „prin faptul că sunt secrete”. Astfel, reclamantul va trebui să probeze un beneficiu economic cert, câștigat prin raportare la caracterul secret al informației folosite în cadrul activității comerciale. Proba trebuie raportată în mod expres la caracterul secret al funcționalității programului de calculator, trebuind a se proba faptul că beneficiul economic (care nu trebuie neapărat a fi cuantificabil) se află în relație directă cu caracterul secret. Simplificând, reclamantul va demonstra că acest beneficiu este generat de faptul că ceilalți actori din piață nu au acces la respectiva soluție înglobată de funcționalitatea programului.

Cea de-a treia trăsătură, anume caracterul rezonabil al măsurilor de protecție luate asupra secretului, este una extrem de volatilă, ce va fi eminentamente apreciată de la caz la caz. În doctrină se arată că analiza acestei condiții va purta în principal asupra „conduitei titularului față de secret”¹⁶, avându-se în vedere diferite măsuri raportate la conținutul secretului (acorduri de confidențialitate, diferite proceduri interne, chiar și numărul de oameni care are acces la secret în cadrul titularului).

2.5.3. Măsuri provizorii în materia concurenței neloiale

După cum am arătat anterior, programul de calculator se înscrie fie în tiparul dreptului de autor, fie în acela al secretului comercial. Deși în fiecare dintre aceste două materii există remedii provizorii expres prevăzute, nu excludem și incidența Legii 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale. Asta deoarece programele de calculator gravitează în proporție covârșitoare în circuitul comercial, făcând de cele mai multe ori obiectul derivate al unor raporturi juridice între întreprinderi. Prin urmare, nu este exclus ca încălcarea adusă drepturilor ce poartă asupra programelor de calculator să reprezinte concomitent și o faptă de concurență neloială. Dacă o astfel de ipoteză este incidentă, este deschisă calea acțiunii prevăzute de art. 7 alin. 3 din aceeași lege, care prevede posibilitatea ca, în cazul constatării unor practici de concurență neloială (la o primă evaluare), instanța poate dispune încetarea, respectiv interzicerea acestora până la soluționarea cauzei. După cum ne arată textul de lege indicat, condițiile de îndeplinit sunt prevenirea unei pagube iminente și constatarea unor practici de concurență neloială. Prima teză nu permite conturarea unor criterii generale de apreciere, întrucât condiția pagubei iminente prezintă o specificitate în fiecare speță.

În ceea ce privește cea de-a doua teză probatorie, dificultățile apar după cum fapta comisă este sau nu prevăzută expres de lege. După cum se arată și în doctrină, această distincție este dată de enumerarea neexhaustivă făcută de legiuitor în art. 2 al actului normativ. Această tehnică legislativă generează unele lipsuri pe plan procesual, întrucât, pe de-o parte, ipoteza contravențiilor reglementate expres este de multe ori relativ restrânsă, lăsând în afara lor o plajă largă de fapte, iar

¹⁶ Răzvan Dincă, *op. cit.*, p. 76.

pe de altă parte, în ceea ce privește *faptele care rezultă din încălcarea uzanțelor cinstite*¹⁷, în mod just a fost arătat în doctrină că *evoluția jurisprudenței arată ineficiența la nivel practic, printr-o jurisprudență pauperă și neunitară, în absența unei descrieri legale a faptelor de concurență neloială*¹⁸. În ceea ce privește obiectul prezentului studiu, fapta care poate avea cel mai frecvent ca obiect drepturile asupra programelor de calculator este cea prevăzută de art. 2 alin. 1 lit. b, deturnarea clientelei. Conform textului de lege, constituie faptă de concurență neloială deturnarea clientelei unei întreprinderi concurente de către un fost sau actual angajat, prin folosirea unor informații despre care acesta avea cunoștință la momentul săvârșirii faptei că reprezintă secrete comerciale sau informații confidențiale și a căror dezvăluire poate dăuna semnificativ intereselor acelei întreprinderi.

În primul rând, trebuie probată migrarea clientelei. Acest lucru nu este dificil, fenomenul putând fi demonstrat cu orice mijloc de probă (e-mailuri, capturi de ecran ale diverselor aplicații de comunicare, grafice periodice, etc.). În legătură cu informațiile utilizate se mențin aceleași precizări făcute mai sus cu privire la proba secretului comercial. Interesantă este ipoteza unei informații confidențiale, deoarece aici reclamantul nu mai este ținut de rigorile secretului comercial. Informația confidențială capătă acest caracter în mod eminamente consensual, chiar unilateral, fiind marcată drept confidențială, eventual în baza unui acord anterior sau a regulamentului intern, de către emitent, care poate fi chiar reclamantul. Procedând la calificarea timpurie a informațiilor în legătură cu un anume program de calculator ca fiind confidențiale, titularul își poate asigura anticipat accesul la acțiunea provizorie prevăzută de legea 11/1991. Ultima condiție, aceea a prejudiciului însemnat cauzat de dezvăluire este, din nou, variabilă în fiecare cauză, în funcție de ponderea programului de calculator în activitatea întreprinderii.

În cazul în care nu ne aflăm, totuși, în ipoteza descrisă de contravenția privind deturnarea clientelei, acțiunea de la art. 7 alin. 3 rămâne o opțiune în măsura în care se dovedește încălcarea uzanțelor cinstite și a principiului general al bunei-credințe, precum și, bineînțeles, producerea sau posibilitatea de a produce un prejudiciu. Această variantă se poate dovedi extrem de anevoioasă, întrucât presupune probarea cât mai pe larg a întregii activități a terțului, pentru a permite instanței să determine cât mai precis încălcarea sau nu a standardelor bunei-credințe.

¹⁷ Adriana Almășan, *Dreptul concurenței, ediția a 2-a, revizuită și adăugită*, ed. Hamangiu, 2021, București, p. 335.

¹⁸ Adriana Almășan, *op. cit.*, p. 336.

Concluzii

Programele de calculator reprezintă un procent ridicat din bunurile aflate în circuitul economic, aflându-se la baza dezvoltării socio-economice din ultimele decenii. Cu toate acestea, legiuitorul european și cel național le tratează ca pe o categorie reziduală, încadrându-le în categorii juridice vetuste, ce nu se potrivesc cu specificul dinamic și inovativ al acestora. Făcând distincția eminamente teoretică și exagerat de pozitivistă între idee și expresie și ignorând realitatea economică a valorii ideii se încalcă un principiu ce a stat la baza dezvoltării organice a dreptului încă din Antichitate, prevalența economicului asupra juridicului. Printr-o tehnică legislativă îndoielnică, forma de exprimare a programelor de calculator este protejată ca operă literară, principiile de bază și conceptele fundamentale fiind lăsate „la liber” în circuitul economic, bucurându-se sporadic de protecție juridică prin secret comercial sau, în mod excepțional, brevet de invenție. Această abordare tratează, în mod superficial, mai degrabă rezultatul, decât conceptul creator ce a dus la nașterea acestuia, deoarece fără o reglementare proprie și o protecție configurată după specificul tehnic al materiei, programele de calculator pot rămâne, *de facto*, în afara apărării oferite de stat.

Această abordare își dovedește caracterul defectuos cel mai bine în materia măsurilor provizorii. Inflația legislativă și tratarea programelor de calculator ca o „categorie asimilată”, fără a beneficia de o reglementare de sine stătătoare, au condus la golirea de conținut a sensului instituției măsurilor provizorii. O materie în care celeritatea ar trebui să primeze în dublă măsură, atât din punct de vedere al instituției juridice, cât și a specificului economic, este îngreunată de probațiuni complexe cu standarde majoritar neclare. Atât dreptul, cât și încălcarea, ajung să fie probate similar unei acțiuni de fond, forțând justițiabilii, în mod paradoxal, să își preconstituie probatorii în activitatea lor curentă în eventualitatea unor litigii și îngreunând circuitul juridic. Majoritatea standardelor probatorii sunt lăsate la aprecierea instanței, lucru normal în economia actelor normative din care aceste măsuri provizorii rezultă. În materia programelor de calculator însă, jurisprudența aplică anumite criterii cristalizate în materia măsurilor provizorii care cu greu pot fi privite drept compatibile cu instituția programelor de calculator, fiind greu de crezut că jurisprudența va evolua într-o direcție benefică.

Este nevoie de o intervenție legislativă națională, dacă nu chiar comunitară, care să armonizeze numeroasele acte normative aplicabile în acest moment și să ofere instrumente juridice proprii pentru realizarea unei protecții efective a programelor de calculator, în toată integralitatea lor. Programele de calculator au nevoie de reglementări neinfluențate de alte instituții juridice, cu caracter robust și precis, apt să servească la protecția efectivă a acestora și la tragerea la răspundere a celor ce încalcă drepturile asupra acestei categorii de bunuri. Se impune a se analiza complexitatea unor astfel de bunuri, pentru a nu scinda componentele sale și a nu limita această protecție la anumite elemente. Programele de calculator trebuie să se bucure de o protecție unică și unitară, nu fracționată pe mai multe materii. Finalitatea acestei acțiuni o reprezintă chiar stimularea securității

raporturilor juridice în acest domeniu și oferirea unei rezolvări pragmatice prin acțiuni specializate a unei probleme venite parcă din viitor care se lovește de un sistem agățat de trecut.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Adriana Almășan, *Dreptul concurenței, ediția a 2-a, revizuită și adăugită*, ed. Hamangiu, 2021, București;
2. Adriana Almășan (coord.), *In Honorem Flavius Antoniu Baias- Aparența în drept, Tomul III*, ed. Hamangiu, 2021, București;
3. Răzvan Dincă, *Protecția secretului comercial în dreptul privat român*, Universul Juridic, 2009, București;
4. Viorel Mihai Ciobanu, Marian Nicolae (coord.), *Noul cod de procedură civilă comentat și adnotat, Vol II- art. 527-1134*, ed. Universul Juridic, 2016, București;
5. Viorel Roș, Andreea Livădariu, Ciprian Raul Romițan, *Dreptul proprietății intelectuale. Dreptul de autor și drepturile conexe și drepturile de proprietate industrială*, ed. C.H. Beck, 2025, București;
6. Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, Claudiu Constantin Dinu, *Drept procesual civil. Ediție revăzută și adăugită de Traian C. Briciu și Claudiu C. Dinu*, ed. Universul Juridic, 2023, București.
7. Gabriel Boroș, Mirela Stancu, *Drept procesual civil. Ediția a 5-a*, ed. Hamangiu, 2020, București.

Resurse digitale:

1. World Intellectual Property Organization, *Model Provisions on the Protection of Computer Software în Copyright. Monthly Review of the World Intellectual Property Organization*, ianuarie 1978, disponibil la https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf, accesat la data de 01.03.2026, ora 23:53.
2. EuroAvocatura, *Dicționar juridic- Dreptul proprietății intelectuale*, disponibil la https://www.euroavocatura.ro/dictionar/334922/Codul_sursa, accesat la data de 02.03.2026, ora 17:25.
3. Călina Tejan, *Aspecte de interes în materia dreptului de autor cu privire la programele de calculator*, disponibil la <https://maxim-asociatii.ro/ro/aspecte-de-interes-in-materia-dreptului-de-autor-cu-privire-la-programele-pentru-calculator--235.html>, accesat la data de 02.03.2026,

ora 17:27.

4. Consiliul Superior al Magistraturii, *Raport privind starea justiției în anul 2024*, disponibil la <https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=f73ab5c2-3ced-4f25-8e2a-7b398a04728b-InfoCSM>, accesat la data de 02.03.2026, ora 13:27.

O analiză critică a deciziei 80/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție privind simulația și fraudă la lege

A critical analysis of decision 80/2016 of the High Court of Cassation and Justice on simulation and fraud under the law

Analyse critique de l'arrêt 80/2016 de la Haute Cour de Cassation et de Justice relatif à la simulation et à la fraude en droit

Andrei ILIESCU – anul III, grupa 307, IF

coordonator: asist. univ. dr. Bogdan VIȘINOIU

Rezumat: Prezentul articol își propune să analizeze raționamentul expus de Secția a II-a civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție în cadrul deciziei nr. 80/2016, raționament ce privește incidența nulității absolute pentru fraudă la lege în cazul simulației prin deghizarea parțială a prețului în fraudă fiscală. Decizia Curții este surprinzătoare sub aspectul argumentelor utilizate, unele chiar inovatoare, altele mai greu de acceptat, argumente care conduc la o soluție foarte diferită de cea consacrată de doctrina de specialitate cu privire la subiectul abordat. De asemenea, decizia ridică probleme cu privire la aplicarea sancțiunilor penale în completarea celor civile, aspect ce trebuie analizat, de asemenea, pentru a înțelege rațiunea premisă a acestei decizii.

Cuvinte-cheie: Simulație, Fraudă la lege, Evaziune fiscală, Inopozabilitate,

Abstract: This article aims to analyze the reasoning presented by the Second Civil Section of the High Court of Cassation and Justice in decision no. 80/2016, regarding the incidence of absolute nullity for fraud under the law in the case of simulation by partial disguise of the price for the purpose of tax fraud. The Court's decision is surprising in terms of the arguments used, some even innovative,

others more difficult to accept, arguments that lead to a very different solution from that established by the specialized doctrine on the subject in question. The decision also raises issues regarding the application of criminal sanctions in addition to civil ones, an aspect that must also be analyzed in order to understand the premise of this decision.

Keywords: Simulation, Fraud under the Law, Tax evasion, Unenforceability.

Résumé: Cet article vise à analyser le raisonnement de la deuxième chambre civile de la Cour de cassation et de justice dans l'arrêt no.° 80/2016, relatif à l'application de la nullité absolue pour fraude fiscale en cas de contre-lettre par dissimulation partielle du prix. La décision de la Cour surprend par les arguments avancés, certains novateurs, d'autres plus difficiles à accepter, aboutissant à une solution très différente de celle établie par la jurisprudence dans la matière. Elle soulève également la question des l'application de sanctions pénales en outre des sanctions civiles, aspect qu'il convient d'analyser pour comprendre le fondement de l'arrêt.

Mots-clé: contre-lettre, fraude juridique, évasion fiscale, inapplicabilité.

1. Introducere

Instituția simulației reprezintă transpunerea în drept al minciunii. Deși poate părea curioasă sancționarea prin drept a unei conduite imorale, realitatea relațiilor sociale și exigențele principiului autonomiei de voință au impus recunoașterea simulației, dar în niște limite bine trasate și care, odată depășite, pot conduce la sancțiuni civile. Uneori, legiuitorul consideră că se impun limite speciale, cum este în cazul fraudei fiscale, de natură penală. Aceste două tipuri de sancțiuni ar trebui să coexistă în armonie, nu?¹

Decizia 80/2016² a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă, nu pare atât de convinsă de această pretinsă armonie dintre cele două tipuri de sancțiuni. Înalta Curte pare că reține, în aplicarea principiului *nemo auditur propriam turpitudinem allegans*, o incompatibilitate între aceste categorii

¹ Pentru o scurtă prezentare a relației dintre simulație și morală, a se vedea Fl. A. Baiaș, *Simulația, studiu de doctrină și jurisprudență*, Editura Rosetti, 2003, București pp. 12-20.

² A se vedea Î.C.C.J. Secția a II-a Civilă, Decizia 80/2016 din 26.01.2016, www.scj.ro accesat la data de 28.02.2026.

de sancțiuni și optează pentru menținerea valabilității actelor implicate în simulație cu orice preț. Soluția curții, care poate părea ușor contraintuitivă, merită o analiză mai aprofundată, prin raportare la dezvoltarea acestei instituții în Noul Cod Civil, evoluție care, de altfel, a consacrat principalele linii doctrinare dezvoltate până atunci.

Speța dedusă judecății surprinde următoare situație de fapt: au fost încheiate, simultan, două acte juridice distincte, autentificate notarial, anume un contract de împrumut și un contract de vânzare având ca obiect un imobil evaluat chiar de către părți printr-un antecontract de vânzare-cumpărare anterior la suma de 540.800 euro. Prețul stipulat în contractul de vânzare autentic era stabilit ca fiind de 23.660 de euro, restul de preț regasindu-se în sumele ce urmau a fi „restituite” în cadrul împrumutului sub următoarea formă: suma de 150.000 de euro la data de 07 aprilie 2008, suma de 103.000 de euro la termenele de 30 mai și 30 august 2008 și suma de 149.800 de euro la data de 20 decembrie 2008, precum și o arvună plătită la data încheierii antecontractului în valoare de 35.000 de euro, modalitate de plată care, de fapt, e o transpunere a termenelor de plată prevăzute în antecontract. Scopul acestei amenajări contractuale apare ca fiind, în mod evident, eludarea impozitelor datorate. Cererea pentru constatarea nulității absolute pentru cauză ilicită ajunge să fie formulată chiar de una din părțile simulației, mai precis de cumpărător, care se afla în situația nefericită de a fi executat silit de vânzător, în baza împrumutului autentic. Interesul este lesne de observat, anularea actelor ar duce la încetarea procedurii executării silite, iar fraudă la lege, pare a fi un mijloc facil ce urmează a fi utilizat de reclamantul-cumpărător pe tot parcursul judecății.

Tribunalul Timiș, Curtea de apel Timișoara³ și, în final, subiectul principal al acestui studiu, Secția a II-a a Înaltei Curți de Casație și Justiție au considerat altfel, respingând acțiunea pe următorul raționament: în primul rând, trebuie calificată operațiunea juridică și lămurită problema existenței unei simulații. Toate instanțele precitate au conchis că suntem în prezența unei simulații ce urmărește sustragerea de la plata impozitelor. Pasul următor, după corecta calificare a operațiunii, este stabilirea regimului juridic aplicabil, care erau dispozițiile Codului Civil Alexandru Ioan Cuza. Din regimul juridic aplicabil, toate instanțele antemenționate au stabilit că sancțiunea incidentă este inopozabilitatea, sancțiune specifică simulației. Pentru a justifica această soluție, Înalta Curte procedează la calificarea cauzei mediate a actelor juridice încheiate, stabilind că doar cauza împrumutului, ca act public, este în esență ilicită, actul secret, vânzarea la prețul real, fiind o manifestare sinceră și licită. Curtea stabilește astfel că, operațiunea văzută ca un tot unitar rămâne valabilă și deci poate fi sancționată doar cu inopozabilitatea. În consecință, instanța supremă stabilește că raporturile dintre părți sunt guvernate de principiul forței obligatorii, *pacta sunt servanda*, și astfel vânzătorul are pe deplin dreptul de a trece la executarea silită a creanței sale, posibilitatea obținerii acestui remediu fiind un corolar al principiul anterior menționat. De asemenea,

³ Curtea de apel Timișoara, Decizia nr 182/2014 din 04.12.2014, rejust.ro accesat la data de 28.02.2026.

curtea menționează că o astfel de soluție apare ca fiind singurul mod de compatibilizare a sancțiunilor de drept civil cu cele specifice dreptului penal și fiscal, afirmație ce reiese fără tăgadă din următoarele formulare: „Nulitatea celor două contracte ar aduce părțile în situația în care s-ar fi aflat dacă acestea nu s-ar fi încheiat în temeiul principiului retroactivității efectelor nulității, ceea ce ar duce la dispariția situației premisă creată prin încheierea celor două contracte, fără a mai fi posibilă aplicarea sancțiunilor specifice încălcării invocate.”⁴.

2. Problematica calificării simulației. Diferențierea față de alte formule juridice.

2.1. Existența simulației și delimitarea ei.

Este absolut firesc ca, înainte să plasăm discuția în termenii tipului de simulație incident, să stabilim cu certitudine că avem în față o veritabilă simulație și nu o altă formulă juridică similară. Astfel, primul pas trebuie să fie evidențierea elementelor specifice instituției. Pe acest palier, doctrina este unanimă în ceea ce privește necesitatea localizării a cel puțin două manifestări de voință, una având rolul de a crea o aparență mincinoasă față de terți (actul public), precum și o a doua ce relevă intenția părților de a simula, sau *animus simulandi* (acordul simulatoriu) și care astfel redă lipsa intenției părților de a se obliga prin actul public. De asemenea, mai poate exista și o a treia manifestare, care relevă efectele cu adevărat dorite de către părți (actul secret *stricto sensu*). Ultimele două elemente enunțate alcătuiesc împreună actul secret la care fac referire atât legislația anterioară⁵, cea actuală⁶ precum și doctrina⁷. Atenționăm cu această ocazie că înțelesul termenului de act juridic utilizat până acum este cel de *negotium iuris*, în consecință, cum a fost remarcat în doctrina reprezentativă⁸ încheierea actului secret trebuie să fie anterioară sau cel puțin simultană (la nivel intelectual) cu cea a actului public. Aceste distincții sunt avute în vedere și de către instanța supremă în analiza speței, care pare că se încadrează perfect ipotezei descrise. Lucrurile nu sunt însă mereu extrem de clare, și se impune cu necesitate o analiza a manifestărilor de voință identificate de instanța de judecată pentru identifica în concert elementele antemenționate.

În primul rând, remarcăm că existența acordului simulatoriu este rareori posibilă prin mijloace de probă directe, acesta, de multe ori, fiind dedus din existența simultană a contractului public și a celui secret *stricto sensu*⁹. De asemenea, putem foarte ușor încadra operațiunea prevăzută în antecontract

⁴ Î.C.C.J. Secția a II-a Civilă, Decizia 80/2016 din 26.01.2016, www.sci.ro accesat la data de 28.02.2026.

⁵ Art. 1175 C. civ. 1864.

⁶ Art 1289 C. civ.

⁷ Fl. A. Baiaș, *op. cit.*, pp. 66-67. În același sens, a se vedea C. E. Zamșa, *Drept Civil, Teoria generală a obligațiilor, ediția a 2-a*, Editura Hamangiu, 2024, București, pp. 119-120.

⁸ Fl. A. Baiaș, *op. cit.*, pp. 70-73.

⁹ C. E. Zamșa, *op. cit.*, p. 119.

ca fiind cea reală, fiind realizată anterior celor două acte autentificate, având un conținut reprodus în mod perfect de către acestea din urmă, aspect ce pare să elimine orice dubiu am putea avea în privința acestei încadrări, iar ,nu în ultimul rând, chiar părțile litigiului reclamă această operațiune ca fiind cea dorită, cu mențiunea că totuși nu se poate spune că însuși antecontractul este actul secret *strico-sensu*, pentru motive evidente, operațiunea juridică a promisiunii unui contract nefiind identică cu cea a contractului promis. Astfel, ne punem următoarea dilemă în privința ultimelor două acte juridice identificate: „Pot fi amândouă, simultan, acte publice?” Nu vedem un motiv pentru a spune nu, fiecare, individual, îndeplinind condițiile pentru a fi calificat astfel. Împrumutul este și el, fără urmă de îndoială, o transpunere a tranșelor din preț prevăzute de părți cu sinceritate, fapt ce rezultă în mod direct din situația de fapt descrisă anterior, rolul său în simulație fiind, în primul rând, de a îl degreva pe vânzător de obligațiile fiscale, iar în plan secund, să lege părțile contractante printr-un titlu executoriu cu privire la obligația de plăti întregul preț.

Ultima mențiune nu trebuie a fi surprinzătoare, aptitudinea actului public de a produce efecte juridice fiind recunoscută și de o jurisprudență recentă¹⁰. Această concluzie se desprinde din mai multe considerente, unul prim fiind acela că este recunoscut chiar la nivel legislativ¹¹, actul public creând o realitate juridică opozabilă terților de bună-credință și pe care aceștia trebuie să o respecte. Pentru a vedea dacă el poate produce efecte și între părți, mai este doar un pas. Fiind un act juridic, de esența sa este aptitudinea, sub rezerva unei cauze de ineficacitate, de a produce efecte juridice între părți¹². Părțile au deplina libertate însă ca, de comun acord, să modifice efectele juridice ce se produc între ele, și chiar să le înlăture¹³. Această aserțiune se observă cel mai bine în cazul deghizării parțiale, precum cea din speță, situația care este în mod tradițional tratată din perspectiva actului secret, care relevă voința reală în privința anumitor elemente care sunt doar simulate prin intermediul contractului public¹⁴, observându-se că, *per a contrario*, dacă doar asupra unor aspecte ale contractului planează o discordanță între voința reală și cea declarată, atunci celelalte elemente sunt concordante și comune celor două acte, iar actul public nu face altceva decât să reia manifestarea sinceră de voință dintre părțile simulației, astfel încât principiul forței obligatorii¹⁵ va fi pe deplin eficace și în cadrul actului public. În situația de față, este clar că părțile conceptualizează obligația de restituire rezultată din actul public ca fiind obligatorie între ele, deoarece ea nu e altceva decât transpunerea sub o altă formă a obligației de plată a prețului. Cu toate acestea, admitem că actul secret are vocația principală de a produce efecte între părți, iar atribuirea unor astfel de consecințe actului public trebuie privită cu o oarecare precauție, însă nimic nu se opune totuși

¹⁰ Tribunalul Satu Mare, Hotărârea nr. 267/2025 din 25.11.2025, rejust.ro accesat la data de 29.12.2025.

¹¹ Art. 1290 C. civ.

¹² Art. 1166 C. civ.

¹³ În același sens Curtea de Apel Brașov, Hotărâre nr. 1941/2024 pronunțată în data de 16.12.2024, rejust.ro accesat la data de 03.03.2026.

¹⁴ L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, *Drept civil. Obligațiile, Ediția a 2-a*, Editura Universul Juridic, 2020, București., pp. 181-182.

¹⁵ Art. 1270 C. civ.

concluziei exprimate anterior și, în consecință, putem admite că o parte s-ar putea întemeia chiar pe actul public pentru a obține executarea silită în natură, putându-l utiliza ca titlu executoriu dacă este investit cu o astfel de formulă, însă doar cu privire la obligațiile care decurg din actul secret și sunt consacrate în mod categoric și de actul public, executarea silită în natură fiind un corolar al principiului *pacta sunt servanda*¹⁶. Spre exemplu, în cazul unei donații deghizate sub forma unei vânzări autentice, cel din urmă titlu ar putea fi utilizat pentru a obține predarea bunului, acest efect fiind comun celor două acte, iar producerea sa nu este înlăturată din conținutul actului public prin acordul simulatoriu al părților. Aceeași este și situația descrisă în speța analizată de Înalta Curte.

Acestea fiind spuse, nu putem identifica erori grave în raționamentul Înaltei Curți în ce privește depistarea simulației în cauză, unicul reproș pe care îl putem aduce fiind o oarecare imprecizie cu privire la actul public identificat, curtea acordând o atenție sporită împrumutului din structura acestor operațiuni, vânzarea fictivă fiind mai puțin menționată. O consecință a acestei pluralități de acte publice este strâns legată de problema nulității ca sancțiune a actelor ce formează simulația, fiind necesară înlăturarea ambelor acte pentru a conduce la dispariția operațiunii simulației.

O ultimă discuție pe care simțim a o face privește distincția dintre simulație și fraudă, problemă care nu este deloc nouă în dreptul civil românesc¹⁷, afirmându-se că simulația nu e altceva decât o fraudă. Considerăm că problema a fost rezolvată de doctrina modernă¹⁸, care afirmă că între aceste două concepte nu există o comparație propriu-zisă, neexistând, practic, termen de comparație. Frauda nu întrușchipează o formulă juridică proprie, nu se poate vorbi despre o operațiune a fraudei, ci doar de o operațiune frauduloasă, afirmație ce sintetizează relația dintre simulație și fraudă, anume o relație mijloc-scop.

2.2. Tipologiile simulației

Chestiunea analizată anterior ridică o problemă de clasificare a simulației foarte importantă, anume distincția între simulația licită și cea ilicită. Deși această clasificare nu este analizată foarte pe larg, clasificarea simulației fiind de multe ori prezentă mai degrabă prin prisma elementelor deghizate ale actului secret¹⁹, ea poate avea o miză spectaculoasă, simulația ilicită fiind, după unii autori²⁰, limita admisă de legiuitor și care, odată trecută, poate atrage alte sancțiuni, mult mai grave decât inopozabilitatea. Înțelegem să ne însușim această orientare, pentru motive pe care le vom detalia în secțiunea următoare, prioritatea momentan fiind prezentarea esenței acestei distincții. Astfel, dimensiunea completă a instituției simulației poate fi cunoscută doar după o cercetare atentă a

¹⁶ C. E. Zamșa, *op. cit.*, pp. 86-87.

¹⁷ A se vedea D. Alexandresco, *Explicațiunea..., Tomul V, Obligațiile (I)*, Editura Universul Juridic, 2017, București, pp. 269-271.

¹⁸ Fl. A. Baiaș, *op. cit.*, p. 329.

¹⁹ L. Pop. I.-F. Popa, S. I. Vidu, *op. cit.*, pp. 180-183.

²⁰ Fl. A. Baiaș, *op. cit.*, p. 167.

cauzei meditate ce stă la baza acordului simulatoriu și care caracterizează și actul public²¹, ilicitul cauzei, concretizat într-o fraudă îndreptată împotriva ordinii publice²², atrăgând, după sine, sancțiunea nulității absolute.²³

Ce însă putem observa, cu o oarecare tristețe, este că Înalta Curte nu procedează la analiza această distincție esențială, deși observă problema stabilirii cauzei actelor simulate. Observațiile curții sunt totuși interesante și merită analizate întrucât relevă o constatare importantă, anume că nu se poate vorbi de o cauză pentru întreaga simulație, ci mai multe cauze specifice actelor juridice implicate. De aceea, am specificat că granița dintre aceste două categorii de simulație rezidă în cauza acordului simulatoriu, întrucât doar acest act poate evidenția de ce au dorit părțile cu adevărat să simuleze.

3. Condițiile de valabilitate și sancțiunea aplicabilă

În primul rând, trebuie evidențiat faptul că, în cazul simulației, deși putem vorbi despre o operațiune unitară, acest lucru nu înseamnă că putem vorbi și despre condiții de valabilitate proprii acestei instituții, ci, din contră, se impune o analiză a valabilității fiecărui act ce compune simulația²⁴.

În consecință, nu se poate afirma, deși raționamentul instanței supreme frizează această idee, că inopozabilitatea este sancțiunea specifică simulației, care astfel înlătură de la aplicare alte sancțiuni civile. Dimpotrivă, sancțiunea nulității componentelor actelor simulate este una cât se poate de firească²⁵, din mai multe puncte de vedere. Dintr-o perspectivă doctrinară, principiul neutralității simulației se înfățișează ca un impediment absolut în fața acestei afirmații, interpretarea criticată având ca rezultat validitatea *de plano* a oricărui act implicat în simulație. Considerăm, de asemenea, că dispozițiile articolului 1292 C. civ, care consacră o derogare importantă de la regulile privind proba actului juridic²⁶, au ca prim obiectiv favorizarea aplicării sancțiunii nulității. Concluzia se desprinde din rațiuni teleologice, nefiind cu puțință ca legiuitorul să ușureze proba pentru a favoriza recunoașterea efectelor actului având o cauză ilicită, ci, din contra, urmărește eliminarea acestor efecte. De asemenea, această normă nu poate avea în vedere inopozabilitatea, această sancțiune nefiind incidentă în relațiile dintre părțile contractului. Nu în ultimul rând, chiar Codul Civil actual invită la o astfel de analiză, cel puțin în cazul actului secret²⁷.

²¹ Idem., pp. 68-70.

²² Idem., p. 203.

²³ Art. 1238 C. civ.

²⁴ Fl. A. Baiaș, *op. cit.*, p. 78.

²⁵ În același sens și Curtea de Apel Pitești, Hotărâre nr. 229/2025 din 04.06.2025, rejust.ro accesat la data de 03.03.2026.

²⁶ Art 309 C. proc. civ.

²⁷ Art. 1289 alin. (2).

Toate aceste considerente au fost acceptate fără dificultăți de către doctrina reprezentativă mai ales în privința actului secret²⁸, însă au fost oarecum neglijate în privința actului public. Considerăm însă că nu există rațiuni pentru a rezerva nulitatea actului secret, pentru argumentele expuse anterior, fiind o exigență impusă de principiul neutralității simulației²⁹.

Problema sancționării fraudei fiscale pe plan civil nu este nouă, iar în analiza noastră am putut identifica două mari soluții date de doctrină. Pe deoparte s-a afirmat că ilicitul urmărit de părți, având ca obiect sustragerea de la plata impozitelor, nu este o cauză determinantă pentru operațiunea concepută de părți, iar, în consecință nulitatea, întregii operațiuni se prezintă ca fiind excesivă³⁰. Poziția contrară afirmă că fraudă existentă la nivelul actului public și, mai important, nivelul acordului simulatoriu este chiar cauza simulației, și, în mod natural, se răsfrânge asupra întregii operațiuni conform adagiului *fraus omnia corrumpit*³¹. Ambele teorii prezintă meritele lor, însă înțelegem să oferim o perspectivă proprie asupra soluției ce ar trebui să fie incidentă.

Prima teorie, care pare să fie cea împărtășită de instanța supremă, are meritul de a realiza o separație netă, judicioasă, între cauza actului secret și cea a simulației, vânzarea încheiată la prețul sincer nefiind animată de dorința de a eluda obligațiile fiscale. Astfel, scopul eludării legislației fiscale apare ca fiind secundar și în niciun caz cel determinant pentru părți, or pentru reținerea cauzei ilicite, doctrina a concluzionat că aceasta trebuie să aibă un caracter determinant în procesul de formare a voinței juridice³².

Considerăm că această teorie are însă mai multe neajunsuri, care apar ca fiind evidente în raționamentul curții. În primul rând, constatăm că această teorie neagă cu totul autonomia actului public în cadrul operațiunii simulației și încalcă în mod vădit principiul neutralității simulației, transformând din condițiile actului secret chiar în condițiile simulației. Așa cum am arătat până acum, o astfel de concluzie este inadmisibilă. Hotărârea Înaltei Curți pune această problemă în prim plan, dispensându-se de obligația de a stabili legătura dintre cele două componente ale simulației în câteva cuvinte și fără vreo motivare. Afirmția potrivit căreia doar modalitatea de plată a prețului, modalitate despre care curtea uită să menționeze că se concretizează în actele publice, este ilicită, *recte* cauza actelor antemenționate e ilicită, nu este relevantă deoarece cauza actului secret este licită înseamnă subordonarea totală a actului public celui secret în operațiunea complexă a simulației, și sustragerea celui dintâi de la testul validității contractului, concluzie în totală disonanță cu intenția legiuitorului și principiul neutralității simulației. Nu putem decât să ne întrebăm dacă o

²⁸ L. Pop. I.-F. Popa, S. I. Vidu, *op. cit.*, p. 187.

²⁹ Fl. A. Baiaș, *op. cit.*, p. 165.

³⁰ L. Pop. I.-F. Popa, S. I. Vidu, *op. cit.*, pp. 187-188.

³¹ Fl. A. Baiaș, *op. cit.*, p. 203.

³² G.-Al. Ilie, *Condițiile generale de fond și de validitate ale actului juridic civil în lumina Noului Cod Civil*, Editura. Universul Juridic, 2017, București, pp. 476-477.

altă condiție de valabilitate a actului public nu ar fi fost întrunită, de pildă, el ar fi fost încheiat sub imperiul violenței, fără ca actul secret să fie încheiat în aceste condiții, dacă concluzia curții ar fi fost totuși alta. Credeam că în această ipoteză, sancțiunea nulității apare ca fiind chiar necesară pentru protejarea voinței juridice, însă oare cu ce este mai „vrednic” consimțământul unei părți față de apărarea ordinii de drept și respectarea normelor de conduită socială? De ce, deodată, ar căpăta actul public condiții proprii de valabilitate ce merită analizate? Le-ar dobândi doar pe acestea? Credem că toate aceste întrebări sunt suficiente pentru a evidenția o primă carență a acestei teorii.

De asemenea nu se poate susține în mod rezonabil că ar fi vorba de o altă cauză licită, adică plata prețului, determinantă pentru actele publice. O astfel de interpretare cade pradă unei confuzii între cauza imediată a actului juridic secret³³, care într-adevăr se concretizează în plata prețului, și care este diferită la nivelul actului public întotdeauna în cazul simulației, unde cauza imediată se manifesta ca fiind intenția de a simula³⁴, cu cea mediată a actului public, care dă caracterul ilicit al simulației. Dar ce este esențial este că această cauză ilicită este determinantă pentru această operațiune, fiind rațiunea ei de a fi. Dacă părțile ar fi dorit ca modalitatea de plată plată cu totul licită nu ar fi încheiat simulația.

Un ultim argument este mai degrabă unul de politică legislativă. Comportamentul uman, mai ales atunci când acesta caută să eludeze legea, de multe ori se reduce la o evaluare a avantajelor ce rezultă din încălcarea normei legale și a sancțiunilor la care se expune. Teoria pe care o analizăm pare că dorește să asigure sancționarea drastică a autorilor simulației, raționamentul Înaltei Curți sugerând că aceasta este singura soluție pentru aplicarea sancțiunilor dreptului penal și fiscal. Cum vom arăta și noi într-o secțiune viitoare, în acord cu opinii exprimate anterior în doctrina de specialitate³⁵, aceasta este o falsă premisă, neexistând motive pentru a respinge cumulul celor două. Nu credem că abordarea instanței supreme e de natură să producă un spor de protecție sau un regim sancționator mai dur, sacrificând nulitatea specifică dreptului civil. Din contră, pare că în evaluarea pe care am amintit-o mai sus, făptuitorul va putea mereu să se „consoleze” cu păstrarea bunului obținut fără plata impozitelor la momentul încheierii contractului și ar putea oricum beneficia de o cauză de nepedepsire dacă ar acoperi prejudiciul *post factum*³⁶. Deși nu putem oferi un răspuns definitiv în această problemă, și nici nu dorim să punem starea regretabilă a sistemului fiscal în sarcina Înaltei Curți, nu putem să nu ne întrebăm dacă această „ecuație” ar trebui simplificată prin eliminarea oricărui beneficiu ce s-ar putea extrage din simularea prețului. Din păcate, facem această

³³ Pentru o analiză mai amplă a diferențelor dintre aceste două modalități de manifestare a cauzei, a se vedea C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român, Ediția a 2-a, Vol.* Editura ALL Beck, 2002, București, pp. 512-513.

³⁴ Fl. A. Baias, *op. cit.*, p. 68.

³⁵ Fl. A. Baias, *op. cit.*, p. 315. În același sens și D. Chirică, *Tratat de drept civil. Contracte speciale, Vol. I, Ediția a 2-a*, Editura Hamangiu, 2017, București, p. 95.

³⁶ Art. 11 din Legea 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale.

afirmație în contextul în care, la mai bine de un deceniu de la pronunțarea acestei hotărâri, evaziunea fiscală rămâne una din marile crize ale societății românești³⁷.

Cea de-a doua teorie pe care am invocat o la începutul secțiunii are meritul de a valorifica în mod corect caracterul ilicit al simulației și, în principiu, înțelegem să achiesăm la multe dintre argumentele formulate. Această teorie are însă neajunsul de a nega cu totul validitatea cauzei actului secret și de a încălca, de data asta prin extinderea viciului actului public, principiul neutralității simulației. Cum am menționat, credem că această teorie surprinde cel mai fidel dimensiunea completă a simulației, dar trebuie amendată sub aspectul întinderii nulității incidente.

În acest sens, soluția pe care înțelegem să o oferim și la care credem că Înalta Curte ar fi trebuit să ajungă este constatarea nulității absolute în cazul actelor publice pentru fraudă la lege și menținerea în ființă a actului public din perspectiva simulației, dar cu un viciu important de formă. Extinderea sancțiunii nulității este, mai ales prin raportare la viziunea codului civil actual cu privire la aplicarea lui *resoluto iure dantis resolvitur iuris accipiens*³⁸, excesivă și nejustificată. Principiul *fraus omnia corrumpit*, care este principala rațiune a acestei soluții, nu numai că nu își poate găsi aplicarea în situația în care ar intra în concurs cu o normă legală³⁹, dar nici nu considerăm că ne aflăm în domeniul său de aplicare. În primul rând, în paradigma noului cod civil, nulitatea apare ca fiind, ca regulă, relativă⁴⁰ și limitată la actul pe care îl afectează în mod nemijlocit⁴¹. Abandonarea acestor reguli în favoarea extinderii nulității dincolo de actul public, față de care fraudă e intrinsecă, nu se poate face, în baza unui principiu de drept, ci doar printr-un alt text legal. Este adevărat, această critică nu este aplicabilă din perspectiva Codului Civil din 1864, neexistând texte corespondente celor citate mai sus. Cu toate acestea, argumentele următoare, aplicabile deopotrivă și vechii reglementări, conduc la aceeași concluzie. În al doilea rând, cum am anticipat anterior, eliminarea fraudei din circuitul civil se poate realiza, de o manieră mult mai puțin antagonică libertății contractuale a părților, prin eliminarea operațiunii simulației, care este mijlocul prin care se realizează fraudă dorită de părți, obiectiv care se poate realiza prin constatarea nulității actului public, cu toate consecințele expuse anterior. Nu în ultimul rând, nu considerăm că acest principiu ar fi aplicabil în speță, el bazându-se pe o legătură inseparabilă, intrinsecă între actul juridic și fraudă pe care o întruchipează. Or, prin raportare la actul secret, fraudă apare ca fiind extrinsecă, categoric conexă, dar extrinsecă. Din aceste considerente, această soluție este oarecum excesivă și încălcă, dar de data asta cu privire la valabilitatea actului secret, principiul neutralității simulației.

³⁷ Pentru o prezentare succintă a problemelor României în privința evaziunii, R. Dumitru, *Evaziunea ca vulnerabilitate strategică*, în Revista Finanțe publice și contabilitate 5/2025, mfinante.gov.ro accesat la data de 03.02.2026.

³⁸ Art. 1254 alin. (2) C. civ.

³⁹ Art. 1 C. civ.

⁴⁰ Art. 1255 C. civ.

⁴¹ Art 1254 alin (2) C. civ.

Credem că o soluție eclectică este dezirabilă, armonizând protecția libertății părților de a simula și „inocența” actului secret cu necesitatea sancționării fraudei fiscale, valorificând o orientare de tradiție în ce privește regimul sancționator al simulației în fraudă fiscală⁴². Considerăm că aplicarea corectă și riguroasă a mecanismului de funcționare a simulației, precum și a principiul neutralității simulației, impune ca doar actul public să fie nul absolut pentru cauză ilicită, iar actul secret să rămână valabil. Această concluzie derivă din aplicarea condițiilor de validitate ale actului juridic, de principiu cele privind cauza, la fiecare act în parte. Este adevărat că, prin eliminarea actelor publice, actul secret va dobândi un nou viciu, anume lipsa formei autentice, fiind în speță vorba despre achiziționarea unor imobile⁴³. Această consecință nu este de evitat, chiar din contră, considerăm că, având în vedere importanța pentru circuitul juridic a legalității vânzărilor imobiliare, rațiunea principală chiar pentru instituirea formei autentice, acest interes de ordine publică trebuie să primeze în fața libertății contractuale a părților⁴⁴. O observație importantă privește diferența de tratament ce apare când este vorba de un bun mobil care face obiectul prestației părților, actul secret având potențialul de a rămâne perfect valabil în lipsa formei împrumutate de la actul public. Nu este nimic discriminatoriu la această soluție, ci din contră, credem că o astfel de nuanță pune în valoare flexibilitatea mecanismului simulație și favorizează, de data aceasta, autonomia de voință a părților, nemaexistând interesul public specific tranzacțiilor imobiliare. Această soluție nuanțată, care are meritul de a reaseza libertatea contractuală a părților într-un just echilibru cu necesitatea protejării ordinii publice, își găsește un corespondent în dreptul comparat în dispozițiile exprese ale articolului 1202 C. civ. francez⁴⁵, soluție care poate fi aplicată și pe o cale indirectă, prin mijloacele arătate anterior, și în dreptul nostru.

Astfel, credem că aceasta ar fi trebuit să fie și orientarea Înaltei Curți, care ar fi avut ocazia să valorifice specificul simulației de a fi o operațiune complexă, realizată din mai multe acte juridice, pentru realiza o protecție cât mai eficientă a interesului public și a ordinii de drept prin adăugarea la sancțiunile fiscale și penale pe cele civile, precum și stabilirea, cu valoare de principiu, că totuși protecția voinței părților este posibilă, nefiind animată, în sine, de o cauză ilicită. Instanța supremă, din păcate, nu a făcut acest pas, însă asta nu neagă valabilitatea și eficacitatea formulei propuse de noi.

⁴² Fl. A. Baias, *op. cit.*, p. 20.

⁴³ În acest sens, R. Dincă, *Contracte civile speciale în Noul Cod Civil*, Editura Universul Juridic, 2013, București, pp. 95-96.

⁴⁴ Art. 1169 C. civ.

⁴⁵ Pentru textul integral al articolului, a se consulta www.legifrance.gouv.fr, accesat la data de 28.02.2026. Faptul că această soluție a fost menținută cu ocazia reformei codului civil francez din 2016 arată, în opinia noastră, justetea sa.

4. Problema cumulului sancțiunilor aplicabile.

4.1 O falsă problemă?

Una din cele mai curioase afirmații ale curții supreme privește imposibilitatea cumulului sancțiunilor civile cu cele fiscale sau penale. Această afirmație, crucială pentru soluționarea cauzei, rămâne însă total nesusținută, lasând impresia că suntem în prezența unei axiome universal cunoscută a dreptului. Nu putem spune că avem cunoștință de o astfel de interdicție absolută, iar o minimă explicație din partea Î.C.C.J. ar fi fost utilă, dată fiind importanța dezlegării acestui aspect. Miza este spectaculoasă. Dacă afirmația Curții ar fi corectă, am adera la soluția instanței supreme fără rezerve, fiind fără urmă de îndoială că sancțiunile penale au cel mai puternic efect disuasiv din gama variată de sancțiuni cunoscută de sistemul de drept românesc. Nu suntem convinși însă de premisa de la care pleacă Înalta Curte, dar, în absența unei fundamentări temeinice a acestei hotărâri, cade în sarcina noastră să răspundem la întrebarea: „Este nulitatea incompatibilă cu infracțiunea?”

4.2 Cumulul sancțiunilor civile cu cele fiscale

În primul rând trebuie să stabilim poziția pe care o ocupa organul fiscal, ca purtător al puterii publice, în raport cu simulația. Credem că doctrina este edificatoare în acest aspect, fiscul nefiind un simplu terț, ci unul chiar privilegiat, căruia simulația nu îi poate fi opusă în mod eficace⁴⁶. Într-adevăr, dreptul fiscului de a pretinde contribuțiile datorate de părți nu derivă din actul secret, care este inopozabil terților și trebuie „demască” prin acțiunea în simulație, ci din puterea legii, fiscul acționând în baza prerogativelor extraordinare pe care le are statul în raport cu simpli particulari. Astfel, pentru fisc, relevantă este numai existența unei operațiuni economice, nu juridice, asupra căreia poate percepe impozite⁴⁷, nefiind interesat de problema încadrării acestei operațiuni economice într-o anumită haină juridică⁴⁸. Dacă este străină organului fiscal nevoia de a se întemeia pe un anumit act juridic pentru a-și putea exercita atribuțiile privind colectarea impozitelor, la fel de străină e împerejurarea că același act ar fi nul, organul fiscal având sarcina doar de a dovedi că s-a realizat operațiunea economică pe care pretinde să o impoziteze. De aici, rezultă în mod categoric că, și dacă am constata nulitatea tuturor actelor implicate în simulație, nici în această ipoteză organul fiscal ar fi pe deplin îndrituit să perceapă impozitele datorate. Din aceste motive, având în vedere fundamentarea total diferită a celor două sancțiuni, nu vedem niciun motiv pentru care acestea s-ar exclude, ci, din contră, coexistența lor pare a fi perfect viabilă

⁴⁶ Fl. A. Baias, *op. cit.*, p. 160.

⁴⁷ Art. 14 C. proc. fisc.

⁴⁸ Principiul prevalenței economice asupra juridicului este cunoscut doctrinei reprezentative, în acest sens și M. Ene (Crăciun), *Drept fiscal, Ediția a 3-a*, Editura Solomon, 2025, București, p. 263.

4.3 Cumulul sancțiunilor penale.

Ultima problemă pe care o propunem spre analiză este și una extrem de importantă, dreptul penal fiind prezentând cele mai energice sancțiuni ale oricărui sistem de drept. Dacă am fi forțați să alegem între nulitate și o pedeapsă penală, având în vedere scopul enunțat anterior de a preveni comportamentele antisociale, categoric vom alege a doua variantă. În această dilemă s-a aflat și Înalta Curte, iar soluția propusă pare să fie animată de cele mai bune intenții.

Din păcate, curtea și-a creat singură, în mod tragic, o dihotomie falsă, din care a trebuit după să iasă făcând un sacrificiu care nu era deloc necesar. În primul rând e important de subliniat că, anterior, doctrina nu vedea o problemă privind cumulul celor două tipuri de sancțiuni, civile sau penale⁴⁹. În al doilea rând, întrebarea pe care trebuie să ne-o punem nu este „Există sau nu infracțiune?”, chiar Înalta Curte admite că s-a realizat elementul material al infracțiunii de evaziune fiscală, ci „Poate nulitatea să facă ca infracțiunea să nu mai existe?”. Răspunsul trebuie să fie unul negativ, pentru mai multe motive.

Cel mai bine ar fi să plecăm de la un exemplu cât se poate de simplu, anume raportul dintre infracțiunea de înșelăciune⁵⁰ și viciul de consimțământ al dolului⁵¹. Chiar dacă înșelăciunea nu este, în mod inseparabil, legată de existența unui act juridic, atunci când este săvârșită cu ocazia încheierii unui astfel de act, atunci ilicitul capătă o dublă valență, atât penală, cât și civilă, manifestându-se în al doilea plan sub forma dolului. În acest context trebuie ca victima să aleagă între sancțiunile care îi sunt accesibile? Trebuie să accepte să rămână legată într-un act în care consimțământul ei a fost surprins prin dol pentru a putea face ca făptuitorul să răspundă penal? Categoric nu, iar situația nu poate să fie diferită nici în cazul infracțiunii de evaziune fiscală care, chiar mai mult, poate exista independent de producerea vreunui prejudiciu concret, fiind o infracțiune de pericol în forma sa tip. Pe lângă faptul că un răspuns contrar ar însemna o încălcare vădită a principiului autonomiei conceptuale a dreptului penal⁵², ar însemna, de asemenea, o confuzie gravă privind domeniul de aplicare al nulității. Soluția corectă este, în esență, fundamentală, infracțiunea în planul dreptului civil nefiind nimic altceva decât un fapt juridic *strico sensu* ilicit. Or, faptele juridice nu pot face obiectul nulității, care este o sancțiune specifică actului juridic⁵³. Această distincție netă, pentru a ne întoarce la exemplul anterior, apare iarăși foarte limpede în cazul dolului, legea recunoscând posibilitatea obținerii de daune-interese împreună cu anularea actului afectat de viciu⁵⁴, valorificând astfel natura de faptă ilicită a dolului în mod independent de nulitate. Întorcându-ne la speța noastră, ajungem la

⁴⁹ Fl. A. Baias, *op. cit.*, pp. 307-315. În același sens, D. Chirică, *op. cit.*, pp. 95-96.

⁵⁰ Art. 244 C. pen.

⁵¹ Art. 1214 C. civ.

⁵² A se vedea C. Mitrache, Cr. Mitrache *Drept penal român. Partea generală, Ediția a 5-a*, Editura Universul Juridic, 2023, București, pp. 28-30.

⁵³ Chiar legiuitorul, în articolul 1246 C. civ. înțelege să o încadreze astfel.

⁵⁴ Art. 1257 C. civ.

aceeași concluzie cu cea din subsecțiunea anterioară, sancțiunea nulității nu se poate răsfrânge în vreun fel asupra existenței infracțiunii de evaziune fiscală, aceasta consumandu-se la momentul în care este ascunsă baza impozabilă⁵⁵, mai exact în momentul în care este încheiată simulația. Considerăm astfel că orientarea doctrinei amintită mai sus rămâne perfect valabilă.

Pe lângă factura logică evidentă de care se face vinovată Înalta Curte prin soluția propusă, probabil cel mai grav neajuns al acestei hotărâri este lipsa totală de fundamentare a concluziilor instanței supreme. Î.C.C.J. nu oferă vreun temei legal pentru care consideră să adopte această orientare, o „slăbiciune” care ar fi inacceptabilă și dacă ar fi fost prezentă la nivelul celui mai jos grad de jurisdicție și care este cu atât mai dezamăgitoare venind din vârful piramidei judiciare.

Concluzii

Încă de la începutul acestui articol am dorit să subliniăm un aspect fundamental pentru această instituție și anume necesitatea echilibrului. Fiind o instituție cu un potențial limitat doar de creativitatea umană, legiuitorul, când a permis-o, nu a făcut-o acordând o încredere nelimitată destinatarilor normei normei, ci, din contră, a reglementat această instituție în niște limite menite să tempereze cele mai gave excese ale omului. Considerăm, în privința acestei instituții, că una din preocupările principale de care trebuie să țină cont atât doctrina, și mai ales jurisprudența, este menținerea acestor limite ce asigură un echilibru între principiul autonomiei de voință a părților și necesitatea protejării ordinii publice. Orientarea pe care a ales-o Înalta Curte și soluția propusă de aceasta, pe lângă inexactitatea sa și precaritatea argumentelor invocate, eșuează fundamental în menținerea acestui echilibru, lăsând balanța să se încline prea mult într-o direcție. Sperăm ca prin această lucrare să putem contribui la reșezarea acestei instituții înapoi în limitele sale naturale.

⁵⁵ Art. 9 alin (1) lit. a din Legea 241/2005.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni straine, Tomul V, Obligațiile (I)*, Editura Universul Juridic, 2017, București.
2. Fl. A. Baias, *Simulația, studiu de doctrină și jurisprudență*, Editura Rosetti, 2003, București.
3. Fl. A. Baias, E. Chelaru, I. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Codul Civil. Comentariu pe articole, Ediția a 3-a*, Editura C. H. Beck, 2021, București.
4. D. Chirică, *Tratat de drept civil. Contracte speciale, Vol. I, Ediția a 2-a*, Editura Hamangiu, 2017, București.
5. V. Cioclei, *Manual de Criminologie, Ediția a 11-a*, Editura C. H. Beck, 2024, București.
6. V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului, Ediția a 10-a*, Editura C.H. Beck, 2025, București.
7. Fr. Deak, L. Mihai, R. Popescu, *Tratat de drept civil. Contracte speciale, Ediția a VI-a, Vol. I*, Editura Universul Juridic, 2023, București.
8. R. Dincă, *Contracte civile speciale în Noul Cod Civil*, Editura Universul Juridic, 2013, București.
9. M. Ene (Crăciun), *Drept fiscal, Ediția a 3-a*, Editura Solomon, 2025, București.
10. I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român, Ediția a 2-a, Vol. I*, Editura ALL Beck, 2002, București.
11. G.-Al. Ilie, *Condițiile generale de fond și de validitate ale actului juridic civil în lumina Noului Cod Civil*, Editura Universul Juridic, 2017, București.
12. C. Mitache, Cr. Mitache *Drept penal român. Partea generală, Ediția a 5-a*, Editura Universul Juridic, 2023, București.
13. L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, *Drept civil. Obligațiile, Ediția a 2-a*, Editura Universul Juridic, 2020, București.
14. V. Stoica, *Drept civil. Drepturi real principale ediția a 4-a*, Editura C.H. Beck, 2021, București.
15. C. E. Zamșa, *Drept Civil, Teoria generală a obligațiilor, ediția a 2-a*, Editura Hamangiu, 2024, București.
16. Codul Civil Alexandru Ioan Cuza (Codul Civil Român din 4 decembrie 1864).
17. Noul Cod Civil (Legea nr. 287/2009).
18. Noul Cod Penal (Legea 286/2009).
19. Legea 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale.
20. Noul Cod de Procedură Civilă (Legea 134/2010).
21. Codul Fiscal (Legea 227/2015).
22. Codul de Procedură Fiscală (Legea 207/2015).

Resurse digitale:

1. Î.C.C.J. Secția a II-a Civilă, Decizia 80/2016 pronunțată în data de 26.01.2016, scj.ro accesat la data de 28.02.2026.

2. Curtea de Apel Pitești, Hotărâre nr. 229/2025 pronunțată în data de 04.06.2025, rejust.ro accesat la data de 03.03.2026
3. Tribunalul Satu Mare, Hotărârea nr. 267/2025 pronunțată în data de 25.11.2025, rejust.ro accesat la data de 29.12.2025.
4. Curtea de apel Timișoara, Decizia nr 182/2014 pronunțată în data de 04.12.2014, rejust.ro accesat la data de 28.02.2026.
5. Curtea de Apel Brașov, Hotărâre nr. 1941/2024 pronunțată în data de 16.12.2024, rejust.ro accesat la data de 03.03.2026.
6. Codul Civil Francez, legifrance.gouv.fr accesat la data de 28.02.2026.
7. Codul Civil Italian, brocardi.it accesat la data de 28.02.2026.
8. Codul General al Impozitelor, legifrance.gouv.fr accesat la data de 26.01.2026.
9. Ordonanța de Guvern nr. 12/1998, sintact.ro accesat la data de 03.03.2026.

Recunoașterea în România a căsătoriilor și parteneriatelor încheiate în străinătate între persoane de același sex: coliziune între valori tradiționale și obligații europene

Recognition in Romania of Same-Sex Marriages and Partnerships Concluded Abroad: A Clash Between Traditional Values and European Obligations

La reconnaissance en Roumanie des mariages et partenariats conclus à l'étranger entre personnes de même sexe : collision entre valeurs traditionnelles et obligations européennes

Astrid MANOLEA - Master Dreptul Comerțului Internațional

coordonator: asist. univ. dr. Daniel-Florin PETRACHE

PREMIUL II

Rezumat: Lucrarea analizează recunoașterea în România a căsătoriilor și parteneriatelor între persoane de același sex încheiate în străinătate, în contextul interacțiunii dintre dreptul național, dreptul Uniunii Europene și Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Din perspectiva dreptului internațional privat, studiul examinează evoluția jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului privind protecția relațiilor dintre persoane de același sex și consolidarea obligației statelor de a asigura o formă de recunoaștere juridică. De asemenea, sunt analizate soluțiile Curții de Justiție a Uniunii Europene referitoare la recunoașterea statutului familial dobândit într-un alt stat membru și impactul acestora asupra dreptului român.

Cuvinte-cheie: recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex; drept internațional privat; libertatea de circulație; jurisprudența CJUE; jurisprudența CEDO; art. 277 Cod civil; continuitatea statutului familial

Abstract: This paper analyses the recognition in Romania of same-sex marriages and partnerships concluded abroad in the context of the interaction between national law, European Union law and the European Convention on Human Rights. From the perspective of private international law, the study examines the evolution of the case law of the European Court of Human Rights concerning the protection of same-sex relationships and the consolidation of the obligation of states to provide a form of legal recognition. It also considers the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union regarding the recognition of family status acquired in another Member State and its implications for Romanian law.

Keywords: recognition of same-sex marriages; private international law; freedom of movement; CJEU case law; ECtHR case law; Article 277 Civil Code; continuity of family status

Résumé : L'article analyse la reconnaissance en Roumanie des mariages et partenariats entre personnes de même sexe conclus à l'étranger dans le contexte de l'interaction entre le droit national, le droit de l'Union européenne et la Convention européenne des droits de l'homme. Dans une perspective de droit international privé, l'étude examine l'évolution de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme concernant la protection des relations entre personnes de même sexe et la consolidation de l'obligation des États d'assurer une forme de reconnaissance juridique. Elle analyse également la jurisprudence de la Cour de justice de l'Union européenne relative à la reconnaissance du statut familial acquis dans un autre État membre et ses implications pour le droit roumain.

Mots-clé: reconnaissance des mariages entre personnes de même sexe; droit international privé; liberté de circulation; jurisprudence CJUE; jurisprudence CEDH; article 277 Code civil; continuité du statut familial.

1. Introducere

1.1. Justificarea temei alese

Obiectul acestei lucrări este centrat pe analiza jurisprudenței CEDO în cazul căsătoriilor între persoane de același sex și pe consecințele directe și indirecte, problemele și discuțiile pe care aceste

decizii le generează în spațiul de drept român. Prin această lucrare, îmi doresc să realizez o analiză clară a evoluției jurisprudențiale și a standardelor europene în ceea ce privește viața de familie a cuplurilor formate din persoane de același sex și modul în care dreptul internațional privat impactează ordinea de drept în România, ținând seama atât de normele constituționale, cât și de obligațiile europene asumate.

1.2. Contextul juridic și social al dezbaterii privind căsătoria între persoane de același sex

Mediul juridic din România este împânzit de discuții ample privind legalizarea parteneriatului civil între persoane de același sex. Realitatea, însă, este una clară : deși există obligativitatea recunoașterii legale a acestor cupluri prin prisma deciziilor CEDO¹, în România nu doar că nu există o minimă reglementare, ci, mai mult, Codul nostru civil statuează în articolul 277² chiar interdicția încheierii unei căsătorii între persoane de același sex.

1.3. Rolul CEDO în protecția drepturilor fundamentale

Prin apartenența sa la Uniunea Europeană, România și-a însușit valorile acesteia, precum și promovarea și apărarea acestora. Uniunea Europeană este *întemeiată pe valorile indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității; acestea se întemeiază pe principiile democrației și statului de drept. Uniunea situează persoana în centru acțiunii sale și creează un spațiu de libertate, securitate și justiție* ³.

În doctrină⁴ a fost adesea subliniat că protecția drepturilor fundamentale se realizează printr-un sistem larg de garanții instituționale dezvoltate de către Consiliul Europei, unul dintre acestea fiind mecanismul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Aceasta constituie unul dintre principalele instrumente de protecție a drepturilor omului în cadrul european.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului a fost semnată în 1950 de Consiliul Europei, fiind un tratat care protejează drepturile omului și libertățile fundamentale în Europa. Convenția a înființat, apoi, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care are ca scop protejarea persoanelor fizice împotriva încălcărilor drepturilor omului. Accesul la Curte este deschis oricărei persoane ce se simte vătămată

¹ A se vedea cauza *Buhuceanu și alții c. României* (Cererea nr. 20081/19 și altele 20), <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%222001-224774%22%5D%7D> , accesat la data de 04.03.2026, respectiv cauza *Coman și alții contra României* (Cererea nr.2663/21), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%222001-208508%22%5D%7D> , accesat la data de 05.03.2026.

² A se vedea articolul 277 din **Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of., Partea I, nr.505/15.07.2011.**

³ A se vedea : Preambul Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Jurnalul Oficial seria C, nr. 202 din 7 iunie 2016, Constituția României; Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a., editura Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 136.

⁴ A se vedea Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I, Ed. C.H.Beck, 2005, București, ISBN 973-655-738-6; Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, 2019, București, ISBN 978-606-18-0847-2.

într-un drept al său de către un stat semnatar al tratatului. Curtea funcționează ca o plasă de siguranță extrem de importantă pentru persoanele care nu pot obține dreptate în sistemul intern de justiție, reafirmând rolul său în respectarea drepturilor fundamentale consacrate de Convenție, precum dreptul la viață, dreptul la un proces echitabil, dreptul la respectarea vieții private și de familie, dreptul la căsătorie etc.

Este lesne de observat cum valorile naționale, specifice statelor, ajung să se tempereze în fața unor valori partajate la nivel european, valori ce sunt impuse prin jurisprudența CEDO. Chiar dacă statele au, teoretic, libertatea de a alege valorile după care se ghidează, CEDO are forța de a interveni pentru a asigura compatibilitatea respectivelor valori cu drepturile fundamentale ale omului.⁵

2. Cadrul normativ relevant

2.1. Evoluția jurisprudenței CEDO prin prisma cadrului normativ relevant în privința căsătoriilor încheiate între persoane de același sex

În privința dispozițiilor Convenției ce au format obiectul central al multor spețe, se numără articolele 8, 12 și 14, reglementând dreptul la respectarea vieții private și de familie, dreptul la căsătorie, precum și interzicerea discriminării.

La o analiză atentă a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului⁶ se observă că, în cazurile în care textul convenției face trimitere la condițiile legii naționale, statelor le este recunoscută o marjă de apreciere largă⁷, puține fiind situațiile în care Curtea va constata absența unui echilibru între interesele în concurs⁸. Vom analiza în continuare jurisprudența CEDO relevantă cu privire la obligațiile statelor în raport cu reglementarea relațiilor dintre persoane de același sex.

În cauza *Schalk și Kopf v. Austria*⁹, Curtea a analizat tendința de extindere a protecției juridice privind cuplurile de același sex, având ca element central interpretarea noțiunii de „viață de familie”, concluzionând că relațiile stabilite între persoane de același sex intră, fără dubiu, în sfera „vieții private” protejate de art. 8 din Convenție. Problema se pune, însă, dacă acest gen de relație ar putea

⁵ A se vedea Daniel-Florin Petrache, *Ordinea publică de drept internațional privat*, Colecția monografii, 2019, Busurești, p.52.

⁶ A se vedea Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (JO C 202 din 7 iunie 2016, pp. 389-405).

⁷ A se vedea Roxana Rizioiu, *Trei întrebări despre căsătorie și parteneriatele civile*, publicat în Revista Română de Drept Privat, nr. 3/2018, București.

⁸ Pentru o analiză a jurisprudenței în privința art. 12, a se vedea Cornelii Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I, Ed. C.H.Beck, 2005, București, ISBN 973-655-738-6, p. 845 și urm.

⁹ A se vedea cauza *Schalk și Kopf v. Austria* (Cererea nr. 30141/04), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-119820%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-119820%22]}), par. 60- 110, accesat la data de 05.03.2026.

constitui și „viață de familie”. În speță, s-a constatat că ar fi perimat să se mențină ideea că un cuplu de același sex aflat într-o relație stabilă nu se poate bucura de protecția „vieții de familie” în sensul art. 8, astfel încât relația stabilită între reclamanți, caracterizată prin stabilitate și conviețuire, ar trebui considerată ca aparținând atât sferei vieții private, cât și celei a vieții de familie. Mai mult, ținând seama de marja de apreciere a statelor, Curtea a subliniat că nu se impune obligația de a reglementa căsătoria între persoane de același sex, însă a scos și în evidență ideea că o diferență de tratament constituie discriminare dacă nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, respectiv dacă nu urmărește un scop legitim sau nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit. Astfel, Curtea a recunoscut că relațiile stabile dintre persoane de același sex sunt comparabile cu cele ale cuplurilor heterosexuale și că se întrevede în viitor necesitatea oferirii unei recunoașteri juridice a relației lor.

Hotărârea *Schalk și Kopf v. Austria* reprezintă un moment important în jurisprudența CEDO, întrucât consacră în premieră, în mod explicit, recunoașterea relațiilor stabile între persoane de același sex ca o formă de „viață de familie” în sensul art. 8 din Convenție, însă cu menținerea unei marje de apreciere importante pentru state.

În cauza *Oliari și alții v. Italia*¹⁰, premisa este că dreptul italian nu oferea la momentul respectiv nicio formă de parteneriat civil pentru cuplurile heterosexuale sau pentru cele de același sex, astfel încât deși Curtea Constituțională Italiană a recunoscut că uniunile homosexuale sunt „grupuri sociale” și că persoanele de același sex au dreptul fundamental de a obține, „în timp și prin mijloacele și cu limitele stabilite de lege”, recunoașterea juridică a drepturilor și obligațiilor relevante aferente uniunii lor, în realitate aceste uniuni aveau doar valoare simbolică.

Curtea a analizat cererea reclamanților, constatând lipsa unui cadru care să satisfacă nevoile esențiale ale unui cuplu stabil și a caracterului instabil al protecției existente, ce depindea de posibilele revirimente jurisprudențiale. Elementul central al constatărilor Curții a fost că Italia nu a asigurat reclamanților un cadru juridic care să confere o recunoaștere și o protecție reală a acestor uniuni. Bineînțeles, luând în considerare marja de apreciere a statului cu privire la forma de recunoaștere, Curtea a statuat că și această marjă a fost depășită, având în vedere lipsa cadrului legislativ, lăsând cuplurile formate din persoane de același sex într-o situație incertă și vulnerabilă.

Concluzionând, Italia nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta o reglementare juridică specifică de recunoaștere și protecție a uniunilor între persoane de același sex; prin urmare, art. 8 a fost încălcat.

¹⁰ A se vedea cauza *Oliari și alții v. Italia* (*Cerere nr. 18766/11 și 36030/11*), <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Oliari-și-alții-împotriva-Italiei.pdf> , par. 10- 188, accesat la data de 05.03.2026.

Încă de la început, Curtea a precizat în cauza *Fedotova și alții împotriva Rusiei*¹¹ că nu intenționează să încumbe statelor obligația de a permite încheierea căsătoriei între persoane de același sex, ci doar crearea unei posibilități de recunoaștere legală a acestor cupluri.

Curtea a sintetizat standardul potrivit căruia art. 8 impune unui stat să recunoască și să protejeze cuplurile homosexuale printr-un „cadru legal specific”, cu trimitere expresă la cazul *Oliari*. Precum și în cazul unor spețe similare, Curtea a analizat și de această dată marja de apreciere a statelor, ținând seama și de evoluția reglementărilor altor state în acest domeniu. Astfel, marja de apreciere a fost analizată prin prisma mizei sociale și juridice ce privește aspecte deosebit de importante ale identității personale și sociale a persoanelor de același sex și a existenței unei tendințe europene clare în vederea recunoașterii. Curtea a subliniat că recunoașterea și protecția legală a cuplurilor de același sex promovează incluziunea socială și combate stigmatizarea bazată pe orientarea sexuală, fiind congruentă cu valorile societății democratice, reiterând că protecția trebuie să fie una concretă și efectivă.

Prin această hotărâre, Marea Cameră setează în mod explicit un standard pentru state, impunând existența unui cadru legal care să permită recunoașterea și protecția relațiilor dintre persoane de același sex, fără ca statele să poată invoca interese generale abstracte în argumentarea unei lipse totale a recunoașterii. Totuși, marja de apreciere se menține, statele având libertatea de a alege în ce mod reglementează natura juridică a acestor relații dintre persoane de același sex.

2.2. Reglementarea căsătoriei în dreptul intern român

Pentru a reuși să ne formăm o imagine de ansamblu asupra reglementării instituției căsătoriei în dreptul intern, se impune, așadar o analiză atentă a celor mai relevante articole, anume articolul 48 din Constituția României, precum și articolul 277 din Codul civil.

În privința articolului 277 din Codul civil, legea română interzice în mod expres căsătoria între persoane de același sex, nerecunoscând nici asemenea căsătorii încheiate în străinătate fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini, precum nici orice altă relație de cuplu oficializată în afara țării, de cetățeni români sau străini, de sex opus sau de același sex. Mai mult, codul civil exprimă condiția de fond a diferenței biologice de sex între soți și în cadrul altor prevederi : *art. 259 alin. (1) și (2) NCC – „Căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie (...)”, respectiv „Bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători în scopul de a întemeia o familie”, art. 271 NCC – „Căsătoria se încheie între bărbat și femeie (...)”*; de asemenea, potrivit *art. 266 alin. (5) NCC logodna*,

¹¹ A se vedea cauza *Fedotova și alții împotriva Rusiei* (Cererile nr. 40792/10, 30538/14 și 43439/14), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-230104%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-230104%22]}), par. 154- 191, accesat la data de 05.03.2026.

ca promisiune maritală reciprocă, se poate încheia doar între bărbat și femeie.¹² Nesocotirea acestor prevederi legale privind diferența de sex între parteneri este sancționată cu nulitate absolută, conform articolului 293 alin. (1) din Codul Civil.

Căsătoria este singura formă de uniune acceptată, momentan, de legiuitorul român, nicio altă formă de uniune încheiată în străinătate nefiind recunoscută. Parteneriatele civile valabil încheiate în diverse state membre nu produc efecte juridice în România, indiferent dacă au fost încheiate între persoane de sex diferit sau de același sex, între cetățeni români (în străinătate), între străini sau de către un cetățean român și unul străin.

Este de menționat că, prin *Decizia nr. 534/2018*¹³, Curtea Constituțională s-a pronunțat cu privire corectă interpretare a alineatelor (2) și (4) ale articolului 277, astfel încât acestea să fie constituționale. Vom reveni asupra acestei interpretări mai târziu, în cadrul acestui articol.

Structural, articolul 48 din Constituția României învederează principiile ce stau la baza acestui drept fundamental de a întemeia o familie, anume : principiul libertății căsătoriei, principiul egalității soților, drepturile și obligațiile părintești și principiul egalității copiilor din căsătorie cu cei din afara căsătoriei. Dintre acestea, prezintă relevanță deosebită pentru obiectul lucrării principiul libertății căsătoriei, aplecându-ne, cu precădere asupra analizei condiției de fond ce constă în diferența de sex a soților. Această condiție a cunoscut evoluție constantă ce s-a repercutat și în sistemul nostru de drept intern, astfel încât dacă la început exigența diferenței de sex era o condiție imperativă, treptat ea a fost relativizată, tot mai multe state reglementând regimuri alternative la cel al căsătoriei între persoane de același sex sau chiar pentru uniuni între persoane de sex opus, dar care nu întrunesc condițiile mai rigide ale căsătoriei.¹⁴ Unele state (Olanda în 2001, Belgia în 2003, Spania în 2005, Franța în 2013, Luxemburg în 2015, Finlanda în 2017, Germania în 2018 și Austria în 2019) au eliminat chiar complet condiția diferenței de sex, permițând în acest mod încheierea căsătoriilor între persoane de același sex.

Jurisprudența CEDO a evoluat și ea de la conferirea unei marje largi de apreciere în favoarea statelor, lăsând la latitudinea acestora decizia privind autorizarea mariajului între persoane de același sex.

¹² Flavius-Antoniou Baias, † Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, Adriana Almășan, Ana Maria Bărlădeanu, Lacrima Rodica Boilă, Irina Olivia Călinescu, Valentin Cîlțea, Sebastian Cercel, Mirela Carmen Dobrilă, Nicoleta Rodica Dominte, Emese Florian, Decebal-Adrian Ghinoiu, Cristina Irimia, Codrin Macovei, Alexandru Măglaș, Nicoleta Miclăuș-Bădin, Alin-Adrian Moise, Silviu Munteanu, Cristina Mihaela Nicolescu, Pavel Perju, Gheorghe Piperea, Alina Radoi, Andreea-Teodora Stănescu, Șerban-Alexandru Stănescu, Anisoara Stefanescu, Viorel Terzea, Anton Trăilescu, Aurelian-Gabriel Uluitu, Diana Ungureanu, Bogdan Vișinoiu, Cristina Zamșa, *Codul Civil. Comentariu pe articole*, Ed. a 3-a, Editura C. H. Beck, 2021, București, ISBN 978-606-18-1059-8, pp. 221- 224 .

¹³ A se vedea Decizia CCR nr. 534/2018, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_534_2018.pdf , accesat la data de 05.03.2026.

¹⁴ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, 2019, București, ISBN 978-606-18-0847-2, pp. 420 – 425 .

Inițial, Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin speța *Chapin et Charpentier c. Franței*¹⁵ a evidențiat că refuzul autorităților franceze de a recunoaște căsătoria încheiată în 2004 de către două persoane de același sex nu încalcă dreptul la căsătorie sau la respectarea vieții private, întrucât în reglementarea căsătoriei statul este suveran, Convenția neimpunând statelor la momentul respectiv să permită o astfel de uniune. În cauza *Taddeucci & Call c. Italiei*¹⁶, Curtea a arătat că, desi situația cuplurilor formate din persoane de același sex este diferită de cea a cuplurilor legal căsătorite, acestea nu dispun de nicio posibilitate legală de a se manifesta, în acest caz nemaifiind vorba despre o marjă de apreciere, ci chiar de imposibilitatea existenței unui cadru care să asigure o viață de cuplu și de încălcarea a vieții private pentru aceste cupluri. Mai mult, în cauza *Vallianatos și alții c. Greciei*¹⁷, Curtea a considerat că introducerea unei legi prin care este recunoscut parteneriatul civil doar pentru persoanele de sex opus reprezintă o discriminare vădită raportată la respectarea dreptului fundamental la viață private, în cazul în care cuplurile formate din persoane de același sex sunt exceptate.

4. Jurisprudența CEDO și România

4.1. Analiza cauzei Buhuceanu și alții c. România¹⁸

Reclamanții au sesizat Curtea cu o cerere invocând lipsa oportunității ca acestora să le fie recunoscute în mod oficial relațiile de cuplu pe care le au cu un partener de același sex. Este de menționat și faptul că, în România, aceștia nu beneficiau de o formă alternativă de recunoaștere juridică, precum parteneriatul civil sau orice ar avea o oarecare reprezentare clară și legală.

În drept, aceștia au susținut încălcarea articolului 8 din CEDO care privește dreptul la viață privată și de familie, coroborat cu articolul 14 privind nediscriminarea.

Mai mult, reclamanții au invocat stigmatizarea și lezarea demnității, precum și expunerea în fața discriminării prin lipsa unei forme de recunoaștere juridică a relațiilor lor, invocând în favoarea lor cele două spețe notorii din jurisprudența CEDO, respectiv *Fedotova și alții împotriva Rusiei*, respectiv *Oliari și alții împotriva Italiei*. Conform jurisprudenței invocate mai sus, României îi incumba deja obligația pozitivă de a asigura un cadru juridic prin care să ofere recunoaștere relațiilor între

¹⁵ A se vedea cauza *Chapin et Charpentier c. Franței* (Cererea nr. 40183/07), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-163436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-163436%22]}), accesat la data de 05.03.2026.

¹⁶ A se vedea cauza *Taddeucci & Call c. Italiei* (Cererea nr. 51362/09), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-164715%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-164715%22]}), accesat la data de 05.03.2026.

¹⁷ A se vedea cauza *Vallianatos și alții c. Greciei* (Cererea nr. 29381/09 și 32684/09), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-128294%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-128294%22]}), accesat la data de 05.03.2026.

¹⁸ A se vedea cauza *Buhuceanu și alții c. României* (Cererea nr. 20081/19 și altele 20), [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-224774%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-224774%22]}), accesat la data de 04.03.2026.

persoanele de același sex, obligație care, însă, nu a fost îndeplinită nici în prezent. De asemenea, cuplurile reclamă că un contract civil nu poate substitui protecția conferită de o reglementare juridică clară, ce nu lasă loc de echivoc.

Curtea a statuat că relațiile stabile între persoane de același sex intră fără doar și poate în sfera *vieții de familie*, fiind protejate de prevederile articolului 8 din Convenție. Mai mult, s-a observat că România nu doar că nu oferă alternative, ci nu oferă nicio formă de protecție și de recunoaștere juridică a acestor relații, astfel încât orice dezbateri socială sau politică nu poate justifica o încălcare vădită a drepturilor fundamentale ale acestor persoane. În plus, s-a constatat și faptul că statul a depășit acea marjă de apreciere de care Guvernul a dorit să se prevaleze în argumentarea sa.

Concluzionând, Curtea, aplicând principiile stabilite în cauza *Fedotova și alții împotriva Rusiei*, a stabilit încălcarea articolului 8 din Convenție de către statul român prin lipsa oricărei reglementări privind recunoașterea și protecția juridică pentru cuplurile aflate în relații stabile cu o persoană de același sex.

În urma acestei decizii de o importanță majoră, statului român îi incumbă o serie de obligații pozitive – obligația de a asigura un cadru juridic adecvat pentru a reglementa relațiile dintre persoane de același sex, obligația de a oferi protecție socială și cea de a găsi o soluție de a legifera cu celeritate în domeniul dezbătut în speța dedusă Curții. Un aspect important menționat de Curte și care a făcut obiectul multiplelor dezbateri publice, este că statul român **nu** este obligat să introducă căsătoria între persoane de același sex în legislația sa internă, ci să creeze un cadru legal pentru forme alternative de recunoaștere juridică – spre exemplu, parteneriatul civil- astfel încât protecția acestor cupluri să fie una reală și eficientă.

4.2. Impactul hotărârii asupra legislației naționale

Așa cum am arătat mai sus, legislația română în vigoare prevede în mod expres interdicția încheierii unei căsătorii între persoane de același sex, precum și nerecunoașterea căsătoriilor încheiate de aceste persoane în state terțe în care legislația le permite.

În urma pronunțării acestei hotărâri, articolul 277 din Codul civil nu este declarat inaplicabil în sine, întrucât nu ni se impune reglementarea căsătoriei, problema fiind una mult mai nuanțată. România duce lipsă totală de alternative juridice pentru aceste cupluri, fiind nevoită să creeze un mecanism legal prin care să reglementeze această formă de relație, conferindu-i protecție și siguranță.

Dacă legiuitorul român nu va interveni, România riscă să fie supusă la proceduri de supraveghere în vederea executării hotărârii, nefiind exclusă apariția unor noi condamnări pentru lipsă de diligență.

Reamintim pe această cale că prevederile Convenției pot fi invocate în mod direct în fața instanțelor române.

Nu în ultimul rând, Hotărârea CEDO consolidează jurisprudența Curții Constituționale a României, care a statuat prin intermediul Deciziei nr. 534/2018¹⁹ că relațiile de fapt, de tipul concubinajului, inclusiv cele între persoane de același sex, sunt protejate în cadrul noțiunii generale de „viață de familie”, somând statul român la recunoașterea juridică a acestor uniuni, pentru a le fi protejate drepturile fundamentale, în contextul liberei circulații a persoanelor.

5. Cauza C-713/23²⁰ și implicațiile sale pentru România

În timp ce Curtea Europeană a Drepturilor Omului a dezvoltat un standard privind protecția vieții private și de familie în cadrul Convenției, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a intervenit în aceeași materie din perspectiva dreptului Uniunii, în special a libertății de circulație. În acest context, un rol central îl ocupă jurisprudența CJUE privind recunoașterea statutului familial dobândit într-un alt stat membru. Cauza C-713/23 pronunțată în 2025 de Curtea de Justiție a Uniunii Europene reprezintă însăși esența prezentei lucrări, fiind o hotărâre al cărei impact major va fi evidențiat în prezentul capitol.

5.1. Contextul cauzei și întrebările preliminare adresate CJUE

În fapt, doi cetățeni polonezi au încheiat în mod valabil o căsătorie în Germania, solicitând statului polonez transcrierea actului de căsătorie în registrul național de stare civilă. Autoritățile poloneze au refuzat această cerere pe motiv că dreptul național nu permite căsătoria între persoane de același sex și că transcrierea unui asemenea act ar fi contrară ordinii juridice interne (pct. 20-24).

În fața instanței naționale, reclamantii au susținut că nerekunoașterea căsătoriei lor creează o situație juridică incompatibilă cu dreptul Uniunii, întrucât ar conduce la existența a două statute civile diferite în interiorul Uniunii, astfel încât instanța supremă a considerat necesar să sesizeze CJUE cu o întrebare preliminară privind interpretarea articolelor 20 și 21 TFUE, citite în lumina articolelor 7 și 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (pct. 27-36), solicitând să stabilească dacă

¹⁹ A se vedea Decizia CCR nr. 534/2018, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_534_2018.pdf, accesat la data de 05.03.2026.

²⁰ A se vedea cauza CJUE C-713/23, *Jakub Cupriak-Trojan, Mateusz Trojan c. Wojewoda Mazowiecki*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62023CJ0713>, accesat la data de 05.03.2026.

dreptul unional nu permite recunoașterea căsătoriei între doi resortisanți de același sex ai statului membru menționat, încheiată în mod legal [...] într-un alt stat membru”²¹.

5.2. Raționamentul Curții de Justiție privind interpretarea dreptului Uniunii și recunoașterea statutului familial dobândit în alt stat membru

Curtea a început analiza de la principiul potrivit căruia cetățenia Uniunii reprezintă statutul fundamental al resortisanților statelor membre, reamintind că „statutul de cetățean al Uniunii constituie statutul fundamental al resortisanților statelor membre” (pct. 40). În baza acestui statut, cetățenii beneficiază de dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, având inclusiv posibilitatea de a menține viața de familie în statul membru de origine după exercitarea libertății de circulație. Astfel, drepturile conferite de articolul 21 TFUE includ dreptul cetățeanului Uniunii „de a duce o viață de familie normală atât în statul membru gazdă, cât și în statul membru a cărui cetățenie o dețin” (pct. 43).

Curtea a constatat că „refuzul autorităților unui stat membru [...] de a recunoaște căsătoria [...] este susceptibil să împiedice exercitarea dreptului consacrat la articolul 21 TFUE” (pct. 51), putând avea consecințe grave asupra vieții private și familiale a persoanelor vizate: „un astfel de refuz [...] îi împiedică pe respectivii cetățeni [...] să continue această viață de familie [...] și îi constrânge să trăiască în calitate de persoane celibatate după întoarcerea lor în statul membru de origine” (pct. 52).

5.3. Obligația statelor de a recunoaște căsătoriile între persoane de același sex încheiate în alte state membre

În ceea ce privește obligația statelor de a recunoaște căsătoriile între persoane de același sex încheiate în alte state membre, Curtea a precizat că „normele referitoare la căsătorie intră în competența statelor membre” și că acestea sunt libere să prevadă sau nu căsătoria între persoane de același sex în dreptul lor intern (pct. 47), însă exercitarea acestei competențe trebuie să fie în concordanță cu dreptul și cu principiile unionale. Astfel, statele membre **trebuie** să recunoască statutul familial dobândit într-un alt stat membru atunci când acest lucru este necesar pentru exercitarea dreptului la liberă circulație: „fiecare stat membru trebuie să respecte dreptul Uniunii [...] recunoscând, în acest scop, starea persoanelor stabilite într-un alt stat membru în conformitate cu dreptul acestuia” (pct. 48). Totuși, este precizat că obligația de recunoaștere „nu aduce atingere instituției căsătoriei în statul membru de origine” și nu obligă statele membre să introducă căsătoria între persoane de același sex în dreptul lor intern (pct. 61).

²¹ A se vedea cauza CJUE C-713/23, *Jakub Cupriak-Trojan, Mateusz Trojan c. Wojewoda Mazowiecki*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62023CJ0713>, pct. 20- 38, accesat la data de 05.03.2026.

Este important de reținut că această obligație nu poate fi respinsă prin invocarea identității naționale sau a ordinii publice, întrucât „o asemenea obligație de recunoaștere nu încalcă identitatea națională și nici nu amenință ordinea publică a statului membru de origine” (pct. 62).

5.4. Consecințele imediate ale cauzei C-713/23 pentru recunoașterea căsătoriilor încheiate în străinătate

Această hotărâre a CJUE prezintă o importanță majoră în materia dreptului internațional privat, mai ales prin prisma consecințelor directe ce incumbă statului român, întrucât prevede obligația statelor membre de a institui mecanisme juridice care să permită recunoașterea efectivă a căsătoriilor încheiate în mod legal în alte state membre atunci când acestea rezultă din exercitarea libertății de circulație, dispunând, totuși de o marjă de apreciere privind modalitatea acestei recunoașteri. Cu toate acestea, modalitățile alese trebuie să asigure efectivitatea drepturilor conferite de articolul 21 TFUE și să nu facă imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea acestora.

Mai mult, Curtea a constatat că refuzul aplicării aceleiași proceduri de recunoaștere pentru cuplurile de același sex constituie „o discriminare pe motiv de orientare sexuală [...] interzisă de articolul 21 alineatul (1) din cartă” (pct. 75).

Așadar, hotărârea C-713/23 consolidează jurisprudența anterioară a Curții privind continuitatea statutului personal în cadrul Uniunii Europene, limitând posibilitatea statelor de a refuza recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex încheiate în alte state membre atunci când un asemenea refuz ar afecta exercitarea libertății de circulație și dreptul la viață de familie.

6. Consecințe indirecte

6.1. Introducerea parteneriatului civil – o soluție pretabilă pentru realitatea juridică

Posibilitatea cetățenilor de a încheia o uniune sau un parteneriat civil este prezentată ca o alternativă a căsătoriei. Deși nu există un drept la căsătorie garantat pentru cuplurile formate din persoane de același sex la nivelul dreptului european, există o tendință în rândul statelor europene vestice de a oferi un cadru legal în această direcție, iar instituțiile Consiliului Europei o recomandă.²²

Din perspectiva inițiatorilor legii din România, Parteneriatul civil este un contract încheiat în fața unui notar public, fără niciun fel de discriminare, între două persoane adulte de sex diferit ori de același

²² A se vedea Emanuel Tăvală, *Recunoașterea căsătoriei între persoane de același sex în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Publicație: Revista Română de Drept Privat, nr. 3, 2018, București.

sex, care consimt să conviețuiască în baza afecțiunii, respectului și sprijinului reciproc și a egalității în drepturi.²³

Dacă pentru un cuplu heterosexual un parteneriat civil poate nu aduce schimbări majore, pentru un cuplu format din persoane de același sex, el schimbă totul. Le oferă, în primul rând, o protecție legală, punându-i la adăpost de stigmatizarea dură din partea societății. Practic, în spatele unui parteneriat civil stă un concept simplu : două persoane care conviețuiesc sunt recunoscute ca o familie, atât din punct de vedere legal, cât și în fața societății, astfel încât pot beneficia de protecție legală pentru bunurile comune, dar și de drepturile sociale care sunt specifice soților. În realitate, dacă unul dintre parteneri decedează, parteneriatul civil îi va permite celuilalt să îl moștenească ; dacă unul dintre parteneri suferă un accident, celălalt îl va putea vizita la spital și, mai mult, își va putea exprima acordul dacă sunt intervenții ce necesită urgență și, de asemenea își va putea lua concediu pentru a-l îngriji; dacă unul dintre parteneri are deja un copil, celălalt va putea fi recunoscut drept părinte sau vor putea adopta un copil împreună; până și o simplă ridicare a unui colet în sau a unei scrisori recomandate de la poștă va fi posibilă de către un partener în numele celuilalt²⁴.

Parteneriatul civil nu este doar o formă de protecție juridică, ci devine, în acest context, o formă de respect pentru drepturile fundamentale ale oamenilor, drepturi ce trebuie respectate față de fiecare cetățean, fără discriminare.

6.2. Modificarea definiției familiei în dreptul intern

Modificarea definiției legale actuale a căsătoriei a deschis cutia Pandorei, declanșând de-a lungul timpului reacții diverse și destul de puternice în rândul populației. Astfel de discuții au dus în anul 2018 la organizarea unui referendum ce a avut ca scop modificarea Constituției, având la bază o inițiativă cetățenească demarată de *Coalitia pentru Familie* ce a vizat modificarea sintagmei „între soți” din art. 48, alin. (1) al Constituției cu una mai restrictivă, „între un bărbat și o femeie”²⁵ . Inițiativa avea în vedere conturarea ideii că o căsătorie este valabilă doar între persoane de sex opus, considerând sintagma „între soți” lipsită de echivoc. În realitate, prin acest referendum s-a urmărit interzicerea constituțională a căsătoriilor între persoane de același sex, întrucât o posibilă modificare a Codului civil este posibilă fără consultarea populației.

Deși referendumul a eșuat, acesta a scos la iveală încă o dată faptul că România se numără printre țările europene care nu acordă niciun fel de recunoaștere legală cuplurilor formate din persoane de

²³ A se vedea: <http://parteneriat-civil.ro/argumente-contr-o-perspectiva-sociologica/>, accesat la data de 05.03.2026.

²⁴ A se vedea: <https://www.scena9.ro/article/cupluri-lgbt-romania-proces-cedo-parteneriat-civil#:~:text=România%20nu%20are%2C%20în%20acest%20moment%2C%20o,proiecte%20de%20lege%20în%20ultimii%20zece%20ani.>, accesat la data de 05.03.2026.

²⁵ A se vedea https://ro.wikipedia.org/wiki/Referendumul_constituțional_din_România,_2018, accesat la data de 05.03.2026

același sex și, mai mult, faptul că oamenii privesc cu un scepticism uriaș o posibilă reglementare în domeniu, reticența fiind alimentată constant prin argumente politice și religioase fără un fundament real.

Implementarea reglementării unui standard de comportament care este împărtășit de o majoritate a populației, nu reprezintă o justificare suficient de puternică încât să determine o modificare substanțială a Constituției. România este un stat de drept, democratic, unitar, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane și dreptatea reprezintă valori fundamentale²⁶, astfel încât nicio revizuire a Constituției nu poate avea ca scop suprimarea acestor drepturi și libertăți sau a garanțiilor acestora²⁷. Or, prin această intervenție se dorea tocmai impunerea unui comportament- standard care era împărtășit de populația majoritară, cu prețul încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale unor minorități, adică chiar cu încălcarea principiilor statului de drept²⁸.

6.3. Armonizarea cu standardele europene și jurisprudența CEDO și CJUE

Un prim pas către armonizarea cu standardele europene ar fi trebuit să fie făcut de România încă din 2018, de la pronunțarea unei hotărâri istorice a Curții de Justiție în cazul *Coman și alții contra României*, precum și prin pronunțarea Curții Constituționale a României prin *Decizia nr. 534/2018*, pe care le vom analiza în cele ce urmează.

Cazul *Coman și alții contra României*²⁹ a stabilit că termenul de „soț” include nu doar partenerii de sex opus, ci și partenerii de același sex căsătoriți în mod legal într-un stat membru al Uniunii Europene, obligând astfel statul român să recunoască drepturile de rezidență pentru aceștia.

În fapt, domnul Relu Adrian Coman, cetățean român, a solicitat Inspectoratului General pentru Imigrări emiterea unui permis de rezidență pentru soțul său, Robert Claubourn Hamilton, cu care avea încheiată în mod valabil o căsătorie în Belgia. În urma refuzului scris din partea autorității statale, cei doi s-au adresat instanței de judecată. Dosarul a fost repartizat în mod legal Judecătoriei Sectorului 5 București, care a trimis către Curtea Constituțională excepția de neconstituționalitate ridicată de reclamanți cu privire la dispozițiile articolului 277 alineatele (2) și (4) din Codul civil, ce interzic expres *recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex încheiate în afara României*,

²⁶ A se vedea articolul 3, Constituția României, Constituția României; Convenția Europeană a drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a, Ed. Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 13.

²⁷ A se vedea articolul 152, alin. (2), Constituția României, Constituția României; Convenția Europeană a drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a, Ed. Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 65.

²⁸ A se vedea <https://www.crj.ro/redefinirea-familiei-in-constitutie-sau-dictatura-majoritatii/>, accesat la data de 05.03.2026.

²⁹ A se vedea cauza *Coman și alții contra României* (Cererea nr.2663/21), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-208508%22%5D%7D>, accesat la data de 05.03.2026.

*garantând însă libera circulație a acestora*³⁰. Astfel, deși statele membre au această marjă de apreciere privind recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex, ele nu pot împiedica dreptul la liberă ședere pe care un cetățean al Uniunii îl are, prin refuzul de a acorda soțului de același sex, resortisant al unui stat terț, un drept de ședere permanentă pe teritoriul lor. Autoritățile române au refuzat scris conferirea acestui drept, argumentând că domnul Hamilton nu poate fi calificat drept „soț” conform legislației române în vigoare. În 2012 domnul Hamilton nu putea locui legal în România pentru perioade mai lungi de trei luni în calitate de membru al familiei, deși avea o căsătorie legal încheiată conform statului belgian cu domnul Coman.

Curtea de Justiție a decis că un cuplu căsătorit legal într-un stat membru al Uniunii Europene, format din două persoane de același sex trebuie să fie recunoscut ca atare în orice alt stat membru în ceea ce privește libera circulație a persoanelor, libertate consacrată prin articolul 21 din TFUE³¹ CJUE a statuat că, deși statele membre își păstrează autonomia privind recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex în dreptul intern, ele nu pot împiedica libertatea de ședere a unui cetățean al Uniunii prin refuzul acordării dreptului de rezidență partenerului său, cu care are încheiată în mod valabil o căsătorie într-un stat membru al Uniunii.

Mai mult, *Decizia nr. 534/2018*³² a Curții Constituționale a României a statuat că dispozițiile cuprinse în articolul 277 alineatele (2) și (4) din codul civil sunt constituționale doar în măsura în care permit acordarea dreptului de ședere pe teritoriul statului român, în condițiile stipulate prin dreptul comunitar, soților, cetățeni ai statelor membre ale Uniunii Europene și/sau cetățeni ai statelor terțe, din căsătoriile dintre persoane de același sex, încheiate în mod valabil într-un stat membru al Uniunii Europene³³. În plus, în motivarea Curții Constituționale se arată că relația pe care o are un cuplu format din persoane de același sex se circumscrie noțiunilor de „viață privată” și „viață de familie”, asemenea relației stabilite între persoane de sex opus.

³⁰ A se vedea articolul 277 din **Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of., Partea I, nr.505/15.07.2011.**

³¹ A se vedea articolul 21 din Tratatul Privind Funcționarea Uniunii Europene (C 326/47), https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF, accesat la data de 06.03.2026.

³² A se vedea Decizia CCR nr. 534/2018, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_534_2018.pdf, accesat la data de 05.03.2026.

³³ A se vedea https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=153567, accesat la data de 05.03.2026.

Concluzii

Prezentul articol a urmărit punerea în oglindă a legislației statale actuale cu standardele europene impuse, astfel că evoluțiile viitoare ale dreptului intern nu doar că ar putea, ci trebuie să vizeze o reglementare legislativă clară în privința relațiilor stabile dintre persoanele de același sex, oferindu-le siguranță și o protecție efectivă a drepturilor fundamentale.

Pentru ordinea juridică română, consecințele acestei evoluții sunt atât directe, cât și indirecte. Pe de o parte, instanțele naționale vor trebui să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod conform cu dreptul Uniunii, acordând, atunci când este necesar, efecte juridice statutului familial dobândit într-un alt stat membru. Pe de altă parte, presiunea normativă generată de jurisprudența europeană ar putea conduce, pe termen mediu, la necesitatea unei intervenții legislative menite să clarifice regimul juridic al recunoașterii relațiilor familiale între persoane de același sex în dreptul român.

În acest sens, Hotărârea C-713/23 evidențiază transformarea treptată a dreptului european al familiei într-un spațiu juridic caracterizat de recunoașterea situațiilor familiale create în mod legal într-un alt stat membru și de limitarea posibilității statelor de a invoca ordinea publică pentru a refuza această recunoaștere. În fața acestor evoluții, dreptul român se află într-un moment de reflecție normativă: va continua să mențină o interdicție absolută de recunoaștere a căsătoriilor între persoane de același sex încheiate în străinătate sau va adapta cadrul legislativ național pentru a răspunde noilor exigențe ale dreptului european?

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Articolul 152, alin. (2), Constituția României, Constituția României; Convenția Europeană a drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a, Ed. Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 65.
2. Articolul 152, alin. (2), Constituția României, Constituția României; Convenția Europeană a drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a, Ed. Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 65.

3. Articolul 3, Constituția României, Constituția României; Convenția Europeană a drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a, Ed. Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 13.
4. Articolul 3, Constituția României, Constituția României; Convenția Europeană a drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a, Ed. Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 13.
5. Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I, Ed. C.H.Beck, 2005, București, ISBN 973-655-738-6; Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, 2019, București, ISBN 978-606-18-0847-2.
6. Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, vol. I, Ed. C.H.Beck, 2005, București, ISBN 973-655-738-6, p. 845 și urm. .
7. Daniel-Florin Petrache, *Ordinea publică de drept internațional privat*, Colecția monografii, 2019, Busurești, p.52 .
8. Emanuel Tăvală, *Recunoașterea căsătoriei între persoane de același sex în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Publicație: Revista Română de Drept Privat, nr. 3, 2018, București.
9. Flavius-Antoni Baiaș, † Eugen Chelaru, Rodica Constantinovici, Ioan Macovei, Adriana Almășan, Ana Maria Bârlădeanu, Lacrima Rodica Boilă, Irina Olivia Călinescu, Valentin Cîlțea, Sevastian Cercel, Mirela Carmen Dobrilă, Nicoleta Rodica Dominte, Emese Florian, Decebal-Adrian Ghinoiu, Cristina Irimia, Codrin Macovei, Alexandru Măglaș, Nicoleta Miclăuș-Bădin, Alin-Adrian Moise, Silviu Munteanu, Cristina Mihaela Nicolescu, Pavel Perju, Gheorghe Piperea, Alina Radoi, Andreea-Teodora Stănescu, Șerban-Alexandru Stănescu, Anisoara Stefanescu, Viorel Terzea, Anton Trăilescu, Aurelian-Gabriel Uluitu, Diana Ungureanu, Bogdan Vișinoiu, Cristina Zamșa, *Codul Civil. Comentariu pe articole*, Ed. a 3-a, Editura C. H. Beck, 2021, București, ISBN 978-606-18-1059-8, pp. 221- 224 .
10. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, 2019, București, ISBN 978-606-18-0847-2, pp. 420 – 425 .
11. Preambul Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Jurnalul Oficial seria C, nr. 202 din 7 iunie 2016, Constituția României; Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Ed. a 13-a., editura Rosetti, 2020, București, ISBN 978-606-025-045-6, p. 136.
12. Roxana Rizoiu, *Trei întrebări despre căsătorie și parteneriatele civile*, publicat în Revista Română de Drept Privat, nr.3, 2018, București.

Resurse digitale:

1. Articolul 21 din Tratatul Privind Funcționarea Uniunii Europene (C 326/47), https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF, accesat la data de 06.03.2026.
2. Articolul 277 din **Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of., Partea I, nr.505/15.07.2011.**
3. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (JO C 202 din 7 iunie 2016, pp. 389-405).
4. Cauza *Buhuceanu și alții c. României* (Cererea nr. 20081/19 și altele 20), [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-224774%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-224774%22]}), accesat la data de 04.03.2026.
5. Cauza *Buhuceanu și alții c. României* (Cererea nr. 20081/19 și altele 20), [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-224774%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-224774%22]}), accesat la data de 04.03.2026.
6. Cauza *Chapin et Charpentier c. Franței* (Cererea nr. 40183/07), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-163436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-163436%22]}), accesat la data de 05.03.2026 .
7. Cauza CJUE C-713/23, *Jakub Cupriak-Trojan, Mateusz Trojan c. Wojewoda Mazowiecki*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62023CJ0713>, accesat la data de 05.03.2026.
8. Cauza CJUE C-713/23, *Jakub Cupriak-Trojan, Mateusz Trojan c. Wojewoda Mazowiecki*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62023CJ0713>, pct. 20- 38, accesat la data de 05.03.2026.
9. Cauza *Coman și alții contra României* (Cererea nr.2663/21), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-208508%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-208508%22]}), accesat la data de 05.03.2026.
10. Cauza *Coman și alții contra României* (Cererea nr.2663/21), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-208508%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-208508%22]}), accesat la data de 05.03.2026.
11. Cauza *Fedotova și alții împotriva Rusiei* (Cererile nr. 40792/10, 30538/14 și 43439/14), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-230104%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-230104%22]}), par. 154- 191, accesat la data de 05.03.2026.
12. Cauza *Oliari și alții v. Italia* (Cererile nr. 18766/11 și 36030/11), <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Oliari-și-alții-împotriva-Italiei.pdf>, par. 10- 188, accesat la data de 05.03.2026.
13. Cauza *Schalk și Kopf v. Austria* (Cererea nr. 30141/04), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-119820%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-119820%22]}), par. 60- 110, accesat la data de 05.03.2026.

14. Cauza *Taddeucci & Call c. Italiei* (Cererea nr. 51362/09),
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-164715%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-164715%22]}), accesat la data de 05.03.2026.
15. Cauza *Vallianatos și alții c. Greciei* (Cererile nr. 29381/09 și 32684/09),
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-128294%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-128294%22]}), accesat la data de 05.03.2026.
16. Decizia CCR nr. 534/2018, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_534_2018.pdf, accesat la data de 05.03.2026.
17. Decizia CCR nr. 534/2018, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_534_2018.pdf, accesat la data de 05.03.2026.
18. Decizia CCR nr. 534/2018, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_534_2018.pdf, accesat la data de 05.03.2026.
19. <http://parteneriat-civil.ro/argumente-contr/o-perspectiva-sociologica/>, accesat la data de 05.03.2026.
20. https://ro.wikipedia.org/wiki/Referendumul_constituțional_din_România,_2018, accesat la data de 05.03.2026.
21. https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act?ida=153567, accesat la data de 05.03.2026.
22. <https://www.crj.ro/redefinirea-familiei-in-constitutie-sau-dictatura-majoritatii/>, accesat la data de 05.03.2026.
23. <https://www.scena9.ro/article/cupluri-lgbt-romania-proces-cedo-parteneriat-civil#:~:text=România%20nu%20are%2C%20în%20acest%20moment%2C%20o,proiecte%20de%20lege%20în%20ultimii%20zece%20ani.>, accesat la data de 05.03.2026.

Secțiunea Drept Penal

Răspunderea penală a minorilor – între știință, politică și impuls legislativ

Criminal Responsibility of Minors – Between Science, Politics, and Legislative Impulse

Responsabilité pénale des mineurs – Entre science, politique et impulsion législative

Paula VERINGĂ – anul III, grupa 311, ID

coordonator: asist. univ. dr. Valentina DINU-STĂNCESCU

Rezumat: Articolul examinează „necesitatea” și modalitatea propusă de reglementare privind scăderea vârstei de răspundere penală a minorilor exclusiv pentru infracțiunea de omor, ca reacție la propunerea recentă de modificare a Codului penal. Analiza arată că, în unele state în care vârsta răspunderii penale este stabilită sub 14 ani, nu există o corelație directă între acest prag și reducerea infracționalității juvenile. Sunt evidențiate, totodată, dificultățile pe care le-ar genera o asemenea modificare, precum limitările infrastructurale și bugetare, dar și anumite neconcordanțe ale propunerii legislative, inclusiv reglementarea răspunderii penale exclusiv pentru o infracțiune-tip, fără a avea în vedere formele agravante ale acesteia. Concluzia lucrării este că modificarea Codului penal în această materie nu pare necesară și ar avea o utilitate practică limitată în absența unor politici publice orientate spre prevenirea violenței în rândul copiilor și reeducarea minorilor.

Cuvinte cheie: minor, răspundere penală, discernământ, prevenție, justiție juvenilă.

Abstract: The article examines the “necessity” and the proposed regulatory approach regarding the lowering of the age of criminal responsibility for minors exclusively for the offence of murder, as a

reaction to the recent proposal to amend the Criminal Code. The analysis shows that, in some states where the age of criminal responsibility is set below 14 years, there is no direct correlation between this threshold and the reduction of juvenile delinquency. The paper also highlights the difficulties that such a modification would generate, including infrastructural and budgetary limitations, as well as certain inconsistencies in the legislative proposal, such as regulating criminal liability exclusively for a single offence-type without taking into account its aggravated forms. The conclusion of the paper is that amending the Criminal Code in this matter does not appear necessary and would have limited practical utility in the absence of public policies aimed at preventing violence among children and promoting the rehabilitation of minors.

Keywords: minor, criminal responsibility, discernment, prevention, juvenile justice.

Résumé: L'article examine la « nécessité » et la modalité proposée de réglementation concernant l'abaissement de l'âge de la responsabilité pénale des mineurs exclusivement pour l'infraction d'homicide, en réaction à la récente proposition de modification du Code pénal. L'analyse montre que, dans certains États où l'âge de la responsabilité pénale est fixé en dessous de 14 ans, il n'existe pas de corrélation directe entre ce seuil et la réduction de la délinquance juvénile. L'étude met également en évidence les difficultés qu'une telle modification pourrait engendrer, notamment les limitations infrastructurelles et budgétaires, ainsi que certaines incohérences de la proposition législative, dont la réglementation de la responsabilité pénale uniquement pour une infraction-type, sans tenir compte de ses formes aggravées. La conclusion de l'étude est que la modification du Code pénal en cette matière ne semble pas nécessaire et aurait une utilité pratique limitée en l'absence de politiques publiques orientées vers la prévention de la violence chez les enfants et la rééducation des mineurs.

Mots-clé: mineur, responsabilité pénale, discernement, prévention, justice juvénile.

Motto:

„It is better to prevent crimes than to punish them”¹

1. Introducere

Violența în rândul minorilor sub 14 ani, în special sub forma infracțiunii de omor sau a tentativei de omor, este o temă care suscită dezbateri în rândul opiniei publice și mai ales a societății civile cauzată de impactul evenimentelor din ultima perioadă (cazul comis în luna iulie 2025 în județul Dolj)² și cu precădere cazul din județul Timiș la începutul anului 2026³. Mass-media are, la rândul ei, un rol important în crearea emoțiilor, dar și în întreținerea și amplificarea, precum și în propagarea ideilor colective și modelarea sensibilității publice, ceea ce evident bulversează și mai mult profanul. În urma faptei comise de un minor în grup din comuna Cenei, comunitatea s-a revoltat, adunându-se câteva zile la rând în fața casei familiei minorului care e suspectat că a comis fapta pentru a protesta și chiar s-a derulat și o petiție în mediul online care a adunat peste 200.000 de semnături⁴.

În acest context și pe fondul unui proiect de lege deja depus în Parlament, ne propunem să abordăm acest subiect. Propunerea legislativă se intitulează „modificarea art.113 din Codul penal - reducerea limitei de vârstă a răspunderii penale de la 14 la 12 ani, exclusiv pentru infracțiunea de omor, condiționată de discernământ” înregistrată sub numărul B34/2026 și se poate consulta pe site-ul senatului.⁵

Considerăm ca majoritatea doctinarilor din domeniul penal că „asalturile” asupra legii penale (și în special asupra codului penal) sunt fondate mai curând pe furia stârnită de știri senzaționale decât din cercetări științifice serioase, de altfel acest aspect rezultă și din proiectele de lege depuse în Parlament în ultima perioadă și chiar din unele modificări adoptate, cum ar fi modificarea

¹ Cesare Beccaria, *Dei delitti e delle pene* (Despre infracțiuni și pedepse), Ed. Coltellini, 1764, Livorno – cap. XLI „Of the Means of Preventing Crimes”, („Este mai bine să previi infracțiunile decât să le pedepsești”), disponibil pe <https://www.laits.utexas.edu/poltheory/beccaria/delitti/delitti.c41.html>, accesat la data de 06.03.2026.

² Caz relatat în presă, TVR Info, „Noi detalii în cazul copilului de 10 ani acuzat că și-a ucis unchiul”, disponibil pe <https://tvrinfo.ro/noi-detalii-in-cazul-copilului-de-10-ani-acuzat-ca-si-a-ucis-unchiul-mama-era-agresata-de-ani-de-zile-ce-spun-vecinii/>, accesat la data de 27.02.2026.

³ A se vedea: Juridice.ro, „Doi minori au fost trimiși în judecată pentru crima de la Cenei”, disponibil pe <https://www.juridice.ro/813201/doi-minori-au-fost-trimisi-in-judecata-pentru-crima-de-la-cenei.html>. Agerpres, „Crima Cenei (Timiș): cei doi minori inculpați trimiși în judecată”, disponibil pe <https://agerpres.ro/justitie/2026/03/04/crima-cenei-timis-cei-doi-minori-inculpati-trimisi-in-judecata-baiatul-de-13-ani-nu-raspunde-penal-1533956>, accesate la data de 24.02.2026.

⁴ Petitiononline.com, „Adoptarea Legii Mario – modificarea Codului penal pentru pedepsirea reală a omorului comis cu discernământ de minori”, disponibil pe <https://shorturl.at/TXs14>, accesat la data de 27.02.2026.

⁵ Senatul României, Lista inițiativelor legislative, anul 2026, disponibil pe https://www.senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=b34&an_cls=2026, accesat la data de 17.02.2026.

infracțiunilor privind libertatea și integritatea sexuală. Menționăm aici pe domnul profesor Valerian Cioclei a atras atenția în mai multe lucrări⁶ despre pericolul modificării legii penale fără o fundamentare științifică.

În continuare, lucrarea analizează dacă propunerile recente de scădere a vârstei răspunderii penale a minorilor, promovate în spațiul public, reușesc să răspundă eficient atât nevoii de protecție a societății, cât și obiectivului de prevenire a fenomenului infracțional în rândul acestui segment vulnerabil. Această analiză impune însă o examinare a fundamentelor teoretice și psihologice ale răspunderii penale a minorilor, în special a discernământului și a competenței intelective, care constituie baza evaluării juridice și medico-legale a responsabilității penale

2. Factorul intelectual al responsabilității penale

În doctrina juridică, discernământul este definit prin „*aptitudinea subiectului de a se orienta în lumea exterioară pe baza unei percepții nealterate a realității, adică, înainte de toate, capacitatea de a înțelege semnificația propriului comportament și de a evalua posibilele consecințe pozitive sau negative, asupra terților*”⁷. Altfel spus, responsabilitatea penală implică atât acea facultate de a discerne, cât și o voință autonomă de a acționa sau de a se abține. În absența responsabilității, persoana nu poate conștientiza sau controla propriile fapte, fiind lipsită de control voluntar asupra comportamentului. Prin urmare, discernământul reprezintă fuziunea dintre noțiunea de responsabilitate și cea de conștiință morală, constituind elementul central al evaluării în expertiza medico-legală psihiatrică⁸.

Răspunderea penală a minorilor reprezintă un aspect important în dreptul penal, stabilind vârsta minimă la care o persoană poate răspunde legal pentru faptele sale, cu scopul de a proteja dezvoltarea psihologică și emoțională a tinerilor și de a evita sancționarea prematură a persoanelor insuficient maturizate⁹. De-a lungul timpului, reglementările privind responsabilitatea penală a tinerilor au început să se contureze în Europa secolului al XVIII-lea, sub influența idealurilor

⁶ Valerian Cioclei, *Drept penal partea specială. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ed. 10, Ed. C.H. Beck, 2025, București, pp. 223-224. Valerian Cioclei, *Ciudatul viol comis de la televizor. Când legiuitorul adopta reglementări „trăsnite”*, în Gâlceava, p. 161 și um. Valerian Cioclei, *Vârsta de la care începe răspunderea penală și jocul portocalelor. De ce 14 și nu 12, de ce 12 și nu 13?*, 2026, disponibil pe <https://www.juridice.ro/essentials/11111/varsta-de-la-care-incepe-raspunderea-penala-si-jocul-portocalelor-de-ce-14-si-nu-12-de-ce-12-si-nu-13>, accesat la data de 28.02.2026.

⁷ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea generală*, Vol.I, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 413.

⁸ Ștefana-Iuliana Sorohan, *Provocările administrării probatoriului pentru răspunderea penală a minorilor*, Forum Juridic, AUBD, disponibil pe <https://aubd.drept.unibuc.ro/wp-content/uploads/2025/04/2-2023-8.-Stefana-Iuliana-Sorohan-Provocarile-administrarii-probatoriului-pentru-raspunderea-penala-a-minorilor.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

⁹ Jim Greene, *Age of Consent*, EBSCO Research Starters, 2024, disponibil pe <https://www.ebsco.com/research-starters/law/age-consent>, accesat la data de 28.02.2026.

Iluminismului, care recunoșteau vulnerabilitatea adolescenților și necesitatea unor măsuri diferite față de adulți¹⁰. De-a lungul istoriei, majoritatea statelor au revizuit pragul minim de răspundere penală, luând în considerare progresul psihologiei și diferențele dintre maturitatea fizică și cea psihică sau emoțională a minorilor. În prezent, vârsta răspunderii penale variază între 14 și 16 ani în multe jurisdicții, unele state aplicând măsuri diferențiate în funcție de gravitatea faptei și de maturitatea minorului¹¹.

În acest context, evaluarea competenței psihice a minorului devine esențială pentru aprecierea răspunderii penale. Competența psihică reprezintă un domeniu măsurabil prin instrumente psihometrice standardizate, care includ evaluarea funcțiilor cognitive, a percepției realității și a reglării emoționale¹². Această evaluare permite specialistului, psiholog sau psihiatru, să emită un punct de vedere obiectiv privind capacitatea individului de a anticipa consecințele acțiunilor sale la momentul săvârșirii faptei, ceea ce definește discernământul.

Discernământul nu trebuie confundat cu motivația, valorile morale sau conștiința generală a persoanei. În ceea ce privește minorii, George-Cristian Ioan subliniază că noțiunea de „discernământ” este adesea folosită eronat: la adulți, lipsa discernământului este asociată de regulă cu o patologie mentală, pe când la copii aceasta reflectă o etapă firească a dezvoltării psihice și emoționale. Prin urmare, în contextul răspunderii penale a minorilor, termenul de „discernământ” poate fi interpretat ca sinonim pentru imaturitate, evidențiind că minorul nu poate fi tratat identic cu un adult din perspectiva răspunderii penale¹³. Această distincție subliniază necesitatea ca evaluarea expertului psihiatru sau psiholog să se concentreze pe identificarea eventualelor patologii, fără a echivala automat lipsa discernământului cu imaturitatea minorului. În practică, expertul poate stabili dacă discernământul era „prezent”, „parțial abolit” sau „abolit”, aplicând astfel principiul clasic *actus*

¹⁰ David Cipriani, *Children's rights and the minimum age of criminal responsibility: a global perspective*. Routledge, 2016, pp. 2-16. Jeffrey Fischel, *Sex and Harm in the Age of Consent*, University of Minnesota Press, 2016, pp. 85-90.

¹¹ Lucy Morgan, *As Iraq Prepares to Lower the Age of Consent from 18 to 9, This Is How Consent Laws Work around the World*, Glamour Magazine, 2024, disponibil pe www.glamourmagazine.co.uk/article/age-consent-around-world-uk, accesat la data de 28.02. 2026.

¹² Valeriu Russu, *Discernământul persoanelor minore – abordare juridico-penală, tipuri și criterii de evaluare. În: Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice*, 2021, Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, pp. 386-39., disponibil pe https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/386-393_0.pdf, accesat la data de 28.02. 2026.

¹³ George-Cristian Ioan, *Cred că întotdeauna, pentru a găsi răspunsuri potrivite, primul pas e să punem întrebările potrivite*, Radio România Cultural, 2026, disponibil pe <https://www.radioromaniacultural.ro/sectiuni-articole/stiinta/george-cristian-ioan-cred-ca-intotdeauna-pentru-a-gasi-raspunsuri-potrivite-primul-pas-e-sa-punem-intrebările-potrivite-id51993.html>, accesat la data de 28.02.2026.

non facit reum nisi mens sit rea (fapta nu face o persoană vinovată, dacă mintea nu este vinovată)¹⁴ și asigurând o determinare proporțională și echitabilă a răspunderii penale¹⁵.

Prin urmare, analiza discernământului minorilor permite sistemului de justiție să aplice răspunderea penală proporțional cu maturitatea psihologică și competența psihică a acestora, respectând principiile legalității și protecției dezvoltării emoționale. În acest context, pragul actual de 14 ani pentru răspunderea penală se situează într-o zonă rezonabilă, însă ajustări viitoare, precum creșterea vârstei, ar putea fi luate în considerare în conformitate cu recomandările instituțiilor europene și cu evoluția standardelor internaționale privind drepturile copilului. Evaluarea individuală a discernământului rămâne însă esențială pentru asigurarea unei răspunderi proporționale și echitabile fiecărui minor.

3. Fundamentul normativ al pragului de 14 ani în materia răspunderii penale a minorilor

Stabilirea vârstei minime a răspunderii penale (minimum age of criminal responsibility – MACR) reprezintă o opțiune normativă esențială în arhitectura sistemului de justiție juvenilă. MACR desemnează vârsta sub care legea prezumă în mod absolut că un copil nu are capacitatea de a încălca legea penală. Articolul 40 alin. (3) lit. (a) din Convenția ONU privind Drepturile Copilului încurajează statele să stabilească o asemenea limită de vârstă¹⁶.

Deși Convenția nu impune o vârstă concretă, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, în Comentariul General nr. 24 (2019), a recomandat insistent ca vârsta minimă a răspunderii penale să nu fie stabilită sub 14 ani¹⁷. Potrivit Comitetului, 14 ani trebuie să reprezinte pragul minim absolut, statele fiind încurajate să ridice această limită la 15 sau 16 ani¹⁸. Fundamentarea acestei recomandări are la bază date științifice privind dezvoltarea neurocognitivă și maturizarea progresivă a capacității de discernământ, autocontrol și evaluare a consecințelor faptelor.

Este necesară, totodată, distincția dintre vârsta minimă a răspunderii penale și vârsta sub care nu poate fi dispusă o măsură privativă de libertate. În unele sisteme juridice, chiar dacă minorul este considerat penalmente responsabil, aplicarea unei pedepse privative de libertate este exclusă sub un

¹⁴ <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095349253>, accesat la data de 28.02.2026.

¹⁵ Radu Ureche, *Evaluarea medico-legală a discernământului în cauzele penale*. Revista Penalmente, 2019 pp. 78-85, disponibil pe <https://www.revista.penalmente.ro/wp-content/uploads/2019/02/Ureche.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

¹⁶ Organizația Națiunilor Unite, Convenția privind Drepturile Copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989, art. 40 alin. (3) lit. (a).

¹⁷ Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, *Comentariul General nr. 24 privind drepturile copilului în sistemul de justiție juvenilă*, 2019, par. 21, disponibil pe <https://shorturl.at/NCDgt>, accesat la data de 02.03.2026.

¹⁸ Ibidem, par. 22.

anumit prag de vârstă. În acest sens, Comitetul ONU recomandă ca 16 ani să constituie limita sub care privarea de libertate nu ar trebui impusă¹⁹. Această diferențiere evidențiază faptul că răspunderea penală și severitatea sancțiunii nu sunt concepte suprapuse.

La nivelul dreptului Uniunii Europene, Directiva (UE) 2016/800 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale nu se aplică în situațiile în care dreptul intern exclude posibilitatea privării de libertate ca sancțiune²⁰. Astfel, dacă legislația națională nu permite aplicarea unei pedepse privative de libertate minorului, statele membre nu sunt obligate să aplice dispozițiile directivei, ceea ce confirmă autonomia statelor în configurarea pragurilor de intervenție penală.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, s-a statuat că existența unor regimuri sancționatorii distincte pentru adulți și minori nu constituie discriminare, întrucât acestea se întemeiază pe diferențe obiective de dezvoltare și sunt conforme cu standardele Convenției privind Drepturile Copilului²¹. Prin urmare, diferențierea juridică în funcție de vârstă nu doar că este permisă, ci reflectă o exigență de adecvare a reacției penale la particularitățile dezvoltării minorului.

În acest cadru normativ internațional și european, pragul de 14 ani nu apare ca un simplu reper arbitrar, ci ca expresia unei prezumții generale de maturizare minimă suficientă pentru a justifica posibilitatea angajării răspunderii penale, cu menținerea unor mecanisme suplimentare de protecție și individualizare.

4. Evaluarea propunerii de modificare a art. 113 Cod penal – impact instituțional

În primul rând, o eventuală scădere a vârstei răspunderii penale în România ar trebui să fie corelată cu instituirea unui sistem de justiție penală separat pentru minori, în conformitate cu recomandările articolului 40 din Convenția ONU privind Drepturile Copilului și Comentariul General nr. 24 (2019)²². Implementarea unui astfel de sistem presupune crearea de tribunale și unități specializate, formarea organelor judiciare în domeniul drepturilor copilului și adaptarea procedurilor penale la nevoile cognitive, emoționale și sociale ale minorilor, astfel încât să li se asigure participarea efectivă și

¹⁹ Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, *Comentariul General nr. 24 privind drepturile copilului în sistemul de justiție juvenilă*, 2019, par. 89.

²⁰ Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, *Directiva (UE) 2016/800 privind garanțiile procedurale pentru copii care sunt suspectați sau inculpați în cadrul procedurilor penale* din 11 mai 2016, art. 2 alin. (6) lit. (b), disponibil pe <https://shorturl.at/HBucu>, accesat la data de 02.03.2026.

²¹ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Khamtokhu și Aksenchik c. Russia*, Hotărârea din 24 ianuarie 2017, par. 80, disponibilă pe <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170663>, accesat la data de 02.03.2026.

²² Organizația Națiunilor Unite, *Convenția privind Drepturile Copilului*, art. 40; Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, *Comentariul General nr. 24 privind drepturile copilului în sistemul de justiție juvenilă*, 2019, par. 4.

protecția interesului superior al copilului. Fără aceste măsuri, reducerea pragului de răspundere ar expune copiii la proceduri concepute pentru adulți, cu riscuri semnificative de încălcare a drepturilor procesuale ceea ce Curtea Europeană a Drepturilor Omului consideră că poate afecta exercitarea drepturilor lor și capacitatea de a înțelege și participa la proceduri²³.

Costurile acestei reforme nu sunt doar financiare, ci și structurale și sociale, necesită investiții în infrastructură juridică și resurse umane specializate, precum și modificarea legislației pentru a garanta respectarea interesului superior al copilului în fiecare etapă a procesului penal. În plus, trebuie asigurate mecanisme de supraveghere și evaluare a eficienței acestui sistem, pentru a preveni stigmatizarea minorilor și a evita efectele adverse ale privării de libertate sau ale sancțiunilor disproporționate.

Astfel, orice inițiativă de scădere a vârstei de răspundere penală fără măsuri concomitente de crearea unui sistem de justiție separat specializat pentru minori nu doar că ar contraveni recomandărilor internaționale, dar ar și genera costuri semnificative și riscuri sociale și juridice. În prezent, timpul mediu pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice este de aproximativ șase luni, în funcție de particularitățile fiecărui caz. În situația în care o astfel de evaluare ar trebui extinsă și la minori, durata procedurii ar putea crește semnificativ, ceea ce ar putea genera blocaje în capacitatea laboratoarelor de expertiză și întârzieri în instanță²⁴. În consecință, recomandarea este ca România să prioritizeze crearea unui sistem de justiție specializat pentru minori, iar orice ajustare a pragului de răspundere penală să fie implementată doar după asigurarea acestui cadru de protecție și procedural²⁵.

Tot astfel subliniază și doamna profesor Trandafir²⁶, evidențiind că experiența și recomandările internaționale, inclusiv jurisprudența și standardele UE privind drepturile copilului, indică faptul că intervențiile timpurii – prin protecție, educație și sprijin pentru familii – au efecte mult mai consistente în prevenirea comportamentelor antisociale (în special violența) decât simpla reducere a pragului de răspundere penală.

²³ CEDO – în jurisprudența sa privind art. 6 CEDO și aplicarea principiului interesului superior al copilului, Curtea subliniază că procedurile penale trebuie să ia pe deplin în considerare vârsta, nivelul de maturitate și capacitățile intelectuale și emoționale ale minorului, și că autoritățile trebuie să ia măsuri pentru a promova capacitatea copilului de a înțelege și de a participa la proceduri, precum și de a-i reduce sentimentele de intimidare și inhibiție, asigurându-i o înțelegere amplă a naturii anchetei și a drepturilor sale procesuale. A se vedea și: Adamkiewicz c. Poland, no. 54729/00, par. 70; Panovits c. Cyprus, no. 4268/04, par. 67; Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, Comentariul general nr. 24, ibidem, par. 2.

²⁴ <https://inml-mm.eu/psihiatrie/>, accesat la data de 27.02.2026.

²⁵ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Khamtokhu și Aksenchik împotriva Rusiei*, par. 80. Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, Comentariul General nr. 24, 2019, par. 4.

²⁶ Andra-Roxana Trandafir, *Dreptul penal ca emoție. Discernământul minorilor – falsa problemă în dezbaterile din ultimele zile*, 2026, disponibil pe <https://www.juridice.ro/essentials/10979/dreptul-penal-ca-emoție-discernământul-minorilor-falsa-problema-in-dezbaterile-din-ultimele-zile>, accesat la data de 02.03.2026.

5. Analiza critică a proiectului legislativ B 34/2026

Propunerea legislativă B 34/2026, care vizează modificarea articolului 113 din Codul penal prin reducerea limitei de vârstă a răspunderii penale exclusiv pentru infracțiunea de omor de la 14 la 12 ani, a generat numeroase critici în rândul doctinarilor și, în special, al specialiștilor în drept penal, ca reacție preventivă de atenționare a legiuitorului asupra efectelor posibile ale intervenției legislative. În acest context, Facultatea de Drept a Universității din București a organizat o conferință dedicată subiectului, reunind specialiști din instituții implicate managementul măsurilor privative de libertate și al programelor de prevenție destinate minorilor infractori care și-au prezentat opiniile și studiile bazate pe experiența practică în domeniu. Evenimentul a evidențiat complexitatea problemei și necesitatea unei analize riguroase, științifice și interdisciplinare înainte de adoptarea unor modificări legislative cu impact direct asupra răspunderii penale a minorilor.

O primă problemă care se impune a fi analizată în urma examinării propunerii legislative privește sfera de aplicare a modificării în raport cu infracțiunea de omor calificat. Se ridică astfel întrebarea dacă este justificată limitarea reducerii vârstei răspunderii penale exclusiv la forma tip a infracțiunii, în condițiile în care forma calificată presupune o gravitate sporită, determinată de existența unor circumstanțe agravante. Din perspectiva coerenței reglementării și a principiului proporționalității, omisiunea includerii formei calificate poate genera dificultăți de sistematizare și aplicare, în măsura în care o faptă cu un grad de pericol social superior ar rămâne în afara noii soluții legislative.

În același registru problematic se înscriu și acele infracțiuni eterogene, care includ în conținutul lor noțiunea generică de „omor”, cum este, de exemplu, infracțiunea de ultraj. Atât practica judiciară, cât și doctrina au statuat că trimiterea la „omor” vizează forma-tip a infracțiunii, fără a exclude incidența circumstanțelor agravante. În acest context, modificarea propusă ridică dificultăți de interpretare. Se pune problema dacă reducerea limitei de vârstă ar urma să se aplice exclusiv ipotezei omorului simplu sau dacă aceasta ar putea produce efecte și asupra variantelor agravate incidente în cadrul altor incriminări.

Probleme pe care le-a evidențiat și domnul profesor Cioclei²⁷ redate prin metafora jocului „portocalelor”, prin care evidențiază arbitrarul aparent al stabilirii pragurilor de vârstă, reflectă nevoia unei analize riguroase a corelației dintre vârsta minorului, discernământul acestuia și responsabilitatea penală efectivă.

O altă problemă, tot în ceea ce privește formularea alineatului al doilea, care evidențiază lipsa unor criterii de calitate, claritate și previzibilitate, elemente fundamentale ale unei norme legale. Sintagma

²⁷ Valerian Cioclei, *Vârsta de la care începe răspunderea penală și jocul portocalelor. De ce 14 și nu 12, de ce 12 și nu 13?, 2026, disponibil pe <https://www.juridice.ro/essentials/11111/varsta-de-la-care-incepe-raspunderea-penala-si-jocul-portocalelor-de-ce-14-si-nu-12-de-ce-12-si-nu-13>, accesat la data de 28.02.2026.*

„se va face tot posibilul pentru recuperarea și educarea acestuia din perspectivă medicală, educațională și de reintegrare socială” este vagă și imprecisă, întrucât nu indică proceduri concrete, condiții de evaluare sau autoritatea responsabilă de aplicarea măsurilor. Această ambiguitate afectează caracterul predictibil și controlabil al normei, compromițând aplicabilitatea sa eficientă și verificabilă. Din perspectivă doctrinară, claritatea și previzibilitatea normelor penale este esențială pentru respectarea principiului legalității, după cum subliniază și doamna profesor Valentina Dinu²⁸, absența unei definiții expres generează probleme de predictibilitate în aplicarea legii penale.

Totodată, în expunerea de motive a inițiativei legislative se menționează că scopul proiectului este adaptarea legislației penale la realitățile sociale actuale, fără a diminua protecția minorilor, prin instituirea unui mecanism juridic echilibrat menit să asigure atât respectarea drepturilor copilului, cât și protejarea valorilor fundamentale ale societății. În acest context, inițiativa face referire și la practici internaționale, menționând existența unor state în care răspunderea penală începe înainte de vârsta de 12 ani.

Tot astfel se face trimitere la practici internaționale privind vârsta minimă a răspunderii penale. Conform statisticilor comparative, există variații semnificative între statele lumii, iar media globală a vârstei minime de răspundere penală este de aproximativ 13–14 ani. Într-un studiu comparativ asupra a 90 de țări, vârsta minimă a răspunderii penale a variat între 6 și 18 ani, iar mediană a fost 13,5 ani, ceea ce sugerează o tendință internațională spre praguri relativ ridicate față de cele discutate în proiectul legislativ supus dezbaterilor.²⁹ În state precum Bangladesh (9 ani) sau Pakistan (7 ani), răspunderea penală a minorilor este prevăzută în contexte sociale și juridice marcate de norme tradiționale și structuri judiciare diferite de cele europene, cu aplicarea pedepsei disproporționate sau inegală, ceea ce ar fi incompatibil cu valorile și practicile societății românești.³⁰

Prin urmare, simpla invocare a unor practici internaționale nu poate justifica reducerea limitei de vârstă în legislația română, în lipsa unor mecanisme clare de evaluare a discernământului, proceduri de aplicare a măsurilor de recuperare și a atribuțiilor pentru autoritățile competente. În absența acestora, norma rămâne imprecisă și imprevizibilă, cu potențial de a intra în contradicție cu valorile fundamentale ale Uniunii Europene și principiile constituționale ale României privind protecția minorului.

²⁸ Valentina Dinu, *Previzibilitatea noțiunii de „măsură de prevedere” în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă*, Analele Universității din București – Seria Drept. Forum Juridic, nr. 1/2024, p. 295, disponibil pe <https://www.doi.org/10.31178/AUBD-FJ.2024.1.21>, accesat la data de 03.03.2026.

²⁹ Australian Institute of Health and Welfare, *Youth justice in Australia 2023–24*, 2024, disponibil pe <https://www.aihw.gov.au/reports/youth-justice/youth-justice-in-australia-2023-24/contents/youth-justice-in-context/australian-and-international-approaches-to-youth-j>, accesat la data de 02.03.2026.

³⁰ Children’s Rights International Network, *„Ages of Criminal Responsibility in Europe”*, disponibil pe <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe.html>, accesat la data de 02.03.2026.

În plus, trebuie subliniat faptul că implementarea acestor măsuri ar presupune costuri suplimentare semnificative. În contextul actual al României, bugetul de stat pentru anul curent nu a fost încă adoptat, iar resursele alocate sistemului de protecție al minorilor sunt limitate, ceea ce ridică probleme serioase de fezabilitate financiară. În consecință, o abordare orientată către prevenție și programe educative cu costuri mai reduse ar fi mai eficientă și sustenabilă. Aceasta ar aduce beneficii pe termen lung, ar proteja minorii și ar reduce riscul de cheltuieli suplimentare asociate cu aplicarea răspunderii penale și privarea de libertate.

Majoritatea infracțiunilor comise de minori sunt furturi, tâlhării, consum de alcool sau stupefiante, și conducere fără permis, iar acestea, deși relevante, nu pot fi comparate cu gravitatea unui omor. Totuși, propunerea legislativă invocă „creșterea vizibilă” a infracționalității grave pentru a justifica scăderea vârstei răspunderii penale sub 12 ani, deși propunerea vizează exclusiv omorul. Această discrepanță ridică întrebarea: cum poate fi considerată motivată o măsură care generalizează o presupusă „creștere a infracționalității grave” pentru toate infracțiunile, dar aplică răspunderea doar pentru omor – o infracțiune rară în rândul minorilor sub 12 ani?

Inclusiv Avocatul Poporului subliniază că între 2023 și 2026 au fost comise numai două cazuri de omor de către minori sub 14 ani și nici în trecut mai îndepărtat asemenea cazuri nu au fost mai dese³¹. În acest context, se ridică și problema discernământului minorilor comitenți, în condițiile rarității acestor faptele.³² Prin urmare, adevărata provocare rămâne prevenția și educația juridică, care ar putea constitui instrumente mai eficiente pentru reducerea delincvenței juvenile și pentru informarea minorilor asupra drepturilor și responsabilităților lor.

6. Corelații internaționale în combaterea delincvenței juvenile

Primul exemplu relevant este cel al Regatului Unit (Anglia și Țara Galilor), unde vârsta minimă a răspunderii penale este stabilită la 10 ani, reprezentând un prag scăzut în comparație cu limitele existente în majoritatea statelor europene. Cu toate acestea, cercetările empirice arată că stabilirea unei vârste foarte reduse a răspunderii penale nu a produs un efect semnificativ în diminuarea delincvenței juvenile. Studiile de specialitate evidențiază faptul că implicarea timpurie a copiilor în sistemul de justiție penală poate conduce la efecte negative, precum stigmatizarea socială și consolidarea comportamentului deviant, fără a demonstra un impact real asupra prevenirii

³¹ Avocatul Poporului, *Adresă transmisă Ministrului Justiției cu privire la consultarea privind necesitatea și modalitățile de modificare a cadrului normativ în privința răspunderii penale a minorilor*, nr. 3837 din 17 februarie 2026, disponibilă pe [adresa-MJ-si-anexa-reducere-varsta-raspundere-penala-minori.pdf](#) accesat la data de 01.03.2026.

³² Valerian Cioclei, *Vârsta de la care începe răspunderea penală și jocul portocalelor. De ce 14 și nu 12, de ce 12 și nu 13?*, 2026, disponibil pe <https://www.juridice.ro/essentials/11111/varsta-de-la-care-incepe-raspunderea-penala-si-jocul-portocalelor-de-ce-14-si-nu-12-de-ce-12-si-nu-13>, accesat la data de 28.02.2026.

criminalității în rândul minorilor. Astfel, numeroși autori susțin că intervenția penală precoce nu constituie un instrument eficient de politică penală în combaterea delincvenței juvenile³³.

Un rezultat similar a fost observat și în Danemarca, unde vârsta răspunderii penale a fost redusă temporar de la 15 la 14 ani. Analize empirice bazate pe date administrative la nivel național au arătat că această reformă nu a generat un efect semnificativ de descurajare asupra comportamentului infracțional al minorilor. Mai mult, unele rezultate indică o creștere a nivelului de infracționalitate în rândul tinerilor afectați de această modificare legislativă, în special în cazul celor cu antecedente infracționale. Concluziile studiilor sugerează că simpla reducere a vârstei răspunderii penale nu determină scăderea delincvenței juvenile și poate avea chiar efecte contrare obiectivului de prevenire a criminalității³⁴.

Concluzii

Propunerea legislativă de reducere a vârstei răspunderii penale a minorilor pentru infracțiunea de omor nu prezintă justificare nici din punct de vedere științific, nici din punct de vedere practic. Reducerea limitei de vârstă, fără menționarea procedurilor concrete de punere în aplicare, a mecanismelor de evaluare a discernământului și a politicilor de prevenție adecvate, riscă să afecteze predictibilitatea aplicării legii, controlabilitatea sancțiunilor și protecția dezvoltării psihosociale a minorilor, precum și eficiența măsurilor de reintegrare socială.

Analiza comparativă privind alte state arată că reducerea vârstei răspunderii penale nu generează scăderea delincvenței juvenile. Intervențiile timpurii, programele educative și sprijinul acordat familiilor se dovedesc mult mai eficiente în prevenirea comportamentelor antisociale decât simpla scădere a pragului de răspundere. La nivel internațional, pragul de 14 ani este recomandat de organisme precum Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, fiind corelat cu dezvoltarea neurocognitivă și maturizarea psihică a copiilor; ajustările acestui prag, fără politici coerente și

³³ Susan Young, Ben Greer, Richard Church, *Juvenile delinquency, welfare, justice and therapeutic interventions: a global perspective*, BJPsych Bulletin, Cambridge University Press, vol. 41, nr. 1, 2017, pp. 21–22, disponibil pe <https://doi.org/10.1192/pb.bp.115.052274>, accesat la data de 28.02.2026.

³⁴ Anna Piil Damm, Britt Østergaard Larsen, Helena Skyt Nielsen ș.a., *Lowering the Minimum Age of Criminal Responsibility: Consequences for Juvenile Crime*, Journal of Quantitative Criminology, vol. 41, 2025, pp. 495–521, disponibil pe <https://doi.org/10.1007/s10940-025-09604-y>, accesat la data de 28.02.2026.

resurse adecvate, sunt ineficiente și riscante. În contextul românesc, crearea unui sistem de justiție specializat pentru minori ar fi mai util.

În concluzie, modificarea Codului penal prin reducerea limitei de vârstă a răspunderii penale pentru infracțiunea de omor nu se justifică din perspectiva științifică, comparativă și instituțională și ar avea utilitate practică limitată în absența unui cadru integrat de prevenție, educație și protecție a minorilor. În continuare, consider că subiectul merită aprofundat printr-o analiză comparativă a modului în care diferite state evaluează discernământul minorilor și gestionează intervențiile timpurii în cazul comportamentelor antisociale. În acest sens, abordarea ar putea fi corelată cu studii empirice privind eficiența programelor educative, a măsurilor de sprijin familial și a altor instrumente de prevenție a delincvenței juvenile. O analiză interdisciplinară de acest tip ar permite identificarea unor soluții adaptate realității juridice și sociale din România, capabile să combine protecția dezvoltării psihosociale a copiilor cu necesitatea prevenirii faptelor penale și cu aplicarea coerentă a normelor de drept penal.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Valerian Cioclei, *Drept penal partea specială. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ediția a 10-a, editura C.H. Beck, 2025, București.
2. Valerian Cioclei, „*Ciudatul viol comis de la televizor. Când legiuitorul adopta reglementări «trăsnite»*”, în *Gâlceava penalistului cu lumea (lui)*, editura Universul Juridic, 2024, București.
3. Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea generală*, Vol.I, editura Universul Juridic, 2014, București.
4. David Cipriani, *Children's rights and the minimum age of criminal responsibility: a global perspective*, Routledge, 2016, Londra și New York.
5. Jeffrey Fischel, *Sex and Harm in the Age of Consent*, University of Minnesota Press, 2016.
6. Valeriu Russu, „*Discernământul persoanelor minore – abordare juridico-penală, tipuri și criterii de evaluare*”, în *Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice*, 2021, Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”.

Resurse digitale:

1. A Anna Piil Damm, Britt Østergaard Larsen, Helena Skyt Nielsen ș.a., „*Lowering the Minimum Age of Criminal Responsibility: Consequences for Juvenile Crime*”, Journal of Quantitative Criminology, vol. 41, 2025, disponibil pe <https://doi.org/10.1007/s10940-025-09604-y>, accesat la 28.02.2026.
2. Andra-Roxana Trandafir, „*Dreptul penal ca emoție. Discernământul minorilor – falsa problemă în dezbaterea din ultimele zile*”, 2026, disponibil pe <https://www.juridice.ro/essentials/10979/dreptul-penal-ca-emoție-discernământul-minorilor-falsa-problema-in-dezbaterea-din-ultimele-zile>, accesat la data de 02.03.2026.
3. Australian Institute of Health and Welfare, *Youth justice in Australia 2023–24*, 2024 <https://www.aihw.gov.au/reports/youth-justice/youth-justice-in-australia-2023-24/contents/youth-justice-in-context/australian-and-international-approaches-to-youth-j>, accesat la data de 06.03.2026.
4. Avocatul Poporului, Adresă transmisă Ministrului Justiției nr. 3837 din 17 februarie 2026, disponibilă pe: <https://avp.ro/wp-content/uploads/2026/02/adresa-MJ-si-anexa-reducere-varsta-rapundere-penala-minori.pdf>, accesat la data de 01.03.2026.
5. Cesare Beccaria, *Dei delitti e delle pene (Despre infracțiuni și pedepse)*, editura Coltellini, 1764, Livorno accesat pe <https://www.laits.utexas.edu/poltheory/beccaria/delitti/delitti.c41.html>, accesat la data de 06.03.2026.
6. Children’s Rights International Network, „Ages of Criminal Responsibility in Europe”, <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe.html>, accesat la data de 06.03.2026.
7. Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, Comentariul General nr. 24 privind drepturile copilului în sistemul de justiție juvenilă, 2019, disponibil pe <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=9mCXZu1glgo0xN1RSe3M0fh%2F134rlaRKgdTiVaSlGLcdbnGhBruOj%2FipKqZVvg9nRBiMzZ5C6mnuCkAzN89sw%3D%3D>, accesat la data de 02.03.2026.
8. Convenția ONU privind Drepturile Copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989, art. 40 alin. (3) lit. (a).
9. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Adamkiewicz c Poland*, nr. 54729/00, disponibilă pe: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97477>, accesat la data de 02.03.2026.
10. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Khamtokhu și Aksenchik c. Russia*, Hotărârea din 24 ianuarie 2017, disponibil pe <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-9523>, accesat la 02.03.2026.
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Panovits c. Cyprus*, nr. 4268/04, disponibilă pe: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90244>, accesat la data de 02.03.2026.
12. George-Cristian Ioan, *Cred că întotdeauna, pentru a găsi răspunsuri potrivite, primul pas e să punem întrebările potrivite*, Radio România Cultural, 28 ianuarie 2026, disponibil pe <https://www.radioromaniacultural.ro/sectiuni-articole/stiinta/george-cristian-ioan-cred-ca-intotdeauna-pentru-a-gasi-raspunsuri-potrivite-primul-pas-e-sa-punem-intrebarile-potrivite-id51993.html>, accesat la data de 28.02.2026.
13. <https://agerpres.ro/justitie/2026/03/04/crima-cenei-timis-cei-doi-minori-inculpati-trimisi-in-judecata-baiatul-de-13-ani-nu-raspunde-penal--1533956>, accesat la data de 24.02.2026.
14. <https://inml-mm.eu/psihiatrie/>, accesat la data de 27.02.2026.

15. <https://tvrinfo.ro/noi-detalii-in-cazul-copilului-de-10-ani-acuzat-ca-si-a-ucis-unchiul-mama-era-agresata-de-ani-de-zile-ce-spun-vecinii/>, accesat la data de 27.02.2026.
16. <https://www.juridice.ro/813201/doi-minori-au-fost-trimisi-in-judecata-pentru-crima-de-la-cenei.html>, accesat la data de 24.02.2026.
17. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803095349253>, accesat la data de 28.02.2026.
18. https://www.petitiononline.com/adoptarea_legii_mario_modificarea_codului_penal_pentru_pedepsirea_real_a_omorului_comis_cu_discernmant_de_minori, accesat la data de 27.02.2026.
19. https://www.senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=b34&an_cls=2026 accesat la data de 17.02.2026.
20. Jim Greene, *Age of Consent*, 2024, <https://www.ebsco.com/research-starters/law/age-consent>, accesat la data de 28.02.2026.
21. Lucy Morgan, „As Iraq Prepares to Lower the Age of Consent from 18 to 9, This Is How Consent Laws Work around the World”, *Glamour Magazine*, 2024, disponibil pe www.glamourmagazine.co.uk/article/age-consent-around-world-uk, accesat la data de 28.02.2026.
22. Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, Directiva (UE) 2016/800 privind garanțiile procedurale pentru copiii suspecti sau inculpați, din 11 mai 2016, art. 2 alin. (6) lit. (b), disponibil pe <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0800>, accesat la data de 02.03.2026.
23. Radu Ureche, „Evaluarea medico-legală a discernământului în cauzele penale”, *Revista Penalmente*, 2019, disponibil pe <https://www.revista.penalmente.ro/wp-content/uploads/2019/02/Ureche.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.
24. Susan Young, Ben Greer, Richard Church, „Juvenile delinquency, welfare, justice and therapeutic interventions: a global perspective”, *BJPsych Bulletin*, Cambridge University Press, vol. 41, nr. 1, 2017, disponibil pe <https://doi.org/10.1192/pb.bp.115.052274>, accesat la data de 28.02.2026.
25. Ștefana-Iuliana Sorohan, „Provocările administrării probatoriului pentru răspunderea penală a minorilor”, *Forum Juridic, AUBD*, disponibil la: <https://aubd.drept.unibuc.ro/wp-content/uploads/2025/04/2-2023-8.-Stefana-Iuliana-Sorohan-Provocarile-administrarii-probatoriului-pentru-raspunderea-penala-a-minorilor.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.
26. Valentina Dinu, „Previzibilitatea noțiunii de «măsuri de prevedere» în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă”, *Analele Universității din București – Seria Drept. Forum Juridic*, nr. 1/2024, disponibil pe <https://www.doi.org/10.31178/AUBD-FJ.2024.1.21>, accesat la data de 03.03.2026.
27. Valerian Cioclei, „Vârsta de la care începe răspunderea penală și jocul portocalelor. De ce 14 și nu 12, de ce 12 și nu 13?”, 2026, disponibil pe <https://www.juridice.ro/essentials/11111/varsta-de-la-care-incepe-raspunderea-penala-si-jocul-portocalelor-de-ce-14-si-nu-12-de-ce-12-si-nu-13>, accesat la data de 28.02.2026.

Limitele aplicării legii penale mai favorabile: Între principiul predictibilității și lex tertia. Studiu de caz asupra infracțiunilor contra libertății sexuale

Limits of applying the more favorable criminal Law: between the principle of predictability and lex tertia. Case study on crimes against sexual freedom.

Les limites de l'application de la loi pénale plus favorable : Entre le principe de prévisibilité et lex tertia. Étude de cas sur les infractions contre la liberté sexuelle

Teodor-Adrian VINERSARIU – anul II, grupa 202 ID

coordonator: asist. univ. dr. George-Cristian IOAN

Rezumat: Principiile fundamentale ale dreptului penal reprezintă idei generale care oferă legislației penale unitate, care orientează norma penală atât în elaborarea sa, cât și în interpretare. Prezenta lucrare analizează tensiunea juridică actuală, în cadrul aplicării legii penale mai favorabile, dintre principiul previzibilității legii penale și interdicția unei lex tertia. Principalul obiectiv al acestei cercetări este modul în care elementele circumstanțiale noi, introduse de legislația penală recentă, interacționează cu dispozițiile legii vechi în procesul de determinare a legii penale „mai blânde”. Analiza va avea în vedere modul în care Înalta Curte de Casație și Justiție (ICCJ) a intervenit în cauză, cauzând o veritabilă confuzie, lăsând loc de semne de întrebare, ridicând întrebarea „Cum determinăm ce principiu este mai important?”

Cuvinte-cheie: lex tertia, importanța principiilor, legea penală mai favorabilă, conflict de principii.

Abstract: The fundamental principles of criminal law represent general ideas that provide unity to criminal legislation, guiding the criminal norm in both its drafting and interpretation. This paper analyzes the current legal tension within the application of the more favorable criminal law, specifically between the principle of foreseeability of criminal law and the prohibition of a *lex tertia*. The primary objective of this research is to examine how new circumstantial elements, introduced by recent criminal legislation, interact with the provisions of the old law in the process of determining the "milder" criminal law. The analysis will consider how the High Court of Cassation and Justice (ICCJ) intervened in the matter, creating genuine confusion and leaving room for uncertainty, thereby raising the question: "How do we determine which principle takes precedence?"

Keywords: *lex tertia*, importance of principles, more favorable criminal law, conflict of principles.

Résumé: Les principes fondamentaux du droit pénal représentent des idées générales qui confèrent une unité à la législation pénale, orientant la norme pénale tant dans son élaboration que dans son interprétation. Cet ouvrage analyse la tension juridique actuelle, dans le cadre de l'application de la loi pénale plus favorable, entre le principe de la prévisibilité de la loi pénale et l'interdiction d'une *lex tertia*. Le principal objectif de cette recherche est d'étudier la manière dont les nouveaux éléments circonstanciels, introduits par la législation pénale récente, interagissent avec les dispositions de la loi ancienne dans le processus de détermination de la loi pénale « plus douce ». L'analyse prendra en compte la manière dont la Haute Cour de Cassation et de Justice (ICCJ) est intervenue dans l'affaire, engendrant une véritable confusion, laissant place à des interrogations et soulevant la question : « Comment déterminer quel principe est le plus important ? »

Mots-clé : *lex tertia*, importance des principes, loi pénale plus favorable, conflit de principes.

1. Introducere

În cadrul acestei lucrări doresc să pun în prim-plan anumite inconsistențe legislative dăunatoare ce atacă în mod direct atât persoanele ce săvârșesc fapte prevăzute de legea penală, cât și ideile generale care instaurează și mențin aportul de legitimitate pe care societatea îl are în raport cu legislația penală. Mai exact, miza acestei lucrări este reprezentată de evaluarea impactului

interdicției *lex tertia* și dacă aceasta aduce sau nu un avantaj sistemului nostru juridic în detrimentul previzibilității.

Principalul subiect de discuție, „instigatorul” prezentei lucrări, este art. 2181 din Codul Penal (C.pen), în concret, alin (7)2) (având în vedere și fosta reprezentare a acestuia, art. 220 C.pen, Actul sexual cu un minor, alin(5)) raportat la Decizia nr. 373 din 20 octombrie 2025 a ICCJ, și conflictul principal evident născut din dezlegarea chestiunii de drept. Actualitatea temei este dublată de o dimensiune socială evidentă. Nu suntem doar în ipostaza determinării modului de sancționare mai blând, ci în fața unei problematice privind previzibilitatea normei. Deși *lex tertia* împiedică interferența cu domeniul rezervat puterii legislative, modul în care cetățeanul obișnuit, destinatarul normei de drept penal, percepe și reacționează la această situație este factorul coordonator ce ar transforma imprevizibilitatea într-o componentă de „rebeliune”, deturnătoare de legitimitate și catalizator pentru pierderea oricărei relevanțe educative a normei.

2. Importanța principiilor de drept penal – Principiul legalității

Un principiu nu este doar o componentă teoretică, el reprezintă o structură complexă și orientativă menită să ghideze parcursul normativ spre o cât mai veridică unitate și protejează destinatarul legilor penale de posibilitatea folosirii forței coercitive a statului în mod discreționar.¹

Unul dintre cele mai importante principii fundamentale ale dreptului penal este enunțat în mod direct în Codul Penal, respectiv art. 1: “(1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni. (2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită”. Din acesta extragem mai multe ipoteze relevante precum: interzicerea tragerii la răspundere penală a unei persoane fizice sau juridice pentru o faptă care, în momentul săvârșirii, nu era prevăzută ca infracțiune; interzicerea stabilirii și aplicării altor pedepse sau măsuri decât cele prevăzute pentru fapta respectivă; interzicerea interpretării extensive defavorabile și interdicția aplicării prin analogie a legii penale.

Având o idee generală a cadrului principal, putem trece la o scurtă analiză a Deciziei nr. 373/2025 a ICCJ (Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept) și a celor două articole. Instanța clarifică faptul că între legea veche, act sexual cu un minor, (art. 220 Codul penal) și noua reglementare a violului săvârșit asupra unui minor (art. 2181 Codul penal) trebuie avute în vedere formele agravate neprevăzute de legea veche (cum este cazul în care victima rămâne însărcinată). Legea veche nu conținea anumite circumstanțe agravante prevăzute de legea nouă, iar faptele prevăzute de alin. (1)

¹ Lavinia Valeria Lefterache – *Drept penal Partea generală*, Hamangiu, 2024, București, p. 42

și alin (2) ale acesteia nu se sancționau dacă diferența de vârstă nu depășea 3 ani. Legea nouă introduce un termen mai mare, mai favorabil, de 5 ani în loc celui de 3 ani ca limită dintre vârstele subiecților normei. De aici și din Decizia ICCJ, ne ridicăm o problemă. Dacă inculpatul a comis o faptă prevăzută de legea penală sub imperiul legii vechi, afându-se în ipostaza în care există până la finalizarea procesului său legea nouă (cercetare privind legea penală mai favorabilă), iar diferența de vârstă dintre el și victimă este de peste 3 ani dar nu trece de 5 ani, acesta nu poate opta pentru art. 2181 ca lege mai favorabilă fără a se lua în considerare varianta agravată, în cazul în care în urma actului victima a rămas însărcinată. Această soluție este cel puțin surprinzătoare pentru autorul faptei, acesta neputând prevedea la momentul comiterii faptei că o împrejurare precum sarcina victimei îi va agrava răspunderea în viitor, însă ICCJ susține, într-un mod legitim, că ignorarea acestor elemente agravante ar duce la crearea unei *lex tertia*. Înalta Curte, totuși, confirmă primatul interzicerii interferențelor cu domeniul puterii legislative în detrimentul unei interpretări care ar fi favorizat exclusiv previzibilitatea sancțiunii la momentul faptei, lucru ce urmează a fi criticat în prezenta lucrare.

2.1. Incălcarea previzibilității

Previzibilitatea își face simțită prezența atât în Codul penal art.1 (astfel cum am enunțat anterior) cât și în articolul 7 al Convenției Europene a Drepturilor Omului (1) Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii. (2) Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.). Prin Decizia ICCJ încălcăm atât o normă de drept intern cât și una de drept internațional.

În contextul analizei legii penale mai favorabile privind infracțiunile contra libertății sexuale, previzibilitatea suferă o fractură logică principială în momentul în care transpunem elemente de noutate legislativă în procesul de evaluare a unei fapte comise sub imperiul legii vechi. Destinatarul normei trebuie să poată anticipa, în baza textului legal, care vor fi consecințele juridice ale conduitei sale, acesta nu poate să prevadă că o circumstanță (în acest caz concret al sarcinii, fiind mai mult o componentă introdusă dintr-o nevoie de validare pe plan politic de către societate a normei, având în vedere, cel mai probabil, contextul sarcinilor în rândul tinerelor din România) care nu era calificată ca agravantă în legea veche îi va agrava răspunderea penală în viitor. Deși Decizia nr. 373/2025 consacră aplicarea legii în integralitate pentru evitarea *lex tertia*, această abordare forțează autorul faptei prevăzute de legea penală să accepte o încadrare juridică hibridă. În loc să fie raportată fapta la reperele clare de la data săvârșirii, destinatarul normei este supus unor elemente noi care îi blochează accesul la cauze de nepedepsire, aflându-se în situația în care sancționarea penală este inevitabilă, certă. Prin încălcarea previzibilității conducem cetățeanul spre o opinie validă, pertinentă

și devalorizatoare a încrederii în justiție, aceea că este incercată o formă mascată de retroactivitate a legii penale mai severe (din nou, având un scop politizat). Luând în considerare această opinie, putem observa cum Universitatea „Babeș-Bolyai” precizează faptul că prin a reține circumstanțele agravante legea penală „mai favorabilă” nu ar putea retroactiva, fiind mai severă și imprevizibilă pentru inculpat, deturnând total scopul acestei instituții de drept penal.

Cum ar putea un cetățean obișnuit, fără mari tangențe cu domeniul juridic, să înțeleagă faptul că deși legea nouă pare mai blandă (diferență de 5 ani), el va fi totuși pedepsit pentru o stare de fapt ce a devenit brusc agravantă? Cum stabilim că norma și implicit interpretarea ei este bună? Degeaba adoptăm un act normativ contrar opiniei publice, ICCJ-ul subliniază faptul că legile succesive exprimă „viziuni diferite asupra modului în care sunt apărute valorile sociale”, însă aceste viziuni devin atât de tehnice (evitarea *lex tertia*) încât eludează logica elementară a previzibilității, statul riscând să fie delegitimizat.

În plus, o critică ce poate fi adusă raționamentului Înaltei Curți este că previzibilitatea este „aruncată” în plan secund, ea nu trebuie considerată doar o simplă informare a cetățeanului asupra felului în care trebuie să se comporte în societate, ci o veritabilă condiție de validitate a normei însăși. Atunci când o normă aduce o asemenea confuzie în domeniul juridic (o normă, de altfel, extraordinar de relevantă contextului actual din România) încât nici măcar specialiștii nu pot găsi o rezolvare care să împacă toate aspectele constitutive (astfel cum observăm divergența de opinii cu Universitatea din Cluj-Napoca din cadrul Deciziei), este evident că standardul de claritate impus de art. 7 CEDO este pus sub semnul întrebării.

În contextul infracțiunii de viol asupra unui minor, ne aflăm, astfel cum am precizat anterior, într-o stare de confuzie. Legiuitorul, pe de o parte, prezintă o abordare mai blândă, extinzând cauza de nepedpsire pentru o diferență de vârstă de până la 5 ani. Pe de altă parte, prin Decizia nr. 373/2025, aceasta este condiționată, forțată în reținerea unor agravante ce nu existau în legea veche. Revenind la afirmația făcută anterior, introducerea stării de graviditate de către legiuitor ca agravantă poate fi interpretată ca o reacție politică la realitățile sociale (mamele minore), însă transpunerea ei retroactivă prin mecanismul legii penale mai favorabile transformă o nevoie socială într-o sancțiune imprevizibilă.

Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai” oferă o soluție mult mai echilibrată prin intervenția pe care o are în Decizie. Ignorarea agravantei noi nu presupune constituirea unei *lex tertia*, ci reprezintă întocmai o protecție împotriva retroactivității legii penale mai severe. Trebuie avut în vedere scopul legii penale mai favorabile, acela de a asigura inculpatului un tratament conform viziunii actuale mai blânde, nu de a folosi succesiunea legii pentru a „strecura” elemente de severitate noi într-o structură juridică veche. Dacă dreptul penal devine o incertitudine în care cerința

previzibilității este „înlăturată”² pentru a salva rigoarea tehnică a lex tertia, atunci sancțiunea, inevitabil, își pierde funcția sa educativă. În fața poporului, legea nu mai este o

formă de protecție, ci un instrument juridic politizat, unde viziunea legislativă este impusă forțat destinatarului normeii, fără ca acesta să fi avut posibilitatea reală de a-și regla conduita.

2.2. Incălcarea lex tertia

Anterior am evidențiat felul în care previzibilitatea a fost lezată de Decizia ICCJ, însă prezenta secțiune a lucrării va analiza fundamentul tehnic care a dictat soluția acesteia, interdicția absolută de a crea o lex tertia. În actualul sistem juridic, legea se aplică și nu se creează în cadrul unui proces, orice „combinare” de dispoziții favorabile din legi diferite fiind considerată o intruziune neconstituțională în sfera puterii legislative. Raționamentul ICCJ a fost unul de conformitate obligatorie la Decizia Curții Constituționale nr. 265/2014, conform căreia determinarea legii penale mai favorabile vizează aplicarea legii în integralitatea sa, nu doar a unor instituții autonome „mai blânde”.

Orice încercare de a prelua limitele de vârstă favorabile inculpatului din legea nouă (diferența de 5 ani), ignorând în același timp noile forme agravante (spre exemplu, sarcina victimei), ar fi condus inevitabil la crearea unei legi combinate, o lex tertia care nu a fost niciodată „prevăzută” de către legiuitor. Argumentul cel mai pertinent este acela că a nu reține un element circumstanțial agravant (prevăzut de legea nouă) nu echivalează doar cu o omisiune, ci cu o distorsionare clară a materialității faptei. Se consideră, deci, că s-ar forma o lege cu elementele favorabile vârstei, dar fără protecția anumitor factori (precum sarcina victimei) impuși de noua politică penală. În această situație, opinia Universității „Babeș-Bolyai”³ este respinsă pentru că ar forța judecătorul să facă o abstracție de viziunea unitară a puterii legislative. Pentru a proteja principiul constituțional al separației puterilor în stat, ICCJ a fost nevoită, prin Decizia sa, să accepte un sacrificiu major, acela al previzibilității sancțiunii pentru inculpat.

Astfel, o problemă a acestei lucrări ce merită cercetată este aceea că sistemul nostru preferă să aplice o lege imprevizibilă (respectiv, cu agravante ce nu puteau fi prevăzute), decât să permită judecătorului să se amestece în atribuțiile legislativului pentru a obține o soluție mai blândă, echitabilă. Ne aflăm în fața unui raport câștigător-învins dintre rigoarea constituțională și echitatea individuală în procesul de aplicare al legii penale mai favorabile.

² Decizia nr. 373/2025, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, punctul 59

³ Decizia nr. 373/2025, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, opinia separată, punctul 34

Decizia nr. 373/2025 afirmă direct, fara echivoc, faptul că cerința de previzibilitate este „înlăturată” atunci când legea penală aplicată este mai favorabilă în integritatea sa (punctul 59 al Deciziei)⁴. Așadar, reținem că atunci când legea nouă, privită în ansamblul ei și nu pe instituții autonome, este mai favorabilă, atunci circumstanțele agravante imprevizibile sunt absorbite în integritatea beneficiului general oferit de către aceasta. Problema în care ne aflăm, totuși, este aceea că legea nouă devine de fapt mai severă decât cea veche, nepermițând accesul inculpatului la cauza de nepedepsire instituită. Destinatarul normei nu are altă „cale de scăpare” decât recurgerea la norma veche, circumstanțele agravante imprevizibile, precum sarcina, neputându-i oferi eliberarea (nu se poate opta între nepedepsire și sancțiune, ci doar între sancțiune și sancțiune), fiind aleasă ca oportună conformitatea constituțională față de protecția individuală.

Privind art. 2181 din perspectiva viziunii legiuitorului, introducerea sarcinii victimei drept circumstanță agravantă ce exclude (prin Decizia ICCJ) cauza de nepedepsire reprezintă o reacție validă la o realitate socială acută din România. Puterea legislativă încearcă (chiar dacă în mod vădit politizat) să impună 0 toleranță față de actele sexuale cu minori care conduc la starea de graviditate, chiar și în prezența unei diferențe mici de vârstă. În opinia acestei lucrări, abordarea aleasă se orientează spre o reacție publică severă, dreptul penal încetând să mai reprezinte un „set de reguli” clare pentru cetățeanul obișnuit, prezentându-se mai degrabă ca un instrument ce acceptă norme „injuste”, retroactivității mascate ale unor elemente de severitate, nu de blândețe.

2.3. Impact social: ar trebui extinsă aplicarea în dubio pro reo în sfera interpretării normei?

În urma cercetării făcute înainte de a scrie această lucrare m-am regăsit adesea punându-mi întrebarea „de ce nu am putea extinde un principiu existent, bazat pe probatoriu și starea de fapt, spre o sferă mult mai largă, aceea a interpretării normei”, revenind de asemenea la întrebarea fundamentală „Cum ar putea cetățeanul obișnuit să înțeleagă o asemenea intervenție” și cum putem minimiza impactul social. Astfel, nu voi caută să întorc o normă constituțională și o interpretare a instanței supreme, ci doar voi analiza cum am putea aplană și oferi protecție unui „dubiu” ce riscă o reacție adversă puternică din partea societății și depășește sfera strictă a probelor.

Am prezentat anterior contextul, ne aflăm în situația în care norma nu mai este nici previzibilă și nici accesibilă (atât generatoare de semne de întrebare pentru juriști, așa cum s-a observat în Decizie opinia separată a Universității din Cluj-Napoca, cât și pentru populația largă). Avem astfel o confuzie asupra însuși spiritului legii, argumentând spre o nevoie a extinderii in dubio pro reo spre o arie mai vastă pentru a putea proteja cetățeanul de incapacitățile statului de a legifera în mod clar. Într-un stat funcțional, „riscul” unei legislații neclare ar trebui asumat de către autor (statul, legiuitorul) nu

⁴ Decizia nr. 373/2025, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, punctul 59

de destinatar, alegerea unei interpretări mai severe nu rezolvă nimic concret legat de valorile protejate, ci doar sancționează individul pentru eșecul tehnico-juridic al Parlamentului.

Deși in dubio pro reo nu este un principiu care să se amestece în interpretare, extinderea sa ar fi singura soluție pentru a respecta art. 7 din CEDO și ar permite judecătorului să „refuze” agravantele imprevizibile din legile noi, atât timp cât există un dubiu (dubio) rezonabil asupra modului în care acestea interacționează cu legea veche și contextul actual (practic introducerea unui procedeu moral în soluționarea unui proces, o ușoară mișcare spre sistemele de drept anglo-saxone). Aplicarea directă a art. 2181 reprezintă (în cazurile menționate anterior) o impunere forțată a viziunilor statului asupra unui inculpat care nu le putea anticipa la momentul săvârșirii faptei, astfel, un „filtru moral” ar împiedica acest lucru, forțând la randul lui o soluție echitabilă. De altfel, statul, legiuitorul, poartă vina redactării precare a unui text de lege, orice incertitudine interpretativă apărută între specialiști (diferența de opinii dintre mediul academic și Instanța supremă, spre exemplu) ar trebui să profite inculpatului, nu să justifice severitatea și incompetența statului.

Caracterul incert al unei norme penale afectează societatea mult mai mult decât incertitudinea unei situații de fapt. Atunci când până și ICCJ cunoaște existența unor interpretări divergente, dar decide să împingă anumite principii în plan secund (previzibilitatea) pentru a valida o viziune penală politizată, statul incetează să mai protejeze individul, colectivitatea, poporul, și începe să se protejeze pe sine pentru inconsistențele legislative. Extinderea in dubio pro reo nu ar aduce o situație atât de controversată pe cât ar părea în teorie, ci ar asigura importanța individului în fața unui sistem legislativ imprevizibil.

3. Impactul moral

În scopul lucrării vom defini morala ca un set de valori și principii care orientează comportamentul uman în direcția a ceea ce este considerat „bun”, „corect”. Spre deosebire de drept, morala nu are niciun fel de reglementare obligatorie, fiind un concept uman, o expresie a conștiinței individului sau a valorilor comune ale unei comunități. Aceasta se bazează pe responsabilitate față de sine și față de oamenii din jur și folosirea „corectă” a liberului arbitru.

Relația dintre drept și morală este una fundamentală și profundă, având un caracter atât filozofic-juridic, cât și etic. Cele două concepte, deși diferite ca funcție și scop, sunt interdependente și esențiale pentru buna funcționare a societății. În contextul evoluției umane, consider că dreptul și morala au avut un parcurs extraordinar de observat, mai exact, fiind posibilă analogia acestui parcurs cu graficul unei funcții trigonometrice, pornind din același punct, având aproximativ același obiectiv, însă pe alocuri formând diferențe în fluctuație, niciodată ajungându-se la un parcurs comun constant.

Punctele de intersecție sunt, în mare, bazate pe faptul că dreptul fără morală poate deveni lipsit de sens sau chiar opresiv, iar morala, fără o reglementare legală, riscă să rămână fără efecte concrete în ansamblul social.

De altfel, în doctrină se apreciază că „morală a servit totdeauna ca o «proto-legislație socială»”⁵. Inexistența, în trecut, a noțiunii de drept arată faptul că acestea au fost suprapuse pe o perioadă nedeterminată de timp sub sensul actual al moralei, nefiind posibilă distingerea între cele două. În acest sens, putem extrapola ideea că fără o bază morală, legea devine pur formală, „goală”, nefiind conformă sufletului uman pe care încearcă să-l ocrotească. O lege desprinsă de morală poate deveni un instrument de control abuziv, exemplificat în comportamentul regăsit în cadrul regimului totalitar al Coreei de Nord: restricția drastică a accesului la informație și controlul asupra surselor de informare, fiind ilegală orice formă de material extern țării (filme, muzică, cărți), conștiința socială fiind, în cel mai probabil caz, total opusă acestor constrângeri abuzive, regăsindu-se o lipsă totală a valorilor fundamentale, înlocuite de nedreptate și imoralitate.

3.1. Componenta morală a art. 218¹

Analiza art. 218¹⁵ nu poate fi completă fără a critica modul în care statul pretinde că ocrotește anumite valori sociale, ele fiind de fapt subminate printr-o „grosolană” incoerență legislativă. Reglementarea actuală a articolului, ce extinde cauza de nepedepsire pentru o diferență de vârstă între făptuitor și victimă de 5 ani, reprezintă o soluție legislativă ce nu este doar „confuză” tehnico-juridic, ci o normă profund dăunătoare social.

Din perspectiva filosofiei dreptului, având în vedere nucleul normativ, o lege este legitimă dacă reflectă un standard moral acceptabil pentru societatea pe care o guvernează⁶. În concret, prin creșterea pragului de nepedepsire de la 3 la 5 ani, statul transmite un „odios” (strigător la cer) mesaj, periculos, de permisivitate în cadrul actului sexual cu un minor, fiind ignorată realitatea vulnerabilității minorului.⁷ Nu se poate observa în mod clar o bază morală, art. 218¹ introducând anumite agravante care vizează probleme reale ale societății în care trăim (gravitatea tinerelor), însă ignoră cu „nerușinare” tendința ascendentă a anumitor zone din țară de a normaliza diferențele mari de vârstă între un minor și un major. Ne confruntăm cu o dilemă des

întâlnită, facem „doi pași înainte și trei înapoi”, este de neconceput faptul că încercăm să descurajăm sarcina în rândul minorelor, dar încurajăm actele sexuale cu o diferență de vârstă mai mare. Ca și țară, nu beneficiem încă de educația potrivită ce ar putea justifica majorarea unui asemenea prag, nu putem importa anumite praguri de toleranță fără o minimă pregătire a terenului social, altfel, riscăm

⁵ Mihai Bădescu – *Teoria geneala a dreptului. Curs universitar*, p. 79

⁶ Vlad-Cristian Soare – *Doctrină juridică*, p. 36

⁷ Jeremy Waldron – *The Cambridge Companion to the Philosophy of Law*, p. 152

ca norma să reprezinte un abandon al vulnerabilității minorului în favoarea protejării majorului, ceea ce ar incuraja exploatarea minorilor de către cei mai în vârstă decât ei. Statul, aparent, consideră necesară validarea acestor raporturi sexuale, eșuând lamentabil să îi ofere minorului instrumentele critice (formarea necesară) pentru a înțelege aceste concepte, pentru a-și cunoaște limitele personale, aducând un aport din ce în ce mai mare de minori-victimă, ce nu vor fi niciodată protejați sub actualul text al art. 2181. Uitându-ne strict la text, am putea considera că este relevant doar în anumite cazuri, ca cele prezentate pe parcursul lucrării, însă această normă aduce un impact dureros asupra unui punct „slab” al societății noastre, educația.

Statul pare totuși să recunoască eșecul educațional prin introducerea agravantei situației de graviditate a victimei, dar, în loc să rezolve cauza, sau măcar să descurajeze rapoartele sexuale cu minori, este aleasă varianta sancționării unui efect biologic (sarcina), dorit sau nedorit, întâmplător sau urmărit în mod direct de către făptuitor.

Conform *The Routledge Handbook of the Ethics of Consent*, consimțământul reprezintă o „magie morală”⁸ care transformă un act ilicit într-unul permis, licit, însă aceasta depinde în totalitate de competența și înțelegerea elementului moral. În absența educației, minorului român îi este aproape imposibil să obțină acest element, fiind lăsat la mila celor mai în vârstă, un „da” al unui minor de 15 ani în fața unui adult de 20 de ani nu este tocmai un consimțământ „legitim”, ci un rezultat al lipsei de repere, de experiență și de anumite mecanisme cognitive. Dacă statul consideră că un minor ar putea să folosească pe deplin această „magie morală” atunci ar trebui să își ofere resursele prin care aceasta să fie corect dezvoltată. În situația de față, legiuitorul a majorat diferența de vârstă acționând sub o ficțiune juridică, presupunerea că un minor este suficient de matur pentru a gestiona o relație cu un adult, deși, în concret, statul refuză să îl educe pentru a fundamenta această maturitate presupusă. Minorul este considerat „matur” în exercitarea libertății sexuale, dar statul tot „se jenează”, tratând educația sexuală ca un subiect tabu, ignorând pe cât de mult posibil concretizarea unui asemenea subiect în formarea tânărului.

Mergând mai mult spre ideologiile anglo-saxone, *The Cambridge Companion to the Philosophy of Law*, legea trebuie să protejeze demnitatea umană⁹, deci, faptul că permitem o diferență atât de mare într-un raport sexual într-o țară ușor tardivă (în ceea ce privește educarea) reprezintă o ignorare a vulnerabilității minorului. Consimțământul în cadrul art. 2181 nu mai este o „magie”, ci un blestem care legalizează și implicit încurajează abuzurile. De altfel, tot în același articol, consimțământul nu are nicio valoare reală având în vedere faptul că acesta devine irelevant atunci când intervine un factor biologic (sarcina) ce invalidează consimțământul

⁸ *The Routledge Handbook of the Ethics of Consent*, pp. 44-50

⁹ *The Cambridge Companion to the Philosophy of Law* pp. 121-140

„legal” exprimat. Totuși, o sarcină poate proveni dintr-un factor nedorit, posibilitatea unui asemenea eveniment subzistând chiar dacă toate măsurile preventive au fost luate. Sanționarea rezultatului „natural” în locul cauzei morale demonstrează că statul și-a pus de-o parte rolul de protector al valorilor morale, preferând o „justiție” imprevizibilă, nu o normă care să respecte realitatea socială a poporului său.

3.2. Componenta morală: echitatea sistemului anglo-saxon.

Privind sistemul britanic, observăm absența unei constituții rigide și o supremație a Parlamentului, lucru ce ar putea sugera la o primă observație un risc ridicat de haos. În concret însă, flexibilitatea acestui model demonstrează o capacitate de evoluție și adaptare mult mai rapidă la standardele sociale în continuă schimbare, evitând procedurile birocratice ce îngreunează acțiunea juridicului. Într-un stat funcțional, puterile trebuie să se sprijine reciproc, dar să se și limiteze prin mecanisme care, deși diferă de la un sistem la altul, urmăresc același scop: dreptate și funcționalitatea sistemului juridic.

Intrând într-un exemplu relevant dar și impresionant, avem cazul *R v R* [1991]. Avem un caz concret de restabilire a moralității unei norme, atunci când puterea legislativă nu s-a mai interesat de o actuală viziune a acesteia, *R v R* [1991] schimbând radical incriminarea violului în cadrul unei căsnicii. Până la momentul *R v R*, practica judiciară din Regatul Unit accepta o simplă viziune arhaică a lui Matthew Hale din 1736¹⁰ (*History of the Pleas of the Crown*), conform căreia statutul de soț îi conferea bărbatului un mecanism de „consimțământ nelimitat” pentru interacțiuni sexuale, soția fiind considerată, practic, incapabilă de a deține dreptul la refuz.¹¹

Instanța din acest caz a înțeles că miza era de o importanță socială majoră și a decis să înlăture această ficțiune juridică nocivă care doar a umilit femeile și a degradat implicit societatea. Această decizie nu a fost un mod de atac asupra legislativului sau vreun „moft” al puterii judecătorești, ci un mod de a moderniza o legislație încremenită în ideologiile secolului XVIII-lea, pe care Parlamentul nu reușise să o aducă în planul actual prin alte mijloace de care dispune.

În acest punct putem observa un contraargument propunerii acestei lucrări, faptul că o direcție anglo-saxonă ar genera mult mai multe surprize legislative. Deși în *R v R* [1991], spre exemplu, s-a argumentat că a fost o schimbare imprevizibilă pentru inculpat, adevărul este că sistemul lor încercase deja, prin excepții punctuale venite pe parcursul multor decenii, să forțeze această schimbare, până când aceasta a „izbucnit” în momentul oportun. Uneori, un Parlament puternic (cel al sistemului britanic), poate fi extrem de lent în a reacționa la nevoile morale ale poporului. Exact în

¹⁰ *Matthew Hale History of the Pleas of the Crown*, 1736

¹¹ *R v R* [1991]

acele momente, puterea judecătorească ar trebui să echilibreze balanța, să „muncească mai mult” pentru a suplini lipsa de diligență a legislativului, respectând totodată supremația lui asupra domeniului. Puterea legislativă poate în continuare să emită orice lege dorește, însă actele sale trebuie să fie în interesul cetățenilor. În caz contrar, puterea judecătorească trebuie să intervină, folosind principiile de drept și controlul judecătoresc ca mecanisme de reținere și corecție.

Am specificat anterior o părere destul de controversată, extinderea principiului *in dubio pro reo* în sfera interpretării normei, considerată o necesitate în această lucrare pentru a contracara rigiditatea unor norme „eșuate”. Dacă ne-am îndrepta puțin spre *Common Law*, spre conceptul de echitate care a apărut în acest sistem tocmai pentru a corecta acele situații în care litera legii ar fi condus la rezultate inechitabile, am putea oferi judecătorului abilitatea de a aplica un filtru moral în interpretarea normelor, prevenind direct aplicarea unor consecințe legale care ar fi absurde sau injuste destinatarului, în concret art 2181. Avem un număr mare de opinii contradictorii pentru un text de lege redactat deficitar, iar refuzul de a interpreta acest „dubiu” în favoarea inculpatului conduce doar spre o opresiune din partea birocrăției, spre o subminare a valorilor sociale pentru a respecta rigori tehnico-juridice. Deși Decizia ICCJ ar spune că interpretarea trebuie făcută astfel, un judecător cu puterea filtrului moral ar putea răsturna argumentul *lex tertia*, moralitatea juridică, spiritul legii, interzicând pedepsirea unui individ printr-o situație neprevăzută, agravantă, ce nu a putut fi anticipată într-o societate lipsită de educație.

Extinderea *in dubio pro reo* în interpretare ar putea părea generatoare de mai multe *lex tertia*, însă, acesta reprezintă mai degrabă un element de sancționare al neregulilor legislative de către puterea judecătorească, forțând legiuitorul să producă norme calitative, nu cantitative sau politizate, știind că orice ambiguitate va fi tranșată în favoarea libertății individului. Din orice perspectivă am privi extinderea, fie acceptare sau refuz al ideii, un lucru este cert: un dubiu rezonabil al unei chestiuni de drept nu reprezintă altceva decât un simptom al eșecului statului. Ne confruntăm în această lucrare cu o problemă gravă, cum am precizat de nenumărate ori, fiind vorba despre protecția minorului, conceptul de interpretare morală putând să conducă spre recunoașterea faptului că vulnerabilitatea minorului nu este doar o variabilă tehnică într-un studiu de caz recurgit în presă la nesfârșit, ci o responsabilitate a statului. Dacă statul nu ajută, nu educă minorul, atunci nu are dreptul să agraveze pedepsele prin interpretări imprevizibile.

Cunoscând „rapiditatea și eficiența” sistemului românesc, pe orice plan, condamnările bazate pe viziunea schimbătoare și superficială a statului nu vor înceta prea curând și vor continua să dauneze atât societății, cât și sistemului juridic. Superficialitatea reiese din faptul că statul dorește validare prin opiniile pline de emoție de moment (născute din „flacăra momentului”, impulsul instigator, o situație de fapt mediatizată ce stârnește reacția publicului) modificând limite și praguri fără a analiza substratul sociologic. Posibilitatea existenței în viitor a mai multor situații asemănătoare cu cea născută din interpretarea art. 2181 este foarte probabilă dacă lasăm mecanismele de control între

puteri în forma lor actuală, pur tehnică și lipsită de nuanțele moralității. Scopul justiției nu trebuie privit ca o simplă respectare a voinței legislativului, mai ales atunci când eșuează vădit, ci ca responsabilitatea fundamentală de protecție și căutare a dreptății umane, altfel, nu vom ieși niciodată din acest cerc vicios în care statul eșuează să educe, apoi „rezolvă” situațiile sensibile prin legi aspre și contradictorii în esență (spre exemplu, ne dorim o țară cu un număr scăzut de mame minore, dar încurajăm raportul sexual printr-un consimțământ needucat dintre minori și majori), iar în final, ca și ultimă speranță, instata supremă „repară” (dezleagă) incoerența legislativă prin sacrificarea altor elemente esențiale răspunderii cetățeanului.

3.3. Drept și morală: limite impuse prin dezbaterile Hart-Devlin

Vom avea în vedere în acest ultim subcapitol dezbaterile de la jumătatea secolului XX-lea dintre Patrick Devlin și H.L.A Hart, ce are la bază un raport asupra drepturilor persoanelor homosexuale, mai exact dezincriminarea actelor sexuale între doi bărbați, săvârșite în privat. Observăm, din nou, amestecul unei componente morale în legea penală, într-un sistem diferit și secol diferit.

Lordul Devlin, judecător celebru ce ajunge membru al Camerei Superioare a parlamentului britanic, susținea o viziune conservatoare, ce avea în vedere faptul că societate are dreptul să utilizeze legea penală în așa fel încât să își conserve „moral fabric”-ul¹², o încălcare a moralității este percepută ca un atac la adresa societății însăși. În concret, art. 2181 Codul penal, poate fi vizat de argumentul lui Devlin prin justificarea pedepzirii mai severe a actelor sexuale cu minori, considerând că protecția vulnerabilității lor este o valoare morală absolută ce trebuie impusă prin forța coercitivă a legii, indiferent de „consimțământul” aparent.

H.L.A Hart tinde spre o viziune mult mai liberală, bazată pe „harm principle”, „principiul vătămării” al lui John Stuart Mill. Hart argumenta că legea penală nu are scopul de a pedepsi atunci când anumite structuri sociale sunt alterate, mai precis imoralitatea, ci doar să pedepsească conduitele care produc o vătămare concretă a altor persoane. Mai mult decât atât, acesta considera că legea trebuie să fie restrictivă și clară¹³, spre deosebire de moralitate, care este vastă și neexhaustivă, dar, dacă combinăm aceste elemente care le diferențiază, vom obține un progres, o expansiune, o îmbunătățire a sistemului legal, individul nefiind doar un simplu supus al textului penal, ci un om care gândește înainte să acționeze, înainte să săvârșască o faptă. Astfel, dacă legiuitorul a considerat că diferența de 5 ani nu constituie o vătămare suficientă a societății pentru a atrage pedeapsa, atunci nu ar avea sens să reținem o agravantă imprevizibilă folosită ca instrument al validării sociale a

¹² *Hart-Devlin Debate on Law and Morality*

¹³ *Law vs Morality An Overview from Hart and Devlins Debate*, p. 120

statului, sarcina rezultată dintr-un act sexual născut dintr-un consimțământ valabil este strict un risc individual asumat de către subiecții normei penale.¹⁴

Astfel cum am precizat anterior, observăm din ce în ce mai mult faptul că în sistemul nostru de drept se naște o nevoie reală de integrare a unui filtru moral, legea și moralitatea neputând sta într-o poziție atât de rigidă și depărtată precum acum (o deconectare favorizată de instrumentele tardive de interferență ale legislativului). Aceste două elemente nu trebuie să concureze pentru supremația în aplicare, ci să se infuzeze în sistemul juridic într-un mod benefic (conform ideologiei lui Hart). Prin Decizia nr. 373/2025, sistemul românesc exprimă doar o conformare opresivă literiei legii, restrictive, ignorând faptul că moralitatea este cea care ar trebui să stea la baza normelor ce protejează valorile morale ale societății (paradox intenționat), nu ideologiile trecătoare politice, ce urmează să dauneze, așa cum observăm în art. 2181 din Codul Penal, un timp îndelungat până când puterea legislativă măcar o să ia în considerare o schimbare. Sistemul nostru eșuează în această speță pe două planuri: prin faptul că nu educă minorul pentru a justifica creșterea diferenței de la 3 la 5 ani, oferindu-i o mult prea mare libertate sexuală (mai precis, o libertate neprotejată, needucată, riscantă), și prin faptul că se aplică o justiție atât de tehnică încât „uităm” de ce am legiferat, „vănăm” capital politic prin urmărirea unor rezultate biologice (ce ar putea să fie sau nu dorite) în loc să protejăm concret integritatea morală a victimei.

Dezbaterea Hart-Devlin a demonstrat că legea nu poate ignora complet moralitatea fără a deveni lipsită de sens, astfel nici justiția română nu poate ignora impactul moral al art. 2181 sub pretextul unei rigori tehnice. Din nou, scopul, misiunea, sensul justiției nu este acela de a respecta un cadru normativ care eșuează, ci responsabilitatea de a afla adevărul, de a cauta dreptatea, de a apăra societatea. În finalul acestui subcapitol, imoralitatea unui act nu este un temei juridic suficient pentru incriminarea acestuia (sarcina), legea neavând scopul echivalării sferei infracțiunilor cu cea a păcatului, cu ceea ce „se întâmplă în spațiul moralității și imoralității private”.¹⁵

¹⁴ Alan Wertheimer – *The Routledge Handbook of the Ethics of Consent*, p. 157-160

¹⁵ Ana-Maria Pascal – *Între lege și morală: disputa Devlin-Hart*

Concluzii

Prezenta lucrare a analizat confuzia legislativă născută din aplicarea legii penale mai favorabile (interdicția *lex tertia*) și elementele morale ale previzibilității, bazându-și argumentele pe nuanțarea art. 2181, analizarea sa în contextul actual sociologic și în lumina Deciziei nr. 373/2025 a ICCJ. Concluziile acestei lucrări arată continuarea triumfului rigorii procedurale în pofida echității, vizualizând subiectul de drept penal, fie el activ sau pasiv, fără a accepta complet dimensiunea morală a acestuia.

Decizia nr. 373/2025 a demonstrat că, în efortul legitim, constituțional, de a evita crearea unei *lex tertia*, instanța supremă a acceptat sacrificarea unui pilon fundamental moral, principial al dreptului penal: previzibilitatea sancțiunii. Statul, evitând *lex tertia*, a creat o lege surpriză, inculpatul neputând beneficia de extinderea diferenței de vârstă fără a fi pedepsit pentru o circumstanță agravantă (sarcina) care, la data faptei, nu avea vreo relevanță în anularea acestui „beneficiu”.

Din perspectiva filosofică menționată, lucrarea a demonstrat faptul că articolul 2181 Codul penal reprezintă o normă „eșuată” și daunătoare societății. Într-o societate profund lipsită de educația sexuală potrivită, majorarea pragului la 5 ani transmite un mesaj confuz și cutremurător de permisivitate care ignoră realitatea vulnerabilității minorului. Statul român eșuează lamentabil în a-i oferi minorului instrumentele de gândire critică necesare pentru a-și exprima în mod valabil acest consimțământ. De altfel, sancționarea efectului în locul cauzei morale duce spre o represivitate imprevizibilă în locul unei protecții reale a victimei.

O rezolvare controversată a problemelor ridicate de această lucrare, având în vedere dezbaterea Hart-Devlin și flexibilitatea sistemului anglo-saxon (exemplul concret al cazului *R v. R* [1991]), este aceea a extinderii unui principiu deja cunoscut cadrului normativ penal, în dubio pro reo, spre interpretarea normei. Sistemul român, din cauza tardivității și incoerenței legislativului, are nevoie de o deschidere spre echitate, „dubiile” asupra unor chestiuni de drept nu își au locul într-un stat funcțional, reprezentând un simptom al eșecului, eșec ce nu ar trebui niciodată îndreptat spre individ, spre cetățeanul obișnuit. Justiția nu trebuie să fie „oarbă” prin urmarea unui legislativ eșuat, ci să protejeze valorile esențiale ale oamenilor ce fac parte din stat.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. John Tasioulas – „The Cambridge Companion to the Philosophy of Law”, Cambridge University Press, 2020, United Kingdom
2. Jules L. Coleman, Kenneth Einar Himma, Scott J. Shapiro – „The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law”, Oxford University Press, Ianuarie 2004, United Kingdom
3. Andreas Müller and Peter Schaber – „THE ROUTLEDGE HANDBOOK OF THE ETHICS OF CONSENT”, Routledge, 2018, New York
4. Vlad-Cristian Soare – „Doctrine Juridice”, Editura Hamangiu, 2024, București
5. British Law Center – „Module 1, The English Legal System”, BLC, 2025, United Kingdom
6. British Law Center – „Module 1, Workbook 1, The English Constitution”, BLC, 2025, United Kingdom
7. British Law Center – „Module 1, Workbook 2, Statutes and Cases”, BLC, 2025, United Kingdom
8. Lavinia Valeria Lefterache – „Drept penal Partea generală”, ediția a 4-a, editura Hamangiu, 2024, București

Resurse digitale:

1. <https://plato.stanford.edu/entries/law-limits/>
2. [https://www.romanian-philosophy.ro/newsletter-archive/pages/09_12_decembrie/\[articole\]Pascal_timpul-noiembrie-2009.pdf](https://www.romanian-philosophy.ro/newsletter-archive/pages/09_12_decembrie/[articole]Pascal_timpul-noiembrie-2009.pdf)
3. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10892-005-4590-x>
4. <https://www.scribd.com/document/327188169/The-Hart-Delvin-Debate2>
5. <https://lawtutor.co.uk/r-v-r>
6. <https://www.contributors.ro/mai-bine-gras-despre-drept-si-morala/>
7. https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/teoria-general-a-dreptului-curs-universitar_badescu_extras.pdf
8. <https://www.ijlsi.com/wp-content/uploads/Law-vs-Morality-An-Overview-from-Hart-and-Devlins-Debate.pdf>

Protecția penală a vieții în devenire – analiză critică a proiectului de modificare a art. 202 din Codul Penal

The Criminal Protection of the fetus – Critical Analysis of the amendment project concerning article 202 of the Romanian Penal Code

La Protection Pénale du Fœtus – Analyse Critique du Projet de Modification de l'Article 202 du Code Pénal Roumain

Maria MÎINEA – anul III, grupa 306, IF

coordonator: asist. univ. dr. Valentina DINU-STĂNCESCU

Rezumat: Obiectul protecției incriminărilor cuprinse în Titlul I, Capitolul IV al Codului Penal (CP), „Agresiunile asupra fătului”, a reprezentat atât în contextul recent, cât și de-a lungul timpului, un subiect sensibil, ce a suscitat numeroase controverse, din perspective multiple, societatea având tendința să reducă problematica incriminării avortului provocat la conflictul dintre două principii: dreptul femeii însărcinate de a decide cu privire la cursul propriei sarcini, cu implicații asupra dreptului la autonomie corporală, și protejarea cu prioritate a vieții în devenire, reprezentată de produsul de concepție. Reacțiile manifestate în presă, dar și pe rețelele sociale, în contextul unei recente propuneri de modificare a art. 202 din Codul Penal, având ca obiect „Vătămarea fătului”, au fost majoritar dezaprobatore, discuția fiind, însă, una mult mai complexă, după cum își propune să demonstreze această lucrare, dintr-o perspectivă esențialmente juridică.

Cuvinte-cheie: Agresiuni asupra fătului, Întreruperea cursului sarcinii, Vătămarea fătului, Vid legislativ

Abstract: The scope of the protection of the criminal offences contained in Title I, Chapter IV of the

Criminal Code (CP), „Aggressions on the fetus”, has represented both in the recent context and over time a sensitive subject, which has aroused many controversies, from multiple perspectives, the society tending to reduce the problem of the criminalization of abortion caused to the conflict between two principles: the right of the pregnant woman to decide regarding the course of her own pregnancy, with implications on the right to bodily autonomy, and the priority afforded to the protection of the fetus. The reactions manifested in the press, but also on social networks, in the context of a recent proposal to amend Article 202 of the Criminal Code, having as object „The harm of the fetus”, were mostly disapproving, the discussion being, though, much more complex than that, as the present thesis aims to demonstrate, from an essentially legal point of view.

Keywords: Aggressions on the fetus, Abortion, Harming of the Fetus, legal loophole

Résumé: La portée de la protection des infractions pénales contenue dans le titre I, chapitre IV du Code pénal (CP), « Agressions sur le fœtus », a représenté à la fois dans le contexte récent et au fil du temps un sujet sensible, qui a suscité de nombreuses controverses, sous de multiples perspectives, la société tendant à réduire le problème de la criminalisation de l’avortement provoqué a causé au conflit entre deux principes : le droit de la femme enceinte de décider sur le cours de sa propre grossesse, avec des implications sur le droit à l’autonomie corporelle, et la protection prioritaire du produit de la conception. Les réactions manifestées dans la presse, mais aussi sur les réseaux sociaux, dans le cadre d’une récente proposition de modification de l’article 202 du Code pénal, ayant pour objet « Les violences contre le foetus », ont été majoritairement désapprobatrices, la discussion étant, en vérité ; plus complexe que cela, comme cet article de recherche vise à démontrer, d’un point de vue essentiellement juridique.

Mots-clé : Agressions sur le fœtus, l’avortement, vide législatif

1. Introducere

Problematica incriminării și sancționării faptelor de întrerupere a cursului sarcinii sau atingerile aduse produsului de concepție au reprezentat o vreme îndelungată un subiect sensibil. Acest subiect a fost

pus în discuție la nivelul statelor europene cu atât mai mult în contextul bine-cunoscutei decizii Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Vo contra Franța¹, pronunțată în 2004, care, fără a intra în multe detalii, pune în discuție situația de fapt a unei paciente însărcinate în 6 luni care, confundată fiind de medicul la care venise pentru o verificare, din cauza unei erori medicale grave, a efectuat o intervenție care a dus la ruperea sacului amniotic și, ulterior, pierderea sarcinii. Astfel, pe fondul lipsei de prevederi în această materie în legislația penală franceză la momentul respectiv și pentru că instanțele naționale au refuzat să condamne medicul pentru ucidere din culpă, după denumirea din legislația românească, persoana vătămată s-a adresat CEDO, care a statuat, pe scurt, că nu poate determina momentul începerii vieții în sensul art. 2 din Convenție, astfel că această problemă rămâne la aprecierea statelor. La aceeași concluzie a ajuns Curtea, dar analizând situații de fapt diferite, în cauza A, B și C contra Irlanda², din 2010, în care, dimpotrivă, problema nu era lipsa reglementărilor penale în materie, ci caracterul restrictiv al acestora, astfel că reclamantele au fost nevoite să se deplaseze în alt stat pentru întrerupere de sarcină, acuzând statul Irlandez de încălcarea dreptului la viață privată (art. 8 CEDO). La fel, Curtea a reafirmat marja de apreciere a statelor în această materie, dar a statuat că, în cazul în care viața femeii însărcinate este pusă în pericol, interdicția întreruperii cursului sarcinii încalcă art. 8 din Convenție (Dreptul la respectarea vieții private și de familie).

Un aspect remarcant, dar de esență infracțiunilor reglementate la art. 201 „Înteruperea cursului sarcinii” și art. 202 „Vătămarea fătului” îl reprezintă statutul juridic particular al obiectului protecției penale, constând în produsul de concepție. Introducerea capitolului ce reglementează infracțiunile îndreptate direct asupra acestuia în Titlul privind Infracțiunile contra persoanei denotă totodată faptul că, din perspectiva autonomă a legii penale, aspect tratat în cele ce urmează, fătul reprezintă o persoană, chiar dacă nu în viață³, dar care nu poate fi lăsat complet în afara protecției penale, astfel că se impune un tratament juridic particular corespunzător, incriminarea distinctă a acțiunilor menite să lezeze valorile legate de protecția acestuia reprezentând, din acest punct de vedere, o soluție optimă.

Se impune, din acest punct de vedere, o analiză din perspectiva autonomiei dreptului penal a noțiunilor cu care operează aceste incriminări particulare.

¹ Cauza CEDO Vo contra Franța (<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61887%22%5D%7D>) accesat la data de 04.03.2026

² Cauza CEDO A, B și C contra Irlanda (<https://hudoc.echr.coe.int/eng/%7B%22itemid%22:%5B%22001-102332%22%7D>) accesat la data de 04.03.2026

³Juridice.ro, Andra-Roxana Trandafir, „Vătămarea fătului, avort și modificări legislative” (<https://www.juridice.ro/essentials/10569/vatamarea-fatului-avort-si-modificari-legislative>) accesat la data de 04.03.2026

În primul rând, înțelegem, prin caracterul autonom al dreptului penal⁴, atât autonomia obiectului de reglementare, cât și autonomia de limbaj, care face obiectul prezentei cercetări. Prin aceasta, înțelegem, pe scurt, că dreptul penal își definește propriile noțiuni cu care operează. Astfel, în contextual de față, sunt de interes câteva noțiuni de a căror lămurire depinde înțelegerea atât a obiectului infracțiunilor cercetate, cât și al prezentei lucrări.

În sensul art. 201 CP, se impune clarificarea noțiunii de „înterupere a cursului sarcinii”. Rațiunea utilizării acestei noțiuni, față de reglementarea anterioară, ce purta denumirea marginală de „Provocarea ilegală a avortului”, este de natură medico-legală, întrucât, din această perspectivă, avortul poate interveni până la împlinirea vârstei de 24 de săptămâni a sarcinii, orice expulzare a produsului de concepție survenită după acest termen reprezentând o naștere prematură⁵. Astfel, noțiunea de „înterupere a cursului sarcinii” este preferată, în contextul de față, celei de „avort”, având o sferă mai largă, iar elementul material (sau acțiunea incriminată) incriminat putând interveni și ulterior acestei vârste a sarcinii⁶. Este important de menționat că, pentru consumarea infracțiunii, nu este necesar ca produsul de concepție să fie expulzat, fiind suficientă stoparea evoluției sarcinii, aspect la care vom reveni în cele ce urmează.

În sensul art. 202, prezintă relevanță mai multe noțiuni, în funcție de care se face distincția între ipotezele acoperite de această încriminare, astfel :

- Prin „făt”, înțelegem produsul de concepție, aflat între momentul concepțiunii și momentul la care ia sfârșit nașterea ;
- Prin „copil”, înțelegem persoană în viață, ulterior momentului nașterii, minor, protecția penală în cazul acestuia fiind valorificată prin infracțiunile contra vieții și integrității corporale și, cu îndeplinirea câtorva condiții particulare, prin infracțiunea prevăzută la art. 200 „Uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă”
- Prin „naștere”, se va înțelege perioada situată între momentul declanșării nașterii, marcată de semnale particulare, precum contracții, dilatare, în cazul nașterii naturale, sau efectuarea inciziei, în cazul nașterii prin cezariană⁷ procedeul de expulzie a produsului de concepție și momentul tăierii cordonului ombilical și separarea completă a fătului de mamă, marcând finalul procesului nașterii și instalarea vieții extrauterine, fiind totodată singurul interval prevăzut de acest capitol în care acțiunea de vătămare a fătului de către mama aflată în stare de tulburare psihică este sancționată.

⁴ Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, „*Drept Penal Român. Partea Generală*”, Ediția a V-a, Editura Universul Juridic 2023, p. 28

⁵ Valerian Cioclei, „*Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*”, Ediția 10, Editura C. H. Beck 2025, p. 79

⁶ Explicații privind vârsta sarcinii ca reprezentând vârsta gestațională, în sensul Codului Penal, și distincția față de vârsta fetală (cu 2 săptămâni mai scurtă decât vârsta gestațională), în: Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 122

⁷ Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, „*Drept Penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*” Ediția a IV-a, Editura Universul Juridic 2024, p. 261

Este un interval sensibil din perspectiva dreptului penal, pentru a cărui stabilire exactă este necesară efectuarea de expertize medico-legale ;

- Iar, prin „sarcină”, înțelegem perioada cuprinsă între momentul concepțiunii și momentul declanșării nașterii, fără distincție, în reglementarea curentă, cu privire la vârsta acesteia⁸.

Aceste noțiuni se vor dovedi relevante în momentul analizei ipotezelor acoperite de legea penală în materia agresiunilor contra fătului, dar și în studiul prevederilor penale anterioare în această materie.

2. Scurt istoric al prevederilor penale în materie

Problematica incriminării acțiunilor de întrerupere a cursului sarcinii au prezentat relevanță în dreptul penal român încă de la elaborarea primului cod în această materie. Astfel, prin observarea normelor cu caracter penal elaborate de-a lungul timpului, se impun a fi relevate următoarele distincții.

2.1. Codul Penal de la 1864

Codul Penal de la 1864⁹ incrimina, sub denumirea marginală de avort, acțiunea de întrerupere a cursului sarcinii prin manopere abortive, enumerând nelimitativ mijloacele „mancare, bauturi, doctorii violente, sau prin ori-ce alt mijloc”, săvârșite cu intenție directă, „cu stiinta”, de către un terț asupra femeii însărcinate, cu consimțământul ei sau independent de acesta. Incrimina, de asemenea, și fapta femeii însărcinate de a-și întrerupe cursul sarcinii, fără a distinge în funcție de vârsta sarcinii, sub condiția esențială să fi „rezultat lepădarea pruncului”, adică fapta să se fi consumat, iar evoluția sarcinii să se fi stopat. Adicional, în temeiul acestui cod era sancționată și fapta medicilor și a altor reprezentanți ai corpului medical, „chirurgii, ofițerii de sănătate, spițerii și moașele” care au înlesnit sau procurat mijloacele femeii care își întrerupe cursul sarcinii.

Deși norma de incriminare nu distingea explicit existența infracțiunii sau sancționarea acesteia de vârsta sarcinii sau scopul cu care sunt exercitate manoperele abortive, sau în funcție de cadrul,

⁸ Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 128

⁹ „246. Ori-care, prin lucruri de mâncare, băuturi, doctorii violente, sau prin ori-ce alt mijloc, va face, cu știință, pe femeia însărcinată să lepede, ori cu voia ei sau nu, se va pedepsi cu minimul reclusiunii. Femeia care, de sine-și, va fi făcut vreun mijloc ca să lepede, sau va fi primit să întrebuințeze mijloacele de lepedare ce i se vor fi arătat ori i se vor fi dat spre acest sfârșit, se va pedepsi cu închisoare de la șase luni până la doi ani, de va fi rezultat lepădarea pruncului. Medicii, chirurgii, ofițerii de sănătate, spițerii și moașele cari vor arăta, sau vor da sau înlesni aceste mijloace, se vor pedepsi cu reclusiunea, dacă lepădarea va avea loc. Dacă din lepădare se va fi cauzat moartea mamei, pedeapsa se va aplica cu un grad mai sus.” (Sintact: <https://sintact.ro/legislatie/monitorul-oficial/codul-penal-din-1864-codul-penal-al-romaniei-republicat-16817263>) accesat la data de 04.03.2026

autorizat sau nu, și persoana care efectuează manoperele, putem observa că distingea în funcție de forma de vinovăție cu care era săvârșită fapta, menționând „cu știință”, dar și faptul că se realiza prin mijloace direct îndreptate asupra produsului de concepție. Putem deduce, din acestea, că fapta era sancționată, în varianta tip, dacă era săvârșită cu forma de vinovăție a intenției directe. Totodată, am putea considera că o atare faptă, săvârșită în interesul mamei sau al fătului, cu scop terapeutic, nu ar fi fost sancționată, fiind săvârșită fără vinovăție.

De asemenea, norma de la 1864 prevedea săvârșirea faptei cu forma de vinovăție a intenției depășite, într-o variantă agravată, dacă „din lepădare se va fi cauzat moartea mamei”, dar nu prevedea explicit cauzarea de vătămări femeii.

2.2. Codul Penal de la 1936

Codul Penal de la 1936¹⁰ a adus câteva schimbări în planul infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii, purtând denumirea marginală de „Avort”, constând în acelea că limitele de pedeapsă aplicabile femeii necăsătorite care își întrerupe cursul sarcinii au devenit mai scăzute decât în cazul femeii căsătorite, aceleași limite de pedeapsă și aceeași distincție fiind aplicabile și în cazul în care autorul manoperele abortive era un terț care le efectua cu consimțământul femeii însărcinate. Astfel, a fost introdusă o condiție constând în statutul marital al femeii însărcinate subiect active sau subiect pasiv secundar al infracțiunii, după caz, care determina realizarea conținutului unei variante agravate a infracțiunii.

De asemenea, art. 482 CP 1936 menționa săvârșirea faptei cu praeterintenție în varianta cauzării unei vătămări corporale femeii, prin menționarea „vătămare a sănătății sau o infirmitate” și a introdus o variantă agravată, a săvârșirii faptei „în scopul de a obține un folos material”.

Un alt element de noutate îl reprezenta incriminarea tentativei la fapta de întrerupere a cursului sarcinii, în varianta săvârșirii faptei de către un autor terț, fără consimțământul femeii însărcinate. Această reglementare a introdus, tot cu titlu de noutate, cauza de excludere a infracțiunii¹¹ în varianta săvârșirii faptei de către un medic, în condițiile unui pericol iminent la care era supusă viața femeii, ce nu putea fi înlăturat prin alte mijloace, cât și în condițiile cumulative în care „unul din părinți este atins de alienație mintală și este certitudine că copilul va purta grave boli mintale.”, în orice alte cazuri, medicul putând proceda la întreruperea cursului sarcinii doar cu autorizația parchetului, emisă în baza unui certificat medical.

Totodată, nici această lege penală nu distingea în funcție de vârsta sarcinii.

¹⁰ Cod Penal 1936, art. 482-485 (<https://lege5.ro/gratuit/heztqnu/codul-penal-din-1936>) accesat la data de 04.03.2026

¹¹ Art. 484: „Nu se consideră avort...”

2.3. Decretul 70/1996

Următoarele schimbări în materia reglementării penale a întreruperii cursului sarcinii au venit pe fondul instaurării regimului comunist, fiind argumentate prin necesitatea atingerii unei creșteri demografice accelerate, astfel că a fost adoptat Decretul 770/1996¹². Acesta avea să fie cea mai represivă formă de protecție a produsului de concepție, care, pe de o parte, a dus la creșterea demografică accelerată în anul ce i-a urmat, dar, pe de altă parte, a dus la creșterea numărului de avorturi efectuate clandestin, în afara unor condiții de siguranță, și, în ipoteza tentativelor la astfel de avorturi, la vătămarea fătului, cu cauzarea de vătămări copiilor rezultați din aceste sarcini.

În acest context a apărut, pentru prima dată, distincția în funcție de vârsta sarcinii, la art. 3 raportat la art. 2, cazurile restrictive și excepționale în care legea autoriza întreruperea cursului sarcinii fiind condiționate de o vârstă a sarcinii de cel mult 3 luni, deci 12 săptămâni, sau, în caz de stare patologică gravă ce pune în pericol viața femeii, 6 luni, deci 24 de săptămâni. Astfel, se poate observa că nici ipotezele excepționale, enumerate limitativ de art. 2 al Decretului¹³ nu erau absolute. De asemenea, în cazurile de urgență medicală, constatarea caracterului necesar al intervenției trebuia constatat de procuror, pe baza avizului medicului legist.

2.4. Codul Penal de la 1968

Codul Penal de la 1968¹⁴ incrimina, la rândul său, fapta de întrerupere a cursului sarcinii, sub denumirea marginală de „Avort”, în varianta comisă de un autor terț și în varianta săvârșită de femeia însărcinată, în modalitatea de a-și provoca singură întreruperea cursului sarcinii sau de a consimți la întreruperea efectuată de o altă persoană. În modalitatea comiterii faptei de un terț, reglementarea anterioară incrimina tentativa, cât și săvârșirea faptei cu praeterintenție, prin cauzarea de vătămări corporale (grave, după reglementarea anterioară) femeii sau chiar moartea acesteia, și determina existența unei variante agravate, cu condiția esențială a săvârșirii faptei fără consimțământul femeii însărcinate.

Noutatea introdusă de Codul Penal de la 1968 a constatat în incriminarea deținerii de „instrumente speciale” pentru întreruperea cursului sarcinii, dar și a oricăror alte mijloace abortive, dacă au fost deținute cu scopul de a fi folosite în manopere abortive, dar și omisiunea medicului de a anunța organele competente de efectuarea întreruperii cursului sarcinii, dacă a fost efectuată în lipsa autorizației.

¹² Decretul 770/1996 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/177>) accesat la data de 04.03.2026

¹³ „a) sarcina pune viața femeii într-o stare de pericol care nu poate fi înlăturat printr-un alt mijloc;b) unul din părinți suferă de o boala gravă, care se transmite ereditar, sau care determina malformațiuni congenitale grave;c) femeia însărcinată prezintă invalidități grave fizice, psihice sau senzoriale;d) femeia este în vîrstă de peste 45 de ani;e) femeia a născut patru copii și îi are în îngrijire;f) sarcina este urmarea unui viol sau a unui incest”

¹⁴ Cod Penal 1968 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/38070>) accesat la data de 04.03.2026

Legea 140/1996¹⁵ a adus schimbări semnificative în materia întreruperii cursului sarcinii, prin câteva distincții ce se impun a fi menționate, fiind o reglementare apropiată de reglementarea actuală de la art. 201 CP. Astfel, a fost introdusă condiția ca vârsta sarcinii să fi depășit 14 săptămâni. În ceea ce privește cauza de nepedepsire¹⁶, este de remarcat faptul că, în această reglementare, ea era aplicabilă medicului care întrerupea cursul sarcinii pentru a salva viața, sănătatea sau integritatea corporală a femeii însărcinate, de la un pericol grav și iminent care nu putea fi înlăturat altfel (a) ; când întreruperea se impunea din motive terapeutice (b) și, în ipoteza săvârșirii faptei fără consimțământul femeii însărcinate, dacă aceasta se afla în imposibilitatea de a-și exprima voința, iar procedura se impunea a fi efectuată din motive terapeutice. Un aspect remarcat este acela că articolul modificat nu menționa nimic despre sancționarea femeii însărcinate care își întrerupea cursul sarcinii sau consimțea la efectuarea acestei proceduri de către un terț, medic de specialitate sau nu. După cum am menționat, conform acestei reglementări, cauza de nepedepsire, reiese din formularea normei, era aplicabilă medicului care efectua procedura. Având în vedere natura cauzei de nepedepsire de circumstanță personală subiectivă, ce nu se răsfrânge asupra participanților, putem considera că situația juridică a femeii însărcinate, în acest context, era una incertă, ori că legiuitorul a avut în vedere calitatea sa de subiect pasiv adiacent, a cărui sănătate, viață sau integritate corporală era pusă în pericol și al cărui interes trebuia protejat cu prioritate.

De asemenea, o trăsătură remarcată o reprezintă similitudinea existentă între ipoteza de la punctul (a) și cauza justificativă a stării de necesitate, care, în această ipoteză, nu apărea ca o cauză care înlătura caracterul penal al faptei, ea fiind în continuare infracțiune, ci ca o cauză de nepedepsire, aspect susceptibil de a ridica întrebări cu privire la efectele mai favorabile făptuitorului. Răspunsul la această întrebare tinde spre efectele cauzei justificative, care înlătură caracterul penal al faptei, și nu al cauzei de nepedepsire, sub imperiul căreia fapta rămâne infracțiune, dar cu luarea în considerare a caracterului de normă specială al art. 185.

Prin aceeași lege sus-menționată, au fost abrogate articolele ce urmau art. 185, făcând parte din același capitol. Printre articolele abrogate se număra și art. 186, care reglementa „Avortul provocat de femeie”. Din acest punct de vedere, am putea considera că abrogarea ar avea efectul unei dezincriminări, dar, după cum am menționat, art. 185 în varianta modificată nu menționa nimic cu

¹⁵ Legea 140/1996

(<https://sintact.ro/#/act/16786884/3?directHit=true&directHitQuery=Legea%20140%2F1996&searchPit=2026-03-03>)
accesat la data de 04.03.2026

¹⁶ „Nu se pedepsește întreruperea cursului sarcinii efectuată de medic:

a) dacă întreruperea cursului sarcinii era necesară pentru a salva viața, sănătatea sau integritatea corporală a femeii însărcinate de la un pericol grav și iminent și care nu putea fi înlăturat altfel;

b) în cazul prevăzut în alin. 1 lit. c), când întreruperea cursului sarcinii se impunea din motive terapeutice, potrivit dispozițiilor legale;

c) în cazul prevăzut în alin. 2, când femeia însărcinată s-a aflat în imposibilitatea de a-și exprima voința, iar întreruperea cursului sarcinii se impunea din motive terapeutice, potrivit dispozițiilor legale.”

privire la acest aspect, iar ipoteza de la alin. (1)¹⁷ era posibilă și în varianta săvârșirii de către femeia care își întrerupe cursul sarcinii.

2.5. Codul Penal actual

Codul Penal actual răspunde acestor dileme prin reglementarea articolelor 201 și 202. Astfel, art. 201 introduce în mod explicit cauza de nepedepsire a femeii care își întrerupe cursul sarcinii, cât și cauza de excludere a infracțiunii cu privire la medicul care efectuează procedura în scop therapeutic, până la vârsta sarcinii de 24 de săptămâni, sau ulterior, în interesul mamei sau al fătului. Excepția de la cauza de nepedepsire în privința femeii care își întrerupe cursul sarcinii sau își vatămă fătul o reprezintă incriminarea de la art. 202, alin. (4), care prevede răspunderea penală a femeii aflate în stare de tulburare psihică care își vatămă fătul în timpul nașterii, sub o variant atenuată a acestei infracțiuni.

Articolul 202 reprezintă un element de noutate în legislația penală românească, care răspunde necesității de a proteja produsul de concepție în cazul unei vătămări ce nu are ca efect întreruperea cursului sarcinii, dar cauzează copilului (persoană în viață, minor) vătămări în sensul art. 194 CP sau îi cauzează moartea.

Totuși, în ceea ce privește art. 202, se impun câteva distincții cu privire la ipotezele acoperite de această nouă reglementare.

3. Problematika vidului legislativ de la art. 202 CP – Vătămarea fătului

În ceea ce privește art. 202 CP, se impun a fi făcute câteva distincții, având în vedere caracterul de noutate al acestei norme, dar și raritatea cu care se regăsește în legislațiile penale ale altor state, aspect ce va fi reluat în cele ce urmează.

În primul rând, articolul 202 CP vizează acele fapte materiale îndreptate direct asupra produsului de concepție, manifestate prin acțiuni vătămătoare pentru făt sau copil, cu forma de vinovăție a intenției sau a culpei, spre deosebire de infracțiunea ce face obiectul art. 201, care poate fi comisă

¹⁷ „Întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită în vreuna dintre următoarele împrejurări:

a) în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop;

b) de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate;

c) dacă vârsta sarcinii a depășit patrusprezece săptămâni, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani.”

doar cu forma de vinovăție a intenției directe sau depășite¹⁸, prin acțiuni constând în manopere abortive.

De asemenea, un aspect de esență acestei reglementări îl reprezintă ipotezele acoperite de norma de incriminare, în explicarea cărora vom avea în vedere noțiunile explicate în Capitolul I al acestei lucrări, astfel :

- O primă ipoteză acoperită de legea penală este aceea a vătămării fătului în timpul nașterii, care a avut drept consecință împiedicarea instalării vieții extrauterine. Astfel, acțiunile constituind elementul material pot interveni în intervalul cuprins între momentul declanșării nașterii și al finalizării acestui proces prin tăierea cordonului ombilical și separarea totală a fătului de mamă, iar consecința trebuie să fie imposibilitatea instalării vieții separat de corpul mamei, cu alte cuvinte, copilul „se naște mort”.
- O a doua ipoteză constă în vătămarea săvârșită în timpul nașterii, care a cauzat ulterior copilului o vătămare corporală, în sensul art. 194 CP, sau moartea. În această situație, se va avea în vedere copilul născut viu, care în urma acțiunilor vătămătoare suferite în timpul nașterii, a suferit vătămări sau, ulterior, a decedat. Conform unor opinii exprimate în doctrină, această modalitate, în special teza finală, urmează structura unei infracțiuni praeterintenționate¹⁹, cu excepția ipotezei în care acțiunea vătămătoare are ca scop direct moartea copilului.
- Cea de-a treia ipoteză vizează vătămarea fătului în timpul sarcinii, fapt ce a cauzat ulterior copilului vătămări sau decesul. În această ipoteză, avem în vedere intervalul cuprins între momentul concepțiunii și momentul declanșării nașterii, fără a distinge în funcție de vârsta sarcinii, iar condiția esențială pentru îndeplinirea conținutului constitutiv al acestei infracțiuni este aceea ca copilul să se nască viu, suferind vătămări sau decedând ulterior, din cauza acțiunilor vătămătoare exercitate asupra sa în cursul sarcinii.

Prin urmare, se remarcă faptul că ipoteza rămasă în afara reglementării penale este aceea a vătămării fătului în timpul sarcinii, care a împiedicat instalarea vieții extrauterine, aceasta reprezentând un vid legislativ în reglementarea penală actuală.

În ipoteza lipsită de acoperire în legea penală, înțelegem, ca element material, exercitarea de acțiuni vătămătoare asupra fătului, în perioada cuprinsă între momentul concepției și al declanșării nașterii, ale cărei consecințe constă, în limbaj popular, în aceea că „copilul se naște mort”, adică nu a respirat nici măcar o dată.

¹⁸ Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 123

¹⁹ Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, *op. cit.*, p. 265

În încercarea de a găsi o soluție la lipsa totală de reglementare a acestei ipoteze din punctul de vedere al legii penale, în sensul sancționării faptelor ce au cauzat vătămări fătului care au împiedicat instalarea vieții extrauterine, am procedat la analizarea unei ipoteze proprii.

Astfel, având în vedere specificul consecinței unei astfel de acțiuni vătămătoare, constând în împiedicarea instalării vieții extrauterine, merita analizată posibilitatea ca această ipoteză să fie cuprinsă în conținutul articolului 201, având în vedere că specificul consecinței este, în sine, același, iar consumarea infracțiunii de la art. 201 nu impune ca produsul de concepție să fie expulzat, ci doar ca evoluția sarcinii să fie stopată, fapt ce se realizează prin decesul intrauterin al fătului, iar delimitarea esențială între infracțiunea de la art. 201 și cea de la art. 202 să constea în momentul producerii rezultatului asupra fătului, determinând reținerea art. 201, sau copilului²⁰, determinând reținerea art. 202. Astfel, în ambele ipoteze, este irelevant momentul la care este expulzat produsul de concepție, aspectul relevant fiind acela că a fost împiedicată instalarea vieții extrauterine.

Răspunsul la această problemă, după o analiză mai aprofundată, a fost însă unul nuanțat²¹, fapt care se întemeiază pe mai multe considerente. Câteva dintre aspectele luate în considerare sunt principiile legalității, interpretării restrictive și interzicerea analogiei în defavoarea inculpatului în dreptul penal²², cât și măsura în care acestea ar fi încălcate în eventualitatea reținerii art. 201 pentru ipoteza descrisă sau, dacă fapta este săvârșită în această modalitate, ea va fi considerată ce nefiind prevăzută de legea penală.

De asemenea, în sprijinul acestei concluzii stau și aspecte ce țin de specificul infracțiunilor analizate și în diferențele esențiale dintre acestea. Astfel, vom avea în vedere forma de vinovăție în cazul ambelor infracțiuni, precum faptul că fapta de la art. 202 este incriminată și în modalitatea săvârșirii cu forma de vinovăție a culpei, fapt care nu este posibil în cazul infracțiunii de la art. 201, fiindcă această modalitate ar intra, după caz, în conținutul infracțiunii prevăzute la art. 196, alin. (2) raportat la art. 194, alin. (1), lit. d) sau e). Totodată, vom avea în vedere calificarea intenției prin scop în cazul fiecărei infracțiuni, astfel că, în timp ce, în cazul art. 201, intenția este calificată prin scopul de a opri evoluția sarcinii, prin manopere abortive, în cazul art. 202, intenția nu se califică în mod necesar prin acest scop, ci eventual prin acela de a vătăma fătul, elementul material fiind, în principiu, corespunzător celui de la infracțiunea de loviri și alte violențe²³.

²⁰ Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, *op. cit.*, p. 273

²¹ Juridice.ro, Andra-Roxana Trandafir, „Vătămarea fătului, avort și modificări legislative, pct. 4 (https://www.juridice.ro/essentials/10569/vatamarea-fatului-avort-si-modificari-legislative#_ftn2) accesat la data de 04.03.2026

²² CEDO, Cauza Dragotoniui și Militaru-Pidhorni împotriva României (<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-122714%22%5D%7D>) accesat la data de 04.03.2026

²³ Valerian Cioclei, *op. cit.*, p. 128

Un alt considerent relevant l-ar putea reprezenta durata cuprinsă între momentul săvârșirii faptei și momentul survenirii decesului intrauterin al fătului. Atfel, am putea avea în vedere ca, în cazul unei ipoteze de întrerupere a cursului sarcinii, manoperele abortive să genereze consecința morții fătului în mod imediat, pe când, în cazul unei ipoteze de vătămare a fătului, să existe o durată de consumare mai lungă între violențele suferite și survenirea decesului, chiar dacă acesta are loc intrauterin. Totuși, în cea din urmă ipoteză, ar putea surveni problema reținerii unui eventual concurs între cele două infracțiuni.

Putem considera, de asemenea, că, în ipoteza unei tentative la infracțiunea de la art. 201, de la care făptuitorul s-a desistat sau a împiedicat producerea rezultatului, vor putea fi avute în vedere efectele infracțiunii de la art. 202, cu îndeplinirea celorlalte condiții prevăzute de această normă. Astfel, în situația ipotetică în care făptuitorul acționează cu scopul de a întrerupe cursul sarcinii, dar, în urma efectuării unor manopere abortive, dar înainte de consumarea faptei, se desistează sau se asigură că femeia însărcinată are parte de îngrijiri medicale în vederea împiedicării producerii rezultatului, dacă totuși sarcina își continuă evoluția, iar copilul se naște viu, suferind leziuni sau decedează ulterior, în urma traumelor prenatale, vom putea considera că fapta va fi sancționată conform art. 202, alin. (3). Legat de o ipoteză asemănătoare, dar a unei tentative pedepsibile, s-a pus în discuție, în doctrină, și problema reținerii unui concurs între tentativa la art. 201 și art. 202, forma consumată, dacă copilul suferă vătămări²⁴, față de reținerea doar a art. 202. Răspunsul pune în balanță sancționarea aceleiași acțiuni de două ori, argument favorabil reținerii doar a art. 202, și valorificarea dreptului la integritate corporală al mamei, protejat în principal prin art. 201. Totuși, în această ipoteză, integritatea corporală a mamei ar putea fi valorificată și în virtutea calității de subiect pasiv adiacent al infracțiunii de la art. 202.

Concluzionând, soluția optimă pentru a include în sfera de acoperire a legii penale fapta de vătămare a fătului, care a avut drept consecință împiedicarea instalării vieții extrauterine, o reprezintă, ca în cazul celorlalte ipoteze deja acoperite, incriminarea expresă a acesteia în conținutul art. 202, sens în care este important de analizat recenta propunere de modificare și completare a art. 202 din Codul Penal.²⁵

²⁴ Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, *op. cit.*, p. 274

²⁵ LEGE pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea 1, nr. 510 din 2 iulie 2009, cu modificările și completările ulterioare (<https://www.senat.ro/legis/PDF/2025/25b408FG.PDF?nocache=true>) accesat la data de 04.03.2026

4. Analiză critică a recenteii propuneri de modificare a art. 202 CP

În luna septembrie²⁶ a anului precedent, a fost înregistrată la Senat pentru dezbatere propunerea legislativă pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, în sensul modificării art. 202 în vederea completării vidului legislativ anterior explicat.

Este drept că propunerea a generat numeroase obiecții în rândul societății, reacțiile din media și de pe rețelele sociale fiind în principiu dezaprobatore. Pe fondul traumei generate de restricțiile din această materie din timpul regimului comunist ce au dus, probabil, la o reacție exagerată cu privire la noua propunere demodificare și completare a Codului Penal, informațiile transmise atât în media, cât și pe rețelele sociale, nefondate, au generat credința că societatea românească se îndreaptă spre o incriminare a avortului corespunzătoare celei din perioada comunistă, fapt care este fals.

În expunerea de motive²⁷, propunerea este argumentată prin aceea că se dorește o extindere a protecției oferite produsului de concepție, fără a fi condiționată de nașterea unui copil viu, așa cum este în prezent prevăzut la alin. (3)²⁸. De asemenea, se menționează explicit că „alin. (3) nu acoperă cazul în care fătul moare înainte de naștere (avort spontan traumatic)” cea din urmă noțiune, „avort spontan traumatic” părănd să sprijine explicațiile date mai sus, constând în aceea că fătul moare nu de pe urma unor manopere apte să producă avortul, dar pe fondul traumelor suferite.

Modificarea propusă cuprinde următoarele prevederi:

„1. Alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins: „(1) Vătămarea fătului, în perioada sarcinii sau în timpul nașterii, prin orice mijloace ori procedee, care a împiedicat instalarea vieții extrauterine, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 7 ani.”

Până aici, propunerea acoperă ipoteza lipsă.

„2. După alineatul (3) se introduce un nou alineat, alin. (3¹), cu următorul cuprins: „(3¹) Dispozițiile privind pedeapsa prevăzută la alin. (3) se aplică și atunci când vătămarea fătului, săvârșită în timpul sarcinii, a avut ca urmare moartea acestuia, dacă aceasta a survenit după împlinirea vârstei de 14 săptămâni a sarcinii.”

²⁶ Juridice.ro, „Se extinde protecția penală a fătului | Proiect”

(<https://www.juridice.ro/800170/se-extinde-protectia-penala-a-fatului-proiect.html>) accesat la data de 04.03.2026

²⁷ EXPUNERE DE MOTIVE - Proiect de lege pentru modificarea și completarea articolului 202 din Codul penal („Vătămarea fătului”) (<https://www.senat.ro/legis/PDF/2025/25b408EM.PDF?nocache=true>) accesat la data de 04.03.2026

²⁸ „(3) Vătămarea fătului în timpul sarcinii, prin care s-a cauzat ulterior copilului o vătămare corporală, se pedepsește cu închisoarea de la 3 luni la 2 ani, iar dacă a avut ca urmare moartea copilului pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani.”

Această modificare ridică unele probleme, în special privind utilitatea unei astfel de prevederi. La o analiză fragmentată, se pot face câteva observații. În primul rând, este vorba de o variantă asimilată a infracțiunii de la alin. (3). În al doilea rând, din formularea normei reiese că, prin „moartea acestuia” se va avea în vedere moartea fătului, deci nu a unui copil născut viu. Astfel, dacă avem în vedere această ipoteză, care înseamnă de fapt împiedicarea instalării vieții extrauterine, ea este deja acoperită de alin. (1), în varianta propusă spre modificare, având în vedere mai ales că această dispoziție nu distinge în funcție de vârsta sarcinii, deci acoperă și ipoteza depășirii vârstei de 14 săptămâni a sarcinii, iar dacă s-a dorit elaborarea unei variante agravate a alin. (1)²⁹, aceasta este problematică având în vedere că pedeapsa aplicabilă este mai mică³⁰. Cert este că, în aceste cazuri, cauza de nepedepsire a femeii însărcinate de la alin. (7) se aplică în continuare.

Nu în ultimul rând, rămâne de stabilit dacă prin „aceasta” din sintagma „dacă aceasta a survenit...” se va înțelege vătămarea care a survenit după vârsta de 14 săptămâni a sarcinii sau moartea fătului care a survenit după vârsta de 14 săptămâni a sarcinii. În ambele cazuri, consider că explicațiile date se mențin. Prin urmare, norma pare a rămâne neaplicabilă, în orice modalitate de interpretare.

5. Aspecte de drept comparat

Cum o astfel de cercetare nu a putut acoperi legislațiile din toate statele lumii și în toate modalitățile de incriminare a acțiunilor corespunzătoare art. 201 și 202, stabilirea unor obiective pentru cercetarea unor aspecte de drept comparat s-a impus cu necesitate. Astfel, în scopul prezentei lucrări, au fost avute în vedere mai multe state care să corespundă unor regiuni sau unor regimuri politice, în scopul căutării în mai multe legislații penale de pe glob a unor norme corespunzătoare art. 201 și 202 din Codul Penal român, ca incriminări autonome, astfel că, pe când consecințe similare acestora se regăsesc în conținutul altor infracțiuni (de exemplu, vătămare corporală), în unele dintre statele analizate, ele nu fac obiectul lucrării. De asemenea, s-a urmărit găsirea unei norme corespunzătoare art. 202 din reglementarea românească în legislațiile penale ale altor state, ceea ce, după cum se va vedea, foarte rar a dat rezultate pozitive.

Dintre statele ce au făcut obiectul căutărilor, statele europene avute în vedere au fost Franța, Germania, Belgia, Danemarca, Croația, Polonia, Spania, Slovacia, Elveția, Luxemburg, Regatul Unit.

²⁹ Juridice.ro, Andra-Roxana Trandafir, „Vătămarea fătului, avort și modificări legislative (<https://www.juridice.ro/essentials/10569/vatamarea-fatului-avort-si-modificari-legislative>) accesat la data de 04.03.2026

³⁰ De la 3 luni la 2 ani sau de la 6 luni la 3 ani, comparativ cu de la 3 la 7 ani.

Dintre acestea, a fost remarcat faptul că doar Polonia³¹ și Spania³² au în legislația penală națională o infracțiune autonomă, distinctă, care să corespundă celei de la art. 202 din Codul Penal român, pe lângă incriminările corespunzătoare celei de la art. 201. Este de observat că cele două legislații nu fac aceleași distincții existente în legislația penală românească, astfel că sunt incriminate orice acțiuni care aduc atingere integrității corporale sau sănătății „copilului nenăscut”, în cazul Poloniei, și acțiunile care cauzează fătului leziuni ce periclitează dezvoltarea normală sau îi cauzează o infirmitate, fără a menționa condiții legate de intervalul în care intervin aceste fapte vătămătoare. Spania sancționează, de asemenea, vătămarea din culpă sau din culpă profesională a fătului.

Dintre celelalte state menționate, Franța³³, Croația³⁴, Belgia³⁵, Germania³⁶, Elveția, Luxemburg incriminează întreruperea cursului sarcinii distingând în funcție de existența consimțământului femeii însărcinate. Germania sancționează inclusiv femeia însărcinată care își întrerupe cursul sarcinii, dar nu și în cazul tentativei, dacă procedura are loc după împlinirea vârstei de 12 săptămâni a sarcinii. Regatul Unit³⁷ precizează, în materia întreruperii cursului sarcinii, fapta de a ucide un „copil capabil de a se naște viu” înainte ca acesta să fie separat de mama sa, prezumând orice făt care a depășit vârsta intrauterină de 28 de săptămâni ca fiind capabil a se naște viu.

Denumirea marginală de „Infanticid” este folosită de legislațiile penale ale statelor Luxemburg³⁸, Elveția³⁹ pentru a denumi infracțiunea constând în uciderea fătului sau a copilului în timpul nașterii sau imediat după aceasta, de către mamă (Elveția) sau de către mamă sau un terț (Luxemburg), în

³¹ United Nations Office on Drugs and Crime, Codul Penal, Polonia (<https://www.unodc.org/cld/uploads/res/uncac/LegalLibrary/Poland/Laws/Criminal%20Code%20%28Poland%29.pdf>) art. 149 și urm., accesat la data de 04.03.2026

³² Ministerio de Justicia, Codul Penal, Spania (https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf) art. 144 și urm., accesat la data de 04.03.2026

³³ Légifrance, Codul Penal, Franța (https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/) art. 223-10 și urm., accesat la data de 04.03.2026

³⁴ United Nations Office on Drugs and Crime, Codul Penal, Croația (https://www.unodc.org/cld/uploads/res/document/hrv/criminal-code-1997-english_html/Croatia_Criminal_Code_1997.pdf) art. 97, accesat la data de 04.03.2026

³⁵ United Nations Office on Drugs and Crime, Codul Penal, Belgia, (https://www.unodc.org/cld/uploads/res/document/code-pnal-belgique_html/Belgium_Code_Penal_1867_as_amended_2014.pdf), accesat la data de 04.03.2026

³⁶ Ministerul Federal al Justiției, Codul Penal, Germania (https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p2056) Secțiunea 218 și urm., accesat la data de 04.03.2026

³⁷ Legislation.gov.uk, Infant Life (Preservation) Act 1929 (<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/19-20/34>), accesat la data de 04.03.2026

³⁸ Legilux, Codul Penal, Luxemburg (https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20251219#art_348) art. 348 și urm., art. 396, accesat la data de 04.03.2026

³⁹ European Public Accountability Mechanisms, Codul Penal, Elveția (https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Switzerland/Switzerland_Criminal%20Code_1937_amended2016_EN.pdf) art. 116^99 și urm., accesat la data de 04.03.2026

ambele cazuri fiind sancționată și femeia însărcinată care săvârșește fapta. Danemarca⁴⁰ sancționează fapta femeii însărcinate de a-și expune copilul la un pericol grav în timpul nașterii, dar Codul Penal danez nu conține prevederi corespunzătoare art. 201.

Dintre legislațiile penale analizate, a Slovaciei⁴¹ prevede în mod explicit o cauză de nepedepsire a femeii care își întrerupe cursul sarcinii sau consimte la întreruperea cursului propriei sarcini. În general, celelalte state pedepsesc și fapta femeii care își întrerupe cursul sarcinii sau consimte la un astfel de act, după împlinirea unei vârste a sarcinii, de regulă între 12 și 14 săptămâni (spre exemplu, Elveția are în vedere vârsta gestațională de 12 săptămâni – art. 118¹⁰⁰ punctul 3), dar conțin și prevederi de excludere a infracțiunii pentru faptele săvârșite în scop terapeutic sau condiționează aceste cauze de obținerea unor certificări sau autorizații din partea unor organe competente. Pertinent este exemplul Germaniei, care prevede condiția ca femeia însărcinată să aibă parte de consiliere medicală în privința procedurii cu cel puțin 3 zile înainte ca aceasta să aibă loc, cumulativ cu condiția ca sarcina să nu fi depășit vârsta de 22 săptămâni, pentru cauza de nepedepsire a femeii însărcinate, sau 12 săptămâni, pentru cauza de excludere a infracțiunii în privința medicului care efectuează procedura de întrerupere, și condiționează totodată efectuarea în mod legal a procedurii de obținerea unui certificat eliberat de un alt medic decât cel care o face întreruperea, condiții care, neîndeplinite, atrag aplicarea de sancțiuni penale.

Pe lângă statele europene, am considerat relevantă și observarea legislațiilor altor state în materia întreruperii cursului sarcinii sau a vătămării fătului, precum China, Japonia, Australia (cu exemplul New South Wales), California, Argentina, Brazilia.

Dintre acestea, legea penală chineză⁴² nu conține reglementări autonome corespunzătoare art. 201 sau 202 CP, Japonia⁴³ incriminează fapta de întrerupere a cursului sarcinii, cu distincții în funcție de consimțământul femeii însărcinate și sancționând și fapta acesteia de a-și întrerupe cursul sarcinii. Australia⁴⁴ nu reglementează materia protecției fătului la nivel federal, dar exemplul statului New South Wales⁴⁵ relevă incriminări în această materie, astfel că sunt incriminate faptele de ucidere sau

⁴⁰ European Public Accountability Mechanisms, Codul Penal, Danemarca (https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Denmark/Denmark_Criminal_Code_2005.pdf) art. 251, art. 244, accesat la data de 04.03.2026

⁴¹ International Labour Organisation, Codul Penal Slovacia (<https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/72646/SVK-72646.pdf>) art. 151 și urm., accesat la data de 04.03.2026

⁴² China Laws Portal (<https://www.chinajusticeobserver.com/law/x/criminal-law-of-china-20171104/>), accesat la data de 04.03.2026

⁴³ UNODC, Codul Penal, Japonia (https://www.unodc.org/cld/uploads/res/document/jpn/1907/penal_code_html/Penal_Code_of_Japan.pdf) art. 212 și urm., accesat la data de 04.03.2026

⁴⁴ Australian Government (<https://www.legislation.gov.au/C2004A04868/2018-12-29/text/2>), 04.03.2026

⁴⁵ NSW legislation (<https://legislation.nsw.gov.au/view/html/inforce/current/act-1900-040#sec.20>) pct. 20 și urm., 54A, 54B, accesat la data de 04.03.2026

vătămare a fătului în timpul nașterii sau imediat după aceasta de către mamă, precum și faptele de a cauza pierderea unei sarcini prin acte vătămătoare comise asupra femeii însărcinate, noțiunea de „făt” însemnând, în sensul acestei legi, produsul de concepție aflat la vârsta gestațională de cel puțin 20 de săptămâni, având masa corporală de cel puțin 400 de grame.

Argentina⁴⁶ și Brazilia⁴⁷ au reglementate infracțiuni distincte și autonome privind întreruperea cursului sarcinii, sancționând și femeia care își întrerupe cursul sarcinii, iar legislația penală a Braziliei prevede și uciderea fătului în timpul nașterii sau imediat după aceasta. Ambele modele de legislații prevăd cauze de excludere a infracțiunii dacă procedura este efectuată în scop terapeutic, pentru a înlătura un pericol grav care amenință viața femeii, sau dacă sarcina este rezultatul unei infracțiuni contra libertății și integrității sexuale, fără a face distincții în funcție de vârsta sarcinii.

Un exemplu interesant este și cel al Californiei⁴⁸, care include uciderea fătului direct în definiția omuciderii, exceptând de la aplicarea de sancțiuni penale cazurile în care a avut loc în scop terapeutic sau în care fapta a fost săvârșită din acțiunea sau omisiunea femeii însărcinate sau cu consimțământul acesteia.

Concluzii

Pentru a concluziona, având în vedere aspectele puse în discuție, este de remarcat cum legislația penală românească, chiar și cu considerarea lacunei legislative criticate, pare să conțină cele mai multe și clarificatoare detalii referitoare la aplicarea sa la numeroase situații, ipoteze sau subiecți.

Totuși, situația protecției acordate produsului de concepție până la existența sa independentă, moment de la care devine obiectul protecției altor incriminări, rămâne un subiect sensibil în spațiul juridic, dar mai ales în spațiul societății românești, astfel că o eventuală modificare va trebui să răspundă întocmai nevoii de a acoperi o ipoteză concretă rămasă în afara legii penale.

⁴⁶ Antislaverylaw.ac.uk, Codul Penal, Argentina (<https://antislaverylaw.ac.uk/wp-content/uploads/2019/08/Argentina-Criminal-Code.pdf>) art. 85 și urm., accesat la data de 04.03.2026

⁴⁷ Presidência da República, Codul Penal, Brazilia (http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/Decreto-Lei/Del2848.htm) art. 123 și urm., accesat la data de 04.03.2026

⁴⁸ California legislative information (https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?sectionNum=187&lawCode=PEN) , art. 187. Homicide, accesat la data de 05.03.2026

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, *„Drept Penal. Partea Specială. Infrațiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției”*, Ediția a IV-a, Editura Universul Juridic 2024
2. Valerian Cioclei, *„Drept Penal. Partea Specială I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului”*, Ediția 10, Editura C. H. Beck 2025
3. Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *„Drept Penal Român. Partea Generală”*, Ediția a V-a, Editura Universul Juridic 2023

Resurse digitale:

1. Cauza CEDO Vo contra Franța ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-61887%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-61887%22]})) accesat la data de 04.03.2026
2. Cauza CEDO A, B și C contra Irlanda ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-102332%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-102332%22]})) accesat la data de 04.03.2026
3. CEDO, Cauza Dragotoniș și Militaru-Pidhorni împotriva României ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-122714%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-122714%22]})) accesat la data de 04.03.2026
4. Juridice.ro, Andra-Roxana Trandafir, „Vătămarea fătului, avort și modificări legislative” (<https://www.juridice.ro/essentials/10569/vatamarea-fatului-avort-si-modificari-legislative>) accesat la data de 04.03.2026
5. Juridice.ro, „Se extinde protecția penală asupra fătului | Proiect” (<https://www.juridice.ro/800170/se-extinde-protectia-penala-a-fatului-proiect.html>) accesat la data de 04.03.2026

Comparație între măsurile asigurătorii și ridicarea de obiecte și înscrisuri. Raportul lor cu terții

Comparison between precautionary measures and the evidentiary procedure of the seizure of objects and documents. Effects regarding third parties

Comparaison entre les mesures conservatoires et la saisie des objets et des documents. Leur rapport avec les tiers

Leonard-Viorel MAREȘ – anul III, grupa 301, IF

coordonatori: conf. univ. dr. Andra-Roxana TRANDAFIR, drd. Șerban-Mihai BRATU

Rezumat: Această lucrare își propune să analizeze diferențele prezente la nivel legislativ dintre măsurile asigurătorii și ridicarea de obiecte și înscrisuri, raportându-se, în principal, la scopul dispunerii fiecărei instituții de drept, la efectele fiecărei instituții prin raportarea la ingerințele suferite de titularul bunului în dreptul său de proprietate, urmând a se încheia printr-o analiză a posibilității instituirii acestor mijloace consacrate de legislația procesuală cu privire la un bun mobil deținut de un terț..

Cuvinte-cheie: ridicare, sechestr, măsuri asigurătorii, bun, terț.

Abstract: This paper aims to analyze the differences at the legislative level between precautionary measures and the evidentiary procedure of the seizure of objects and documents, focusing primarily on the purpose underlying the application of each legal institution and on their effects, particularly in relation to the interference suffered by the owner of the asset in the exercise of their property rights. The study will conclude with an analysis of the possibility of imposing such measures on a movable asset held by a third party.

Keywords: seizure, attachment, precautionary measures, asset, third party.

Résumé: La présente étude vise à analyser les différences existant au niveau législatif entre les mesures conservatoires et la saisie d'objets et de documents, en se référant principalement à la finalité de chaque institution juridique ainsi qu'à leurs effets, notamment au regard des ingérences subies par le titulaire du bien dans l'exercice de son droit de propriété. L'analyse se conclura par un examen de la possibilité d'instituer ces mesures sur un bien meuble détenu par un tiers.

Mots-clé : saisie, séquestre , mesures conservatoires, bien, tiers.

1. Introducere

Atât dreptul penal, cât și dreptul procesual penal, reprezintă soluții legislative ale statului menite a interveni când toate celelalte măsuri luate au eșuat cu privire la corectarea comportamentului dăunător pe care îl au subiecții de drept aflați în realitățile sociale vizate. Această din urmă mențiune este importantă, deoarece, la bază, dreptul penal vizează o corectare a comportamentului numai în cele mai importante relații sociale, aspect care atrage drept consecință necesitatea unei atenții deosebite în aplicarea instituțiilor de drept penal prin intermediul dreptului procesual penal. Astfel, ne propunem să analizăm diferențele dintre măsurile asigurătorii, în special sechestrul dispus asupra unui mobil, și ridicarea de obiecte și înscrisuri, urmând a analiza posibilitatea dispunerii acestor măsuri cu privire la bunuri deținute de terți. Menționăm faptul că, pe întreg parcursul acestui material, vom face referire, prin termenul *bun*, la bunurile mobile.

Se va realiza o scurtă analiză cu privire la ridicarea de obiecte și de înscrisuri, cu accentul pe traseul obiectelor ridicate, pe eventualele infracțiuni incidente raportat la comportamentul persoanelor care au un interes cu privire la bunurile ridicate, urmând a se analiza consecința restituirii bunului înainte de finalizarea procesului penal. Ulterior, se va realiza o analiză a efectelor măsurilor asigurătorii, centrată în jurul sechestrului dispus asupra unui bun mobil. În ultima parte a lucrării se va găsi o scurtă comparație între măsurile asigurătorii și sechestrul dispus asupra unui mobil, fiind explorată mai ales posibilitatea de a dispune aceste măsuri cu privire la terții de bună-credință.

2. Ridicarea de obiecte și înscrisuri – procedeu probatoriu ce aduce atingere deplină a dreptului de proprietate.

Ridicarea de obiecte și înscrisuri este reglementată în Capitolul VI din Titlul IV al Codului de procedură penală (denumit în continuare „C. pr. pen”), acesta din urmă fiind intitulat „Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii”. Se impune astfel analiza celor trei noțiuni, pentru a putea mai apoi determina rolul ridicării de obiecte și înscrisuri în mecanismul probatoriu instituit de Codul de procedură penală.

Conceptul de probă este definit la articolul (abreviat „art.”) 97 alineatul (abreviat „alin.”) (1)¹, aceasta fiind orice element de fapt care are relevanță informativă în procesul penal², conducând la aflarea adevărului, aspect esențial deoarece adevărul este privit precum un mijloc utilizat de către organul judiciar pentru a realiza obiectul procesului penal, indicat în art. 14 C. pr. pen. drept tragerea la răspundere a persoanei care a săvârșit o infracțiune.

Pentru a se putea realiza tragerea la răspundere a persoanei vinovate, proba, privită în lumina definiției antemenționate, trebuie obținută prin intermediul unui procedeu probatoriu, înțeles ca modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă³. Această obligație reiese din necesitatea ca proba să reflecte cât mai fidel cu putință realitatea, pentru a se asigura realizarea obiectului procesului penal.

Odată aplicat procedeul probatoriu, acesta produce un mijloc de probă, înțeles drept mijloc legal de administrare a probei în procesul penal⁴, fiind deci elementul care captează proba, în urma aplicării unui procedeu probatoriu.

¹ Textul de lege indicat dispune: „Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.”

² B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zarafiu, *Procedură penală*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2025, București, p. 185.

³ *Idem*, p. 187.

⁴ *Idem*, p. 186.

Odată clarificată distincția dintre cei trei termeni fundamentali din probațiunea procesului penal, apreciem că titlul Capitolului VI din Titlul IV al C.pr. pen. este intitulat „Percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri”. Aplicând terminologia enunțată anterior titlului Capitolului VI, conchidem că ridicarea de obiecte și înscrisuri, precum percheziția, constituie procedee probatorii, fiind astfel mijloace de obținere a unor mijloace materiale de probă.

Acești termeni trebuie priviți cu o oarecare flexibilitate, deoarece ca urmare a aplicării unui procedeu probatoriu nu rezultă mereu, în mod direct, un mijloc material de probă. În acest sens, apreciem ca fiind relevant exemplul prezentat în doctrină⁵ conform căruia, organul judiciar care cunoaște faptul că inculpatul are telefonul său asupra sa, îi solicită predarea, inculpatul refuzând. Ca urmare a dispunerii unei percheziții corporale, se găsește telefonul, ridicarea acestuia fiind o consecință a percheziției. În acest exemplu, se poate observa cum un procedeu probatoriu este urmarea altuia, abia abia acesta din urmă conducând la obținerea mijlocului material de probă – telefonul.

Dovada acestui fapt se găsește la art. 162 C. pr. pen., unde legiuitorul a ales să reglementeze soarta obiectelor și înscrisurilor ridicate de către organele judiciare, în cursul unei percheziții domiciliare. Legiuitorul menționează astfel că, de regulă, acestea se păstrează de către organul judiciar care are dosarul cauzei, până la soluționarea definitivă a acesteia.

Prin excepție, obiectele care nu au legătură cu soluționarea cauzei se restituie, în mod obligatoriu, dacă nu sunt supuse confiscării. Chiar și obiectele ce prezintă relevanță probatorie pot fi restituite înainte de soluționarea definitivă a cauzei, dacă prin aceasta nu se stânjenește aflarea adevărului. Persoana ce le primește fiind obligată să le păstreze până la soluționarea definitivă a cauzei.

Se poate observa astfel că, de regulă, un bun ridicat urmează soarta dosarului, până la soluționarea definitivă a cauzei. De la această regulă nu se derogă nici când un bun este susceptibil de a fi confiscat, aspect care fost reținut și de jurisprudență⁶, instanțele dând prioritate aflării adevărului, în detrimentul confiscării, aceasta din urmă rămânând o posibilitate ulterioară, fiind explicate următoarele:

⁵ A. V. Iugan, *Considerații în legătură cu obiectul percheziției domiciliare și delimitarea față de alte instituții de drept procesual penal*, <https://www.sintact.ro>, accesat la data de 28.02.2026.

⁶ A se vedea Hotărârea nr. 34/2022 din 17.03.2022 pronunțată de Tribunalul Mureș, cod RJ 72e2274g3, disponibilă la <https://www.rejust.ro>, accesat la data de 28.02.2026.

„Instanța nu va dispune confiscarea specială a toporului aflat în coletul nr. 1, așa cum a solicitat reprezentantul Ministerului Public, având în vedere că acesta poartă urme ale săvârșirii faptei, din descriere rezultând că pe mânerul acestuia se observă pete de culoare brun-roșcată cu aspect de sânge. Ca atare, în accepțiunea art. 197 Cod procedură penală, acesta are o dublă valoare, atât de corp delict (bun folosit la săvârșirea faptei) cât și de mijloc material de probă (obiect care poartă o urmă a săvârșirii faptei), însă regimul mijloacelor materiale de probă impune ca astfel de obiecte să urmeze traseul dosarului, în considerarea importanței probatorii pe care o au.”

Excepția, care constă în restituirea bunului, este însoțită de o obligație a păstrării⁷ bunului restituit. Păstrarea bunului trebuie să producă efecte atât în plan material, cât și în plan juridic. În primul rând, apreciem că bunul trebuie păstrat intact, în materialitatea sa, nefiind permisă dispoziția materială asupra sa pentru a nu se aduce atingere posibilității aflării adevărului în cauză. În al doilea rând, apreciem că obligația păstrării echivalează cu o interdicție a înstrăinării, fiind astfel vorba despre o inalienabilitate care ajunge să fie impusă celui ce primește bunul restituit cu privire la obiectul restituirii.

Aceste afirmații apreciem că sunt susținute și de incriminarea prevăzută de art. 275 Cod Penal⁸ (denumit în continuare „C. pen.”), care face ca atât încercarea de a înstrăina un asemenea bun restituit, în scopul de a prejudicia aflarea adevărului într-o procedură judiciară, cât și alterarea materialității sale, constituie elementul material al infracțiunii de Sustragere sau distrugere de probe ori de înscrisuri.

Astfel cum vom indica la punctul 3, efectul restituirii unui bun supus ridicării de obiecte și de înscrisuri este similar cu o indisponibilizare. Totuși, ar fi eronat să apreciem că organele judiciare instituie un sechestru asupra bunului restituit, deoarece restituirea nu se face în scopurile prevăzute la art. 249 C. pr. pen.

Protejarea intereselor justiției, raportându-ne la bunul restituit, se realizează prin art. 271 C. pen., urmând a se analiza conduita terțului care achiziționează un asemenea bun restituit înainte de finalizarea procesului penal, prin raportare la alin. 1 lit. b) a normei antementionate.

⁷ Art. 162 alin. (5), teză finală, Cod procedură penală instituie chiar o obligație în sarcina organului judiciar de a informa persoana care își recapătă bunurile cu privire la obligația de a le păstra.

⁸ Art. 275 Cod Penal prevede, la alineatul (1): „Sustragerea, distrugerea, reținerea, ascunderea ori alterarea de mijloace materiale de probă sau de înscrisuri, în scopul de a împiedica aflarea adevărului într-o procedură judiciară, se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani.”

În ceea ce privește terțul care achiziționează un asemenea bun, apreciem că o asemenea conduită, deși neloială procesului penal și eforturilor pe care le depun organele judiciare pentru aflarea adevărului, nu intră sub sancțiunea prevăzută de art. 271 C. pen., deoarece, situația premisă la această infracțiune constă în existența unui avertisment asupra consecințelor unei asemenea fapte⁹, care atât în cazul unui terț de bună-credință, cât și în cazul unui terț de rea-credință, cel mai probabil, va lipsi.

Totuși, reaua-credință a terțului care achiziționează un asemenea bun nu rămâne nepedepsită de către legiuitor, conform art. 269 C. pen., fiind posibilă tragerea la răspundere pentru infracțiunea de Favorizare. Astfel cum a recunoscut și doctrina¹⁰, această infracțiune poate fi comisă numai cu intenție, fie ea și indirectă. Când terțul cunoștea situația bunului pe care urma să-l cumpere, este absurd să presupunem că acestuia nu i-a fost indiferent faptul că poate îngreuna cercetările într-o cauză penală, întemeindu-se pe hazard în speranța că nu va face asta, aspect care caracterizează intenția indirectă. Sigur că, dacă există o înțelegere frauduloasă între terț și deținător, nu poate fi vorba decât despre o intenție directă.

Totodată, este interesant de observat cum legiuitorul a sancționat conform art. 283 alin. (4) lit. e) Cod procedură penală numai înstrăinătorul, cu o amendă judiciară cuprinsă între 500 și 5.000 RON și numai cu privire obligația de păstrare instituită în cazul prevăzut de art. 160 alin. (3) C. pr. pen.

Considerăm că este oportună și realizarea unei mențiuni cu privire la art. 163 C. pr. pen., normă de trimitere la art. 252 alin. (2) C. pr. pen., care determină o situație de excepție, în care bunurile enumerate trebuie ridicate de către organul judiciar care instituie sechestrul. Această obligativitate a ridicării, în cazul sechestrului, trebuie înțeleasă ca o imposibilitate a restituirii, până la soluționarea definitivă a cauzei, în materia ridicării de obiecte și de înscrisuri. O interpretare contrară a normei ar conduce la soluția absurdă conform căreia, niște obiecte a căror ridicare este obligatorie pot fi restituite, în ciuda riscului crescut de pierdere, înstrăinare sau deteriorare.

În considerarea caracteristicilor pe care le au bunurile enumerate la art. 252 alin. (2) C. pr. pen., acestea se păstrează de entitățile prevăzute de lege și se valorifică în cazurile expres prevăzute de lege. Concluzionăm astfel că art. 163 C. pr. pen. instituie o derogare de la regimul obișnuit al obiectelor și înscrisurilor ridicate, stabilind atât titulari separați ai obligației de a le păstra, cât și posibilitatea de a le valorifica, în condițiile legii.

⁹ C. Rotaru, A.-R. Trandafir, V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială II*, Ediția 7, Editura C.H. Beck, 2024, București, p.105.

¹⁰ C. Rotaru, A.-R. Trandafir, V. Cioclei, *op. cit.*, p. 88.

Din cele enunțate, se observă că ridicarea de obiecte și înscrisuri este un procedeu probatoriu, apelul la acesta având drept scop aflarea adevărului, prin obținerea unor probe sau mijloace materiale de probă. Efectul acestui procedeu probatoriu constă, de regulă, în depozitarea persoanei vizate de bunul sau înscrisul pe care îl deține, urmând ca acesta să fie valorificat în procesul penal. Prin excepție, persoana ce deține obiectul sau înscrisul îl poate primi înapoi, înainte de terminarea procesului penal, acesta fiind însă grevat de o indisponibilizare. Aceasta ia sfârșit, în mod firesc, la finalul procesului penal, urmând ca după realizarea unui examen al oportunității și al legalității dispunerii măsurii confiscării, să se poată determina aplicarea acestei măsuri sau restituirea bunului.

3. Măsurile asigurătorii – analiză teoretică prin raportare la scopul lor și la efectul pe care îl produc.

Măsurile asigurătorii se găsesc reglementate în Capitolul III al Titlului V din Codul de procedură penală, fiind o specie de măsură procesuală. Acestea au un caracter real, vizând bunuri, și sunt constrângătoare¹¹. O chestiune demnă de a fi menționată este că măsurile asigurătorii pot fi dispuse și față de o persoană care nu are nicio calitate în procesul penal, însă, spre deosebire de procedeele probatorii, acest fapt nu își are temeiul în încercarea de a obține probe cât mai apropiate de realitate, ci în necesitatea atingerii scopului pentru care pot fi dispuse măsurile asigurătorii.

În ceea ce privește numărul măsurilor asigurătorii, în doctrina de specialitate au existat controverse, pornind de la prevederile art. 249 alin. (2) C. pr. pen., unii autori considerând că poprirea este o specie a sechestrului sau o modalitate de aducere la îndeplinire a acestuia¹².

Apreciem că o asemenea interpretare a plecat și de la prevederile art. 254 alin. (1) C. pr. pen., care, deși au drept denumire marginală „Poprirea”, acestea subliniază că momentul de la care poprirea produce efecte este cel al primirii ordonanței sau încheierii prin care se înființează sechestrul.

Această din urmă normă este, în opinia noastră, o simplă eroare materială a legiuitorului, întrucât din denumirea marginală a normei reiese, în mod clar, faptul că poprirea asigurătorie forma obiectul activității de reglementare. Totuși, norma nu poate fi ignorată. Apreciem că acesteia trebuie să i se dea efect, astfel cum a fost recunoscut și în doctrină¹³, în sensul că poprirea operează de la momentul primirii ordonanței de instituire a măsurii asigurătorii. Practic, din acel moment, terțul

¹¹ B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zarafiu, *op. cit.*, p. 410.

¹² C.M. Chiriță, A.S. Uzlău, în N. Volonciu, A.S. Uzlău, *Codul de procedură penală comentat*, Ediția a 3-a, Ed. Hamangiu, 2017, București, p. 653.

¹³ A se vedea în acest sens G.A. Lazăr, Roxana S., A.R. Trandafir și N.H. Țiț, *Poprirea. O triplă perspectivă – civilă, fiscală și penală*, Ed. Hamangiu, 2021, București, p. 414; V. Gherghe, *Măsurile asigurătorii în procesul penal*, Ed. Hamangiu, 2025, București, pp. 664-665.

care datora sume de bani suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente nu mai poate efectua plățile respective creditorilor, urmând a consemna sumele de bani la dispoziția organului judiciar conform prevederilor art. 254 alin. (2) C. pr. pen.

Totodată, în ceea ce privește numărul măsurilor asigurătorii, nu putem achiesă la teza prezentată anterior. Apreciem că, din simpla analiză a întregului capitol ce reglementează măsurile asigurătorii, se observă că este vorba despre trei asemenea măsuri: sechestrul dispus asupra unui bun mobil, sechestrul dispus asupra unui bun imobil (inscripție ipotecară) și poprirea¹⁴.

Susținem că, în ceea ce privește efectele măsurilor asigurătorii, acestea sunt controversate¹⁵. În ceea ce privește sechestrul, prezintă interes pentru noi numai sechestrul dispus asupra unor bunuri mobile, al cărui efect principal este indisponibilizarea. Acest termen are o conotație aparte, fiind clarificată prin Decizia nr. 2/2018 a Completului de Recurs în Interesul Legii al Înaltei Curți de Casație și Justiție.

În decizia antemenționată, Înalta Curte a explicat:

„66. Astfel fiind, indisponibilizarea constituie o măsură de natură preventivă și constă în suspendarea temporară a dreptului de dispoziție juridică și/sau materială a proprietarului asupra bunurilor sale mobile sau imobile, cu scopul menținerii acestora în patrimoniul său spre a putea servi la nevoie pentru garantarea executării silite a unei creanțe ce s-ar obține împotriva sa.

67. Noțiunea nu se confundă cu cea de inalienabilitate prevăzută de art. 136 din Constituția României (proprietatea publică) ori de Codul civil (termen ce dă expresie interdicției de înstrăinare a unui bun prin acte juridice) și nici cu cea de insesizabilitate (bun sau drept care nu este susceptibil de a fi urmărit pe cale silită) prevăzută de art. 2.329 alin. (2) din Codul civil ori de Codul de procedură civilă prin sintagma „nu sunt supuse urmăririi silite” regăsită, spre exemplu, în dispozițiile art. 727.”

Instanța Supremă indică astfel faptul că indisponibilizarea:

- nu este sinonimă cu inalienabilitatea, fiind mai mult decât o interdicție a înstrăinării prin acte juridice;
- nu este o insesizabilitate, bunurile indisponibilizate putând forma obiectul unei executări

¹⁴ În susținerea acestei teze, a se vedea V. Gherghe, *op. cit.*, pp. 45-55; A. Ilie, T.C. Briciu, *Incidența dispozițiilor Codului de procedură civilă sau ale Codului de procedură fiscală în materia măsurilor asigurătorii luate în procesul penal. Concursul între măsurile asigurătorii luate în procesul penal și titlurile executorii*, <https://www.juridice.ro>, accesat la data de 28.02.2026 și G.A. Lazăr, Roxana S., A.R. Trandafir și N.H. Țiț, *op. cit.*, p. 368.

¹⁵ Cu privire la efectele inscripției ipotecare, doctrina de drept civil susține că dă naștere unei ipoteci, aspect susținut pe cale indirectă de jurisprudența obligatorie a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Doctrina de drept procesual penal susține că o asemenea ipotecă nu ia naștere, efectele sechestrului dispus asupra unui imobil fiind indisponibilizarea, ci nu ipotecarea. Întrucât prezentul material nu cercetează chestiuni legate de imobile, apreciem că nu este nici necesar, nici oportun să dezbatem asemenea controverse.

silite, în condițiile legii¹⁶;

Accesul termen este, în viziunea noastră, mai mult decât o inalienabilitate, deoarece cu privire la un bun indisponibilizat nu se poate încheia un act juridic translativ de proprietate, dar nu se poate nici altera starea sa materială. În realitate, prin indisponibilizare, se „decupează” o bucată din capacitatea de folosință a unei persoane cu privire la bunurile sale și i se ia, în mod nevoluntar, dispoziția asupra lor, atât în plan juridic, cât și în plan material¹⁷.

Facem mențiunea că, în ceea ce privește poprirea, aceasta nu prezintă relevanță pentru prezentul studiu, de principiu, întrucât această instituție vizează ipoteza în care un terț datorează subiectului din cadrul procesului penal o sumă de bani¹⁸. Singura ipoteză în care o intercalare între ridicarea de obiecte și înscrieri și poprire poate prezenta interes este cea în care o sumă de bani este ridicată de la terțul poprit.

Principalul punct de intersecție dintre ridicarea de obiecte și înscrieri și măsurile asigurătorii este, de fapt, sechestrul dispus asupra unui mobil, aceasta fiind instituția de referință pe parcursul acestui material.

Un alt element general care prezintă importanță pentru prezentul material cu privire la măsurile asigurătorii este scopul acestora. Din analiza art. 249 alin. (1) C. pr. pen, alegem să clasificăm scopurile măsurilor asigurătorii în următorul fel:

- *un scop imediat*, care constă în prevenirea ascunderii, distrugerii, înstrăinării și sustragerii bunului care formează obiectul măsurii asigurătorii;
- *un scop mediat*, care constă în garantarea existenței în patrimoniul celui vizat de această măsură a unui bun care poate fi supus măsurii confiscării, fie ea specială sau extinsă, garantarea existenței unui bun care poate fi valorificat pentru executarea pedepsei amenzii, a plății cheltuielilor judiciare sau a reparării prejudiciului cauzat prin infracțiunea comisă.

Scopul mediat ne arată finalitatea spre care se aspiră prin aplicarea unei măsuri asigurătorii, aceasta fiind fie confiscarea, fie satisfacerea unei creanțe datorate statului sau unui particular. Scopul imediat este atins prin indisponibilizare și constă întocmai în luarea oricărei posibilități juridice de a dispune de bun sau de a-i disimula existența.

¹⁶ A se vedea în sprinjinul acestei idei și Decizia 1/2020 din 20 ianuarie 2020, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, publicată în M. Of. Partea I, nr. 147 din 25.02.2020.

¹⁷ Acest sens este atribuit și obligației de păstrare pe care o are o persoană care primește, înainte de soluționarea definitivă a unei cauze, un bun, cu obligația de a-l păstra.

¹⁸ B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zarafiu, *op. cit.*, p. 428.

O ultimă precizare cu caracter general pe care alegem să o facem cu privire la sechestrul dispus asupra unui bun mobil constă în (im)posibilitatea persoanei care stăpânea bunul de a se mai folosi de acesta. În concret, norma de la art. 252 alin. (9) C. pr. pen. impune organului judiciar ca, exceptând bunurile prevăzute de art. 252 alin. (2) C. pr. pen., care se ridică în mod obligatoriu și se predau autorităților prevăzute de lege, celelalte bunuri mobile să fie puse sub sigiliu sau să le ridice organul judiciar, încredințându-le unui custode.

Norma antemenționată trebuie coroborată cu art. 28 alin. (1) din Legea nr. 318 din 11 decembrie 2015 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate și pentru modificarea și completarea unor acte normative¹⁹, ajungându-se astfel la concluzia că numai bunurile care au o valoare de peste 15.000 Euro, echivalent în lei, pot fi ridicate și încredințate Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate.

Având în vedere această normă și lipsa spațiului de depozitare a bunurilor sub valoarea prag instituită de lege, organele judiciare lasă bunurile în custodia persoanelor de la care le-au ridicat, punându-le sub sigiliu.²⁰ În acest fel, se atrage incidența art. 260 C. pen., în cazul în care ajunge să fie afectat, în orice fel, sigiliul. Pe cale de consecință, bunul astfel sechestrat și sigilat ajunge să fie, *de facto*, inutilizabil.

În concluzie, măsurile asigurătorii, mai precis sechestrul dispus asupra unor bunuri mobile, sunt o specie a măsurilor procesuale, conducând la lipsirea titularului dreptului de proprietate de dispoziția pe care o avea asupra bunului său în vederea valorificării sau confiscării sale ulterioare. Acestea, de regulă, nu conduc la depozitare, atât din motive de neîntreținere a condițiilor legii, cât și pentru că aceasta nu se poate realiza, în fapt. Totuși, o imposibilitate de facto a utilizării bunului ajunge să fie incidentă.

¹⁹ Norma dispune: „La solicitarea procurorului sau a instanței de judecată, Agenția depozitează temporar și administrează bunurile mobile indisponibilizate a căror valoare individuală depășește, la momentul dispunerii măsurii asigurătorii, echivalentul în lei al sumei de 15.000 euro [...]”

²⁰ V. Gherghe, *op. cit.*, pp. 423-424.

4. Comparație între ridicarea de obiecte și înscrisuri și măsurile asigurătorii.

Afectarea terților de bună-credință.

4.1. Criteriul scopului.

Apreciem că pentru realizarea unei comparații între instituțiile antementionate, cel mai important criteriu rămâne cel al scopului fiecăreia. Astfel, dacă ridicarea de obiecte și înscrisuri are drept scop aflarea adevărului în cauza dedusă judecății, pentru realizarea tragerii la răspundere penală a persoanei vinovate, măsurile asigurătorii, în special sechestrul dispus asupra unui bun mobil, are multiple scopuri mediate, acestea constând în: garantarea existenței în patrimoniul celui vizat de această măsură procesuală a unui bun care poate fi supus măsurii confiscării, fie ea specială sau extinsă, garantarea existenței unui bun care poate fi valorificat pentru executarea pedepsei amenzii, a plății cheltuielilor judiciare sau a reparării prejudiciului cauzat prin infracțiunea comisă.

Din acest raționament, se poate observa că ridicarea de obiecte și înscrisuri nu se intersectează, în ceea ce privește scopul procedurii probatoriu, cu măsurile asigurătorii. Pe cale de consecință, orice dispunere a unei ridicări de obiecte și înscrisuri pentru unul dintre scopurile măsurilor asigurătorii este nelegală. Cu titlu de exemplu²¹, s-a dispus:

„În ceea ce privește solicitarea de luare a măsurii confiscării bunului anterior menționat, formulată de procuror, instanța reține necesitatea existenței unui raport rezonabil de proporționalitate între confiscare, ca modalitate de asigurare a interesului general și protecția dreptului persoanei acuzate de a se folosi de bunurile sale (cauza Ismayilov c. Rusiei).

Având în vedere că inculpatul ##### a achitat integral partea sa din prejudiciu către partea civilă SC ##### SA, instanța va dispune restituirea către acest inculpat, a atelajului cu tracțiune animală (căruță), ridicat de la acesta conform dovezii de ridicare de obiecte și înscrisuri din data de 26.11.2014 emisă de Inspectoratul de Poliție al ##### – ##### Poliție Suplacu de #####.”

În speță, la finalul unui proces penal, procurorul a formulat o solicitare în vederea confiscării bunului care fusese ridicat, conform art. 162 alin. (4) C. pr. pen. Totodată, menționăm că nu fusese instituit cu privire la bunul ridicat un sechestr, deși acest lucru este aparent posibil.

Instanța a respins o asemenea cerere deoarece a apreciat că luarea măsurii nu ar respecta principiul proporționalității, întrucât inculpatul a reușit să achite integral partea din prejudiciu pe care a cauzat-o.

²¹ A se vedea Sentința nr. 82/2016, din 20 iulie 2016, pronunțată de Judecătoria Marghita, disponibilă la <https://www.rejust.ro>, având cod RJ 5264gde7d, accesat la data de 01.03.2026.

Având în vedere motivele expuse, apreciem că un raționament precum cel al instanței nu poate fi primit, întocmai pentru că ridicarea de obiecte și înscrisuri nu poate fi dispusă pentru acoperirea prejudiciului suferit de persoana vătămată. Instanța a uzat, în fond, de dreptul ei de apreciere cu privire la oportunitatea dispunerii confiscării, pe baza criteriului proporționalității, impus de Convenția Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „CEDO”).

Totuși, jurisprudența citată, cauza Ismayilov c. Rusiei²², tratează o situație în care s-a acționat în mod vădit disproporționat, banii petentului fiind supuși măsurii confiscării de către Federația Rusă, pentru că a introdus în țară o sumă prea mare de bani, fără a realiza formalitățile corespunzătoare. Totodată, originea licită a sumei de bani confiscate nu a fost niciodată contestată. Practic, s-a stabilit că singurul prejudiciu real suferit de către Federația Rusă consta într-o lipsă a luării la cunoștință că suma de bani vizată a pătruns pe teritoriul țării.

Având în vedere faptul că, în cazul unei infracțiuni de furt, precum cea indicată mai sus, și ținând cont de faptul că respectiva căruță fusese folosită la realizarea furtului, apreciem că achitarea prejudiciului cauzat de către inculpat părții vătămate nu poate fi singurul criteriu după care realizează instanța testul proporționalității impus de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în materia confiscării. O asemenea abordare conduce cu ușurință la perceperea procedului probatoriu drept o modalitate de a asigura existența unui bun din care persoana vătămată să se poată dezdăuna, aspect rezervat măsurilor asigurătorii.

Practic, o asemenea abordare creează un efect specific măsurilor asigurătorii, cu consecința depozedării, încălcând regula inexistenței depozedării în materia măsurilor asigurătorii (sechestrului dispus asupra unor bunuri mobile). Consecințele unui asemenea raționament sunt majore, deoarece măsurile asigurătorii nu pot fi dispuse de către organul de cercetare penală.

Totodată, măsurile asigurătorii se contestă prin intermediul procedurii prevăzute de art. 250 C. pr. pen. pe când, procedul probatoriu se contestă în cursul urmăririi penale numai dacă este adus la îndeplinire pe cale silită, aplicându-se numai prin analogie procedura prevăzute de art. 250 C. pr. pen.

Sigur că utilizarea unui asemenea criteriu nu este exclusă, în opinia noastră, însă acesta devine necesar și suficient numai în cazul în care legătura dintre bunul ridicat și infracțiunea săvârșită este minimală, dar aceasta se încadrează în tiparul prevăzut de legiuitor pentru a se dispune confiscarea.

²² Disponibilă la <https://hudoc>, accesat la data de 01.03.2026.

4.2. Criteriul efectelor fiecărei instituții raportat la ingerința suferită de titularul dreptului de proprietate al bunului vizat.

Dreptul de proprietate este dreptul real principal care conferă titularului său atributele de posesie, folosință și dispoziție asupra bunului apropiat, atribute care pot fi exercitate în mod absolut, exclusiv și perpetuu²³.

Ridicarea de obiecte și înscrisuri conduce, astfel cum am arătat anterior, la o depozitare a titularului unui bun, în scopul păstrării și analizei acestuia de către organul judiciar interesat. Pe cale de consecință, este firesc ca titularul dreptului de proprietate să fie lipsit temporar de toate atributele dreptului său de proprietate, nemaiaivând nicio putere asupra bunului său.

Măsurile asigurătorii au drept efect indisponibilizarea, concept a cărui înțelegere a ajuns să fie uniformizată, fiind explicată de jurisprudență²⁴ ca fiind:

„[...]iar în contextul în care indisponibilizarea imobilului este temporară și implică doar restricționarea capacității inculpatului de a dispune cu privire la bun – exercitarea celorlalte atribute ale dreptului de proprietate a rămas neafectată de efectul sechestrului – nu poate fi concluzionat că măsura sechestrului asigurător este disproporționată față de scopul urmărit la momentul luării măsurii.”

Se conturează astfel principala diferență dintre cele două instituții studiate, prin prisma efectelor: dacă ridicarea de obiecte și de înscrisuri conduce la o lipsire totală a titularului unui bun de prerogativele dreptului său de proprietate, aparent numai în fapt, cu reținerea mențiunilor făcute cu privire la restituirea bunului înainte de finalizarea procesului, sechestrul îl lipsește pe proprietar, din punct de vedere juridic, numai de puterea de a dispune de bunul său, urmând ca imposibilitatea de a-l folosi să decurgă din punerea bunului sub sigiliu sau din atribuirea sa unui custode.

Totodată, trebuie menționat faptul că, spre deosebire de ridicarea de obiecte și înscrisuri, care, prin natura ei, nu va conduce la lipsirea de proprietate, numai în cazuri de excepție ajungându-se la confiscare, în temeiul legii, sechestrul dispus asupra unui bun se va finaliza, de cele mai multe ori, cu confiscarea bunului sau cu îndestularea unui subiect din bunul sechestrat, dacă deținătorul bunului nu își achită obligațiile.

Conchidem că ambele măsuri produc efecte similare față de titularul bunului, în plan faptic, urmând

²³ A se vedea V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ediția a 3-a, Editura C.H. Beck, 2017, București, p. 99.

²⁴ A se vedea Încheiere de dezinvestire din 13.02.2026 pronunțată de Tribunalul București, cod RJ 3g48ge6dd, disponibilă la <https://www.rejust.ro/juris/3g48ge6dd>, accesat la data de 02.03.2026.

ca titularul unui bun ridicat să păstreze totuși dispoziția juridică asupra bunului²⁵. Menționăm totodată că titularul bunului ridicat nu are cale de atac față de această măsură, dacă nu se împotrivesc la efectuarea ei.

4.3. Posibilitatea dispunerii măsurii cu privire la persoanele terțe de infracțiune.

4.3.1. Ridicarea de obiecte și de înscrisuri de la terți.

În ceea ce privește aplicarea acestui procedeu probatoriu unui terț, apreciem că există două ipoteze de lucru:

- situația în care există deja un cadru procesual, iar organul de urmărire penală sau instanța cunoaște posibilitatea ca un obiect sau un înscris să servească ca mijloc de probă;
- situația în care există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni și se crede că un obiect sau un înscris poate servi ca mijloc de probă;

În primul caz, Codul de procedură penală folosește o formulare imperativă, obligând organul judiciar la efectuarea procedurii probatorii. În cel de-al doilea caz, aplicarea procedurii probatorii depinde de aprecierea organului judiciar, prin referire la cele cunoscute acestuia.

În orice caz, aplicarea acestui procedeu probatoriu cu privire la o terță persoană, indiferent de participarea acesteia la săvârșirea unei infracțiuni, nu prezintă dificultăți, neexistând o asemenea condiție în legislația aplicabilă²⁶.

Persoana terță, în acest caz, nu are o cale de atac, dacă predă bunul solicitat de bunăvoie, neexistând un motiv pentru instituirea unui asemenea mecanism. Practic, în lipsa împotrivirii, se pierde dreptul la contestare a măsurii dispuse. Sigur că acest drept este și va rămâne pierdut numai în cursul urmăririi penale, urmând ca probatoriul administrat sub aspectul legalității în camera preliminară.

O cale de atac există totuși în cazul în care ridicarea de obiecte și de înscrisuri este una silită, persoana vizată având deschisă calea plângerii, conform art. 250 C. pr. pen. Această normă vizează contestarea măsurilor asigurătorii, instituind un termen de 3 zile de la comunicarea actului prin care s-a dispus măsura pentru a-l ataca cu plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța care i-ar reveni judecarea cauzei în primă instanță.

Sigur că, prin împotrivirile sale, persoana vizată nu trebuie să intre pe ipoteza normei prevăzute de

²⁵ Nu vedem motivul pentru care un asemenea bun să nu poată fi vândut unui terț, urmând ca, la finalul procesului, dacă bunul ridicat este restituit, acesta să fie predat de către vânzător terțului cumpărător. Sigur că un asemenea act are un element *alea*, cumpărătorul asumându-și faptul că s-ar putea să nu primească bunul, care poate fi confiscat.

²⁶ A se vedea A. Crișu, *Drept procesual penal. Partea generală.*, Ediția a 6-a, Editura Hamangiu, 2022, București, pp. 430-432.

art. 271 alin. (1) lit. a) C. pen., Obstrucționarea justiției, fiind deci forțată să „se împotrivescă” în sensul legii procesual penale, adică să facă mențiune cu privire la opoziția sa în procesul-verbal care se încheie la ridicarea bunului. Apreciem că, în acest fel, se păstrează deschisă calea unei eventuale plângeri, fără a se împiedica efectuarea unui act procedural.

Conchidem astfel că se pot ridica bunuri de la terți străini de infracțiune, cu mențiunea că aceștia au o cale de atac împotriva măsurii numai dacă fac mențiunile necesare în procesul-verbal întocmit cu ocazia ridicării bunului. În ceea ce privește celelalte aspecte, se aplică regimul obișnuit de la ridicarea de obiecte și de înregistrări.

4.3.2. Măsurile asigurătorii dispuse asupra bunurilor unor terți. Ipoteza sechestrului dispus asupra unor bunuri mobile.

În ceea ce privește persoanele terțe de infracțiune, la aplicarea sechestrului, Codul de procedură penală impune o serie de limitări:

- în ceea ce privește garantarea executării pedepsei amenzii, sechestrul poate fi dispus numai cu privire la bunurile suspectului/inculpatului, conform art. 249 alin. (3) C. pr. pen. Acest aspect decurge din personalitatea răspunderii penale²⁷;
- în ceea ce privește garantarea executării cheltuielilor judiciare și repararea pagubelor produse prin infracțiune, pe lângă bunurile suspectului sau ale inculpatului, și cele ale părții responsabile civilmente pot fi sechestrate.
- în ceea ce privește indisponibilizarea în scopul confiscării, Codul de procedură penală face referire clară la suspect, inculpat și la „alte persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate.”

Ultimele două ipoteze necesită clarificări.

În concret, în ceea ce privește garantarea executării cheltuielilor judiciare și repararea pagubelor produse prin infracțiune, se pune întrebarea dacă persoanele indicate trebuie să fie proprietari formali ai bunurilor, sau este suficient să le stăpânească în fapt.

Apreciem că o interpretare gramaticală ar putea conduce la soluții absurde. Astfel, orice suspect sau inculpat, „grăbit” fiind, își poate dona bunurile unei persoane de încredere. În acest fel, la momentul instituirii sechestrului, acesta ajunge să fie lipsit de obiect, dacă pot fi vizate numai bunurile deținute

²⁷ A se vedea V. Gherghel, *op. cit.*, p. 346.

în proprietate formală de către suspect, inculpat sau parte responsabilă civilmente²⁸.

Sigur că, astfel cum indică și autorul citat, trebuie realizat un examen al bunei-credințe al dobânditorului în drept al bunului care urmează a fi supus măsurii sechestrului. Astfel, dacă acesta era de rea-credință, cunoscând faptul că scopul înstrăinării este evitarea instituirii unei măsuri asigurătorii, actul încheiat este unul fraudulos, sechestrul putând fi instituit asupra bunului în temeiul stăpânirii acestuia de către suspect, inculpat sau parte responsabilă civilmente. În planul dreptului civil, un asemenea act fraudulos este caracterizat de o cauză ilicită cunoscută ambelor părți, fiind sancționată cu nulitatea absolută conform art. 1238 alin. (2) Cod Civil.

În conformitate cu doctrina recentă de drept civil, nulitatea absolută, dacă este suficient de evidentă²⁹, poate fi constatată de către orice persoană, atât terții, cât și cocontractanții comportându-se raportat la actul nul ca și cum acesta nu ar exista³⁰.

Acest raționament pleacă de la o idee simplă: nulitatea absolută apără înseși „urzeala constitutivă a sistemului normativ”, adică nulitatea absolută. Dacă acestei forme a nulității i s-ar da efect, chiar și până la constatarea ei, legea nu ar face nimic altceva decât să se nege pe ea însăși ca instrument de apărare a interesului general³¹.

Facem totuși mențiunea că acest raționament poate fi aplicat numai în cazul nulităților absolute atât de evidente, încât oferirea de efecte unui act lovit de ele ar fi o greșeală majoră față de sistemul de drept și față de circuitul juridic. Pe cale de consecință, deși susținem că organul judiciar care instituie sechestrul poate „ignora” un act translativ fraudulos, încheiat cu singura menire de a sustrage bunuri de sub efectele sechestrului, acesta trebuie să fie atent în a aplica acest raționament. Orice nulitate suficient de bine mascată prin împrejurările de fapt încât să nu se poate observa cu ușurință obligă la constatarea acesteia de către o instanță civilă, sau penală³², după caz.

Menționăm că bunul deținut de către suspect, inculpat sau parte responsabilă civilmente, dacă a fost înstrăinat către un terț de bună-credință, fără a fi predat, nu poate fi sechestrat. Simpla neîndeplinire a obligației de predare nu poate fi echivalată cu intenția frauduloasă comună a cocontractanților. O interpretare contrară a contraveni nu numai legii, ci și cerinței existenței unui just echilibru între scopul legitim urmărit de stat și interesul terțului de bună-credință.

²⁸ A se vedea în acest sens V. Gherghe, *op. cit.*, pp. 368-369.

²⁹ Aprecierile se fac în acest caz, în concret, analizându-se circumstanțe precum motivul înstrăinării, durata ofertei, legătura dintre persoanele care au luat parte la actul pretins fraudulos și alte asemenea.

³⁰ M. Nicolae, *Drept civil. Teoria Generală, Vol. II – Teoria drepturilor subiective civile*, Editura Solomon, 2018, București, p. 559.

³¹ A se vedea în acest sens, R. Rizoiu, *Curs de teoria actului juridic civil*, Editura Hamangiu, 2021, București, p. 571.

³² Instanța penală ar aplica art. 52 C. pr. pen., sau, ar putea valorifica o hotărâre a unei instanțe civile care constată nulitatea absolută a actului încheiat. Acest din urmă aspect poate fi valorificat și de către procuror.

Aici se evidențiază cel mai bine miza constatării de către organul judiciar ce dispune sechestrul a nulității absolute. Dacă trece un timp suficient de mare fără demararea unui proces, suspectul, inculpatul sau partea responsabilă civilmente poate încerca să se libereze de bunuri, urmând ca mai apoi să manipuleze sumele de bani primite astfel încât să nu mai poată fi valorificate în procesul penal.

În ceea ce privește indisponibilizarea în scopul confiscării speciale, legea nu interzice, *de plano*, indisponibilizarea unui bun deținut de un terț. Din considerente de spațiu, ne vom rezuma la analiza confiscării speciale.

O mențiune importantă aici este că analiza confiscării bunului unui terț trebuie din nou raportată la conceptele de bună sau rea-credință. Art. 112 alin. (1) lit. b) și lit. c) C. pen. impun confiscarea bunurilor deținute de terți dacă acestea au fost folosite sau destinate a fi folosite la săvârșirea unei infracțiuni.

Bună-credință a terților este ocrotită prin prisma art. 112 alin. (3) C. pen., care impune confiscarea prin echivalent din patrimoniul făptuitorului dacă terțul nu cunoștea scopul folosirii bunurilor. Se instituie astfel un standard concret – cunoașterea efectivă a scopului folosirii bunurilor.

Sigur că aici pot fi aplicate, *mutatis-mutandis*, cele expuse cu privire la bunul deținut formal de către un terț de rea-credință, substratul civilist care permite confiscarea, în această situație, fiind același.

În cazul în care acest scop este efectiv cunoscut, apreciem a fi incident art. 270 C. pen., terțul comițând infracțiunea de tănuire, cu intenție directă³³. Astfel, apreciem că măsura asigurătorie nu mai este oportună, prin prisma aplicării sale în cauza inițială, aceasta urmând a fi aplicată în cauza privind infracțiunea de tănuire, în temeiul art. 112 alin. (1) lit. e) C. pen., dacă bunurile nu sunt restituite persoanei vătămate sau dacă nu servesc la despăgubirea acesteia. Același temei poate fi reținut și dacă persoana al cărei bun urmează a fi confiscat doar a prevăzut sorgintea infracțională a acestuia. Acest fapt se datorează reținerii infracțiunii de tănuire, și în acest caz.

Numai în situația în care nu s-ar putea reține infracțiunea de tănuire, devin efectiv incidente art. 112 alin. (1) lit. b) și lit. c) C. pen., urmând ca bunurile să fie confiscate chiar fără ca făptuitorul să fie tras la răspundere, în temeiul viciului iliciteității la care au fost supuse și a relei-credințe pe care o are dobânditorul. În această situație, un sechestrul dispus asupra bunurilor terțului ar întruni condițiile de legalitate impuse de lege.

4.3.3. Analiză de caz – „ridicarea” bunului de la cumpărătorul de bună-credință.

³³ C. Rotaru, A.-R. Trandafir, V. Cioclei, *op. cit.*, p.99.

În doctrină³⁴, s-a remarcat practica organelor de urmărire penală de a ridica, de la terți de bună-credință, un bun furat, urmând a întreba dacă cumpărătorul dorește să se constituie parte civilă în procesul penal. Deși aparent echitabilă, este eronată și practica instanțelor care admit asemenea cereri.

În acest sens, apreciem că terțul cumpărător nu se poate constitui parte civilă deoarece acesta nu a fost prejudiciat prin infracțiunea comisă. În plus, având în vedere cele expuse, terțul este protejat de orice ingerință a organului judiciar prin prisma bunei sale credințe.

Sigur că, operațiunea de ridicare se poate realiza ca procedeu probatoriu, indiferent de bună-credință a terțului, urmând ca acesta să fie restituit, la finalul procesului penal sau înainte de final, în condițiile legii, deoarece confiscarea nu poate fi dispusă față de un terț de bună-credință. Totuși, astfel cum am arătat, recomandăm realizarea unor mențiuni în procesul-verbal de ridicare a bunului pentru a păstra deschisă calea plângerii în procesul penal.

Ridicarea nu poate fi interpretată ca măsură asigurătorie, deoarece, astfel cum am arătat, confiscarea nu ar putea fi dispusă cu privire la bunul vizat iar acesta nu ar putea fi valorificat pentru plata pedepsei amenzii, întrucât sancțiunea penală este personală. În ceea ce privește ipoteza privind garantarea plății cheltuielilor judiciare sau a prejudiciului cauzat, buna-credință protejează terțul de o eventuală aplicare a unui sechestr, deoarece există o identitate între proprietarul formal și cel real, neexistând astfel o cauză ilicită.

Conchidem astfel că, din orice punct de vedere am privi o asemenea practică, aceasta este eronată. Terțul trebuie astfel să exercite calea de atac prevăzută de legea procesual penală, respectiv art. 250 C. pr. pen., pentru a-și recupera bunul.

Concluzii

La finalul redactării acestui material, conchidem că cele două instituții analizate prezintă multe similitudini. Sigur că există și diferențe de substanță, cu privire la efectele lor și nu numai, dar organul de urmărire penală trebuie să realizeze un examen aprofundat al legalității și al oportunității fiecărei

³⁴ A se vedea I. Kuglay, L. Toma-Dăuceanu și A.R. Trandafir, *Desființarea înscrisurilor și anularea actelor juridice în procesul penal*, disponibil la: <https://www.juridice.ro>, accesat la data de 05.03.2026.

măsură, întocmai pentru a evita dispunerea greșită a uneia dintre ele, în detrimentul celeilalte.

Dacă ridicarea de obiecte și înscrisuri are efecte majore în plan probator, nu trebuie uitat faptul că acest procedeu probator afectează și titularul bunului ridicat, în egală măsură. Se pierde astfel posibilitatea utilizării sale, atât din considerente legale, cât și pentru a evita aplicarea unor eventuale sancțiuni.

Sechestrul, pe de altă parte, este centrat în jurul persoanei al cărei bun este sechestrat, impunându-i sarcina de a nu mai dispune de acesta. Această interdicție precede chiar instituirea măsurii asigurătorii, existând șansa ca bunul de care s-a dispus să fie ridicat, odată cu constatarea cauzei ilicite care a stat la baza actului fraudulos.

Concluzionăm astfel că ambele instituții creează efecte puternice, dispunerea lor trebuind să fie atent apreciată, atât de către organul de urmărire penală, cât și de către judecătorul de cameră preliminară, pentru a se evita o ingerință excesivă în dreptul de proprietate. Totodată, terții trebuie să fie atenți când suspectează incidența unei asemenea instituții, fiind recomandat să nu încheie acte de dispoziție cu privire la un asemenea bun, pentru a evita sancțiunea penală.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zarafiu, *Procedură penală*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2025, București.
2. C. Rotaru, A.-R. Trandafir, V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială II*, Ediția 7, Editura C.H. Beck, 2024, București.
3. N. Volonciu, *Codul de procedură penală comentat*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2017, București.
4. G.A. Lazăr, Roxana S., A.R. Trandafir și N.H. Țiț, *Poprirea. O triplă perspectivă – civilă, fiscală și penală*, Ed. Hamangiu, 2021, București.
5. V. Gherghe, *Măsurile asigurătorii în procesul penal*, Ed. Hamangiu, 2025, București.
6. V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ediția a 3-a, Editura C.H. Beck, 2017, București.
7. A. Crișu, *Drept procesual penal. Partea generală.*, Ediția a 6-a, Editura Hamangiu, 2022,

București.

8. M. Nicolae, Drept civil. Teoria Generală., Vol. II – Teoria drepturilor subiective civile, Editura Solomon, 2018, București.
9. R. Rizoiu, Curs de teoria actului juridic civil, Editura Hamangiu, 2021, București.

Resurse digitale:

1. <https://www.sintact.ro/#/publication/151021237?keyword=ridicarea%20de%20obiecte%20%C8%99i%20%C3%AEnscriuri&cm=SREST>, accesat la data de 28.02.2026.
2. <https://www.rejust.ro/juris/72e2274g3>, accesat la data de 28.02.2026.
3. <https://www.juridice.ro/330328/incidenta-dispozitiilor-codului-de-procedura-civila-sau-ale-codului-de-procedura-fiscala-in-materia-masurilor-asiguratorii-luate-in-procesul-penal-concursul-intre-masurile-asiguratorii-luate-in-proce.html>, accesat la data de 28.02.2026.
4. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-89412"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{), accesat la data de 01.03.2026.
5. <https://www.rejust.ro/juris/5264gde7d>, accesat la data de 01.03.2026.
6. <https://www.rejust.ro/juris/3g48ge6dd>, accesat la data de 02.03.2026.
7. <https://www.juridice.ro/671243/desfiintarea-inscrisurilor-si-anularea-actelor-juridice-in-procesul-penal.html>, accesat la data de 05.03.2026.

Furtul calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată sau travestită

Aggravated theft committed by a masked, disguised or transvestite person

Vol qualifié commis par une personne masquée, déguisée ou travestie

Ana-Maria-Georgiana CIULEI – Anul III, grupa 301, IF

Ariana-Diana VIȘAN – Anul III, grupa 301, IF

Coordonator: conf. univ. dr. Andra-Roxana TRANDAFIR

PREMIUL II

Rezumat: Prezenta lucrare examinează, pe de o parte, instituția juridică a furtului calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată ori travestită, în accepțiunea normelor penale în vigoare, iar, pe de altă parte, posibilitatea reținerii acestui element circumstanțial agravant în contextul realităților sociale contemporane. Analiza vizează fundamentarea opțiunii legiuitorului pentru agravarea răspunderii penale în ipoteza disimulării identității autorului, prin raportare la pericolul social sporit al faptei și la necesitatea protejării valorilor sociale ocrotite de legea penală. De asemenea, sunt avute în vedere determinatele biologice, psihologice, sociale și morale susceptibile să influențeze conduita infracțională a subiectului activ, în vederea conturării unei perspective criminologice integrate. Totodată, cercetarea include referiri la jurisprudența și doctrina națională, precum și elemente de drept comparat din spațiul european, în scopul evidențierii convergențelor și particularităților de reglementare.

Cuvinte-cheie: furt, furt calificat, deghizare, mascare, travestire, infracțiuni contra patrimoniului.

Abstract: This study's purpose is to examine, the legal institution of the aggravated theft, in it's component regarding the theft committed by a masked or disguised person, as it is reffered to, in the Romanian Penal Code, on one hand, and on the other hand, the likelihood of crossing paths with this institution, nowadays, in a complex social context, when the criminal law has to adapt, in order to

deal with the new challenges. The analysis has its focus on the Lawmaker's option to aggravate the sanctionary treatment, when the offender decides to conceal his identity, making a supplementary effort, in order to mislead the authorities, and thus denoting a more dangerous conduct. Moreover, we are going to take a look at the reasons behind the crime, in order to understand the misconduct from a multilateral perspective. So, the study will also regard to the biological, psychological, social and moral elements, which can interfere with an individual, at different stages of his evolution, and which can determine future changes of his personality. Nonetheless, our research includes jurisprudential and doctrinal references and elements of foreign law practice from the European space, in order to highlight both the similarities of the Romanian Law and Jurisprudence with that of other systems, and the particularities of our national cases and legislation.

Keywords: theft, aggravated theft, crimes against the patrimony, mask, disguise.

Résumé: Le présent article examine, d'une part, l'institution juridique du vol aggravé commis par une personne masquée, déguisée ou travestie, au sens des normes pénales en vigueur et, d'une autre part, la possibilité de retenir cette forme d'aggravation dans le contexte des réalités sociales contemporaines. L'analyse vise le fondement de l'option du législateur pour l'aggravation de la responsabilité pénale dans l'hypothèse de la dissimulation de l'identité de l'auteur, par rapport au danger social accru du fait commis et de la nécessité de la protection des valeurs sociales octroyées par la loi pénale. De plus, on prend en considération les aspects de nature biologique, psychologique, sociale et morale susceptibles d'influencer la conduite criminelle du sujet actif afin de souligner une perspective criminologique intégrée. La recherche comporte des références de jurisprudence et de doctrine nationale, mais aussi des éléments de droit comparé dans l'espace européen, dans le but de mettre en évidence les convergences et les particularités de réglementation.

Mots-clé : vol, vol aggravé, crimes contre les biens, masquage, déguisement, travestissement.

1. Introducere

De-a lungul evoluției sale, legislația penală română a reliefat, prin formulări succesive și adaptate contextelor socio-juridice specifice fiecărei epoci, necesitatea reglementării unei forme agravate a infracțiunii de furt. Configurația actuală a acestei instituții juridice se distanțează însă semnificativ de

soluțiile consacrate în Codul penal din 1864.

Astfel, în cadrul Codului penal din 1864 nu regăsim o reglementare expresă a variantei agravate a furtului constând în săvârșirea faptei de către o persoană mascată, deghizată sau travestită. Cu toate acestea, o asemenea ipoteză poate fi dedusă pe cale de interpretare din dispozițiile care vizau anumite categorii sociale, precum vagabonzii. În acest sens, art. 223 din Codul penal din 1864 prevedea că vagabondul prins „îmbrăcat cu port schimbat” se pedepsește cu închisoare de la o lună la un an. Se poate observa că aceste limite speciale de pedeapsă erau superioare celor prevăzute pentru furtul simplu (sanționat cu închisoare de la 15 zile la doi ani), însă inferioare limitelor aplicabile furtului calificat în variantele expres reglementate, unde pedeapsa era cuprinsă între trei luni și doi ani. Această diferențiere sancționatorie evidențiază o preocupare incipientă a legiuitorului pentru sporirea represiei în situațiile în care autorul își disimula identitatea, chiar dacă nu exista o incriminare autonomă și explicită a acestei circumstanțe agravante.

În ceea ce privește Codul penal din 1936, legiuitorul a consacrat în mod expres varianta agravată analizată, prevăzând, la art. 525 pct. 4 lit. b), că furtul este calificat atunci când este săvârșit prin mascarea, deghizarea sau travestirea infractorului. Această soluție legislativă a fost menținută și în Codul penal din 1969, unde dispoziția se regăsea la art. 209 alin. (1) lit. c), precum și în actualul Cod penal, intrat în vigoare în 2014. Continuitatea acestei reglementări demonstrează că, indiferent de transformările sociale și normative intervenite de-a lungul timpului, legiuitorul a apreciat în mod constant că disimularea identității autorului, prin utilizarea unor mijloace menite să îngreuneze identificarea sa ori să creeze o aparență falsă, amplifică gradul de pericol social al faptei, justificând astfel un tratament sancționator mai sever în raport cu forma tip a infracțiunii de furt¹.

2. Importanța temei în contextul juridic actual

Actualul cod penal al României reglementează la articolul 229 alin. (1) lit. c) furtul calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată sau travestită, fiind o variantă agravată a infracțiunii de furt.

Este considerat un element circumstanțial agravant al infracțiunii tip din mai multe considerente și anume: creșterea gradului de pericol social, posibilitatea existenței unei eventuale premeditări sau chiar repetarea comportamentului infracțional.

¹ G.C Ioan, *Furtul calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată sau travestită, în contextul obligației de purtare a măștii în spații închise*. - https://www.penalmente.eu/2020/06/22/furt-calificat-masca/#_ftnref20 (accesat la data de: 01.03.2026).

2.1. Creșterea gradului de pericol

Mascarea, deghizarea sau travestirea creează infractorului mediul propice pentru a acționa în vederea sustragerii unui bun de la o potențială victimă, astfel că acesta va fi foarte greu de identificat de către autorități dar și de victima însăși. În același context se poate analiza de asemenea și impulsul pe care o asemenea împrejurare l-ar putea da infractorului să acționeze în acest sens, fiind oarecum o garanție a acestuia că nu va fi prins. Curajul dat de posibilitatea săvârșirii furtului în această formă sporește fenomenul infracțional, astfel că atât legiuitorii codurilor din 1936 și 1969, cât și cel al codului actual au considerat oportun și necesar pedepsirea mai aspră a furtului comis în această împrejurare, reprezentând un pericol social mai ridicat decât al infracțiunii tip.

2.2. Existența premeditării

Deși premeditarea nu constituie un element constitutiv al infracțiunii de furt și nici o condiție expres prevăzută pentru reținerea variantei agravate, modalitatea concretă de săvârșire prin alternarea celor trei modalități relevă, în mod obiectiv, un proces anterior de reflecție și pregătire. Mascarea, deghizarea sau travestirea presupun adoptarea unor măsuri prealabile comiterii faptei, incompatibile cu spontaneitatea sau caracterul ocazional al conduitei. Astfel, chiar dacă legiuitorul nu condiționează existența variantei mai grave de dovada unei premedități în sens tehnic, realitatea practică demonstrează că o asemenea modalitate de operare este, în mod obișnuit, rezultatul unei hotărâri infracționale consolidate². Autorul nu doar decide să sustragă bunul, ci își creează în mod deliberat condițiile necesare pentru a reduce riscul identificării și al tragerii la răspundere penală. Din această perspectivă, agravarea pedepsei nu sancționează doar atingerea adusă patrimoniului, ci și conduita prealabilă, organizată și orientată spre eludarea mecanismelor de identificare. Astfel, reglementarea furtului calificat prin mascare, deghizare sau travestire răspunde necesității de a diferenția între formele simple, eventual impulsive, ale sustragerii și acele modalități care relevă un plus de organizare și pericolozitate socială.

2.3. Repetarea comportamentului infracțional

De asemenea, un ultim motiv pentru care furtul, săvârșit în una dintre conjuncturile antemenționate este considerat mai grav, este reprezentat de probabilitatea ridicată a repetării comportamentului infractorului. Acesta este asigurat de îngreunarea pe care deghizarea, mascarea sau travestirea o produce procesului penal ceea ce îl poate determina să revină la aceleași practici, creând astfel un pericol social mai ridicat.

Împiedicarea desfășurării în condiții optime a procesului penal, ca o consecință a săvârșirii furtului în

² T. Manea, C.N Constantinescu-Mărunțel, H.Ș Tiugan, *Drept Penal. Partea Specială*, Ed. Hamangiu, 2022, București, p. 390.

această modalitate, ar putea atrage și o eventuală neîncredere în forța de coerciție a statului și în capacitatea acestuia de a trage la răspundere și de a pedepsi fenomenul infracțional.

3. Noțiunea de deghizare, mascare și travestire

Această variantă agravată se realizează prin îndeplinirea a cel puțin unuia dintre elementele anterior menționate, utilizate de către făptuitor în scopul împiedicării identificării sale de către autorități. Împrejurarea respectivă relevă un grad sporit de pericolozitate socială, întrucât autorul acționează în considerarea unui

avantaj strategic: pe de o parte, își creează convingerea că victima va manifesta o vigilență diminuată față de bunurile sale, ca urmare a aparenței induse chiar de acesta, iar pe de altă parte, dobândește un plus de îndrăzneală, fundamentat pe credința că disimularea identității îi va asigura impunitatea. Deși, în limbajul comun, diferențele dintre noțiunile analizate pot părea subtile, în plan juridic acestea dobândesc relevanță conceptuală și practică, impunând delimitări riguroase pentru a asigura o calificare corectă și precisă a faptei³.

Sintagma „a se masca” poate fi analizată dintr-o dublă perspectivă. În sens larg, aceasta desemnează orice modificare a înfățișării obișnuite a persoanei. În sens restrâns, noțiunea vizează situația în care făptuitorul își acoperă fața, integral sau parțial, prin utilizarea unui material textil ori a altor mijloace, precum pictarea feței cu vopsele, aplicarea unor desene realizate cu cărbune sau alte substanțe similare, având ca finalitate împiedicarea recunoașterii sale⁴.

În ceea ce privește sintagma „a se deghiza”, aceasta are un conținut mai amplu și mai complex decât mascarea, întrucât presupune modificarea înfățișării atât la nivel facial, cât și corporal. Deghizarea poate implica folosirea unor accesorii, articole vestimentare ori alte elemente care creează aparența unei anumite profesii, a unui defect fizic sau a unei vârste pe care persoana nu le posedă în realitate. Astfel, individul poate simula un anumit mod de deplasare, poate confecționa o cocoașă artificială sau poate purta o uniformă menită să inducă în eroare cu privire la exercitarea unei profesii, toate acestea având rolul de a ascunde identitatea reală⁵.

În ceea ce privește „travestirea”, aceasta constă în modificarea aparentă a identității sexuale a făptuitorului, în scopul îngreunării recunoașterii sale ulterior săvârșirii furtului. Din perspectiva

³ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ed. X, Ed. C.H. Beck, 2025, București, pp. 302-303.

⁴ G. Antoniu, V. Brutaru, C. Duvac, I. Ifrim, D.I., Lămășanu, I. Pascu, M. Safta, C. Sima, T. Toader, I. Vasii, *Explicațiile Noului Cod Penal*, Ed. Universul Juridic, Vol III, 2015-2016, București, p. 335.

⁵ *Ibidem*.

modalității de realizare, travestirea poate fi considerată o formă particulară a deghizării, întrucât se poate concretiza atât prin purtarea unor articole vestimentare specifice sexului opus, cât și prin modificarea vocii, a trăsăturilor exterioare sau a comportamentului, generând o aparență contrară identității reale a persoanei. Spre exemplu, poate constitui travestire situația unui bărbat îmbrăcat în femeie ori a unei persoane care își asumă aparența unui cerșetor sau a unei persoane infirmă, în vederea inducerii în eroare a celor din jur⁶.

4. Condiții de existență pentru a reține elementul circumstanțial agravant

Fiind la baza un furt simplu, dar săvârșit în împrejurări specifice, furtul calificat trebuie să îndeplinească pe de o parte condițiile de existență ale furtului în varianta tip, iar pe de altă parte trebuie să fie realizat cel puțin unul dintre elementele circumstanțiale, în ceea ce privește lucrarea noastră: mascarea, deghizarea sau travestirea.

4.1. Condițiile de existență ale furtului în varianta tip asimilate variantei agravate

Obiectul ocrotirii penale este același în ambele variante ale furtului, astfel obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale referitoare la posesia sau deținerea unui bun mobil aflat în patrimoniul unei persoane, iar obiectul material constă în respectivul bun mobil. Subiecții infracțiunii nu sunt circumstanțiați, fiind posibilă chiar și participația⁷. Totodată situația premisă coincide și ea în cazul ambelor variante de furt bazându-se pe stăpânirea de fapt a unui bun de către o persoană, alta decât cea care a comis infracțiunea.

Conținutul constitutiv ce privește atât latura obiectivă cât și pe cea subiectivă sunt comune ambelor variante ale infracțiunii. Astfel în privința laturii obiective, elementul material se realizează prin acțiunea de luare a bunului din stăpânirea posesorului sau detentorului și de trecere a acestuia într-o altă posesie, altfel spus, elementul material se întregește printr-o acțiune dublă: deposedare și împosedare⁸. Tot în privința laturii obiective analizăm și urmarea imediată ce constă în schimbarea stării de fapt a bunului prin crearea unei imposibilități a posesorului sau detentorului de a mai dispune de bun. Ca un ultim element al laturii obiective, amintim și legătura de cauzalitate dintre elementul material și urmarea imediată ce reiese din însăși materialitatea faptei, consecința acțiunii de deposedare și împosedare fiind, evident, ieșirea bunului din sfera de stăpânire a posesorului sau

⁶ *Ibidem*.

⁷ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ed. X, Ed. C.H. Beck, 2025, București, pp. 283-288.

⁸ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, R. Stănoiu, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, V. Roșca, *Explicațiile Teoretice ale Codului Penal Român. Partea Specială*, ed. II, Ed. Academiei Române, All Beck, Vol. III, 2003, București, pp. 447-448.

detentorului.⁹

În ceea ce privește latura subiectivă, vinovăția este prezentă în forma intenției directe calificată prin scopul însușirii pe nedrept a bunului, fiind totodată dezbătută în doctrină și posibilitatea acceptării unei intenții indirecte¹⁰.

4.2. Existența elementului circumstanțial mai grav

Pentru a fi incident furtul calificat comis de o persoană mascată, deghizată sau travestită, este necesar ca făptuitorul să se afle în cel puțin una din cele trei situații antemenționate, acestea fiind alternative în scopul calificării infracțiunii și nu cumulative. În toate cele trei cazuri scopul infractorului trebuie să se rezume la împiedicarea recunoașterii sale de către autorități.

În ceea ce privește mascarea infractorului, aceasta trebuie să se realizeze în scopul inducerii în eroare a organelor de urmărire penală sau chiar și în scopul profitării de o situație preexistentă. În cele mai multe cazuri mascarea în timpul furtului nu are o explicație care să o scoată din sfera ilicitului penal, așa cum o are travestirea, despre care vom discuta ulterior, însă practica ne-a scos la iveală câteva cazuri în care mascarea a fost pusă sub semnul întrebării în contextul furtului, punându-se problema dacă acesta poate sau nu fi calificat.

Una dintre situațiile ce au pus în dificultate instanțele a fost furtul săvârșit de către o persoană mascată în timpul pandemiei, atunci când portul măștii reprezenta o obligativitate, refuzul fiind pedepsit cu amenda contravențională.¹¹ S-a pus problema în practica din acea perioadă dacă purtarea măștii obligatorii are aptitudinea de a atrage pedepsirea mai gravă a furtului comis în aceste circumstanțe sau dacă nu se poate ține seama de un asemenea element circumstanțial deoarece infractorul era obligat la purtarea măștii. Înalta Curte de Casație și Justiție a clarificat problema ridicată de către instanțe, stabilind astfel că prin noțiunea de „persoană mascată” legiuitorul a urmărit sancționarea mai gravă a infractorului ce se folosește de ascunderea identității în scopul îngreunării identificării sale și a tragerii acestuia la răspundere¹². Astfel instanța supremă a subliniat că ascunderea fizionomiei făptuitorului, fie ea realizată și ca o consecință a îndeplinirii unei obligații

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ed. X, Ed. C.H. Beck, 2025, București, pp. 292-294

¹¹ ORDIN 30/1/2022 privind instituirea obligativității purtării măștii de protecție, a triajului epidemiologic și dezinfectarea obligatorie a mâinilor pentru prevenirea contaminării cu virusul SARS-CoV-2 pe durata stării de alertă (M.Of. 25 din 7 ianuarie 2022). <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/250313> (accesat la data de: 01.03.2026)

¹² I.C.C.J., Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, Decizia nr. 4/2022, (M.Of. nr. 335 din 5 aprilie 2022). <https://www.icci.ro/2022/04/07/decizia-nr-4-din-27-ianuarie-2022-2/> (accesat la data de: 01.03.2026).

stabilite prin lege, are aptitudinea de a atrage varianta agravată a infracțiunii de furt.¹³ Dacă însă masca respectivă nu ar fi împiedicat descoperirea fizionomiei făptuitorului, iar identificarea acestuia nu ar fi fost îngreunată, atunci furtul ar fi fost comis în varianta tip.

Tot în contextul mascării făptuitorului, se poate pune și problema furtului comis de către o persoană de origine musulmană care este ținută de credință, cultură sau convingerile personale să poarte hijab. În acest context ne putem întreba dacă o agravare a furtului comis în aceste circumstanțe ar încălca sau nu articolele 8 și 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care se referă la: dreptul la respectarea vieții private și de familie și libertatea de gândire, de conștiință și de religie. Până în prezent jurisprudența nu a rezolvat expres această dilemă însă am putea interpreta o eventuală soluție dintr-o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului sesizată în contextul adoptării unei legi în Franța ce interzicea acoperirea feței în locurile publice¹⁴. Astfel Curtea

a fost sesizată pe fondul atitudinii discriminatoare pe care statul a avut-o în contextul adoptării respectivei legi, susținându-se că este o măsură disproporționată și nejustificată. Cu toate că s-a constatat o ingerință a legii în exercitarea drepturilor reclamantei, Curtea a statuat că reglementarea nu încalcă articolele 8¹⁵ și 9¹⁶ din CEDO, astfel acoperirea feței în public chiar și a unei persoane de origine musulmană ar fi încălcat legea internă a Franței¹⁷. În acest context, am putea interpreta că furtul comis prin ascunderea feței cu un hijab ar putea fi considerat furt calificat, dacă respectivul văl ar avea aptitudinea să împiedice sau să îngreuneze identificarea făptuitorului. În susținerea acestei interpretări putem menționa din nou argumentarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, care a stabilit aptitudinea portului măștii medicale de a atrage varianta agravată a furtului în contextul pandemiei Covid-19. Astfel, putem susține că asemenea obligativității legale de a purta masca, și portul de hijab (sau alte văluri asemănătoare ce ar împiedica identificarea făptuitorului) ar putea crea un context favorabil și totodată mai periculos pentru a se comite infracțiunea de furt. Așadar, ținându-se cont că intenția legiuitorului a fost să pedepsească mai aspru furtul comis de către persoanele care cu rea-

¹³ V. Cioclei, *Furtul: cu și fără mască*. „https://www.bizlawyer.ro/mobile/stiri/interviuri-opinii/furtul-cu-masca-si-fara-masca-1?fbclid=IwAR25Kpj5WDIUbgcWS7_BghcBX26Veww_vYClqgxFxO0i9eV6H_O9xSyNEXw” (accesat la data de: 01.02.2026).

¹⁴ LOI n° 2010-1192 du 11 octobre 2010 interdisant la dissimulation du visage dans l'espace public <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000022911670> (accesat la data de: 01.03.2026).

¹⁵ 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.
2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.

¹⁶ 1. Orice persoană are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerile, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.
2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății, a moralei publice, a drepturilor și a libertăților altora.

¹⁷ C.E.D.O. S.A.S c. Franței, Decizia din 1 iulie 2014, 43835/11 <https://hudoc.echr.coe.int> (accesat la data de: 01.03.2026).

credință se maschează pentru a facilita realizarea activității infracționale, sau prin profitarea de o situație preexistentă (exemplu: portul măștii obligatorii sau portul hijabului cu pretextul manifestării religioase), am putea considera că în anumite circumstanțe furtul comis de către o persoană care își acoperă fața cu un văl în scop religios, ar putea întruni elementele constitutive ale infracțiunii de furt calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată sau travestită.

Travestirea este elementul ce pune cele mai multe probleme în contextul furtului comis în aceste circumstanțe, deoarece în aparență se poate presupune existența unei discriminări pe baza orientării sexuale și totodată a unei practici neconstituționale, lucru ce a fost des criticat de doctrină¹⁸. În esență însă, pedepsirea mai gravă a furtului comis în aceste circumstanțe nu urmărește tragerea la răspundere a unei minorități sexuale în scopul discriminării, ci urmărește comportamentul infracțional prin care făptuitorul se folosește de schimbarea identității sexuale pentru a comite furtul. În acest sens, nu se poate pune problema existenței unui furt calificat de către o persoană travestită dacă făptuitorul se identifică cu sexul opus, iar societatea îi recunoaște această identitate sexuală. Prin pedepsirea mai gravă a furtului comis de o persoană travestită, legiuitorul a urmărit să tragă la răspundere comportamentul deviant al individului care, folosindu-se de o falsă identitate sexuală intenționează să îi inducă în eroare pe cei din jur. Așadar, travestirea reprezintă o circumstanță ce agravează răspunderea făptuitorului care sustrage un bun de la o altă persoană, doar în măsura în care prin această practică este îngreunată aflarea adevăratei identități sau atunci când se urmărește inducerea în eroare a persoanelor din jur, cu precădere a organelor de urmărire penală.

În ceea ce privește elementul circumstanțial agravant constând în săvârșirea furtului de către o persoană mascată sau deghizată, se poate observa particularitatea acesteia în raport cu celelalte modalități de calificare a infracțiunii. Spre deosebire de unele variante agravate precum: săvârșirea faptei prin efracție, escaladarea, scoaterea din funcțiune a sistemului de alarmă ori prin folosirea fără drept a unei chei adevărate sau a unei chei mincinoase, situații în care mijlocul utilizat contribuie în mod direct la realizarea elementului material al laturii obiective, facilitând pătrunderea în spațiul protejat și implicit, depozitarea victimei, mascarea sau deghizarea nu reprezintă un mijloc de acces la bun, ci un mijloc de protecție post factum a autorului. Astfel, în cazul acestei variante agravate, mijlocul utilizat nu este orientat în principal spre înlesnirea luării bunului, ci spre asigurarea scăpării făptuitorului și diminuarea riscului identificării ulterioare de către organele judiciare ori de către persoana vătămată. Finalitatea urmărită este aceea de a crea o dificultate suplimentară în procesul de descoperire a autorului, prin împiedicarea recunoașterii sale. Această diferențiere evidențiază faptul că, deși mascarea nu contribuie nemijlocit la realizarea acțiunii de luare, legiuitorul a apreciat că pericolul social sporit derivă din premeditarea conduitei și din intenția explicită de a eluda răspunderea penală, ceea ce justifică tratamentul sancționator mai grav. De altfel, analiza practicii

¹⁸ S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept Penal. Partea Specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Ed. Universul juridic, 2020, Cluj-Napoca, p. 46.

judiciare relevă că, în majoritatea situațiilor, această variantă agravată este reținută cumulativ cu alte modalități de calificare a furtului. În acest sens este relevantă, Hotărârea nr. 2128/2025 din 03.12.2025 pronunțată de Judecătoria Pitești¹⁹, prin care s-a constatat că fapta inculpatului de pătrundere fără drept în incinta restaurantului Kells, noaptea, prin escaladarea peretelui exterior și accesarea unui geam rabatat, având fața acoperită cu o eșarfă și purtând mănuși, în scopul sustragerii de bani, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de furt calificat săvârșit în timpul nopții, prin escaladare și de către o persoană mascată.

Comparativ cu practica judiciară referitoare la infracțiunea de furt calificat săvârșit prin mascare sau deghizare, travestirea ca element circumstanțial agravant este mai puțin întâlnită în jurisprudență, fără a fi însă absentă. Aceasta se deosebește de celelalte două modalități alternative în ceea ce privește realizarea elementului material al infracțiunii. Spre deosebire de mascarea sau deghizarea, a căror finalitate principală este protejarea făptuitorului împotriva depistării, travestirea urmărește în principal facilitarea săvârșirii infracțiunii și crearea condițiilor pentru sustragerea bunului. În acest sens, se poate avea în vedere Hotărârea nr. 439/2025 a Curții de Apel București²⁰, prin care s-a reținut că pătrunderea în locuințele persoanelor vătămate cu scopul de a sustrage bunurile acestora, sub pretextul oferirii de servicii sexuale, utilizând machiaj și îmbrăcăminte feminină, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de furt calificat.

5. Elemente de drept comparat

5.1. Legislația franceză

Asemenea legislației române și legislația franceză reglementează pedepsirea mai aspră a persoanelor ce comit infracțiunea de furt prin disimularea identității. Codul penal francez prevede la articolul 311-3 furtul în varianta tip: „*Le vol est puni de trois ans d'emprisonnement et de 45 000 euros d'amende.*”, iar la articolul 311-4 sunt prezentate variantele agravate ale infracțiunii, fiind menționată o pedeapsă mai aspră pentru comiterea lor.

Asemănarea dintre cele două sisteme nu constă doar în existența formală a elementului circumstanțial agravant, ci în fundamentul ei. În ambele ordini juridice, legiuitorul a avut în vedere reprimarea unei conduite caracterizate prin premeditare și consolidarea rezoluției infracționale. Mascarea sau deghizarea nu reprezintă un simplu element exterior al faptei, ci un indiciu al unei strategii infracționale menite să împiedice activitatea organelor judiciare și să reducă riscul de

¹⁹ Judecătoria Pitești, secția penală, hotărârea nr. 2128/2025 din 03.12.2025 - <https://www.rejust.ro/juris/3g4e93497> (accesat la data de: 04.03.2026).

²⁰ C.A. București, secția penală, hotărârea nr. 439/2025 din 26.03.2025 - <https://www.rejust.ro/juris/626d53497> (accesat la data de: 04.03.2026).

identificare. Prin urmare, agravarea nu este justificată de simpla acoperire fizică a feței, ci de scopul funcțional al acesteia anume acela de a facilita comiterea infracțiunii și de a împiedica mecanismele de descoperire și sancționare a autorului. Ambele sisteme de drept sancționează mai sever acele modalități de săvârșire care relevă un grad superior de organizare și o voință infracțională consolidată, susceptibilă să afecteze nu doar patrimoniul victimei, ci și buna funcționare a actului de justiție și încrederea publică în ordinea de drept.

În pofida asemănării legislative, între dreptul român și dreptul francez se remarcă și diferențe semnificative subaspectul tehnicii normative utilizate pentru reglementarea variantei agravate a furtului. În dreptul penal român, art. 229 C. pen. utilizează o formulare mai largă și mai descriptivă, făcând trimitere la ipoteza în care furtul este săvârșit de o persoană „mascată, deghizată sau travestită”. Această triplă enumerare indică voința legiuitorului de a acoperi o varietate de modalități prin care autorul își poate altera înfățișarea ori identitatea aparentă. Termenii „mascare”, „deghizare” și „travestire” sugerează nu doar simpla acoperire a feței, ci orice modificare a aspectului exterior aptă să împiedice recunoașterea persoanei, inclusiv schimbarea vestimentației, a trăsăturilor sau asumarea unei identități. În schimb, dreptul francez adoptă o formulare mai tehnică și mai concentrată, limitând varianta agravată la ipoteza disimulării voluntare a feței. Astfel, potrivit art. 311-4 din Code pénal: *„Le vol est puni de cinq ans d'emprisonnement et de 75 000 euros d'amende : 10. Lorsqu'il est commis par une personne dissimulant volontairement en tout ou partie son visage afin de ne pas être identifiée.”* Din această redactare rezultă pe de o parte că accentul este pus exclusiv pe disimularea feței (*en tout ou partie son visage*), iar pe de altă parte că legiuitorul consacră expres finalitatea urmărită (*afin de ne pas être identifiée*).

Prin urmare, dacă în dreptul român accentul cade pe modalitatea de realizare (mascare, deghizare sau travestire), în dreptul francez accentul este plasat pe efectul și scopul concret al conduitei (ascunderea feței pentru a evita identificarea). Diferența reflectă două tehnici legislative distincte, astfel modelul român utilizează o enumerare calificativă, lăsând instanței o marjă mai largă de interpretare a noțiunii de deghizare, pe când modelul francez formulează explicit condiția, restrângând sfera variantei agravate la situațiile în care există o disimulare voluntară a feței în scopul sustragerii de la identificare. În consecință, dreptul român oferă o sferă potențial mai extinsă de aplicare, în timp ce dreptul francez adoptă o formulare mai precisă, centrată pe disimularea fizionomiei și pe finalitatea explicită a evitării identificării.

5.2. Legislația italiană

În comparație cu reglementarea din dreptul penal român, soluția consacrată de Codul penal italian evidențiază o diferență semnificativă de accent normativ în materia agravării furtului. Astfel potrivit

punctului 5 al articolului 625²¹ agravanta intervine fie în ipoteza pluralității de făptuitori, fie atunci când autorul este simulează calitatea de funcționar public ori de persoană însărcinată cu un serviciu public. Deși termenul „travisata” poate sugera ideea de deghizare, interpretarea textului arată că legiuitorul italian nu pune accentul pe simpla schimbare a înfățișării fizice, în sine, ci pe utilizarea acesteia în corelație cu simularea unei calități oficiale²². Elementul central al agravantei nu este ascunderea identității pentru a evita recunoașterea, ci exploatarea încrederii publice asociate autorității statului.

Spre deosebire de Codul penal român, care incriminează distinct furtul săvârșit de o persoană „mascată, deghizată sau travestită”, indiferent de asumarea unei calități oficiale, reglementarea italiană condiționează relevanța travestirii de asocierea acesteia cu aparența unei funcții publice. Astfel, în dreptul român, accentul cade pe evitarea identificării și pe pericolozitatea derivată din ascunderea identității, în timp ce în dreptul italian accentul este plasat pe simularea autorității și pe potențialul de inducere în eroare a victimei prin invocarea unei calități oficiale inexistente. Astfel, dacă sistemul român sancționează cu precădere conduita orientată spre eludarea mecanismelor de identificare și tragere la răspundere, sistemul italian vizează, în principal, protejarea încrederii publice în autoritatea statului și prevenirea abuzului de aparență oficială.

5.3. Legislația spaniolă

O diferență notabilă între dreptul penal român și cel spaniol privește poziționarea normativă a deghizării în structura agravării furtului. În dreptul român, mascarea, deghizarea sau travestirea sunt prevăzute expres ca modalități ce determină calificarea furtului, fiind integrate în chiar conținutul normei speciale referitoare la furtul calificat. Prin urmare, simpla constatare a existenței acestei modalități în momentul comiterii faptei atrage aplicarea unei forme agravante distincte, fără a fi necesară raportarea la o circumstanță generală.

În schimb, în dreptul spaniol, deghizarea nu apare printre ipotezele speciale de „*hurto agravado*” reglementate în art. 235 din codul penal spaniol.

Legiuitorul spaniol a optat pentru o soluție diferită, consacrand deghizarea ca circumstanță agravantă cu caracter general în pct.2 art. 22, potrivit căruia constituie agravare comiterea faptei prin deghizare²³. În această configurație normativă, relevanța deghizării nu este limitată la infracțiunile

²¹ La pena per il fatto previsto dall'articolo 624 e' della reclusione da uno a sei anni e della multa da lire mille a diecimila: 5. se il fatto è commesso da tre o più persone, ovvero anche da una sola, che sia travisata o simuli la qualità di pubblico ufficiale o d'incaricato di un pubblico servizio.

²² <https://avvocatimonza.com/delitto-furto-previsto-dal-codice-penale/> (accesat la data de: 01.03.2026)

²³ Son circunstancias agravantes: Ejecutar el hecho mediante disfraz, con abuso de superioridad o aprovechando las circunstancias de lugar, tiempo o auxilio de otras personas que debiliten la defensa del ofendido o faciliten la impunidad del delincuente

contra patrimoniului, ci se extinde asupra oricărei fapte penale, cu condiția ca aceasta să faciliteze impunitatea sau să reducă posibilitatea de apărare a victimei²⁴. Deghizarea devine astfel circumstanță agravantă, nu o trăsătură calificativă proprie furtului. Comparativ, se poate observa că în dreptul român elementul circumstanțial agravant al deghezării este individualizat la nivelul infracțiunii de furt, în timp ce în dreptul spaniol deghezarea este integrată în cadrul mecanismului general de agravare. În consecință, în România deghezarea produce automat efectul calificării speciale a furtului, pe când în Spania aceasta funcționează ca factor de individualizare judiciară, aplicabil în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei.

6. Aspecte criminologice

Pentru a putea contura profilul persoanelor care ajung să săvârșească infracțiunea analizată în această lucrare, este necesară o trecere în revistă a unor aspecte de natură criminologică, mai exact a teoriilor etiologice moderne, care susțin ideea că fenomenul criminal se întemeiază pe baza mai multor factori, și anume: biologici, sociali și morali, care au dat naștere la trei categorii de teorii (teoria psiho-biologică, teoria psiho-socială, teoria psiho-morală), toate, însă având ca punct comun factorul psihologic.

Prima categorie de teorii, cea psiho-biologică²⁵, este fundamentată pe ideea că fenomenul criminal are o bază biologică, iar toți ceilalți factori au doar o influență indirectă asupra lui. Plecând de la această idee, au fost conturate mai multe sub teorii, printre care teoria bio-tipologică²⁶. Potrivit acestei teorii există o legătură între activitatea criminală și biotip, care se poate stabili în funcție de caracteristicile corpului persoanei în cauză.

Astfel, Ernest Kretschmer, un psihiatru german, a evidențiat o legătură strânsă între anumite trăsături morfologice ale persoanelor și anumite tulburări psihice, rezultând patru categorii de indivizi, care se evidențiază printr-o structură tip, care îi face mai predispuși spre comiterea unor infracțiuni. Tipurile de indivizi menționate anterior sunt: tipul picnomorf, tipul leptomorf, tipul atletomorf și tipul displastic²⁷. În cadrul analizei temei noastre, ne vom centraliza atenția pe tipul leptomorf, fiind cel care are o înclinație spre a comite infracțiuni contra patrimoniului, având și o conformație fizică specifică, și anume persoane mai înalte, slabe, cu o față mai alungită, care se adaptează foarte greu într-un mediu social, fiind foarte timizi, deși au o inteligență destul de

²⁴ <https://www.poderjudicial.es/cgpi/en/Judiciary/Pressroom/News-archive/El-Tribunal-Supremo-confirma-la-condena-con-agravante-de-disfraz-a-un-hombre-que-utilizo-una-mascarilla-sanitaria-y-un-gorro-en-un-atraco> (accesat la data de: 01.03.2026)

²⁵ V. Cioclei, *Manual de Criminologie*, ed. IX, Ed. C.H. Beck, 2021, București, p. 104.

²⁶ *Ibidem*, pp. 104-105.

²⁷ *Ibidem*.

dezvoltată. Aceste mențiuni nu exclud însă situația comiterii de infracțiuni de către persoane care nu se încadrează în tiparul subliniat anterior, acesta arătând doar o predispoziție mult mai mare a acestor indivizi de a le săvârși.

O altă sub-teorie este cea a inadaptării bio-psihe²⁸, formulată de Olof Kinberg, care afirma că omul este atât o ființă biologică, cât și socială și psihologică, care are posibilitatea de a-și schimba reacțiile atât în funcție de aspectele fizice, cât și în funcție de factorii psihologici și sociali. Astfel, dacă individul nu reușește să se adapteze la cerințele mediului se ajunge la o necorelare între organismul persoanei și mediul înconjurător, care se manifestă sub forma încălcării legilor.

După mai multe cercetări făcute cu scopul de a stabili legătura dintre comportamentul criminal și structura biologică a indivizilor s-a ajuns și la teoria genetică. Aceasta pleacă de la analiza fundamentelor biologice, gena, compusă din ADN (substanța prin care este transportată informația genetică) și cromozomul (structura din interiorul celulei cu ADN). În mod normal, cariotipul uman este alcătuit din 46 de cromozomi, grupați în 23 de perechi, dintre care o pereche este cea care asigură reproducerea, tocmai din acest motiv, formula genetică femeiască este de 46 XX, iar cea bărbătească este 46 XY. Cu timpul, însă, au fost descoperite și anumite anomalii cromozomiale, despre care s-au susținut că ar avea legătură cu influențarea comportamentului criminal. Analizând una dintre aceste anomalii cromozomiale, cea care are formula 47 XXY, observăm că aceste persoane, la fel ca în cazul tipului leptomorf, au o înclinație mai mare pentru a comite infracțiuni împotriva patrimoniului, prezentând următoarele caracteristici: indivizii slabi, înalți, cu foarte puțin păr facial, spre deloc, care în preajma pubertății suferă de o creștere excesivă a glandelor mamare, în opoziție cu testiculele, care rămân subdezvoltate. Se poate observa, în urma studiilor efectuate, că numărul persoanelor care suferă de această afecțiune și comit infracțiuni este între cinci și zece ori mai mare, decât persoanele care săvârșesc o infracțiune, fără a avea acest sindrom²⁹.

În ceea ce privește teoriile psiho-sociale³⁰, acestea au încercat să analizeze ce îi determină pe anumiți indivizi să comită fapte penale, precum și de ce majoritatea persoanelor este capabilă să respecte legile, fără a săvârși fapte penale.

Pentru a găsi un răspuns la prima întrebare, Sutherland a evidențiat ideea învățării comportamentului criminal, prin contactul cu alte persoane, într-un cerc cât mai restrâns, nefiind suficient doar să imiți un comportament observat la altcineva „cei care devin criminali o fac pentru că sunt în contact cu modele criminale și nu au sub ochi modele noncriminale”. Totodată, se menționează că la baza comportamentului criminal stau anumite nevoi, însă acest comportament nu

²⁸ *Ibidem*, pp. 105-107.

²⁹ *Ibidem*, pp. 109 – 112.

³⁰ *Ibidem*, pp. 112-114.

se poate justifica prin acestea, întrucât, în cazul furtului, de exemplu, când analizăm motivul, cauza pentru care un individ a sustras un bun, nu trebuie să ne raportăm la faptul că nu avea posibilități materiale suficiente, ci la motivele care l-au împins să dorească obținerea unor beneficii, în mod ilegal.

Tot în cadrul teoriei psiho-sociale³¹, regăsim și teoria angajamentului, care se referă la faptul că indivizii nu se abat de la lege pentru a nu pierde anumite avantaje pe care le au, de unde putem deduce, per a contrario, că persoanele care, dimpotrivă, săvârșesc infracțiuni, nu dețin avantaje sociale, și dacă dețin, sunt atât de ne semnificative, încât consideră că nu au ce pierde. Ulterior au fost introduse, pe lângă cele amintite anterior, și anumite tehnici de neutralizare, reprezentând, practic justificarea pe care și-o induc autorii infracțiunilor, pentru a le săvârși în continuare. Cea mai des întâlnită tehnică în cazul furtului este cea prin care individul își creează iluzia că doar împrumută bunul furat, acesta nesocotind existența prejudiciului comis prin infracțiune³².

Concluzii

Coroborând aspectele teoretice și practice analizate, putem concluziona că furtul calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată sau travestită este sancționat mai sever întrucât disimularea identității autorului relevă un grad sporit de pericol social și o probabilitate mai mare a rezoluției infracționale. Mascarea ori alterarea aparenței fizice denotă o premeditare evidentă, orientată atât spre facilitarea comiterii faptei, cât și spre îngreunarea identificării și tragerii la răspundere penală a făptuitorului. Această conduită amplifică starea de insecuritate a victimei și afectează ordinea publică, justificând opțiunea legiuitorului pentru agravarea tratamentului sancționator.

Totodată, se constată că jurisprudența națională în această materie nu este deosebit de amplă sub aspectul furturilor săvârșite de persoanele travestite, astfel de ipoteze fiind rar întâlnite în practică. În schimb, cazurile frecvent reținute de instanțe vizează furturile comise de persoane mascate sau deghizate, aceste modalități reprezentând formele predominante de disimulare analizate în practica judiciară. De asemenea, analiza conceptului evidențiază atât coordonatele reglementării din dreptul intern, cât și repere relevante de drept comparat, aspect ce confirmă necesitatea și actualitatea unei asemenea incriminări, precum și importanța armonizării soluțiilor legislative în contextul european.

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem.*

În același timp, având în vedere incidența unor situații mai sensibile, precum manifestările exterioare ale identității religioase, se poate aprecia că ar fi utilă conturarea, la nivelul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, a unor repere mai clare și coerente, menite să asigure un just echilibru între exigențele ordinii publice și respectarea principiului nediscriminării și a libertății religioase, în special în contexte ce privesc comunitatea musulmană.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. G. Antoniu, V. Brutaru, C. Duvac, I. Ifrim, D.I., Lămășanu, I. Pascu, M.Safta, C. Sima, T. Toader, I. Vasiu, *Explicațiile Noului Cod Penal*, Ed. Universul Juridic, Vol III, 2015-2016, București.
2. S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept Penal. Partea Specială. Infrațiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Ed. Universul juridic, 2020, Cluj-Napoca.
3. T. Manea, C.N Constantinescu-Mărunțel, H.Ș Tiugan, *Drept Penal. Partea Specială*, Ed. Hamangiu, 2022, București.
4. V. Cioclei, *Drept penal. Partea speciala I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului.*, ed. X, Ed. Hamangiu, 2025, București.
5. V. Cioclei, *Manual de Criminologie*, ed. IX, Ed. C.H. Beck, 2021, București.
6. V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, R. Stănoiu, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, V. Roșca, *Explicațiile Teoretice ale Codului Penal Român. Partea Specială*, ed. II, Ed. Academiei Române, All Beck, Vol. III, 2003, București.
7. G. Bodoroncea, V. Cioclei, I. Kuglay, L.-V. Lefterache, T. Manea-Săbău, I. Nedelcu, D. Nițu, F. Streteanu, A.-R.-Trandafir, F.-M. Vasile, G. Zlati, *Codul Penal. Comentariu pe articole*, ed. IV, Ed. C.H. Beck, 2026, București.

Resurse digitale:

1. G.C. Ioan, *Furtul calificat săvârșit de o persoană mascată, deghizată sau travestită, în contextul obligației de purtare a măștii în spații închise*. - https://www.penalmente.eu/2020/06/22/furt-calificat-masca/#_ftnref12 accesat la data de: 01.03.2026
2. V. Cioclei, *Furtul: cu sau fără mască*. - https://www.bizlawyer.ro/mobile/stiri/interviuri-opinii/furtul-cu-masca-si-fara-masca-1?fbclid=IwAR25Kpj5WDIUbgcWS7_BghcBX26Vewv_vYClqgxFxO0i9eV6H_O9xSyNEXw
3. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din data de 1 iulie 2014 în cauza S.A.S c. Franței,

- cererea 43835/11 - <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-153550%22%5D%7D> accesat la data de: 01.03.2026
4. Decizia I.C.C.J. nr. 4/2022, privind dezlegarea unor chestiuni de drept
<https://www.iccj.ro/2022/04/07/decizia-nr-4-din-27-ianuarie-2022-2/> accesat la data de: 01.03.2026
 5. <https://avvocatomonza.com/delitto-furto-previsto-dal-codice-penale/> accesat la data de: 01.03.2026
 6. <https://www.poderjudicial.es/cgpi/en/Judiciary/Pressroom/News-archive/El-Tribunal-Supremo-confirma-la-condena-con-agravante-de-disfraz-a-un-hombre-que-utilizo-una-mascarilla-sanitaria-y-un-gorro-en-un-atraco> accesat la data de: 01.03.2026
 7. Judecătoria Pitești, secția penală, hotărârea nr. 2128/2025 din 03.12.2025 -
<https://www.rejust.ro/juris/3g4e93497> accesat la data de: 04.03.2026
 8. C.A. București, secția penală, hotărârea nr. 439/2025 din 26.03.2025 -
<https://www.rejust.ro/juris/626d53497> accesat la data de: 04.03.2026

Minor? Sau doar un infractor?

Minor? Or just a criminal?

Mineur? Ou simple criminel?

Alexandros VELISARIS – anul III, grupa 315, IF

coordonator: prof. univ. dr. Lavinia-Valeria LEFTERACHE

Rezumat: În prezenta lucrare urmează a se discuta despre evoluția Răspunderii penale a minorilor, despre elementele de reglementare actuale, împreună cu deficiențele de ordin practic care pot duce la blocarea scopului de reintegrare a minorilor în societate în urma săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală. Spre finalul lucrării, sunt prezentate anumite critici privind proiectul de lege care se dorește a modifica vârsta de răspundere penală a minorilor. Lucrarea urmând a trata și anumite aspecte procesuale împreună cu proba discernământului, esențială în răspunderea penală a minorilor.

Cuvinte-cheie: Răspunderea penală a minorilor, Deficiențe practice, Discernământ, Reintegrare socială

Abstract: This paper will discuss the evolution of the Criminal Liability of Minors, the current regulatory elements, along with the practical deficiencies that may lead to blocking the goal of reintegration of minors into society following the commission of certain acts provided for by the criminal law. Towards the end of the paper, certain criticisms are presented regarding the draft law that seeks to modify the age of criminal liability of minors. The paper will also deal with certain procedural aspects together with the proof of discernment, essential in the criminal liability of minors.

Keywords: Criminal liability of minors, Practical deficiencies, Discernment, Social reintegration

Résumé: Ce document examine l'évolution de la responsabilité pénale des mineurs, le cadre réglementaire actuel, ainsi que les lacunes pratiques susceptibles d'entraver la réinsertion sociale des mineurs ayant commis certains actes prévus par le droit pénal. Il présente également des critiques à l'égard du projet de loi visant à modifier l'âge de la responsabilité pénale des mineurs. Enfin, il aborde certains aspects procéduraux, notamment la preuve de la discernement, élément essentiel en matière de responsabilité pénale des mineurs.

Mots-clé : Responsabilité pénale des mineurs, difficultés pratiques, discernement, réinsertion sociale

1. Introducere

Având în vedere atenția îndreptată în ultima vreme asupra instituției răspunderii penale a minorilor, atât a legiuitorului cât și a societății, consider că această lucrare își găsește un interes crescut în rândul persoanelor interesate atât de partea legală a sistemului sancționator al minorilor, dar și a unor elemente pragmatice din practică, deoarece, deși legea pare simplă în ceea ce îi privește aplicarea uneori, în realitate prezintă deficiențe de ordin administrativ și practic care pun în pericol chiar esența și scopul măsurilor care pot fi aplicate. Atenția crescută asupra minorilor nu este datorată totuși doar unor spețe mediatizate care par a se înmulți, dar interesant de observat este că numai după respectivele mediatizări suntem în prezența unei reacții a legiuitorului, aspecte care vor fi prezentate spre finalul lucrării.

2. Scurt istoric al instituției răspunderii penale a minorilor

2.1. În privința istoricului instituției răspunderii penale a minorilor se remarcă preocuparea legiuitorului pentru reglementarea răspunderii penale a minorilor, dar oare este vorba doar de un interes formal sau suntem în prezența unei adevărate evoluții legislative care tinde spre o reglementare potrivită categoriei speciale a societății cărei i se adresează această instituție de drept penal, reprezentată de către minori? Ei bine, rămâne de văzut după o scurtă analiză a evoluției

acestei instituții în codurile penale de la 1864 până în prezent. Datorită formatului prezentei lucrări, care se cere a fi destul de scurt, urmează ca diferitele reglementări anterioare să fie prezentate cât mai succint posibil raportat la principalele obiective de interes.

2.2. În codul penal de la 1864, pragul vârstei de răspundere penală este de 8 ani, dar în ceea ce privește minorii între 8-15 ani și 15-20 nu se discuta despre discernământ și despre priceperea în acțiune, ca element de culpabilitate, curios este că art. 63 C. pen 1864 prevede aceleași efecte pentru ambele categorii de minori. Minoritatea influența limitele sau natura sancțiunii (neputându-se aplica anumite sancțiuni minorilor), iar acestea se raportau la sancțiunile persoanelor majore.

2.3. Codul penal de la 1936 vine cu anumite elemente de noutate. Așadar, se abandonează o parte din soluțiile tradiționale iar pragul de vârstă al răspunderii urcă la 14 ani și majoratul coboară la 19 ani. Încă un element de noutate îl reprezintă natura juridică a minorității ca și cauză de neimputabilitate și cauză atenuantă legală. Tot un element de noutate este natura sancțiunilor pentru minorii care răspundeau penal, cărora de acum li se vor aplica măsuri de siguranță sau pedepse. Codul de la 1936 definește în art. 138 ca fiind minor cel cu vârsta de până la 19 ani, copil pe cel cu vârsta de până la 14 și adolescent pe cel cu vârsta între 14-19 ani. Totuși măsurile aplicate minorilor puteau dura până la vârsta de 21 de ani.

Încă un element de noutate, poate cel mai important, îl reprezintă introducerea măsurilor educative, care se aplicau potrivit C. pen. 1936 minorului care nu răspunde penal, care erau următoarele: încredințarea familiei (se atrăgea atenția în vederea unei supravegheri deosebite), încredințarea unei rude apropiate (doar pentru minorul de până la 14 ani), încredințarea unei persoane onorabile și încredințarea minorului către institutul de educație corectivă.¹ Aceste măsuri punând bazele măsurilor de plasament de astăzi.

2.4. Codul penal de la 1968, preia o parte din reglementările anterioare. Astfel minorul răspunde penal între 14-18 ani, vârsta de majorat fiind coborâtă. În ceea ce privește natura juridică, minoritatea devine cauză care înlătură caracterul penal al faptei, reprezintă cauză de atenuare a pedepsei și un regim juridic distinct. În privința sancțiunilor, minorilor care răspund penal li se aplică măsuri educative și pedepse raportate la pedepsele majorilor. Apar pragurile de astăzi de 14-16 ani, respectiv 16-18 ani, condiționate de existența discernământului, prezumția relativă de lipsă a discernământului între 14-16, respectiv prezumția relativă de existență a discernământului pentru vârsta între 16-18 ani. Măsurile educative acum intervin pentru minorul care răspunde penal și sunt: mustrarea, libertatea supravegheată, internarea într-un centru de reeducarea și internarea într-un institut medical-educativ.

¹ Lavinia Valeria Lefterache, George Cristian Ioan, Ștefana Sorohan, Marius-Georgel Sima, *Justiția Penală în cazul minorilor*, Editura Hamangiu 2021, p. 94

2.5. Prin Decretul nr. 218/1977 privind unele măsuri tranzitorii referitoare la sancționarea și reeducarea prin muncă a unor persoane care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, se renunță la caracterul sancționator mixt al codului 1968 și se vor aplica de acum numai măsuri educative minorilor care răspund penal.

2.6. Prin Legea nr. 301/2004 privind Codul penal, pare că s-a urmărit reîntoarcerea la principiile care au stat la baza codului 1968, răspundere penală între 14-18 ani, natură juridică de cauză de neimputabilitate, cauză de atenuare, regim juridic distinct și reintroducerea sistemului sancționator mixt. Această lege nu a intrat în vigoare.

În toată această perioadă în ceea ce privește minorii care nu răspund penal legiuitorul a dovedit un eșec lamentabil de reglementare, deoarece atât Legea nr. 3/1970 privind regimul ocrotirii unor minori , cât și O.U.G. nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate, au reglementat măsuri educative pentru minorii care nu răspundeau penal, în condițiile în care codul de la 1968 aplica măsurile educative reglementate de acesta în baza răspunderii penale.

2.7. Potrivit D.C.C.R nr. 47/1999, s-a statuat că în baza art. 45 alin (1) C. R. aplicarea unor măsuri educative pentru săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală săvârșite de minorii care nu răspund penal este neconstituțională. Așadar în toată perioada respectivă, și până în 2004 minorilor care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală și care nu răspund penal nu li s-au mai aplicat niciun fel de măsură. În fine, prin Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, s-au instituit ca măsuri pentru minorul care nu răspunde penal supravegherea specializată ori plasamentul minorului în familia extinsă sau într-o familie substitutivă, dar și plasamentul într-un serviciu de tip rezidențial.

2.8. Toată această evoluție legislativă a instituției răspunderii penale a minorilor a dovedit mai degrabă ineficiența legiuitorului în privința acestei instituții de drept penal din multiple motive, pe lângă faptul că se dovedește o preluare a instituțiilor vechi, inadaptate evoluției societății, prin anumite reglementări, mai mult, pare că de-a lungul timpului nici legiuitorul nu a fost hotărât cum ar trebui sancționați minorii pentru faptele prevazute de legea penală, dar aminte prin ce tipuri de sancțiuni. Pare că, din interesul acordat răspunderii penale a minorilor, legiuitorul a creat și mai multe probleme.

Pe lângă fluctuațiile legislative legiuitorul nu pare a fi fost preocupat în trecut de prevenția criminalității și delincvenței juvenile, ci doar asupra modului de a sancționa minorii, ignorând factorii care au dus la comiterea faptelor de către aceștia, mascând acest dezinteres pentru prevenție sub paravanul interesului asupra răspunderii și sancționării penale a minorilor, ceea ce se întâmplă și în prezent prin ignorarea tuturor deficiențelor de ordin practic și administrativ ale actualului sistem de răspundere penală a minorilor. Pe deasupra, pe lângă dezinteresul asupra prevenției și problemelor

de ordin practic ale măsurilor educative din prezent, legiuitorul pare că se gândește că nu este suficient, având depus la senat un nou proiect de lege menit a sancționa și mai dur minorii, coborând vârsta de răspundere penală, creând încă o aparență a interesului acordat minorilor, desigur doar asupra sancționării, aspecte care vor fi tratate în secțiunile următoare.

3. Aspecte actuale în privința răspunderii penale a minorilor

3.1. Aspecte generale din reglementarea actuală

Actuala reglementare a răspunderii penale a minorilor tinde spre anumite obiective utile în vederea reabilitării și resocializării minorilor, dar prezintă și anumite deficiențe de ordin practic care urmează a fi prezentate.

În prezent, potrivit art. 113 C. pen. minorul cu vârsta de până la 14 ani nu răspunde penal, minorul cu vârsta între 14-16 ani răspunde penal existând o prezumție relativă a lipsei de discernământ (fiind în sarcina organelor de urmărire penală să o răstoarne), iar pentru minorul de peste 16 ani operează prezumția relativă a prezenței discernământului. Potrivit art. 114 alin. (1) C. pen. înțelegem că minorul în sensul legii penale este cel care nu a împlinit vârsta de 18 ani. Așadar în ipoteza în care avem un minor care nu a împlinit vârsta de 14 ani sau unul de până la 16 ani căruia nu i s-a probat discernământul, potrivit art. 27 C. pen., cauza urmează a fi clasată potrivit art. 314 alin. (1) lit. a) C. proc. pen., coroborat cu art. 16 alin. (1) lit. d) C. proc. pen., ori achitare inculpatului potrivit art. 396 alin. (5) C. proc. pen., coroborat cu art. 16 alin. (1) lit. d) C. proc. pen., constatându-se cauza de neimputabilitate de la art. 27 C. pen., coroborat cu art. 113 C. pen.

Pe lângă natura juridică a minorității de cauză de neimputabilitate, minoritatea determină și un regim sancționator distinct, în conformitate cu jurisprudența CCR, dar și în conformitate cu standardele internaționale, potrivit cărora minorii trebuie să beneficieze de un tratament sancționator distinct datorită rolului lor social. În aceste condiții, art. 115 C. pen. reglementează măsurile educative, privative și neprivative de libertate.

3.2. Măsurile educative neprivative de libertate

Măsurile educative neprivative de libertate sunt:

3.2.1. Stagiul de formare civică, care este cea mai blândă măsură educativă. Acesta constă în obligația minorului de a participa la un program cu o durată de cel mult 4 luni pentru a-l ajuta să înțeleagă consecințele faptelor sale. În realitate, se pun probleme de ordin practic deoarece stagiile de formare civică au o durată îndelungată, ori această măsură se poate institui pe maxim 4 luni, mai

mult posibilitatea efectuării unui asemenea stagiul diferă în funcție de fiecare serviciu de probațiune individual².

3.2.2. Supravegherea, este a doua măsură educativă ca și gravitate, poate fi dispusă între 2-6 luni și presupune controlarea și îndrumarea minorului în cadrul programului său zilnic sub coordonarea serviciului de probațiune. Totul pare în regula, dar în realitate este greu de crezut că această măsură își poate atinge scopurile în condițiile lipsei de personal în cadrul serviciilor de probațiune, astfel, în realitate serviciilor de probațiune supraaglomerate³ de dosare le-ar fi aproape imposibil să atingă scopul măsurii educative.

3.2.3 În privința măsurii consemnării la sfârșit de săptămână, care constă în obligația minorului de a nu părăsi locuința în zilele de sâmbătă și duminică pe o durată între 4 și 12 săptămâni, tiinde să cadă în desuetudine (doar 80 de astfel de măsuri au fost luate în anul 2019 dintr-un total de 2288 de măsuri educative neprivative de libertate la nivel national)⁴, iar în 2024 doar 45 din 2667 de măsuri neprivative⁵. Este și firesc ca instanțele să evite această măsură, chiar dacă este una care restrânge libertatea minorului, pentru motive întemeiate, potrivit art. 119 alin. (1) teza finală poate încălca această obligație cu acordul instanței, ori astfel de motive sunt foarte ușor de găsit. Mai mult, în condițiile în care minorul reprezintă un caz de abandon școlar, cum ar putea fi eficientă această măsură? Minorul poate merge absolut oriunde dorește în timpul săptămânii, dar în ultimele 2 zile se consideră necesar a nu părăsi locuința. Încă o problemă este aceea că în condițiile supraaglomerării serviciilor de probațiune, această măsură poate deveni o sancțiune cu caracter aleatoriu pentru minorul care este conștient de greutatea verificării propriei sale măsuri de către serviciul de probațiune.

3.2.4. În final ultima măsură educativă neprivativă de libertate este asistarea zilnică, care se dispune între 3-6 luni și presupune obligarea minorului de a respecta un program stabilit de serviciul de probațiune, unul mai detaliat privind activitățile zilnice ale minorului. Aceeași problemă a lipsei de personal în cadrul serviciilor de probațiune se pune și aici, în realitate este greu de crezut că această măsură se poate verifica zilnic pentru a-și atinge scopul, având cel mai ridicat nivel de risc al recidivei⁶.

² Lavinia Valeria Lefterache, George Cristian Ioan, Ștefana Sorohan, Marius-Georgel Sima, *Justiția Penală în cazul minorilor*, Editura Hamangiu 2021, p. 190

³ <https://probatune.just.ro/wp-content/uploads/2024/09/Analiza-studiilor-relevante-1-24-Volumul-si-calitatea-muncii-in-probatune.pdf>, accesat la data de 05.03.2026

⁴ <https://probatune.just.ro/wp-content/uploads/2025/12/Rata-recidivei-pentru-persoanele-sanctionate-ca-minori-si-intrate-in-evidentele-serviciilor-de-probatune-in-2019-rezultate-emergente-ale-cercetarii.docx>, accesat la data de 05.03.2026

⁵ <https://probatune.just.ro/wp-content/uploads/2025/06/RAPORT-DE-ACTIVITATE-2024.pdf>, accesat la data de 05.03.2026

⁶ Idem

3.3 Obligațiile care pot fi impuse minorului

Raportat la obligațiile care pot fi impuse minorului ne vom orienta atenția doar asupra a două dintre cele prevăzute la art. 121 alin. (1) anume lit. a) și e). În privința obligării minorului să urmeze un curs de pregătire școlară sau formare profesională, pune probleme datorită faptului că cea mai lungă măsură neprivativă de libertate poate fi dispusă până la 6 luni, ori există șanse mari ca fie în această perioadă să nu fie posibilă înscrierea la vreun curs devreme ce anul școlar a început, fie chiar dacă minorul începe respectivul curs de pregătire, acesta nu ajunge să îl termine în termenul de 6 luni, programul durând de regulă un an. Încă o problemă o reprezintă nivelul scăzut de educație, dacă minorul este analfabet sau are maxim 8 clase terminate este imposibil pentru acesta să urmeze un astfel de curs. Referitor la obligația prezentării la serviciul de probațiune, aici se pot pune probleme de ordin financiar ale minorului uneori, acestuia putându-i fi dificil să își plătească transportul în situația în care se află la o distanță considerabilă față de serviciul de probațiune.

În concluzie, ne punem problema dacă instanța mai este chemată să aleagă cea mai bună măsură educativă pentru reintegrarea socială a minorului sau este chemat să aleagă acea măsură educativă de care dispune practic serviciul de probațiune din zona respectivă pentru a nu lipsi de conținut măsura educativă neprivativă de libertate aleasă, oricare ar fi ea?

3.4 Măsurile educative privative de libertate

În ceea ce privește măsurile educative privative de libertate, ne vom rezuma doar în a le numi și a ridica o problemă existentă în ambele tipuri de măsuri.

Măsurile privative de libertate sunt internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție, acestea servind ca ultima ratio. Avem în vedere înlocuirea respectivelor măsuri privative cu asistarea zilnică, și cu liberarea din respectivele centre dacă respectivul a împlinit 18 ani. Problema covârșitoare o reprezintă încă odată educația, mai bine zis lipsa acesteia, deoarece atât art. 124 alin. (4) C. pen., cât și art. 125 alin. (4) C. pen., instituie condiția ca minorul să fi dovedit interes constant pentru însușirea cunoștințelor școlare și profesionale, ceea ce este greu de realizat, poate chiar imposibil pentru un minor care a abandonat școala la o vârstă fragedă, fiind poate chiar analfabet. Chiar dacă respectiva măsură de înlocuire sau liberare reprezintă o facultate a instanței, lipsa educației, anterioare chiar infracțiunii comise, îl duce pe minor la imposibilitatea definitivă de a beneficia de înlocuirea măsurii privative sau de liberarea din centru.

4. Aspecte criminologice

4.1. Educația deficitară cauză a delincvenței juvenile

Datorită vârstei fragede a minorilor aceștia sunt maleabili, mai ușor de influențat, de modelat din partea anturajului fie el bun sau rău, dar și din partea mediului social în care cresc. În aceste condiții lipsa educației în rândul copiilor își pune un accent pronunțat asupra întregii lor dezvoltări, aceștia alunecând mai încet sau mai rapid către delincvența juvenilă, iar unii dintre ei chiar recidivează și ajung în penitenciare după vârsta de 18 ani. Tocmai pentru faptul că aceștia sunt mai ușor de modelat decât un adult, preferabil ar fi ca metodele de reintegrare să fie strâns legate de oferirea unei educații, dar cel mai important ar trebui pus accentul pe prevenția abandonului școlar, și mai mult, o verificare mai amplă în ceea ce privește educația pe care o primesc minorii în școli, sau asupra lipsei sale în anumite școli caracterizate de indiferența și pasivitatea cadrelor didactice în ceea ce privește dezvoltarea minorilor. Problemele raportate la lipsa educației fiind regăsite mult mai des în cazul copiilor de etnie romă, așa cum reiese dintr-un studiu al Direcției Naționale de Probațiune.⁷

4.2. Influența parentală în dezvoltarea unui viitor minor delincvent

De multe ori, minorii deprind metode, tehnici și impulsuri infracționale tocmai de la părinții acestora, care la rândul lor sunt fie infractori avuți în vederea organelor judiciare, fie aparținând cifrei negre. Ori în atare situație, este complicat ca minorul să își schimbe comportamentul antisocial dacă acesta nu este smuls din mediul său familial degradant. Dacă minorul nu este scos din respectivul mediu, este categoric că nicio măsură educativă neprivativă de libertate nu își va atinge scopul. Mai mult, în cadrul măsurilor din legislația specială privitoare la măsurile care se pot lua asupra unui minor care nu răspunde penal, respectivele măsuri par destul de lipsite de eficiență, într-o atare situație, fiind destul de ușor ca o persoană apropiată familiei să ia în plasament minorul iar acesta în realitate nu părăsește mediul dăunător dezvoltării sale. Teoria criminologică pe care se fundamentează acest argument al mediului și al grupului este Teoria asociațiilor diferențiate.⁸

4.3. Blamul social

Blamul social joacă un rol important în concepția minorului care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, deoarece acesta poate percepe uneori cum că societatea în general îl respinge, inhibându-i orice dorință de reintegrare efectivă în societate și crescându-i indiferența pentru respectarea legii penale. Blamul social și stigmatizarea minorului nu fac decât să îi agraveze situația și poate chiar să îl

⁷ <https://probațiune.just.ro/wp-content/uploads/2024/04/Raport-de-cercetare-Mobilitatea--persoanelor-vulnerabile-afla-te-in-evidenta-serviciilor-de-probațiune.pdf>, 7.5 Mobilitate educațională, pp. 61-68, accesat la data de 05.03.2026

⁸ Valeria Cioclei, *Manual de Criminologie*, ed. 11, editura C. H. Beck, 2024, pp. 113-114.

facă irecuperabil. Așadar convențiile europene recomandă evitarea stigmatizării minorului ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni⁹

5. Efectele unei sancțiuni penale asupra dezvoltării minorului

5.1. Efecte positive

Sancțiunile penale aplicate minorilor pot avea într-adevăr efecte pozitive, minorul conștientizând gravitatea faptelor săvârșite și depunând eforturi pentru reintegrarea sa socială și pentru a renunța la vechile obiceiuri. Fapt dovedit prin diverse rapoarte ale serviciilor de probațiune prin care se constată că minorii chiar fac progrese în vederea reintegrării acestora, dar și prin liberarea sau înlocuirea măsurilor educative privative de libertate.

5.2. Efecte negative

În sens opus, prin frecvența redusă de control al serviciilor de probațiune asupra măsurilor educative neprivative de libertate, minorii o pot percepe ca pe o slăbiciune a serviciilor de probațiune și a organelor judiciare, nevăzând astfel o problemă în continuarea comportamentului infracțional tocmai pentru că nu au simțit o sancțiune. În ceea ce privește măsurile educative privative de libertate, adunarea infractorilor minori poate duce chiar la o mai bună specializare a acestora în comiterea de infracțiuni, fiind în situația teoriei asociațiilor diferențiate. Așadar se impune ca o măsură educativă privată de libertate să fie luată cu precauție și cu o atentă cântărire a interesului general al minorului în balanță cu pericolozitatea acestuia în societate.

5.3 Recidiva

Pentru a reflecta mai bine asupra efectelor pozitive și negative ale măsurilor educative ne îndreptăm atenția către cel mai nou raport realizat de către Direcția Națională de Probațiune privind recidiva în cazul minorilor dintr-o perspectivă long-term¹⁰. Studiul luând ca referință pentru recidivă orice reîntoarcere în serviciile de probațiune ori în unitățile penitenciare ale minorilor. Pentru studiu s-a făcut o verificare a situației din 2025 a tuturor minorilor care se aflau în probațiune în 2019, numai asupra măsurilor neprivative de libertate.

⁹ L. V. Lefterache, G. C. Ioan, Ș. Sorohan, M.-G. Sima, *Justiția Penală în cazul minorilor*, Editura Hamangiu 2021, p. 135

¹⁰ <https://probațiune.just.ro/wp-content/uploads/2025/12/Rata-recidivei-pentru-persoanele-sanctionate-ca-minori-si-intrate-in-evidentele-serviciilor-de-probațiune-in-2019-rezultate-emergente-ale-cercetarii.docx>, accesat la data de 05.03.2026

Astfel, din raport rezultă că din numărul total de 2288 de persoane care figurau în 2019 în evidențele serviciilor de probațiune, până în 2025 (septembrie-octombrie) 745 de persoane au recidivat. În cursul acestor ani fiecare măsură educativă a atins următoarele procente de recidivă:

- stagiul de formare civică 16,75% din 191 de persoane
- supravegherea 23,68% din 946 de persoane
- consemnarea la sfârșit de săptămână 36,25% din 80 de persoane
- asistarea zilnică 42,30% din 1071 de persoane

Rezultă că cei care au primit măsuri educative neprivative de libertate mai dure, au un risc mai mare de recidivă, dar aceasta poate decurge din varii motive (gravitatea infracțiunii inițiale, modul uneori defectuos de executare a măsurilor dar și numărul ridicat al persoanelor care au primit măsurile care prezintă grad ridicat de recidivă). Dat fiind faptul că în teorie se pune accentul pe ideea de reintegrare socială, procentele arată rău, având o tendință de creștere a recidivei de la un an la altul. Este important de observat astfel ca aproape 1 din 3 minori cărora li se aplică o măsură educativă recidivează, mai mult, o parte considerabilă dintre cei care recidivează se reîntorc în sistemul educativ în unități penitenciare, deși inițial primiseră o măsură neprivativă de libertate.

6. Modele de justiție penală

În privința modelelor de justiție penală doctrina¹¹ ne aduce la cunoștință mai multe modele, cum ar fi: Modelul participativ (presupune o intervenție minimă a statului și pune accent pe reintegrare), Modelul bunăstării sociale (îl consideră pe minor vulnerabil în fața unor factori pe care nu îi poate controla), Modelul minimei intervenții (susține evitarea stigmatizării minorului și propune soluții alternative sancțiunilor clasice, fiind specifică justiției restaurative), Modelul justiției (pune accent pe liberul arbitru, considerând că și minorii au liber arbitru și trebuie să răspundă) și Modelul justiției II (care presupune ca nu toți minorii sunt la fel de periculoși, astfel că trebuie tratați diferit în funcție de pericolozitate).

În lumina acestor modele de justiție penală a minorilor este greu să includem sistemul nostru actual de reglementare, combinând diverse elemente din fiecare model. Așadar, sistemul nostru actual este atât caracterizat pe latura punitivă a dreptului penal, cât și pe latura de reeducarea și reintegrare socială.

¹¹ L. V. Lefterache, G. C. Ioan, Ș. Sorohan, M.-G. Sima, *Justiția Penală în cazul minorilor*, Editura Hamangiu 2021, p. 266

7. Aspecte de ordin procesual

7.1. Aspecte legale

În privința procedurii este de remarcat că și de această dată în virtutea rolului social al minorului acesta este supus unor proceduri speciale potrivit titlului IV, Capitolul III din Codul de procedură penală intitulat Procedura în cauzele cu minori. Acest capitol prevede anumite derogări de la procedura obișnuită, astfel potrivit art. 505 C. proc. pen. și potrivit art 508 C. proc. pen. prevăd că alături de minor în cadrul procedurilor penale va fi citat și tutorele, curatorul ori persoana în grija căreia se află minorul, totuși art. 508 alin. (3) C. proc. pen. stabilește că procedura poate continua și în lipsa prezentării părintelui /tutorelui, dacă acesta a fost legal citat, ceea ce nu se aplică în faza de urmărire penală. Minorului trebuie să i se explice pe larg atât ce presupune procesul penal cât și drepturile sale potrivit art. 505*1. Pe lângă acestea, necesitatea atenției sporite asupra cauzelor cu minori determină necesitatea unor completuri specializate, conform art. 507 C. proc. pen., urmând ca acesta să judece cauza de urgență și cu precădere, conform art. 509 C. proc. pen., într-o ședință nepublică, nepublicitatea ședinței e de natură a evita stigmatizarea minorului. Mai mult ascultarea minorilor în cadrul audierii în instanță cunoaște o procedură diferită, acesta fiind ascultat de regulă o singură dată, conform art. 509 alin. (5) C. proc. pen.

În privința referatului de evaluare, dacă acesta nu este solicitat în cazul trimiterii minorului în judecată, potrivit art. 506 C. proc. pen., nu constituie cauză de neregularitate a rechizitoriului, putând fi cerut ulterior de către instanță.

Față de minorul care răspunde penal, se pot lua măsuri preventive fie ele și privative de libertate, art. 243 C. proc. pen. stabilind condițiile speciale de aplicare a măsurilor preventive față de minori, astfel că la fel ca în cazul măsurilor educative privative de libertate, măsurile preventive privative de libertate trebuie să intervină ca ultima ratio în procesul penal, având caracter excepțional în cazul minorilor.

Mijlocul de probă cel mai important în privința minorului cu vârsta între 14-16 ani este raportul de expertiză medico-legală psihiatrică. Prin procedeul probatoriu al expertizei prevăzute de art. 184 C. proc. pen. urmează a se stabili discernământul minorului condiție esențială potrivit art. 113 C. pen. În situația în care acesta nu se mai poate realiza, sau nu mai poate proba dincolo de orice îndoială rezonabilă prezența discernământului la momentul comiterii faptei ar trebui clasată cauza. Emiterea rechizitoriului în lipsa acestei expertize, chiar dacă să zicem că ar trece de camera preliminară, nu poate duce la o condamnare. Mai mult, deși instanța poate și ea cere din oficiu expertiza, se poate ca aceasta să fie incerta, devreme ce discernământul trebuie verificat dacă a existat la data comiterii faptei, ori chiar și câteva luni își pot pune amprenta asupra unui minor, acesta dobândind acum discernământ, dar asta nu înseamnă îndeplinirea standardului probator dincolo de orice îndoială că

avea discernământ la momentul comiterii faptei. Pentru aceste considerente, cred că ar fi nu numai benefic, dar chiar esențial ca organele de urmărire penală să administreze expertiza cât mai repede posibil după descoperirea că făptuitorul este minor și identificarea acestuia.

În ceea ce privește prejudiciul cauzat de către minor prin săvârșirea infracțiunii, partea vătămată poate cere introducerea în cauză a părinților sau tutorei pentru recuperarea prejudiciului. În cadrul acțiunii civile exercitate în procesul penal părinții fiind introduși în calitate de parte responsabilă civilmente¹², asta desigur dacă se poate atrage răspunderea penală a minorului. În situația în care care minorul nu răspunde penal, nu văd vreun impediment ca partea vătămată să se poată adresa instanței civile pentru recuperarea prejudiciului, bazându-se pe aceleași temeuri ale codului civil, care ar fi fost invocate pentru a introduce părinții în procesul penal ca parte responsabilă civilmente.

7.2. Aspecte medico-legale

Responsabilitatea reprezintă capacitatea unei persoane de a conștientiza și de a-și asuma consecințele faptelor sale, fiind adesea în relație cu capacitatea psihică a persoanei, înțelegând ca și capacitatea de a înțelege și percepe critic realitatea. Atunci când capacitatea psihică este mult prea scăzută, sunt șanse ca și responsabilitatea să lipsească, deoarece în lipsa înțelegerii și percepției personale asupra realității este greu de crezut că individul mai poate conștientiza și înțelege gravitatea faptelor sale, dar aminte să își și asume consecințele care decurg din acestea.

Discernământul reprezintă criteriul medical al responsabilității penale¹³, atribut al capacității psihice, constând în înțelegerea și aprecierea consecințelor de ordin social și juridic ale faptelor sale.

Din perspectiva medico-legală, discernământul unei persoane poate să fie:

- păstrat - permite stabilirea responsabilității
- scăzut - permite stabilirea responsabilității, cu circumstanțe atenuante
- absent sau abolit - permite stabilirea iresponsabilității¹⁴

Așadar, este greu de crezut ca un minor sub vârsta de 14 ani să prezinte un discernământ păstrat, datorită vârstei sale fragede acesta de cele mai multe ori nu are dezvoltat un aparat psihic suficient de ancorat în realitatea socială pentru a înțelege consecințele propriilor sale fapte antisociale. Mai mult, în situația faptelor grave prevăzute de legea penală săvârșite de către minorii care nu răspund

¹² Mihail Udroui, *Sinteze de procedură penală Partea generală*, ed. 6, vol. 1, 2025, pp. 196-198

¹³ Valentin Iftenie, Dan Dermengiu, *Medicină legală*, ed. 3, editura C. H. Beck, 2019, pp. 467-469

¹⁴ Idem

penal, sub 14 ani, cum ar fi omorul, ar trebui mai degrabă să ne punem problema dacă nu cumva ne aflăm în situația unui discernământ abolit datorat fie unor factori externi, sociali, fie a unor factori interni, datorati unei alienații mintale. Astfel de situații, în care ne aflăm în prezența unui minor fără discernământ care săvârșește fapte de o gravitate crescută, ar trebui să determine evaluarea medico-legală în vederea dispunerii unei măsuri de siguranță, de natură a ajuta minorul să se recupereze sau cel puțin să își stăpânească impulsurile antisociale, iar nu eliberarea sa în societate pe simplul considerent că este mai ușor pentru instituțiile statului.

Aceste precizări se impun și raportat la măsurile de plasament din legislația specială, aplicabile minorului care nu răspunde penal, măsuri care par ineficiente nu doar din motive practice dar și ca insuficiență legislativă.

8. Proiect de lege

8.1. Context

Diverse evenimente din mass-media au atras atenția populației asupra răspunderii penale a minorilor, cu precădere un caz foarte mediatizat, astfel încât, nemulțumirea societății raportată la faptul că un minor care nu a împlinit 14 ani nu poate fi tras la răspundere penală pentru nicio infracțiune, existând prezumția absolută a lipsei de discernământ, a generat o reacție a legiuitorului. Urmează să analizăm proiectul de lege care se presupune a rezolva problema covârșitoare a societății care e adesea mai preocupată de sancționare decât de prevenție și ocrotire.

Astfel proiectul de lege¹⁵ are un articol unic care dorește a modifica cuprinsul articolului 113 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, după cum urmează:

Art. 113- Raspunderea penală a minorului

(1) Minorul care nu a împlinit vârsta de 12 ani nu răspunde penal.

(2) Minorul cu vârsta cuprinsă între 12-14 ani răspunde penal numai pentru infracțiunea de omor, prevăzută la art. 188, dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ și se va face tot posibilul pentru recuperarea și educarea acestuia din perspectiva medicală, și de reintegrare socială.

(3) Minorul cu vârsta între 14-16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ.

¹⁵ <https://www.senat.ro/legis/PDF/2026/26b034FG.PDF?nocache=true>, accesat la data de 05.03.2026

(4) Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal potrivit legii.

8.2. Prima critică

Ceea ce pare inițial a fi o expresie a principiului *malitia supplet aetatem*¹⁶, care înseamnă că răutatea depășește vârsta este în realitate o nouă mutilare iminentă a Codului Penal, care sfidează principiile dreptului penal. Principiul *malitia supplet aetatem* presupune ca atunci când minorul săvârșește o faptă prevăzută de legea penală cu intenție și se dovedește că acesta a conștientizat ceea ce face, trebuie să se treacă peste argumentele de neimputabilitate datorată vârstei, dar mare atenție, acest principiu poate avea eficiență numai în cazul unor infracțiuni grave.

În condițiile expuse mai sus privind principiul care pare cel puțin a fi incident în proiectul de lege ne punem următoarea întrebare: De ce oare inițiatorii proiectului de lege au simțit necesar să introducă în textul proiectului de lege sintagma „prevăzută la art. 188”?! Atare sintagma nu face decât să creeze probleme și dezechilibru în regimul răspunderii penale a minorilor, deoarece restrânge fără motiv sfera de răspundere doar la omorul în varianta sa simplă, prevăzută la art. 188 C. pen., ori este mai mult decât curios de ce practic s-a exclus atragerea răspunderii penale a minorilor pentru infracțiunea de omor calificat, prevăzută la art. 189 C. pen.

Pentru o paralelă asemănătoare, a se vedea art. 257 Ultrajul alin. (1) din C. pen., care printre altele prevede și omorul împotriva unui funcționar public în elementul material al infracțiunii. Diferența în această situație este că textul numește simplu „omorul”, astfel că este firesc să se aplice textul și asupra omorului calificat, care în fond este parte din termenul mai general și mai cuprinzător „omorul”.

Ori în situația noastră, referitor la proiectul de lege numirea directă a art. 188 C. pen. face imposibilă aplicarea textului în ceea ce privește omorul calificat, sfera de aplicare fiind restrânsă prin lege doar la art. 188. O altă soluție ar duce la o analogie în defavoarea inculpatului care este interzisă¹⁷ în dreptul penal și mai mult, ar adăuga la lege, ceea ce din nou nu este permis.

Din aceste considerente adoptarea acestui proiect de lege ar duce la încălcarea principiului proporționalității, fiind sancționat minorul care săvârșește o faptă de omor în forma simplă iar pentru o faptă mai gravă, de omor calificat, acesta s-ar prevala de insuficiența textului, motiv pentru care adoptarea unui astfel de text probabil ar fi afectat și de un viciu de constituționalitate.

¹⁶ L. V. Lefterache, G. C. Ioan, Ș. Sorohan, M.-G. Sima, *Justiția Penală în cazul minorilor*, Editura Hamangiu, 2021, p. 32

¹⁷ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal Partea Generală*, vol. 1, 2014, pp. 43-46

8.3. A doua critică

Pe lângă acestea, textul continuă, interesantă fiind din nou preferința formei textului, cuprinzând sintagma „se va face tot posibilul pentru recuperarea și educarea acestuia din perspectivă medicală, educațională și de reintegrare socială”. Încă odată îmi pun întrebarea: care este rațiunea acestei prevederi?! În condițiile în care privind toate elementele enumerate pot face oricum obiectul obligațiilor care pot fi impuse minorului potrivit art. 121 alin. (1) C. pen., iar în cazul în care se dorea a se face referire la o problemă gravă de ordin psihic, care excede aceste măsuri oricum o astfel de situație era exclusă de tocmai acest articol prin raportare la discernământ și putea face obiectul instituirii unei măsuri de siguranță, fie obligarea la tratament medical, art. 109 C. pen., fie Internarea medicală art. 110 C. pen.

Pe lângă faptul că precizarea finală din al doilea alineat al proiectului de lege nu își are rostul, sfera sa de reglementare fiind deja acoperită mai amănunțit, această teză finală a alineatului neagă caracterul de recuperare și de reeducare din perspectiva medicală, educațională și de reintegrare socială a măsurilor educative în general, fie ele privative ori neprivative de libertate. Oricum și în cazul atragerii răspunderii penale pentru infracțiunea de omor (art. 188 C. pen.) ar fi aplicabil tot sistemul sancționator al măsurilor educative, așadar teza finală a alineatului nu își are rostul.

Concluzii

În concluzie, se poate observa deficiența statului în ceea ce privește resocializarea minorilor, acesta parcă nemaifiind preocupat de impedimentele de ordin administrativ și practic ale unui sistem orientat spre reeducarea și resocializarea minorilor. Legiuitorul, după cum se poate vedea din analiza proiectului de lege este ca de obicei mai preocupat de creșterea pedepselor, fără a realiza că limitele de pedepse și limitele răspunderii penale nu sunt cele mai importante uneori. Mai degrabă ar fi fost indicat restructurarea măsurilor care pot fi adoptate privitor la minorul care nu răspunde penal, dar până la urmă e mai simplu să îi lipsești eticheta de infractor și să uiți de cauzele care au stat la baza comportamentului antisocial.

În expunerea de motive s-au adus ca argumente limitele de vârstă scăzute de răspundere penală din alte state¹⁸, ignorându-se că în România analfabetismul și lipsa de educație sunt nelipsite în multe medii defavorizate.

În final, s-ar prefera regândirea opțiunii legiuitorului și orientarea atenției pe factorii cauzali și cu realizarea unei prevenții reale, dar și rezolvarea insuficiențelor administrative ale măsurilor educative actuale.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Lavinia Valeria Lefterache, George Cristian Ioan, Ștefana Sorohan, Marius-Georgel Sima, *Justiția Penală în cazul minorilor*, Editura Hamangiu, 2021
2. Valeria Cioclei, *Manual de Criminologie*, ed. 11, editura C. H. Beck, 2024
3. Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal Partea Generală* vol. 1, 2014
4. Mihail Udrioiu, *Sinteze de procedură penală Partea generală*, ed. 6, vol.1, 2025
5. Valentin Iftenie, Dan Dermengiu, *Medicină legală*, ed. 3, editura C. H. Beck, 2019

Resurse digitale:

1. <https://probatune.just.ro/wp-content/uploads/2025/12/Rata-recidivei-pentru-persoanele-sanctionate-ca-minori-si-intrate-in-evidentele-serviciilor-de-probatune-in-2019-rezultate-emergente-ale-cercetarii.docx>, accesat la data de 05.03.2026
2. <https://www.senat.ro/legis/PDF/2026/26b034FG.PDF?nocache=true>, accesat la data de 05.03.2026
3. https://www.senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=b34&an_cls=2026, accesat la data de 05.03.2026
4. <https://probatune.just.ro/wp-content/uploads/2024/09/Analiza-studiilor-relevante-1-24-Volumul-si-calitatea-muncii-in-probatune.pdf>, accesat la data de 05.03.2026
5. <https://probatune.just.ro/wp-content/uploads/2024/04/Raport-de-cercetare-Mobilitatea.-persoanelor-vulnerabile-aflate-in-evidenta-serviciilor-de-probatune.pdf>, accesat la data de 05.03.2026

¹⁸ <https://www.senat.ro/legis/PDF/2026/26b034EM.PDF?nocache=true>, accesat la data de 05.03.2026

6. <https://probatune.just.ro/wp-content/uploads/2025/06/RAPORT-DE-ACTIVITATE-2024.pdf>, accesat la data de 05.03.2026
7. <https://probatune.just.ro/rapoarte-si-studii/>, accesat la data de 05.03.2026
8. <https://www.senat.ro/legis/PDF/2026/26b034EM.PDF?nocache=true>, accesat la data de 05.03.2026

Tehnologia blockchain: despre garanția tehnică dublată de incertitudinea juridică. Dileme probatorii în procesul penal

Blockchain Technology: Between Technical Certainty and Legal Uncertainty.
Evidentiary Dilemmas in Criminal Procedure

La technologie blockchain : la garantie technique face à l'incertitude
juridique. Problématiques probatoires en procédure pénale

Alexandra-Ioana, GURAMBA – anul IV, grupa 410, IF

coordonator: conf. univ. dr. habil. Andrei ZARAFIU

Rezumat: În această lucrare ne propunem să explorăm relația dintre tehnologia blockchain și cadrul probatoriu al dreptului penal, cu accent pe probele electronice. Pornim de la caracteristicile tehnice ale blockchainului și de la modul în care acestea interacționează cu definițiile clasice ale sistemelor informatice și procedurilor probatorii. Analizăm limitele și provocările mecanismelor tradiționale, dar și perspectivele oferite de reglementările europene și internaționale recente. Ne concentrăm asupra modului în care datele descentralizate pot fi identificate, colectate și utilizate fără a încălca garanțiile procesuale. Obiectivul nostru este de a contura un cadru conceptual clar și aplicabil pentru evaluarea probelor din blockchain. Prin această abordare, oferim o perspectivă critică și realistă asupra modului în care dreptul penal poate ține pasul cu inovația tehnologică.

Cuvinte-cheie: blockchain, investigații digitale, probe, procedee probatorii

Abstract: In this paper, we aim to explore the relationship between blockchain technology and the evidentiary framework of criminal law, with a focus on electronic evidence. We start from the technical characteristics of blockchain and how they interact with classical definitions of information

systems and evidentiary procedures. We analyze the limits and challenges of traditional mechanisms, as well as the perspectives offered by recent European and international regulations. We focus on how decentralized data can be identified, collected, and used without violating procedural safeguards. Our objective is to outline a clear and applicable conceptual framework for the evaluation of blockchain-based evidence. Through this approach, we provide a critical and realistic perspective on how criminal law can keep pace with technological innovation.

Keywords: blockchain, digital investigations, evidence, evidentiary procedures

Résumé: Dans ce travail, nous nous proposons d'explorer la relation entre la technologie blockchain et le cadre probatoire du droit pénal, en mettant l'accent sur les preuves électroniques. Nous partons des caractéristiques techniques de la blockchain et de la manière dont elles interagissent avec les définitions classiques des systèmes informatiques et des procédures probatoires. Nous analysons les limites et les défis des mécanismes traditionnels, ainsi que les perspectives offertes par les réglementations européennes et internationales récentes. Nous nous concentrons sur la manière dont les données décentralisées peuvent être identifiées, collectées et utilisées sans violer les garanties procédurales. Notre objectif est de définir un cadre conceptuel clair et applicable pour l'évaluation des preuves issues de la blockchain. Cette approche permet d'offrir une perspective critique et réaliste sur la manière dont le droit pénal peut suivre le rythme de l'innovation technologique.

Mots-clés : blockchain, enquêtes numériques, preuves, procédures probatoires

1. Introducere

Dezvoltarea continuă și rapidă a tehnologiei reprezintă, în mod cert, una dintre cele mai mari provocări ale societății contemporane, obligându-ne să regândim relațiile sociale și economice, aplicând principiile de bază existente la noile realități sociale. Astfel, progresul tehnologic a condus la necesitatea de a crea o nouă abordare în ceea ce privește anchetarea infracțiunilor existente, cazuri în care elementele constitutive ale infracțiunii se păstrează, dar există o alterare a mijloacelor de comitere a infracțiunii, e.g.: traficul de persoane reglementat de art. 210 din Codul Penal (numit în continuare CP), în forma recrutării realizat prin intermediul mijloacelor informatice (ex.: platforme

online, site-uri de publicitate etc.). De asemenea, s-a remarcat necesitatea incriminării unor infracțiuni distincte precum accesarea ilegală, interceptarea ilegală, afectarea integrității datelor, fraudă informatică, etc. care incriminează criminalitatea informatică prevăzute de Convenția din 2001 privind criminalitatea informatică (numită în continuare Convenția). Din punct de vedere probator infracțiunile distincte nu generează un tratament diferențiat al procedurilor utilizate, cu rezerva aplicării supravegherii tehnice asupra infracțiunilor limitativ enumerate în reglementarea acestei instituții.

Utilizarea tehnologiei ca mijloc pentru realizarea unor infracțiuni, dar și existența unor infracțiuni eminamente legate de sistemele informatice impune adaptarea metodelor organelor de cercetare penală la noile realități pentru a asigura realizarea actului de justiție, luând în considerare și justul echilibru al măsurilor dispuse. Așadar, începând de la elemente de bază privind sistemele informatice, caracteristicile comunicațiilor, ale mecanismelor de înregistrare foto-video, ale platformelor online până la mecanisme dezvoltate recent, mult mai complexe, înțelegerea modului de operare a acestor sisteme, dar și corelarea acestor informații cu normele incidente prezintă o importanță majoră. Astfel, în ceea ce privește tehnologia blockchain, aceasta a apărut în urmă cu aproximativ 20 de ani și a fost dezvoltată în mod intens în această perioadă urmărind să răspundă la o problemă generată de dificultățile apărute în domeniul tranzacțiilor financiare. De la acel moment și până în prezent, evoluția acesteia este una spectaculoasă, extinzându-se de la utilizarea sa de bază, cea enunțată anterior, în diverse domenii, dintre care amintim: stocarea de date, smart contracts și multe altele.

Tehnologia care stă la baza sistemelor blockchain este una revoluționară, bazându-se pe un set de principii care o distinge clar de sistemele existente înaintea sa. Astfel, aceasta este caracterizată de imuabilitate, descentralizare, transparență, pseudoanonimat și consens distribuit. Luând în considerare aceste particularități ale tehnologiei în cauză putem remarca faptul că imuabilitatea reprezintă un veritabil avantaj: imposibilitatea de modificare a blockurilor pe care este stocată informația. Transparența și consensul distribuit atrag după sine o altă serie de avantaje din punct de vedere juridic: accesibilitatea informației și posibilitatea de verificare a acesteia. Pe de altă parte, o serie de dificultăți sunt aduse de pseudoanonimat și descentralizare: identificarea persoanelor de interes, dificultăți privind competența și jurisdicțiile incidente în cauză.

Se poate remarca incidența acestei tehnologii în special în utilizarea ca mijloc în ceea ce privește tranzacțiile financiare, aspect care reiese inclusiv din utilizarea de bază a acesteia de sistem descentralizat pentru realizarea tranzacțiilor financiare. Cu certitudine utilizarea ei nu se reduce doar la aceste aspecte, dar le amintim ca fiind cele cu o incidență crescută. Astfel, caracteristicile acesteia ridică o serie de dileme juridice cu o importanță majoră pentru organele de cercetare penală. În ce măsură definirea clasică a sistemelor informatice și a datelor informatice poate acoperi noile realități tehnologice? Care sunt limitele și posibilitățile mecanismelor existente în obținerea și administrarea

probelor? Pot fi aplicate normele existente la specificitățile acestui tip de tehnologie?

2. Proba electronică și tehnologia blockchain

Pentru o bună înțelegere a tematicii expuse este necesar să explorăm conceptul de probă electronică și regimul juridic al datelor informatice, cu accent pe tehnologia blockchain. Se analizează modul în care caracteristicile descentralizate și pseudoanonime ale blockchainului influențează administrarea probelor. În acest context, secțiunea conturează cadrul necesar pentru înțelegerea aplicabilității blockchainului în procedura penală.

2.1. Conceptul de probă electronică și regimul juridic al probelor informatice

Noțiunea de probă electronică este utilizată de către diverse acte normative la nivel internațional, luând în considerare evoluția criminalității dublată de evoluția tehnologiei. Astfel, s-a constatat că tehnologiile actuale prezintă o serie de particularități care îngreunează anchetele penale, cel mai relevant din acest punct de vedere fiind caracterul transfrontalier. Datele necesare anchetelor penale sunt stocate în diverse surse, fiind accesibile în diverse locuri simultan, fapt ce conduce la diverse probleme legate de jurisdicție. Luând în considerare necesitatea operativității urmăririi penale s-a ajuns la concluzia că procedeele probatorii clasice, privite prin prisma cooperării internaționale în materie penală, sunt anevoioase și ușor desuete. O altă dilemă a fost ridicată cu privire la datele stocate prin intermediul cloud-ului, a cărui locație fizică de stocare putea să se afle în diverse țări.¹ Continuând acest raționament a apărut nevoia de a reglementa distinct un set de norme care să răspundă acestei probleme și să ofere o serie de pârghii pentru a putea asigura integritatea probatoriului. Cu toate acestea, din punct de vedere al tehnicii legislative, opțiunea legiuitorului de a reglementa distinct noțiunea de probe electronice, în detrimentul integrării acestor reglementări în categoria amplă a probelor este discutabilă. Singura rațiune a acestei reglementări ar putea consta în specificitatea acestor probe în raport cu accepțiunea clasică oferită de procedura penală. O altă explicație ar putea fi o eroare a legiuitorului generată de reglementarea distinctă oferită criminalității informatice și a infracțiunilor specifice acestora.

Pentru a ne putea asigura că tratăm în mod complet și corect relația dintre procedura penală și tehnologia blockchain trebuie să pornim prin a înțelege noțiunea de probă electronică, în calitatea sa de gen proxim în raport cu specia, și anume datele informatice extrase de pe blockchain. În această

¹ M. McKenna, *Up in the Cloud: Finding Common Ground in Providing for Law Enforcement Access to Data Held by Cloud Computing Service Providers*, în *Vanderbilt Journal of Transnational Law* nr. 49/2016, pp. 1417-1446.

ordine de idei, probele electronice nu a primit o definiție legală unitară,² dar există posibilitatea de a extrage o serie de trăsături comune care pot conduce la conturarea unei astfel de delimitări conceptuale ale noțiunii puse în discuție.

Serviciul de Cercetare al Parlamentului European utilizează în unul dintre rapoartele sale o definiție mai largă a acestora,³ incluzând în sfera probelor electronice orice date stocate, prelucrate, transmise, generate prin intermediul unui dispozitiv electronic care pot servi drept probe. Regulamentul UE 2023/1543 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 iulie 2023 privind ordinele europene de divulgare a probelor electronice și ordinele europene de păstrare a probelor electronice în cadrul procedurilor penale și pentru executarea pedepselor privative de libertate în urma unor proceduri penale (denumit în continuare Regulamentul) definește probele electronice în art. 3 al acestuia, ca fiind date despre abonați, date de trafic sau date privind conținutul, stocate electronic de un furnizor de servicii sau în numele acestuia. Din acestea rezultă că probele electronice reprezintă informații digitale susceptibile de a fi utilizate ca dovezi în proceduri judiciare, incluzând atât date despre utilizatori și comunicații, cât și informații privind fluxul și traficul acestora.

Regulamentul reglementează două mecanisme esențiale pentru anchetarea infracțiunilor informatice, dar și pentru obținerea probelor electronice: ordinul european de producere a probelor electronice (numit în continuare EPO) și ordinul european de păstrare a probelor electronice (numit în continuare EPO-PR). Acestea prezintă o importanță crescută în raport cu blockchainul, luând în considerare trăsătura de bază a acestuia, descentralizarea, dar și faptul că acesta constă într-un registru distribuit, care face dificilă identificarea unei locații fizice unice de stocare a datelor. Un alt aspect ce stă la baza adoptării acestei reglementări este reprezentat de necesitatea identificării unui mecanism eficient pentru obținerea probelor digitale, pârghiile oferite de mecanismele „clasice” reprezentate de instrumente precum cooperarea internațională în materie penală dovedindu-se a fi depășite de avantajele tehnice ale tehnologiilor existente, care permit alterarea datelor esențiale într-un timp scurt. În egală măsură este tranșată și problematica jurisdicțiilor incidente în cauză.

Un principiu de bază în ceea ce privește admisibilitatea și legalitatea probelor electronice este determinat de proporționalitatea ingerinței în viața privată. Ca atare, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (numită în continuare CEDO) a fost una constantă în ceea ce privește necesitatea existenței unor garanții legislative pentru asigurarea unui just echilibru între eficiența justiției penale și dreptul la viață privată.⁴ Având în vedere rigurozitatea necesară abordării probatoriului

² S.Depauw, "Electronic Evidence in Criminal Matters: How about E-Evidence Instruments 2.0?." în *European Criminal Law Review* 8, no. 1, 2018, p.67

³ https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690522/EPRS_BRI%282021%29690522_EN.pdf accesat la data de 03.03.2026

⁴ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărârea din 16 februarie 2000 în cauza *Amann contra Elveției*, cererea nr. 27798/95

Regulamentul prevede autoritățile competente pentru emiterea unui astfel de ordin, limitându-se la sfera magistraților sau a organelor de cercetare penală cu aprobarea acestora, precum și alte garanții, dintre care ne vom opri asupra următoarelor: lipsa obligativității decriptării de către furnizor a datelor conservate sau transmise pe această cale, protecția datelor cu caracter personal, limitarea în timp a măsurilor dispuse, etc.

Prin prisma legislației române prezintă o relevanță majoră în plan probatoriu clasificarea tehnologiei blockchain în una dintre următoarele categorii: sistem informatic, date informatice, sau program informatic. Din această perspectivă, în ceea ce privește categoria de sistem informatic se poate remarca lipsa unei calități esențiale și anume necesitatea existenței unui dispozitiv și în consecință a unei entități materiale calificată drept echipament electronic, deci o componentă hardware.⁵ Luând în considerare acest aspect nu putem considera că blockchainul este un sistem informatic. În ceea ce privește noțiunea de date informatice putem remarca că acestea includ și noțiunea de program informatic⁶, noțiune ce înglobează în totalitate software-ul și astfel blockchainul. Deși această încadrare nu reprezintă o delimitare a noțiunii de probă electronică, are o importanță ce rezidă în regimul diferențiat al mijloacelor de probă, în funcție de însuși obiectul probațiunii.

Luând în considerare aspectele prezentate anterior nu există îndoieli în privința circumscrierii informațiilor extrase de pe blockchain la noțiunea de date informatice reglementată de art. 181 CP, cât și aceleia prezentate de raportul Serviciului de Cercetare al Parlamentului European. Cu toate acestea, prezentăm o rezervă față de noțiunea de probe electronice reglementate de Regulament. Din perspectiva definiției legale oferite de Regulament, dar și prin modalitatea de reglementare utilizată de legiuitorul european se remarcă o strânsă legătură cu furnizorul de servicii, concept definit tot în cadrul art. 3. Se impune astfel o serie de întrebări: Cum funcționează în termeni tehnici această tehnologie? Care sunt caracteristicile sale relevante pe plan probator? Pentru a putea răspunde acestei dileme va trebui să analizăm modalitatea de funcționare a acestei tehnologii și a principiilor care stau la baza sa.

2.2. Blockchain: noțiuni generale și caracteristici cu relevanță juridică

Blockchainul este în esență un registru distribuit ce se bazează pe descentralizare, imuabilitate și securitate garantată prin intermediul criptografiei securizate. Pentru a putea explica în mod facil această tehnologie putem să ne imaginăm o serie de cutii, care vor reprezenta blocurile din rețeaua noastră, referindu-ne, în același scop, la tranzacțiile financiare, fără a reduce utilizarea acestei tehnologii la acest unic scop. Așadar, fiecare cutie are în interiorul său anumite date legate de tranzacția pe care am efectuat-o: date legate de cel care realizează tranzacția, valoarea tranzacției

⁵ G.Zlati, *Tratat de criminalitate informatică. Volumul I*, Ed. Solomon, 2020, București, pp.58-59

⁶ *Idem*, p.103

efectuate și date legate de persoana către care se face tranzacția în cauză, data efectuării tranzacției. În exemplul nostru metaforic, fiecare cutie în parte are 2 lacăte, care vor utiliza două chei distincte, una dintre ele fiind publică, cealaltă fiind privată. Cheia privată urmărește „semnarea” tranzacției de către autorul acesteia, aparținând acestuia din urmă și având rolul de a valida conținutul cutiei. Cheia publică are rolul de a autentifica tranzacția, aceasta putând fi astfel verificată de către alte persoane.

Ulterior semnării tranzacției și autentificării acesteia fiecare cutie primește un cod propriu care este inscripționat pe aceasta, denumit hash. Cutia ajunsă în această etapă este inscripționată și cu hash-ul cutiei de dinaintea sa, legându-le astfel în lanț. După momentul validării unei „cutii” orice modificare a acesteia conduce la modificarea inscripției de pe aceasta (hash-ul), astfel creând o neconcordanță raportat la cutiile următoare, care vor pune în lumină această modificare neautorizată. Această proprietate a blockchainului este denumită imuabilitate, deoarece face aproape imposibilă modificarea conținutului unei cutii după validarea acesteia.

Pentru a putea inscripționa cutiile și pentru a le putea adăuga în lanțul astfel creat este necesar ca acestea să treacă printr-un sistem de validare. Sunt utilizate mai multe sisteme care ating acest rezultat ⁷ dintre care le amintim pe următoarele: „Proof of Work” și „Proof of Stake”. „Proof of Work” reprezintă verificarea validității tranzacției de către o terță persoană denumită „miner” prin rezolvarea unei probleme matematice complexe, ulterior rezolvării urmând ca aceasta să primească o recompensă. În ceea ce privește „Proof of Stake” fiecare persoană care validează o tranzacție va trebui să consemneze o anumită sumă, urmând ca în cazul în care a validat în mod fraudulos respectiva tranzacție suma consemnată să prezinte natura unei garanții. Din punct de vedere juridic acest sistem ridică anumite probleme sub aspectul răspunderii „minerilor”, dar care nu fac obiectul acestui studiu.

De asemenea, în momentul adăugării unei noi cutii în lanțul existent, fiecare persoană primește o nouă copie a lanțului, care este stocat astfel pe noduri de rețea, în loc să fie stocat într-o locație unică, sub egida unei autorități centrale. Ca atare, la baza filosofiei blockchain stă chiar dorința de a avea un spațiu de tranzacționare independent de controlul și administrarea centralizată. Totuși existența unui astfel de program informatic, deși caracterizată de independența sa față de o structură de coordonare, nu poate exista într-un mod complet autonom. În această ordine de idei, în cazul utilizării cu scopul realizării tranzacțiilor financiare platformele de schimb prezintă o importanță majoră, furnizorii de portofele sunt alți actori care prezintă un interes deosebit, fiind necesar a distinge între furnizorii custodiali și cei non-custodiali, precum și furnizorii de infrastructură (operatori de noduri, furnizorii de servicii de validare, etc.).

O altă trăsătură fundamentală în raport cu blockchainul este pseudoanonimitatea pe care o conferă

⁷ K.Werbach, *Trust, but Verify: Why the Blockchain Needs the Law*, în *Berkeley Technology Law Journal* nr. 33/2018, p. 503.

utilizatorilor săi, element derivat din particularitățile generate de descentralizare, nefiind necesară autentificarea prin intermediul unor documente cu caracter oficial precum o carte de identitate. Drept urmare, pentru asigurarea unui ansamblu probatoriu complet este necesară coroborarea probelor cu date precum IP-ul utilizatorului.

Luând în considerare aceste caracteristici tehnice care au o relevanță deosebită pe plan juridic extragerea unor probe sau mijloace probatorii prin intermediul blockchainului este necesar să tratăm diverse aspecte prin intermediul procedeele probatorii. În aceste condiții trebuie să verifică compatibilitatea acestei tehnologii cu procedeele probatorii prevăzute de Codul de Procedură Penală (numit în continuare CPP), precum mandatele de supraveghere tehnică, percheziția informatică și conservarea datelor informatice, precum și alte mecanisme specifice, precum EPO sau EPO-PR.

3. Procedee probatorii prevăzute de Codul de Procedură Penală și utilizarea acestora în privința probelor extrase de pe blockchain

În cadrul acestei secțiuni vom examina compatibilitatea procedurilor probatorii clasice, precum supravegherea tehnică, percheziția informatică și conservarea datelor informatice, cu tehnologia blockchain. Vom evidenția limitele aplicabilității acestor mecanisme, concepute pentru sisteme centralizate, și identifică modalități prin care datele extrase din blockchain pot fi valorificate.

3.1. Compatibilitatea tehnologiei blockchain cu metodele speciale de supraveghere și cercetare

Este important să delimităm în ce măsură ar putea fi incidentă o metodă specială de supraveghere și cercetare ca procedeu probatoriu pentru extragerea informațiilor de pe blockchain. Pentru a putea avea o analiză comprehensivă și relevantă ne vom apleca asupra a două mecanisme care sunt posibil incidente în această ipoteză: supravegherea tehnică și obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane.

Supravegherea tehnică este o metodă specială de supraveghere, reglementată de art. 139 CPP, putând fi dispusă de către judecătorul de drepturi și libertăți în cazul îndeplinirii cumulative a 3 condiții: existența unei suspiciuni rezonabile cu privire la săvârșirea sau pregătirea săvârșirii unei infracțiuni, proporționalitatea măsurii și imposibilitatea sau dificultatea deosebită de obținere a probei prin alte moduri. Aceasta se dispune într-un număr limitat de ipoteze din perspectiva infracțiunilor care sunt susceptibile de a fi anchetate prin intermediul acesteia, ipoteze reglementate de art. 139, alin. (2) CPP.

Supravegherea tehnică presupune 4 metode de investigare, prevăzute de art.138, alin.(1) a)-d) CPP⁸, dintre care vom analiza accesul la un sistem informatic, nefiind pasibile de aplicare interceptarea comunicațiilor, supravegherea video, audio sau prin fotografiere, localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice. Așadar, procedeul presupune accesul la un sistem informatic sau a unui mijloc de stocare a datelor⁹, noțiunile de sistem informatic respectiv date informatice fiind definite la art. 138, alin (4)-(5) CPP. Nu vom reveni asupra analizei efectuate anterior și ne vom rezuma la a preciza că blockchainul nu poate fi subsumat noțiunii legale de sistem informatic, ci celei de date informatice. Cu toate acestea, norma se referă la mijloc de stocare a datelor informatice, ca suport fizic al acestor date, neputând fi vorba de un astfel de mijloc de stocare a datelor în privința blockchainului care este stocat pe noduri de rețea.

Așadar, se poate ajunge la concluzia că supravegherea tehnică nu vizează în mod direct blockchainul și nu îi poate fi aplicabilă în mod direct. Totuși, accesul la un sistem informatic presupune accesul fie fizic, fie de la distanță la un dispozitiv în cadrul căruia ar putea fi accesat un blockchain. În doctrină este formulată o rezervă cu privire la comunicațiile realizate prin intermediul acestui dispozitiv supravegheat¹⁰ și necesitatea respectării normelor specifice interceptării comunicațiilor. În ceea ce privește blockchainul trebuie să luăm în considerare lipsa unui mecanism specific reglementat privindu-l pe acesta, spre deosebire de situația comunicațiilor. În ceea ce privește blockchainul trebuie să subliniem că în cazul accesării unui sistem informatic, ceea ce ar putea fi găsit pe dispozitivul astfel subliniat nu ar reprezenta decât o interfață, datele nu sunt stocate în cadrul acestuia, ci pe noduri de rețea. Cu toate acestea, ar fi eronat să ajungem la concluzia conform căreia nu am putea accesa, spre exemplu, un portofel digital prin intermediul procedurii probatoriu al supravegherii tehnice din simplul motiv că acesta reprezintă o interfață. Această falsă ipoteză ar putea conduce la concluzia conform căreia nu am putea să accesăm istoricul unui browser web în cazul supravegherii tehnice, prin simpla accesare a unei interfețe. De altfel, pot fi utilizate și coroborate și alte probe obținute pe această cale, legate indirect de blockchain, pentru asigurarea unui ansamblu probator apt să satisfacă rigurozitatea impusă de standardele de probă.

Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane este o metodă specială de supraveghere este reglementată de art. 146¹ și definită de art. 138 (9) CPP. Din definiția legală oferită de legiuitorul român se poate remarca necesitatea indispensabilă de a ne afla în ipoteza intermediarii de către o instituție de credit sau a unei alte entități financiare. Ori, după cum am subliniat anterior, în cazul blockchain nu se poate vorbi despre o astfel de instituție, deși ne putem afla în situația de a proba o tranzacție financiară. Această incompatibilitate a blockchain și a metodei speciale de

⁸ B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zărafiu, *Procedură Penală*, ediția 3, Ed. Hamangiu, 2025, București, p. 228

⁹ M. Udrioiu, *Sinteze de Procedură Penală. Partea Generală*, volumul II, ediția 5, Ed. C.H. Beck, 2024, București, p.838

¹⁰ G. Zlati, R. Slăvoiu *apud* M. Udrioiu, *op. cit.*, p. 838

supraveghere reiese și din categoriile de informații ce pot fi obținute pe această cale.¹¹

În concluzie, analiza relevă faptul că mecanismele procedurale existente nu sunt concepute pentru a viza în mod direct informațiile stocate pe blockchain. Astfel, deși accesul la un sistem informatic poate permite obținerea unor date legate de utilizarea blockchainului prin intermediul dispozitivelor utilizate de o persoană, metoda obținerii datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane apare, în principiu, incompatibilă cu specificul descentralizat al acestei tehnologii. Totuși, ar putea alte procedee probatorii precum percheziția informatică sau conservarea datelor informatice să răspundă acestui vid creat de supravegherea tehnică și obținerea datelor privind tranzacțiile financiare?

3.2. Utilizarea percheziției informatice și a conservării de date informatice ca procedee probatorii

Percheziția informatică și conservarea datelor informatice sunt alte procedee specifice probelor privind datele cu caracter informatic, fiind necesar să analizăm și compatibilitatea acestora cu tehnologia ce face subiectul acestei lucrări. În ceea ce privește percheziția informatică, aceasta este reglementată de art. 168 CPP, iar conservarea datelor informatice este reglementată de art. 154 CPP.

Percheziția informatică vizează cercetarea, descoperirea, identificarea și strângerea probelor stocate într-un sistem informatic sau într-un suport de stocare a datelor informatice. Astfel, legiuitorul român este consecvent în ceea ce privește reglementarea probelor cu caracter informatic, în detrimentul includerii unor noțiuni mai largi care să permită includerea situațiilor create de tehnologii precum blockchain sau cloud. Menținem pe această cale raționamentul expus anterior privind sistemele informatice și suporturile de stocare și posibilitatea de a utiliza mecanismele astfel definite în ceea ce privește blockchainul. În doctrină a fost exprimată o rezervă cu privire la această interpretare, pe care nu o susținem, din identitate de raționament privind interfețele și utilizarea acestora.¹² Așadar, procedeul probatoriu al percheziției informatice ar putea, la rândul său, să fie utilizat în această privință. În doctrină este subliniat faptul că identificarea unor date informatice stocate în afara sistemului/suportului vizat de percheziția informatică va trebui să facă obiectul procedurii de conservare¹³.

În ceea ce privește conservarea datelor informatice, în temeiul unei suspiciuni rezonabile privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni procurorul poate dispune conservarea datelor informatice, inclusiv pe cele privind traficul informațional, stocate prin intermediul unui sistem informatic, de

¹¹ <https://www.juridice.ro/528732/obtinerea-de-informatii-ori-inscrisuri-de-la-institutiile-de-credit-cursul-urmaririi-penale.html> accesat la data de 04.03.2026

¹² M. Udriou, G. Zlati apud M. Udriou, *Sinteze de Procedură Penală. Partea Generală*, volumul I, ediția 5, Ed. C.H. Beck, 2024, București, p.817

¹³ A. Crișu, *Drept procesual penal. Partea generală.*, ediția 9, Ed. Hamangiu, 2025, București, p.460

către furnizorul de rețele publice de comunicații electronice ori a unui furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului. Deși art. 154, alin. (1) CPP restrânge sfera de aplicare la o anumită categorie de furnizori, art. 154, alin (7¹) lărgeste această sferă la „alte persoane” este neclar la ce categorie de persoane a dorit să se refere legiuitorul, iar formularea normei este una cel puțin ambiguă.¹⁴

Sunt ridicate astfel o nouă serie de dileme în privința conservării datelor informatice, pe lângă cea a stocării prin intermediul unui sistem informatic. Prima dintre ele fiind, ce date informatice urmărește legiuitorul să conserve prin intermediul acestui mecanism? Din reglementarea oferită de către legiuitor pare că acesta dorește să se refere strict la comunicații ca date informatice ce urmează a fi conservate.¹⁵ Așadar, nu vom putea discuta despre conservarea datelor de pe blockchain, luând în considerare actuala reglementare. O altă problemă este reprezentată de stocarea acestora pe nodurile de rețea, fapt ce conduce la o îngreunare a posibilității de conservare, într-o situație în care datele ar fi fost stocate în mai multe sisteme ar fi fost necesar să existe o evidență a acestora și asigurarea conservării unitare¹⁶, în cazul blockchain fiind imposibilă o astfel de măsură. O altă controversă legată de stocarea acestor date este reprezentată de lipsa centralizării, fiind imposibil de identificat un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice centralizat, ipoteză de bază a acestei reglementări.

În concluzie, atât percheziția informatică, cât și conservarea datelor informatice, astfel cum sunt reglementate de art. 168 și art. 154 din CPP, par a fi concepute pentru un model clasic al stocării datelor, caracterizat prin existența unor sisteme informatice determinate și a unor furnizori identificabili. Din această perspectivă, particularitățile tehnologiei blockchain, în special stocarea descentralizată a datelor pe noduri multiple și absența unei entități centrale care să dețină controlul asupra informațiilor, limitează în mod semnificativ aplicabilitatea acestor procedee probatorii. Ne întrebăm astfel ce alte procedee probatorii ar putea să fie incidente în cazul tehnologiei blockchain? Vom analiza așadar o serie de reglementări specifice acestei zone, din acte normative adoptate recent.

4. Obținerea și administrarea probelor din blockchain în conformitate cu legislația privind probele electronice

În contextul complexității tehnologiei blockchain și a insuficienței cadrului normativ trasat de către

¹⁴ M. Udrioiu, G. Zlati *apud* M. Udrioiu *op.cit.* P. 964

¹⁵ M. Udrioiu, *op. cit.*, p.965

¹⁶ A. Crișu, *op. cit.*, p. 436

Codul de Procedură Penală, vom analiza compatibilitatea acestuia cu instrumentele procedurale prevăzute de Regulamentul (UE) 2023/1543, al doilea protocol adițional la Convenția privind criminalitatea informatică și Convenția Națiunilor Unite. Vom evidenția limitele aplicabilității mecanismelor bazate pe furnizori de servicii și vom identifica procedeele care pot fi relevante în raport cu caracterul descentralizat și transfrontalier al blockchainului.

4.1. Compatibilitatea probelor extrase de pe blockchain cu legislația în materie de probe electronice, în lumina Regulamentului 2023/1543

Un raport al Comisiei Europene arată că aproximativ 85% din investigațiile penale utilizează probe electronice¹⁷, necesitând pe această cale existența unei reglementări unitare, luând în considerare caracterul transfrontalier prezentat de multe probele electronice. În acest context a apărut Regulamentul ce normează o serie de mecanisme specifice probelor electronice. Nu vom relua noțiunile privind probele electronice prezentate într-o secțiune anterioară, urmând să ne aplecăm asupra noțiunii de furnizor de servicii în sensul Regulamentului, dar și a mecanismelor specifice privind EPO și EPO-PR.

Prin urmare, noțiunea de furnizor de servicii indispensabilă pentru EPO și EPO-PR, având în vedere comunicarea directă dintre organele de cercetare penală și acești operatori economici. În cadrul articolului 3 al Regulamentului aceasta este definită ca fiind orice persoană fizică sau juridică ce furnizează o anumită categorie de servicii: servicii de comunicații electronice, servicii legate de numele de domenii de internet și de numerotarea IP, cum ar fi servicii de atribuire de adrese IP, de registru de nume de domenii, de operator de registru de nume de domenii, de protecție a vieții private și de proxy legate de numele de domenii sau alte servicii ale societății informaționale, astfel cum sunt menționate la articolul 1 alineatul (1) litera (b) din Directiva (UE) 2015/1535. În privința ultimei categorii norma reglementează și necesitatea îndeplinirii unor criterii suplimentare, alternative: platformele trebuie să le permită utilizatorilor lor să comunice între ei sau să facă posibilă stocarea sau prelucrarea în alt mod a datelor în numele utilizatorilor cărora le este furnizat

serviciul, cu condiția ca stocarea datelor să fie o componentă definitorie a serviciului furnizat utilizatorului. În ceea ce privește definiția reglementată de Directiva 2015/1535 vorbește despre orice serviciu al societății informaționale, adică orice serviciu prestat în mod normal în schimbul unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului.

Prin prisma furnizării de servicii, este greu să identificăm un furnizor de servicii în contextul

¹⁷ A. Oganesean, O. Marandici, Ș. Milicenco, C. Iordan, *Transnational gathering of electronic evidences: challenges and perspectives in the European Union*, în Revista Institutului Național al Justiției, nr. 3/2022, p. 54.

tehnologiei blockchain.. Deși ne-am putea imagina o ipoteză în care să avem un furnizor de servicii, ex.: un spital apelează la un furnizor de servicii pentru a implementa un sistem bazat pe blockchain pentru stocarea datelor medicale, se observă că de esența acestuia nu este stocarea de date, ci asigurarea implementării unui software, eventual și mentenanța necesară acestuia. În ceea ce privește celelalte ipoteze reglementate în privința furnizorilor de servicii nu ne putem imagina o situație care să se încadreze prevederilor Regulamentului. Singura ipoteză care ar putea contura o incertitudine fiind cea privind furnizorii de servicii definiți prin intermediul Directivei 2015/1535, dar trebuie să remarcăm că nu este de esența serviciului care ar putea fi furnizat, în limita în care avem un astfel de serviciu, stocarea de date.

Prin urmare, normele prevăzute în Regulament nu sunt incidente, tehnologia blockchain fiind în afara definiției legale oferite probelor electronice. Astfel, este important să identificăm alte mecanisme specifice, dacă acestea există.

4.2. Perspective procesuale prin prisma celui de-al doilea protocol adițional la Convenția privind criminalitatea informatică și a Convenției Națiunilor Unite privind criminalitatea informatică

Un alt act normativ cu o importanță majoră care merită să fie analizat este cel de-al doilea protocol adițional la Convenția privind criminalitatea informatică referitor la cooperarea consolidată și la divulgarea probelor electronice. Deși nu este încă în vigoare, o analiză temeinică a acestuia poate reprezenta premisa pentru implementarea sa unitară și o verificare anterioară a posibilității aplicării în ceea ce privește blockchainul. Vom trata în scopul acestei lucrări mijloacele de cooperare directă dintre autoritățile competente și prestatorii de servicii și alte entități care dețin sau controlează informații pertinente.

Astfel, prin prisma colaborării directe mecanismele prevăzute sunt cererea de informații referitoare la înregistrarea numelor de domenii și divulgarea de informații referitoare la abonați. Este de natura evidenței că informațiile referitoare la înregistrarea numelor de domenii nu au niciun fel de legătură cu blockchainul, iar în ceea ce privește datele referitoare la abonați nu putem susține incidența unei astfel de norme, având în vedere lipsa elementului esențial al acestuia și anume abonații. Constatăm pe această cale că protocolul adițional al Convenției nu este revelator din punctul de vedere al tehnologiei blockchain.

În ceea ce privește Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității informatice (în continuare, Convenția Națiunilor Unite) subscriem opiniei referitoare la posibilitatea confundării celor două acte normative datorită denumirilor asemănătoare.¹⁸ Importanța reglementării rezidă tot în caracterul transfrontalier al criminalității informatice, cât și a probelor electronice care sunt marcate de aceeași

¹⁸ G. Zlati, *Brief Considerations on the United Nations Convention against Cybercrime*, în *Dreptul* nr. 10/2025, p. 106.

trăsătură. Observăm pe această cale și îmbinarea normelor substanțiale cu cele procesuale într-o reglementare unitară.

Procedeele probatorii prevăzute de Convenția Națiunilor Unite sunt: conservarea urgentă a datelor electronice stocate, conservarea urgentă și divulgarea parțială a datelor de trafic, ordinul de prezentare a datelor, percheziția și ridicarea datelor electronice stocate, colectarea în timp real a datelor de trafic și interceptarea datelor de conținut. Se poate remarca din ansamblul reglementării asemănarea izbitoare a acestora prin raportare la definirea unor noțiuni precum: sistem informatic, mijloc de stocare a datelor informatice, furnizor de servicii, etc.

În privința conservării urgente a datelor electronice stocate se poate observa că ne aflăm într-o ipoteză ușor diferită față de cele expuse anterior. Așadar, nu mai este vorba despre o solicitare adresată unui furnizor de servicii, legislația vorbind în mod expres despre o persoană căreia să îi fie adresată ordinul de conservare. Acest procedeu ar presupune asigurarea integrității datelor informatice prin intermediul conservării pe o perioadă de maximum 90 de zile. Nu vedem vreun impediment de ordin juridic în utilizarea acestui procedeu în ipoteza utilizării blockchainului, acesta fiind în totalitate aplicabil și acestor situații. Pe de altă parte, în privința conservării urgente și divulgării datelor de trafic norma prevede necesitatea existenței unui furnizor de servicii, aspect ce o face inaplicabilă din perspectiva blockchain.

Ordinele de prezentare a datelor îmbină noțiunile celor două procedee prezentate anterior, fiind aplicabil atât în privința persoanelor care dispun de aceste date prin stocarea lor într-un sistem informatic sau a unui mijloc de stocare, cât și în privința furnizorilor de servicii. Astfel, poate fi ordonată transmiterea unor date informatice aflate în posesia unei persoane, instrument cu o utilitate avansată în privința blockchain. Procedul probatoriu al percheziției și ridicării datelor electronice stocate permite autorităților competente să acceseze un sistem informatic sau un suport de stocare a datelor pentru a identifica, examina și copia datele relevante pentru investigația penală. Nu vom persista în explicațiile privind chestiunile privitoare la percheziție, având în vedere identitatea dintre argumentele în favoarea celor două procedee și posibilitatea aplicării în privința blockchain.

Procedul probatoriu al colectării în timp real a datelor de trafic permite autorităților competente să obțină sau să înregistreze, prin mijloace tehnice și cu sprijinul furnizorilor de servicii, datele de trafic aferente unor comunicații determinate desfășurate prin intermediul sistemelor informatice. Interceptarea datelor de conținut permite autorităților competente să colecteze sau să înregistreze în timp real conținutul unor comunicații transmise prin sisteme informatice. Se remarcă o reglementare în „ogindă” a celor două procedee probatorii, deoarece ele pot fi realizate atât prin concursul autorităților competente ale statului, pe teritoriul acestora din urmă, sau prin obligarea unui furnizor de servicii să colaboreze. Menținem rezervele cu privire la furnizorii de servicii și

aplicabilitatea foarte scăzută a acestei posibilități în cadrul blockchain, dar astfel de limitări trebuie să fie avute în vedere și în privința autorităților competente, care pot apela la aceste mijloace doar în limita propriului teritoriu. Ori, acest lucru nu este compatibil cu trăsătura de bază a blockchain, caracterul transfrontalier. Așadar, aceste mecanisme nu sunt de bază pentru tehnologiile blockchain.

În concluzie, mecanismele prevăzute de cel de-al doilea protocol adițional al Convenției și de Convenția Națiunilor Unite oferă un cadru procedural relevant pentru obținerea probelor electronice, însă aplicabilitatea lor în privința tehnologiei blockchain este limitată. Caracterul descentralizat și transfrontalier al acestei tehnologii reduce incidența unor procedee bazate pe existența furnizorilor de servicii, astfel încât doar anumite mecanisme, precum conservarea datelor sau ordinul de prezentare, pot prezenta o utilitate practică. Cu toate acestea, anumite procedee, precum conservarea urgentă a datelor electronice sau ordinul de prezentare a datelor, pot prezenta o utilitate practică, în măsura în care datele relevante se află în posesia unor persoane determinate.

Concluzii

Analiza realizată în cadrul lucrării a evidențiat dificultățile pe care tehnologia blockchain le generează în planul dreptului procesual penal, în special în ceea ce privește procedeele probatorii utilizate în privința probelor electronice. Particularitățile tehnice ale acestei tehnologii: descentralizarea, stocarea distribuită a datelor, pseudoanonimitatea și absența unei entități centrale de control, intră în conflict cu mecanismele procedurale clasice, construite în principal pentru sisteme informatice centralizate și pentru situații în care există furnizori de servicii sau intermediari identificabili.

Analiza procedeele probatorii prevăzute de Codul de procedură penală a arătat că multe dintre acestea nu sunt concepute pentru a viza direct informațiile stocate pe blockchain. Conservarea datelor informatice sau obținerea datelor privind tranzacțiile financiare, prezintă o aplicabilitate limitată, în principal din cauza absenței unor intermediari instituționali sau a unor sisteme informatice determinate asupra cărora să poată fi dispuse măsurile respective. În schimb, procedee precum supravegherea tehnică sau percheziția informatică pot avea o utilitate indirectă, în special prin accesul la dispozitivele utilizate pentru interacțiunea cu rețeaua blockchain, de unde pot fi identificate elemente relevante pentru ansamblul probator.

În planul instrumentelor specifice probelor electronice se confirmă, în mare măsură, această dificultate de adaptare. Regulamentul (UE) 2023/1543 își fundamentează mecanismele pe existența

unor furnizori de servicii, ceea ce limitează aplicabilitatea sa în raport cu infrastructura descentralizată a blockchainului. În mod similar, alte instrumente de cooperare internațională, inclusiv cele dezvoltate în cadrul Convenției privind criminalitatea informatică, sunt construite pe o logică juridică apropiată de modelul tradițional al sistemelor informatice. Cu toate acestea, Convenția Națiunilor Unite oferă un spectru mai larg de aplicabilitate în comparație cu restul legislației existente în materie, deși având în continuare mecanisme necorespunzătoare acestei tehnologii.

În acest context, se conturează necesitatea adaptării cadrului legislativ la realitățile tehnologice actuale, în special prin reconsiderarea noțiunilor fundamentale utilizate în materia probelor informatice. Definițiile clasice ale sistemelor informatice, ale mijloacelor de stocare a datelor sau ale actorilor implicați în administrarea acestora sunt construite în jurul unui model centralizat, care presupune existența unor infrastructuri determinate și a unor entități identificabile ce controlează sau gestionează datele. Or, tehnologia blockchain funcționează pe baza unui registru distribuit, descentralizat, ceea ce face dificilă încadrarea sa în aceste categorii juridice tradiționale. Din această perspectivă, o primă direcție de evoluție legislativă ar putea consta în adaptarea definițiilor generale privind sistemele informatice astfel încât acestea să poată include și infrastructurile distribuite, cât și lipsa unui spațiu determinat și unic de stocare a datelor incidente. În paralel, se impune analizarea unor mecanisme procedurale care să nu depindă exclusiv de existența unui furnizor de servicii, ci să permită valorificarea probelor provenite din rețele descentralizate, precum blockchainul.

În ansamblu, rezultă că reglementările actuale permit, cel mult, o valorificare indirectă a informațiilor provenite din blockchain, prin coroborarea acestora cu alte mijloace de probă. Această situație evidențiază existența unui decalaj între evoluția tehnologică și adaptarea cadrului normativ procesual penal, ceea ce justifică necesitatea unei reflecții doctrinare și legislative orientate spre identificarea unor mecanisme probatorii mai adecvate realităților generate de tehnologiile descentralizate.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Anastasiu Crișu, *Drept procesual penal. Partea generală*, ediția 9, Ed. Hamangiu, 2025, București.
2. Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Andrei Zarafiu, *Procedură Penală*, ediția 3, Ed. Hamangiu, 2025, București.
3. George Zlati, *Tratat de criminalitate informatică. Volumul I*, Ed. Solomon, 2020, București.

4. Mihail Udriou, *Sinteze de Procedură Penală. Partea Generală*, volumul I, ediția 5, Ed. C.H. Beck, 2024, București.
5. Mihail Udriou, *Sinteze de Procedură Penală. Partea Generală*, volumul II, ediția 5, Ed. C.H. Beck, 2024, București.
6. Sofie Depauw, „Electronic Evidence in Criminal Matters: How about E-Evidence Instruments 2.0?”, în *European Criminal Law Review* 8, no. 1, 2018.
7. Maurice McKenna, „Up in the Cloud: Finding Common Ground in Providing for Law Enforcement Access to Data Held by Cloud Computing Service Providers”, în *Vanderbilt Journal of Transnational Law* nr. 49/2016.
8. Kevin Werbach, „Trust, but Verify: Why the Blockchain Needs the Law”, în *Berkeley Technology Law Journal* nr. 33/2018.
9. Armen Oganesean, Octavian Marandici, Ștefan Milicenco, Constantin Iordan, „Transnational gathering of electronic evidences: challenges and perspectives in the European Union”, în *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 3/2022.

Resurse digitale:

1. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/690522/EPRS_BRI%282021%29690522_EN.pdf, accesat la data de 03.03.2026.
2. <https://www.juridice.ro/528732/obtinerea-de-informatii-ori-inscrisuri-de-la-institutiile-de-credit-cursul-urmaririi-penale.html>, accesat la data de 04.03.2026.
3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărârea din 16 februarie 2000 în cauza *Amann contra Elveției*, cererea nr. 27798/95.

Omorul calificat – pe o scară de la violență la cruzime

Aggravated murder – on a scale of violence to cruelty

Homicide aggravé – sur une échelle de violence à cruauté

Cristiana-Alexandra ORBOIU – anul III, grupa 306, IF

coordonator: asist. univ. dr. Valentina DINU-STĂNCESCU

Rezumat: Lucrarea analizează delimitarea dintre omorul în varianta tip și omorul calificat comis prin cruzimi, prevăzut de art. 189 alin. (1) lit. h) C.pen., având în vedere lipsa unei definiții legale a noțiunii de „cruzime”. Sunt examinate contribuțiile doctrinei și orientările jurisprudențiale, evidențiindu-se perspectivele relevante avute în vedere și diferitele fundamente ale agravării. Lucrarea pune accent pe necesitatea existenței unor suferințe suplimentare, chinuitoare și prelungite, dovedite prin probe, precum și pe analiza elementului subiectiv cu care făptuitorul a realizat actele de executare. Sunt discutate și situații problematice apărute în practică, precum moartea instantanee, victima inconștientă sau actele comise *post mortem*.

Cuvinte-cheie: omor calificat; cruzime; suferințe chinuitoare și prelungite; ferocitate; sentiment de oroare.

Abstract: The paper examines the distinction between murder and aggravated murder committed with cruelty, as provided by article 189 paragraph (1) letter h) of the Romanian Criminal Code, in the absence of a legal definition of the notion of “cruelty.” It analyzes doctrinal contributions and relevant case law, highlighting the main perspectives and the different grounds for aggravation. The study emphasizes the necessity of additional, severe, and prolonged suffering, established through evidence, as well as the assessment of the subjective element with which the perpetrator carried out the acts. It also addresses problematic situations encountered in legal practice, such as instantaneous death, acts comited against unconscious victims or *post mortem*.

Keywords: aggravated murder; cruelty; severe and prolonged suffering; ferocity; feeling of horror.

Résumé: L'article analyse la distinction entre l'homicide et l'homicide aggravé commis avec cruauté, prévu par l'article 189 alinéa (1) lettre h) du Code pénal roumain, en l'absence d'une définition légale de la notion de «cruauté». Il examine les contributions doctrinales et les orientations jurisprudentielles pertinentes, en mettant en évidence les perspectives retenues et les différents fondements de l'aggravation. L'analyse souligne la nécessité des souffrances supplémentaires, intenses et prolongées, établies par des preuves, ainsi que l'importance de l'élément subjectif avec lequel l'auteur a commis les actes. De plus, on vient d'aborder des situations problématiques, rencontrées en pratique, telles que la mort instantanée, la victime inconsciente ou les actes commis *post mortem*.

Mots-clé : homicide aggravé ; cruauté ; souffrances intenses et prolongées ; férocité ; sentiment d'horreur.

1. Introducere

Pe fondul unor dispute anterioare, o persoană își ucide vecinul prin multiple lovituri utilizând diverse obiecte. O altă persoană își ucide soția prin incendiere. Altcineva, într-un acces de mânie, înjunghie victima în mod repetat. Având în vedere situațiile de fapt expuse, precum și altele extrem de variate ce pot fi întâlnite în practica judiciară, ne punem întrebarea: există limite suficient de bine definite pentru ca aceste fapte să poată fi încadrate, în mod corect, fie ca omor, fie ca omor calificat comis prin cruzimi?

Deoarece noțiunea de „cruzime” nu este definită de legiuitor în Codul penal, așa cum sunt definiți alți termeni, sensul acesteia va fi căutat în limbajul uzual, fiind dezvoltat de doctrină atât sub imperiul vechiului Cod penal, cât și ulterior adoptării noului Cod penal, precum și pe cale jurisprudențială, așa cum urmează a fi prezentat. De altfel, având în vedere multitudinea de modalități în care poate fi săvârșită infracțiunea de omor, o definiție general valabilă a cruzimilor ar fi imposibil de formulat. În aceste condiții, îi revine judecătorului sarcina de a aprecia în ce măsură se va reține acest element circumstanțial agravant, ținând cont de ansamblul probelor din dosarul cauzei. Totodată, un rol

deosebit îl are jurisprudența instanțelor cu privire la reținerea sau nu a săvârșirii omorului prin cruzimi, aceasta putând oferi o serie de repere utile, aplicabile și altor spețe.

În esență, dificultatea încadrării juridice a faptei nu rezidă doar în varietatea modalităților de suprimare a vieții, ci în identificarea fundamentului care justifică agravarea. Pe de-o parte, putem privi cruzimile din perspectiva victimei, ca suferințe suplimentare cauzate acesteia iar, pe de altă parte, le putem privi din perspectiva făptuitorului, ca expresie a ferocității sale.

În plus, este important ca delimitarea să se realizeze cu prudență, fără a cădea pradă tendinței de a transforma elementul circumstanțial agravant într-o regulă generală printr-o interpretare excesiv de largă a noțiunii. Interpretarea restrictivă are și ea neajunsurile ei, riscând să ignore gradul de pericolozitate sporit al anumitor fapte, care ar justifica o reacție penală mai severă.

Deoarece, pe de-o parte, uciderea unei persoane este, prin ea însăși, violentă și, pe de altă parte, impactul social pe care o astfel de faptă îl are face dificilă delimitarea suferințelor inerente morții de suferințele deosebite cauzate de actele de cruzime, lucrarea de față își propune să analizeze care este linia de demarcație trasată în practică și care sunt cele mai bune soluții pentru situațiile care necesită o atenție deosebită, pentru a asigura o justă soluționare a cauzelor.

De asemenea, lucrarea își propune să analizeze anumite împrejurări deosebite în care ar putea fi săvârșită infracțiunea, precum asupra unei victime aflate în stare de inconștiență sau chiar asupra unei victime care decedase ca urmare a unei părți dintre actele de executare.

2. Reglementarea infracțiunii de omor calificat comis prin cruzimi

2.1. Evoluția incriminării faptei

Infracțiunea de omor calificat comis prin cruzimi este prevăzută de art. 189 alin. (1) lit. h) din Codul penal, constituind o formă agravată a infracțiunii de omor, prevăzută de art. 188 C.pen. Astfel, este evidențiată opțiunea legiuitorului de a deplasa accentul de pe rezultat, comun tuturor infracțiunilor contra vieții, importantă fiind în acest caz modalitatea în care se realizează elementul material. Dacă art. 188 C.pen, prin care este incriminat omorul simplu, protejează dreptul la viață al persoanei, în cazul omorului calificat în forma comiterii prin cruzimi, lezarea obiectului juridic ocrotit presupune și o lezare a demnității umane ori a integrității persoanei.

Elementul circumstanțial agravant al săvârșirii omorului prin cruzimi a existat în aceeași formulare și sub imperiul vechiului Cod penal, cu diferența că acesta reprezenta omor deosebit de grav, prevăzută

de art. 176 lit. a) C.pen din 1969¹. Astfel, toate precizările făcute în legătură cu acesta până la intrarea în vigoare a noului Cod penal rămân valabile.

Totodată, numeroase alte coduri penale europene au adoptat o viziune asemănătoare, omorul săvârșit prin cruzimi reprezentând o infracțiune sancționată mai aspru în state precum Italia, care are o reglementare asemănătoare, cruzimile fiind element circumstanțial agravant al omorului și circumstanță agravantă generală², Spania³ și Germania⁴. În alte coduri penale, regăsim elemente circumstanțiale care prezintă o formulare diferită, dar sunt similare din punctul de vedere al conținutului, un exemplu fiind abordarea legiuitorului penal francez⁵. Totuși, în cazul reglementat de codul penal francez, se aplică elementul circumstanțial agravant al folosirii torturii sau actelor de barbarie înaintea sau în timpul comiterii omorului doar dacă victima este un minor cu vârsta de până la 15 ani.

2.2. Înțelesul noțiunii de „cruzime”

Deoarece sensul noțiunii de „cruzime” nu este explicat în Codul penal, este necesar să coroborăm înțelesul uzual al cuvântului cu interpretările oferite de doctrină și jurisprudență de-a lungul timpului.

În primul rând, conform Dicționarului explicativ al limbii române⁶, cruzimea este definită ca „o atitudine, faptă crudă; ferocitate, bestialitate, barbarie, cruzie” ori ca o „pornire rea de a face să sufere pe alții”. Plecând de la această definiție, în doctrină, cruzimile au fost considerate manifestări de ferocitate de natură să provoace suferințe chinuitoare și prelungite în timp, suplimentare celor specifice actului de ucidere⁷. De asemenea, acestea trebuie să fie săvârșite în mod deliberat, pentru a uciide victima sau pentru a o chinui înainte de a o uciide, fiind vorba despre acte care denotă un mod ieșit din comun de comitere a infracțiunii, caracterizat de sadism și de intenția de a-i provoca victimei dureri extreme⁸.

¹ G. Bodoroncea, *Codul penal. Comentariu pe articole*, ed. CH Beck, anul 2025, București, p. 734.

² Art. 61 din Codul penal italian, disponibil la [Del reato](#), accesat la data de 26.02.2026 – „*l'aver adoperato sevizie, o l'aver agito con crudeltà verso le persone*”.

³ Art. 139 din Codul penal spaniol, disponibil la [BOE-A-1995-25444 Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal](#), accesat la data de 26.02.2026 – „*Con ensañamiento, aumentando deliberada e inhumanamente el dolor del ofendido*”.

⁴ Art. 211 din Codul penal german, disponibil la [StGB - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis](#), accesat la data de 26.02.2026 – „*heimtückisch oder grausam oder mit gemeingefährlichen Mitteln oder*” – insidios sau crud.

⁵ Art. 221-3 din Codul penal francez, disponibil la <https://www.legifrance.gouv.fr>, accesat la data de 26.02.2026 – „*Toutefois, lorsque la victime est un mineur de quinze ans et que l'assassinat est précédé ou accompagné d'un viol, de tortures ou d'actes de barbarie*”.

⁶ <https://dexonline.ro/intrare/cruzime/14103/definitii>, accesat la data de 26.02.2026

⁷ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I*, ed. CH Beck, anul 2024, București, p. 33.

⁸ S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*, ed. Universul Juridic, anul 2024, București, p. 80.

În al doilea rând, plecând de la definițiile conturate mai sus, în practica judiciară recentă, dar și în cea anterioară noului Cod penal s-a reținut încadrarea juridică a omorului calificat prin cruzimi în următoarele situații: când victima este lovită continuu și cu mare intensitate cu diverse obiecte dure, cu pumnii și picioarele ori cu cuțitul, în multiple părți ale corpului, aceasta suferind leziuni multiple care i-au prelungit suferința înainte să se producă decesul⁹; când victima, fiind legată de către inculpat, este mai întâi lovită repetat cu un lemn, lovituri ce i-au cauzat multiple fracturi, iar apoi este incendiată, decesul survenind în urma intoxicației cu monoxid de carbon¹⁰; când victima este lovită cu putere cu toporul, fiindu-i cauzate leziuni grave, inclusiv prin amputarea unor membre cât timp victima încă era în viață și resimțea durerea, aceasta murind după mai multe lovituri aplicate cu toporul în zona capului¹¹.

De asemenea, la nivel jurisprudențial, s-au dezvoltat următoarele interpretări: Tribunalul Suprem a stabilit că *„prin cruzimi trebuie să se înțeleagă nu numai provocarea de violențe fizice victimei – suferințe care, de altfel, de cele mai multe ori ar fi imposibil de stabilit – ci și aspectul de ferocitate, ieșit din comun, cu care infractorul săvârșește omorul, trezind, în conștiința celor ce iau cunoștință de această faptă, un sentiment de oroare”*¹². În această accepțiune, deși bazată pe aceleași elemente amintite mai sus, se accentuează mai degrabă elementul subiectiv cu care făptuitorul comite infracțiunea, atitudinea sa psihică ce creează un grad de pericolozitate sporit, chiar dacă victima nu resimte toate actele de cruzime, fiind completat de sentimentul de oroare al persoanelor care află despre modul săvârșirii faptei.

Cu toate acestea, printr-o decizie a Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțată ulterior intrării în vigoare a Codului penal actual, se afirmă că *„Omorul se consideră săvârșit prin cruzimi atunci când făptuitorul a conceput și executat fapta în așa fel încât a produs victimei suferințe mari, prelungite în timp, care depășesc cu mult suferințele inerente acțiunii de ucidere. Fapta de a arunca un proiectil inflamabil prin geamul unui imobil, provocând arsuri persoanei aflate în imobil, întrunește elementele constitutive ale tentativei la omor, cu reținerea elementului circumstanțial de agravare referitor la omorul săvârșit prin cruzimi. Utilizarea unei substanțe inflamabile – de natură a cauza suferințe suplimentare victimei, întrucât, în caz de incendiere, decesul nu survine instantaneu sau la scurt timp, ci după o suferință prelungită, de intensitate deosebită, determinată de arsurile corporale – se încadrează în noțiunea de „cruzimi.”* Se poate observa că, prin această decizie, se subliniază importanța suferințelor efective pe care le-a simțit victima, deosebite prin intensitate, precum și a existenței unui interval de timp suficient până la producerea decesului, în care aceasta era conștientă

⁹ C.S.J., Completul de 9 Judecători, decizia nr. 11/05.02.2001, citată în G. Bodoroncea, *op.cit.*, p. 735

¹⁰ Curtea de Apel București, hotărârea nr. 1203/2025, disponibilă la <https://rejust.ro/juris/ggdg8dg4d>, accesat la data de 23.02.2026

¹¹ Curtea de Apel Brașov, hotărârea nr. 78/2025, disponibilă la <https://rejust.ro/juris/3g4d449e9>, accesat la data de 23.02.2026

¹² Trib. Suprem, Completul de 7 judecători, decizia nr. 9/1970, citată în G. Bodoroncea, *op.cit.*, p. 735

senzorial. De asemenea, se remarcă faptul că nu se mai vorbește despre sentimentul de oroare menționat anterior de Tribunalul Suprem, fiind, deci, esențială chinuirea suplimentară care s-a produs în mod obiectiv.

Așadar, din punctul meu de vedere, cruzimile pot fi privite din trei perspective: prima este cea a autorului, presupunând ca acesta să provoace suferințe suplimentare în mod deliberat, intenție reflectată în împrejurările obiective ale faptei (se pune accentul pe comportamentul brutal al acestuia și pe elementul subiectiv); a doua este perspectiva victimei, ceea ce înseamnă că trebuie să determinăm dacă aceasta a simțit sau nu acele suferințe suplimentare (se pune accentul pe consecințele concrete ale violențelor); a treia este cea a terților, fiind reținută condiția provocării unui sentiment de oroare ca urmare a ferocității deosebite cu care a fost comisă infracțiunea. Soluțiile pot fi diferite în funcție de abordarea aleasă.

3. Condițiile reținerii elementului circumstanțial agravant

3.1. Ferocitatea cu care este săvârșită fapta – elementul material

Ferocitatea caracterizează modul de săvârșire a elementului material și presupune un exces evident de violență prin raportare la ceea ce este necesar pentru producerea morții. Aceasta se poate manifesta, la nivel obiectiv, prin repetarea actelor violente deși un număr mai mic de acte era suficient pentru a suprima viața ori prin continuarea agresiunii asupra victimei chiar și atunci când devenise evident că rezultatul letal era inevitabil.

În plus, actele de cruzime pot consta atât în acțiuni, cât și în inacțiuni, infracțiunea de omor putând fi comisă prin omisiune. În acest ultim caz, s-a reținut omorul comis prin cruzimi atunci când, pe o perioadă de câteva luni, mama nu și-a îngrijit fiul care prezenta afecțiuni psihice, neacordându-i nici măcar hrana necesară supraviețuirii, refuzând să-l schimbe și să îi asigure igiena corporală, deși martorii, inclusiv bunicul copilului, au atenționat-o în mod repetat cu privire la riscurile la care îl expune pe minor. Totodată, inculpata a refuzat să îi asigure victimei asistența medicală necesară, constând în controalele specifice pentru a observa care este evoluția afecțiunii lui și, ulterior, agravării situației sale de sănătate fizică, pentru a-l salva de la moarte. Pe corpul lui s-a constatat prezența unor răni, multe dintre ele infectate, iar starea lui de sănătate era grav deteriorată ca urmare a omisiunii mamei sale, fiind inclusiv malnutrit și dezvoltând o multitudine de boli, toate aceste împrejurări, consecințe ale omisiunii mamei, conducând la o moarte chinuitoare¹³.

¹³ Curtea de Apel Cluj, decizia nr. 1069/2021, disponibil la Sintact.ro, accesat la 23.02.2026.

De asemenea, omorul calificat prev. de art. 189 alin. (1) lit. h) C.pen. poate fi săvârșit și în participație penală. Fiind o circumstanță reală, legată de faptă, aceasta se răsfrânge asupra tuturor participanților care au cunoscut-o sau au prevăzut-o, deci se va reține și în cazul acelor care au ajutat sau înlesnit săvârșirea faptei ori au determinat săvârșirea ei, chiar dacă nu ei au fost cei care au realizat actele de cruzime. În cazul coautoratului, în practică s-a argumentat astfel, în defavoarea reținerii omorului calificat: *„Este adevărat că raportul de expertiză medico-legală a relevat traumatisme cranio-cerebrale și corporale care au necesitat un număr mare de zile de îngrijiri medicale, dar acesta este rezultatul acțiunilor cumulate ale celor trei coautori, neputând fi omis, strict sub aspectul analizei incidenței acestei agravante, că fiecare dintre cei trei i-a aplicat persoanei vătămate între 4-9 lovituri, iar agresiunea s-a petrecut pe durata a aproximativ 30 secunde”*¹⁴. Deși consider că soluția a fost corectă, deoarece agresiunea a fost de scurtă durată, nu au fost dovedite suferințe chinuitoare și nici intenția inculpaților de a cauza victimei astfel de suferințe, totuși împrejurarea că fiecare coautor a aplicat un anumit număr de lovituri care nu era suficient în mod individual pentru a reține comiterea omorului prin cruzimi nu ar trebui să reprezinte un criteriu pentru aplicarea agravării. În cazul coautoratului, fapta este unică, fiind reprezentată de actele de executare conjugate ale celor ce se înțeleg să comită fapta împreună. Dacă infracțiunea ar fi îndeplinit condițiile pentru reținerea cruzimilor, diferențierea între coautori cu privire la contribuțiile lor efective în realizarea elementului material s-ar fi putut realiza doar cu ocazia individualizării pedepsei, conform art. 49 C.pen. Chiar și în situația în care unul dintre coautori nu ar fi contribuit la violențele propriu-zise, ci, spre exemplu, doar ar fi ținut victima imobilizată, în continuare s-ar fi reținut omorul calificat și în cazul său, pentru că circumstanța se răsfrânge în temeiul art. 50 alin. (2) C.pen.

Ferocitatea poate dobândi două conotații în funcție de legătura pe care o formează cu celelalte două condiții: pe de-o parte, putem considera că ferocitatea se materializează în suferințele chinuitoare și prelungite pe care victima trebuie să le resimtă. În acest caz, nu se va avea în vedere doar conduita concretă a autorului, ci va trebui să privim rezultatul mai ales din perspectiva victimei. Dacă există un grad ridicat de ferocitate, dar rezultatul specific acesteia nu s-a produs, nu putem reține elementul circumstanțial agravant.

Pe de altă parte, putem privi ferocitatea comiterii faptei în legătură cu următoarea condiție, aceea a provocării unui sentiment de oroare pentru persoanele care află despre săvârșirea faptei. În acest caz, accentul nu mai este plasat pe suferința victimei, ci pe gradul de pericolozitate pe care îl prezintă fapta, aceasta fiind și interpretarea dată de Tribunalul Suprem prin hotărârea amintită anterior. În acest caz, chiar și dacă nu se produc în concret suferințele suplimentare, agravarea poate avea drept fundament comportamentul mai periculos al autorului.

¹⁴ Tribunalul pentru minori și familie Brașov, hotărârea nr. 2/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/59d23e673>, accesat la 23.02.2026

3.2. Provocarea unor suferințe chinuitoare și prelungite – urmarea imediată, legătura de cauzalitate și elementul subiectiv

În ceea ce privește primul caracter reținut de instanțele judecătorești și de doctrină, acela al suferințelor chinuitoare, dificultatea rezidă în a distinge între modalitățile de comitere a faptei astfel încât elementul circumstanțial agravant să se aplice doar în acele cazuri în care durerea cauzată victimei este una care o depășește cu mult pe cea „normală”, ce caracterizează orice faptă de ucidere violentă. Concret, în unele situații, existența cruzimilor este clară, cum ar fi exemplul clasic al incendierii victimei, în acest caz, fiind indubitabil faptul că există o chinuire suplimentară considerabilă. Așa cum a punctat și Tribunalul Suprem în hotărârea mai sus citată, verificarea îndeplinirii acestei condiții presupune a ști ce anume și cât anume a simțit persoana respectivă, aceste aspecte fiind desprinse, în principal, din raportul medico-legal.

În al doilea rând, se reține caracterul prelungit al suferințelor. Bineînțeles, o moarte extrem de rapidă, care survine aproape instantaneu este incompatibilă cu săvârșirea infracțiunii prin cruzimi, dat fiind că victima era deja decedată când au avut loc majoritatea actelor de executare. Spre exemplu, aplicarea unui număr mare de lovituri cu cuțitul într-o succesiune neîntreruptă nu poate reprezenta omor calificat săvârșit prin cruzimi, deoarece durerea pe care victima a suportat-o a fost consecința firească a loviturilor, ea decedând rapid¹⁵. Numărul mare de lovituri nu poate determina, prin el însuși, reținerea agravantei. Totuși, caracterului prelungit nu ar trebui să i se dea o interpretare excesiv de restrictivă, deoarece durata suferințelor nu este unicul criteriu pe care instanța ar trebui să-l ia în calcul. Pentru a exista cruzimi, ar trebui ca între momentul producerii leziunilor și deces să existe un interval de timp perceptibil de către victimă, în care aceasta să suporte dureri intense, chiar dacă această agonie nu se întinde pe o durată extrem de lungă. De exemplu, se reține omorul prin cruzimi atunci când raportul medico-legal arată că victima a supraviețuit un interval de timp după declanșarea incendiului, ea decedând din cauza inhalării fumului¹⁶, ceea ce demonstrează că a perceput arsurile și a trecut printr-o perioadă de agonie până când a survenit decesul.

Între actele de cruzime realizate de autor și suferințele simțite de victimă trebuie să existe legătură de cauzalitate. Cu toate acestea, nu este necesar ca decesul să survină ca urmare a cruzimilor. Astfel, s-a reținut că *„nu contează dacă cruzimile au condus, eo ipso, la moartea victimei sau dacă făptuitorul le-a utilizat doar pentru chinuirea victimei înainte de a o ucide”*¹⁷.

¹⁵ Curtea de Apel Târgu Mureș, decizia nr. 552/2018, disponibil la Sintact.ro, accesat la 24.02.2026

¹⁶ V.Ciolei, *op.cit.*, p. 34

¹⁷ Tribunalul Bihor, hotărârea nr. 78/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/7263585d7>, accesat la 24.02.2026

La nivel subiectiv, este necesar ca făptuitorul să realizeze actele de cruzime în mod conștient, nefiind suficient să constatăm violența excesivă în mod obiectiv. Spre exemplu, în practica judiciară s-a reținut că există o astfel de intenție atunci când autorul rănește victima cu drujba, în mod repetat, pe o durată lungă (câteva zeci de minute), ajungând până la a amputa părți ale corpului ei, deși acesta realizează faptul că primele acte de executare deja aveau caracter letal¹⁸. În speță, inculpatul s-a și reînarmat, având suficient timp să își dea seama că provoacă suferințe extreme victimei și, chiar și atunci când a constatat că drujba nu mai funcționa, a continuat să aplice lovituri cu pumnii și picioarele. În schimb, nu se poate reține omorul calificat comis prin cruzimi atunci când modalitatea brutală aleasă de inculpat reprezintă doar ceea ce el a considerat eficient pentru a produce rezultatul. Astfel, nu comite un omor calificat prev. de art. 189 alin. (1) lit. h) persoana care continuă să lovească victima pentru a se asigura că aceasta a decedat¹⁹, deoarece lipsește intenția de a-i cauza suferințe mai mari decât cele inerente faptei comise. De asemenea, nu se reține acest element circumstanțial agravant în cazul în care inculpatul a aruncat spirt asupra victimei și apoi, în glumă, acesta s-a apropiat cu o brichetă, victima luând foc și decedând²⁰, fiind reținut omorul simplu săvârșit cu intenție indirectă.

Totuși, nu este nevoie să existe intenție directă cu privire la cauzarea suferințelor specifice cruzimii, fiind suficient ca autorul să prevadă și să accepte că, prin modul în care a conceput fapta, aceste suferințe deosebite se vor produce²¹. În acest sens, a fost respinsă apărarea inculpaților care au susținut că nu au avut intenția de a chinui suplimentar victimele, ci doar pe aceea de a le pedepsi pentru că nu câștigau suficienți bani. În fapt, inculpații au supus cele două victime la chinuri și tratamente degradante timp de aproximativ două luni, prin înfometare, acte de umilință, agresiuni fizice și psihice și prin refuzul de a le permite accesul la tratamente medicale²². Din situația de fapt expusă, reiese faptul că aceștia au provocat suferințe chinuitoare și prelungite, atât fizice, cât și psihice (prin supunerea la tratamente degradante) victimelor în mod deliberat, chiar dacă nu au urmărit în principal această finalitate.

De asemenea, este esențial ca hotărârea judecătorească de condamnare pentru o astfel de faptă să conțină o motivare temeinică, care să arate clar care a fost rațiunea aplicării elementului circumstanțial agravant. Astfel, trebuie arătat care au fost în concret actele de executare care ar fi putut să aibă natura unor cruzimi, cum a analizat instanța elementul subiectiv și pe ce elemente s-a bazat când a constatat că a existat intenție, care au fost leziunile produse victimei prin săvârșirea infracțiunii, gravitatea lor, care dintre ele s-au produs asupra victimei în viață și care s-au realizat post mortem.

¹⁸ Curtea de Apel Timișoara, decizia nr. 53/2020, disponibil la Sintact.ro, accesat la 24.02.2026

¹⁹ V. Cioclei, *op.cit.*, p. 36

²⁰ S. Bogdan, D.A. Șerban *op.cit.*, pp. 80- 81

²¹ I. Ristea, *Explicațiile noului Cod penal vol II*, anul 2015, București, p. 138

²² Curtea de Apel Brașov, hotărârea nr. 78/2025, *precit.*

Nu este suficient a se face distincția între formele de vinovăție, deoarece constatarea săvârșirii faptei cu intenție atrage doar încadrarea acesteia ca omor simplu. Pe lângă intenția directă sau indirectă cu care se săvârșește omorul în general, trebuie să se constate că autorul a prevăzut și a urmărit sau acceptat producerea de suferințe suplimentare prin comportamentul său excesiv de violent. În cazul omorului, urmarea imediată este reprezentată de un rezultat, anume decesul. Dacă omorul se comite prin cruzimi, mai există un rezultat, care corespunde actelor de cruzime, acela al chinuirii suplimentare a victimei, indiferent dacă această chinuire a fost cea care a condus, în final, la deces.

Cu privire la elementul subiectiv, mobilul nu califică intenția, astfel încât săvârșirea omorului prin cruzimi este compatibilă cu intenția indirectă, deoarece cruzimile se raportează la conduita autorului în mod obiectiv, și nu la intenția ce caracterizează fapta de omor²³.

Nu în ultimul rând, este în mod unanim acceptat faptul că suferințele pot fi și de natură psihică, nu doar fizică, de exemplu atunci când victima este forțată să asiste la actele de violență comise împotriva unei alte persoane înainte de a fi ea însăși ucisă²⁴. Totodată, suferințele sunt, uneori, atât fizice cât și psihice, atunci când persoana este amenințată în timpul actelor de executare realizate prin cruzimi, fiindu-i teamă de moartea iminentă²⁵.

3.3. Provocarea unui sentiment de oroare în opinia publică

Condiția provocării unui sentiment de oroare persoanelor care află despre comiterea infracțiunii nu a fost, inițial, reținută la nivel doctrinar, ea fiind introdusă prin hotărârile Tribunalului Suprem, sub imperiul vechiului Cod penal. Practica judiciară reține faptul că noțiunea de cruzimi prezintă două înțelesuri: unul intrinsec acțiunii de ucidere, caracterizat de metodele prin care autorul alege să realizeze elementul material, și unul extrinsec acțiunii de ucidere, constând în agravanta socială a acesteia, adică în sentimentul de dezgust pe care îl cauzează terților²⁶.

În doctrină, rațiunea acestei condiții a fost criticată. În acest sens, s-a spus că ar fi un criteriu dificil de utilizat, din cauza naturii sale subiective, făcând aplicarea textului greu de anticipat²⁷. La fel, a fost criticată punerea în legătură a ferocității în principal cu reacția opiniei publice, și nu cu suferințele cauzate victimei, lipsind previzibilitatea și existând riscul de a genera atât soluții incorecte, cât și soluții contrare altor reguli – fiind oferit exemplul săvârșirii unui „omor” cu ferocitate, victima murind, în fapt, de la prima lovitură²⁸. În acest ultim caz, printr-o decizie cu caracter obligatoriu, Înalta Curte de

²³ S. Bogdan, D.A. Șerban *op.cit.*, pp. 82-83

²⁴ V. Cioclei, *op.cit.*, pp. 33-34

²⁵ Curtea de Apel Brașov, hotărârea nr. 533/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/3953d3975>, accesat la 24.02.2026

²⁶ ICCJ, secția penală, decizia nr. 2836/2013, disponibil la [ICCJ. Decizia nr. 2836/2013. Penal](https://www.iccj.ro/decizii/2836/2013-Penal), accesat la 26.02.2026

²⁷ S. Bogdan, D.A. Șerban, *op.cit.*, p. 82

²⁸ G. Bodoroncea, *op.cit.*, ed. CH Beck, anul 2026, București, p. 734

Casație și Justiție a stabilit că se va reține un concurs real între infracțiunea de omor și infracțiunea de profanare de cadavre.

Într-adevăr, utilizarea în practică a acestei condiții ar putea pune probleme de previzibilitate a aplicării normei de incriminare la cazuri concrete: în primul rând, ar fi imposibil de distins între oroarea pe care o trezește orice faptă gravă și oroarea care ar trebui să existe în cazul cruzimilor, ceea ce ar face și mai dificilă problema delimitării suferințelor inerente actului de ucidere de suferințele care permit reținerea elementului circumstanțial agravant. Apoi, a pune accentul pe o condiție esențialmente subiectivă, care poate varia în funcție de diverși factori sociali, precum modul în care este percepută o anumită faptă de societate la un moment dat, impactul mass-media etc., nu este compatibilă cu principiul legalității, care ar trebui să guverneze materia dreptului penal. Așadar, în opinia mea, această condiție ar trebui să fie considerată doar un criteriu în evaluarea ferocității, alături de altele care urmează a fi detaliate, deoarece un element extrinsec faptei nu poate sta la baza condamnării inculpatului pentru acea faptă. De asemenea, în doctrină s-a reținut că oroarea este doar repercusiunea ferocității, nu o condiție cumulativă care ar trebui analizată pentru reținerea cruzimilor, autorul considerând că de esența cruzimilor este ferocitatea ce caracterizează comportamentul făptuitorului²⁹. Totodată, cu privire la circumstanță agravantă generală prev. de art. 77 lit. b), teza I C.pen., cu același conținut, s-a spus că aceasta se poate reține doar dacă decurge din modul feroce în care este comisă fapta, și nu din împrejurări care excedează latura obiectivă³⁰.

4. Criterii de apreciere a existenței cruzimilor

În concret, pentru a determina dacă o faptă poate fi încadrată ca omor calificat prev. de lit. h), instanțele trebuie să verifice îndeplinirea condițiilor de mai sus. În esență, aspectele pe care le analizează sunt aceleași ca în cazul diferențierii omorului de uciderea din culpă la nivel subiectiv. Astfel, după ce a stabilit că există intenție (directă sau indirectă) cu privire la uciderea persoanei, instanța trebuie să verifice dacă elementele obiective analizate anterior rămân sau nu în sfera omorului simplu, adică dacă, pe lângă intenția de a ucide, autorul a avut și intenția de a cauza suferințe suplimentare victimei.

În practica judiciară, cele mai utilizate criterii sunt: modalitatea faptică în care a fost comisă infracțiunea, durata actelor de executare, perioada de timp cât victima a fost conștientă, obiectele vulnerante, intensitatea loviturilor, zonele vizate, producerea de suferințe psihice intense anterior uciderei ori tortura, mutilarea anterior aplicării loviturilor care au cauzat decesul. Toate acestea

²⁹ M. Udrioiu, *Drept penal. Partea specială*, ed. 6, ed. CH Beck, anul 2019, București, p. 42

³⁰ L. Lefterache, *Codul penal. Comentariu pe articole*, ed. CH Beck, anul 2025, București, p. 328

trebuie coroborate, și nu analizate individual. Astfel, de exemplu, folosirea unui obiect vulnerant periculos și susceptibil de a produce mari suferințe nu atrage, automat, reținerea cruzimilor, dacă nu reiese neîndoiește din restul circumstanțelor în care a fost comisă fapta, că a existat o astfel de intenție. În cazul în care există dubiu, acesta va fi interpretat în favoarea inculpatului, care va răspunde doar pentru un omor simplu sau calificat prin alte elemente circumstanțiale în afară de cruzimi.

Raportat la criteriile de mai sus, Curtea de Apel a schimbat încadrarea juridică a primei instanțe din omor calificat comis prin cruzimi, în omor simplu, în condițiile în care inculpatul a lovit victima cu pumnii, picioarele și cu un scaun de fier, provocându-i multiple leziuni traumatice, aceasta decedând după mai multe ore. Instanța a considerat că suferințele au fost inerente actului de ucidere³¹. Pe de altă parte, s-a reținut lit. h) în cazul coautorilor care aplică lovituri repetate pe tot corpul victimei³², precum și în cazul multiplelor lovituri cu un corp dur, cu intensitate mare, la întâmplare, inclusiv atunci când victima era la pământ și aruncarea ei într-un geam³³. Într-o altă speță, s-a reținut elementul circumstanțial agravant atunci când victima a fost lovită cu obiecte contondente și tăietor-înțepătoare, la nivelul capului și corpului, având nevoie de 28-30 de zile de îngrijiri medicale. În motivare, instanța a pus accentul pe vârsta înaintată a victimei (92 de ani), deși se reținuse și elementul circumstanțial agravant constând în profitarea de starea de vădită vulnerabilitate datorată vârstei. De asemenea, a inclus în motivarea reținerii cruzimilor și faptul că inculpatul a abandonat victima după săvârșirea faptei, acest argument fiind mai degrabă legat de forma de vinovăție cu care a fost comis omorul decât de caracterul brutal al săvârșirii sale³⁴.

În plus față de cele enumerate, se propune în doctrină un alt criteriu, acela al inutilității unor acte de executare pentru producerea decesului victimei³⁵. Bineînțeles, dacă rezultă din datele speței că autorul și-a dorit doar să se asigure că victima a decedat, nu se va reține omorul comis prin cruzimi, deoarece lipsește intenția specifică acestuia. Așadar, analiza inutilității actelor de executare prezintă o componentă subiectivă, în sensul că trebuie să releve indiferența autorului față de suferința victimei sau chiar faptul că a urmărit să le provoace.

³¹ Curtea de Apel București, decizia nr. 1150/2016, disponibil la [Sintact.ro](https://sintact.ro), accesat la 25.02.2026

³² Curtea de Apel Brașov, decizia nr. 542/2021, disponibil la [Sintact.ro](https://sintact.ro), accesat la 26.02.2026

³³ Tribunalul Covasna, hotărârea nr. 3/2026, disponibil la <https://rejust.ro/juris/28578d557>, accesat la 25.02.2026

³⁴ Tribunalul Botoșani, hotărârea nr. 153/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/d94g6e34d>, accesat la 25.02.2026

³⁵ S. Bogdan, D.A. Șerban *op.cit.*, p. 81

5. Efectele interpretării cu privire la fundamentul agravării

5.1. Moarte instantanee. Metode brutale

În practică, cea mai întâlnită problemă de aplicare a textului de incriminare privind omorul comis prin cruzimi o reprezintă distincția dintre cruzimile inerente actului de ucidere și cruzimile specifice omorului calificat. Evident, o mare parte dintre omoruri implică, prin natura infracțiunii, o moarte violentă și dureroasă, însă nu ar trebui ca utilizarea cruzimilor să devină o regulă generală ori de câte ori întâlnim un deces survenit în urma unor violențe, fie ele chiar semnificative.

În esență, soluția variază în funcție de perspectiva din care privim cruzimile. Prima dată, putem considera comportamentul brutal al autorului (modalitatea în care e săvârșit elementul material), alături de intenția de a provoca suferințe chinuitoare și prelungite (elementul subiectiv cu care se comit cruzimile), suficiente pentru ca fapta să aibă un caracter agravat, luând în considerare sentimentul de oroare cauzat terțelor persoane. Pentru că accentul nu este plasat pe suferințele suportate de victimă (urmarea imediată a săvârșirii faptei în modalitatea cruzimilor), analiza acestora cade în plan secund. Bazându-și raționamentul pe această accepțiune, validată de Tribunalul Suprem, o parte a instanțelor a reținut elementul circumstanțial agravant chiar și în lipsa cuantificării unor suferințe care depășesc ceea ce este firesc unui act de ucidere. De exemplu, s-a pus accentul mai degrabă pe sentimentul de oroare în situația în care autorul a aplicat victimei 25 de lovituri de cuțit, fiind lezate membrele și gâtul, iar decesul acesteia a survenit după 3 săptămâni³⁶. Mai mult, faptul că victima a fost spitalizată și a murit după un timp destul de îndelungat nu este apt să atragă aplicarea agravantei, deoarece ar fi trebuit să se analizeze care a fost durata agresiunii și dacă se poate stabili că intenția inculpatului a fost aceea de a provoca suferințe suplimentare.

Această interpretare comportă un aspect pozitiv, anume acela că poate fi valorificată poziția subiectivă a autorului dincolo de ceea ce s-a produs efectiv, deoarece simplul fapt că acesta a înțeles să săvârșască fapta într-o astfel de modalitate determină o creștere a gradului de pericolozitate și justifică reținerea elementului circumstanțial agravant.

Cu toate acestea, o asemenea abordare ridică probleme de previzibilitate, fiind întemeiată pe elemente de ordin subiectiv. Mai întâi, percepția societății asupra unei fapte nu ar trebui să fundamenteze agravarea răspunderii penale. Apoi, nu ar trebui să fie ignorat rezultatul produs în urma săvârșirii faptei, el fiind adesea cel care generează gradul de pericol sporit. Omorul, fiind o infracțiune de rezultat, analiza juridică nu poate ignora dimensiunea efectelor produse. Cât timp acceptăm că latura obiectivă presupune și un rezultat, acela al producerii unor suferințe chinuitoare și prelungite, este obligatoriu ca acesta să se producă pentru a se reține infracțiunea. În plus, analiza preponderentă a laturii subiective ar risca să sancționeze simpla intenție, chiar dacă nu s-a

³⁶ Curtea de Apel Constanța, hotărârea nr. 556/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/de639d826>, accesat la 25.02.2026

concretizat. Din acest punct de vedere, s-ar putea argumenta că, dacă a existat intenția de a provoca o moarte prin cruzimi, însă decesul a survenit imediat, fără suferințele specifice, din perspectiva cruzimilor, suntem în prezența unei fapte putative.

În sens contrar, dacă considerăm de esența infracțiunii ca actele de executare comise cu ferocitate să producă în concret suferințe chinuitoare și prelungite victimei, vom ajunge la concluzia că reținerea elementului circumstanțial agravant va trebui să se întemeieze pe probe care să dovedească dincolo de orice îndoială rezonabilă faptul că acest rezultat s-a produs în realitate. În acest sens, instanțele își întemeiază raționamentul, în principal, pe concluziile rapoartelor medico-legale, pentru a determina cât mai exact cauza morții, momentul în care s-a produs decesul, numărul și gravitatea leziunilor.

În opinia mea, această ultimă abordare este cea mai riguroasă, din două motive: în primul rând, valorifică toate elementele ce caracterizează infracțiunea și, în al doilea rând, are la bază un criteriu obiectiv, care limitează riscul de a exista diferențe majore de tratament între făptuitori, date fiind numeroasele modalități factice care pot fi sau nu considerate cruzimi. În plus, în ceea ce privește pericolozitatea faptei, aceasta poate fi valorificată în procesul de individualizare a pedepsei. Chiar dacă nu s-a reținut omorul calificat comis prin cruzimi, nu înseamnă că instanța nu poate aplica o pedeapsă mai mare în cazul celui care prezintă un grad ridicat de ferocitate, dar nu au fost îndeplinite și celelalte condiții – de exemplu, dacă victima a decedat după prima lovitură, însă actele ulterioare decesului au fost de o brutalitate deosebită, această împrejurare poate conduce la orientarea instanței către maximul special al pedepsei închisorii.

5.2. Victimă inconștientă. Victimă decedată.

Una dintre problemele care s-au arătat în practică cu privire la reținerea cruzimilor constă în aceea dacă s-ar putea reține omorul calificat pe acest temei în cazul unei persoane care fie a devenit inconștientă din punct de vedere senzorial ca urmare a unui număr mic de lovituri sau chiar instantaneu, fie a decedat la scurt timp după ce autorul a început să exercite violențele asupra sa.

Cu privire la această discuție, există opinii contrare în doctrină: într-o opinie, evaluarea ferocității faptei prin raportare la sentimentul de oroare provocat de aceasta ar căpăta relevanță doar atunci când o parte dintre actele de executare ar fi exercitate împotriva persoanei în viață³⁷. În acest caz, în acord cu decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțată în Recurs în interesul legii, se va reține concurs real între omor și profanare de cadavre³⁸. De exemplu, în cazul unor lovituri multiple, în

³⁷ V. Cioclei, *op.cit.*, p. 736

³⁸ Decizia nr. 35 din 22 septembrie 2008, M.Of Partea I nr. 158 din 13.03.2009

număr de 30, s-a reținut omorul simplu, deoarece s-a constatat că loviturile care au cauzat moartea au fost chiar primele³⁹.

Într-o altă opinie⁴⁰, elementul circumstanțial agravant poate fi reținut chiar dacă victima era în stare de inconștiență, iar din acest motiv nu a mai putut simți o parte dintre violențe, deoarece se are în vedere gravitatea faptei din perspectiva autorului ei. Aceeași este soluția și în cazul în care victima decedase deja. În acest ultim caz, trebuie făcută o distincție, în funcție de cunoașterea împrejurării decesului de către autor: în caz afirmativ, nu se poate reține omorul comis prin cruzimi decât dacă se constată că actele de executare anterioare decesului sunt suficiente în acest sens. Așadar, se reține infracțiunea de omor (sau omor calificat pe temei) în concurs cu infracțiunea de profanare de cadavre, în concurs real, cu conexitate etiologică, cea din urmă infracțiune fiind, de obicei, comisă pentru a ascunde săvârșirea omorului. În cazul în care autorul nu cunoștea împrejurarea morții victimei, aceasta continuând să exercite violențe asupra sa, nu ar fi exclusă reținerea omorului comis prin cruzimi, dacă se dovedește dincolo de orice îndoială rezonabilă că făptuitorul a avut intenția de a chinui suplimentar victima, și nu doar pe aceea de a se asigura că a murit. În opinia mea, deși este adevărat că gravitatea faptei rămâne la fel de ridicată, fiind justificată agravarea, acestei interpretări i s-ar putea reproșa faptul că ignoră împrejurarea că autorul se afla într-o eroare inversă de drept, el crezând că săvârșește o infracțiune, aceea de omor calificat, însă obiectul material nu mai exista, caz în care fapta este putativă și nu poate fi readusă în sfera textului de incriminare⁴¹. În plus, și în acest caz, existența ferocității poate fi valorificată la individualizarea pedepsei, astfel încât gravitatea faptei nu ar fi ignorată. Comparând maximul special al omorului simplu (20 de ani), cu cel al omorului calificat (25 de ani), se constată că diferența este una destul de mică, iar reținerea unei eventuale circumstanțe agravante în cazul omorului simplu ar crea posibilitatea concretă de a aplica o pedeapsă apropiată de cea aferentă omorului calificat, dacă fapta este de o asemenea gravitate.

Concluzii

În concluzie, analiza situațiilor expuse arată că modalitatea în care autorul înțelege să comită fapta nu este, prin ea însăși, suficientă pentru a atrage încadrarea ca omor calificat prin cruzimi. Deși granița dintre omorul simplu și omorul calificat comis prin cruzimi este una fină, ea nu trebuie să fie

³⁹ Curtea de Apel Brașov, decizia nr. 511/2018, disponibil la Sintact.ro, accesat la 25.02.2026

⁴⁰ S. Bogdan, D.A. Șerban, *op.cit.*, p. 82

⁴¹ F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală vol I*, ed. Universul Juridic, anul 2014, București, p. 437

arbitrară, ci trebuie stabilită prin raportare la criterii obiective, clare și previzibile, care să nu permită îndepărtarea de la ceea ce a dorit legiuitorul să sancționeze suplimentar. Fiind o cauză de agravare a pedepsei, este necesară o fundamentare suficient de bine întemeiată pentru reținerea ei.

Linia de demarcație trebuie identificată, în principal, în existența unor suferințe suplimentare, chinuitoare și perceptibile, care depășesc violența inerentă oricărui omor, precum și în atitudinea subiectivă a autorului față de acestea. Numai atunci când acest plus de gravitate este dovedit dincolo de orice îndoială rezonabilă se justifică reținerea omorului calificat prin cruzimi; în caz contrar, fapta rămâne în sfera tipicității omorului simplu, ori calificat prin alte elemente circumstanțiale agravante, diferențele de intensitate putând fi valorificate la individualizarea pedepsei.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. *Codul penal. Comentariu pe articole*, ed. CH Beck, anul 2025, București;
2. V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I*, ed. CH Beck, anul 2024, București;
3. S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*, ed. Universul Juridic, anul 2024, București;
4. G. Antoniu, T. Toader (coord.), *Explicațiile noului Cod penal vol II*, anul 2015, București;
5. M. Udrioiu, *Drept penal. Partea specială*, ed. 6, ed. CH Beck, anul 2019, București;
6. F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală vol I*, ed. Universul Juridic, anul 2014, București.

Resurse digitale:

1. *Del reato*, accesat la data de 26.02.2026;
2. *BOE-A-1995-25444 Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.*, accesat la data de 26.02.2026;
3. *StGB - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis*, accesat la data de 26.02.2026;
4. <https://www.legifrance.gouv.fr>, accesat la data de 26.02.2026;
5. <https://dexionline.ro/intrare/cruzime/14103/definitii>, accesat la data de 26.02.2026;
6. Curtea de Apel București, hotărârea nr. 1203/2025, disponibilă la <https://rejust.ro/juris/ggdg8dg4d>. accesat la data de 23.02.2026;

7. Curtea de Apel Brașov, hotărârea nr. 78/2025, disponibilă la <https://rejust.ro/juris/3g4d449e9>, accesat la data de 23.02.2026;
8. Curtea de Apel Cluj, decizia nr. 1069/2021, disponibil la [Sintact.ro](https://rejust.ro/juris/3g4d449e9), accesat la 23.02.2026;
9. Tribunalul pentru minori și familie Brașov, hotărârea nr. 2/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/59d23e673>, accesat la 23.02.2026;
10. Curtea de Apel Târgu Mureș, decizia nr. 552/2018, disponibil la [Sintact.ro](https://rejust.ro/juris/59d23e673), accesat la 24.02.2026;
11. Tribunalul Bihor, hotărârea nr. 78/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/7263585d7>, accesat la 24.02.2026;
12. Curtea de Apel Timișoara, decizia nr. 53/2020, disponibil la [Sintact.ro](https://rejust.ro/juris/7263585d7), accesat la 24.02.2026;
13. Curtea de Apel Brașov, hotărârea nr. 533/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/3953d3975>, accesat la 24.02.2026;
14. ICCJ, secția penală, decizia nr. 2836/2013, disponibil la [ICCJ. Decizia nr. 2836/2013. Penal](https://rejust.ro/juris/3953d3975), accesat la 26.02.2026;
15. Curtea de Apel București, decizia nr. 1150/2016, disponibil la [Sintact.ro](https://rejust.ro/juris/3953d3975), accesat la 25.02.2026;
16. Curtea de Apel Brașov, decizia nr. 542/2021, disponibil la [Sintact.ro](https://rejust.ro/juris/3953d3975), accesat la 26.02.2026;
17. Tribunalul Covasna, hotărârea nr. 3/2026, disponibil la <https://rejust.ro/juris/28578d557>, accesat la 25.02.2026;
18. Tribunalul Botoșani, hotărârea nr. 153/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/d94g6e34d>, accesat la 25.02.2026;
19. Curtea de Apel Constanța, hotărârea nr. 556/2025, disponibil la <https://rejust.ro/juris/de639d826>, accesat la 25.02.2026;
20. Curtea de Apel Brașov, decizia nr. 511/2018, disponibil la [Sintact.ro](https://rejust.ro/juris/de639d826), accesat la 25.02.2026.

Relevanța simulației în dreptul penal

The relevance of simulation in criminal law

La pertinence de la simulation en droit pénal

Liviu-Teodor CIOBANU – anul IV, grupa 401, IF

Cornelius-Andrei RADU-MITREA – anul IV, grupa 401, IF

coordonator: asist.univ.dr. Valentina DINU-STĂNCESCU

Rezumat: Prezenta lucrare gravitează în jurul simulației ca mijloc de concretizare a rezoluției infracționale, analizând compatibilitatea acestei instituții cu diversele infracțiuni de fals prevăzute în Codul Penal. Deși utilizarea mecanismului simulației nu ridică probleme cu privire la încadrarea faptei în cadrul unei infracțiuni, intenția legiuitorului de a stimula imaginația juridică a destinatarilor normelor facilitează eludarea dispozițiilor în beneficiul celor care își exercită acest drept în mod abuziv. Demersul analitic are în vedere delimitarea dintre simulația din dreptul civil, ca expresie a principiului autonomiei de voință, și conduita penalmente relevantă, atunci când aparența creată depășește sfera de ocrotire și aduce atingere realțiilor sociale privind încrederea ce reiese din autenticitatea înscrisurilor, relații ocrotite de normele de drept penal.

Cuvinte-cheie: simulație, infracțiuni de fals, simulația în dreptul penal, contract

Abstract: This paper focuses on simulation as a means of giving concrete form to criminal resolution, analyzing the compatibility of this institution with the various crimes of forgery provided for in the Criminal Code. Although the use of simulation does not raise issues regarding the classification of the act as a crime, the legislator's intention to stimulate the legal imagination of those subject to the rules facilitates the circumvention of the provisions for the benefit of those

who abuse this right.

The analytical approach aims to distinguish between simulation in civil law, as an expression of the principle of autonomy of will, and criminally relevant conduct, when the appearance created exceeds the sphere of protection and affects social relations regarding the trust that arises from the authenticity of documents, relations protected by criminal law.

Keywords: simulation, criminal forgery, simulation in criminal law, contract

Résumé: Le présent travail s'articule autour de la simulation comme moyen de concrétisation de la résolution criminelle, en analysant la compatibilité de cette institution avec les différentes infractions de faux prévues par le Code pénal. Bien que le recours au mécanisme de simulation ne pose pas de problème quant à la qualification de l'acte en tant qu'infraction, l'intention du législateur de stimuler l'imagination juridique des destinataires des normes facilite le contournement des dispositions au profit de ceux qui exercent ce droit de manière abusive. L'approche analytique vise à établir une distinction entre la simulation en droit civil, en tant qu'expression du principe de l'autonomie de la volonté, et le comportement pénalement pertinent, lorsque l'apparence créée dépasse le cadre de la protection et porte atteinte aux relations sociales fondées sur la confiance qui découle de l'authenticité des écritures, relations protégées par les normes du droit pénal.

Mots-clé : simulation, infraction de faux, la simulation en droit pénal, contrat

1. Introducere

„Minciuna nu este un produs al civilizației, ci mai degrabă un eșec al ei”¹. Citatul este exemplificativ și semnificativ pentru înțelegerea instituției care face obiectul acestui studiu.

¹ C. Grigoriade, *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1938, București, p. 250, *apud* F. Baiaș, *Simulația, studiu de doctrină și jurisprudență*, Editura Hamangiu, 2003, București, p. 13.

Pornind de la teoria enunțată de Wittgenstein², discursul lingvistic și apariția *limbajului* și dezvoltării acestuia se datorează comportamentului indivizilor, mai exact se urmărește maniera în care oamenii aleg să-și manifeste practicile și obiceiurile³. Raportată la această perspectivă, minciuna poate fi interpretată ca o utilizare deviată a „jocului de limbaj”, o instrumentalizare a comunicării în scopuri care contravin regulilor sociale. Dacă limbajul oglindește realitatea, atunci și dreptul trebuie să reglementeze acele conduite prin care această oglindire este alterată în mod intenționat.

Drept urmare, minciuna apare atunci când unul dintre participanții „jocului de limbaj” exploatează aceste reguli, simulând respectarea acestora, dar urmărind un scop contrar. În acest sens, chiar dacă minciuna reprezintă un „eșec al civilizației”, legiuitorul a decis să stimuleze imaginația juridică a subiectelor raporturilor juridice de drept civil, fără a adopta o poziție absolut prohibitivă, dând efectivitate minciunii care, deși nu trebuie încurajată, trebuie interpretată ca fiind o pârghie prin care părțile pot ascunde terților realitatea raportului lor juridic de drept civil (libere să încheie acte juridice în baza principiului autonomiei de voință). Însă, o exercitare abuzivă a acestui drept se consideră fraudă, care atrage diferite sancțiuni în funcție de felul acesteia (frauda intereselor terților / fraudă la lege).

Legiuitorul nu a consacrat în Codul Civil o definiție a simulației, ci a rămas la datoria doctrinei să evidențieze semnificația acestei instituții complexe. Reglementată de art. 1.289 - 1.294 Cod Civil, simulația reprezintă operațiunea juridică realizată prin disimularea voinței reale a părților, constând în încheierea și existența simultană a două înțelegeri sau convenții - una aparentă și una secretă⁴. De aceea, chiar dacă este o noțiune criticată, este denumită în doctrină și drept o minciună juridică. În esență, instituția juridică poate fi privită ca un conflict, dar nu între voința internă și cea declarată, ci între realitate și aparență⁵, cea dintâi fiind exprimată de actul secret (cel căruia părțile au înțeles să îi atribuie numai *inter partes* valență juridică), urmat de actul public (cel prin care se disimulează realitatea).

O analiză ce cuprinde definirea condițiilor simulației este relevantă, întrucât, chiar dacă nu anteamază *per se* dreptul penal, aceasta din urmă este o modalitate prin care se săvârșesc infracțiunile ce au ca obiect juridic relațiile sociale care garantează încrederea publică în

² „Jocul de limbaj” - Sensul fiecărui cuvânt este dat de modul în care este folosit zilnic, limbajul funcționând ca un joc - are propriile reguli și proprii participanți, de unde se afirmă că există o corespondență precisă între limbaj și lume; limbajul oglindește proprietățile formale ale lumii; pentru mai multe a se vedea L. Wittgenstein, *Cercetări filozofice*, Editura Humanitas, 2013, București.

³ G. Smîntînă, *Dimensiunea expresivă a limbajului la Ludwig Wittgenstein. Abordări semiotice*, rezumat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2023, Iași, p. 12, (https://www.fssp.uaic.ro/images/sustineri_teze/Rezumat_RusuGabriela.pdf), accesat la data de 20 februarie 2026.

⁴ L. Pop, I.F. Popa, S. Vidu, *Drept Civil. Obligațiile*, ediția 2, Editura Universul Juridic, 2020, București, p. 179.

⁵ A se vedea M. Dagot, *La simulation en droit privé, These pour le doctorat*, Librairie générale de droit et de jurisprudence R. Pichon et R. Durand-Auzias, 1967, Paris, p. 15, apud F. Baies, op. cit., p. 54.

autenticitatea, veridicitatea și valoarea probatorie a înscrisurilor, în ipoteza întrunirii elementelor constitutive ale infracțiunii.

2. Conceptul de simulație - o minciună îmbrăcată în haină juridică

2.1. Ansamblul complex de acte juridice al simulației

Crearea unei aparențe nu este o operațiune ușoară, aceasta necesită coexistența unor acte juridice, unul public (ostensibil) și unul secret.

2.1.1. Actul public (*ostensibil*)

Subiecții minciunii înțeleg că prin actul public să se producă o aparență juridică, actul nereal, fiind adus la cunoștința terților în intenția de a ascunde adevărată situație juridică. Acesta se formează ca orice act juridic (în sens de *negotium*), fiind o manifestare de voință cu intenția de a naște efecte juridice. De aceea, acesta trebuie să îndeplinească toate condițiile de formă, ori de câte ori este cerută de lege *ad validitatem*, și toate condițiile de fond ale actului juridic. Cel mai adesea, actul ostensibil este încheiat în scris, tocmai pentru a conferi mai multă forță aparenței pe care acesta trebuie să o creeze.

Neîndeplinirea formalităților de publicitate, în măsura în care sunt cerute de lege, nu știrbește actul de caracterul public, întrucât nu opozabilitatea este factorul esențial în determinarea acestuia, ci lipsa intenției de a-l ascunde⁶. Întinderea efectelor variază după elementul nereal, care poate să poarte asupra : existenței actului (în acest sens actul aparent este fictiv), asupra naturii juridice a actului (caz în care simulația se manifestă prin deghizare, totală sau parțială) sau asupra părților actului (operațiunea fiind calificată drept o interpunere de persoane). Explicațiile sunt relevante din prisma dreptului penal, deoarece actul public va fi mereu actul falsificat, întrucât este cel care este producător aparent de efecte juridice față de persoanele cărora i se adresează.

2.1.2. Actul secret

Manifestarea de voință adevărată a părților care contrazice actul public, în sensul înlăturării sau modificării, totale sau parțiale, a efectelor acestuia din urmă, reprezintă actul secret (ocult), întocmit, de regulă, sub forma unui înscris sub semnătură privată. Mai mult, nu se impune necesitatea unor stipulații exprese care să înlăture de la aplicare efectele actului public, fiind suficient ca , din interpretarea globală a prevederilor actului secret, să rezulte implicit efectele

⁶ F. Baias, *Simulația, studiu de doctrină și jurisprudență*, Editura Hamangiu, 2003, București, p. 52.

modificatoare pe care le produce asupra actului aparent⁷. Cu privire la forma acestuia, încheierea nu este condiționată de consemnarea actului secret într-un înscris (în sens de *instrumentum*), ci, conform principiului consensualismului, se încheie prin simplul acord de voință (în sens de *negotium*). Un aspect care la prima vedere poate apărea ca fiind contraintuitiv în ceea ce privește întocmirea unui înscris (în ipoteza în care se urmărește preconstituirea unui mijloc de probă⁸) este autentificarea acestuia.

Pentru a tranșa această chestiune este nevoie să se facă o apreciere prealabilă legată de sfera persoanelor cărora, deși nu participă la simulație, le pot fi făcute cunoscute existența și cuprinsul actului secret. În practica judiciară⁹ se statuează că înscrisul semnat de martori nu îndeplinește condiția de a fi secret, deoarece, în măsură în care contra-înscrisul nu este cunoscut numai de părțile care îl încheie, este abolit caracterul ocult al actului. Doctrina se află în contradicție cu argumentele invocate de Curte, stabilindu-se în mod tranșant următoarea afirmație : „Clandestinitatea exclude ideea de publicitate”¹⁰. Tindem să achiesăm la opinia formulată în doctrină, în sensul în care destinatarii simulației sunt, de obicei, persoane determinate, în funcție de scopul urmărit.

Astfel, simulația are caracter relativ, încheierea celor două acte nu se manifestă într-o manieră absolută (actul secret este cunoscut numai de părți, iar actul public de o sferă de persoane nedeterminate); actul poate să fie cunoscut de către anumite persoane și secrete față de altele¹¹ (de unde și paralela la clandestinitate ca viciu al posesiei evidențiată supra - posesia nu este viciată față de persoana care cunoaște posesia, fiind, deci, nerelevant faptul necunoașterii posesiei de către terțe persoane¹²). Luând în considerare aspectele enunțate, conchidem că actul secret nu trebuie să fie cunoscut doar de părțile contra-înscrisului, drept urmare o eventuală autentificare (care echivalează cu o dezvăluire în fața notarului a prevederilor actului) nu-i va răpi actului real caracterul său secret, altfel spus „forma solemnă nu anihilează, ci numai diminuează caracterul său ocult”¹³. Actul secret este relevant din punct de vedere penal, întrucât relevă intenția reală a părților, având și o valoare probatorie decisivă, în sensul în care acesta din urmă devine proba caracterului nereal al actului public.

⁷ F. Baias, *op. cit.*, p. 53.

⁸ *Idem*, pp. 343-345.

⁹ A se vedea Curtea de Apel Iași, decizia nr. 431/2000, în M. Gaiță, M.M Pivniceru, *Jurisprudența Curții de apel Iași în materie civilă pe anul 2000*, Editura Lumina Lex, 2001, București, p. 57, apud, F. Baias, *op. cit.*, p. 56.

¹⁰ F. Baias, *op. cit.*, p. 58.

¹¹ *Idem.*, p. 57.

¹² V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ediția 4, Editura C.H. Beck, 2021, București, p. 62.

¹³ B. Pătrașcu, C. Jora, *Despre simulația cu privire la preț. Aspecte Controversate*, în S.D.R. nr. 1-2/1991, p. 33, apud F. Baias, *op. cit.*, p. 58.

2.1.3. Acordul simulatoriu

Pentru ca simulația să producă toate efectele juridice specifice este necesar existența unui acord prealabil (sau ce târziu până la momentul perfectării actului secret în sens de *negotium*¹⁴), a unei intenții de a simula pentru ca acestea să aibă viziunea întregilor manopere prin care se va disimula realitatea juridică. Din percepția penală, cum va fi evidențiat infra, simulația este mijlocul prin care se concretizează rezoluția infracțională numai dacă se realizează, totodată, modalitățile elementului material al laturii obiective.

Prezența acordului simulatoriu poate duce la reținerea intenției directe, întrucât acesta demonstrează că simulanții au convenit în mod conștient crearea unei situații juridice necorespunzătoare realității. În timp ce, în absența realizării elementului material, respectiv întocmirea unui înscris fals prin contrafacerea scrierii ori a subscrierii sau prin alterarea lui în orice mod, de natură să producă consecințe juridice sau prin atestarea unor împrejurări neadevărate, simulația rămâne în sfera dreptului civil și nu atrage, prin ea însăși, răspunderea penală. Aceste două condiții sunt cumulative pentru ca mijloc de săvârșire a infracțiunii de fals în înscrisuri sub semnătură privată.

3. Sancțiunile simulației în dreptul penal

Simulația, ca instituție juridică de drept civil trebuie să fie exercitată în limitele sale interne și externe¹⁵. Limita internă este cea care prezintă o importanță deosebită pentru sancționarea simulației pe tărâmul dreptului penal. În acest sens, în ipoteza în care simulația constituie mijlocul prin care este concepută săvârșirea unei infracțiuni, va exista o fraudă la lege ce va avea ca efect transformarea simulației din una licită, în una ilicită. Așadar, pe lângă nulitatea absolută a întregului ansamblu simulatoriu¹⁶, se va putea atrage și răspunderea penală a părților (în măsura în care sunt întrunite toate condițiile răspunderii penale).

Toate aceste aspecte antamate anterior sunt admisibile pe plan civil, întrucât, întocmai principiului libertății de voință, legiuitorul, în limita ordinii publice și a bunelor moravuri, conferă părților autonomia de a stabili în ce formă, în ce măsură și conținutul actelor supuse încheierii, evocând necesitatea producerii de efecte a acestora din urmă în vederea menținerii circuitului civil. *Mutatis mutandis*, întocmirea unui act secret care are ca efect disimularea realității juridice nu constituie o faptă cu relevanță penală, în măsura în care fapta nu întrunește elementele constitutive ale unei

¹⁴ L. Pop, *op. cit.*, p. 203.

¹⁵ Pentru mai multe detalii cu privire la limitele interne, a se vedea F. Baiaș, *op. cit.*, p. 200.

¹⁶ *Idem*, p. 203.

infracțiuni. Pentru a da curs posibilității transpunerii simulației în cadrul dreptului penal, este necesar a face o discuție prealabilă ce are ca obiect definirea înscrisului în concepția penalmente relevantă.

În doctrină se precizează că noțiunea de „înscris” este mai largă față de cea din dreptul civil, în sensul în care aceasta cuprinde inclusiv anumite semne grafice aflate pe suport material, cu condiționarea existenței unei manifestări de voință cu valoare probatorie (dar care nu este valorificat exclusiv în sens procesual), definită în acest context ca aptitudinea de a produce o schimbare în circuitul civil.¹⁷

3.1. Existența unui raport între forma de vinovăție specifică infracțiunilor de fals în înscrisuri și intenția de a simula

O condiție esențială pentru existența operațiunii de disimulare a realității este reprezentată de intenția de a simula (acordul simulatoriu). Drept urmare, simulanții acționează cu intenția de a crea o aparență care să ascundă adevăratele raporturi juridice dintre aceștia. O problemă ce reiese din faptul că orice acțiune are la bază o rezoluție, un proces cognitiv, intelectual și volitiv, este posibilitatea suprapunerii intenției ca element al laturii subiective cu atitudinea subiectivă din cadrul simulației. În doctrină se susține ideea că numai accidental cele două atitudini pot fi identice¹⁸, întrucât fiecare presupune un alt scop (falsificatul/prezentarea unei minciuni).

Noi tindem să nu achiesăm într-un tot la punctul de vedere consacrat în doctrină, opinând că intenția simulatorie nu este o atitudine subiectivă chiar autonomă față de intenția penală, ci reprezintă forma prin care se exteriorizează rezoluția infracțională atunci când actul simulat constituie modalitatea elementului material al infracțiunii. Astfel, identitatea este structurală, ci nu accidentală. Spre exemplu, dacă X, proprietarul bunului, și Y încheie în realitate un contract de locațiune, pe care îl disimulează sub forma unui contract de vânzare, pentru ca Y să poată declara în mod nereal că bunul îi aparține, în vederea obținerii unui beneficiu, faptul că Y urmărește și acceptă atestarea unor împrejurări fictive se materializează prin intenția de a schimba artificial proprietarul bunului în concepția celorlalte persoane.

4. Aspecte conceptuale ale infracțiunilor de fals în înscrisuri

Pentru înțelegerea explicațiilor următoare, se impune o analiză succintă asupra caracterizărilor

¹⁷ S. Bogdan, D.A. Serban, *Drept Penal. Partea Specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Editura Universul Juridic, 2020, București, p. 513.

¹⁸ F. Baias, *op. cit.*, p. 322.

generale ale infracțiunilor de falsuri în înscrisuri, sub aspectul laturii obiective și subiective. Astfel, din punctul de vedere al tipicității, elementul material constă, de regulă, într-o acțiune de falsificare, care se poate realiza prin contrafacere (plăsmuire) sau alterare (modificarea). Urmarea imediată constă, de regulă, într-o stare de pericol pentru încrederea publică în autenticitatea înscrisurilor. Legătura de cauzalitate reiese ex re, din materialitatea faptei¹⁹. Din punctul de vedere al laturii subiective, toate infracțiunii se comit cu vinovăție sub forma intenției (directă sau indirectă). Mobilul și scopul nu prezintă relevanță pentru existența infracțiunii.²⁰

Codul penal nu definește noțiunea de înscris sub semnătură privată pentru a-i oferi o autonomie conceptuală, drept urmare, în literatura de specialitate s-a afirmat că înscrisul sub semnătură privată reprezintă orice înscris care emană de la o persoană particulară, care conține o manifestare de voință ori constatarea unui act, a unui fapt sau a unei împrejurări cu semnificație juridică și care este susceptibil de a dovedi existența, modificarea sau stingerea unui drept ori a unei obligații.²¹

Noțiunea de „falsificare intelectuală” se delimitează de cea de „falsificare materială” prin faptul că, în ipoteza falsificării intelectuale, caracterul fals al înscrisului rezultă din raportul de non-identitate dintre conținutul său efectiv și realitatea faptică²². Emitentul manifestării de voință evidențiază împrejurări false cu ocazia întocmirii acestuia, acesta fiind singurul „viciu” al conținutului. Neconformitatea înscrisului cu realitatea interesează doar din prisma elementelor de fapt a căror consemnare (care nu este veridică) ar avea aptitudinea de a produce consecințe juridice. Opinăm că singurele infracțiuni prevăzute de Codul Penal compatibile cu instituția simulației sunt : infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată (art. 322 C. Pen), infracțiunea de fals intelectual (art. 321 C. Pen.) și infracțiunea de fals în declarații (art. 326 C. Pen.). În continuare, vom prezenta relevanța teoretică și practică acestei instituții complexe în cadrul fiecăreia dintre aceste infracțiuni.

4.1. Relevanța simulației în reținerea infracțiunii de fals în înscrisuri sub semnătură privată (art. 322 C. pen.)

Infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată, prevăzută și pedepsită de art. 322 Cod penal poate fi săvârșită în mai multe modalități alternative. Modalitatea care prezintă interes pentru analiză este cea a atestării unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori prin omisiunea cu știință de a insera anumite date sau împrejurări false. Nu putem vorbi despre o simulație în cazul în care părțile ar contraface semnătura actului public din cadrul simulației, tocmai

¹⁹ C. Rotaru, A. R. Trandafir, V. Cioclei, *Drept Penal, Partea Specială II. Curs tematic*, Editura Universul Juridic, 2022, București, p. 375.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ T. Toader, M.I. Michinici, R. Răducanu, A. Crișu-Ciocintă, M. Dunea, S. Rădulețu, *Noul Cod Penal Comentarii pe Articole*, Editura Hamangiu, 2014, p. 510.

²² S. Bogdan, D.A. Șerban, *op. cit.*, p. 519.

cu scopul de a crea aparența că acel contract a fost încheiat cu persoana căreia îi aparține semnătura, întrucât ar lipsi acordul simulatoriu (care trebuie să existe între toți participanții la simulație²³). În acest sens, un inculpat a fost condamnat pentru infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată, deoarece acesta a falsificat semnătura unei alte persoane în cadrul unei împuterniciri, la rubrica „mandant” și în cadrul unei declarații de scoatere din evidență a unui autoturism, fără acordul acesteia.²⁴ Dacă cea de a treia persoană și-ar fi dat acordul ca inculpatul să îi folosească semnătura, nu s-ar fi putut reține modalitatea contrafacerii scrierii sau a subscrierii. De asemenea, instanța învederează faptul că lipsa actului secret determină, implicit, atât lipsa simulației, cât și, eventual, reținerea infracțiunii de fals în înscrisuri sub semnătură privată. Într-o altă decizie, instanța uzează de același argument pentru a respinge apărarea inculpaților (care, în fapt, au încheiat un contract de vânzare care avea ca obiect derivat un autoturism, pentru a diminua masa partajabilă) cu privire la invocarea unei simple simulații permise de dreptul civil²⁵

Granița dintre a reține sau nu infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată, prevăzută și sancționată de art. 322 Cod penal, ori de câte ori părțile ar contraface scrierea sau subscrierea, ar altera înscrisul, ar atesta sau ar omite fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului, cu scopul de a produce efecte juridice, la prima vedere, este greu de trasat. În viziunea noastră, trebuie analizat contextul în care a fost adoptată această reglementare în Codul penal actual. Vechea reglementare avea următorul conținut: „Falsificarea unui înscris sub semnătură privată prin vreunul din modurile arătate în art. 288, dacă făptuitorul folosește înscrisul falsificat ori îl încredințează altei persoane spre folosire, în vederea producerii unei consecințe juridice, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă.”

În acest sens, art. 290 C.pen. 1968, care reglementa infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată, în ceea ce privește elementul material, trimitea doar la infracțiunea de fals material în înscrisuri oficiale, nu și la infracțiunea de fals intelectual. Consecința directă a acestei reglementări era dată de existența unui vid legislativ în situația în care un inculpat atestă anumite fapte necorespunzătoare adevărului sau omite cu știință să insereze unele date sau împrejurări, cu scopul de a produce efecte juridice.

În ciuda acestui fapt, instanțele de judecată au avut un rol activ în a acoperi această lacună. Sub imperiul vechii reglementări, inculpații care doreau să mascheze săvârșirea unor alte infracțiuni, cum ar fi cea de luare de mită, de dare de mită și evaziunea fiscală, prin întocmirea de înscrisuri

²³ L. pop, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, 1998, București, p. 125, apud F.Baias, *op. cit.*, p. 114.

²⁴ A se vedea Judecătoria Sectorului 5 București, hotărâre nr. 2604/2024 din 09 din octombrie 2024 (<https://www.rejust.ro/ee69dgd8d>), accesat la data de 02.03.2026.

²⁵ A se vedea Curtea de Apel Constanța, Secția penală și pentru cauze penale cu minori și de familie, hotărâre nr. 1309/2016 din 16 decembrie 2016 (<https://www.rejust.ro/3796e475>), accesat la data de 02.03.2026.

care atestau fapte necorespunzătoare adevărului cu scopul de a crea o aparență licită foloaselor necuvenite, recurgeau adesea la argumentul conform căruia faptele lor nu cădeau sub incidența incriminării, din punctul de vedere al elementului material. Instanțele respingeau acest argument, ajungându-se, așadar, pe cale jurisprudențială, la o soluție care a fost adoptată de legiuitor, în Codul penal actual.²⁶

Având în vedere contextul legislativ expus anterior, considerăm că un bun punct de plecare în a delimita conduita permisă de dreptul civil (cu sancțiunile specifice ale simulației din dreptul civil) de conduita interzisă de dreptul penal îl reprezintă scopul urmărit de părți, opinie împărțită și de către doctrină.²⁷ De asemenea, acest punct de vedere este susținut și de către jurisprudență²⁸. În fapt, inculpații au încheiat și înregistrat contracte nereale și antedatate de împrumut, pentru a dobândi creanțe fictive și pentru a se înscrie la masa credală a unei societăți aflate în insolvență. În apărare, inculpații au susținut că această operațiune reprezintă o simplă simulație, prin ascunderea identității împrumutătorului. Instanța a respins aceste argumente („În egală măsură, falsificarea acestor înscrisuri nu poate fi catalogată ca o simplă simulație, fără conotație penală, săvârșită prin ascunderea identității reale a împrumutătorului, câtă vreme nu există niciun element probator care să conducă la concluzia că sumele înscrise în documentele respective ar fi fost în mod efectiv introduse în societate. Inculpații nu au depus niciun înscris din care să rezulte că sumele prevăzute în angajamentele de plată datate 30.07.2018, 27.07.2018 și 06.08.2018, în angajamentul de plată nr. 1/01.06.2018 și în confirmarea de sold debitor din data de 10.05.2019, care ulterior au fost înscrise în tabelul definitiv al creanțelor în dosarul de insolvență, ar fi ajuns în patrimoniul SC ##### SRL, astfel încât susținerile lor în acest sens nu au suport probator.”) și i-a condamnat pe aceștia pentru săvârșirea infracțiunii de fals în înscrisuri sub semnătură privată.

4.2 Relevanța simulației în reținerea infracțiunii de fals intelectual (art. 321 C. pen.)

În cadrul infracțiunii de fals intelectual, simulația joacă un rol important și se regăsește într-un număr semnificativ de cauze deduse instanțelor de judecată. În majoritatea cauzelor, părțile, dintre care una este funcționar public, atestă împrejurări necorespunzătoare adevărului, odată cu întocmirea actului respectiv, cu scopul de a obține avantaje necuvenite. Spre exemplu, X este un fermier care dorește să acceseze fonduri europene nerambursabile pentru care are nevoie de un număr semnificativ de ovine. Astfel, acesta formulează o cerere la Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (APIA), pentru a i se verifica eligibilitatea în cadrul aceluia program. A, care este

²⁶ V. Boglea, *Fals simulat sau simulație falsă?* (https://www.juridice.ro/680311/fals-simulat-sau-simulatie-falsa.html#_ftn1), accesat la data de 22.02.2026 apud S. Bogdan (coordonator), D.A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod penal, partea specială – analize, explicații, comentarii – Perspectivă clujeană*, Editura Universul Juridic, 2014, București, p. 547.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ A se vedea Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, hotărâre nr. 101/2024 din 22 mai 2024 (<https://www.rejust.ro/g8288g87d>), accesat la data 02.03.2026.

un funcționar public în cadrul APIA, se prezintă la ferma lui X pentru a întocmi procesul-verbal care îi va deservi lui X pentru a formula legal cererea de plată. La fața locului, A constată că ovinele nu există (sau există, dar într-un număr insuficient). Cu toate acestea, X îl convinge pe A (eventual în schimbul unei sume de bani) să insereze în procesul-verbal faptul că acesta are un număr suficient de ovine pentru a putea formula cererea de plată. A acceptă acest lucru și procedează întocmai cum s-au înțeles cei doi.

În exemplul dat, putem observa că, la baza săvârșirii infracțiunii de fals intelectual, se află toate elementele simulației din dreptul civil, chiar dacă procesul-verbal este un act eminamente unilateral. Această conduită nu poate fi nesancționată din punct de vedere penal, întrucât lezează o valoare socială importantă, anume încrederea publică în înscrisuri oficiale.²⁹

O chestiune care rezultă din exemplul anterior și care se impune a fi analizată, având în vedere gradul său sporit de pericol social, este ipoteza folosirii sau prezentării unor documente ori declarații false, inexacte sau incomplete, dacă fapta are ca rezultat obținerea pe nedrept de fonduri ori active din bugetul Uniunii Europene, faptă ce se circumscrie dispozițiilor art. 18¹ din Legea nr. 78/2000, pentru care s-a conturat o jurisprudență bogată.

Astfel, actul unilateral (procesul-verbal) falsificat cu ocazia întocmirii sale, prin utilizarea procedurii disimulării realității, în măsura în care este depus la A.P.I.A., întrunește elementele constitutive ale infracțiunii contra intereselor financiare ale Uniunii Europene. În acest context, printr-un Recurs în interesul legii³⁰, instanța supremă a statuat că, raportat la conținutul său constitutiv, infracțiunea presupune, în esență, inducerea în eroare a autorității contractante prin folosirea unor „înscriburi false sau inexacte”, reprezentând, în consecință, o formă particulară de fraudă specifică domeniului accesării fondurilor comunitare.

Această inducere în eroare poate fi realizată și prin intermediul simulației prin fictivitate, respectiv prin crearea unei aparențe mincinoase privind existența ori conținutul unor raporturi juridice sau situații de fapt inexistente în realitate. Într-o asemenea ipoteză, documentul întocmit nu doar că reflectă o situație neconformă adevărului, ci este menit să producă consecințe juridice, fiind utilizat ca instrument pentru obținerea unui folos patrimonial necuvenit.

4.3 Relevanța simulației în reținerea infracțiunii de fals în declarații (art. 326 C. pen)

Simulanții pot comite infracțiunea de fals în declarații în ipoteza în care uzitează de actul public cu scopul de a face o declarație necorespunzătoare adevărului în fața unui funcționar public.

²⁹ C. Rotaru, A. R. Trandafir, V. Cioclei, *op. cit.*, p. 419.

³⁰ A se vedea Înalta Curte de Casație și Justiție, decizia nr. 4 din 4 aprilie 2016, publicată în M. Of., Partea I, nr. 418 din data de 2 iunie 2016.

Participația penală, în cadrul acestei modalități de comitere a infracțiunii prezintă anumite caracteristici aparte. În această ordine de idei, să presupunem că X și Y convin să încheie o vânzare asupra unui autoturism marca A, care în realitate, nu există (simulație prin fictivitate). La un moment ulterior, Y se deplasează la primăria localității respective pentru a solicita un loc de parcare. Condiția pentru a i se oferi acel loc de parcare este declararea pe proprie răspundere că acesta deține un autoturism apt să fie condus pe drumurile publice. Ajuns în fața funcționarului responsabil cu parcajele din localitatea respectivă, Y completează declarația cu mențiunea că el este proprietarul autoturismului, deși, în realitate, proprietatea mașinii a rămas la X.

În acest caz, trebuie delimitat dacă X știa sau trebuia să știe de împrejurarea că Y ar urma să dea declarații false în fața unui funcționar public. Dacă răspunsul este afirmativ, atunci X va răspunde la complicitate pentru fals în declarații. În caz negativ, X nu va răspunde pentru nicio infracțiune.

În jurisprudență, un caz relevant este soluționat de către Judecătoria Constanța³¹. În fapt, instanța a reținut că o persoană juridică, a câștigat o licitație publică cu privire la un remorcher fluvial Baziaș, însă nu a plătit integral prețul pentru a intra în proprietatea navei respective. Pentru a putea face rost de suma de bani, persoana juridică, prin reprezentantul său (în calitate de inculpat) a încheiat cu persoana vătămată o promisiune de vânzare care avea ca obiect remorcherul fluvial.

Deși inculpatul cunoștea că dreptul de proprietate asupra navei nu aparținea încă persoanei juridice (și care ar fi aparținut oricum persoanei vătămate în baza promisiunii de vânzare) acesta a formulat la Autoritatea Navală Română o cerere de dezmembrare a navei, pentru a o putea valorifica drept fier vechi. Persoana vătămată află de această împrejurare ulterior și formulează o plângere penală. În apărarea sa, inculpatul a susținut că el presupunea că respectiva promisiune de vânzare reprezenta, de fapt, un împrumut care avea drept garanție remorcherul fluvial, sub pretextul unui „parteneriat de viitor” cu persoana vătămată (aflându-ne într-un caz de simulație prin deghizare). De asemenea, acesta a relevat că nu a dorit să intenteze și o acțiune în simulație din rațiuni de lipsă de timp.

Instanța, în cele din urmă, l-a condamnat pe inculpat, printre altele, și pentru săvârșirea infracțiunii de fals în declarații (în ceea ce privește cererea de dezmembrare) reținând că nu poate fi vorba despre o simulație. În opinia noastră, instanța a procedat corect, întrucât, între persoana vătămată și persoana juridică (prin reprezentantul ei) lipsea un important element al simulației, anume acordul simulatoriu. Mai mult decât atât, instanța nu ar fi avut competență să constate simulația din oficiu, ci ar fi trebuit să fie intentată o acțiune în simulație, pe cale separată, la instanța civilă. Dacă în speța aceasta ar fi existat un acord simulatoriu, atunci am fi fost în prezența unei simulații

³¹ A se vedea Judecătoria Constanța, hotărâre nr. 1203/2024 din 16.10.2024, (<https://rejust.ro/juris/392g3d398>), accesat la data de 02.03.2026.

care ar fi fost sancționată din punct de vedere penal.

Concluzii

Prin intermediul prezentei lucrări am urmărit să evidențiem că simulația, deși o instituție complexă specifică dreptului civil, poate constitui, în anumite circumstanțe, un instrument susceptibil de a facilita săvârșirea unor infracțiuni. Este o ipoteză întâlnită în practică tocmai datorită caracterului său aparent licit, care permite crearea unei aparențe juridice conforme cu dispozițiile legale, în timp ce, în realitate, poate ascunde un scop ilicit. Prin analiza efectuată, conchidem că simulația nu reprezintă, în esență, un mecanism fraudulos, însă poate duce la eludarea dispozițiilor de drept penal.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. C. Grigoriade, *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului Imprimeria Națională, 1938, București.
2. C. Rotaru, A. R. Trandafir, V. Cioclei, *Drept Penal, Partea Specială II. Curs tematic*, Editura Universul Juridic, 2022, București.
3. F. Baiaș, *Simulația, studiu de doctrină și jurisprudență*, Editura Hamangiu, 2003, București.
4. G. Smîntîină, *Dimensiunea expresivă a limbajului la Ludwig Wittgenstein. Abordări semiotice, rezumat*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2023, Iași.
5. Liviu Pop, Ionuț-Florin Popa, Stelian Ioan Vidu, *Drept Civil Obligațiile*, ediția 2, Editura Universul Juridic, 2020, București.
6. L. Wittgenstein „*Cercetări filozofice*”, Editura Humanitas, 2013, București.

7. S. Bogdan, D.A. Serban, *Drept Penal. Partea Specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Editura Universul Juridic, 2020, București.
8. S. Bogdan (coordonator), D.A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod penal, partea specială – analize, explicații, comentarii –Perspectivă clujeană*, Editura Universul Juridic, 2014, București.
9. T. Toader, M.I. Michinici, R. Răducanu, A. Crișu-Ciocîntă, M. Dunea, S. Rădulețu, *Noul Cod Penal Comentarii pe Articole*, Editura Hamangiu, 2014.
10. V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ediția 4, Editura C.H. Beck, 2021.

Resurse digitale:

1. G. Smîntînă, *Dimensiunea expresivă a limbajului la Ludwig Wittgenstein. Abordări semiotice*, rezumat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2023, Iași, p. 12, (https://www.fssp.uaic.ro/images/sustineri_teze/Rezumat_RusuGabriela.pdf), accesat la data de 20 februarie 2026.
2. Judecătoria Constanța, hotărâre nr. 1203/2024 din 16 decembrie 2024 (<https://rejst.ro/juris/392g3d398>), accesat la data de 02.03.2026.
<https://www.iccj.ro/2016/04/04/decizia-nr-4-din-04-aprilie-2016/>, accesat la data de 02.03.2026.
3. Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, hotărâre nr. 101/2024 din 22 mai 2024 (<https://www.rejust.ro/g8288g87d>), accesat la data de 02.03.2026.
4. Judecătoria Sectorului 5 București, hotărâre nr. 2604/2024 din 09 octombrie 2024 (<https://www.rejust.ro/juris/ee69dgd8d>), accesat la data de 02.03.2026.
5. Curtea de Apel Constanța, Secția penală și pentru cauze penale cu minori și de familie, hotărâre nr. 1309/2016 din 16 decembrie 2016 (<https://www.rejust.ro/juris/3796e475>), accesat la data de 02.03.2026.
6. Virgil Boglea, *Fals simulat sau simulație falsă?* (https://www.juridice.ro/680311/fals-simulat-sau-simulatie-falsa.html#_ftn1), accesat la data de 22.02.2026.

De la libertatea contractuală la răspunderea penală: metamorfoza simulației în contextul abuzului de încredere prin fraudarea creditorilor

From contractual freedom to criminal liability: the metamorphosis of simulation in the context of fraud against creditors

De la liberté contractuelle à la responsabilité pénale : la métamorphose de la simulation dans le contexte de la fraude aux créanciers

Ștefania Andreea FLĂCĂU – anul III, grupa 305, IF

coordonator: asist. univ. dr. Valentina DINU-STĂNCESCU

Rezumat: Lucrarea analizează infracțiunea de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor, concentrându-se asupra situațiilor în care simulația, deși licită în dreptul civil, devine mijloc de realizare a elementului material al infracțiunii prin reținerea scopului fraudulos al debitorului. Această infracțiune se consumă prin crearea unei stări de pericol concret pentru patrimoniul creditorilor, fără a fi necesar un prejudiciu efectiv, reflectând funcția sa de reprimare a realităților economico-sociale tot mai frecvente și de protecție efectivă a relațiilor de încredere dintre debitori și creditori. Analiza doctrinară și jurisprudențială evidențiază modul în care doctrina penală română și deciziile instanțelor clarifică delimitarea între simulația civilă licită și utilizarea acesteia ca mijloc infracțional, precum și criteriile de stabilire a intenției frauduloase. Totodată, subliniază corelarea dintre dreptul penal, procedural penal și civil, arătând cum ramurile dreptului se completează reciproc pentru garantarea stabilității raporturilor juridice și a încrederii ce stă la baza acestora.

Cuvinte-cheie: abuzul de încredere, fraudarea creditorilor, simulația, scopul fraudulos, granița dintre dreptul penal și cel civil.

Abstract: The paper analyzes the offence of fraud against creditors, focusing on situations in which simulation, although lawful under civil law, becomes a means of fulfilling the actus reus of the offence through the debtor's fraudulent intent. This offence is completed by creating a concrete risk to the creditors' patrimony, without the need for actual loss, reflecting its function in repressing increasingly frequent socio-economic behaviours and effectively protecting the trust-based relationships between debtors and creditors. Doctrinal and case-law analysis highlights how Romanian criminal theory and court decisions clarify the distinction between lawful civil simulation and its use as an instrument for criminal conduct, as well as the criteria for establishing fraudulent intent. Furthermore, the paper emphasizes the interrelation between criminal, procedural, and civil law, showing how the branches of law complement each other to ensure the stability of legal relations and the trust underlying them.

Keywords: breach of trust, fraud against creditors, simulation, fraudulent intent, the boundary between criminal and civil law

Résumé: La dissertation analyse l'infraction d'abus de confiance par fraude aux créanciers, en s'intéressant particulièrement aux situations où la simulation, bien que licite en droit civil, se transforme en moyen de réalisation de l'élément matériel de l'infraction par la poursuite du but frauduleux du débiteur. L'infraction se consomme par la création d'un danger concret pour le patrimoine des créanciers, sans qu'un préjudice effectif soit nécessaire, illustrant sa fonction répressive face à des pratiques socio-économiques de plus en plus fréquentes et son rôle de protection des relations de confiance entre débiteurs et créanciers. L'analyse doctrinale et jurisprudentielle met en lumière la manière dont la doctrine pénale roumaine et les décisions judiciaires clarifient la distinction entre simulation civile licite et instrumentalisation à des fins criminelles, ainsi que les critères d'appréciation de l'intention frauduleuse. En outre, cette étude souligne la corrélation entre le droit pénal, le droit procédural pénal et le droit civil, montrant comment les différentes branches du droit se complètent pour garantir la stabilité des rapports juridiques et la confiance qui les sous-tend.

Mots-clé : abus de confiance, fraude aux créanciers, simulation, but frauduleux, frontière entre droit pénal et droit

1. Introducere

Introducerea infracțiunii de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor în C. pen. răspunde realităților economico-sociale, marcate de săvârșirea tot mai frecventă a unor fapte ce aduc atingere raporturilor obligaționale, lezând încrederea ce ar trebui să stea la baza relațiilor dintre creditori și debitorii lor. Este sancționată fapta debitorilor care, în fraudarea creditorilor, își creează sau agravează propria stare de insolvabilitate. Observăm o protecție sporită a raporturilor juridice civile prin intermediul legii penale. Legiuitorul penal a considerat că trebuie protejate șansele¹ creditorilor ca executarea creanțelor, chiar și silită, să se desfășoare în condiții normale, corespunzătoare valorii reale a activului patrimonial și situației reale a bunurilor.

Din perspectivă politico-penală, incriminarea prevăzută de art. 239 C. pen. marchează o extindere a protecției penale asupra unor conduite care, în trecut, erau sancționate preponderent pe tărâm civil, prin acțiunea pauliană sau prin constatarea simulației. În Codul Penal din 1937 era totuși incriminată aceeași faptă, *Fraudarea creditorilor*, penalizând practic actuala acțiune pauliană.²

Legiuitorul a apreciat că simpla reacție civilă nu este suficientă pentru a descuraja conduitele dolosive ale debitorilor care urmăresc eludarea executării obligațiilor. În doctrină se susține că este incriminată „insolvența provocată artificial”³ de către debitor. Același autor prezintă un aspect important: art. 239 alin. (1) vine în sprijinul creditorilor, care se găsesc nevoiți să suporte riscul golirii de conținut a patrimoniului debitorului în cazul procedurii executării silite. Acest aspect va fi tratat mai în amănunt în cuprinsul lucrării.

Prezenta lucrare urmărește analiza infracțiunii de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor, în varianta tip. Se va concentra asupra unei modalități specifice a elementului material, invocarea de acte sau datorii fictive. Această modalitate de săvârșire a elementului material reprezintă simulația, care în dreptul civil este, de regulă, legală, dar observăm că în dreptul penal devine relevantă odată cu existența scopului de a frauda creditorii.

Observând această graniță fină ce se trasează între cele două mari ramuri de drept, cu privire la aceeași instituție juridică, se cuvine efectuarea unei analize, prin care să poată fi stabilite limitele în care este legitimă intervenția dreptului penal în raporturile civile.

Problema centrală a lucrării este aceea de a determina criteriul de delimitare între exercițiul legitim

¹ I. KUGLAY în G. BODORONCEA, V. CIOCLEI, I. KUGLAY, L. LEFTERACHE, T. MANEA, I. NEDELCU, F.-M. VASILE, G. ZLATI, *Codul Penal comentat*, ediția a 3-a, Ed. C.H. Beck, 2020, București, p. 839.

² T. MANEA, C.N. CONSTANTINESCU-MĂRUNȚEL, H.Ș. TIUGAN, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. Hamangiu, 2024, București, pp. 379-400.

³ S. BOGDAN, *Abuzul de încredere în fraudarea creditorilor* în *Caiete de drept penal nr. 4/2011*, Ed. Universul Juridic, 2011, București, pp. 14-19.

al autonomiei de voință în dreptul civil și utilizarea abuzivă a acesteia ca instrument de realizare a unei infracțiuni. Simulația, ca instituție civilă licită, devine penal relevantă nu prin structura sa juridică, ci prin scopul urmărit de autor.

În doctrină s-au ridicat câteva probleme, care prezintă relevanță și în practică. Având în vedere că o cercetare este utilă atunci când relevă aplicabilitate practică, lucrarea se va concentra asupra acelor elemente care prezintă utilitate în realitate. Mai precis, voi analiza momentul consumării infracțiunii, spre a vedea dacă este suficientă urmărirea scopului (fiind o infracțiune de pericol) sau și producerea efectivă a unui prejudiciu (fiind infracțiune de rezultat).

În plus, este important de analizat dacă este suficientă urmărirea scopului fraudulos când actul nu are aptitudinea obiectivă de a prejudicia creditorul. De asemenea, analiza se va opri și asupra raportului dintre mijloacele pe care le are la îndemână creditorul, cele penale și cele civile. Intervine dreptul penal în mod complementar sau tinde să substituie mecanismele civile? În acest sens, trebuie cercetată și puterea instanței penale asupra actelor civile.

2. Situația premisă

Situația premisă presupune existența unui raport obligațional, neavând importanță sursa obligațiilor⁴. Observăm că textul incriminator nu condiționează existența infracțiunii de preexistența unei stări de insolvabilitate a debitorilor și nici măcar demararea unei proceduri de executare silită. Astfel, observăm că legea penală este mai permisivă, extinde sfera de aplicabilitate a legii la o multitudine de situații în care creditorii pot fi puși în fața riscului insolvabilității debitorilor, cauzate de aceștia tocmai în scopul de a-i fraudă. Art. 239 C.pen. tinde să protejeze creditorii, indiferent de starea în care se află formal patrimoniul debitorului.

Mai mult, se constată că nu e necesară exigibilitatea creanței, ci doar certitudinea acesteia și iminența exigibilității.⁵ Din acest punct de vedere, în jurisprudență s-a susținut că inculpatul, acuzat de omor calificat, „care își înstrăinează toate bunurile pentru a nu fi supus unei viitoare executări silite săvârșește infracțiunea, chiar dacă creanța succesorilor victimei nu este încă exigibilă”⁶.

În jurisprudență observăm o varietate de situații premisă: de la încheierea unui contract de asistență juridică, în temeiul căruia avocatul se obligă să ofere asistență juridică, iar beneficiarul se obligă să îi

⁴ V. CIOCLEI, *Drept penal. Partea specială I*, ediția 10, Ed. C.H. BECK, 2025, București, p. 361.

⁵ T. MANEA, C.N. CONSTANTINESCU-MĂRUNȚEL, H.Ș. TIUGAN, *op. cit.*, pp. 384-385.

⁶ A.V. IUGAN, *Codul penal adnotat. Partea specială. Jurisprudență națională 2014-2020*, Ed. Universul Juridic, 2020, București, pp. 196-198.

plătească un onorariu, la fapte delictuale ce nasc obligația reparării prejudiciului. Cum menționam mai sus, natura obligației nu are relevanță. Aceasta poate fi născută din contract, delict sau chiar dintr-o faptă penală.

3. Latura obiectivă

3.1. Elementul material

Varianta tip, ce face obiectul prezentei lucrări, este prevăzută de **art. 239 alin. (1) C. pen.**⁷: „**Fapta debitorului** de a înstrăina, ascunde, deteriora sau distruge, în tot sau în parte, valori ori bunuri din patrimoniul său ori **de a invoca acte sau datorii fictive în scopul fraudării creditorilor** se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.”

Astfel, elementul material este alternativ, fiind enumerate limitativ acțiunile care îl pot constitui. Analiza va purta strict asupra ultimei modalități: invocarea de acte sau datorii fictive. Debitorul invocă în fața creditorului său acte sau datorii care în realitate sunt fictive, spre a se sustrage de la executarea propriei obligații. Se impune, totuși, ca invocarea să aibă la bază înscrisuri, ci nu doar să afirme existența unei diminuări a activului patrimonial sau a unei creșteri a pasivului, de natură a face imposibilă executarea creanței.⁸

Aceste acte fictive reprezintă simulația, instituție juridică specifică dreptului civil. Deși poate părea imprecisă formularea aleasă de legiuitor, în realitate, cele două variante nu se exclud. Astfel, simulația presupune înțelegerea dintre părți, care produce efecte între acestea și actul public, care produce efecte față de terți, în cazul nostru, față de creditorii. Observăm că se impune existența unui act bilateral fictiv. Prin acesta se poate naște și o datorie fictivă, însă datoria fictivă poate fi invocată în fața creditorului și printr-un act unilateral, de recunoaștere, ce nu presupune mecanismul simulației. Din acest motiv, formularea legiuitorului pare că acoperă mai multe ipoteze ce se pot întâlni în practică.

În concret este vorba despre acte aparent legale, dar fictive, care au ca scop fraudarea creditorilor, producând efecte față de aceștia. În realitate, debitorul nu suferă o schimbare reală în patrimoniu, ci doar vrea să îi creeze creditorului său aparența unei insolvențe faptice, prin înstrăinarea fictivă a bunurilor din patrimoniu sau prin recunoașterea de datorii fictive, care îi vor diminua în mod implicit activul executabil.

⁷ Codul penal - Legea nr. 286/2009 publicată în M.Of. 510 din 24 iulie 2009 - <https://sintact.ro/#/act/16901302/115?directHit=true&directHitQuery=codul%20penal&searchPit=2026-03-03> accesat la data de 03.03.2026, ora 18:40.

⁸ V. CIOCLEI, *op.cit.*, p. 363.

Pentru o analiză complexă, vom aborda o metodă sistematică, oprindu-ne întâi asupra actelor fictive, apoi asupra invocării de datorii fictive, analizând specificitățile fiecăreia și dintr-un punct de vedere jurisprudențial.

3.1.1. *Invocarea de acte fictive*

Invocarea de acte fictive reprezintă una dintre cele mai pregnante modalități de realizare a elementului material al infracțiunii de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor, situându-se la intersecția sensibilă dintre tehnica juridică civilă a simulației și deturnarea acesteia în scop infracțional. În ipoteza simulației absolute⁹, debitorul încheie cu o terță persoană un act secret care exprimă voința reală a părților de a lipsi de efecte juridice actul public ulterior, creând astfel doar aparența unei înstrăinări. În plan penal, ceea ce transformă acest mecanism civil într-un instrument ilicit nu este forma actului, ci finalitatea sa: anihilarea garanției generale a creditorilor prin golirea artificială a patrimoniului.

Jurisprudența oferă exemple relevante în care instanțele au calificat asemenea conduite drept frauduloase. În cazul în care administratorii societății debitoare, după primirea cererii de chemare în judecată pentru plata unei datorii semnificative, au înființat o nouă societate către care au transferat în mod fictiv bunurile mobile, utilaje forestiere și autovehicule, fără încasarea vreunui preț real, s-a reținut această infracțiune în sarcina lor, fiind evidentă urmărirea sustragerii acestora de la executarea silită. Actele de înstrăinare au fost formalizate prin facturi, însă instanța a reținut că operațiunile nu aveau o substanță economică autentică, ci serveau exclusiv scopului de a crea o stare de insolvabilitate artificială.¹⁰

Similar, într-o altă speță¹¹, imediat după informarea cu privire la declanșarea procedurii de executare silită în temeiul unei hotărâri străine, inculpatul a înstrăinat toate bunurile mobile și imobile către persoane apropiate, pentru prețuri derizorii, păstrând în fapt folosința acestora. Caracterul fictiv al

⁹ F.A. BAIAS, *Simulația. Studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. Rosetti, 2003, București, p. 92.

¹⁰ „deoarece cumpărătoarea (...) nu a achitat prețul lemnului pe care l-a preluat, în cursul lunii septembrie 2019, inculpații au primit comunicarea cererii de chemare în judecată pentru plata datoriei, fără să depună vreo întâmpinare și fără să conteste în vreun fel datoria, însă cu această ocazie aceștia au început activitatea de ascundere a activului societății în scopul fraudării creditorului, înființând o nouă societate (...), către care au transferat, în mod fictiv, bunurile din patrimoniul societății debitoare, fără a încasa vreun preț, tocmai cu scopul de a nu fi executați silit și a rămâne fără aceste bunuri, deci urmărind în mod direct producerea rezultatului.”- C. Ap. Cluj, secția penală, hotărâre nr. 235/2026 din 04.02.2026 - <https://www.rejust.ro/juris/9d372dd6d> accesat la data de 02.03. 2026, ora 01:00.

¹¹ „(...) înscrisurile aflate la dosarul cauzei demonstrează fără echivoc că inculpatul, după data de 24.05.2019, aflând despre procedura de executare silită desfășurată împotriva sa la cererea creditorului, a înstrăinat în schimbul unor prețuri derizorii toate bunurile mobile și imobile deținute, cu scopul de a frauda interesele acestui creditor.” - Jud. Buftea, secția penală, hotărâre nr. 85/2024 din 01.02.2024 - <https://www.rejust.ro/juris/23d3654e3> accesat la data de 28.02.2026, ora 13:42.

operațiunilor a fost dedus atât din disproporția evidentă a prețului, cât și din conduita ulterioară a părților¹².

Invocarea de acte fictive nu trebuie redusă, în mod restrictiv, la ipoteza înstrăinării simulate de bunuri sau la crearea unor datorii fictive. Textul de incriminare nu distinge sub acest aspect, iar *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. Realitatea practică demonstrează că rezoluția infrațională a debitorilor este marcată de o creativitate remarcabilă, adaptând mecanisme juridice aparent licite pentru a eluda executarea obligațiilor. În acest context, tipicitatea faptei poate îmbrăca forme atipice ale elementului material, fără a pierde însă esența conduitei: afectarea garanției generale a creditorilor prin intermediul unei construcții juridice simulate.

O astfel de ipoteză este întâlnită în practica societăților care apelează la așa-numitele „uzine de firme”, mecanisme prin care administratorii reali sunt înlocuiți formal cu persoane vulnerabile din punct de vedere economic, adesea insolabile în fapt și lipsite de capacitatea de a suporta consecințele unei eventuale executări silite. Deși, la nivel formal, are loc o schimbare a conducerii societății, în plan factual vechiul administrator își păstrează atribuțiile decizionale și controlul efectiv asupra activității. Noua persoană desemnată nu cunoaște, de regulă, implicațiile reale ale implicării sale, devenind un paravan menit să preia aparența răspunderii juridice.

Ne aflăm, astfel, în fața unei forme indirecte de atingere adusă drepturilor creditorului adesea statul, în ipoteza obligațiilor bugetare, nu prin diminuarea fictivă a activului societății, ci prin alterarea deliberată a cadrului juridic în care poate fi atrasă răspunderea persoanei fizice ce se ascunde în spatele entității colective. Alegerea ca administrator formal a unei persoane lipsite de bunuri și de resurse urmărește tocmai împiedicarea eficienței mecanismelor de executare și a eventualei angajări a răspunderii patrimoniale. Simulația nu se realizează, în acest caz, în interesul societății, ci în interesul exclusiv al persoanei fizice care continuă să conducă în fapt activitatea, disociind artificial controlul de răspundere.

Această conduită, deși nu presupune o înstrăinare fictivă în sens clasic, afectează în mod direct capacitatea creditorului de a-și valorifica drepturile și se circumscrie finalității incriminării: reprimarea mecanismelor frauduloase prin care se goleşte de conținut garanția patrimonială. Elementul material capătă astfel o expresie atipică, dar compatibilă cu litera și spiritul normei penale, în măsura în care scopul determinant rămâne sustragerea de la executare și protejarea intereselor personale ale administratorului real prin intermediul unei aparențe juridice create deliberat.

¹² „Caracterul fictiv al vânzării bunurilor sus-menționate către fosta soție reiese din declarațiile ale celor trei martori (...) care au declarat că inculpatul încă locuiește în casa vândută fostei soții și implicit cei doi soți au o relație bună în continuare.” -

Jud. Buftea, secția penală, hotărâre nr. 85/2024 din 01.02.2024 - <https://www.rejust.ro/juris/23d3654e3> accesat la data de 28.02.2026, ora 13:42.

Observăm, astfel, că se pot încheia acte fictive și în formă autentică, cu implicarea Registrului Comerțului, a organelor fiscale sau a notarului, prin care se autentifică situații despre care părțile știu că sunt fictive. Implicarea autorităților este menită să ofere credibilitate sporită actelor, o oarecare protecție, însă legea nu le oferă în realitate o protecție sporită acestora, dacă se constată că scopul încheierii lor a fost fraudarea creditorilor.¹³

3.1.2. *Invocarea de datorii fictive*

Invocarea unei datorii fictive, ca modalitate de realizare a elementului material al infracțiunii, presupune afirmarea existenței unui raport obligațional inexistent în realitate, cu scopul de a crea sau de a majora în mod artificial pasivul patrimonial al debitorului. Spre deosebire de înstrăinarea fictivă de bunuri, care operează prin diminuarea aparentă a activului, invocarea unei datorii fictive acționează asupra pasivului, construind o obligație imaginară menită să justifice ulterior plăți preferențiale, executări simulate sau o stare de insolvabilitate artificială. Finalitatea este identică: alterarea garanției generale a creditorilor și afectarea capacității acestora de a-și satisface creanțele din patrimoniul debitorului.

Diferența esențială față de invocarea unor acte fictive constă, așadar, în obiectul asupra căruia se proiectează conduita – în primul caz, se creează o datorie inexistentă, în al doilea, se simulează un act juridic (de regulă translativ sau constitutiv de drepturi) pentru a justifica ieșirea unor bunuri din patrimoniu. Cu toate acestea, ambele ipoteze se fundamentează pe același mecanism al aparenței juridice și pe aceeași rezoluție infracțională: utilizarea unor instrumente de drept civil pentru a produce o realitate formală contrară situației de fapt. În ambele situații, caracterul fictiv al operațiunii și scopul fraudulos al debitorului sunt elementele care transformă un demers aparent licit într-o conduită penalmente relevantă, afectând în mod direct echilibrul și încrederea ce stau la baza raporturilor dintre creditori și debitori.

Datoria fictivă poate îmbrăca inclusiv forma unui act unilateral, precum o declarație de recunoaștere a datoriei sau un angajament de plată asumat în favoarea unui terț. Într-o asemenea ipoteză, nu este necesară existența unui contract bilateral, fiind suficientă manifestarea de voință a debitorului, exteriorizată printr-un înscris sub semnătură privată sau chiar autentic, prin care acesta afirmă existența unei obligații inexistente în realitate.

¹³ În speță se regăsește ipoteza încheierii unui contract de împrumut în formă autentică, ce are ca scop nașterea unei datorii fictive: „contract de împrumut fără garanție pe care inculpații l-au semnat și a cărui autentificare au cerut-o, aceasta fiind realizată de notarul public sub nr. x/2015 din 23 iunie 2015, în scopul ca inculpatul B. să fraudeze pe creditorii (...)” - Î.C.C.J., s. pen., dec. pen. nr. 606 din 23 noiembrie 2022 – www.scj.ro, accesat la data de 02.03.2026, ora 01:16.

Din perspectiva elementului material, ceea ce contează este invocarea unei creanțe fictive, indiferent dacă aceasta izvorăște aparent dintr-un contract, dintr-o hotărâre judecătorească sau dintr-un act unilateral de recunoaștere. Prin contrast, actele de înstrăinare fictivă presupun, de regulă, acordul de voință al mai multor persoane (în cazul vânzării, donației sau cesiunii), chiar dacă acesta este doar formal, iar părțile sunt conștiente de caracterul simulat al operațiunii. Așadar, în timp ce înstrăinarea fictivă operează printr-o aparență contractuală ce vizează activul patrimonial, datoria fictivă poate fi creată și printr-un simplu act unilateral care afectează pasivul.

O formă deosebită a invocării unei datorii fictive se regăsește în ipoteza declanșării deliberate a unui litigiu având ca obiect un conflict simulat. În această situație, debitorul se înțelege cu o terță persoană să introducă o acțiune în justiție prin care aceasta să pretindă existența unei creanțe împotriva sa. În mod previzibil, la primul termen de judecată, debitorul recunoaște pretențiile, iar instanța, în limitele atribuțiilor sale, ia act de recunoaștere și pronunță o hotărâre care consacră existența obligației și constituie titlu executoriu. În realitate, însă, între părți a existat o înțelegere prealabilă potrivit căreia datoria este fictivă, iar demersul judiciar are ca unic scop „oficializarea” unui pasiv artificial, menit să diminueze aparența solvabilității și să afecteze poziția celorlalți creditori.

Din perspectiva elementului material al infracțiunii, ceea ce interesează nu este forma exterioară a actului, chiar dacă aceasta îmbracă haina unei hotărâri judecătorești, ci caracterul fictiv al datoriei invocate. Invocarea unei creanțe inexistente, validată formal printr-un titlu executoriu obținut în urma unei recunoașteri concertate, reprezintă o modalitate de creare artificială a pasivului patrimonial. Ne aflăm în fața unei forme „exotice” de realizare a elementului material, în care aparența de legalitate este consolidată prin intervenția unei autorități publice. Totuși, autoritatea nu devine parte la fraudă: judecătorul sau notarul își exercită atribuțiile în limitele competenței și pe baza probelor prezentate, fără a putea cunoaște înțelegerile secrete care fundamentează rezoluția infracțională. Actul autentic sau hotărârea judecătorească nu sunt expresia fraudei autorității, ci sunt instrumentalizate de părți pentru a conferi credibilitate construcției fictive.

Problema care se ridică ulterior este aceea a efectelor unui asemenea titlu atunci când se dovedește că el a fost obținut în scopul fraudării creditorilor. Instanța penală, investită cu soluționarea acțiunii penale și a celei civile, nu poate desființa în mod direct o hotărâre judecătorească pronunțată într-o altă cauză, beneficiară a autorității de lucru judecat. Cu toate acestea, constatarea caracterului fictiv al datoriei și a scopului fraudulos poate fundamenta atragerea răspunderii penale și poate deschide calea unor remedii procesual-civile specifice, precum exercitarea căilor extraordinare de atac sau promovarea unor acțiuni în anulare, menite să înlăture efectele titlului obținut prin fraudă. Astfel, chiar și în prezența unui act public investit cu prezumția de legalitate, invocarea unei datorii fictive rămâne aptă să întrunească elementul material al infracțiunii, în măsura în care este demonstrată finalitatea sa de creare a unei stări artificiale de insolvabilitate și de prejudiciere a intereselor creditorilor.

3.2. Urmarea imediată

În doctrină nu există unanimitate cu privire la natura juridică a infracțiunii. Există opinii care susțin caracterul infracțiunii de pericol concret, iar altele o consideră a fi infracțiune de rezultat.¹⁴ Totuși, calificarea ca infracțiune de pericol concret pare cea mai compatibilă atât cu structura normei, cât și cu finalitatea acesteia.¹⁵

Textul de incriminare nu condiționează existența faptei de producerea unui prejudiciu efectiv, ci de realizarea unor acte **apte** să fraudeze creditorii.¹⁶ Or, această aptitudine nu poate fi înțeleasă în abstract, ci presupune verificarea unei capacități reale a conduitei de a afecta posibilitatea de executare. Nu orice act fictiv atrage tipicitatea, ci doar acela care, prin natura și contextul său, este susceptibil să diminueze în mod concret garanția patrimonială a creditorilor. Instanța trebuie să analizeze dacă, în circumstanțele speței, s-a creat o stare obiectivă de pericol pentru valorificarea creanței.

De aici rezultă o consecință esențială: simulația trebuie să fie aptă să producă un prejudiciu, chiar dacă producerea efectivă a acestuia nu este necesară pentru consumarea infracțiunii. Aptitudinea de a prejudicia reprezintă criteriul care delimitează conduita penalmente relevantă de simpla simulație compatibilă cu principiul libertății contractuale. Spre exemplu, vânzarea fictivă a unui bun nu poate fi calificată ca frauduloasă în sens penal dacă acea creanță avea ca obiect un alt bun individual determinat, neafectat de actele fictive. Într-o asemenea ipoteză, lipsind potențialul real de afectare a executării, nu se poate reține existența unei stări de pericol concrete.

În același timp, urmarea imediată a infracțiunii constă în crearea unei stări obiective de risc în procesul de executare a obligațiilor. Dacă s-ar considera că infracțiunea este una pur formală, consumată automat prin orice act fictiv, s-ar ajunge la sancționarea unor conduite lipsite de relevanță practică. Invers, dacă s-ar califica drept infracțiune de rezultat și s-ar impune dovada producerii efective a prejudiciului, de exemplu, imposibilitatea definitivă de recuperare a creanței, utilitatea incriminării ar fi serios diminuată. Dreptul penal ar interveni tardiv, după materializarea riscului și consolidarea unei stări de insolvabilitate artificiale, când protecția creditorului ar deveni adesea iluzorie.

Finalitatea normei este însă preventivă, urmărind protejarea șanselor reale ale creditorilor de a-și valorifica creanțele și conservarea încrederii în garanția patrimonială generală. Prin urmare, soluția

¹⁴ S. USCOV, Infracțiunea de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor este o infracțiune de rezultat <https://www.juridice.ro/345019/infracțiunea-de-abuz-de-incredere-prin-fraudarea-creditorilor-este-o-infracțiune-de-rezultat.html> accesat în data de 01.03.2026, ora 23:35.

¹⁵ V. CIOCLEI, *op. cit.*, p. 366; T. MANEA, C.N. CONSTANTINESCU-MĂRUNȚEL, H.Ș. TIUGAN, *op. cit.*, p. 394.

¹⁶ M. UDROIU, *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, ediția a 6-a, volumul I, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 587.

echilibrată constă în recunoașterea caracterului de infracțiune de pericol concret. Nu este necesară producerea prejudiciului, dar este indispensabil ca actul simulat să fie, în mod obiectiv și raportat la circumstanțele cauzei, apt să genereze o afectare reală a posibilității de executare.¹⁷

Prin urmare, nu este necesară dovedirea unui prejudiciu definitiv sau ireversibil, ci doar a unei afectări reale a posibilității de executare. Această calificare are implicații directe asupra standardului probator și asupra delimitării față de simple dificultăți economice sau decizii neinspirate ale debitorului.

4. Latura subiectivă

4.1. Scopul

Scopul constituie un element ce permite determinarea laturii subiective a infracțiunii. În cazul abuzului de încredere prin fraudarea creditorilor, subiectul activ invocă acte fictive, se prevalează de simulație, urmărind fraudarea creditorilor și expunerea acestora la riscul imposibilității de executare a obligațiilor lor.

Este suficient ca scopul să fie urmărit de către subiectul activ, realizarea efectivă a acestuia nefiind necesară pentru a caracteriza latura subiectivă. Prin urmare, scopul servește exclusiv pentru a explica și clarifica intenția și modul în care acțiunea devine penalmente relevantă, delimitând utilizarea licită a simulației de folosirea ei ca mijloc de săvârșire a infracțiunii.

În jurisprudență s-a reținut, de asemenea, rolul scopului de a califica intenția cu care se poate săvârși infracțiunea.¹⁸ Trebuie menționat, în acest context, rolul determinant al scopului în reținerea tipicității infracțiunii. Astfel, dacă nu s-ar reține scopul debitorului de a fraudă creditorii, simpla invocare a unor acte fictive sau a unor datorii fictive nu ar prezenta relevanță penală, ci maxim una civilă.

4.2. Intenția

Intenția cu care se săvârșește infracțiunea de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor este în mod indisolubil legată de scopul prevăzut în textul incriminator. Scopul fraudării creditorilor califică

¹⁷ S. BOGDAN, *Abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor* în AUB Drept 2014 Supliment, Ed. CH BECK, 2014, București, pp. 153-165.

¹⁸ „În ceea ce privește latura subiectivă a infracțiunii de abuz de încredere în forma tip, aceasta poate fi săvârșită doar cu intenție directă, fiind calificată prin scop. Astfel, nu interesează dacă scopul a fost ori nu atins, fiind suficient să existe ca finalitate a acțiunii urmărite de inculpat. ”- Jud. Buftea, secția penală, hotărâre nr. 85/2024 din 01.02.2024 - <https://www.rejust.ro/juris/23d3654e3> accesat la data de 28.02.2026, ora 13:42.

intenția directă.

În această lumină trebuie analizată distincția dintre de scopul civil licit, adică protecția patrimonială proprie și scopul ilicit, care trece în sfera ilicitului penal, acela de fraudare a creditorilor. Numai atunci când scopul actelor simulate trece granița din sfera libertății contractuale nevătămătoare în sfera frauduloasă se va reține intenția directă de a săvârși infracțiunea.¹⁹

Nu este suficientă simpla acceptare a posibilității fraudării creditorilor, ci este necesar ca debitorul să urmărească punerea lor în imposibilitatea sau dificultatea executării creanțelor. Din acest motiv, consider că nu se va putea reține intenția indirectă²⁰, fiind incompatibilă cu urmărirea în mod activ a acestui scop.

Cu privire la demonstrarea intenției frauduloase, un criteriu relevant de delimitare îl reprezintă caracterul rezonabil sau economic justificat al actului încheiat. Dacă actul are o justificare patrimonială reală, proporțională și transparentă, ne aflăm în sfera autonomiei de voință.

În schimb, lipsa contraprestației reale, caracterul derizoriu al prețului, relațiile apropiate dintre părți sau momentul încheierii actului (imediat anterior executării silite, imediat ulterior nașterii obligației) pot constitui indicii ale intenției frauduloase. În practică, intenția frauduloasă nu este, de regulă, dovedită direct, ci printr-un ansamblu de circumstanțe convergente. Instanța poate valorifica prezumții judiciare rezultate din conduita debitorului, succesiunea actelor juridice și lipsa unei justificări economice rezonabile.

5. Aspecte procesuale

Deși prezenta lucrare are ca obiect analiza unei infracțiuni din sfera părții speciale a dreptului penal, o abordare completă și riguroasă nu poate ignora dimensiunea procesuală a acesteia. Înțelegerea mecanismului de incriminare și a elementelor constitutive ale faptei pare insuficientă în absența examinării cadrului procedural în care acestea sunt valorificate. Cu atât mai mult, în cazul abuzului de încredere prin fraudarea creditorilor, particularitățile legate de constatarea simulației, de raportul dintre acțiunea penală și mijloacele civile de protecție a creditorilor, precum și de soluționarea acțiunii civile în procesul penal impun o analiză distinctă. Specificul infracțiunii generează consecințe procesuale proprii, care influențează atât strategia părților, cât și limitele intervenției instanței penale.

¹⁹ V. CIOCLEI, *op. cit.*, p. 366.

²⁰ Pentru opinie contrară: S. BOGDAN, *op. cit.*, pp. 14-19.

În analiza acestei infracțiuni, instanța penală este chemată să realizeze o veritabilă incursiune incidentă în sfera dreptului civil, fără a se limita la calificarea formală a actului juridic dedus judecății. Dincolo de aparența creată prin înscrisuri, judecătorul trebuie să stabilească realitatea raporturilor juridice dintre părți, ceea ce presupune administrarea unui probatoriu complex și evaluarea conduitei globale a debitorului. Examinarea nu se reduce la verificarea existenței formale a unui act, ci implică identificarea eventualei înțelegeri ascunse care contrazice manifestarea publică de voință, în logica specifică instituției simulației.

Particularitatea procedurală a infracțiunii constă în faptul că acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. În acest cadru, i se va solicita instanței să constate existența simulației, întrucât aceasta reprezintă instrumentul juridic prin care se realizează elementul material al faptei. Judecătorul trebuie să stabilească dacă actele sau obligațiile invocate au fost create în mod fictiv, respectiv dacă între debitor și terț a existat o convenție reală diferită de cea făcută publică. Ulterior constatării simulației, analiza trebuie completată prin verificarea laturii subiective: existența intenției de a frauda creditorii. Nu orice act simulat are relevanță penală. Este necesar ca instanța să își formeze convingerea că, prin conduita sa, debitorul a urmărit să pună în pericol posibilitatea de realizare a creanțelor, creând artificial aparența propriei insolvabilități. Se conturează astfel caracterul complex al analizei judiciare, situat la intersecția dintre dreptul civil și dreptul penal.

Un alt aspect de interes privește repararea prejudiciului în cadrul procesului penal. Instanța penală dispune de prerogative mai largi decât simpla constatare a simulației. În anumite cazuri, dacă infracțiunea de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor s-ar reține în concurs cu o infracțiune de fals²¹, instanța poate²² să dispună desființarea²³ înscrisurilor care au stat la baza mecanismului fraudulos și restabilirea situației anterioare, atunci când aceasta reprezintă modalitatea adecvată de reparare a prejudiciului. Cu toate acestea, desființarea înscrisului privește *instrumentum*, nu și *negotium*. Având în vedere că instanța penală desființează doar actul în materialitatea sa, operațiunea în sine rămâne valabilă. În această situație, ulterior rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, persoana vătămată s-ar putea adresa instanței civile în vederea anulării actului respectiv cu reținerea unei cauze ilicite.

²¹ Cu toate acestea, când falsul constă în declarația dată în fața notarului în vederea încheierii unui contract fictiv, instanța nu va putea desființa înscrisul: „instanțele au fost învestite cu falsul în declarații, valabilitatea unui contract de împrumut obținut subsecvent declarației false, excedează obiectului dosarului” - Î.C.C.J., s. pen., dec. pen. nr. 606 din 23 noiembrie 2022 – www.scj.ro accesat la data de 05.03.2026, ora 11:14.

²² A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală*, ediția a 9-a, Ed. Hamangiu, 2025, București, pp. 237-244.

²³ Există o divergență de opinie cu privire la desființarea de înscrisuri de către instanța penală. Anumiți autori susțin că aceasta ține de soluționarea laturii penale, ci nu a celei civile, desființarea înscrisului ce stă la baza infracțiunii de fals fiind incompatibilă cu ideea de tragere la răspundere delictuală a inculpatului. A se vedea în I. KUGLAY, L. TOMA-DĂUCEANU, A.-R. TRANDAFIR, *Desființarea înscrisurilor și anularea actelor juridice în procesul penal*, <https://www.juridice.ro/671243/desfiintarea-inscrisurilor-si-anularea-actelor-juridice-in-procesul-penal.html>, accesat la data de 05.03.2026, ora 11:38.

Competența instanței penale nu se extinde până la crearea unui nou titlu executoriu pentru o creanță deja constatată. În ipoteza existenței unui titlu executoriu anterior, instanța penală nu va putea obliga din nou debitorul la executarea aceleiași obligații. Principiul potrivit căruia debitorul nu poate fi supus unei duble executări pentru același debit împiedică emiterea unei hotărâri penale care să consacre încă o obligație executorie identică. În consecință, atunci când creanța este deja constatată printr-un titlu executoriu, acțiunea civilă exercitată în procesul penal devine inadmisibilă sub aspectul obligării la plata aceleiași sume, creditorul având deschisă calea executării silite în temeiul titlului preexistent. Jurisprudența a confirmat această orientare, apreciind că pronunțarea unui nou titlu executoriu pentru aceeași obligație ar contraveni regulilor procesuale și ar genera o situație juridică inadmisibilă.²⁴ Rolul procesului penal nu este acela de a reconfirma creanța, ci de a sancționa conduita ilicită și, după caz, de a elimina obstacolele artificiale create prin simulație în calea executării silite.

Sub aspect probatoriu, constatarea caracterului simulat al actelor și a finalității frauduloase a conduitei debitorului se întemeiază, de regulă, pe un ansamblu de mijloace de probă: înscrisuri, corespondență, declarații de martori, precum și pe analiza comportamentului părților ulterior încheierii actului juridic. În procesul penal, probele nu beneficiază de o forță probantă prestabilită, instanța formându-și convingerea în temeiul principiului liberei aprecieri a probelor. Creditorul pretins prejudiciat poate solicita administrarea probelor prin orice mijloace admise de lege, fără a fi supus limitărilor specifice procesului civil în materia dovedirii actelor juridice, ceea ce conferă analizei un cadru probator mai flexibil și mai adaptat complexității situațiilor de fapt.

Practica judiciară relevă o serie de indicii factuale din care instanțele deduc existența scopului de fraudare a creditorilor. Astfel, sunt frecvent avute în vedere transferurile patrimoniale realizate în favoarea membrilor de familie²⁵ sau a persoanelor apropiate, menținerea posesiei ori a folosinței bunului de către debitor ulterior pretensei înstrăinări, existența unor litigii pendinte, notificări sau somații prealabile la momentul încheierii actului.

²⁴ „Curtea își însușește opinia primei instanțe potrivit căreia prezenta acțiune civilă nu este admisibilă întrucât titularul dreptului are deja un titlu executoriu – contractul de asistență juridică din data de 25.08.2020 - care poate fi pus în executare silită, situație în care inculpatul nu mai poate fi obligat și prin sentința penală la plata despăgubirilor civile. Prima instanță a realizat o apreciere justă a acțiunii civile promovate în cadrul procesului penal, reținând în mod corect că admisibilitatea acțiunii civile alături de cea penală în procesul penal ar conduce la situația pronunțării a încă unui titlu executoriu pentru aceeași creanță, situație ce nu poate fi acceptată.” – C. Ap. Constanța, secția penală, hotărâre nr. 204/2025 din 27.02.2025 - <https://www.rejust.ro/juris/de87645d4> accesat la data de 28.02.2026, ora 14:35.

²⁵ „(...) inculpatul a înstrăinat toate proprietățile pe care le deținea către terți complici, rudele acestuia, în schimbul unor sume derizorii.” – Jud. Buftea, secția penală, hotărâre nr. 85/2024 din 01.02.2024 - <https://www.rejust.ro/juris/23d3654e3> accesat la data de 28.02.2026, ora 13:42.

De cele mai multe ori, absența unei circulații efective a sumelor de bani sau stabilirea unor prețuri derizorii²⁶ în cazul actelor translativă cu titlu oneros sunt probele din care rezultă fără îndoială intenția debitorului. Aceste elemente, analizate coroborat, pot contura tabloul unei conduite orientate deliberat spre sustragerea bunurilor de la urmărirea creditorilor.

În același timp, se impune a fi abordată și problema riscului ca intervenția penală să fie instrumentalizată în conflicte patrimoniale, transformând dreptul penal într-un mecanism de presiune într-un litigiu civil. Tocmai din această perspectivă, delimitarea riguroasă prin criteriul intenției frauduloase, concretizată în urmărirea scopului de a prejudicia creditorii, devine esențială. Numai prezența unei asemenea finalități legitimează reacția penală și împiedică extinderea nejustificată a sferei incriminării asupra unor conduite care, deși pot genera consecințe patrimoniale, nu sunt animate de un scop fraudulos.

6. Relația dintre mijloacele penale și cele civile cu privire la aceeași faptă

În cazul săvârșirii infracțiunii prin simulație, dreptul civil și dreptul penal pot acționa asupra aceleiași fapte, fiecare oferind instrumente specifice pentru protecția creditorilor și sancționarea conduitelor frauduloase. Creditorul poate sesiza direct instanța penală fără a fi necesar să inițieze mai întâi o acțiune revocatorie sau în constatarea simulației în fața instanței civile. Cum s-a menționat anterior, instanța penală nu poate dispune asupra actului fictiv. Ea nu poate anula actul în sensul de negotium, ci poate desființa înscrisul.

Prin mecanismele civile, în schimb, creditorii obțin inopozabilitatea actelor simulate. Astfel, aceștia se comportă ca și cum actele nu produc efecte împotriva lor, fără a afecta valabilitatea actelor între părțile implicate. Nu este exclusă nici ipoteza în care în urma condamnării penale, instanța civilă vine în întregirea efectelor dezirate și anulează actul fictiv pentru cauză ilicită, de cele mai multe ori scopul fraudării creditoilor fiind cunoscut de terțul contractant.

Această complementaritate dintre mijloacele penale și cele civile impune creditorilor un grad ridicat de diligență și rapiditate. Ei trebuie să inițieze prompt plângerea prealabilă penală și, dacă doresc, acțiunea revocatorie, pentru a nu pierde șansa de a împiedica efectele simulate ale actelor debitorului. Diferențele de termene de prescripție, 3 luni pentru introducerea plângerii prealabile și 1

²⁶ „Organele de urmărire penală au efectuat verificări pe site-urile de internet specializate și a rezultat că prețul de vânzare al unei autoutilitare cap tractor marca Scania, 4x2, an fabricație 2005, asemănător cu cel înstrăinat, variază între 6.950 euro și 9.900 euro, așadar mult peste suma pentru care a fost vândut bunul de către inculpat.” – Jud. Focșani, secția penală, hotărâre nr. 369/2023 din 24.03.2023 - <https://www.rejust.ro/juris/5983ed389> accesat la data de 27.02. 2026, ora 17:08.

an pentru acțiunea revocatorie civilă, accentuează necesitatea unui demers rapid al creditorilor.

De cele mai multe ori, creditorii deja exercită acțiunea revocatorie în momentul în care sesizează organele de urmărire penală cu privire la săvârșirea infracțiunii. Observăm astfel, că cele două căi nu se exclud, ci chiar sunt mai eficiente împreună. Pe de-o parte, în civil, se încearcă recuperarea prejudiciului de către creditor, iar în penal se dorește pedepsirea acestei fapte, în scopul de a reprima tendința de violare a încrederii ce trebuie să stea la baza oricăror raporturi obligaționale.

Cu privire la această infracțiune, dreptul penal și cel civil conlucrează pentru a restabili justul echilibru în societate. Scopul este atât civilizarea, impunerea unui standard rezonabil al conduitei de urmat în raporturile obligaționale, urmărindu-se salvagardarea încrederii, protejarea mediului economic și a celui social, cât și acordarea unor șanse reale creditorilor de a-și putea recupera creanțele, fără să suporte riscul insolvabilității fictive a debitorilor lor.

7. Aspecte de drept comparat

Scopul analizei de drept comparat este evidențierea tendințelor europene în dreptul penal privind aceste conduite și poziția legii penale române în întregul context.

În Elveția, art. 164 Cod penal²⁷, prevede că infracțiunea se concentrează pe diminuarea efectivă a patrimoniului prin ascunderea, transferul gratuit sau subevaluat, distrugerea sau renunțarea nejustificată la bunuri. Intervenția penală este condiționată de existența unei constatări oficiale a insolvabilității, fie prin declararea falimentului, fie prin întocmirea unui act de lipsă de bunuri („acte de défaut de biens”), ceea ce conferă normei un caracter mai restrictiv.

În Franța, art. 314-7 Cod penal²⁸ incriminează „organisation frauduleuse de l’insolvabilité”, vizând debitorii care își diminuează sau ascund activele pentru a se sustrage executării obligațiilor. Aplicarea

²⁷ Code pénal suisse, Art. 164. Diminution effective de l’actif au prejudice des créanciers: „ 1. Le débiteur qui, de manière à causer un dommage à ses créanciers, diminue son actif en endommageant, détruisant, dépréciant ou mettant hors d’usage des valeurs patrimoniales, en cédant des valeurs patrimoniales à titre gratuit ou contre une prestation de valeur manifestement inférieure, en refusant sans raison valable des droits qui lui reviennent ou en renonçant gratuitement à des droits, est, s’il est déclaré en faillite ou si un acte de défaut de biens est dressé contre lui, puni d’une peine privative de liberté de cinq ans au plus ou d’une peine pécuniaire.

2. Le tiers qui, dans les mêmes conditions, se livre à ces agissements de manière à causer un dommage aux créanciers est puni d’une peine privative de liberté de trois ans au plus ou d’une peine pécuniaire.” -

https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/fr#art_164 accesat la data de 01.03.2026, ora 12:10.

²⁸ Code pénal français, Section 3 : De l’organisation frauduleuse de l’insolvabilité. Article 314-7, Modifié par Ordonnance n°2000-916 du 19 septembre 2000 - art. 3 (V) JORF 22 septembre 2000 en vigueur le 1er janvier 2002:

„ Le fait, par un débiteur, même avant la décision judiciaire constatant sa dette, d’organiser ou d’aggraver son insolvabilité soit en augmentant le passif ou en diminuant l’actif de son patrimoine, soit en diminuant ou en dissimulant tout ou partie

normei presupune existența unor obligații rezultate din raporturi comerciale sau a unei proceduri judiciare de insolvență, astfel încât protecția creditorilor este strâns legată de cadrul comercial și procedural.

Legea penală română, spre deosebire de cele menționate mai sus, incriminează utilizarea simulării civile pentru a împiedica creditorii să-și recupereze creanțele, fără ca fapta să fie condiționată de existența unor raporturi comerciale sau de declararea prealabilă a insolabilității. Această abordare permite sancționarea unei conduite frecvent întâlnite în practică, care altfel ar rămâne nepedepsită. Observăm că legislația română este mai flexibilă și mai adaptată realităților economice și sociale, comparativ cu modelele elvețian și francez, mai formaliste și dependente de proceduri existente.

Concluzii

Analiza infracțiunii de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor arată că delimitarea dintre licit și ilicit nu este una formală, ci funcțională și intențională. Simulația, ca instituție a dreptului civil, nu reprezintă o conduită periculoasă sau incompatibilă cu ordinea juridică. Ea devine penal relevantă atunci când este utilizată pentru a afecta garanția generală a creditorilor. Invocarea de acte sau datorii fictive este incriminată tocmai pentru că, prin scopul urmărit, creează o realitate juridică artificială menită să pună în pericol executarea creanțelor.

Rolul decisiv al scopului fraudulos transformă această incriminare într-un test al bunei-credințe patrimoniale. Nu orice reorganizare a patrimoniului constituie infracțiune, ci doar conduita orientată spre îngreunarea sau împiedicarea executării. Dreptul penal nu sancționează dificultatea economică, ci instrumentalizarea acesteia pentru golirea de conținut a garanției creditorilor.

Caracterul de infracțiune de pericol concret asigură eficiența normei, permițând intervenția înainte ca prejudiciul să devină ireversibil. Astfel, legea penală funcționează ca un mecanism de protecție anticipată a încrederii în raporturile patrimoniale.

de ses revenus, soit en dissimulant certains de ses biens, en vue de se soustraire à l'exécution d'une condamnation de nature patrimoniale prononcée par une juridiction répressive ou, en matière délictuelle, quasi délictuelle ou d'aliments, prononcée par une juridiction civile, est puni de trois ans d'emprisonnement et de 45 000 euros d'amende. Commet le même délit le dirigeant de droit ou de fait d'une personne morale qui organise ou aggrave l'insolvabilité de celle-ci dans les conditions définies à l'alinéa précédent en vue de la soustraire aux obligations pécuniaires résultant d'une condamnation prononcée en matière pénale, délictuelle ou quasi délictuelle." - https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/ accesat la data de 01.03.2026, ora 16:56.

În esență, ceea ce transformă un instrument civil într-un mecanism infracțional nu este forma sa, ci finalitatea urmărită. Distincția centrată pe scop și pe existența unui pericol concret pentru executarea creanțelor reprezintă cheia întregii construcții juridice.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. **F.A. BAIAS**, *Simulația. Studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. Rosetti, 2003, București.
2. **S. BOGDAN**, „Abuzul de încredere în fraudarea creditorilor”, în *Caiete de drept penal* nr. 4/2011, Ed. Universul Juridic, 2011, București.
3. **S. BOGDAN**, „Abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor”, în *AUB Drept 2014 Supliment*, Ed. C.H. Beck, 2014, București.
4. **G. BODORONCEA, V. CIOCLEI, I. KUGLAY, L. LEFTERACHE, T. MANEA, I. NEDELCU, F.M. VASILE, G. ZLATI**, *Codul Penal comentat*, ediția a 3-a, Ed. C.H. Beck, 2020, București.
5. **V. CIOCLEI**, *Drept penal. Partea specială I*, ediția a 10-a, Ed. C.H. Beck, 2025, București.
6. **CRÎȘU**, *Drept procesual penal. Partea generală*, ediția a 9-a, Ed. Hamangiu, 2025, București.
7. **A.V. IUGAN**, *Codul penal adnotat. Partea specială. Jurisprudență națională 2014–2020*, Ed. Universul Juridic, 2020, București.
8. **T. MANEA, C.N. CONSTANTINESCU-MĂRUNȚEL, H.Ș. TIUGAN**, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*, Ed. Hamangiu, 2024, București.
9. **M. UDROIU**, *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, ediția a 6-a, vol. I, Ed. C.H. Beck, 2025, București.

Resurse digitale:

1. KUGLAY, L. TOMA-DĂUCEANU, A.-R. TRANDAFIR, *Desființarea înscrisurilor și anularea actelor juridice în procesul penal*, <https://www.juridice.ro/671243/desfiintarea-inscrisurilor-si-anularea-actelor-juridice-in-procesul-penal.html>, accesat la data de 05.03.2026, ora 11:38
2. Codul penal - Legea nr. 286/2009 publicată în M.Of. 510 din 24 iulie 2009 - <https://sintact.ro/#/act/16901302/115?directHit=true&directHitQuery=codul%20penal&searchPi t=2026-03-03> accesat la data de 03.03.2026, ora 18:40.
3. S. USCOV, Infracțiunea de abuz de încredere prin fraudarea creditorilor este o infracțiune de

rezultat - <https://www.juridice.ro/345019/infractiunea-de-abuz-de-incredere-prin-fraudarea-creditorilor-este-o-infractiune-de-rezultat.html> accesat la data de 01.03.2026, ora 23:35.

4. Codul penal elvețian - https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/fr#art_164 accesat la data de 01.03.2026, ora 12:10.
5. Codul penal francez - https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/ accesat la data de 01.03.2026, ora 16:56.
6. C. Ap. Cluj, secția penală, hotărâre nr. 235/2026 din 04.02.2026 - <https://www.rejust.ro/juris/9d372dd6d> accesat la data de 02.03. 2026, ora 01:00.
7. Jud. Buftea, secția penală, hotărâre nr. 85/2024 din 01.02.2024 - <https://www.rejust.ro/juris/23d3654e3> accesat la data de 28.02.2026, ora 13:42.
8. Î.C.C.J., secția penală, decizia penală nr. 606 din 23 noiembrie 2022 - <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=202014#highlight=##> , accesat la data de 02.03.2026, ora 01:16.
9. C. Ap. Constanța, hotărâre nr. 204/2025 din 27.02.2025- <https://www.rejust.ro/juris/de87645d4> accesat la data de 28.02.2026, ora 14:35.
10. Jud. Focșani, hotărâre nr. 369/2023 din 24.03.2023 - <https://www.rejust.ro/juris/5983ed389>, accesat la data de 27.02. 2026, ora 17:08.

Posibilitatea stărilor emotive de a constitui cauze de iresponsabilitate

The possibility of emotional states constituting grounds for criminal irresponsibility

La possibilité que les états émotionnels constituent des causes d'irresponsabilité pénale

Arina DUMITRU – anul III, grupa 316, IF

Ana-Maria MUNTEANU – anul III, grupa 316, IF

coordonator: asist. univ. dr. George-Cristian IOAN

Rezumat: Lucrarea explorează posibilitatea extinderii conceptului de iresponsabilitate prin includerea stărilor emotive puternice ca factori care anulează capacitatea penală. Am analizat dacă emoții precum gelozia, frica sau stresul cronic pot declanșa un automatism ce suprimă controlul volitiv, transformând făptuitorul într-o „marionetă” a propriilor impulsuri. Deși doctrina română actuală manifestă o reticență pragmatică, invocând riscul unor achitări nejustificate și slăbirea prevenției generale, lucrarea propune un test nuanțat de evaluare individualizată a puterii de control. Sunt analizate atât rigoarea principiului vinovăției cât și necesitatea protejării societății, ridicând o întrebare cheie: este legitim să pedepsim un individ a cărui libertate de voință a fost eclipsată de o furtună psihică incontrollabilă?

Cuvinte-cheie: iresponsabilitate, stări emotive sau pasionale, automatism, provocare, control, capacitate penală

Abstract: The paper explores the possibility of extending the concept of criminal irresponsibility by including intense emotional states as factors that negate criminal capacity. We examined whether emotions such as jealousy, fear, or chronic stress can trigger a form of automatism that suppresses volitional control, effectively turning the perpetrator into a “puppet” of their own impulses. Although current Romanian doctrine shows pragmatic reluctance, invoking the risk of unjustified acquittals and the weakening of general prevention, the paper proposes a nuanced, individualized assessment of an individual’s capacity for self-control. The analysis presents both the rigor of the principle of culpability and the need to protect society, raising a key question: is it legitimate to punish an individual whose freedom of will has been eclipsed by an uncontrollable psychological storm?

Keywords: criminal irresponsibility, emotional or passionate states, automatism, provocation, control, criminal capacity

Résumé: Le travail explore la possibilité d’étendre le concept d’irresponsabilité pénale en incluant les états émotionnels intenses comme facteurs susceptibles d’annuler la capacité pénale. Nous avons analysé si des émotions telles que la jalousie, la peur ou le stress chronique peuvent déclencher un automatisme supprimant le contrôle volitif, transformant l’auteur en une «marionnette» de ses propres impulsions. Bien que la doctrine roumaine actuelle manifeste une réticence pragmatique, invoquant le risque d’acquittements injustifiés et l’affaiblissement de la prévention générale, le travail propose un test nuancé d’évaluation individualisée du pouvoir de contrôle. L’analyse oscille entre la rigueur du principe de culpabilité et la nécessité de protéger la société, soulevant une question provocatrice: est-il légitime de punir un individu dont la liberté de volonté a été éclipsée par une tempête psychique incontrôlable?

Mots-clé: irresponsabilité pénale, états émotionnels ou passionnels, automatisme, provocation, contrôle, capacité pénale

1. Introducere (înțelegerea conceptului de capacitate penală)

Capacitatea penală se fundamentează pe baza vinovăției, caracterizată prin aptitudinea de a înțelege și de a-și dirija voința. Începem de la definiția intenției, care este formată dintr-un element intelectual, în care făptuitorul înțelege care va fi urmarea imediată a conduitei sale, și unul volitiv, unde acesta își

dorește aceasta urmare. De asemenea, culpa, în ambele sale modalități, are drept precondiție posibilitatea de a prevedea urmarea imediată. Observăm că cele două variante posibile ale vinovăției au în comun o anumită raportare și capacitate de a avea o reprezentare asupra urmării imediate. Cele două forme ale vinovăției, reprezentând imputațiunea psihică, adică acea capacitate de a dovedi și de a constata că fapta a fost săvârșită prin voința acelei persoane, se diferențiază de imputațiunea de fapt¹. Așadar, nu este suficient să existe numai o acțiune și un rezultat, care implică doar fapte materiale, este nevoie și de constatarea imputațiunii psihice.

De asemenea, capacitatea penală reprezintă și aptitudinea de a fi supus unei măsuri represive, unei pedepse. Această capacitate decurge din înțelegerea firească a lucrurilor, care include și dimensiunea de a percepe caracterul ilicit al faptei comise². Dacă această capacitate nu există, putem să ne punem problema dacă măsura represivă mai este legitimă, deoarece scopul ei este ca vinovatul să simtă rolul funcțional al pedepsei pe care o va avea de executat. Caracterul penal al unei fapte este definit în doctrina penală³ ca o „însușire sintetică a faptei ce decurge din întrunirea trăsăturilor esențiale ale infracțiunii”. Astfel, atâta timp cât acesta nu percepe de ce fapta săvârșită este greșită, pedeapsa poate să fie resimțită ca nedreaptă și să își piardă caracterul justificat⁴.

Prezenta lucrare va aborda o situație specifică, nereglementată, în care se ivesc bănuieli că ne-am putea găsi în fața unei persoane incapabile din punct de vedere penal.

2. Raționamentul cauzelor de neimputabilitate

Legiuitorul admite existența unor situații în care, deși persoana a acționat cu vinovăție, fapta nu îi poate fi imputată din punct de vedere penal. Una dintre aceste cauze este iresponsabilitatea, cauza de neimputabilitate care atrage lipsa capacității penale.

Logica pe baza căreia se fundamentează toată cauzele de neimputabilitate este lipsa reproșabilității conduitei făptuitorului. Acesta are elementul intelectual și volitiv, dorește urmarea respectivă, dar conduita nu îi poate fi reproșată de către societate, deoarece în contextul respectiv îi era imposibil să adopte o conduită legală⁵. Astfel, nu ne putem aștepta de la oameni să fie invincibili, să se comporte impecabil, chiar și în situații limită. Nu îi putem reproșa unei persoane abaterea de la normele

¹ Vintilă Dongoroz, *Drept penal (Reeditarea ediției din 1939)*, editura Societății „Tempus”, 2000, București, p. 334.

² Idem, p. 309.

³ Costică Bulai, Bogdan Nicolae Bulai, *Manual de drept penal. Partea Generală*, Editura Universul Juridic, 2007, București, p. 224, *apud* Constantin Mitache, Cristian Mitache, *Drept penal român. Partea generală*, Editura Universul Juridic, 2023, București, p. 177.

⁴ Vintilă Dongoroz, *op.cit.*, p. 308.

⁵ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea Generală, Vol. I*, Editura Universul Juridic, 2014, București, pp. 411-448.

juridice în momentul în care era amenințată cu pistolul la tâmplă, când este leșinată sau când este intoxicată fără voința sa. Toate aceste cauze au în comun un factor extern care nu permite persoanei să urmeze conduita corectă din punct de vedere juridic, deși, într-o circumstanță normală, ar conștientiza și ar recunoaște care este aceasta.

Drept urmare, ne punem întrebarea dacă și o stare emotivă poate să fie încadrată și clasificată ca un astfel de factor extern. În acest context trebuie analizat dacă o asemenea emoție sau pasiune ridică sau nu capacitatea de a înțelege și de a-și dirija acțiunile, acestea fiind condițiile pentru o veritabilă iresponsabilitate. Când vorbim de stări emotive, ne gândim la dragoste pentru cei apropiați, invidie, frică, credință⁶. Ne gândim la o mamă care comite o faptă penală din dragoste pentru copiii ei într-un moment în care îi este frica de o posibilă amenințare. Ne gândim la un soț care își omoară soția, cuprins de gelozia incontrollabilă izbucnită din faptul că aceasta l-a înșelat. Putem lua ca exemplu și un individ care, din cauza problemelor pe care le are la momentul respectiv, recurge la violență în cadrul unei neînțelegeri cu o altă persoană. În aceste situații sunt relevante atât stările emotive provocate de către victimă, dar și de alți factori, precum trecutul făptuitorului, personalitatea acestuia, contextul în care se afla, etc. Atenție, analiza noastră nu se va concentra asupra situațiilor în care victimă se află în legitimă apărare, stare de necesitate, sau exces de aceste cauze pe fondul fricii, deoarece acestea sunt deja acoperite de lege.

Trebuie să menționăm că doctrina română și jurisprudența română nu acceptă această soluție⁷, deoarece se consideră că o stare de tulburare provocată de comportamentul victimei, indiferent de magnitudinea acesteia, nu poate fi rezultatul aplicării dispozițiilor privind iresponsabilitatea în cazul inculpatului⁸. Totuși, „forța impulsivă” poate să fie valorificată drept circumstanță atenuantă, în cadrul stării de provocare. Cu toate acestea, în măsura în care nu poate fi considerată o forță internă irezistibilă, ea nu este de natură să înlăture imputabilitatea⁹.

Observăm că singura situație în care reacțiile cauzate de o stare emotivă sunt valorificate este când survin pe fondul unei tulburări psihice profunde, decurgând în principal dintr-o afecțiune psihică¹⁰. Totuși, dacă analizăm doctrina străină, observăm că perspectiva este diferită, în sensul că asemenea stări pot conduce la înlăturarea responsabilității penale¹¹. Instanțele au depășit concepția strict psihiatrică despre boală și au considerat că pot reprezenta tulburări patologice ale activității psihice și

⁶ Vintilă Dongoroz, *op. cit.*, p. 317.

⁷ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *op. cit.*, p. 417.

⁸ Trib. Suprem, s. pen., dec. Nr. 1636/1976, în Repertoriul II, p. 216, *apud* Florin Streteanu, Daniel Nițu, *op. cit.*, p. 417.

⁹ Traian Pop, *Drept penal. Introducere. Chestiuni de istorie și filozofie penală. Criminologie. Vol. I*, Tipografia „Libertatea”, 1921, Orăștie, p. 363, par. 202.

¹⁰ G. Antoniu, *Vinovăția penală*, Editura Academiei Române, 1995, București, p. 222, *apud* Florin Streteanu, Daniel Nițu, *op. cit.*, p. 417.

¹¹ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *op. cit.*, p. 417.

anumite manifestări psihice care nu au o cauză organică. În acest sens, găsim exprimată opinia precum că în conceptul juridic de boală sunt incluse nu doar doar bolile psihice în sens clinic-psihiatric, ci orice tip de tulburări ale activității intelectuale, precum și ale vieții volitive, afective sau instinctuale care afectează reprezentările și sentimentele existente la o persoană normală și matură psihic, care fac posibilă formarea voinței¹².

3. Posibilitatea ca stările emotive să fie încadrate sub incidența stării de iresponsabilitate

În continuare, lucrarea va adopta o perspectivă complexă, în cadrul căreia vor fi analizate atât argumentele favorabile, cât și cele defavorabile soluției propuse.

3.1. Argumentele pentru încadrarea stărilor emotive ca forme de iresponsabilitate

3.1.1. Problema libertății de voință

Fiecare persoană are o sensibilitate diferită la anumite emoții, astfel, oamenii prezintă un nivel de vulnerabilitate variat în anumite contexte sau conflicte. Dorim să subliniem faptul că fiecare individ are un mod unic de a reacționa la anumiți stimuli emoționali și, totodată, de a ne continua analiza cu o explicație adusă acestui aspect constatat.

Observăm că, de multe ori, reacțiile emoționale sunt predeterminate de anumiți factori din viața persoanei respective, care trezesc în comportamentul individului o reacție mai greu sau mai ușor de controlat. În concepția lui Adolphe Prins, forța voinței nu este constantă, depinzând de „condițiile organismului individual și ale mediului social”¹³. În același sens, Franz von Liszt apreciază că responsabilitatea este acea capacitate a omului, în baza căreia acesta poate „reacționa în mod normal la motive”¹⁴. O contribuție esențială pentru analiza conflictului dintre sine, eu și supraeu o are Sigmund Freud. Conform teoriei criminologice dezvoltate de acesta, există trei factori care conduc la o predispoziție de a deveni un om „bolnav” din punct de vedere psihic: vulnerabilitatea ereditară, evenimente din copilărie și „renunțarea reală”, adică acele insatisfacții, dezamăgiri, tensiuni interioare provocate individului de mediul social¹⁵, adică „toate nenorocirile vieții care impun renunțarea la dragoste, care antrenează mizeria, neînțelegerile familiale, căsătoriile rău asortate, fără a mai vorbi de condițiile sociale nefavorabile și de rigoare exigențelor morale a căror presiune o

¹² Claus Roxin, *Derecho penal. Parte general. Tomo I. Fundamentos. La estructura de la teoría del delito*, Ed. Civitas, 1997, Madrid, p. 824, disponibil la adresa <https://proyectozero24.com/wp-content/uploads/2021/09/Roxin-1997-Derecho-Penal.-Parte-General.-Tomo-I.pdf>, accesat la data 3.03.2026.

¹³ Traian Pop, *op. cit.*, p. 351, par. 201.

¹⁴ Idem, p. 353.

¹⁵ Valerian Cioclei, *Manual de criminologie*, Editura C.H. Beck, 2024, București, p. 122.

resimțim”¹⁶. Conform acestor teorii, factori precum contextele diferite, mediul social, educația, relația cu părinții, problemele actuale cu care ne confruntăm sau strict personalitatea fiecăruia, ne conduc mai ușor sau mai greu la o stare de nervozitate, gelozie, tristețe decât pe o altă persoană.

Această perspectivă ne determină automat să ne gândim la întrebarea dacă *mai este justă o pedeapsă aplicată unei persoane cu o sensibilitate mai mare la anumiți declanșatori emoționali, din diferite motive, care ajunge mai repede și incontrollabil într-o stare de emoție din cauza căreia acționează?* Se pune problema dacă este legitimă sancționarea unui făptuitor care acționează sub imperiul unor impulsuri pe care nu și le-a asumat și la a căror formare nu a contribuit în mod voluntar. Importanța oferirii unui răspuns la aceasta controversă este considerabilă, întrucât, în absența libertății de voință, nu poate exista responsabilitate penală, iar fără aceasta, infractorul nu poate fi pedepsit¹⁷.

În esență, am putea abstractiza argumentul la ideea că ne aflăm în fața unei situații în care lipsește liberul arbitru. Acțiunea făptuitorului nu este controlată nici de conștiința, nici de voința acestuia, ci de emoție. O pedeapsă ar putea părea lipsită de scop, deoarece el nu conștientizează și nu dirijează ceea ce face, precum în cazul constrângerii fizice, este ghidat de un factor extern, iar corpul său devine o marionetă¹⁸.

În continuare, vom aborda trei factori diferiți care individualizează reacțiile fiecăruia în anumite situații unde este prezent un stimul emotiv.

Primul este când factorul extern este reprezentat de obiceiurile formate de evenimentele prin care a trecut de-a lungul vieții, care i-au deteriorat capacitatea de a-și păstra calmul, de a avea răbdare sau de a putea înțelege necesitatea de a trece reacția celeilalte persoane printr-un filtru al gândirii înainte de a acționa. De exemplu, o persoană abuzată în copilărie, crescută într-o dinamică familială instabilă, cu multe tensiuni, are o sensibilitate mult mai mare la conflict sau la certuri, deoarece devine automat agitat când se află într-un astfel de context, re trăind trauma copilăriei. Ca rezultat, este mai probabil să devină violent într-o situație conflictuală, deoarece nu mai analizează situația din prezent și este ghidată de un factor extern, de trauma care îi spune că este într-o situație periculoasă identică cu cea a copilăriei, care poate să fie văzut chiar ca un instinct de supraviețuire.

Al doilea factor este reprezentat de un context actual în care se află agentul. În acest sens, pot fi invocate diverse exemple, precum o persoană care, în momentul atacului, este sub influența unei multitudini de factori de stres precum un divorț, probleme financiare, probleme de sănătate, sau de muncă. Astfel, fiind împovărată cu numeroase griji, ne putem aștepta la o rezistență mai scăzută la

¹⁶ Sigmund Freud, *Introduction à la psychanalyse*, Ed. Payot, 1989, Paris, p. 409, *apud* Valerian Cioclei, *op. cit.*, pp. 122-123.

¹⁷ Traian Pop, *op. cit.*, p. 362, par. 202.

¹⁸ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *op. cit.*, p. 449.

conflict decât o persoană care se află într-o perioadă echilibrată a vieții. În această situație, există o probabilitate ridicată ca făptuitorul să nu fi recurs la acțiuni violente dacă nu ar fi fost supus unor asemenea factori de stres. Mai mult, fiecare persoană este un individ unic și are o rezistență diferită la suferință, tristețe, trădare, dezamăgiri, etc. Acest fapt poate rezulta într-o situație în care altcineva, cu o rezistență mai ridicată la emoțiile negative, să reacționeze diferit, chiar dacă s-ar afla în aceeași situație, confruntându-se cu aceleași provocări.

Al treilea factor ridică cea mai mare dificultate pentru aplicarea viziunii noastre. Acesta intervine în situația în care un individ acționează violent sub imperiul unei stări emotive, fără să se încadreze în cele două cazuri analizate anterior. Se remarcă manifestarea unei emoții pure a unei persoane născute cu o anumită predispoziție spre a fi geloasă, nervoasă, tristă, optimistă, etc. Un exemplu cunoscut și relevant este cel în care soțul își omoară soția din gelozie din cauza infidelității, sau invers. Până și în acest context am putea sublinia o perspectivă în care unii oameni au sentimente de gelozie mai accentuate decât majoritatea, sau percep această trădare mai intensă decât restul și nu se pot controla în acele momente de furie. Credem că acesta este scenariul în care ne este cel mai greu de acceptat pragmatismul soluției noastre. Ar însemna să acceptăm că iresponsabilitatea unei persoane geloase, care nu a fost expusă unui context traumatic care să ducă la fragilizarea sistemului nervos, să predomine în fața dreptului la viață, ceea ce poate părea contraintuitiv.

3.1.2. Reacția autorului este un automatism ce exclude controlul conștient

Când ne referim la un automatism, vorbim despre un act rezultat din mișcarea mușchilor fără controlul făptuitorului, fiind cauzat involuntar de o stare emoțională care nu îndeplinește criteriul pentru o boală mintală. Acțiunile sale nu pot fi considerate rezultatul unui control conștient al mișcărilor musculare, deoarece fapta nu se află sub voința persoanei, ci este urmarea unor factori externi, care nu sunt atribuiți unei boli mintale. Pentru ca o persoană să fi acționat într-o stare de automatism, aceasta trebuie să fi fost supusă unui nivel ridicat de stres sau alt astfel de declanșator. Acesta este deseori provenit dintr-o tensiune internă acumulată până la un punct culminant, avându-și originea în suportarea îndelungată a unor diverse evenimente neplăcute și a stresului din multiple domenii. Automatismul va fi declanșat ulterior de un eveniment neobișnuit sau de o împrejurare neplanificată, care nu are legătură directă cu starea emoțională sau greutățile la care e supus autorul faptei¹⁹.

Așadar, reluând considerentele prezentate mai sus referitoare la contextul individual care contribuie la formarea unor personalități diferite, se poate observa că această analiză nu are relevanță doar pentru a evidenția faptul că sensibilitatea față de anumiți factori nu poate fi imputată făptuitorului.

¹⁹ A se vedea Eileen Dexter, Chantelle Gladwin-Wood, „Non-Pathological Criminal Capacity”, 2021, Africa de Sud, disponibil la adresa <https://www.schindlers.co.za/non-pathological-criminal-capacity/>, accesat la data de 3.03.2026.

Ea poate conduce și la concluzia că, în cazul multor persoane, reacțiile determinate de acest context ajung să se manifeste aproape automat, ca un mecanism interiorizat.

3.1.3. Libertatea de apreciere a judecătorului

Norma legală ar permite deja extinderea sferei de aplicare a stării de iresponsabilitate, prin includerea stărilor emotive puternice, fără vreo altă intervenție din partea legiuitorului, prin intermediul noțiunii „fie din alte cauze”.

Deși, într-o opinie²⁰, se consideră inutilă noțiunea generală „alte cauze”, prin aceasta i se atribuie judecătorului un drept de apreciere, având în vedere argumentele enumerate mai sus în ceea ce privește importanța analizei de la caz la caz, în privința tuturor factorilor interni și externi. În acest sens, considerăm că, în situații extraordinare, sub condiția unei evaluări riguroase, ne putem îndrepta către raționamentul folosit în legislația străină, prin extinderea cauzelor în care se poate reține starea de iresponsabilitate. Prin urmare, *problema nu este una de lacună legislativă, ci de interpretare, întrucât textul legal oferă deja posibilitatea unei aplicări mai largi*, însă practica judiciară și doctrina aleg, în prezent, o abordare restrictivă.

3.2. Argumentele împotriva încadrării stărilor emotive ca forme de iresponsabilitate

3.2.1. Pragmatismul soluției în cadrul hotărârilor judecătorești

Înainte de a examina celelalte argumente care au o abordare teoretică, nu putem ignora și latura pragmatică a soluției noastre. Se impune analizarea modului în care această soluție propusă s-ar concretiza în practică.

Griji împotriva efectelor pragmatice regăsim și în doctrina străină, care susține că soluția prezentată deschide larg poarta spre soluții achitări și că ar slăbi prevenția generală²¹. Soluția propusă poate părea contraintuitivă, deoarece unul dintre scopurile legii este să descurajeze faptele.

Sunt prezentate critici aspre²² despre cum această practică ar putea să creeze un precedent periculos. Conform acestora, soluția prezentată ar duce la o societate supusă „capriciilor persoanelor”, unde, când cineva este cuprins de o „furie anihilatoare”, indiferent de motiv, faptele

²⁰ A se vedea Alina Tilici, „Provocarea. Reflecții critice”, în cadrul „REVISTA de drept penal: Penal Law Review”, Asociația Română de Științe Penale, An 5, nr. 3/1998 Iulie-Septembrie, p. 109.

²¹ Claus Roxin, *op. cit.*, p. 827.

²² A se vedea Roland Louw, în articolul *S v Eadie: Road Rage, Incapacity and Legal Confusion*, din South African Journal of Criminal Justice (2001) 14 pp 216, despre cauza *S v Moses* 1996 (1) SACR 701 (C), *apud* Curtea Supremă de Apel a Africii de Sud, *S v Eadie* (196/2001) [2002] ZASCA 24; 2002 (3) SA 719 (SCA); 2002 (1) SACR 663 (SCA), 27 martie 2002, disponibil la <https://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/2002/24.pdf>, accesat la data de 5.03.2026

penale vor fi permise. În esență, se aduce în discuție echilibrul dintre protecția societății și respectarea principiului vinovăției. Dacă instanța acceptă prea ușor că o stare intensă de emoție echivalează cu pierderea controlului sau cu incapacitatea penală, există riscul minimizării acestui standard. Astfel, pe lângă argumentele teoretice, trebuie să analizăm și efectele pragmatice ale perspectivei prezentate, de a accepta că *judcătorul trebuie să permită să se întoarcă în societate un făptuitor care nu-și poate controla emoțiile, astfel fiind un pericol permanent pentru ceilalți*. Trebuie cântărite valorile care se află în discuție și a vedea care dintre ele învinge. Credem că este greu de acceptat că valoarea care va triumfa este protejarea individualității fiecărei persoane în fața valorilor precum viața, dreptul la integritate, sănătate.

Pe lângă aceasta, se observă că, de multe ori, asemenea emoții nu sunt considerate suficiente nici măcar pentru a fundamenta starea de provocare, instituție care, totuși, presupune doar atenuarea răspunderii penale prin aplicarea unei pedepse reduse. Prin urmare, per a contrario, dacă aceste emoții nu sunt recunoscute ca premisă pentru reținerea stării de provocare, cu atât mai puțin ele vor putea justifica declararea iresponsabilității, situație care exclude în totalitate aplicarea unei pedepse. Vom avea în vedere, cu titlu de exemplu, o cauză care privește sentimentul de gelozie, de puternică trădare, în special în relațiile conjugale, respectiv extraconjugale, aceasta problematică fiind una din ce în ce mai sensibilă în prezent. S-a constatat că nu poate fi reținută nici provocarea pentru reducerea limitelor de pedeapsă, întrucât comportamentul persoanei vătămate nu se poate înscrie în noțiunea de atingere gravă a demnității persoanei²³, deși este aptă de a produce o stare de tulburare. Desigur, doctrina nu este unitară pe baza acestui aspect, unii doctrinari considerând că se va reține starea de provocare și în cazul în care în discuție este vorba de o relație extraconjugală²⁴. Totuși, decizia este suficientă pentru a demonstra o reticență față de această idee.

3.2.2. Reactivitatea este posibilă și sub o stare emotivă

Observăm că majoritatea argumentelor care ne susțin soluția sunt contingente pe lipsa de control în momentele respective. Aceasta duce la concluzia lipsei de voință și de capacitatea de a-și dirija acțiunile. *Trebuie să ne întrebăm, autocontrolul este totuși posibil?* Identificăm în doctrină opinia că individul conștientizează că ceea ce face e greșit, se poate opri din a da frâu impulsului, dar preferă satisfacția de moment²⁵. Credem că opinia este fundamentată pe mai multe considerente.

În primul rând, de multe ori putem controla ceea ce am mai trait dacă în trecut am mai fost nervoși, geloși, fricoși și știm cum reacționăm sub presiunea acestor emoții, este responsabilitatea noastră să

²³ Decizia nr. RJ 98de4724d/2023 din 16 martie 2023, Curtea de Apel Cluj.

²⁴ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *op. cit.*, p. 395.

²⁵ Vintilă Dongoroz, *op. cit.*, p. 317: „Este, de asemenea, neîndoios că pasiunile produc o tulburare, fiindcă ele creează fie o stare de excitație psiho-motorie, fie, invers, o stare de depresie și fiindcă ele, de cele mai multe ori, cedează instinctelor și rămân surde la glasul rațiunii. Reacțiunea în contra pasiunilor este însă totdeauna posibilă, iar cei ce se lasă subjugăți de acestea își dau perfect seama că se abat de la calea cea sănătoasă, dar preferă satisfacțiunii actuale toate riscurile viitoare.”

luăm acțiuni pentru a ne controla impulsurile. Orice persoană trece măcar o dată în viață printr-o situație conflictuală, unde trăiește sentimente intense, deoarece ele sunt normale în relațiile interumane. De cele mai multe ori, oamenii își cunosc comportamentul sub imperiul unei anumite emoții, deoarece s-au regăsit în acea situație. O persoană conștientă de tendința sa de a deveni violentă în interacțiunile cu ceilalți, în special în perioade dificile ale vieții sale, își poate anticipa conduită. Putem susține că o persoană care își cunoaște comportamentul, are responsabilitatea de a-l îndrepta, de a nu se expune impulsurilor cunoscute.

În al doilea rând, faptele pasionale nu apar ca „un fulger din senin”²⁶, ci sunt rezultatul unui conflict de lungă durată. Debutul lor este prin jigniri, abuzuri, eșecuri sau orice alt eveniment neplăcut, dar care nu sunt încă susceptibile de a conduce la tensiuni psihice. Acestea se acumulează și se transformă în reprezentări distructive, astfel încât la momentul comiterii faptei penale este suficient un motiv aparent ne semnificativ pentru a provoca „prăbușirea totală a capacității de control și revărsarea pasională”²⁷. Anterior comiterii, când încă există capacitate de control, se poate constata de cele mai multe ori un conflict al făptuitorului cu propriile sale predispoziții agresive. Dacă în acest stadiu nu ia măsuri de precauție împotriva unei posibile descărcări pasionale care vor deveni ulterior necontrolabile și, de exemplu, nu se îndepărtează din zona de influență a potențialei victime sau chiar cumpără o armă, există deja o provocare a rezultatului ulterior, care poate fundamenta o răspundere penală²⁸. Aceasta conduită reprezintă imprudență, deoarece subiectul se încrede în mod neglijent că va putea evita revărsarea pasională.

Din aceste considerente, deja ni se oferă premisele de a constata o intenție indirectă sau o culpă cu prevedere, deoarece rezultatul e prevăzut, persoana știe că are o reacție considerată antisocială în asemenea situații, dar nu o interesează sau crede în mod greșit că o poate evita. Unii autori califică răspunderea penală în starea pasională drept „*actio libera in omittendo*”²⁹, adică apreciază existența unei infracțiuni de omisiune atunci când subiectul nu își reprimă predispozițiile violente, iar obligația de a evita rezultatul ar deriva din conduita anterioară. Din alt punct de vedere, continuarea drumului pe calea stării pasionale, care se amplifică, constituie o acțiune pozitivă cauzatoare a rezultatului³⁰.

Mai mult, adesea, în aceste situații nu acționezi paralizat de propriile emoții, ci dintr-o dorință de răzbunare, neproportională. În acest sens, se afirmă că pierderea nepatologică a controlului cognitiv³¹ care decurge dintr-un stimul emoțional și care are consecința unei conduite involuntare

²⁶ Claus Roxin, *op.cit.*, p. 830.

²⁷ Idem, p. 829.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Idem, p. 831.

³⁰ Ibidem.

³¹ Termen folosit frecvent în doctrina sud-africană, pentru motivarea unei soluții de achitare, sau, în sens contrar, pentru criticarea unei soluții de condamnare.

este extrem de rară, aceasta netrebuind să fie confundată cu starea de provocare³². Astfel, „răspunsul la provocare este de natura unei răzbunări pentru prejudiciul suferit”³³. Provocarea reprezintă cauza, iar răspunsul este efectul. Însă efectul nu este proporțional sau strict defensiv, ci depășește simpla protecție și capătă caracter retributiv. În anumite situații, există dificultatea de a stabili că acțiunea din răzbunare este comisă ca urmare a unei provocări, care trezește o puternică tulburare sau emoție³⁴. Tocmai pentru ca linia de demarcație între reacția impulsivă determinată de o tulburare emoțională și actul de răzbunare rezultat dintr-o decizie conștientă este greu de trasat, riscul de eroare în apreciere este considerabil. Deoarece marja de eroare este majoră, ne putem afla în situații în care se justifică niște conduite care, în realitate, nu reprezintă pierderi reale ale controlului, ci de răzbunare.

4. Testul prin care putem verifica dacă poate să fie incidentă iresponsabilitatea datorită unei stări emotive

În această parte a lucrării urmează să analizăm care ar putea să fie criteriul pe baza căruia să se fundamenteze un astfel de test și ce urmărim să aflăm după aplicarea acestuia. Înclinăm să considerăm că răspunsul este să cauzeze o agitație mentală atât de intensă încât făptuitorul să nu mai aibă nicio înțelegere sau reprezentare reală asupra propriilor acțiuni, în sensul în care revărsarea pasională are ca premisă directă distrugerea instanțelor de control³⁵. Astfel, criteriul determinant ar trebui să vizeze nu doar simpla intensitate emoțională, ci măsura în care aceasta afectează efectiv capacitatea de control și de conformare la normă în momentul comiterii faptei. Practic, devine un automatism în cadrul căruia inculpatul nu mai realizează ce face, nu-și mai poate controla acțiunile. Totodată, trebuie subliniat că automatismul sau instinctul trebuie să fie atât de accentuat încât persoana care îl poartă nu îi poate rezista în mod suficient, nici măcar folosind întreaga forță de voință pe care o posedă³⁶.

Analiza se poate reduce la următorul criteriu: dacă, *sub presiunea emoțională intensă resimțită în acel moment, persoana a avut capacitatea de a rezista impulsului de a acționa*. În acest sens, se

³² A se vedea S v Henry 1999 (1) SACR 13 (SCA), disponibil la adresa <https://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/1998/109.pdf>, accesat la data de 3.03.2026.

³³ A se vedea JM Burchell, *South African Criminal Law and Procedure. Volume 1: General Principles of Criminal Law*, Ed. Juta, 2011, Africa de Sud, par. 202, *apud* Curtea Supremă de Apel a Africii de Sud, S v Eadie (196/2001) [2002] ZASCA 24; 2002 (3) SA 719 (SCA); 2002 (1) SACR 663 (SCA), 27 martie 2002, par. 51.

³⁴ Decizia 83 din 23 ianuarie 2019 Curtea de Apel Bacău. În prima instanță nu a fost reținută starea de provocare, întrucât inculpatul a fost „mai mult stăpânit de dorința de răzbunare decât tulburat de ceea ce i s-a întâmplat fratelui său”.

³⁵ A se vedea Cauza S v van Vuuren 1983 (1) SA12 (A), *apud* Curtea Supremă de Apel a Africii de Sud, S v Eadie (196/2001) [2002] ZASCA 24; 2002 (3) SA 719 (SCA); 2002 (1) SACR 663 (SCA), 27 martie 2002, par. 30.

³⁶ A se vedea Cauza S v Campher 1987 (1) SA 940 (A), *apud* Curtea Supremă de Apel a Africii de Sud, S v Eadie (196/2001) [2002] ZASCA 24; 2002 (3) SA 719 (SCA); 2002 (1) SACR 663 (SCA), 27 martie 2002, par. 31

poate concluziona că, pentru ca acest criteriu să fie îndeplinit, este necesară o analiză nuanțată și individualizată, realizată de la caz la caz.

4.1. Elementele care ar putea fi valorificate în cadrul acestei analize

Întâi, ne putem gândi la personalitatea făptuitorului. Acest prim element ne invită să analizăm dacă făptuitorul a mai manifestat anterior comportamente violente în contexte similare, care îi declanșează stări emoționale intense. O asemenea examinare poate contribui la susținerea ideii că inculpatul ajunge să fie dominat de propriile impulsuri, în măsura în care se poate observa empiric o dificultate repetată și semnificativă de autocontrol în situații de această natură.

Un alt indiciu poate să îl reprezinte relația dintre victimă și făptuitor. Relațiile sociale dintre cei doi (soț-soție, părinte-copil, prieteni etc.), istoricul acestei relații, cât și profunzimea ei pot afecta direct capacitatea de autocontrol. De exemplu, infidelitatea repetată, cumulată cu abuzuri fizice și psihice, amenințări cu moartea, într-un context tensionant al unei cerți aprinse, și un moment de instabilitate emoțională, poate determina uciderea soțului agresiv și adulterin³⁷.

Este relevant de luat în considerare și perioada de timp în care făptuitorul a fost supus la factorul declanșator, intensitatea sau repetabilitatea acestui factor. Expunerea prelungită la un anumit tip de comportament poate schimba modul în care un om percepe comportamentele celeilalte persoane, dându-i impresia că se află într-o stare de pericol. Astfel, în ipoteza în care între făptuitor și victimă a existat o căsătorie de lungă durată, iar aceasta din urmă, în acest timp, îl abuza verbal și mintal pe făptuitor și deseori îl priva de libertate și de mâncare, dacă într-o secundă în care acesta, pe baza comportamentelor precedente ale victimei, a avut impresia că se afla într-o stare de pericol și a atacat instinctiv, ar trebui să fie înlăturată capacitatea penală³⁸. Practic, făptuitorul ar trebui să fie iresponsabil, chiar dacă în momentul unei cerți sau de tensiune, nu era supus unui atac. Acesta, datorită evenimentelor precedente din cadrul relației sale cu victima, în care știe că urmează să fie abuzat sau să fie rănit, se apără prin violență de un atac încă neexistent sau de o amenințare care normal ar plasa fapta în cadrul unei stări de provocare. Psihicul și corpul făptuitorului, fiind familiari cu traumele și abuzurile precedente, răspund anticipat sau automat, sub imperiul unei stări de frică, temere sau dorință de apărare.

De multe ori, factorul este evidențiat și în cadrul relației părinte-copil. Fiul care își ucide mama care îl abuza sexual, în urma unui conflict, pe fondul unei traume preexistente și al unei predispoziții la

³⁷ Cauza S v Wiid 1990 (1) SACR 561 (A), disponibil la adresa <https://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/2002/24.pdf>, accesat la data de 3.03.2026.

³⁸ A se vedea Pieter Carstens, „Private Defence in Context of the Battered Wife Who Kills Her Abusive Husband/Partner.”, Universitatea din Pretoria, p. 483, în cauza S v Steyn 2010 1 SACR 411 (SCA), disponibil la adresa <https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC85353>, accesat la data de 3.03.2026.

izbucniri emoționale, au determinat instanța să rețină în favoarea acuzatului existența unei stări accentuate de dezechilibru emoțional³⁹. Atunci când legătura originară dintre părinte și copil, acea relație fundamentală care ar trebui să fie izvor de protecție, încredere și echilibru, este fracturată prin abuzuri, indiferent de natura lor, se produce o ruptură adâncă în structura afectivă și morală a copilului. În locul siguranței se instalează frica. În locul validării, umilința. În locul modelului de conduită, confuzia. Trădarea sentimentală este atât de intensă încât considerăm ca ar putea ridica responsabilitatea.

Un alt element este contextual în care se află făptuitorul. Este indicat să se analizeze dacă acesta este sub presiunea unor factori de stres, care îi perturbă echilibru mintal. Pot fi avuți în vedere factori, precum un posibil divorț, probleme financiare, de sănătate sau în cadrul locului de muncă⁴⁰. Acest element este un indiciu că starea emoțională a individului era deja deteriorată și, chiar dacă o altă persoană, în același context nu ar fi acționat la fel, pentru făptuitor pragul de declanșare este mai scăzut.

Modul în care făptuitorul relatează fapta poate reprezenta, de asemenea, relevanță. Dacă relatarea trăirilor sale sufletești este compatibilă cu existența unui impuls căruia nu i-a putut opune rezistență, acest fapt ne poate indica o lipsă de control. Ne putem raporta la o persoană care relatează cum în momentul comiterii faptei nu putea înțelege cum își mișcă mâinile, fiind de parcă privește scena din perspectiva unei a 3-a persoane⁴¹, nu putea auzi nimic din jurul său, amintirea respectivă fiind blurată.

5. Considerații asupra implementării soluției prezentate

Ultima parte din lucrare va fi dedicată analizei consecințelor acceptării valorificării stărilor emotive puternice în cadrul stării de iresponsabilitate, în cadrul sistemului nostru legislativ. În România, violența comisă din gelozie, răzbunare sau furie este un fenomen des întâlnit. De multe ori, atât inculpații, cât și victimele au o imagine distorsionată din cauza stărilor emotive prin care trec, ceea ce le întuneacă rațiunea.

Un exemplu care ajută la ilustrarea acestor consecințe este cel al cazurilor de violență domestică. Este o problemă reală și actuală, care a revenit în atenția societății, odată cu înregistrarea de date

³⁹ A se vedea *S v Nursingh* 1995 (2) SACR 331 (D), *apud* Curtea Supremă de Apel a Africii de Sud, *S v Eadie* (196/2001) [2002] ZASCA 24; 2002 (3) SA 719 (SCA); 2002 (1) SACR 663 (SCA), 27 martie 2002, par. 30.

⁴⁰ Curtea Supremă de Apel a Africii de Sud, *S v Eadie* (196/2001) [2002] ZASCA 24; 2002 (3) SA 719 (SCA); 2002 (1) SACR 663 (SCA), 27 martie 2002, par. 4.

⁴¹ *Idem*, par. 6.

statistice. European Institute Gender Equality, în anul 2022, a colectat un procent de 76% de cazuri de violență domestică împotriva femeilor, săvârșită de către partenerul lor, dintr-un total de aproximativ 34,776 de cazuri de violență domestică, indiferent de gen⁴². În ceea ce privește cazurile de omor săvârșite de parteneri, din numărul de 77, un număr de 49 de femei au fost victime faptelor bărbaților din relațiile amoroase⁴³. Am putea concluziona, analizând practica judiciară, cum multe dintre aceste cauze au la bază o stare emotivă sau pasională. Acest aspect ar însemna că, în majoritatea cazurilor de violență domestică, făptuitorul nu ar răspunde.

Credem că exonerarea de răspundere penală a partenerului care acționează în baza unei stări emotive ar duce la o *rată a recidivismului mai mare*, deoarece ar schimba modul în care inculpatul se raportează la propriile emoții. *Reacțiile sale nu mai sunt văzute ca o problemă, așadar dispare motivația de a-și controla emoțiile în fața situațiilor critice.*

În lumina celor expuse, scopul lucrării este să ridice o problemă cu implicații juridice semnificative. Legea este menită să servească colectivității în cadrul căreia se aplica, o colectivitate aflată într-o continuă transformare. Această dinamică generează în mod constant numeroase probleme pe plan juridic, pe care legiuitorul trebuie să le soluționeze. El acționează, însă, în anumite limite în interiorul cărora poate interveni și modifică legislația. Nu poate face abstracție de corpul social care va trebui să respecte norma și trebuie să ia în considerare reacția probabilă a persoanelor vizate.

Considerăm că este posibil ca publicul să întâmpine favorabil norma numai atunci când schimbarea este cerută expres sau să o accepte din diverse rațiuni, de eficiență, culturale, istorice, religioase etc. Cu toate acestea, deși în lucrarea noastră am prezentat modul în care sunt aceste aspecte abordate în legislația și doctrina străină, apreciem că discuția ar trebui purtată într-o manieră care ia în considerare societatea ce urmează să suporte efectul normei. Astfel, este posibil ca în alte state soluția să fie percepută ca fiind conformă intereselor sociale. Rămâne, însă, de analizat dacă societatea românească ar îmbrățișa perspectiva propusă în lucrarea prezentă. Într-un context social unde crimele violente sunt în creștere, atât în mediul rural, cât și în cel urban, iar justificările întemeiate pe stări emoționale ar putea fi invocate la nesfârșit, nu este clar dacă opinia publică ar întâmpina o asemenea schimbare legislativă.

⁴² A se vedea <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/countries/romania#toc-key-findings-of-eige-s-2023-2024-data-collection-exercise>, accesat la data de 24.02.2026, *apud* Andra-Roxana Trandafir, *Naming to fight it. Femicid, feminicid, legicid în România anul 2025*, p. 19, publicat în *Analele Universității din București – seria Drept, Forumul Juridic* nr. 2/2025, disponibil la adresa

<https://drept.unibuc.ro/documente/2025/AUBD/2.%202025.%2013.%20AndraRoxana%20Trandafir,%20Naming%20to%20fight%20it.%20Femicid,%20femicid,%20legicid.pdf>, accesat la data de 5.03.2026.

⁴³ Ibidem.

Concluzii

În cadrul prezentei lucrări au fost analizate atât argumentele teoretice favorabile, cât și cele contrare perspectivei propuse. Deși soluția propusă poate părea, la prima vedere, contraintuitivă, apreciem că merită supusă dezbaterii, întrucât evidențiază o serie de considerații relevante. Interpretarea normelor juridice nu poate ignora natura umană, deoarece acestea sunt destinate aplicării în raporturile dintre aceștia. Totodată, am încercat să anticipăm provocările pe care practica judiciară le-ar putea întâmpina în cazul unei asemenea schimbări de abordare a conceptului de iresponsabilitate. În prezent, o eventuală modificare normativă care ar privi conceptul de iresponsabilitate ar fi dificil de implementat în absența unei susțineri din partea opiniei publice. În aceste condiții, balanța dintre avantajele și dezavantajele unei asemenea orientări depinde de societatea în care norma urmează să fie aplicată, ceea ce face dificilă stabilirea oportunității sale, atât din perspectivă juridică, cât și criminologică.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Vintilă Dongoroz, *Drept penal (Reeditarea ediției din 1939)*, editura Societății „Tempus”, 2000, București.
2. Constantin Mitache, Cristian Mitache, *Drept penal român. Partea generală*, Editura Universul Juridic, 2023, București.
3. Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept penal. Partea Generală, Vol. I*, Editura Universul Juridic, 2014, București.
4. Traian Pop, *Drept penal. Introducere. Chestiuni de istorie și filozofie penală. Criminologie. Vol. I*, Tipografia „Libertatea”, 1921, Orăștie.
5. Valerian Cioclei, *Manual de criminologie*, Editura C.H. Beck, 2024, București.
6. Alina Tilici, „Provocarea. Reflecții critice”, în cadrul „REVISTA de drept penal: Penal Law Review”, Asociația Română de Științe Penale, An 5, nr. 3/1998 Iulie-Septembrie.

Resurse digitale:

1. <https://proyectozero24.com/wp-content/uploads/2021/09/Roxin-1997-Derecho-Penal.-Parte-General.-Tomo-I.pdf>, accesat la data 3.03.2026

2. <https://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/2002/24.pdf>, accesat la data de 3.03.2026
3. <https://www.schindlers.co.za/non-pathological-criminal-capacity/>, accesat la data de 3.03.2026
4. <https://sintact.ro/#/jurisprudence/553758533/1/decizie-nr-rj-98-de-4724-d-2023-din-16-mar-2023-curtea-de-apel-cluj-omorul-art-188-ncp-penal?keyword=Curtea%20de%20Apel%20Cluj,%20Decizia%20nr.%20RJ%2098de4724d%2F2023%20din%2016%20martie%202023>, accesat la data de 3.03.2026
5. <https://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/1998/109.pdf>, accesat la data de 3.03.2026
6. <https://sintact.ro/#/jurisprudence/532994269/1/decizie-nr-83-2019-din-23-ian-2019-curtea-de-apel-bacau-omorul-art-188-ncp-penal?keyword=%20bacau&cm=SREST>, accesat la data 3.03.2026
7. <https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC85353>, accesat la data de 3.03.2026
8. <https://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/2002/24.pdf>, accesat la data de 5.03.2026
9. <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/countries/romania#toc-key-findings-of-eige-s-2023-2024-data-collection-exercise>, accesat la data de 3.03.2026
10. <https://drept.unibuc.ro/documente/2025/AUBD/2,%202025,%2013.%20AndraRoxana%20Trandafir,%20Naming%20to%20fight%20it.%20Femicid,%20femicid,%20legid.pdf>, accesat la data de 5.03.2026.

Teama în dreptul penal

Fear in criminal law

La peur en droit pénal

Mateea-Ioana COSMA – anul II, grupa 206, IF

coordonator: asist. univ. dr. Dorel HERINEAN

Rezumat: Prezenta lucrare analizează modul în care sentimentul de teamă influențează reglementarea unor instituții ale dreptului penal, având ca repere opiniile doctrinare consacrate și evoluția acestora în timp. În prima parte, lucrarea examinează teama ca element constitutiv al infracțiunii, în cadrul infracțiunilor de pericol, realizând distincția dintre pericolul abstract și pericolul concret. Această delimitare este ilustrată prin analiza a două infracțiuni relevante: amenințarea și hărțuirea. În a doua parte, lucrarea abordează teama ca o condiție de incidență a unor instituții ale dreptului penal, cu accent pe excesul neimputabil în cazul legitimei apărări. Analiza vizează, de asemenea, constrângerea morală, din perspectiva stării de temere ca posibil izvor al acesteia, precum și posibilitatea ca teama să constituie o condiție alternativă a provocării.

Cuvinte-cheie: teamă, infracțiuni de pericol, amenințare, hărțuire, exces neimputabil, constrângere morală, provocare.

Abstract: The present paper analyzes how fear influences the regulation of various criminal law institutions, using established doctrinal views and their evolution over time as benchmarks. In the first part, the study examines fear as a constitutive element of an offense within the category of offenses of endangerment, drawing a distinction between abstract danger and concrete danger. This demarcation is illustrated through the analysis of two relevant offenses: threat and harassment. The second part addresses fear as a condition for the incidence of certain criminal law institutions, with

an emphasis on non-imputable excess in cases of self-defense. Furthermore, the analysis explores moral duress from the perspective of fear as its potential source, as well as the possibility of fear acting as an alternative condition for provocation.

Keywords: fear, offenses of endangerment, threat, harassment, non-imputable excess, moral duress, provocation.

Résumé: Le présent ouvrage analyse la manière dont le sentiment de peur influence la réglementation de certaines institutions du droit pénal, en prenant comme points de repère les opinions doctrinales consacrées et leur évolution dans le temps. Dans la première partie, l'étude examine la peur en tant qu'élément constitutif de l'infraction au sein des infractions d'imputation de danger, en réalisant la distinction entre le danger abstrait et le danger concret. Cette délimitation est illustrée par l'analyse de deux infractions pertinentes: la menace et le harcèlement. Dans la deuxième partie, l'ouvrage aborde la peur comme une condition d'incidence de certaines institutions du droit pénal, avec un accent particulier sur l'excès non imputable en cas de légitime défense. L'analyse vise également la contrainte morale, sous l'angle de l'état de crainte comme source potentielle de celle-ci, ainsi que la possibilité que la peur constitue une condition alternative de la provocation.

Mots-clé: crainte, infractions de danger, menace, harcèlement, excès non imputable, contrainte morale, provocation.

1. Introducere

Sentimentul de teamă este o emoție primară, o reacție naturală, declanșată de reprezentarea unei amenințări sau a unui pericol, care poate aduce atingere securității fizice a persoanei¹. Deși noțiunea de teamă își are originea și dezvoltarea conceptuală în domeniul psihologic, aceasta este inerentă experienței umane obișnuite. Sentimentul de teamă poate apărea în contexte complet externe domeniului juridic, ca o reacție normală la situații obișnuite din viața cotidiană, însă analiza acestuia capătă amploare și profunzime mai ales în domeniul juridic, unde dreptul penal îi conferă o relevanță

¹ Ionuț Ghiugan, *Cine se teme de Frică?*, disponibil la adresa <https://expertizapsihologicajudiciara.ro/cine-se-te-me-de-frica/>, accesat la data de 02.03.2026

practică.

Teama în dreptul penal poartă multiple forme: fie o regăsim inclusă în urmarea imediată la nivelul unor infracțiuni clasice, cum ar fi amenințarea sau hărțuirea, fie o întâlnim drept condiție, explicită ori implicită, la nivelul unor instituții ale dreptului penal, cum ar fi excesul neimputabil, sau chiar constrângerea morală. Totuși, provocarea majoră nu constă doar în recunoașterea sentimentului de teamă, ci și în stabilirea unui standard de evaluare a intensității acestuia, aspect care poate ridica dificultăți.

Prezentul articol își propune să exploreze această zonă de intersecție între realitatea psihologică și rigoarea normativă, analizând modul în care sentimentul de teamă reconfigurează raportul dintre persoană, în calitate de subiect pasiv ori pasiv al infracțiunii ce resimte această emoție ca pe un atac adus integrității sale mentale și vocația dreptului penal de a proteja valorile sociale². În consecință, teama încetează să fie o simplă noțiune ce aparține domeniul psihologic, ci devine un element de referință în determinarea limitelor în care intervenția statului este necesară pentru restabilirea echilibrului psihic al victimei. Subliniem că acest demers nu își propune o analiză exhaustivă a sentimentului de teamă în dreptul penal, ci vizează o evidențiere a celor mai importante instituții ale dreptului penal în structura cărora teama ocupă un rol semnificativ.

2. Teama ca element constitutiv al infracțiunii

2.1. Scurtă introducere

Sentimentul de teamă dobândește relevanță juridică prin modalități de configurare distincte în arhitectura normei penale. Astfel, în anumite ipoteze, teama este integrată chiar ca o condiție de tipicitate a elementului material, în sensul că acțiunea incriminată trebuie să posede o aptitudine intrinsecă de a genera sau de a induce o stare de temere. În alte situații, aceasta este transpusă la nivelul urmăririi imediate, constituind consecința concretă și efectivă produsă asupra echilibrului psihic al persoanei vătămate.

2.2. Caracterizare generală a infracțiunilor de pericol

Criteriu de distincție între infracțiunile de rezultat și infracțiunile de pericol, urmarea imediată reprezintă, în cadrul laturii obiective, vătămarea adusă unei valori sociale ocrotite³, schimbarea

² Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a VI-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, 2025, București, p. 31

³ Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a VI-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, 2025, București, p. 169

produsă în realitatea obiectivă ca efect al săvârșirii acțiunii sau inacțiunii incriminate⁴. Infracțiunile de rezultat sunt cele care produc o modificare perceptibilă asupra realității fizice, un rezultat material concret, în vreme ce infracțiunile de pericol se caracterizează prin absența unei astfel de modificări fizice, rezultatul nematerial constând într-o stare de pericol⁵.

Din perspectivă istorică și doctrinară, urmarea imediată, cât și infracțiunile de rezultat și de pericol, sunt consacrate încă din perioada interbelică. Într-o analiză de referință, se distinge între urmarea fizică, ca o simplă modificare materială, și urmarea juridică, prin care răul produs de modificarea materială presupune producerea unor efecte juridice în vederea cărora legea reacționează⁶.

Infracțiunile de pericol se definesc, așadar, prin absența unui rezultat material, având ca urmare o simplă stare de pericol. În măsura în care această stare de pericol se concretizează ulterior într-un rezultat material, acesta nu afectează tipicitatea infracțiunii de pericol, ci poate să ducă la o cuantificare diferită a consecințelor infracțiunii, ce ar urma să fie valorificată pe tărâmul individualizării sau, uneori, poate atrage incidența unei incriminări distincte. În Codul Penal (în continuare, C. pen.) sunt prevăzute numeroase infracțiuni de pericol: trădarea din articolul (în continuare, art.) 394 C. pen., distrugerea din art. 332 alineatul (1) C. pen., însă, pentru specificul acestui studiu, prezintă o relevanță deosebită infracțiunile de amenințare (art. 206 C. pen.) și hărțuire (art. 208 C. pen.), asupra cărora ne vom concentra atenția în cele ce urmează.

2.3. Infracțiunile de pericol abstract

2.3.1. Caracterizarea generală a infracțiunilor de pericol abstract

În vederea definirii noțiunii de infracțiune de pericol abstract, Curtea Constituțională explică într-o decizie de-a sa faptul că în cazul acestor infracțiuni, starea de pericol pentru valoarea protejată este prezumată de legiuitor prin însăși incriminarea faptei, nefiind necesară dovedirea ei⁷. Această viziune jurisprudențială este dublată de doctrina contemporană⁸, în cadrul căreia s-a ajuns la o opinie unitară în privința acestei prezumții, ce apare inclusiv în definițiile doctrinare ale infracțiunii de pericol abstract. Se consideră, astfel, că ne-am afla în fața unei prezumții absolute cu privire la existența stării de pericol, ceea ce înseamnă că starea de pericol nu trebuie dovedită⁹. Sunt indicate ca exemple de infracțiuni de pericol abstract mărturia mincinoasă, inducerea în eroare a organelor judiciare, violarea de domiciliu.

⁴ Lavinia Valeria Lefterache, *Drept penal. Partea generală. Ediția a 4-a*, Ed. Hamangiu, 2024, București, p. 202

⁵ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 294

⁶ Vintilă Dongoroz, *Drept Penal (Reeditarea ediției din 1939)*, Editat de Asociația Română de Științe Penale, 2000, București, pp. 179-180

⁷ Decizia CCR nr. 700/2016 - excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 221 alin. (3) din Codul penal, disponibilă la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/188386>, accesat la data de 28.02.2026

⁸ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 297

⁹ Mihail Udroui, *Fișe de Drept Penal. Partea generală. Teorie și cazuri practice*, Ediția a VI-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 79

În cadrul infracțiunilor de pericol abstract, unii autori aduc în discuție și unele categorii speciale: infracțiunile de pericol potențial și infracțiunile obstacol. Cu privire la această din urmă categorie, se poate susține că ea nu se suprapune pe deplin peste sfera infracțiunilor de pericol abstract, ci tinde să se configureze ca o categorie distinctă, perspectivă sprijinită de doctrina franceză¹⁰.

În ceea ce privește infracțiunile de pericol potențial, doctrina penală nu prezintă un punct de vedere unitar, oscilând între recunoașterea autonomiei acestora și asimilarea lor în categorii deja consacrate. În esență, textul de incriminare al acestora ar prevedea o condiție suplimentară față de cel al infracțiunilor de pericol obișnuite, respectiv ca actul de executare să fie apt să creeze o stare de pericol („de natură să” creeze o stare de temere). Infracțiunile de pericol potențial s-ar diferenția, totuși, de infracțiunile de pericol concret, ce urmează a fi analizate, prin faptul că nu este necesar ca actul de executare să producă un pericol cert, fiind suficientă aptitudinea acestuia de a genera un asemenea risc, ceea ce situează urmarea lor la un nivel de abstractizare mai înalt decât în cazul infracțiunilor de pericol concret¹¹. Această categorie a infracțiunilor de pericol potențial este contestată, totuși, de unii autori¹². Se apreciază că, din moment ce nu se impune dovedirea unui rezultat concret al punerii în pericol, asemenea incriminări nu ar constitui o categorie autonomă, ci s-ar integra, în realitate, în sfera infracțiunilor de pericol abstract. Discuția este, așadar, încă deschisă: fie considerăm infracțiunile de pericol potențial ca o categorie distinctă, fie le considerăm ca o specie a infracțiunilor de pericol abstract. Se consideră că amenințarea ar fi o infracțiune de pericol potențial¹³, aspect asupra căruia vom reveni în cele ce urmează.

Infracțiunile-obstacol reprezintă o categorie care nu cunoaște o consacrare doctrinară semnificativă în dreptul penal român actual, fiind caracterizate prin incriminarea unor conduite, acțiuni sau inacțiuni susceptibile de a genera urmări apte să lezeze ori să pună în pericol o valoare socială ocrotită¹⁴. În doctrina franceză, totuși, infracțiunile-obstacol („infractions d’obstacle”) reprezintă o categorie distinctă, alături de infracțiunile materiale, și infracțiunile formale, distincția având la bază criteriul urmării imediate („le résultat”) ¹⁵.

Se poate observa, așadar, existența unei divergențe terminologice și conceptuale între dreptul francez și cel românesc, conform căruia distincția dintre infracțiunile de rezultat și cele de pericol se întemeiază pe criteriul urmării imediate, în timp ce delimitarea dintre infracțiunile materiale și cele formale are la bază criteriul elementului material.

¹⁰ Xavier Pin, *Droit pénal général 2025*, 16e éd., Ed. Dalloz, 2024, Paris, pp. 224-228

¹¹ Matei Basarab, *Drept Penal, partea generală, volumul 1*, Ed. Lumina Lex, 1999, București, p. 360

¹² Claus Roxin, *Derecho Penal, parte general, tomo I (traducere din limba germană)*, Ed. Civitas, 1997, Madrid, p. 411

¹³ Mihail Udrioiu, *Fișe de Drept Penal. Partea generală. Teorie și cazuri practice*, Ediția a VI-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 79

¹⁴ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 297

¹⁵ Xavier Pin, *Droit pénal général 2025*, 16e éd., Ed. Dalloz, 2024, Paris, p. 227

Sub aspect comparativ, în dreptul românesc sunt indicate, cu titlu exemplificativ, ca infracțiuni-obstacol¹⁶ constituirea unui grup infracțional organizat (art. 367 C. pen.), instigarea publică (art. 368 C. pen.) și încredințarea unui autovehicul pentru a fi condus pe drumurile publice de către o persoană care nu posedă permis de conducere sau care se află sub influența băuturilor alcoolice (art. 335 alineatul (3) C. pen.). Simetric, în dreptul francez, exemple relevante de „infractions d’obstacle” includ conducerea în stare de ebrietate („la conduite en état d’ivresse” din Codul Rutier francez) sau abandonarea unei arme într-un spațiu public („l’abandon d’une arme dans un lieu public” din Codul Penal francez), ambele incriminări fiind menite să prevină producerea unor rezultate materiale ireversibile¹⁷.

2.3.2. Amenințarea

Amenințarea reprezintă fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane, dacă este de natură să îi producă o stare de temere (art. 206 C. pen.).

Printre condițiile elementului material al infracțiunii, se regăsește, în mod expres, cerința ca amenințarea să fie aptă să creeze o stare de temere. Acțiunea de amenințare trebuie să fie serioasă, să prezinte un potențial real de intimidare¹⁸ și să îi inducă persoanei vătămate reprezentarea posibilității unui pericol. Toate acestea provoacă, astfel, o restrângere a libertății psihice a persoanei, motiv pentru care infracțiunea de amenințare se regăsește în Capitolul VI al Codului Penal denumit Infracțiuni contra libertății persoanei.

Infracțiunea de amenințare din noul Cod Penal corespunde, în linii generale, incriminării din Codul Penal anterior, însă există și anumite modificări semnificative¹⁹. Astfel, în noul Cod Penal, sfera persoanelor împotriva cărora poate fi îndreptat actul de amenințare este extinsă („împotriva sa ori a altei persoane”), în vreme ce vechiul Cod Penal avea în vedere o sferă mai restrânsă, limitată la persoana amenințată în mod direct, soțul sau o rudă apropiată. În consecință, potrivit noii reglementări, nu mai este necesară existența unei legături de rudenie sau a unei relații juridice determinate între persoana amenințată și terț, fiind suficientă chiar și o simplă relație de prietenie ori o altă legătură afectivă de natură să confere credibilitate amenințării și să genereze o stare de temere. Totodată, se remarcă o modificare notabilă și în privința urmărilor imediate: în reglementarea actuală, așa cum am arătat, amenințarea trebuie să fie de natură să producă o stare de temere, spre deosebire de vechea reglementare în care se prevedea ca amenințarea să fi fost de natură să

¹⁶ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 297

¹⁷ Xavier Pin, *Droit pénal général* 2025, 16e éd., Ed. Dalloz, 2024, Paris, p. 228

¹⁸ Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția 10, Ed C.H. Beck, 2025, București, p. 149

¹⁹ George Antoniu, Tudorel Toader (coordonatori), *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III. Art. 188-256*, Ed. Universul Juridic, 2015, București, pp. 132-133

alarmeze persoana. Deși ambele formulări exprimă, în esență, exigența ca acțiunea de amenințare să aibă aptitudinea de a crea o stare de disconfort psihic, noțiunile de „stare de temere” și „alarmare” nu sunt sinonime perfecte²⁰. În timp ce „alarmarea” evocă o reacție imediată, intensă și vădită, o manifestare de panică creată victimei prin temerea inspirată de acțiunea cu care a fost avertizată²¹, „starea de temere” propune o sferă mai vastă. Aceasta poate desemna o neliniște persistentă, un sentiment de insecuritate care nu necesită neapărat o exteriorizare vizibilă. În doctrină²², s-a exprimat opinia potrivit căreia împrejurarea că victima reușește să își păstreze calmul nu conduce la înlăturarea protecției penale, întrucât infracțiunea de amenințare subzistă. Cu alte cuvinte, reacția subiectivă efectivă a victimei nu este decisivă, atât timp cât actul de amenințare este, în mod obiectiv, apt să producă o stare de temere.

Amenințarea este calificată²³ drept o infracțiune de pericol potențial. Această calificare implică faptul că actul de amenințare trebuie să posede aptitudinea să producă unei stări de temere, respectiv să aibă capacitatea abstractă de a crea o astfel de stare, fără a se pretinde producerea unei traume psihice cuantificabile.

Totuși, s-a subliniat necesitatea stabilirii unor criterii pentru cuantificarea stării de temere a victimei în privința infracțiunii de amenințare²⁴. În acest sens, Curtea Constituțională a României a adus clarificări esențiale cu privire la modul în care trebuie interpretată sintagma „de natură să producă o stare de temere”. În primul rând, s-a reținut faptul că ar trebui reținute o serie de criterii subiective cu privire la persoana victimei, anume calitatea sa, starea psihică sau gradul de instruire, experiența acesteia. Curtea recomandă o analiză în concret a acestor criterii subiective. În al doilea rând, Curtea a argumentat că absența unei reglementări exprese a unor criterii de determinare a stării de temere în art. 206 C. pen. nu contravine principiului legalității incriminării. Astfel, potrivit considerentelor sale, sintagma „de natură să îi producă o stare de temere” îndeamnă la o interpretare raportată la persoana victimei, nefiind posibilă o generalizare a acestei stări.

2.4. Infracțiunile de pericol concret

2.4.1. Caracterizarea generală a infracțiunilor de pericol concret

În privința infracțiunilor de pericol concret, norma de incriminare prevede cerința ca fapta să

²⁰ Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția 10, Ed. C.H. Beck, 2025, București, pp. 150-151

²¹ Gheorghe Diaconescu, *Infracțiunile în Codul penal român, volumul I*, Ed. Oscar Print, 1997, București, p. 258

²² Octavian Loghin, A Filipaș, *Drept penal - partea specială*, E.D.P., 1983, București, p. 69

²³ Mihail Udrioiu, *Fișe de Drept Penal. Partea generală. Teorie și cazuri practice*, Ediția a VI-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 79

²⁴ Decizia CCR nr. 232/2023 - excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 206 alineatul (1) din Codul Penal, disponibilă la <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/273564>, accesat la data de 1.03.2026

genereze în concret o stare de pericol pentru o valoare socială ocrotită²⁵. Sub aspect probatoriu, trebuie demonstrat în concreto că fapta a produs, în mod real și identificabil, starea de pericol²⁶. În consecință, spre deosebire de infracțiunile de pericol abstract, în cazul cărora starea de pericol este prezumată de legiuitor prin însăși incriminarea faptei, nefiind necesară dovedirea ei²⁷, în cazul infracțiunilor de pericol concret, existența stării de pericol constituie o veritabilă condiție de tipicitate ce trebuie probată în fiecare cauză. Absența probei privind instalarea stării de pericol conduce, în mod inevitabil, la neîntrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii și, implicit, la netipicitatea faptei.

Dintre infracțiunile de pericol concret, pot fi amintite, cu titlu exemplificativ²⁸, hărțuirea, incriminată de art. 208 C. pen., analiză ce va fi dezvoltată în secțiunea următoare, atentatul care pune în pericol securitatea națională (art. 401 C. pen.), zborul neautorizat (art. 423 C. pen.). În ceea ce privește infracțiunea prevăzută de art. 401 C. pen., caracterul de pericol concret rezultă din faptul că atentatul contra vieții împotriva unei persoane care deține o funcție publică trebuie să pună efectiv în pericol securitatea națională, nefiind suficientă o prezumare a acestui pericol. În mod similar, în cazul infracțiunii de zbor neautorizat (art. 423 C. pen.), lipsa autorizării și încălcarea regulilor de zbor nu reprezintă condiții suficiente pentru ca fapta să atragă aplicarea art. 423 C. pen. Zborul cu o aeronavă aparținând forțelor armate ale statului român trebuie să genereze o stare concretă de pericol pentru securitatea zborului în spațiul aerian sau a aeronavei.

2.4.2. Hărțuirea

Art. 208 alineatul (1) C. pen. arată că hărțuirea, în varianta tip, este fapta celui care, în mod repetat, urmărește, fără drept sau fără un interes legitim, o persoană ori îi supraveghează locuința, locul de muncă sau alte locuri frecventate de către aceasta, cauzându-i astfel o stare de temere.

Urmarea imediată a infracțiunii este starea de temere cauzată persoanei vătămate, ce provoacă, asemenea infracțiunii de amenințare din art. 206 C. pen. o restrângere a libertății psihice a persoanei vătămate. Totuși, între hărțuire și amenințare există diferențe semnificative în ceea ce privește modul de manifestare a acestei stări și intensitatea afectării psihice. Aderând la opinia potrivit căreia hărțuirea este o infracțiune de pericol concret²⁹, ci nu de rezultat³⁰, se întrevide o deosebire

²⁵ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 295

²⁶ Mihail Udrioiu, *Fișe de Drept Penal. Partea generală. Teorie și cazuri practice*, Ediția a VI-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 78

²⁷ Decizia CCR nr. 700/2016 - excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 221 alin. (3) din Codul penal, disponibilă la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/188386>, accesat la data de 28.02.2026

²⁸ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 296

²⁹ Mihail Udrioiu, *Fișe de Drept Penal. Partea generală. Teorie și cazuri practice*, Ediția a VI-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, 2025 București, p. 78

³⁰ Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția 10, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 160

esențială față de infracțiunea de amenințare: în cazul hărțuirii, este necesară dovedirea stării de temere, respectiv fapta de hărțuire să îi provoace în concret victimei un sentiment de teamă, neliniște, în vreme ce în cazul amenințării, așa cum am arătat anterior, se va pune în discuție doar aptitudinea faptei de a genera o stare de temere, ci nu neapărat dacă aceasta s-a produs sau nu.

Mai mult decât atât, s-a exprimat opinia³¹ potrivit căreia declarația persoanei vătămate dobândește un rol important, fiind adesea un mijloc de probă suficient pentru cuantificarea efectului concret asupra psihicului acesteia. Această observație se corelează direct cu prevederile art. 208 alineatul (3) C. pen., potrivit cărora acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, subliniind rolul central al percepției victimei în stabilirea tipicității infracțiunii. Potrivit aceluiași autor³², trebuie operată o distincție între persoanele curajoase, cu un psihic puternic, care nu resimt starea de temere și cele temătoare, care resimt starea de temere mai puternic decât o persoană normală sau care ar putea resimți această stare, cu toate că nu există un pericol real. În privința primei categorii, s-a reținut că nu este necesară aplicarea normelor de drept penal, întrucât un simplu disconfort nu constituie o stare de pericol pentru valorile protejate de lege. În privința persoanelor temătoare, analiza stării de temere se va face prin prisma vinovăției autorului.

Art. 208 alineatul (2) C. pen. arată că hărțuirea în variantă specială reprezintă efectuarea de apeluri telefonice sau comunicări prin mijloace de transmitere la distanță, care, prin frecvență sau conținut, îi cauzează o temere unei persoane.

Se ridică problema existenței unei diferențe între „starea de temere” prevăzută în varianta tip a infracțiunii și „temerea” la care face referire varianta specială a acesteia. Totuși, distincția nu pare să opereze la nivel conceptual, ci mai degrabă la nivelul modalității de realizare a faptei și al efectului concret produs, mai ales în lipsa unei clarificări exprese a legiuitorului. Astfel, în cazul variantei speciale, simpla neplăcere sau iritare („stare”) generată de un apel izolat nu este suficientă pentru angajarea răspunderii penale³³.

³¹ Dorel Herinean, *Infracțiunea de hărțuire. Aspecte controversate. Exerciții teoretice și examen de jurisprudență*, în Penalmente Relevant 1 din 2020, disponibil la adresa <https://sintact.ro/#/publication/151021393>, accesat la data de 28.02.2026

³² *Ibidem*.

³³ Dorel Herinean, *Infracțiunea de hărțuire. Aspecte controversate. Exerciții teoretice și examen de jurisprudență*, în Penalmente Relevant 1 din 2020, disponibil la adresa <https://sintact.ro/#/publication/151021393>, accesat la data de 28.02.2026

3. Teama ca o condiție de incidență a unor instituții de drept penal

3.1. Excesul neimputabil în cazul legitimei apărări

Art. 26 alineatul (1) C. pen. arată că fapta prevăzută de legea penală săvârșită de persoana aflată în stare de legitimă apărare, care a depășit, din cauza tulburării sau temerii, limitele unei apărări proporționale cu gravitatea atacului nu este imputabilă persoanei.

Printre condițiile excesului neimputabil în caz de legitimă apărare se întrevede condiția conform căreia depășirea limitelor proporționalității dintre apărare și atac să fie cauzată de starea de tulburare sau temere provocată de atac. În consecință, prin „stare de tulburare sau temere” se înțelege o stare psiho-fizică particulară³⁴, caracterizată printr-o afectare intensă a echilibrului emoțional al persoanei, aptă să diminueze capacitatea acesteia de a-și controla reacția defensivă și de a aprecia în mod lucid proporționalitatea ripostei.

În schimb, ipoteza în care depășirea limitelor proporționalității nu este determinată de starea de tulburare sau de temere provocată de atac, ci de alte motive, precum dorința de răzbunare³⁵, ne plasează în afara sferei excesului neimputabil. În consecință, într-o asemenea situație, fapta disproporționată nu beneficiază de cauza de neimputabilitate, iar făptuitorul va răspunde penal pentru fapta comisă. Totuși, împrejurările concrete ale comiterii faptei pot fi valorificate, putând conduce la reținerea unei circumstanțe atenuante, anume excesul scuzabil³⁶.

Se ridică problema raportului dintre intensitatea stării de tulburare sau temere și gravitatea depășirii limitelor apărării. Cu alte cuvinte, considerăm că nu este suficientă simpla existență a unei reacții emoționale generate de atac, ci este necesar ca aceasta să atingă un nivel de intensitate apt să explice caracterul disproporționat al apărării. Dacă reacția depășește în mod vădit ceea ce ar putea fi explicat printr-o stare afectivă puternică generată de atac, devine discutabil dacă ne mai aflăm în sfera excesului neimputabil. În doctrină³⁷, se consideră că ne aflăm în cazul unui exces neimputabil chiar și atunci când făptuitorul conștientizează caracterul disproporționat al faptei sale, sau chiar atunci când depășește intenționat limitele apărării. Totuși, în cel din urmă caz, este necesară o analiză a formei de vinovăție cu care a fost săvârșită fapta, în doctrină³⁸ fiind realizată o distincție între depășirea limitelor unei apărări proporționale realizată cu intenție depășită și depășirea limitelor unei apărări proporționale realizată cu intenție directă. Se apreciază că excesul neimputabil poate fi reținut atunci când depășirea limitelor apărării se realizează cu intenție depășită, însă

³⁴ Tudorel Toader, Maria-Ioana Mărculescu-Michinici, Anda Crișu-Ciocîntă, Mihai Dunea, Ruxandra Răducanu, Sebastian Rădulețu, *Noul Cod penal - comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, 2014, București, p. 71

³⁵ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 457

³⁶ Constantin Mitache, Cristian Mitache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a VI-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, 2025, București, p. 201

³⁷ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 457

³⁸ *Idem*, p. 458

depășirea acestor limite cu intenție directă nu justifică înlăturarea răspunderii penale, chiar dacă starea de tulburare sau de temere ar exista. În acest din urmă caz, putem considera că, din perspectivă psihică, tulburarea sau temerea sunt subordonate dorinței de a provoca rău sau suferință fizică atacatorului, ceea ce ar exclude justificarea prin exces neimputabil.

3.2. Constrângerea morală - izvor al stării de temere?

Art. 25 C. pen. prevede că nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită din cauza unei constrângeri morale, exercitată prin amenințare cu un pericol grav pentru persoana făptuitorului ori a altuia și care nu putea fi înlăturat în alt mod.

Într-o abordare comparativă, art. 25 C. pen. nu utilizează sintagma „stare de temere” sau termenul „temere”, așa cum se regăsește în art. 26 alineatul (1) C. pen., care reglementează excesul neimputabil în cadrul legitimei apărări. Astfel, întrebarea dacă temerea are vreo relevanță la nivelul constrângerii morale este mai mult decât plauzibilă, mai ales într-o aplicare restrictivă a principiului legalității.

Pentru a clarifica relevanța temerii în cazul constrângerii morale, vom analiza una dintre condițiile acestei cauze de neimputabilitate, care ar putea oferi repere esențiale, și anume constrângerea să fie săvârșită prin amenințarea cu un pericol grav³⁹. În doctrină⁴⁰, această cerință impune ca acțiunea de constrângere să genereze un sentiment de teamă, care să conducă la săvârșirea faptei prevăzute de teamă. Totodată, dintr-un alt punct de vedere⁴¹, se atrage atenția asupra folosirii noțiunii de „amenințare” în cuprinsul art. 25 C. pen. Se ridică problema dacă această „amenințare” trebuie înțeleasă în sensul tehnico-juridic consacrat de art. 206 C. pen., referitor la infracțiunea de amenințare, sau dacă noțiunea are un conținut autonom, specific instituției constrângerii morale. În opinia aceluiași autor, se impune operarea unei nuanțări: în cazul infracțiunii de amenințare, așa cum am arătat anterior, actul de amenințare trebuie să aibă aptitudinea să producă unei stări de temere, respectiv să aibă capacitatea abstractă de a crea o astfel de stare, în vreme ce în cazul constrângerii morale, amenințarea trebuie să aibă caracter real, iar pericolul cu care se amenință să fie iminent, inevitabil⁴². Așadar nu este suficient ca amenințarea, în cazul constrângerii morale, să fie, în abstract, aptă să producă o stare de temere, ci este necesar ca aceasta să genereze o presiune psihică reală, determinată de un pericol grav, iminent și inevitabil⁴³, capabil să constrângă efectiv

³⁹ Mihail Udroui, *Fișe de Drept Penal. Partea generală. Teorie și cazuri practice*, Ediția a VI-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 113

⁴⁰ Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a VI-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, 2025, București, p. 199

⁴¹ Tudorel Toader, Maria-Ioana Marculescu-Michinici, Anda Crisu-Ciocinta, Mihai Dunea, Ruxandra Raducanu, Sebastian Raduletu, *Noul Cod penal - comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, 2014, București, p. 71

⁴² Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București, p. 454

⁴³ *Ibidem*.

voința persoanei.

Având în vedere aceste considerente, apreciem că starea de temere, deși nu este prevăzută în mod expres în conținutul art. 25 C. pen., se regăsește în mod implicit la nivelul constrângerii morale, fiind inherentă mecanismului de exercitare a presiunii psihice prin amenințarea cu un pericol grav. Totuși, pentru incidența cauzei de neimputabilitate nu trebuie analizată în mod expres teama, ea fiind însă un indicator al posibilității incidenței sau, din contra, lipsa ei fiind un indicator al imposibilității reținerii cauzei de neimputabilitate.

3.3. Teama - posibilă condiție alternativă a provocării?

Art. 75 alineatul (1) litera a) C. pen., reglementând ceea ce în termeni juridici numim circumstanța atenuantă a provocării, precizează faptul că împrejurarea în care se săvârșește o infracțiune sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinată de o provocare din cartea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau printr-o altă acțiune ilicită gravă constituie circumstanță atenuantă legală.

Se pune problema dacă sintagma „puternică tulburare sau emoție”, care constituie fundamentul psihologic al provocării, poate fi circumscrisă și sentimentului de teamă, dincolo de stările clasice de mânie sau indignare. Într-o opinie⁴⁴, se subliniază că rațiunea atenuării pedepsei rezidă în starea de surescitare sau încordare nervoasă generată în psihicul infractorului de conduita victimei, stare care slăbește puterea de inhibiție și explică astfel luarea rezoluției infracționale. Deși provocarea este privită tradițional ca o reacție de ripostă alimentată de revoltă⁴⁵, apreciem că o puternică stare de temere, declanșată de un act provocator, poate atinge pragul unei emoții capabile să diminueze controlul conștient asupra impulsurilor, încadrându-se astfel în ipoteza textului de lege. Mai exact, teama, fiind o emoție, ar putea fi inclusă în înțelesul acestei noțiuni, fără a risca să ajungem pe tărâmul analogiei.

În doctrină⁴⁶ s-a subliniat, totodată, că pentru a se reține circumstanța atenuantă a provocării nu este suficient ca persoana vătămată să manifeste o simplă conduită injurioasă sau amenințătoare care să genereze emoția. Este necesar ca victima să adopte o manifestare de agresivitate ori o altă comportare cu un grad de gravitate suficient, aptă să genereze făptuitorului o stare de puternică tulburare sau emoție, de natură să îi afecteze capacitatea de autocontrol și să determine o ripostă concretizată în săvârșirea unei infracțiuni. În această perspectivă, intensitatea reacției emoționale este strâns legată de gravitatea conduitei provocatoare, criteriu esențial în evaluarea incidenței

⁴⁴ Ionuț Andrei Barbu, Alexandru Florin Măgureanu, *Unele aspecte privind provocarea în dreptul penal român*, Revista Dreptul 2 din 2018, disponibil la adresa <https://sintact.ro/#/publication/151019031?keyword=provocarea>, accesat la data de 5.03.2026

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Lavinia Valeria Lefterache, *Drept penal. Partea generală. Ediția a 4-a*, Ed. Hamangiu, 2024, București, p. 570

circumstanței atenuante a provocării. Or, o puternică stare de temere ar putea fi generate de o astfel de conduită.

Concluzii

Prezentul demers evidențiază faptul că sentimentul de teamă nu reprezintă doar o realitate psihologică, ci un reper fundamental în caracterizarea unor norme de incriminare sau a unor instituții de drept penal. Departate de a fi un concept unitar, teama joacă roluri distincte în funcție de instituția juridică în care este integrată, manifestându-se fie drept o condiție de tipicitate a faptei, așa cum am arătat în cazul amenințării și al hărțuirii, fie drept o condiție de incidență a unor instituții, așa cum am arătat în cazul excesului neimputabil. Aceasta se poate manifesta inclusiv ca o condiție inerentă, deși neexprimată literal de legiuitor, în cadrul constrângerii morale, ori poate reprezenta chiar una dintre emoțiile caracteristice circumstanței atenuante a provocării.

În final, analiza demonstrează că dreptul penal nu tratează teama ca pe o simplă emoție, ci ca pe un veritabil indicator al încălcării unei valori sociale importante, care ajută legislația penală să rămână ancorată în realitatea naturii umane. Toate acestea reconfirmă finalitatea dreptului penal, anume apărarea valorilor sociale, chiar dacă sunt personale și subiective.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Claus Roxin, *Derecho Penal, parte general, tomo I (traducere din limba germană)*, Ed. Civitas, 1997, Madrid
2. Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a VI-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, 2025, București
3. Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal, Partea generală, volumul 1*, Ed. Universul Juridic, 2014, București

4. George Antoniu, Tudorel Toader (coordonatori), *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III. Art. 188-256*, Ed. Universul Juridic, 2015, București
5. Gheorghe Diaconescu, *Infrațiunile în Codul penal român, volumul I*, Ed. Oscar Print, 1997, București
6. Lavinia Valeria Lefterache, *Drept penal. Partea generală. Ediția a 4-a*, Ed. Hamangiu, 2024, București
7. Mihail Udrioiu, *Fișe de Drept Penal. Partea generală. Teorie și cazuri practice*, Ediția a VI-a revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, 2025, București
8. Octavian Loghin, A Filipaș, *Drept penal - partea specială*, E.D.P., 1983, București
9. Tudorel Toader, Maria-Ioana Mărculescu-Michinici, Anda Crișu-Ciocîntă, Mihai Dunea, Ruxandra Răducanu, Sebastian Rădulețu, *Noul Cod penal - comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, 2014, București
10. Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului*, Ediția 10, Ed. C.H. Beck, 2025, București
11. Vintilă Dongoroz, *Drept Penal (Reeditarea ediției din 1939)*, Editat de Asociația Română de Științe Penale, 2000, București
12. Xavier Pin, *Droit pénal général 2025*, 16e éd., Ed. Dalloz, 2024, Paris

Resurse digitale:

1. Decizia CCR nr. 232/2023 - excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 206 alineatul (1) din Codul Penal, disponibilă la <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/273564>, accesat la data de 1.03.2026
2. Decizia CCR nr. 700/2016 - excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 221 alin. (3) din Codul penal, disponibilă la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/188386>, accesat la data de 28.02.2026
3. Dorel Herinean, *Infrațiunea de hărțuire. Aspecte controversate. Exerciții teoretice și examen de jurisprudență*, în Penalmente Relevant 1 din 2020, disponibil la adresa <https://sintact.ro/#/publication/151021393>, accesat la data de 28.02.2026
4. Ionuț Andrei Barbu, Alexandru Florin Măgureanu, *Unele aspecte privind provocarea în dreptul penal român*, Revista Dreptul 2 din 2018, disponibil la adresa <https://sintact.ro/#/publication/151019031?keyword=provocarea>, accesat la data de 5.03.2026
5. Ionuț Ghiugan, *Cine se teme de Frică?*, disponibil la adresa <https://expertizapsihologicajudiciara.ro/cine-se-te-me-de-frica/>, accesat la data de 02.03.2026

Tehnologia CRISPR și protecția penală a genomului uman

CRISPR Technology and the Criminal Law Protection of the Human Genome

La technologie CRISPR et la protection pénale du génome humain

Andreea-Ioana DIMA – anul III, grupa 304, IF

Ana-Roxana TUDORAN – anul III, grupa 305, IF

coordonator: asist. univ. dr. Valentina DINU-STĂNCESCU

Rezumat: Lucrarea analizează utilizarea tehnologiei CRISPR-Cas9 de editare genetică din perspectiva dreptului penal. Pornind de la o definiție cuprinzătoare a tehnologiei, cadrul internațional instituit de Convenția de la Oviedo și de la exemple de drept comparat, sunt discutate limitele actualei reglementări române (Codul penal și legislația sanitară) în raport cu intervențiile genetice somatice și germinale. Accentul cade pe rolul consimțământului informat (art. 22 C. pen.) în delimitarea actului medical licit de conduită penalmente relevantă, precum și pe încadrarea în diferite infracțiuni a faptelor utilizând tehnologia. În final, este propus un cadru de lege ferenda pentru protecția patrimoniului genetic și a genotipului uman, care să echilibreze progresul biomedical cu protecția vieții, demnității și integrității persoanei.

Cuvinte-cheie: editare genetică, CRISPR-Cas9, genom uman, răspundere penală, consimțământ informat, clonare, biohacking.

Abstract: The paper examines CRISPR-Cas9 gene editing from a criminal-law perspective. Relying on an extensive term-definition, the Oviedo Convention and comparative approaches, it assesses how Romanian criminal and health-law rules can (or cannot) capture unlawful genetic interventions. A central focus is the informed-consent doctrine as a justification and its limits, alongside technology-

specific risks and the biohacking phenomenon. Finally, it outlines de lege ferenda options for protecting the human genetic heritage while acknowledging therapeutic innovation.

Keywords: gene editing, CRISPR-Cas9, human genome, criminal liability, informed consent, cloning, biohacking

Résumé: L'étude analyse l'édition génétique par CRISPR-Cas9 sous l'angle du droit pénal. À partir de la Convention d'Oviedo et de solutions de droit comparé, elle évalue l'aptitude du droit roumain à réprimer les interventions génétiques illicites. L'accent est mis sur le consentement libre et éclairé et sur ses limites, ainsi que sur les risques propres à la technique et le phénomène du biohacking. En conclusion, l'étude propose des pistes de lege ferenda afin de protéger le patrimoine génétique humain tout en permettant le progrès thérapeutique.

Mots-clé: CRISPR-Cas9, génome humain, responsabilité pénale, consentement éclairé, Convention d'Oviedo, biohacking.

1.Introducere

Dreptul reprezintă o disciplină dinamică, aflată într-o permanentă evoluție, determinată de necesitatea adaptării sale la transformările rapide ale societății contemporane, ale progresului tehnologic și ale dezvoltării economice. În acest context, prezenta lucrare își propune să analizeze tehnologiile de modificare a genomului uman din perspectiva dreptului penal. În continuare, ne vom referi la acest tip de tehnologie prin termenul CRISPR (Clustered Regularly Interspaced Palindromic Repeats – în limba română, „grupuri de repetări scurte palindromice interspațiate sistematic”), acesta fiind, în prezent, cel mai simplu, versatil și eficient instrument de editare genetică, dar și cel mai cunoscut.

Tehnologia CRISPR-Cas9 reprezintă o metodă de editare genetică ce permite eliminarea unei gene nedorite din structura ADN-ului și înlocuirea acesteia cu o altă secvență genetică, utilizând un ARN-ghid și proteina Cas9, acționând asemenea unei „foarfeci moleculare”. Această tehnică face posibilă modificarea precisă a genomului uman, iar, în comparație cu alte tehnologii similare, se remarcă printr-un nivel ridicat de acuratețe și prin costuri relativ reduse.

Începând cu anul 2012, momentul în care această tehnologie a fost descrisă și dezvoltată, cercetătoarele Jennifer Doudna și Emmanuelle Charpentier, laureate ale Premiului Nobel pentru Chimie în anul 2020 pentru contribuția lor la dezvoltarea metodei de editare genetică CRISPR, au evidențiat numeroasele posibilități pe care această tehnologie le deschide în domeniul medicinei și al cercetării asupra genomului uman. În mod firesc, interesul inițial s-a concentrat în special asupra tratării bolilor genetice și a afecțiunilor ereditare. În mai bine de un deceniu de la descoperirea sa, CRISPR a devenit un instrument esențial în cercetarea biomedicală și în dezvoltarea unor terapii inovatoare.

Totuși, deschiderea perspectivei modificării genomului uman implică, în mod inevitabil, și posibilitatea intervenției asupra unui număr foarte mare de gene. Astfel, ceea ce până nu demult era prezentat exclusiv în literatura science-fiction sau în cinematografie devine astăzi, din punct de vedere tehnic, realizabil. În prezent, la nivel științific, există posibilitatea teoretică de a interveni asupra unor caracteristici genetice precum predispoziția la anumite comportamente, dezvoltarea masei musculare sau chiar trăsături fenotipice, cum ar fi culoarea ochilor. Cu titlu de exemplu, pentru a mări cantitatea de masă musculară pe care un om ar putea-o acumula, este suficientă editarea genei responsabile de miostatină. Rezultatele ar fi similare cu acelea observate în cazul rasei de vaci Blue Belgique, care a dezvoltat în mod natural o mutație genetică care suprimă miostatina, o proteină care contracarează creșterea necontrolată a musculaturii. Această mutație genetică are ca rezultat creșterea masei musculare cu până la 20%, comparativ cu alte animale pentru carne.¹ Vasta plajă a modificărilor genetice se împarte în funcție de transmisibilitate în modificări germinale, care se pot transmite urmașilor, și modificări somatice, care vizează strict persoana care a apelat la un astfel de procedeu și nu pot fi transmise. Prin urmare, omenirea se confruntă cu o situație fără precedent în istorie: posibilitatea de a influența, într-o anumită măsură, evoluția genomului uman.

Un moment deosebit de important în evoluția aplicării clinice a acestei tehnologii a avut loc la finalul anului 2023, când prima terapie bazată pe editarea genică prin CRISPR-Cas9, Casgevy, a primit autorizația autorităților de reglementare din Regatul Unit, devenind disponibilă pentru tratamentul pacienților diagnosticați cu anemie falciformă și beta-talasemie. Ulterior, această terapie a fost aprobată și de autoritățile competente din Statele Unite ale Americii și de la nivelul Uniunii Europene, extinzându-se astfel accesul la această formă inovatoare de tratament.²

Pe de altă parte, accesibilitatea și costurile relativ reduse ale tehnologiei CRISPR au condus la apariția unui fenomen cunoscut sub denumirea de „biohacking”. Similar modului în care popularizarea computerelor a favorizat apariția hackingului informatic, popularizarea subiectului tehnologiilor de editare genetică a stimulat interesul unor persoane fără pregătire științifică formală pentru realizarea

¹ <https://primocezar.ro/blue-belgique/> accesat la 23.02.2026

² <https://raportuldegarda.ro/studii-clinice-editare-genica-stadiu-dezvoltare-2024-diverse-tehnologii/> accesat la 23.02.2023

unor experimente biologice în afara cadrului instituțional.³ Biohackerii⁴ pot desfășura activități variind de la practici relativ simple precum utilizarea unor dispozitive de monitorizare a parametrilor fiziologici sau modificări alimentare, până la intervenții complexe, cum ar fi administrarea unor substanțe experimentale sau încercări de modificare genetică.

Modificarea ADN-ului, codul fundamental al vieții, este susceptibilă să genereze consecințe semnificative, ceea ce impune necesitatea unui cadru juridic adecvat. Deși subiectul rămâne unul sensibil, iar utilizarea pe scară largă a tehnologiei CRISPR pentru alte scopuri decât tratarea unor afecțiuni genetice nu este, în prezent, pe deplin clară, realitatea progresului tehnologic ridică întrebări legitime cu privire la eventuala incidență a normelor de drept penal.

Abordarea acestui subiect din perspectiva dreptului penal se dovedește relevantă din mai multe motive. Dreptul penal are ca finalitate protejarea valorilor sociale fundamentale de care depinde conviețuirea în societate.⁵ Or, existența și posibilitatea utilizării unui instrument precum CRISPR, în absența unui cadru juridic clar și bine delimitat, pot deschide calea unor practici susceptibile de a afecta aceste valori. Printre acestea se numără viața, demnitatea, integritatea și sănătatea corpului uman, ceea ce justifică necesitatea analizării problematicei în primul rând din perspectiva dreptului penal.

2. Cadru internațional actual

2.1. Convenția de la Oviedo

Adoptarea Convenției de la Oviedo (1997) reprezintă o cotitură axiologică în dreptul european al biomedicinei. Dacă primele Recomandări ale Consiliului Europei din anii '80 – în special Recomandarea 934/1982 privind ingineria genetică – trădau o atitudine prudentă, dar deschisă față de potențialul terapeutic al intervențiilor asupra genomului, acceptând chiar posibilitatea intervențiilor embrionare în scop terapeutic, cu condiția delimitării clare a sferei patologicului, sfârșitul deceniului marchează o schimbare de paradigmă. Recomandarea 1100/1989 proclamă interdicția oricărei intervenții asupra liniei germinale umane, mutație conceptuală care va fi consacrată normativ prin art. 13 al Convenției de la Oviedo⁶.

³Patricia Zettler; Christi Guerrini; Jacob Sherkow, *Regulating genetic biohacking*, Science (New York, N.Y.), vol. 365, nr. 6448, 2019, pp. 34–36. <https://doi.org/10.1126/science.aax3248> accesat la 23.02.2023

⁴<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/biohacker> accesat la 23.02.2023

⁵Constantin Mitache; Cristian Mitache, *Drept penal român. Partea generală*, ediția a V-a, Ed. Universul Juridic, 2023, București, p. 21

⁶ Recomandarea 1046/1986 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind utilizarea embrionilor și fetoșilor umani în cercetarea științifică.

Textul art. 13 prevede că „o intervenție care urmărește modificarea genomului uman nu poate fi realizată decât în scop preventiv, diagnostic sau terapeutic și numai dacă nu are drept scop introducerea unei modificări în genomul descendenților”. Astfel, nu este enunțată o suspendare condiționată de incertitudini tehnice, ci o interdicție de principiu a modificărilor ereditare. Deși nu impune explicit sancțiuni penale, gravitatea valorilor sociale ocrotite face ca opțiunea penală să devină aproape inevitabilă.

Anterior Convenției, Consiliul Europei admitea posibilitatea intervențiilor genetice terapeutice chiar și la nivel embrionar, cu condiția delimitării stricte a sferei patologice și a excluderii oricărei ingerințe în trăsături non-patologice⁷. Prin urmare, interdicția din art. 13 nu reprezintă rezultatul unei continuități deontologice, ci al unei rupturi conceptuale motivate, în mare măsură, de temerea relansării eugenismului. Raportul explicativ al Convenției evocă explicit riscul „modificării intenționate a genomului pentru a produce indivizi dotați cu caracteristici programate”⁸.

Articolul 2 al Convenției consacră principiul primatului ființei umane: „interesul și binele ființei umane trebuie să prevaleze asupra interesului exclusiv al societății sau al științei”. Din perspectivă penală, această dispoziție legitimează incriminarea unor conduite chiar și atunci când acestea sunt susținute de principiul utilitarismului, dreptul penal având misiunea de a proteja în primul rând persoana, și nu știința. Mai mult, articolul 5 instituie exigența consimțământului liber și informat, iar articolele 6–9 întăresc protecția persoanelor vulnerabile, configurând un nucleu al autonomiei corporale, susceptibil de protecție penală în cazul încălcării, dar și al limitei consimțământului anticipat.

Totuși, formularea art. 13 – „nu are drept scop introducerea unei modificări în genomul descendenților” – lasă deschisă problema efectelor indirecte sau neintenționate. În opinia noastră, dar și în logica tratatului, doar faptele intenționate ar trebui încriminate.

Provocarea actuală, amplificată de eficiența și accesibilitatea CRISPR, este dacă această arhitectură poate rămâne neschimbată și totuși eficientă. La momentul adoptării Convenției, modificarea precisă și eficientă a ADN-ului uman era mai degrabă teoretică, procedurile fiind experimentale și costisitoare. Astăzi, așa cum am arătat, considerăm că este mai degrabă o chestiune de timp până va fi general acceptată. În aceste condiții, interdicția din art. 13 capătă o relevanță practică imediată, iar dreptul penal este confruntat cu necesitatea de a se adapta la conduite care, până recent, păreau improbable.

⁷ Demetrio Neri, CRISPR-Cas9, *la Convenzione di Oviedo e le generazioni future*, în „S&F – Scienza e Filosofia”, nr. 18/2017, p. 199 disponibil la https://www.scienzaefilosofia.com/wp-content/uploads/2018/03/res710657_13-NERI-1.pdf - accesat la data de 23.02.2026

⁸ Raportul explicativ al Convenției de la Oviedo

2.2. Exemplul altor state

În dreptul comparat, această tensiune se reflectă în opțiuni legislative diferite. În Germania, Embryonenschutzgesetz (1990) consacră una dintre cele mai stricte interdicții penale ale intervențiilor asupra liniei germinale, intenționând a înlătura reminiscențe național-socialiste și practici eugenice. Actul incriminează, printre altele, fertilizarea ovulelor în alte scopuri decât inducerea unei sarcini, dar și clonarea.

Articolul 214-1 din Codul penal francez incriminează punerea în aplicare a unei practici eugenice organizate în vederea selecției persoanelor, iar alte dispoziții sancționează crearea de embrioni în scopuri ilicite și clonarea reproductivă. Aici, legislația bioetică este supusă revizuirii periodice, sugerând totuși o deschidere către adaptare.

În Regatul Unit, deși Convenția nu este adoptată, cadrul legislativ interzice implantarea embrionilor modificați genetic, însă permite cercetarea sub supraveghere strictă, preferând un model de reglementare administrativă și un control instituțional specializat, mai degrabă decât o sancționare penală totală.

Spania, prin Ley 14/2007 și prin dispozițiile art. 159 Cod penal, incriminează manipularea genetică realizată cu alte scopuri decât eliminarea sau diminuarea unor boli grave, precum și clonarea umană. Este sancționată expres crearea de ființe umane identice prin clonare și alte intervenții genetice neautorizate, configurând un model de protecție penală directă a integrității patrimoniului genetic⁹. Se observă aici o opțiune legislativă clară pentru incriminarea autonomă a intervențiilor genetice ilicite.

În Republica Moldova, cadrul normativ, deși mai puțin sofisticat, sancționează efectuarea ilegală a experimentelor biomedicale și clonarea.

Compararea regimurilor protejării valorii sociale a genomului uman și a demnității vieții evidențiază două modele principale: unul prohibitiv-axiologic (Germania, Franța) și unul flexibil-reglementator (Regatul Unit), ambele însă convergente în a considera editarea germinală în scop reproductiv ca fiind, în prezent, inadmisibilă. Concluzionând, Convenția de la Oviedo funcționează ca un standard minim comun pentru statele ratificante, dar nu considerăm că epuizează problematica. Tehnologii precum CRISPR pun sub presiune distincțiile tradiționale dintre terapie și ameliorare, deci între intenție, scop și valorile protejate de către stat.

⁹ A se vedea art. 159 Cod penal spaniol;

3. Încadrarea faptelor utilizând tehnologia CRISPR în actuala reglementare penală

Considerăm astfel că, în absența unei incriminări autonome exprese privind editarea genomului uman prin tehnici precum CRISPR, analiza juridico-penală trebuie realizată prin raportare la normele existente din Codul penal și din legislația specială în materie sanitară și de cercetare biomedicală.

Problematica rămâne deci în ce măsură structura tipică a infracțiunilor deja consacrate permite subsumarea intervențiilor genetice ilicite, fără a forța interpretarea și fără a încălca principiul legalității incriminării, consacrat de art. 1 C.pen. și art. 7 CEDO.

În primul rând, în zona infracțiunilor contra persoanei, dificultatea majoră pe care o aduce editarea genetică nu este atât identificarea unui text, cât delimitarea dintre ceea ce este, juridic, o atingere ilicită a integrității corporale și ceea ce este o atingere permisă prin consimțământ, în special în context medical, delimitarea realizându-se prin consimțământ ca și cauză justificativă (art. 22 C.pen.), coroborat cu regulile din legislația sanitară privind consimțământul informat (Legea nr. 46/2003; Legea nr. 95/2006). Însă tehnologia CRISPR comprimă clasicele diferențe dintre „act medical” și „experiment”, dintre „terapie” și „ameliorare”, iar aceasta face ca analiza consimțământului să nu mai fie un simplu preambul, ci chiar miezul tipicității.

Un prim punct este caracterul informat și specific al consimțământului. În editarea genetică, informarea reală este mai dificilă decât în chirurgia obișnuită, riscurile fiind mai complexe. Asta creează o situație penală în care consimțământul formal (o hârtie semnată) poate fi invalid dacă informarea a fost incompletă ori cosmetizată. De exemplu, o clinică prezintă intervenția CRISPR ca având „risc minim”, omite deliberat date despre probabilitatea efectelor off-target și despre lipsa aprobărilor sau a fazelor clinice. Dacă pacientul suferă o vătămare gravă, consimțământul poate fi apreciat ca nevalabil (viciat prin eroare indusă), ceea ce angajează răspunderea pentru vătămare corporală (art. 194 C.pen.) sau vătămare din culpă (art. 196 C.pen.), după forma vinovăției. În plus, vicierea informării poate colora subiectiv fapta: dacă medicul a ascuns riscuri majore, nu mai discutăm doar despre o culpă, ci se poate discuta despre acceptarea posibilității rezultatului (intenție indirectă) în anumite circumstanțe probabile, deschizând calea chiar către omor cu intenție indirectă (art.188 C.pen.).

Al doilea punct este libertatea consimțământului. Într-o eventuală „industrie” medicală a editării genetice, presiunea poate fi economică (pacient vulnerabil care „cumpără speranță”), socială (teama de a avea un copil cu boală genetică), ori contractuală (clauze de confidențialitate care descurajează întrebările). Totuși, în dreptul penal presiunile nu trebuie să fie fizice pentru a vicia consimțământul, fiind suficient ca pacientul să fie plasat într-un context de manipulare, în care autonomia e doar aparentă. Cu titlu de exemplu, se poate da un cuplu cu probleme de fertilitate, iar o clinică promite „embrioni optimizați genetic” și condiționează accesul la FIV de acceptarea procedurii CRISPR

„opționale”. Dacă ulterior apare o vătămare a copilului, este discutabil dacă acordul a fost cu adevărat liber sau un consimțământ obținut într-un context de constrângere economică și psihologică, fapta având vocația de a fi încadrată în art. 202 C.pen.

Poate cea mai importantă este limita obiectivă la care poate consimți valabil o persoană, linia roșie a art. 22 C.pen., operând în zona „intereselor de care persoana poate dispune”. În modificarea genetică, limita va deveni destul de fină, dacă intervenția are scop terapeutic (prevenirea unei boli grave), consimțământul pacientului adult are o forță justificativă mai mare; dacă intervenția are scop „ameliorativ” (enhancement), fără necesitate medicală, consimțământul poate justifica mai greu expunerea la riscuri serioase. Cu cât riscul este mai mare și beneficiul medical mai discutabil, cu atât crește probabilitatea ca o instanță să poată aprecia că persoana nu putea dispune, în mod legitim, de integritatea sa în acel mod. Exemplificator, o editare genetică somatică pentru „creșterea masei musculare” implică administrarea unui vector cu risc cunoscut de oncogeneză. Chiar dacă adultul consimte, dacă se produce o infirmitate sau o boală gravă, se poate argumenta că fapta depășește sfera riscurilor acceptabile ale unui act medical și intră în zona unei vătămări ilicite, consimțământul neputând acoperi disproporția dintre risc și scop.

Aceste axe se reflectă direct în încadrarea infracțiunilor contra persoanei. Dacă discutăm despre vătămare corporală (art. 194 C.pen.) sau vătămare corporală din culpă (art. 196 C.pen.), consimțământul funcționează ca linie de separație între act medical licit și act vătămător ilicit. Un protocol CRISPR somatic, autorizat, cu consimțământ informat real, cu respectarea ghidurilor și cu control etic, poate transforma o atingere tipică (introducerea unei substanțe, modificarea biologică) într-o conduită justificată. În schimb, dacă procedura este experimentală, nedeclarată ca atare, fără autorizări și cu informare incompletă, consimțământul este atacabil, iar tipicitatea se „activează” complet.

În cazul omorului (art. 188 C.pen.) sau al infracțiunilor de ucidere din culpă, consimțământul este, practic, irelevant ca justificare. Un pacient nu poate consimți valabil la suprimarea vieții sale, iar în cazul unui act genetic care produce moartea, consimțământul la procedură nu exclude răspunderea dacă sunt îndeplinite celelalte condiții. El poate influența doar evaluarea vinovăției (de exemplu, dacă medicul a acționat în limitele actului medical și a existat un risc acceptat, se poate reține lipsa culpei sau o culpă atenuată), dar nu operează ca o protecție totală în fața rezultatului letal, chiar dacă tehnologia CRISPR reprezintă o noutate medicală.

Zona cea mai sensibilă rămâne intervenția asupra embrionului și efectele asupra copilului născut.

O intervenție CRISPR asupra embrionului pentru a elimina o mutație monogenică letală (ex. o boală gravă), cu acordul părinților, într-un cadru clinic. Dacă copilul se naște sănătos, din punct de vedere penal nu avem, în mod normal, un rezultat tipic. Dacă însă copilul se naște cu o afecțiune gravă

cauzată de editare, încadrarea se poate face pe vătămare corporală din culpă sau chiar cu intenție indirectă, în funcție de ce formă de vinovăție relevă probatoriul. În analiza consimțământului, nu considerăm că acordul părinților ar fi automat justificativ, el trebuind să fie raportat la interesul copilului și la standardul medical al momentului. Dacă procedura era nevalidată, riscurile erau majore și lipsea necesitatea (existau alternative medicale mai sigure), consimțământul părinților ar putea, în unele cazuri, fi apreciat ca insuficient pentru a justifica expunerea copilului la un risc disproporționat.

Totuși, dacă medicul a acționat în limitele standardului profesional, cu autorizare, cu informare completă, iar rezultatul este o complicație rară, inevitabilă, se poate ajunge la concluzia lipsei culpei (în vătămarea din culpă) sau la inexistența intenției.

Totodată, nu este exclus ca, după implantare și inițierea sarcinii, să devină incidente dispozițiile privind întreruperea cursului sarcinii (art. 201 C.pen.), dacă intervenția produce pierderea sarcinii.

Un al doilea palier îl constituie infracțiunile privind exercitarea fără drept a unei profesii (art. 348 C.pen.). În ipoteza în care intervenția genetică este realizată de o persoană fără drept de practică medicală sau în afara cadrului autorizat, obiectul juridic special îl reprezintă relațiile sociale referitoare la exercitarea în condiții legale a profesiilor reglementate. Latura obiectivă constă în exercitarea efectivă a actului medical fără drept. În contextul editării genetice, problema constă în calificarea juridică a actului: este el un „act medical” în sensul legii? Dacă intervenția are scop terapeutic sau reproductiv, răspunsul tinde să fie afirmativ. Astfel, un biolog care efectuează modificări genetice asupra embrionilor umani în afara unui cadru clinic autorizat ar putea răspunde pentru această infracțiune, independent de producerea unui rezultat vătămător.

O situație distinctă este aceea a modificării genetice a unui embrion în scop exclusiv „ameliorativ” (enhancement), fără existența unei patologii. În prezent, dreptul penal român nu conține o incriminare specifică a practicilor eugenice sau a modificărilor genetice germinale, spre deosebire de legislația franceză sau germană. În lipsa unui rezultat vătămător concret, simpla realizare a intervenției nu poate fi sancționată penal decât dacă încalcă norme speciale prevăzute de legea privind reforma în domeniul sănătății sau de reglementările privind reproducerea asistată. Aici apare, după părerea noastră, o problemă de politică penală atât legislativă cât și etică: dacă intervenția este realizată cu acordul părinților, de un medic autorizat, dar în scop non-terapeutic, iar rezultatul nu produce o vătămare imediată, încadrarea penală nu ar fi în acest punct posibilă.

Un alt scenariu ipotetic relevant este cel al unei intervenții genetice efectuate în cadrul unui spital public, cu încălcarea deliberată a normelor administrative privind autorizarea cercetării. În acest caz, pe lângă eventualele infracțiuni contra persoanei, poate interveni infracțiunea de abuz în serviciu (art. 297 C.pen.), dacă funcționarul public încalcă o dispoziție legală și cauzează o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale persoanei. Dacă, de exemplu, un director de spital autorizează

ilegal un protocol de editare genetică interzis de normele sanitare, iar prin aceasta expune pacienții la riscuri grave, tipicitatea ar putea fi incidentă.

În fine, trebuie analizată și instituția tentativei. În cazul unei intervenții genetice nereușite, care nu produce rezultatul vătămător, dar este aptă să îl producă, tentativa la infracțiunile contra integrității corporale este, în principiu, posibilă dacă infracțiunea consumată este susceptibilă de tentativă. Astfel, dacă un cercetător încearcă să modifice genetic un embrion implantat, iar intervenția eșuează fără consecințe, dar a fost aptă să producă vătămări, s-ar putea discuta despre tentativă, cu condiția dovedirii intenției și a lipsei consimțământului mamei.

Nu în ultimul rând, se poate imagina și o eventuală săvârșire a infracțiunii de zădărniciere a combaterii bolilor (art. 352 C.pen.), dacă printr-o intervenție genetică neautorizată s-ar introduce sau răspândi un agent patogen în corp ori o modificare biologică susceptibilă să afecteze sănătatea colectivă. De exemplu, utilizarea unui vector viral modificat genetic, scăpat de sub control, care produce îmbolnăviri în lanț, ar putea atrage răspunderea pentru această infracțiune, în măsura în care sunt îndeplinite cerințele tipicității (încălcarea măsurilor privind prevenirea sau combaterea bolilor infectocontagioase și producerea unei stări de pericol).

De asemenea, ar putea deveni incidente dispozițiile privind nerespectarea măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă (art. 349-350 C.pen.), dacă într-un laborator se desfășoară activități de editare genetică experimentale fără respectarea normelor de biosecuritate, iar această conduită creează un pericol iminent de producere a unui accident de muncă sau îmbolnăvire profesională.

4. Genomul uman în spațiul legislativ românesc

În lumina celor expuse anterior, se ridică, în mod legitim, întrebarea dacă legislația românească este în măsură să prevină utilizarea abuzivă a modificării genetice, mai ales în contextul în care tehnologia CRISPR-Cas9 nu necesită costuri substanțiale pentru utilizare în afara laboratoarelor specializate. Această preocupare vine și pe fondul unei rezerve față de posibilitatea ca România să devină o destinație de turism medical datorită zonei gri în acest domeniu.

Turismul medical determinat de lacune legislative apare atunci când o practică medicală fie este reglementată mai permisiv într-o anumită țară, fie se află într-o zonă de incertitudine juridică nefiind nici în mod clar permisă, dar nici expres interzisă. Totuși, fenomenul turismului medical, dintr-o perspectivă statală, nu prezintă exclusiv avantaje economice, ci prezintă și o serie de dezavantaje greu de trecut cu vederea, în opinia noastră. Printre acestea putem aminti presiunile exercitate asupra sistemului național de sănătate, atât prin potențiala supraaglomerare a unităților medicale

publice, cât și prin riscul migrării personalului medical către sectorul privat, atras de venituri mai ridicate. De asemenea, fenomenul poate conduce la accentuarea inegalităților sociale și economice, precum și la riscul ca statul de destinație să devină un spațiu favorabil unor activități aflate la limita legalității și a eticii, afectând astfel reputația acestuia la nivel internațional.¹⁰

În acest context, considerăm că simpla ratificare a Convenției de la Oviedo nu este suficientă pentru a asigura un cadru legal suficient pentru o utilizare sigură a tehnologiei CRISPR. În plus față de considerentele de la punctul 3, considerăm că tehnologia nu este doar de natură a lărgi sfera modalității realizării elementului material al unor infracțiuni deja existente, ci și susceptibilă să genereze noi conduite ce ar necesita o reglementare penală distinctă.

Este relevant de menționat Codul Penal din 2004¹¹ care prevedea în Partea Specială, Titlul I, Capitolul IV, crime și delikte privind manipularea genetică. Normele din acest capitol au fost abrogate odată cu intrarea în vigoare a Codului Penal din 2009¹². Desigur că în prezent, unele dintre normele prevăzute în acest capitol ar fi depășite, restricționând mult prea rigid domeniul și astfel împiedicând posibilitatea progresului biomedical. Așa cum am arătat și anterior, apariția unei noi tehnologii, precum CRISPR, impune și o revizuire a modalității de reglementare, într-o manieră care să creeze un cadru propice progresului, să permită tratarea bolilor genetice, dar să și prevină utilizarea într-un mod periculos, abuzurile și experimentele neautorizate. Din păcate, de mai bine de un deceniu, domeniul a rămas complet nereglementat. În 2010, a fost înaintată către Senat propunerea legislativă PL-x nr. 695/2010¹³, lege pentru interzicerea clonării și a aplicațiilor biomedicinii care încalcă drepturile omului și demnitatea umană. Asemenea reglementării anterioare, dar și în concordanță cu punctul de vedere la care aderăm, s-a optat pentru încadrarea acestor reglementări în sfera dreptului penal, soluție justificată prin natura valorilor sociale protejate. În decursul aceluiași an, proiectul a fost adoptat de Senat, a fost înaintat Camerei Deputaților pentru dezbateri, a primit avizul Comisiei juridice, de disciplină și imunități și al Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale. Abia în 2021, Guvernul a transmis un punct de vedere favorabil. Până în ziua de astăzi, nu există alte noutăți în privința acestui proiect.

Articolul 1 din proiectul adoptat de Senat definește câțiva dintre termenii ce urmează a fi utilizați.¹⁴

¹⁰ Rory Johnston, Valorie Crooks, Jeremy Snyder, Paul Kingsbury, *What is known about the effects of medical tourism in destination and departure countries? A scoping review*. International journal for equity in health, Vol. 9, 2010, Art. 24. <https://doi.org/10.1186/1475-9276-9-24> accesat la 25.02.2026

¹¹ Codul penal din 2004, Art. 193-197

¹² Codul Penal din 2009, Art. 446

¹³ Disponibil la https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=10974 accesat la 26.02.2026

¹⁴ PL-x nr. 695/2010

Față de aceste definiții, Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a avut critici. În marea lor majoritate, acestea privesc strict proprietatea termenilor de specialitate și nu considerăm că ridică probleme. Totuși, există și un amendament care ne-a atras îndeosebi atenția.

O reținere a Comisiei vizează formularea „reproducerea asexuată”, susținând că aceasta este de natură să limiteze sfera reglementării la clonarea reproductivă, lăsând astfel posibilitatea clonării terapeutice. Aceasta din urmă prezintă avantajul de a genera țesuturi umane și organe pentru tratarea pacienților care nu ar putea obține transplanturi. În ceea ce privește argumentele împotriva clonării terapeutice, este de remarcat că acestea se suprapun cu argumentele anti-avort¹⁵ și anti-fertilizare *in vitro*, susținând că embrionul merită protecție din momentul concepției, deoarece acesta reprezintă viața umană și, astfel, sacrificarea sa pentru orice scop este inadmisibilă. Or, atât avortul cât și fertilizarea *in vitro* sunt proceduri permise de legislația română, iar o asemenea linie de argumentare ar reprezenta o discontinuitate. Astfel, apreciem că propunerea legislativă a restrâns intenționat sfera reglementării la clonarea reproductivă, ținând seama de reglementările din domenii conexe.

Articolul 2 incriminează clonarea umană (în sensul arătat în articolul 1) și aplicațiile biomedicinei de natură să încalce drepturile omului și demnitatea umană, stabilește limitele pedepselor, incriminează tentativa și stabilește o variantă agravată pentru infracțiunile săvârșite de către medici și asistenți medicali.¹⁶

Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a avut amendamente și în privința acestui articol. Le vom discuta pe acelea care ne-au atras atenția.

În privința alineatului 1, au fost criticate literele c), d), e), propunându-se înlocuirea sintagmei „creat în alt mod decât fertilizarea *in vitro*” cu sintagma „obținut în alt mod decât reproducerea naturală

¹⁵ Victor Dobozi, *Omul sintetic*, 2025, disponibil la <https://www.juridice.ro/791579/omul-sintetic.html> accesat la 26.02.2026

¹⁶ Art.2.- (1) Sunt interzise și constituie infracțiune: a) clonarea umană; b) implantarea embrionului uman în corpul unei femele de animal; c) creșterea și dezvoltarea unui embrion uman creat în alt mod decât fertilizarea *in vitro* a unui ovul uman cu gameți masculini umani, pentru o perioadă mai mare de 14 zile; d) creșterea și dezvoltarea unui embrion uman în exteriorul corpului unei femei, pentru o perioadă mai mare de 14 zile; e) plasarea unui embrion obținut ilegal în corpul unei mame purtătoare; f) comerțul cu gameți și embrioni umani, prin orice metode sau mijloace. (2) Infracțiunile prevăzute la alin.(1) se pedepsesc cu închisoare de la 3 ani la 7 ani și interzicerea unor drepturi. (3) Pentru infracțiunile prevăzute la lit.a)-f) ale alin.(1), tentativa se pedepsește cu pedeapsa închisorii de la 6 luni la 2 ani. Se consideră tentativă atunci când activitatea aptă de a determina reproducerea asexuată, conform art.1, a fost începută, dar nu a putut fi dusă până la capăt sau nu a reușit să determine reproducerea asexuată. (4) Dacă infracțiunile prevăzute la alin.(1) sunt săvârșite de un medic sau asistent medical, pe lângă pedeapsa închisorii, acestei categorii profesionale i se va aplica și interdicția exercitării profesiei de medic, respectiv de asistent medical.

sau fertilizarea *in vitro*”, eliminarea termenului de 14 zile și înlocuirea termenului „mamă purtătoare” cu termenul „femeie” pentru a nu lăsa deschisă ideea „gestației pentru altul”¹⁷.

Considerăm că termenul de 14 zile nu a fost ales întâmplător, ci în concordanță cu reperele consacrate în bioetică și dreptul biomedical comparat. Regula de 14 zile își are originea în Raportul Warnock din 1984, fiind ulterior reluată în ghidurile elaborate de International Society for Stem Cell Research și în legislațiile altor state precum Spania, Australia, Canada și Japonia, devenind în timp un standard internațional în privința cercetării pe embrioni umani. Rațiunea care stă la baza standardului este că după ziua a 14-a, începe să se formeze linia primitivă ce marchează începutul formării axei cap-coadă a embrionului și momentul individualizării acestuia, moment de la care acesta nu se mai poate diviza în gemeni identici. Totuși, progresele tehnologice recente au determinat dezbateri internaționale privitoare la revizuirea acestui termen și adoptarea unuia mai extins, care să permită aprofundarea cercetărilor asupra etapelor timpurii ale dezvoltării umane.¹⁸

Totodată, considerăm că modificarea termenului „mamă purtătoare” nu este necesară și nici oportună. Utilizarea expresiei are rolul de a desemna o situație juridică și medicală specifică, respectiv aceea în care un embrion este implantat într-o femeie care urmează să ducă sarcina la termen. Această formulare contribuie la precizia normei juridice și la delimitarea clară a ipotezei reglementate. Menținerea acestei sintagme nu echivalează cu legitimarea gestației pentru altul. În dreptul românesc, această practică nu este reglementată în mod expres, ceea ce o plasează într-o zonă de incertitudine juridică, o zonă gri. În plus, ținând cont de dispozițiile art. 66 din Codul civil, care interzice atribuirea unei valori patrimoniale corpului uman, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege, dar și de principiul *mater semper certa est* consacrat de art. 408 al Codului civil, este greu de imaginat momentan cum ar funcționa o „gestație pentru altul” din punct de vedere juridic.

Cu toate acestea, deși acest proiect legislativ este cel mai apropiat text pe care îl avem în spațiul legislativ românesc de Convenția de la Oviedo, acesta tot nu ar acoperi editarea genomului uman prin tehnici precum CRISPR. Am putea aprecia că ne aflăm în prezența unui raport concentric. Sfera cea mai largă este reprezentată de totalitatea conduitelor privind genomul uman susceptibile de incriminare, urmată de cadrul normativ instituit de Convenția de la Oviedo și Protocolul Adițional al acesteia, iar, în final, sfera cea mai restrânsă ar reprezenta-o acest proiect de lege.

¹⁷ Avizul Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale privitor la proiectul de lege PL-x nr. 695/2010, disponibil la

https://www.cdep.ro/comisii/drepturile_omului/pdf/2010/av695.pdf#:~:text=termenului%20de%20E2%80%9Eclonare%20uman%C4%83%E2%80%9D%20la%20clonarea%20reproductiv%C4%83%2C,de%20clonare%20C5%9Fi%20ar%20necesita%2C%20%C3%AEn%20consecin%C5%A3%C4%83 accesat la 27.02.2026

¹⁸ Kate Williams, Martin Hume Johnson, *Adapting the 14-day rule for embryo research to encompass evolving technologies. Reproductive biomedicine & society online*, Vol. 10, 2020, pp. 1–9.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405661820300022> accesat la 03.03.2026

5. *Analiză de lege ferenda*

Prin coroborarea articolelor 25 și 13 ale Convenției de la Oviedo cu articolul 11 al Constituției României, se impune o reglementare a domeniului și, deci, consacrarea în legislația românească a protecției unor noi valori sociale, acelea privitoare la dreptul supraindividual la protecție a patrimoniului genetic uman și la dreptul individual la protecție a genotipului (compoziție genetică a unui individ). Aceste valori nu îi sunt complet străine legiuitorului român pentru că, așa cum am văzut, în urma cu două decenii acestea beneficiau de protecție juridică prin intermediul Codului penal. Este drept că reglementările abrogate sunt astăzi depășite de progresul tehnologic și științific. Spre exemplu, articolul 193 al Codului penal din 2004 incrimina orice alterare a genotipului uman. Or, astăzi, această reglementare nu ar face decât să împiedice utilizarea unor tehnologii esențiale, precum terapia Casgevy bazată pe CRISPR, în tratarea anumitor boli, în speță anemia falciformă și beta-talasemia. Totuși, nu putem concepe nici absența totală a unor reglementări în acest domeniu.

Așadar, apreciem necesară o analiză *de lege ferenda* a incriminării conduitelor care lezează patrimoniul genetic și genotipul uman. Infracțiunile din acest domeniu ar fi în marea lor majoritate de rezultat (materiale), existând totuși și excepții, infracțiuni de pericol (formale).

În sfera acelorora ce s-ar încadra în categoria infracțiunilor de rezultat, am putea aminti clonarea reproductivă sau alterarea genotipului uman cu nerespectarea dispozițiilor legale. În cazul clonării reproductive, rezultatul s-ar produce în momentul apariției clonei, deci a unui făt viabil ce prezintă un genom identic cu acela al unei alte persoane, iar în cazul alterării genotipului uman cu nerespectarea dispozițiilor legale, rezultatul s-ar produce în momentul existenței modificării efective aduse genotipului.

În sfera infracțiunilor de pericol, am putea încadra utilizarea fără drept a tehnologiilor de modificare genetică sau chiar modificarea genetică cu scopul transmiterii către urmași. Utilizarea fără drept a tehnologiilor creează o stare de pericol chiar și fără a exista efectiv o faptă prejudiciabilă prin simplul fapt că aceste inovații biomedicale pot fi deosebit de periculoase în mâinile unor persoane lipsite de calificările necesare. Modificarea genetică cu scopul (cerință esențială a laturii subiective) transmiterii către urmași (germinală) reprezintă o infracțiune de pericol din prisma rezultatului periculos urmărit de făptuitor, nefiind necesar ca rezultatul să se și producă pentru lezarea patrimoniului genetic uman și a demnității speciei umane.

Obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale privitoare la patrimoniul genetic și genotipul uman. Totuși, anumite infracțiuni sau variante agravate ar putea avea un obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic principal ar fi reprezentat de relațiile sociale privitoare la patrimoniul genetic și genotipul uman, iar obiectul juridic secundar ar putea fi, după caz, dreptul la viață, relațiile privind integritatea fizică a persoanei sau chiar relațiile privind libertatea psihică a persoanei.

În privința obiectului material, acesta este reprezentat de genomul uman. În cazul infracțiunilor cu obiect juridic complex, în funcție de valoarea lezată, putem vorbi de obiect material secundar reprezentat de corpul unei persoane sau de lipsa acestuia.

Elementul material variază în funcție de infracțiune, dar este reprezentat întotdeauna de o acțiune, fiind vorba de infracțiuni comise.

Urmarea imediată variază în funcție de infracțiune, după cum aceasta este de rezultat sau de pericol. Dacă vorbim despre infracțiunile de rezultat, cum este clonarea, momentul producerii urmărilor imediate va coincide cu momentul producerii rezultatului, spre exemplu, în momentul apariției clonei, deci a unui făt viabil ce prezintă un genom identic cu acela al unei alte persoane. În schimb, în cazul infracțiunilor de pericol, cum este modificarea genetică cu scopul transmiterii către urmași, urmarea imediată este reprezentată de pericolul creat față de valoarea socială protejată, respectiv patrimoniul genetic uman și demnitatea speciei umane.

Legătura de cauzalitate rezultă de obicei din materialitatea acestor infracțiuni. Totuși, în ipoteza anumitor variante agravate va fi necesară stabilirea legăturii de cauzalitate între faptă și urmărire.

În privința laturii subiective, vinovăția se prezintă atât sub forma intenției, în ambele modalități, cât și sub forma *praeterintentionis* (intenție depășită). Un exemplu pentru această din urmă formă a vinovăției este reprezentat de modificarea genetică cu scopul transmiterii către urmași, dacă aceasta are ca rezultat produs din culpă moartea victimei.

Subiectul activ al infracțiunilor din acest domeniu ar putea fi, de principiu, orice persoană fizică sau juridică, cu excepția cazului anumitor variante agravate care ar califica subiectul activ.

În privința subiectului pasiv, acesta este de principiu necircumstanțiat, putând fi reprezentat de orice persoană fizică. Apreciem totuși că subiectul pasiv în cazul modificării genetice cu scopul transmiterii către urmași ar fi chiar specia umană. De asemenea, în cazul anumitor variante agravate, subiectul pasiv poate fi circumstanțiat.

Concluzii

Dacă până acum dreptul penal a protejat valori clasice, „la vedere”, astăzi este confruntat cu posibilitatea intervenției asupra însuși substratului din care viața sau demnitatea persoanei derivă – codul biologic.

Deja apar tratamente aprobate care utilizează tehnologia CRISPR-Cas9, depășind faza experimentală (Casgevy). Tehnologia relativ accesibilă dă naștere inclusiv biohackerilor, laboratoarelor private și inițiativelor în afara cadrului medical clasic. Așa cum inteligența artificială a devenit, într-un deceniu de la creare, o normalitate, editarea genetică are potențialul de a urma un traseu similar.

Așadar, dreptul penal românesc este pus în fața unei provocări majore datorată progresului rapid al tehnologiei, aceea de a găsi un echilibru între progresul medical și științific și protejarea atât a unor valori sociale deja binecunoscute precum viața, demnitatea, integritatea și sănătatea corpului uman, dar și a unor valori specifice epocii biotehnologiilor, patrimoniul genetic și genotipul uman. Abrogarea dispozițiilor referitoare la infracțiunile privind manipularea genetică din vechiul Cod penal, precum și stagnarea inițiativei legislative ulterioare, la care se adaugă cadrul internațional normativ (Convenția de la Oviedo) insuficient, au condus la o situație în care intervențiile asupra genomului uman nu beneficiază de o reglementare penală explicită, adaptată realităților tehnologice actuale.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ediția a X-a, Ed. C.H. Beck, 2025, București.
2. Constantin Mitrache; Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, ediția a V-a, Ed. Universul Juridic, 2023, București.
3. Constantin Mitrache; Cristian Mitrache, *Noul Cod penal comentat. Partea generală*, ediția a II-a, Ed. Universul Juridic, 2016, București.

Resurse digitale:

1. <https://primocezar.ro/blue-belgique/> - accesat la data de 23.02.2026
2. <https://raportuldegarda.ro/studii-clinice-editare-genica-stadiu-dezvoltare-2024-diverse-tehnologii/> - accesat la data de 23.02.2026
3. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/biohacker> - accesat la data de 23.02.2026
4. https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=10974- accesat la data de 26.02.2026

5. Victor Dobozi, *Omul sintetic*, 2025, disponibil la <https://www.juridice.ro/791579/omul-sintetic.html>- accesat la data de 26.02.2026
6. https://www.cdep.ro/comisii/drepturile_omului/pdf/2010/av695.pdf - accesat la data de 27.02.2026
7. Rory Johnston; Valorie Crooks; Jeremy Snyder; Paul Kingsbury, *What is known about the effects of medical tourism in destination and departure countries? A scoping review*, International Journal for Equity in Health, 2010, disponibil la [https://www.researchgate.net/publication/338714947 Adapting the 14-day rule for embryo research to encompass evolving technologies](https://www.researchgate.net/publication/338714947_Adapting_the_14-day_rule_for_embryo_research_to_encompass_evolutionary_technologies) - accesat la data de 25.02.2026
8. Demetrio Neri, CRISPR-Cas9, *la Convenzione di Oviedo e le generazioni future*, în S&F – Scienza e Filosofia, nr. 18/2017 disponibil la https://www.scienzaefilosofia.com/wp-content/uploads/2018/03/res710657_13-NERI-1.pdf accesat la data de 23.02.2026
9. Kate Williams, Martin Hume Johnson, *Adapting the 14-day rule for embryo research to encompass evolving technologies*. Reproductive biomedicine & society online, Vol. 10, 2020, disponibil la <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405661820300022> - accesat la data de 03.03.2026
10. Patricia Zettler; Christi Guerrini; Jacob Sherkow, *Regulating genetic biohacking*, Science (New York, N.Y.), vol. 365, nr. 6448, 2019, disponibil la <https://doi.org/10.1126/science.aax3248> accesat la data de 23.02.2023
11. Consiliul Europei, Recomandarea nr. 1046/1986 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind utilizarea embrionilor și fetoșilor umani în cercetarea științifică, disponibilă la <https://pace.coe.int/en/files/15080/html> - accesat la data de 23.02.2026
12. Consiliul Europei, Raportul explicativ al Convenției de la Oviedo, disponibil la <https://rm.coe.int/1680a8e4d0> - accesat la data de 27.02.2026

„Cuprinzi tot gândul cu aripa ta?” – circumstanța agravantă a profitării de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate

‘Can you cover all thought with your wing?’ – the aggravating circumstance of taking advantage of the victim's state of manifest vulnerability.

« Embrasses-tu toute pensée de ton aile ? » – la circonstance aggravante de l'exploitation de l'état de vulnérabilité manifeste de la victime.

Teodora ERCULESCU – anul III, grupa 304, IF

coordonator: asist. univ. dr. Valentina DINU-STĂNCESCU

Rezumat: Scopul acestei lucrări este de a analiza condițiile circumstanței agravante a profitării de starea de vădită vulnerabilitate a victimei și felul în care acestea se rețin în practică. Fiind o circumstanță ancorată în conștiința inculpatului, va fi subliniată importanța componentei subiective și dificultățile pe care aceasta le ridică în încercarea de a califica fapta. De asemenea, particularitățile stării de vulnerabilitate vădită vor fi expuse și comparate cu alte infracțiuni, pentru a evidenția momentul în care se excede simpla sensibilitate a victimei și este necesară agravarea răspunderii penale.

Cuvinte-cheie: circumstanță agravantă, vădită vulnerabilitate, profitare, răspundere penală, latura subiectivă, principiul *ne bis in idem*

Abstract: The purpose of this paper is to analyze the conditions of the aggravating circumstance of taking advantage of the victim's state of manifest vulnerability, as well as how these are applied in practice. Because this circumstance is deeply anchored in the defendant's consciousness, the importance of the subjective component will be emphasized, along with the difficulties it poses in

qualifying the offense. Furthermore, the particularities of the state of manifest vulnerability will be detailed and compared to other offenses to highlight the moment when the victim's mere sensitivity is exceeded, making the aggravation of criminal liability necessary.

Keywords: aggravating circumstance, manifest vulnerability, exploitation, criminal liability, subjective element, *ne bis in idem* principle

Résumé: Le but de cet article est d'analyser les conditions de la circonstance aggravante tirée du fait de profiter de l'état de vulnérabilité manifeste de la victime, ainsi que la manière dont celles-ci sont retenues en pratique. S'agissant d'une circonstance ancrée dans la conscience de l'inculpé, l'importance de la composante subjective sera soulignée, tout comme les difficultés qu'elle soulève lors de la qualification des faits. De plus, les particularités de l'état de vulnérabilité manifeste seront exposées et comparées à d'autres infractions, afin de mettre en évidence le moment où la simple sensibilité de la victime est dépassée, rendant nécessaire l'aggravation de la responsabilité pénale.

Mots-clé : circonstance aggravante, vulnérabilité manifeste, exploitation, responsabilité pénale, élément subjectif, principe *ne bis in idem*

1. Introducere

Legea penală a măsurat întotdeauna simultan două dimensiuni ale realității: componenta obiectivă, urmele tangibile ale răului și componenta subiectivă, rădăcina faptei în conștiință și reprezentarea consecințelor în mintea făptuitorului. Acest tipar este de esența reglementării, fiind imposibil ca o componentă să existe fără cealaltă. În privința circumstanțelor agravante, specificul lor este de a amplifica limitele răspunderii fie prin reținerea suplimentară a unui element al realității obiective, spre exemplu furtul calificat pe timp de noapte (Articol 229 alineat 1 litera b) Cod penal), fie un element subiectiv, strâns legat de persoana inculpatului, cum este cazul omorului calificat de către o persoană care a mai comis anterior o infracțiune de omor sau o tentativă la infracțiunea de omor (Art. 189 alin. (1) lit. e) C. Pen.). Cu toate acestea, cele două coordonate ale infracțiunii se întrepătrund în cazul circumstanței agravante a profitării de starea de vădită vulnerabilitate a victimei, o circumstanță reală cu un „motor” subiectiv. Aceasta își găsește consacrarea expresă în articolul 77 alin. (1) litera e) al actualului Cod penal: „săvârșirea infracțiunii profitând de starea de

vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, datorată vârstei, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze;". Astfel, consacrarea sa legală îi fixează dubla natură: starea de vădită vulnerabilitate ca o componentă plasată în realitatea obiectivă și „profitarea” de starea menționată, ce implică o analiză a arhitecturii morale a inculpatului.

Legiuitorul utilizează termeni cu încărcătură morală și literară în încercarea de a ilustra o pericolozitate mai mare a infractorului, care se folosește de un dezechilibru de putere între el și victimă pentru a săvârși infracțiunea. Dacă termenul „vădită” își găsește un sinonim în „evidentă”, limitând fără a suprima însă total posibilitatea de interpretare, reglementarea actuală impune în continuare necesitatea clarificării conceptului de „a profita” de o anumită stare, precum și ce înseamnă, în concret, a fi vulnerabil. Prin natura termenilor folosiți se părăsește rigoarea matematică a dreptului în favoarea vocabularului fluid al moralității. Drept consecință, nu se poate ajunge la un tipar normativ cu aplicabilitate uniformă, conștiința fiecărui judecător și aprecierea sa redimensionând circumstanța agravantă în lipsa unui contur juridic clar.

Se va analiza dacă legea, în goana ei după exactitate, „cuprinde tot gândul cu aripa sa”¹, deci dacă reușește să încapsuleze procesul gândirii și vulnerabilitatea umană în textul limitat de caracterul său general. Astfel, dacă oferă soluții clare pentru diversele configurații ale realității și nu concentrează o miză prea mare într-un aspect cu posibile interpretări opuse. Circumstanța agravantă generală va fi examinată din punctul de vedere al condițiilor acesteia, fiind evidențiate în fiecare punct al analizei componenta profund subiectivă, aspecte controversate și cazuri speciale, precum variațiile adăugate odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 248/2023² și importanța principiului *ne bis in idem* în relația dintre elementele constitutive ale agravantei și ale altor infracțiuni. Vor fi expuse situații acoperite de lege, de doctrină sau sub forma unor exerciții de gândire critică.

2. Starea de vădită vulnerabilitate datorată vârstei, infirmității, stării de sănătate sau altor cauze

2.1. Ce poate consta într-o vulnerabilitate?

Dreptul penal are vocația inherentă de a corecta asimetriile de forță și de a sancționa abuzul asupra celor aflați în imposibilitatea de a se apăra. În absența unui sistem judiciar capabil să identifice și să descurajeze tocmai această exploatare oportunistă a vulnerabilității, ordinea de drept și-ar pierde funcția protectivă. Societatea ar risca, astfel, o regresie către acea stare naturală guvernată exclusiv

¹ George Nicolescu, *Eternitate*.

² Publicată în M. Of., Partea I nr. 673 din 21 iulie 2023.

de dominația celui puternic, degenerând într-un veritabil război al tuturor împotriva tuturor³ – *bellum omnium contra omnes*. Fapta de a profita de persoanele vulnerabile atacă însăși rațiunea de a exista a societății – promisiunea siguranței pentru cei care nu se pot apăra singuri. Făptuitorul vede neputința și, în loc să simtă reținere sau compasiune, simte oportunitate. Reacția sa complet opusă față de tendința umană de a îi proteja pe cei vulnerabili impune o sancțiune mai gravă atât din perspectiva pericolului social sporit, cât și a consecințelor mai grave ale faptei, așa cum s-a reținut și în practică: *fapta de tentativă la furt calificat nu a fost săvârșită de inculpat în mod întâmplător, ci acesta și-a ales victima întrucât o cunoștea din vedere și știa că era în vârstă și locuia singură; or, opțiunea inculpatului pentru această victimă evidențiază, de asemenea, un grad ridicat de pericolozitate a inculpatului, atât prin orientarea sa spre o astfel de victimă (care nu ar fi putut pune rezistență datorită vârstei), cât și prin faptul că nu a avut nicio reținere în a săvârși fapta știind că victima sa era în locuință*⁴.

Starea de vădită vulnerabilitate a fost dovedită în doctrină ca „situația specială a persoanei vătămate care este expusă în raport cu comiterea unor infracțiuni, fiind în imposibilitatea de a se apăra ori de a-și exprima voința, implicând o stare de neputință fizică sau psihică, care nu îi permite să reacționeze, să se apere în fața agresorului, înlesnind astfel săvârșirea infracțiunii”⁵. Elementul în jurul căruia gravitează agravanta este, deci, disproporția de puteri între victimă și făptuitor⁶. Orice infracțiune presupune o formă de risc asumat de făptuitor, risc care este minimizat în acest caz, rezistența victimei fiind minimă, posibilitatea acesteia de a riposta fiind redusă. Cauzele slăbiciunii sunt enumerate exemplificativ în lege. În doctrină s-a menționat alegerea neinspirată a termenului „datorată”, acesta având, de regulă, o conotație pozitivă incompatibilă cu finalitatea textului⁷. Vârsta se raportează la elemente biologice, fiind cazul lipsei maturității fizice și psihice a minorității sau declinul natural al funcțiilor bio-motorii și cognitive. Simpla existență a vârstei fragede sau înaintate nu este de ajuns pentru a exista vădită vulnerabilitate. În acest caz, este necesară constatarea unui raport de cauzalitate între vârstă și consecințele infracțiunii, concluzie reținută și în jurisprudență: *În speță, s-a apreciat că, deși persoana vătămată are vârsta de 70 de ani, în lipsa unor probleme de sănătate care să influențeze capacitatea persoanei de mișcare sau starea sa generală fizică și psihică, doar vârsta în sine nu poziționează persoana vătămată într-o stare vădită de vulnerabilitate fizică*

³ Thomas Hobbes, *De Cive*, disponibil la <http://www.public-library.uk/ebooks/27/57.pdf>, accesat în data de 28.02.2026.

⁴ Judecătoria București Sectorul 3, sentința nr. 636/2018 din 24 septembrie 2018, disponibilă pe www.sintact.ro, accesat în data de 28.02.2026.

⁵ F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. partea generală, vol. II*, Ed. Universul Juridic, 2018, p. 431.

⁶ „De asemenea s-a impus reținerea circumstanței agravante prev. de art. 77 lit. „e” C.pen. raportat la infracțiunile de violență în familie întrucât victima minoră se afla într-o stare de vădită vulnerabilitate fizică și psihică datorită vârstei foarte fragede, 1 an și 5 luni, existând o disproporție categorică de forță ce a făcut practic imposibilă vreo încercare a victimei de a se apăra. Pe de altă parte inculpații au profitat de starea de vădită vulnerabilitate a victimei abuzând-o de fapt cu ușurință în condițiile în care datorită vârstei și deficiențelor locomotorii aceasta nu avea nici măcar posibilitatea de a fugi din calea inculpaților” - Curtea de Apel Cluj, sentința nr. 837/2023 din 9 mai 2023, disponibilă pe www.rejust.ro accesat în data de 27.02.2026.

⁷ M.N. Radu, M.D. Radu, *Exploatarea patrimonială a persoanei vulnerabile*, revista *Curentul juridic* No. 1 (60), 2015, disponibil la https://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_201502/recjurid152_9FR.pdf, accesat în data de 25.05.2026.

*și că, inclusiv faptul că în momentul săvârșirii infracțiunii persoana vătămată, în vârstă de 70 de ani, se afla sub influența băuturilor alcoolice nu este de natură a modifica această concluzie, deoarece din starea de fapt reținută de instanță în urma coroborării probelor administrate rezultă că, deși în aceea zi persoana vătămată a consumat băuturi alcoolice, cantitatea consumată nu a fost una care să influențeze într-un mod considerabil capacitatea fizică și psihică a persoanei vătămate, cea de coordonare a propriilor mișcări ori capacitatea de reacție la stimulii din mediul înconjurător*⁸.

Pentru a ilustra această constatare este relevantă și o soluție dată de Curtea de Apel București⁹. Inculpatul a fost judecat pentru infracțiunea de delapidare în dauna Asociației de Proprietari. În faza de apel, partea civilă a cerut instanței, printre altele, „reținerea circumstanței agravante prevăzute de art. 77 lit. e) C.pen., respectiv săvârșirea infracțiunii profitând de starea de vulnerabilitate a persoanei vătămate, față de împrejurarea că din adeverința Asociației de Proprietari depusă la termenul anterior se menționează că din 54 de proprietari, 36 sunt pensionari.” Instanța a respins această cerere, statuând implicit că simpla calitate de „pensionar” a majorității păgubiților (36 din 54) nu este suficientă prin ea însăși pentru a dovedi o stare de *vădită vulnerabilitate* pe care inculpatul să o fi exploatat în comiterea faptei, așa cum cere imperativ textul. Concret, în realizarea infracțiunii este posibil ca inculpatul să își fi adaptat modul de operare în funcție de particularitățile victimelor, dar acest aspect nu este suficient pentru a se reține automat vădită vulnerabilitate dată de disproporția de experiență între acesta și victime. Consider că respectiva calificare s-a respins nu pentru că inculpatul nu a profitat de caracteristicile realității obiective, ci pentru că *avantajul nu a fost datorat stării de vădită vulnerabilitate*. De aceea am ales să includ această hotărâre la condiția stării și nu la cea a „profitării”.

Existența vârstei înaintate sau a minorității nu atrage, deci, automat respectiva calificare, după cum s-a reținut într-o altă hotărâre: „Din actele dosarului nu rezultă date că victima s-ar fi aflat într-o stare de vulnerabilitate de care inculpatul să fi profitat, iar simpla împrejurare că victima avea vârsta de 16 ani, nu poate conduce la reținerea acestei agravante, cu atât mai mult cu cât între victimă și inculpat era o diferență de vârstă de numai 2 ani, inculpatul având 18 ani la data faptei.”¹⁰

Infirmitatea este definită ca o alterare morfologică sau funcțională cu caracter de permanență¹¹. Starea de sănătate vizează afecțiuni de natură somatică sau psihică, ce slăbesc rezistența organismului temporar sau permanent. Consider că oricare dintre acestea implică o legătură de cauzalitate cu rezultatul infracțiunii, strâns legat de valoarea socială lezată de fapta penală. Astfel,

⁸ Curtea de Apel Timișoara, decizia nr. 913/2021 din 16 septembrie 2021 disponibilă pe www.rejust.ro, accesat în data de 24.02.2026.

⁹ Curtea de Apel București, decizia nr. 917/A din 27 iunie 2018, disponibilă la <https://www.cab1864.eu>, accesat la data de 26.02.2026.

¹⁰ Curtea de Apel Craiova, decizia nr. 1294 din 23 octombrie 2014, disponibilă la <https://www.jurisprudenta.com>, accesat în data de 27.02.2026.

¹¹ <https://infractiuni-violenta.ro/infirmiate-criteriu-medico-legal-vatamare-corporala/>, accesat în data de 25.02.2026.

dacă infracțiunea de vătămare corporală este îndreptată asupra unei victime cu discernământ diminuat, dar capabilă să se apere din punct de vedere fizic, nu consider că se poate reține agravanta, deoarece în mod obiectiv nu se reține un dezechilibru între capacitatea inculpatului de a acționa și capacitatea victimei de a riposta.

În final, se remarcă formularea de „alte cauze”, menită să acopere orice altă situație faptică ce va genera neputința de a riposta, cum ar fi starea de graviditate avansată, imobilizarea fizică temporară, starea de ebrietate¹².

O altă situație în care victima ar putea să se afle într-o incapacitate absolută de apărare este starea de somn¹³. În doctrină se face adesea referire la somnolența dată de medicamente (administrarea de somnifere sau alte substanțe ce afectează sistemul nervos), dar se poate extinde interpretarea și la somnul pur, neinfluențat de factori externi, fiindcă în ambele cazuri funcțiile motorii și senzoriale ale victimei sunt suspendate. Este necesar, totuși, ca inculpatul să cunoască și să profite de această stare temporară, după cum se va analiza ulterior.

Dacă vulnerabilitățile fizice sunt mai ușor de identificat, o discuție interesantă se naște în momentul în care vulnerabilitatea vădită se manifestă pe planul intelectual. Dezechilibrul cognitiv contează la fel de mult ca dezechilibrul fizic în reținerea agravantei, dar existența acestuia trebuie stabilită în așa fel încât să nu se suprapună cu elementele constitutive ale altor infracțiuni.

Un exemplu este infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată în articolul 191 al actualului Cod penal¹⁴. Este destul de posibil ca acțiunea făptuitorului de determinare sau de înlesnire să se suprapună cu o sensibilitate preexistentă a victimei, care o face mai susceptibilă să fie influențată de astfel de îndemnuri. Cu toate acestea, configurația victimei nu intră neapărat în condiția reținerii agravantei. Articolul 191 enumeră deja câteva variante agravate ale infracțiunii, justificate prin faptul că minoritatea sau lipsa ori diminuarea discernământului ar accentua dezechilibrul de putere și pericolul social al faptei, inculpatul folosind în mod evident lipsa de

¹² Curtea de Apel Alba Iulia, decizia nr. 899/2022 din 14 decembrie 2022, disponibilă la www.rejust.ro, accesat în data de 27.02.2026.

¹³ Curtea de Apel Cluj, decizia nr. 621/2022 din 05 mai 2022, disponibilă la www.rejust.ro, accesat în data de 27.02.2026.

¹⁴ Art. 191: Determinarea sau înlesnirea sinuciderii

- (1) Fapta de a determina sau înlesni sinuciderea unei persoane, dacă sinuciderea a avut loc, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 7 ani.
- (2) Când fapta prevăzută în alin. (1) s-a săvârșit față de un minor cu vârsta cuprinsă între 13 și 18 ani sau față de o persoană cu discernământ diminuat, pedeapsa este închisoarea de la 5 la 10 ani.
- (3) Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, săvârșită față de un minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani sau față de o persoană care nu a putut să-și dea seama de consecințele acțiunilor sau inacțiunilor sale ori nu putea să le controleze, dacă sinuciderea a avut loc, se pedepsește cu închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.
- (4) Dacă actele de determinare sau înlesnire prevăzute în alin. (1)-(3) au fost urmate de o încercare de sinucidere, limitele speciale ale pedepsei se reduc la jumătate.

conștientizare a pericolului în avantajul său. Ceea ce textul nu reglementează, dar s-ar putea reține sub forma art. 77 alin. 1 litera e), este exploatarea unei persoane care suferă deja de o depresie clinică severă sau de o tulburare afectivă majoră. Acestea reprezintă afecțiuni grave care privează individul de mecanismele firești de conservare a vieții, asimilate cauzei stării de sănătate, făcând victima incapabilă să opună rezistență unor astfel de îndemnuri. Afecțiunile sunt diferențiate de simpla sensibilitate exagerată a victimei, cea din urmă fiind o caracteristică a personalității.

În doctrină s-a discutat imposibilitatea încadrării în vulnerabilitate a luării prin surprindere¹⁵. Refuzul se poate justifica cel mai clar prin faptul că respectiva „slăbiciune” este dată de imposibilitatea de a reacționa într-un interval atât de scurt de timp, această stare fiind creată prin acțiunea intempestivă a făptuitorului și cu scopul de a înlesni producerea infracțiunii. Cum este, de altfel, și cazul furtului „din fugă” sau „din mers”, unde, chiar dacă victima se află într-o poziție vulnerabilă prin neglijența cu care își supraveghează lucrurile, nu se va reține circumstanța agravantă. Dacă s-ar admite o astfel de interpretare, prin extensie am putea argumenta că orice nereușită a victimei de a se apăra sau de a prevedea infracțiunea este o stare de vulnerabilitate, ceea ce ar fi în mod evident greșit. O astfel de optică a fost adoptată și în practica judiciară, unde s-a arătat că, *„în opinia primei instanțe, este evident că niciuna dintre aceste situații nu pot fi reținute în cauză, întrucât practic, ceea ce se invocă este neatenția victimei, aflată cu spatele la agresor, ori, neatenția unei victime majore, în putere, nu poate fi asimilată cu o stare de vulnerabilitate din cele avute în vedere de textul de lege.”*¹⁶ Starea datorată altor cauze este mai mult o incapacitate obiectivă, temporară sau permanentă, intrinsecă a victimei de a opune rezistență pericolului, apreciată la o scară mai largă.

De altfel, nici în situația înșelăciunii¹⁷ sau a abuzului de încredere¹⁸ nu va exista mereu o stare de vădită vulnerabilitate. Cu privire la înșelăciune, rațiunea acestei constatări stă în faptul că în elementul material al infracțiunii este subînțeles un anumit dezechilibru între făptuitor și victimă

¹⁵ Dorin Alina Șerban, Sergiu Bogdan, *Analiză a modificărilor aduse codului penal în materia infracțiunilor contra persoanei*, p. 189, disponibil la <https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/iurisprudential/article/download/1419/2258/>, accesat în data de 26.02.2026.

¹⁶ Curtea de Apel Timișoara, decizia penală nr. 1034/2022 din 01 noiembrie 2022, disponibilă pe www.rejust.ro, accesat în data de 26.02.2026.

¹⁷ Art. 244 Cod penal: Înșelăciunea

(1) Inducerea în eroare a unei persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în scopul de a obține pentru sine sau pentru altul un folos patrimonial injust și dacă s-a pricinuit o pagubă, se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani.

(2) Înșelăciunea săvârșită prin folosirea de nume sau calități mincinoase ori de alte mijloace frauduloase se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani. Dacă mijlocul fraudulos constituie prin el însuși o infracțiune, se aplică regulile privind concursul de infracțiuni.

(3) Împăcarea înlătură răspunderea penală.

¹⁸ Art. 238 Cod penal: Abuzul de încredere

(1) Însușirea, dispunerea sau folosirea, pe nedrept, a unui bun mobil al altuia, de către cel căruia i-a fost încredințat în baza unui titlu și cu un anumit scop, ori refuzul de a-l restitui se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă.

(2) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

creat prin naivitatea sau susceptibilitatea victimei de a fi înșelată¹⁹. Chiar dacă acest dezechilibru nu se prezumă absolut și nu este o condiție pentru reținerea infracțiunii, în practică se înțelege că înșelăciunea implică o anumită perspicacitate și îndeletnicire a făptuitorului, o abilitate de a manipula adevărul astfel încât să obțină un folos injust, manipulare care nu funcționează decât față de persoane influențabile din cauza lipsei de experiență sau a naivității. Este posibil ca această capacitate redusă de a sesiza pericolul să fie datorată vârstei. Aici intervine suprapunerea între conținutul constitutiv și agravanta. Consider că diferențierea se face tot pe plan subiectiv, analizând dacă inculpatul a urmărit să profite de victimă tocmai din cauza vârstei înaintate sau dacă a acționat mai mult instinctual, bazându-se doar pe naivitate. În al doilea caz, reținerea circumstanței agravante nu ar face decât să sancționeze același comportament de două ori, contrar principiului *ne bis in idem*.

Astfel, în mod general lipsa experienței de viață a victimei nu echivalează cu o vădită vulnerabilitate. S-a arătat în jurisprudență că „(...) *nu se impune reținerea acestei circumstanțe agravante, întrucât inculpatul a comis faptele deduse judecății profitând nu de starea de vădită vulnerabilitate a persoanelor vătămate, ci, eventual, de lipsa experienței de viață.*”²⁰

Din punct de vedere obiectiv, independent de vârstă, agravanta se va reține când starea de vădită vulnerabilitate psihică depășește eventuala neglijență, neatenție, lipsă de experiență sau de pricepere, bazându-se pe o afecțiune ce afectează psihicul. Astfel, dacă inculpatul profită de un bătrân diagnosticat cu demență pentru a îl convinge să îi transfere bani, pretinzând că este nepotul său, consider că agravanta se va reține pe teza a treia a articolului 77 alin. (1) litera e), fiind vorba de incidența unei afecțiuni, și nu a vârstei. De asemenea, în practică s-a reținut agravarea răspunderii prin asimilarea văditei vulnerabilități cu poziția părintelui al cărui copil a suferit un atac cerebral urmat de paralizie completă. Consider că această soluție este corectă și se încadrează în ipoteza altor cauze: starea deosebit de gravă a fiului victimei a fost de natură să împiedice procesul acesteia de a mai distinge realul de fraudă și a slăbit rezistența sa la mecanismele de înșelăciune: *De asemenea, instanța mai apreciază, în baza evaluării întregului probatoriu administrat în cauză, că inculpata a săvârșit cele patru acte materiale cunoscând în detaliu și profitând de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, determinată de situația stării de sănătate a fiului acesteia, care suferise un atac cerebral urmat de paralizie completă, fiind imobilizat la pat.*²¹ Acesta nu este singurul caz în care s-a reținut calificarea respectivă.²²

¹⁹ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I, Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ediția 10, București 2025, pp. 398-400.

²⁰ Curtea de Apel București, decizia din 3 aprilie 2015, disponibilă la www.sintact.ro, accesat în data de 26.02.2026.

²¹ Judecătoria București Sectorul 3, sentința din 28 ianuarie 2019 disponibilă la www.sintact.ro, accesat în data de 25.02.2026.

²² Curtea de Apel București, decizia din 8 mai 2019, disponibilă la www.sintact.ro, accesat în data de 26.02.2026.

În plus, starea de vulnerabilitate nu poate fi cauzată de un raport de încredere. Deși noțiunea de „vulnerabil” este folosită cu titlu generic în limbajul comun când se descrie poziția cuiva în fața unei persoane căreia i-a fost încredințată o informație sau un bun, nu ne aflăm pe ipoteza circumstanței agravante. Persoana respectivă nu devine vulnerabilă decât în momentul în care făptuitorul acționează cu rea-credință asupra informațiilor sau bunurilor încredințate, ca în cazul abuzului de încredere²³, șantajului²⁴, violarea vieții private prin difuzarea unor imagini²⁵. Astfel, ceea ce desăvârșește dezechilibrul de puteri este chiar acțiunea inculpatului²⁶.

2.2. Care este semnificația noțiunii de „vădită”?

Noțiunea de „vădită” nu își găsește o reglementare expresă în legislație, dar prin analogie se poate ajunge la o echivalență cu „evidentă”²⁷. În privința acestei asimilări semantice este necesară o nuanțare de ordin conceptual. Termenul „vădită” plasează vulnerabilitatea în sfera obiectivă, constatată de orice observator și incontestabilă. Acesta nu trebuie confundat cu termenul „vizibilă”, chiar dacă o corespondență cu „evidentă” ar încuraja o astfel de analogie. Dinamica unor fapte demonstrează că există anumite situații când vulnerabilitatea victimei reprezintă o realitate cunoscută de către autor, dar ascunsă de victimă (o infirmitate, o afecțiune cronică etc.). Legiuitorul a folosit terminologia respectivă pentru a ilustra mai degrabă caracterul incontestabil al vulnerabilității – nu condiționarea acesteia de latura sa vizuală – și faptul că în aprecierea oricui aceasta ar constitui un dezechilibru veritabil de putere, dincolo de orice îndoială. Se pare că astfel se instituie un anumit

²³ Art. 238 Cod penal: Abuzul de încredere

(1) Însușirea, dispunerea sau folosirea, pe nedrept, a unui bun mobil al altuia, de către cel căruia i-a fost încredințat în baza unui titlu și cu un anumit scop, ori refuzul de a-l restitui se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă.

(2) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

²⁴ Art. 207 Cod penal: Șantajul

(1) Constrângerea unei persoane să dea, să facă, să nu facă sau să sufere ceva, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, pentru sine ori pentru altul, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul prevăzut în alin. (1).

(3) Dacă faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) au fost comise în scopul de a dobândi în mod injust un folos patrimonial, pentru sine sau pentru altul, pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.

²⁵ Art. 226 Cod penal alin. (21) prevede: *Divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea, în orice mod, a unei imagini intime a unei persoane identificate sau identificabile după informațiile furnizate, fără consimțământul persoanei înfățișate, de natură să provoace acesteia o suferință psihică sau să aducă atingere imaginii sale, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.*

²⁶ „trebuie ca starea de vulnerabilitate a victimei să nu constituie un element al conținutului infracțiunii” – M. Udriou, *Fișe de drept penal partea generală*, Editura Universul Juridic, 2019, București, p. 302.

²⁷ A. Stan, *Despre utilitatea unor elemente circumstanțiale agravante. Considerații pe marginea modificărilor aduse codului penal prin legea nr. 248/2023*, p. 37, disponibil la https://revista.universuljuridic.ro/wp-content/uploads/2024/03/05_Revista_Universul_Juridic_nr_9-2023_PAGINAT_BT_A_Stan.pdf, accesat în data de 26.02.2026.

standard de probă, mutând accentul analizei în sfera probatoriului. Prin urmare, intensitatea stării care ar justifica o încadrare mai gravă a faptei urmează să fie evaluată individual, de la caz la caz²⁸.

Această precizare poate fi privită și în sens opus – vizibilitatea vulnerabilității nu atrage automat agravarea răspunderii inculpatului, dacă acesta nu a cunoscut-o. Spre exemplu, fapta inculpatului de a profita de neatenția victimei a cărei capacitate de concentrare era în mare măsură afectată de starea de ebrietate pentru a sustrage un bun nu se va încadra în tiparul articolului 77 alin. (1) lit. e) dacă acesta nu a cunoscut și nu a urmărit un avantaj de pe urma acestei stări. Este posibil să fi conștientizat neglijența ridicată, dar să nu fi atribuit această lacună stării de ebrietate. Acest aspect ilustrează substratul subiectiv al circumstanței, care va fi analizat ulterior.

Eventual, pentru a înlătura o oarecare stângăcie a reglementării, s-ar putea recurge la înlocuirea „văditei vulnerabilități” cu o „vulnerabilitate aparentă sau cunoscută de făptuitor, cu caracter incontestabil”. Cu toate acestea, nu apreciez o utilitate prea mare a îngreunării textului. În practică nu au existat probleme cu privire la utilizarea termenului, oricât de literar ar fi. Consider că o divergență în interpretare gravitează mai mult în jurul termenului „profitând” decât al adjectivului „vădită”.

3. Starea de vădită vulnerabilitate să nu constituie efectul vreunei modalități de „înlesnire” a infracțiunii

Rațiunea acestei condiții este că, de multe ori, infracțiunea nu se va consuma instant și complet, valoarea socială fiind lezată gradual, în funcție de obiectul juridic. Astfel, orice act de executare materială a infracțiunii va întări starea de vulnerabilitate care îi va profita inculpatului. Cel mai clar exemplu este cel al omorului prin aplicarea mai multor lovituri. Dacă inculpatul lovește victima de mai multe ori, dezorientând-o și suprimându-i posibilitatea de a se apăra, este evident că în fața „loviturii fatale” aceasta va fi vădit vulnerabilă. Din specificul infracțiunii și în virtutea principiului *ne bis in idem* nu se poate reține agravanta în baza aceluiași comportament: „*aducerea acesteia în neputința de a se mai apăra, urmare a căderii la pământ, după care a continuat să o lovească, cu același obiect, s-a datorat acțiunii sale, de executare a omorului, prin acte repetate de lovire, nefiind exterioară acelei acțiuni*”²⁹. Pentru a izola agravanta de conținutul constitutiv, se impune astfel caracterul exterior al vulnerabilității. Cu toate acestea, consider că exigența exteriorității cauzei nu este absolută.

²⁸ L. Criste, *Aprecierea probelor și standardul probei, în procedura comună și în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, din perspectiva dreptului comparat*, în *Caiete de drept penal*, editura Universul Juridic, nr. 4/2018, p. 84.

²⁹ Curtea de Apel București, decizia nr. 847/2021 din 2 iunie 2021, disponibilă la www.rejust.ro accesat în data de 26.02.2026.

Ce se întâmplă, totuși, când făptuitorul premeditează infracțiunea și creează într-un interval mai lung starea de vulnerabilitate? Dacă acționează conștient că va putea profita ulterior de această slăbiciune, dar actele de executare nu intră în constituirea infracțiunii pentru care s-ar reține agravanta? În doctrină a fost exprimată o opinie privitor la reținerea omorului calificat³⁰ strict în situația stării preexistente de vulnerabilitate. Gradul de pericol social al făptuitorului care aduce intenționat victima într-o stare de vulnerabilitate pentru a o exploata în momentul săvârșirii omorului pare a fi cel puțin egal, dacă nu chiar mai mare, comparativ cu cel al persoanei care doar profită de o vulnerabilitate deja existentă³¹. Pentru a fi aplicată o pedeapsă corespunzătoare, s-ar putea reține ca agravantă varianta calificată a omorului cu premeditare, dacă se dovedește că inculpatul a acționat pentru a ușura executarea omorului. Dacă, însă, inculpatul nu a urmărit de la început să omoare victima, ci a vrut doar să îi provoace suferință și a decis ulterior să o omoare, când starea sa se degradase deja? Nu consider că avem o unitate de rezoluție infracțională pentru a reține doar omorul calificat cu premeditare. În acest caz, starea de vulnerabilitate este preexistentă infracțiunii de omor, nu creată cu prilejul de a o înlesni. Eventual s-ar putea reține un concurs între modul în care s-a creat vulnerabilitatea și omorul simplu, în baza rezoluțiilor infracționale diferite.

Dacă inculpatul a provocat starea de vulnerabilitate din neglijență, omorând victima ulterior, se va putea reține art. 77 alin (1) lit. e), în ciuda faptului că vulnerabilitatea a fost provocată tot de inculpat? În acest sens a fost dată o soluție în practică. În speță s-a reținut un concurs ideal între infracțiunea de rele tratamente aplicate minorului (art. 197 Cod pen.) și omor calificat prin cruzimi (art. 189 alin. (1) lit. h), raportat la alin. 77 alin (1) lit. e): *„Starea de vulnerabilitate a victimei exista datorită vârstei și stării de sănătate psihică și fizică și, deși inculpata a contribuit din plin la degradarea stării fizice a victimei, nu a făcut-o pentru a-l putea ucide, ci din pasivitate, indiferență și lipsă de empatie.”*³²

Prin urmare, reținerea agravantei nu este total dependentă de caracterul exterior acțiunilor inculpatului.

4. Făptuitorul să profite de această stare

Prin această condiție, legiuitorul înțelege o acțiune de înfrângere a voinței subiectului pasiv³³. În arhitectura dreptului penal, termenul „profita” apare puțin rupt de rigoarea juridică a exprimării cu care suntem obișnuiți. Cum legea penală trimite, de multe ori, la noțiuni desprinse din viață, fără a

³⁰ Conform art. 189 alin. (1) lit. i).

³¹ D.A. Șerban, S.Bogdan, *loc. cit.*, p. 190.

³² Curtea de Apel Cluj, decizia din 21 septembrie 2021, disponibilă la www.sintact.ro, accesat în data de 26.02.2026.

³³ A. Stan, *loc. cit.*

„dubla” definirea lor cu o consacrare specifică și juridică, cum este cazul, de exemplu, a noțiunii de domiciliu³⁴, prin analogie, profitarea va fi analizată după sensul limbajului comun. A profita este o acțiune definită drept *„a avea un profit; a folosi prilejul, ocazia pentru a beneficia de ceva”*³⁵. Problemele de interpretare rezultă chiar din această explicație. Din prima modalitate din text rezultă că este suficient ca cineva să aibă un câștig ca să profite. Deși ar părea o definiție circulară, finalitatea ei este că exclude orice element subiectiv și identifică o singură condiție, aceea de a exista un beneficiu. A profita înseamnă, în această accepțiune, a beneficia. În dreptul penal, interpretarea este greșită, fiindcă se omite analiza mai amănunțită a adevăratei intenții a inculpatului și se ajunge să se rețină circumstanța agravantă când există doar vulnerabilitatea care a condus la producerea unui rezultat mai grav.

Dacă, spre exemplu, inculpatul omoară o persoană în vârstă aplicându-i mai multe lovituri, lovitura „fatală” intervine mai devreme decât ar interveni în cazul omorului unui tânăr. Infrațiunea se consumă mai devreme. A profitat inculpatul de vădită vulnerabilitate? Dacă intenționează să comită o tâlhărie, iar prima victimă care îi apare în cale este un bătrân (fără să îl aleagă în mod special pentru că e bătrân), se va reține circumstanța agravantă? Urmărind exemplul de la capitolul 2, dacă inculpatul sună la întâmplare persoane pentru a le înșela și contactează un bătrân, se consideră că profită de el?

Aceste întrebări își găsesc răspunsul în mintea inculpatului. Din păcate, oricât am încerca să izolăm comportamentul uman la rezultatul produs în realitatea obiectivă, rămâne atât de divers pe exterior cum este și pe interior, în ecourile conștiinței, aspect ce complică procesul de atribuire a sancțiunii. Așa cum am menționat, circumstanța agravantă are un „motor” subiectiv, fără de care nu se poate reține. A condiționa art. 77 alin. (1) lit. e) strict de existența unui beneficiu înseamnă că se prezumă o intenție a inculpatului de a utiliza acest avantaj, presupunere contrară principiului *in dubio pro reo*.

Componenta subiectivă implică, în primul rând, *cunoașterea* vulnerabilității de către inculpat, urmând ca acesta să și intenționeze să profite de avantaj, așa cum s-a remarcat în jurisprudență: *„Cea de-a doua apărare a inculpatului, ce vizează necunoașterea stării de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, a fost corect înlăturată de instanța de fond, având în vedere că, astfel cum a rezultat din declarația persoanei vătămate, necontestată de inculpat, ce se coroborează cu împrejurarea că cei doi locuiau în aceeași zonă și frecventau același parc și terasă de la marginea*

³⁴ „urmează a fi luată în calcul ideea prin care, domiciliul reprezintă acel loc în care o persoană își desfășoară viața personală.”, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/99-106_11.pdf#:~:text=men%C8%9Bioneaz%C4%83%20c%C4%83%20aceast%C4%83%20no%C8%9Biune%20are%20un%20%C3%AEn%C8%9Beles,de%20%E2%80%9Edomiciliu%E2%80%9D%20%C3%AEn%20alte%20amuri%20de%20drept., accesat în data de 26.02.2026.

³⁵ <https://dexonline.ro/intrare/profita/45724>, accesat în data de 26.02.2026.

*parcului, inculpatul și persoana vătămată se cunoșteau de mai mult timp, având și alte incidente în trecut.”*³⁶

Prin urmare, conceptul de a profita, în sensul legii penale, va cuprinde două condiții cumulative: obiectivă – existența unui beneficiu real creat de starea de vădită vulnerabilitate pentru săvârșirea infracțiunii și subiectivă – intenția inculpatului de a profita de acest beneficiu. Dacă făptuitorul contactează întâmplător o persoană în vârstă și se folosește de naivitatea sa pentru a o înșela (fără să știe că este în vârstă sau că suferă de vreo tulburare psihică), agravanta nu își găsește aplicabilitate, pentru că nu este îndeplinită condiția *profitării conștiente*. De astfel, nu se va reține calificarea nici în situația erorii inverse, când inculpatul crede în mod greșit că vulnerabilitatea există.

În acest sens, a fost dată o soluție în practică. Deși victima era o persoană aparent vulnerabilă din cauza vârstei și a problemelor de sănătate, agravanta nu a fost reținută, „întrucât textul legal care o reglementează impune și alte condiții pentru incidența sa, respectiv, în mod explicit, aceea ca făptuitorul să fi profitat de acea stare”³⁷. Inculpatul o atacase în mod spontan pe victimă, lovind-o instantaneu, fără a își adapta modul de operare la starea sa de vulnerabilitate sau a urmări să profite de ea. Astfel, un „indiciu” al lipsei de conștientizare și însușire a avantajului dat de slăbiciune ar fi modul spontan în care a fost comisă infracțiunea.

În doctrină³⁸ s-a propus operarea unei prezumții relative conform căreia cel care a ucis o persoană aflată în stare de vădită vulnerabilitate a și profitat de această stare, ceea ce ar accentua substratul subiectiv al agravantei și nu ar elimina relevanța acestei calificări, mai ales în situația în care profitarea este dificil de probat. Cu toate acestea, răsturnarea prezumției ar putea să pună inculpatul în dificultate: Cum dovedești un simplu gând pe care l-ai avut sau nu, dacă nu există nicio dovadă externă a acestuia? Dacă s-ar fi utilizat această prezumție, în speța analizată anterior s-ar fi reținut agravanta, soluție care nu se poate afirma ca fiind corectă, având în vedere precizările făcute cu privire la caracterul spontan, impulsiv al faptei.

Sunt necesare câteva nuanțări privind modalitatea de vinovăție prin care se poate comite infracțiunea pentru a fi compatibilă cu reținerea agravantei.

Este de înțeles că agravanta poate fi aplicată doar în cadrul infracțiunilor comise cu intenție sau intenție depășită, verbul „profitând” implicând o existență a hotărârii infracționale în conștiința inculpatului. Cu toate acestea, au existat discuții cu privire la modalitatea de intenție cu care poate fi săvârșită. Dacă unii autori nu se pronunță, alții consideră că singura modalitate posibilă pentru

³⁶ Curtea de Apel Brașov, decizia din 25 ianuarie 2024, disponibilă la www.sintact.ro, accesat în data de 27.02.2026.

³⁷ Curtea de Apel București, decizia nr. 847/2021 din 02 iunie 2021, disponibilă la www.rejust.ro, accesat în data de 27.02.2026.

³⁸ D.A. Șerban, S. Bogdan, *loc. cit.*

această infracțiune este intenția directă³⁹, făptuitorul urmărind și acceptând rezultatul faptei prin utilizarea vulnerabilității ca un instrument. Desigur, nu trebuie aici confundată raportarea infractorului la rolul vulnerabilității cu raportarea la rezultatul infracțiunii. Dacă inculpatul nu a urmărit în mod special utilizarea vulnerabilității pentru a își conferi un avantaj în comiterea infracțiunii, dar a acceptat această posibilitate, intenția este indirectă cu privire la beneficiu (ceea ce nu este relevant, pentru că deja se consideră că profită) și directă cu privire la rezultatul faptei.

Reținerea acestei opinii ar duce la excluderea oricărei infracțiuni comise cu intenție indirectă sau depășită din sfera aplicabilității agravantei. Diversitatea cazurilor din practică nu permite acest lucru. Cel mai comun exemplu este comiterea infracțiunilor violente asupra copiilor, unde de cele mai multe ori se reține circumstanța agravantă a profitării de vădita vulnerabilitate cauzată de vârstă, deci de dezvoltarea insuficientă a minorului. Respectivele infracțiuni pot fi comise atât cu intenție directă, cât și indirectă (vătămare corporală) sau praeterintenție (lovituri cauzatoare de moarte). Dacă s-ar consemna că doar intenția directă e posibilă în reținerea agravantei, inculpatul care a dovedit că a acceptat, dar nu a urmărit rezultatul va fi exclus automat de la posibilitatea agravării răspunderii. Dacă făptuitorul acționează impulsiv, în urma unui conflict cu tatăl său, lovindu-l și provocându-i răni ce necesită îngrijiri medicale mai mari cauzate de vârstă, este suficient ca acesta să fi acceptat că urmele violenței vor fi mai accentuate din cauza sensibilității, chiar dacă nu a urmărit acest lucru, având o atitudine dezinteresată, pasivă privitoare la existența și consecințele văditei vulnerabilități. Urmele violenței sunt chiar rezultatul infracțiunii, care va fi deci comisă cu intenție indirectă.

Cu toate că legea are prin natura ei un caracter general, verbul „profitând” lărgeste prea mult sfera aprecierii, concentrând o miză prea mare în interpretarea subiectivă, ghidată de busola morală a fiecăruia. Cu toate acestea, nu consider că ar fi oportună o modificare legislativă, ci doar o nuanțare jurisprudențială și doctrinară mai puternică a termenului pentru a restrânge definiția dată de limbajul comun.

³⁹ Adrian Stan, *loc. cit.*

Concluzii

Dreptul penal rămâne cea mai personală și profundă ramură, fiind ancorat în moralitate și analizând orice tip de comportament, de la cel instinctual la o premeditare avansată – toate ipostazele în care se regăsește conștiința. Este necesară o analiză deosebit de sensibilă a profilului inculpatului și a caracteristicilor victimei, o analiză în primul rând umană. Contează cel mai mult orice umbră a minții, orice rătăcire sau îndreptare a conștiinței ce redimensionează fapta. Cu toate că reglementarea actuală este ușor deficitară în trasarea unor linii directoare după care să se poată „măsura” procesul intelectual, în lipsa unei rectificări este lăsat în grija judecătorului să analizeze atent orice nuanță și să încadreze cu grijă realitatea obiectivă în sancțiunea corectă. Astfel, puntea între aripa legii și gând – realitatea concretă – va fi clădită prin interpretare.

Bibliografie

Resurse tipărite:

1. V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I, Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului*, ediția 10, editura C.H. Beck, 2025, București
2. L. Criste, *Aprecierea probelor și standardul probei, în procedura comună și în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, din perspectiva dreptului comparat*, în *Caiete de drept penal nr. 4/2018*, editura Universul Juridic, 2018, București
3. F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. partea generală, vol. II*, editura Universul Juridic, 2018, București
4. M. Udriou, *Fișe de drept penal partea generală*, ediția 6, editura Universul Juridic, 2019, București

Resurse digitale:

1. Thomas Hobbes, *De Cive*, disponibil la <http://www.public-library.uk/ebooks/27/57.pdf>, accesat în data de 28.02.2026
2. Mariana Narcisa Radu, Mihnea Dan Radu, *Exploatarea patrimonială a persoanei vulnerabile*, revista *Curentul juridic* No. 1 (60), 2015, disponibil la https://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_201502/recjurid152_9FR.pdf, accesat în data de 25.05.2026

3. <https://infractiuni-violenta.ro/infirmiate-criteriu-medico-legal-vatamare-corporala/>, accesat în data de 25.02.2026
4. Dorin Alina Șerban, Sergiu Bogdan, *Analiză a modificărilor aduse codului penal în materia infracțiunilor contra persoanei*, disponibil la <https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/iurisprudencia/article/download/1419/2258/>, accesat în data de 26.02.2026
5. Adrian Stan, *Despre utilitatea unor elemente circumstanțiale agravante. Considerații pe marginea modificărilor aduse codului penal prin legea nr. 248/2023*, disponibil la <https://revista.universuljuridic.ro>, accesat în data de 26.02.2026
6. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/99-106_11.pdf#:~:text=men%C8%9Bioneaz%C4%83%20c%C4%83%20aceast%C4%83%20no%C8%9B iune%20are%20un%20%C3%AEn%C8%9Beles,de%20%E2%80%9Edomiciliu%E2%80%9D%20%C3%AEn%20alte%20ramuri%20de%20drept, accesat în data de 26.02.2026
7. <https://dexonline.ro/intrare/profita/45724>, accesat în data de 26.02.2026
8. https://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_201502/recjurid152_9FR.pdf, accesat în data de 25.05.2026
9. <https://www.cab1864.eu/wp-content/uploads/2021/12/Trimestrul-II-2018.pdf>, accesat la data de 26.02.2026
10. <https://sintact.ro/#/jurisprudence/532240351/1/sentinta-nr-636-2018-din-24-sept-2018-judecatoria-bucuresti-sectorul-3-distrugetea-art-253-ncp-penal?keyword=vadita%20vulnerabilitate&cm=SREST>, accesat în data de 28.02.2026
11. <https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/iurisprudencia/article/download/1419/2258/>, accesat în data de 26.02.2026
12. <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-x3tocsf/>, accesat în data de 27.02.2026
13. <https://www.rejust.ro/juris/ee3937336>, accesat în data de 26.02.2026
14. <https://www.rejust.ro/juris/2d36e4gg>, accesat în data de 26.02.2026
15. <https://www.rejust.ro/juris/98d3g6699>, accesat în data de 26.02.2026
16. <https://www.rejust.ro/juris/39466ged9>, accesat în data de 26.02.2026
17. <https://www.rejust.ro/juris/dee766e32>, accesat în data de 26.02.2026
18. <https://sintact.ro/#/jurisprudence/521104312/1/decizie-nr-519-2015-din-03-apr-2015-curtea-de-apel-bucuresti-santajul-art-207-ncp-penal?keyword=santaj%20profitand%20de%20vadita%20vulnerabilitate&cm=SREST>, accesat în data de 26.02.2026
19. https://sintact.ro/#/jurisprudence/533154978/1/sentinta-nr-57-2019-din-28-ian-2019-judecatoria-bucuresti-sectorul-3-inselaciunea-art-244-ncp-penal?keyword=vadita%20vulnerabilitate&unitId=passage_63448, accesat în data de 26.02.2026
20. <https://sintact.ro/#/jurisprudence/533240883/1/decizie-nr-632-2019-din-08-mai-2019-curtea-de-apel-bucuresti-inselaciunea-art-244-ncp-penal?keyword=inselaciune%20profitand%20de%20vadita%20vulnerabilitate&cm=SREST>, accesat în data de 26.02.2026
21. <https://www.rejust.ro/juris/46249g28>, accesat în data de 26.02.2026
22. <https://sintact.ro/?wkdnxc=#/jurisprudence/535554555/1/decizie-nr-1069-2021-din-21-sept-2021-curtea-de-apel-cluj-omorul-calificat-art-189-ncp-penal?keyword=%20vadita%20vulnerabilitate&cm=SREST>, accesat în data de 26.02.2026

23. https://sintact.ro/#/jurisprudence/553908352/1/decizie-nr-rj-ee-7-ee-632-e-2024-din-25-ian-2024-curtea-de-apel-brasov-talharie-calificata-art...?keyword=vadita%20vulnerabilitate&unitId=passage_21745, accesat în data de 26.02.2026
24. <https://www.rejust.ro/juris/46249g28>, accesat în data de 26.02.2026

Arestarea preventivă: cât de „rezonabilă” poate fi durata când timpul nu curge în favoarea ta?

Pre-Trial Detention: How “Reasonable” Can Its Length Be When Time Does Not Work in Your Favour?

La détention provisoire: dans quelle mesure est-ce que sa durée pourrait être qualifiée comme étant “raisonnable” lorsque le temps ne joue pas en votre faveur?

Ruxandra COSTACHE – anul III, grupa 306, IF

coordonator: conf. univ. dr. Andrei ZARAFIU

Rezumat: Lucrarea examinează durata rezonabilă a arestării preventive prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, în aplicarea art. 5 alin. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Pornind de la caracterul excepțional al arestării și de la prezumția de nevinovăție, analiza evidențiază faptul că simpla respectare a termenelor prevăzute de legea internă nu este suficientă pentru a garanta conformitatea cu standardele europene. Sunt prezentate criteriile dezvoltate de Curte pentru aprecierea caracterului rezonabil, lucrarea valorificând inclusiv câteva hotărâri relevante pronunțate în materie, în care măsura a fost considerată excesivă în ciuda legalității sale formale. Demersul evidențiază distincția dintre legalitate și proporționalitate și subliniază rolul controlului substanțial exercitat de Curte.

Cuvinte-cheie: arestare preventivă, durată rezonabilă, proporționalitate, jurisprudență europeană

Abstract: The paper examines the reasonable length of pre-trial detention from the perspective of the case-law of the European Court of Human Rights, in the application of Article 5 § 3 of the

European Convention on Human Rights. Starting from the exceptional nature of detention and the presumption of innocence, the analysis highlights that the mere observance of the time limits established by domestic law is not sufficient to ensure compliance with European standards. The criteria developed by the Court for assessing the reasonableness of detention are presented, the paper also relying on several relevant judgments in which the measure was considered excessive despite its formal lawfulness. The study emphasizes the distinction between legality and proportionality and underlines the role of the substantive review carried out by the Court.

Keywords: pre-trial detention, reasonable length, proportionality, european case-law

Résumé: L'article vient d'examiner la durée raisonnable de la détention provisoire par rapport à la jurisprudence de la Cour EDH, dans l'application de l'article 5 alinéa 3 de la CEDH. Partant du caractère exceptionnel de la détention provisoire et de la présomption d'innocence, l'analyse met l'accent sur le fait que le simple respect des délais prévus par la loi interne n'est pas suffisant pour atteindre les standards européens. On présente les critères d'appréciation de la raisonnable développés par la Cour EDH, tout en valorisant une partie des arrêts pertinents dans cette matière, arrêts qui ont considéré la mesure comme étant excessive en dépit de sa légalité formelle. La présente approche relève la distinction entre légalité et proportionnalité, tout en soulignant le rôle du contrôle substantiel exercé par la Cour EDH.

Mots-clé: détention provisoire, durée raisonnable, proportionnalité, jurisprudence européenne

1. Introducere

Măsurile preventive sunt măsuri procesuale care se remarcă prin caracterul lor de constrângere. Dintre toate aceste măsuri, una dintre cele mai intruzive este arestarea preventivă și asta pentru că implică lipsirea de libertate (chiar dacă doar provizorie) a unei persoane. Aparent paradoxal, este vorba despre o persoană care beneficiază încă de prezumția de nevinovăție, dar anumite considerente strict reglementate de lege justifică luarea acestei măsuri, măsură care trebuie să aibă un caracter eminamente excepțional.

Pentru legalitatea dispunerii măsurii, legea reglementează în mod expres condițiile și cazurile de aplicare a acesteia, iar dintre toate condițiile cea care atrage poate cel mai mult atenția este cea referitoare la „termenul rezonabil” în care poate fi luată. Sintagma este una echivocă, astfel că interpretarea și aplicarea acestei exigențe au fost analizate constant de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a dezvoltat o jurisprudență destul de nuanțată, menită să confere un conținut cât mai concret unei noțiuni vagi.

De multe ori instanțele naționale dispun prelungirea arestării preventive prin raportare aproape exclusivă la limitele maxime prevăzute de lege sau prin invocarea unor formule generale, chiar stereotipice, referitoare la gravitatea faptei sau la pericolul abstract pentru ordinea publică. Pe cale de consecință, nu de puține ori au apărut în practică ipoteze în care formal legislația internă a fost respectată (termenele maxime prevăzute de dreptul național nu au fost depășite), însă cu toate acestea măsura a fost apreciată de Curte ca fiind excesivă, nerezonabilă raportat la circumstanțele concrete ale cauzei și contrară standardelor europene de protecție a drepturilor omului. Simpla conformitate cu dispozițiile legii interne nu este nici pe departe suficientă pentru a putea considera măsura legitimă din perspectiva Convenției. Cum interpretăm atunci sintagma „termen rezonabil”, la care ne raportăm pentru stabilirea duratei totale a arestării preventive? Cheia stă în a înțelege optica Curții, care în analiza caracterului rezonabil verifică nu doar respectarea unor termene formale, ci examinează și o serie de alte criterii pe care le-a dezvoltat în jurisprudența sa în vederea conturării unor standarde capabile să asigure un echilibru real între interesul public al represiei penale și protecția libertății individuale.

În acest context, obiectul central al acestei lucrări va fi noțiunea de „termen rezonabil” al arestării preventive prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, cu accent pe acele cauze în care, în ciuda respectării termenelor legale interne, măsura a fost considerată excesivă sau nejustificată. Demersul va urmări identificarea criteriilor de evaluare utilizate de Curte, analiza unor hotărâri relevante în materie și evidențierea standardelor rezultate din acestea, scopul final fiind acela de a contura o perspectivă critică prin care să se evidențieze necesitatea unei aplicări reale, nu doar formale a garanțiilor privind libertatea individuală, astfel încât, în același timp, arestarea preventivă să își realizeze scopul, dar să și rămână o măsură excepțională, proporțională și limitată în timp.

2. Cadrul normativ al arestării preventive

Arestarea preventivă e o măsură privativă de libertate care constă în lipsirea provizorie de libertate a unei persoane înainte de soluționarea definitivă a cauzei penale, pentru a asigura buna desfășurare a procesului penal ori pentru a împiedica sustragerea inculpatului de la urmărirea penală sau de la

judecată¹. Existența și reglementarea acestei instituții nu aduc per se atingere prezumției de nevinovăție, aceasta din urmă garantând că arestarea preventivă va fi luată doar cu respectarea strictă a legii². Cu toate acestea, nu se poate să nu observăm că reprezintă o ingerință imensă în sfera drepturilor fundamentale. Tocmai acesta este motivul pentru care reglementarea arestării preventive este supusă unor exigențe juridice extrem de stricte atât la nivel intern, cât și la nivel internațional. S-a urmărit pe cât posibil realizarea unui echilibru cât mai just între două principii care în esență sunt dificil de armonizat fără a da o prioritate evidentă unuia dintre ele: interesul public al realizării justiției penale (necesitatea asigurării eficienței procesului penal) și obligația statului de a garanta respectarea libertății individuale și a prezumției de nevinovăție. A luat astfel naștere o reglementare care, măcar la nivel teoretic, e, din punctul meu de vedere, aproape perfectă prin exigența sa. Dar cum nimic nu este vreodată în totalitate perfect, printre alte probleme, am putea remarca o potențială „fisură” prin prevederea condiției termenului rezonabil. Este o sintagmă destul de echivocă, care la o primă vedere ar putea lăsa loc arbitrariului. Este oare acesta un punct slab sau un punct forte al reglementării? Aceasta cred că e întrebarea care ar trebui să ne anime până la final.

2.1. Reglementarea în dreptul intern

În dreptul român, arestarea preventivă e reglementată prin dispozițiile cuprinse în Codul de procedură penală, care consacră această măsură ca fiind cea mai severă dintre măsurile preventive ce pot fi dispuse în cursul procesului penal. Tocmai de aceea, reglementarea internă prevede condiții stricte de fond și de formă, scopul fiind acela de a limita utilizarea excesivă sau, după caz, arbitrară a acestei măsuri.

Astfel, prin art. 223 Codul sunt prevăzute în mod expres temeiurile arestării preventive. Din punct de vedere procedural, dispunerea și prelungirea arestării preventive se realizează exclusiv de către judecătorul de drepturi și libertăți, cel de cameră preliminară sau, după caz, de instanța în fața căreia se află cauza. Mai mult, legea stabilește termene maxime ale măsurii, diferite în funcție de faza procesuală: 180 de zile în urmărire penală, respectiv 5 ani sau jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea ce face obiectul sesizării instanței în cursul judecății. Prin instituirea acestor limite temporale s-a urmărit împiedicarea transformării acestei măsuri într-o privare de libertate pe durată nedeterminată.

Pe lângă aceste termene maxime, atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul camerei preliminare și al judecății este menționată expres exigența ca durata maximă a arestării preventive să nu depășească un termen rezonabil, judecătorul fiind cel care trebuie să aprecieze și asupra caracterului

¹ Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Andrei Zarafiu – *Procedură penală. Ediția a III-a*, editura Hamangiu, 2025, p. 345

² Coordonator Mihail Udrioiu, *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ediția 2, editura C.H. Beck

rezonabil³. Deducem deci că simpla existență a unor termene maxime nu echivalează automat cu respectarea standardului „duratei rezonabile”. Nu de puține ori au existat situații în care motivarea prelungirii succesive a măsurii a fost făcută doar formal sau stereotipic, fără o analiză reală a circumstanțelor concrete ale cauzei, or asta contrazice raționamentul din spatele instituirii unui termen rezonabil. Din perspectiva exigențelor europene, fiecare menținere a arestării trebuie justificată prin argumente noi, dar mai ales individualizate.

2.2. Reglementarea la nivel european

La nivel european, principalul reper normativ îl constituie Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin art. 5, care consacră dreptul oricărei persoane la libertate și siguranță, sunt stabilite în mod limitativ situațiile în care privarea de libertate este justificată și, pe cale de consecință, permisă. Atenția noastră se îndreaptă spre lit. c, care are în vedere „arestarea unei persoane în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente atunci când există motive verosimile de a se bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia”. Totuși, Convenția nu se limitează la a permite arestarea preventivă în astfel de circumstanțe, ci instituie anumite garanții procedurale prin care se urmărește o prevenire a abuzurilor. De aceea, lit. c a alin. 1 trebuie coroborată cu alin. 3, potrivit căruia persoana arestată în condițiile prevăzute de lit. c trebuie adusă de îndată în fața unui judecător și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Cu alte cuvinte, măsura poate fi menținută numai cât timp subzistă motive concrete care să o justifice. În jurisprudența sa, Curtea a subliniat constant caracterul excepțional al măsurii, precum și faptul că sarcina de a demonstra necesitatea menținerii arestării revine autorităților, care trebuie să invoce motive suficient de puternice în acest sens, fiind necesar în plus să dovedească o diligență sporită în desfășurarea procedurilor. De aceea, Curtea nu se limitează la verificarea conformității cu dreptul intern, ci vizează în analiza sa mai ales proporționalitatea și caracterul justificat al arestării.

Astfel, cadrul normativ al arestării preventive trebuie înțeles ca un sistem de garanții privite complementar: legea internă stabilește care sunt condițiile de fond și anumite limite procedurale, dar aceste condiții și limite trebuie coroborate cu jurisprudența europeană și aplicate în lumina standardelor dezvoltate la nivel european. Doar prin coroborarea acestor două niveluri de protecție se poate ajunge la cea mai bună soluție de compromis în conflictul care apare între cele două mari principii care se pun în discuție în acest caz: interesul public al realizării justiției penale și protejarea libertății individuale.

³ Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Andrei Zarafiu – *Procedură penală. Ediția a III-a*, editura Hamangiu, 2025

3. Analiza jurisprudenței CEDO – studii de caz

Pentru a putea determina conținutul concret al noțiunii de „termen rezonabil” al arestării preventive, este esențială analiza practicii Curții Europene a Drepturilor Omului, deoarece aceasta a conturat în mod progresiv standarde clare referitoare la justificarea și menținerea acestei măsuri, aducând într-o măsură semnificativă lumină în acest sens. Mai mult, prin hotărârile pronunțate, aceasta demonstrează că evaluarea caracterului rezonabil nu se realizează printr-un criteriu pur temporal, matematic și abstract, ci printr-o analiză contextuală, în concreto, cu luarea în considerare a unui ansamblu de criterii. Jurisprudența este destul de vastă în domeniu, de aceea în continuare vor fi analizate patru dintre cele mai relevante hotărâri pronunțate, care, pe lângă contribuția incontestabilă pe care au avut-o în formarea viziunii Curții în materie, evidențiază și deficiențele recurente precum prelungirile automate însoțite de motivări stereotipice, lacunare, invocarea abstractă a pericolului pentru ordinea publică sau lipsa examinării alternativelor.

3.1. Cauza Popoviciu c. României

În 2005, împotriva reclamantului s-a depus o plângere penală, în legătură cu care la 24 martie 2009 în jurul orei 15:00 a fost adus de poliție în baza unui mandat la sediul DNA în vederea interogării de către organele de urmărire penală cu privire la infracțiunile de abuz în serviciu și de luare de mită. Acesta a fost ținut într-o sală de așteptare, fără a fi interogat până la ora 22:00. De-abia atunci a fost informat cu privire la acuzațiile aduse împotriva lui și a vorbit cu anchetatorii. Ulterior, la 23:30 a fost luată măsura arestului preventiv pentru următoarele 24 de ore, măsură prelungită ulterior până la 25 martie 2009, când a fost eliberat, cu interdicția de a părăsi țara 30 de zile, interdicție care a fost prelungită repetat timp de 3 luni.

În temeiul art. 5 alin. 1 din Convenție, reclamantul a pretins că a fost ținut aproape nouă ore în sediul organelor de urmărire penală, fără să fi existat vreun temei juridic având în vedere faptul că a fost chemat pentru interogatoriu înainte ca măsura preventivă să fie dispusă.

În contradictoriu, guvernul susține că nu a existat o privare de libertate, libertatea de mișcare a acestuia fiind doar restrânsă în scopul realizării investigației, dar în definitiv acesta era liber să plece, neexistând vreun element coercitiv, astfel că nu era sub controlul autorităților.

Curtea a apreciat însă că, deși într-adevăr nu a existat un element coercitiv (nu a fost încătușat, închis într-o celulă sau orice altă restrângere fizică a libertății), ar fi nerealist să presupunem că era liber să părăsească sediul. Se consideră, deci, că în toată perioada respectivă acesta se afla sub controlul autorităților, ceea ce înseamnă că a existat o privare de libertate. Întrebarea la care Curtea a trebuit după să găsească un răspuns este dacă această privare de libertate a fost făcută în conformitate cu legea (pentru a vedea dacă situația din speță se încadrează în ipoteza art. 5 alin. 1 lit. c), care ar

justifica privarea de libertate). Și concluzia la care a ajuns este că nu, ținând cont de faptul că, având deja calitatea de suspect, privarea de libertate a reclamantului trebuia făcută exclusiv într-una din cele două modalități prevăzute de lege pentru a putea fi justificată: fie reținerea, fie arestarea preventivă; însă niciuna dintre aceste măsuri nu fusese dispusă în perioada 15:00-23:30.

Prin hotărârea pronunțată, Curtea a stabilit deci că cele 9 ore petrecute de reclamant la sediul DNA între momentul în care a fost adus cu mandat de aducere și momentul în care a fost arestat preventiv constituie o privare de libertate, efectuată cu încălcarea art. 5 alin. 1 din Convenție.

3.2. Cauza Creangă c. României

La 16 iulie 2003, reclamantul, ofițer în cadrul poliției judiciare, fiind informat de superiorul său ierarhic că trebuia să se prezinte la sediul Parchetului Național Anticorupție, s-a prezentat acolo la ora 9:00. În scurt timp a dat declarații scrise, iar apoi a fost ținut la sediul parchetului până la ora 22:00, când a fost informat că e acuzat de săvârșirea unor infracțiuni și că a fost începută urmărirea penală față de el (potrivit versiunii Guvernului a fost informat în jurul orei 12:00) și a fost arestat preventiv în baza unui mandat de arestare emis la aceeași oră, pe o durată de 3 zile. Ulterior, măsura a fost prelungită pentru 27 de zile. În urma unui recurs, ca urmare a casării hotărârii, a fost pus în libertate, iar ulterior, în urma unui recurs în anulare, a fost iar arestat preventiv pentru încă un an. Cu toate că există unele nepotriviri între susținerile părților, pe scurt aceasta este situația de fapt ce trebuia analizată de Curte.

În rezolvarea problemei de drept, se poate observa cum Curtea folosește același raționament. Astfel, aceasta se preocupă mai întâi să stabilească în mod clar că e incidentă o privare de libertate, nu o simplă restrângere a libertății de circulație. În ciuda prezentării voluntare a reclamantului la sediu, Curtea a apreciat, din considerente asemănătoare celor din Popoviciu c. României, că se impune recunoașterea faptului că reclamantul se afla sub controlul autorităților. Mai mult, invocând jurisprudența sa anterioară, Curtea reamintește că, „atunci când evenimentele în cauză sunt cunoscute în exclusivitate de autorități (...) sarcina probei revine în acest caz autorităților”. Or în speță guvernul declară că se află în imposibilitate de a prezenta anumite registre, ceea ce înseamnă că ne aflăm în prezența unei veritabile lipsiri de libertate. Ulterior, Curtea va analiza dacă privarea de libertate s-a efectuat „potrivit căilor legale”, pentru a putea stabili o eventuală compatibilitate a acesteia cu art. 5 alin. 1 din Convenție. Urmând versiunea Guvernului, statutul penal al reclamantului e foarte clar începând cu ora 12:00, moment de la care acesta ar fi devenit suspect – este momentul de la care se analizează legalitatea lipirii de libertate. Având în vedere faptul că, începând cu ora 12:00, procurorul avea suspiciuni suficient de solide încât să justifice lipsirea de libertate a reclamantului și faptul că legea prevede în mod expres măsurile necesare în acest sens, măsuri care nu au fost luate mai devreme de ora 22:00, Curtea a apreciat pe cale de consecință că „lipsirea de

libertate căreia i-a căzut victimă reclamantul în data de 16 iulie 2003, cel puțin între orele 12 și 22, nu avea temei legal în dreptul intern și că, prin urmare, constituie o încălcare a art. 5 § 1 din convenție.”.

3.3. Cauza Calmanovici c. României

Reclamantul, ofițer de poliție, a fost denunțat în iulie 2002 de un comerciant chinez, care a susținut că i-ar fi cerut o sumă de bani pentru restituirea unor documente confiscate. Pe baza denunțului, au fost autorizate interceptări și supravegheri, iar în urma unui flagrant s-a început împotriva sa urmărirea penală. La 2 august 2002 s-a dispus arestarea preventivă a reclamantului. Măsura a fost prelungită succesiv prin hotărâri stereotipice, care invocau în principal gravitatea faptelor și presupusul pericol pentru ordinea publică, fără o motivare individualizată și fără a se face diferența între reclamant și coineluat. Cu toate că o instanță a constatat inițial lipsa motivelor concrete pentru arestare, măsura a fost menținută ulterior în căile de atac. În fond, a fost trimis în judecată, a fost condamnat de tribunal, rejudecând cauza, Curtea de Apel București l-a achitat, reținând că probele acuzării erau contradictorii și incerte, astfel că a făcut aplicarea principiului in dubio pro reo și reclamantul a fost eliberat, pentru ca în recurs ICCJ să caseze achitarea și să îl condamne la închisoare.

Reclamantul susține încălcarea prevederilor Convenției prin faptul că nu au fost niciodată oferite motive concrete prin care să fie justificat „pericolul pentru ordinea publică” pe care l-ar fi prezentat lăsarea sa în libertate. În plus, acesta arată că autoritățile nu au prezentat dovezi în susținerea afirmației că ar fi încercat să obstrucționeze urmărirea penală, necesitatea de a finaliza ancheta neputând fi considerată în sine un motiv suficient care să justifice arestarea preventivă, și, totodată, nu s-a făcut vreo distincție între situația personală a reclamantului și cea a coineluatului.

Având în vedere faptul că procurorul nu a motivat existența acestui pericol pentru ordinea publică, acesta nereieșind în mod indubitabil doar din modul în care a fost comisă infracțiunea, așa cum afirma Guvernul, Curtea a considerat că reclamantul nu a fost deținut „în mod legal”, în sensul art. 5 alin. 1 din Convenție. Aceasta a reiterat că aprecierea caracterului rezonabil nu poate fi făcută abstract, orice motiv care ar justifica arestarea trebuind susținut cu probe faptice solide. Or, în cauză, invocând argumente stereotipice de tipul „lăsarea în libertate a reclamantului ar fi constituit un pericol pentru ordinea publică”, susținute cu motive cel puțin la fel de abstracte precum „buna desfășurare a urmăririi penale”, dar fără a se preciza vreodată cum se aplică acestea în concreto reclamantului, fără a ține cont de situația sa personală și familială, formula globală utilizată privindu-i în egala măsură pe reclamant și pe coineluat, Guvernul a încălcat în mod evident art. 5 alin. 3 din Convenție. Autoritățile ar fi trebuit să țină cont de situația individuală a fiecărui inculpat și să analizeze în concret în cazul fiecăruia cât de potrivită este luarea măsurii, iar asta deoarece în sarcina lor există obligația de a analiza și de a lua în considerare măsuri alternative arestării preventive.

Concluzionând, Curtea a reținut încălcarea art. 5 alin. 3 din Convenție. Nu se poate face abuz de folosirea repetată a arestării preventive în anticiparea aplicării unei pedepse privative de libertate, având ca temei esențialmente gradul ridicat de pericol abstract pe care îl prezintă faptele comise. Se mai asigură în acest caz respectarea prezumției de nevinovăție? Cu siguranță, nu.

3.4. Cauza Mamedova c. Rusiei

Reclamanta a fost suspectată în iulie 2004 de comiterea unei fraude financiare de proporții, în complicitate. În urma unei percheziții, aceasta a fost arestată preventiv, autoritățile motivând măsura prin gravitatea acuzației, riscul de sustragere (dat fiind faptul că presupusul complice fugise) și posibilitatea de a distruge probe (având în vedere că anumite documente nu fuseseră ridicate). Reclamanta a contestat constant măsura, arătând de fiecare dată că are un domiciliu stabil, loc de muncă, familie, doi copii minori, nu are antecedente penale și nu a încercat să fugă. În cauză s-au invocat inclusiv condițiile inumane în care se desfășura detenția. Mai mult, aceasta a solicitat înlocuirea arestării cu o măsură mai blândă (cauțiunea). De fiecare dată cererile sale au fost respinse, arestarea fiind considerată legală și justificată. Timp de aproximativ un an, arestarea preventivă a fost prelungită succesiv de mai multe ori, aproape automat, în baza aceluiași motive generale și repetitive, instanțele refuzând să ia în considerare argumentele și susținerile reclamantei. În iulie 2005, ancheta a fost finalizată și cauza trimisă în judecată, dar instanța a menținut arestarea. De-abia pe 4 august 2005 procurorul a schimbat măsura preventivă, iar reclamanta a fost eliberată, cu obligația de a nu părăsi localitatea.

În ceea ce privește argumentele Guvernului, motivele care au justificat luarea și prelungirea arestării preventive au fost suficiente. Pe scurt, acestea sunt: gravitatea faptei, riscul de sustragere, posibilitatea de a distruge probe, complexitatea cauzei și necesitatea de a se face în continuare cercetări, refuzul reclamantei de a da declarații și de a scrie de mână/ de a fi înregistrată pentru a facilita efectuarea unei expertize, riscul ca aceasta să influențeze martorii sau să îi amenințe. Mai mult, există înregistrări în care aceasta avertizează o persoană în legătură cu venirea poliției și o încurajează să distrugă documente.

În contradictoriu, reclamanta afirmă că plângerea sa are în vedere durata excesivă, nerezonabilă a arestării, necontestând că, inițial, măsura era justificată. Mai mult, susține că i-a fost încălcat dreptul de a nu se autoincrimina.

Inițial, mandatul de arestare a fost emis în temeiul suspiciunii rezonabile că reclamanta a săvârșit infracțiunea. Odată cu trecerea timpului însă, un astfel de temei nu mai poate subzista, nemaifiind suficient, caz în care o eventuală prelungire a mandatului trebuie să aibă la bază alte motive, care să fie destul de puternice. Astfel de motive nu au fost însă invocate, la baza fiecărei prelungiri regăsindu-se aceeași formulare sintetică și stereotipică, fiind invocate exact aceleași temeiuri ca la

început, fără vreo individualizare. Mai rău, de două ori nici măcar nu a existat o motivare pentru prelungirea măsurii, afirmându-se doar că “the applicant should remain in custody”. Curtea a reiterat că motivele nu pot fi pur abstracte, neputându-se lua în considerare, spre exemplu, exclusiv gravitatea faptei. Totodată, după cum a fost explicat inclusiv în cauza Calmanovici c. României, prelungirea măsurii nu poate fi făcută ca o anticipare a unei pedepse privative de libertate. Mai mult, este reaminit principiul inversării sarcinii probei, aceasta revenind statului. În acest sens, Curtea a apreciat că autoritățile nu au putut dovedi riscul sustragerii reclamantei. Comportamentul unui coinculpat nu ar trebui să influențeze semnificativ, ceea ce ar fi trebuit luat în considerare fiind comportamentul concret al reclamantei, toate argumentele aduse de aceasta în sensul modificării măsurii fiind ignorate de instanțele naționale. Obligația autorităților de a verifica posibilitatea luării unei măsuri alternative, mai blânde nu a fost nici aici îndeplinită. Referitor la riscul distrugerii probelor și al obstrucționării justiției, Curtea a considerat că inițial riscul era într-adevăr unul justificat, dar odată cu strangerea probelor, temeiul a devenit unul irelevant, care nu mai putea îndreptăți prelungirea arestării. Motivele invocate inițial aveau la bază ideea ducerii la bun sfârșit a investigației, strangerea probelor, existând suspiciuni că reclamanta ar putea îngreuna acest proces. Totuși, odată ce investigația a ajuns la sfârșit și ea a fost trimisă în judecată, care mai era temeiul privării ei de libertate? Cu ce ar mai fi putut ea afecta procesul? Sunt întrebări pe care inclusiv Curtea și le-a pus, la care nu a găsit un răspuns. O ultimă problemă adresată de Curte se referă la refuzul reclamantei de a da declarații, refuz care a fost enumerat de autoritățile naționale printre temeiurile arestării preventive având în vedere întârzierile astfel provocate. Obligația efectuării investigației într-un termen rezonabil incumbă exclusiv procurorului. Mai mult, nu exista nicio obligație în sarcina reclamantei să coopereze cu autoritățile, având în favoarea ei dreptul la tăcere, drept recunoscut și apărut inclusiv la nivel european. De aceea, acest temei invocat de Guvern este unul fundamental eronat, neputând sta la baza arestării reclamantei.

Având în vedere toate aceste probleme identificate de Curte, este clar că și în această cauză a existat o încălcare a art. 5 alin. 3 din Convenție.

4. Raționamentul Curții – analiza noțiunii de „termen rezonabil” prin optica CEDO și standardele rezultate din jurisprudență

4.1. Raționamentul Curții

În toată jurisprudența sa în această materie, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că nu operează intuitiv, ci urmează un raționament devenit deja standardizat, care se repetă de la o hotărâre la alta. Analiza acesteia este una etapizată, prin care verifică succesiv următoarele: existența privării de libertate, legalitatea formală, justificarea concretă și proporționalitatea duratei. Urmând

acești pași, se conturează un veritabil „test CEDO”, care poate fi aplicat de oricine, odată înțeleasă logica din spate.

Conceptul termenului rezonabil nu poate fi exprimat printr-un număr fix de zile, săptămâni, luni sau ani sau în diferite perioade de timp în funcție de gravitatea infracțiunii⁴. Tot astfel, nici examinarea caracterului rezonabil nu se realizează printr-o simplă constatare a numărului de zile sau luni petrecute în detenție. Curtea pornește de la ideea că art. 5 alin. 3 din Convenție consacră nu doar o limită temporală, ci o garanție împotriva arbitrarului. De aceea, controlul său e unul calitativ și progresiv, care se realizează în etape.

Primul pas al Curții este să verifice dacă situația reclamantului intră efectiv în sfera art.5. Cu alte cuvinte, analizează dacă a existat o privare de libertate sau o simplă restrângere a libertății de circulație. Noțiunea de „privare de libertate” este una autonomă, independentă de calificarea pe care dreptul intern ar putea să o dea unei anumite situații de fapt. Se pleacă de la situația concretă și se ia în considerare un ansamblu de criterii cum ar fi tipul, durata, efectele, modalitățile de executare ale măsurii în cauză⁵.

În legătură cu acest prim pas se pune de multe ori problema de a se stabili dacă reclamantul se afla sau nu sub controlul autorităților. Dacă răspunsul este unul afirmativ, ne aflăm în prezența unei inversări a sarcinii probei. Curtea a stabilit de mai multe ori în jurisprudența sa că principiul repartizării sarcinii probei *affirmanti incumbit probatio* nu trebuie aplicat strict, astfel că, dacă evenimentele sunt cunoscute în exclusivitate de autorități (spre exemplu, cazul persoanelor private de libertate aflate sub controlul lor), revine autorităților sarcina de a aduce explicații, de a demonstra că persoana nu a fost de fapt privată de libertate, având obligația de a prezenta probe convingătoare în acest sens.

Rezumând acest prim pas al Curții, Curtea analizează situația de fapt prin prisma noțiunii autonome de „privare de libertate”, neprezentând importanță cum au denumit autoritățile măsura („reținere”, „conducere la audieri”, „escortare” etc.). Ceea ce interesează este realitatea faptică: era persoana supusă controlului autorităților? Putea aceasta să părăsească locul în mod liber? Curtea prioritizează deci substanța, nu forma, statul neputând să evite garanțiile Convenției prin simple artificii terminologice.

Doar după ce stabilește existența unei privări de libertate, Curtea va trece la analizarea duratei. În etapa următoare, aceasta va verifica legalitatea măsurii, dacă lipsirea de libertate a fost dispusă „potrivit căilor legale” în sensul art. 5 alin. 1 din Convenție, adică dacă a existat o bază juridică în

⁴ Coordonator Mihail Udriou, *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ediția 2, editura C.H. Beckart – art.239 – 6.

⁵ Cauza *Creanga c. României*, paragr. 91

dreptul intern (respectarea normelor de fond și a celor de procedură) și dacă au fost respectate garanțiile procedurale minime. Analiza privește deci legalitatea formală: competența organului, existența unui mandat, respectarea procedurilor. Această etapă are un rol destul de limitat, pentru că, deși detenția este perfect legală potrivit dreptului național, controlul Curții nu se oprește aici.

Înainte de a examina motivele concrete, Curtea formulează, de regulă, o premisă teoretică generală: arestarea preventivă este excepția, în timp ce judecarea în libertate este regula. De aceea, printre principiile care se desprind din jurisprudență, există o prezumție în favoarea punerii în libertate. Astfel, imediat ce menținerea în arest încetează să mai fie rezonabilă, este obligatorie punerea în libertate.

Mai departe, în următoarea etapă, Curtea examinează hotărârile interne și extrage motivele concrete invocate de instanțe pentru a justifica menținerea arestării. Se verifică riscurile invocate, dacă au fost descrise fapte concrete, dacă motivarea este individualizată etc. Un principiu fundamental desprins din jurisprudență este că motivarea măsurii trebuie să fie individualizată. Formulele standard, simpla reproducere a textului de lege, trimiterile generice la „pericolul social al faptei” și argumentele identice pentru toți inculpații sunt considerate incompatibile cu natura excepțională a arestării preventive. Dacă argumentele sunt aceleași în toate cauzele, este clar că nu mai există o analiză reală a necesității arestării. Curtea a afirmat în mod repetat că rațiunea acestei măsuri nu este de a anticipa o pedeapsă privativă de libertate. În plus, gravitatea acuzației (nivelul ridicat de pericol abstract al faptei) sau limitele de pedeapsă nu pot justifica, prin ele însele, luarea și ulterior prelungirea arestării. Și asta pentru că, dacă ar fi fost altfel, orice persoană acuzată de o infracțiune gravă ar trebui automat arestată, ceea ce ar anula total caracterul excepțional al măsurii.

Printre principiile desprinse din jurisprudență se numără și acela că evaluarea caracterului rezonabil al duratei unei detenții nu se face niciodată în abstract. Orice menținere în arest preventiv a unui acuzat, chiar și pentru o scurtă durată, trebuie justificată în mod convingător de autorități⁶. Mai mult, au fost dezvoltate patru motive fundamentale pentru a justifica arestarea preventivă a unui acuzat suspectat că ar fi comis o infracțiune: pericolul ca acuzatul să fugă; riscul ca acesta, odată repus în libertate, să împiedice administrarea justiției; să comită noi infracțiuni; să tulbure ordinea publică⁷. Toate trebuie să se bazeze pe probe faptice, nu pot fi pur și simplu invocate abstract. Ceea ce înseamnă că, după identificarea motivelor, este evaluat caracterul lor „relevant și suficient”. Relevanța se referă la faptul că motivele trebuie să urmărească scopuri legitime, recunoscute în jurisprudență (cele menționate mai sus), în timp ce suficiența presupune că, deși motivul e legitim, trebuie dovedit prin fapte concrete, raportate la situația personală a fiecărui acuzat. Pentru a înțelege mai bine, cred că ar fi util un scurt exemplu: nu este suficient ca autoritățile să afirme că

⁶ Cauza *Calmanovici c. României*, paragr. 91

⁷ *Idem*, paragr. 93

„există risc de fugă”. Un astfel de motiv care ar sta la baza arestării trebuie susținut cu argumente solide, de tipul „antecedente de sustragere”, „lipsa unui domiciliu stabil”, „tentative de părăsire a țării” sau orice alt comportament suspect.

Justificarea trebuie să respecte aceleași exigențe și în ipoteza prelungirilor succesive, aspect care deseori e ignorat la nivel național. Repetarea identică a acelorași motive pe parcursul mai multor luni, fără o actualizare a acestora care să reflecte evoluția anchetei este un indiciu clar al caracterului arbitrar al prelungirii. Măsura își pierde justificarea dacă autoritățile nu explică de ce riscurile persistă, cu atât mai mult cu cât, odată cu trecerea timpului, pericolul pe care aceste riscuri îl prezintă scade progresiv, ceea ce înseamnă că invers proporțional crește necesitatea unor motive tot mai specifice pe care să se întemeieze.

Într-o etapă ulterioară, se verifică conduita autorităților, dacă acestea au dat dovadă de diligența specială prevăzută. Și atunci se pune întrebarea dacă statul a acționat cu o reală celeritate. În concret, vor fi analizate perioadele de stagnare, dacă au existat amânări repetate, întârzieri imputabile organelor judiciare sau o atitudine pasivă a acestora. În același timp, complexitatea și caracteristicile speciale ale anchetei sunt factori care trebuie luați în considerare. Dacă se va ajunge la concluzia că procedura avansează lent din culpa statului, arestarea nu mai este justificată.

Ulterior, Curtea va verifica în ce măsură autoritățile și-au îndeplinit obligația de a lua în considerare aplicarea unei măsuri alternative arestării preventive, mai blânde, în măsura în care acuzatul le oferă garanții în ceea ce privește prezentarea sa la proces⁸. Dacă acestea apreciază însă că, aplicând o măsură alternativă mai puțin restrictivă ar fi afectată buna desfășurare a urmăririi penale sau că ar exista riscul ca acuzatul să nu se prezinte în instanță, o astfel de decizie trebuie justificată în mod concret. Dacă alternativele (controlul judiciar, cel pe cauțiune sau arestul la domiciliu) nu sunt puse deloc în discuție, Curtea va considera că arestarea nu a fost tratată ca ultima ratio.

În etapa finală, ținând cont și coroborând toate elementele explicate anterior, Curtea va privi durata în ansamblu, realizând o apreciere globală a acesteia. Nu există un prag fix de la care se consideră că există o încălcare, în jurisprudența sa Curtea catalogând inclusiv durate foarte scurte drept nerezonabile (v. *Popoviciu c. României*, în care durata analizată este de câteva ore). Cu toate acestea, pe măsură ce durata crește, justificarea trebuie să devină tot mai solidă. Dacă aceasta nu evoluează în paralel cu trecerea timpului, durata devine nerezonabilă.

Așadar, sintetizând, raționamentul Curții ar putea fi redat schematic astfel:

- Există o privare de libertate?

⁸ Idem, paragr. 98

- A fost legală formal (dispusă „potrivit căilor legale”)?
- Ce motive au invocat instanțele naționale? Sunt ele „relevante și suficiente”?
- Au acționat autoritățile cu diligență specială?
- Au fost analizate alternativele?
- În ansamblu, durata rămâne proporțională?

Dacă oricare dintre aceste întrebări ridică probleme sau suspiciuni de orice fel, Curtea va tinde să se pronunțe în sensul încălcării art. 5 alin. 3 din Convenție. Controlul acestora devine astfel unul substanțial, nu doar formal, reprezentând un mecanism complex prin care se urmărește protejarea libertății individuale împotriva arbitrarului statului.

4.2. Standardele rezultate – principii directoare în aprecierea duratei rezonabile a arestării preventive

Dincolo de varietatea situațiilor de fapt și de particularitățile fiecărei cauze, prin analiza hotărârilor Curții constatăm că există un ansamblu de reguli constante, care sunt aplicate constant. S-a conturat treptat un veritabil sistem de standarde al cărui scop este reprezentat de protejarea libertății individuale. Aceste standarde ar trebui să reprezinte repere obligatorii pentru autoritățile naționale, funcționând ca principii directoare care orientează atât raționamentul instanțelor naționale, cât și controlul exercitat ulterior de Curte.

Aceste principii au la bază aceeași idee fundamentală: arestarea preventivă trebuie să fie excepția, nu regula, să fie cu adevărat necesară, proporțională, iar orice prelungire să fie temeinic justificată. Ele reies pe cale de interpretare din raționamentul Curții, astfel că explicațiile aferente fiecăruia dintre ele au fost deja date anterior. Așadar, aceste principii sunt următoarele:

- caracterul excepțional al arestării preventive
- necesitatea reală și concretă
- proporționalitatea
- motivarea efectivă și individualizată
- diligența specială a autorităților
- subsidiaritatea detenției (prioritatea măsurilor alternative)

-evaluarea continuă a necesității arestării

5. Considerații personale

În esență, arestarea preventivă este rezultatul armonizării a două mari principii, principii care aparent sunt inconciliabile: interesul public al realizării justiției penale, cu necesitatea de a asigura eficiența procesului penal, și respectarea libertății individuale și a prezumției de nevinovăție. A da eficiență unuia dintre ele în procesul penal inevitabil implică o restrângere a celuilalt. A luat naștere astfel instituția arestării preventive, ca un compromis între cele două principii, compromis care însă a reușit să stabilească un echilibru destul de obiectiv. Prin strictețea pe care legiuitorul a înțeles să o atribuie reglementării în materie, acesta a armonizat cele două principii, dar fără a da o prioritate evidentă unuia dintre ele. E ceea ce cred că face această instituție să fie atât de fascinantă.

Condiția „termenului rezonabil” mi s-a părut inițial interesantă prin faptul că aparent lasă o marjă destul de largă de interpretare, spre deosebire de celelalte condiții, care se remarcă prin rigiditate. Cred că era și normal să existe o astfel de condiție având în vedere că un echilibru perfect între cele două principii mai sus evocate nu putea fi atins. Fiind o sintagmă destul de echivocă, poate genera interpretări diferite, astfel că, dincolo de frumusețea unei dezbateri contradictorii, o astfel de condiție lasă totuși loc arbitrariului, putând genera o atitudine abuzivă din partea autorităților, care uneori, profitând de libertatea și puterea pe care o astfel de reglementare le-o oferă, tind să strice echilibrul relativ găsit între cele două principii și să încline excesiv balanța spre unul dintre ele, nesocotind rațiunea legiuitorului. Și nu de puține ori astfel de situații chiar s-au întâmplat în practică, dovadă fiind numeroasele cauze ajunse în fața Curții Europene a Drepturilor Omului.

Odată cu trecerea timpului, Curtea s-a pronunțat în tot mai multe cauze în materie. Prin deciziile sale, aceasta a conturat un raționament extrem de logic prin prisma căruia se poate analiza caracterul „rezonabil”. Analiza se face etapizat, fiind analizate mai multe aspecte relevante. Pare că, prin acesta, Curtea a reușit să atribuie unei noțiuni relativ abstracte, interpretabile, un conținut concret, dezvoltând inclusiv o serie de standarde care trebuie respectate de către autorități. În acest context, par destul de discutabile libertatea și puterea autorităților, amintite anterior. Cu toate acestea însă, deși jurisprudența europeană a evoluat și s-a consolidat, reglementarea internă a rămas neschimbată. Cu alte cuvinte, nimic nu împiedică autoritățile să acționeze în continuare arbitrar, o astfel de purtare putând fi încă „justificată” la nivel național. E adevărat că persoana prejudiciată se poate adresa CEDO și de multe ori poate avea câștig de cauză, dar în definitiv nimic nu poate compensa prejudiciul suferit de aceasta prin încălcarea drepturilor sale, timpul neputându-i fi adus înapoi.

Pentru a rezolva această problemă și pentru a asigura atingerea scopului arestării preventive, cred că se impune o modificare legislativă, prin care să se alinieze mai bine legislația națională cu standardele și principiile directoare enunțate la nivel european.

Acum că am ajuns la final, reiterez întrebarea de la începutul lucrării: este condiția „termenului rezonabil” un punct slab sau un punct forte al reglementării arestării preventive? Și cred că răspunsul e că nu e nici una, nici alta. Cred că este condiția care ține cel mai mult de esența instituției arestării preventive, poate ceea ce îi oferă de fapt cel mai mult farmec. Dacă la prima vedere pare o sintagmă echivocă, cred că, dacă ne raportăm la aceasta prin optica Curții Europene, aceasta capătă un sens tot mai concret și este de datoria statului ca, prin autoritățile sale, să asigure o aplicare corectă a acesteia, în spiritul rațiunii pentru care a fost creată.

Concluzii

Analiza termenului rezonabil al arestării preventive demonstrează că protecția libertății individuale nu poate fi redusă la respectarea formală a unor termene prevăzute de legea internă. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, în interpretarea art. 5 alin. 3 din Convenție, impune un control substanțial al măsurii, transformând noțiunea de „termen rezonabil” într-un adevărat instrument de protecție împotriva arbitrarului. Arestarea preventivă nu poate constitui regula, fiind o soluție la care ar trebui să se apeleze doar în ultimă instanță și doar dacă este justificată de necesități obiective. Respectarea standardelor europene nu e o simplă obligație a statelor, ci o condiție intrinsecă a funcționării unui stat de drept sănătos, în care libertatea persoanei rămâne o valoare supremă.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Bogdan Micu, Radu Slăvoiu, Andrei Zarafiu - Procedură penală, editura Hamangiu, 2025

2. Coordonator Mihail Udriou, Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ediția 2, editura C.H. Beck
3. Anastasiu Crișu, Drept procesual penal, partea generală, Hamangiu, ediția 9, 2025, București.

Resurse digitale:

1. Cauza Creangă c. României ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-109226%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-109226%22]})) accesat la data 3 martie 2026)
2. Cauza Popoviciu c. României ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-160997%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-160997%22]})) accesat la data 3 martie 2026)
3. Cauza Calmanovici c. României ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-122630%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-122630%22]})) accesat la data 3 martie 2026)
4. Cauza Mamedova c. Rusiei ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-75646%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-75646%22]})) accesat la data 3 martie 2026)
5. Ghid privind art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului (chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2024/03/COURT-3758111-v23-Case-law_Guide_Article_5_GTS_-_RO_update_31_08_2023.pdf)

Când legea anulează “Da”-ul: agresiunea sexuală și violul în căsătoriile consimțite dintre un major și un minor ulterior modificării prin Legea nr. 21/2023 și Legea nr. 424/2023

When the Law Invalidates the "I Do": Sexual Assault and Rape in Consensual Adult-Minor Marriages as amended by Law no. 21/2023 and Law no. 424/2023

Quand la loi rend inopérant le « Oui » : Agression sexuelle et viol au sein des mariages consentis entre un majeur et un mineur suite aux modifications de la loi n° 21/2023 et loi n° 424/2023

Georgian-Cosmin IOSUB – anul III, grupa 310 ID

coordonator: prof. univ. dr. Cristina ROTARU RADU

Rezumat: Prezenta lucrare analizează coliziunea normativă dintre dreptul penal și cel civil privind regimul sancționator al infracțiunilor contra libertății sexuale. Deși instanța de tutelă validează capacitatea minorului de 16 ani de a se căsători, legea penală [prin modificările aduse de Legea numărul (nr.) 217/2023 și Legea nr. 424/2023)] prezumă absolut lipsa discernământului sexual al acestuia. Cercetarea examinează evoluția istorică și elementele constitutive ale infracțiunilor de viol și agresiune sexuală săvârșite asupra minorului, fie că purtau altă denumire fie că nu existau deloc la acel moment, reliefând paradoxul prin care îndeplinirea îndatoririlor conjugale (debitum conjugale)¹ se transformă automat într-o faptă penală gravă. În vederea restabilirii ordinii de drept, lucrarea propune introducerea unei cauze justificative speciale în Codul penal, aplicabilă exclusiv soților, menită să înlăture caracterul penal al actelor consimțite în cadrul unui mariaj legal.

Cuvinte-cheie: viol, agresiune sexuală, politică penală, Legea 217/2023, Legea 424/2023.)

¹ Marieta Avram, *Drept Civil. Familia*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2022, București, p. 141

Abstract: This paper analyses the normative collision between criminal and civil law regarding the sanctioning regime of sexual offenses. Although the guardianship court validates the capacity of a 16-year-old to marry, criminal law (following the amendments of Law no. 217/2023 and Law no. 424/2023) absolutely presumes their lack of sexual discernment. The research examines the historical evolution and constitutive elements of the offenses of rape and sexual assault, highlighting the paradox whereby fulfilling the obligation of cohabitation automatically transforms into a serious criminal act. To restore the rule of law, the study proposes introducing a special justifying cause in the Criminal Code, applicable exclusively to spouses, aimed at removing the criminal nature of consensual acts within a legal marriage.

Keywords: rape, sexual assault, criminal policy, Law 217/2023, Law 424/2023.

Résumé: La présente étude analyse la collision normative entre le droit pénal et le droit civil concernant le régime de sanction des infractions sexuelles. Bien que le juge des tutelles valide la capacité du mineur de 16 ans à se marier, la loi pénale (suite aux modifications des lois n° 217/2023 et n° 424/2023) présume de manière absolue son manque de discernement sexuel. La recherche examine l'évolution historique et les éléments constitutifs des infractions de viol et d'agression sexuelle, soulignant le paradoxe par lequel l'accomplissement de l'obligation de cohabitation se transforme automatiquement en un acte pénal grave. Afin de rétablir l'ordre juridique, l'étude propose l'introduction d'un fait justificatif spécial dans le Code pénal, applicable exclusivement aux époux, visant à supprimer le caractère pénal des actes consentis au sein d'un mariage légal.

Mots-clé : viol, agression sexuelle, politique pénale, Loi 217/2023, Loi 424/2023.

1. Introducere

Protejarea libertății și integrității sexuale a minorilor, în mod special atunci când abuzatorul este un membru de familie al victimei, este extrem de importantă pentru a permite minorului să se dezvolte corect și în mod natural. Într-o societate democratică, statul are obligația pozitivă de a crea un mediu sigur pentru cei mai vulnerabili membri ai săi. Din păcate, situația abuzului sexual (violuri, agresiuni

sexuale, hărțuiri sexuale) al minorilor în România este una tot mai tragică, numai în anul 2024 existând peste 1900 de cazuri de abuz sexual raportate.² Această realitate dură impune o reacție fermă și o legislație care să sancționeze aspru orice deviație comportamentală care pune în pericol dezvoltarea tinerilor.

În fața acestui fenomen îngrijorător și din cauza unor soluții controversate ale unor instanțe privind consimțământul oferit de minorul foarte tânăr,³ legiuitorul român a acționat în cauză, căutând să protejeze cât mai mult victimele minore prin modificări succesive ale legii penale. Totuși, politicile publice trebuie să se bazeze pe o analiză riguroasă și pe o corelare atentă cu celelalte ramuri ale dreptului. Din nefericire, aceste modificări, de cele mai multe ori, au avut un efect opus, materializându-se ori printr-o protecție mai slabă a acestora în anumite situații atipice, ori prin restrângerea drepturilor acordate minorilor în mod excesiv și nejustificat.

O situație excepțională, care ilustrează perfect acest dezechilibru legislativ, o reprezintă coliziunea normativă dintre dreptul civil și cel penal în materia căsătoriei. Dreptul civil recunoaște, sub condiții stricte și sub garanția unei analize judiciare și medicale atente, capacitatea unui minor de 16 ani de a încheia o căsătorie valabilă. Această instituție civilă este menită să protejeze relațiile de familie și să ofere un cadru legal tinerilor care, având un nivel adecvat de maturitate, doresc să își asume drepturi și obligații matrimoniale.

În mod paradoxal, deși statul validează această uniune prin intermediul ofițerului de stare civilă și al instanței de tutelă, recenta politică penală anulează practic substanța acestui acord. Prin adoptarea Legii nr. 217/2023 și, ulterior, a Legii nr. 424/2023, s-a ajuns la o extindere oarbă a sferei de incriminare. Ignorând realitatea juridică a mariajului, legea penală a ajuns să considere *de jure* că orice apropiere intimă consimțită între un soț major și soțul său minor reprezintă o infracțiune gravă. Astfel, legiuitorul transformă un comportament firesc din cadrul unei familii legal constituite într-o faptă penală, considerând în mod absolut că acordul minorului este viciat.

Scopul prezentei lucrări este de a explora această neconcordanță profundă. Lucrarea nu își propune să minimizeze importanța sancționării abuzurilor reale, ci să atragă atenția asupra pericolelor pe care le presupune o legiferare reactivă, realizată fără o viziune de ansamblu asupra întregului sistem de drept românesc.

² salvaticopiii.ro (<https://www.salvaticopiii.ro/sites/ro/files/2025-11/abuz-si-exploatare-sexuala-a-copiilor-de-pestedoua-ori-mai-multe-sesizari-decat-in-2024.pdf>) – accesat la data de 03.03.2025

³ Mirja Feldmann, Manuel Jaén Vallejo, Cristina Rotaru, George Visu-Petra, Costina Poetar, Narcisa Prodan, *Infracțiuni sexuale, în special împotriva minorilor. Studii de drept comparat și din perspectiva psihologiei dezvoltării*, Editura Hamangiu, 2025, București, pp. 131-132

Pentru a oferi o imagine completă asupra acestui fenomen, analiza va fi structurată treptat. Vom porni de la evoluția istorică a incriminării faptelor contra libertății sexuale a minorilor, pentru a înțelege parcursul care a condus la reglementarea actuală. Ulterior, vom examina critic dispozițiile penale în vigoare, trecând apoi la perspectiva civilistă asupra căsătoriei minorului. Astfel, vom demonstra că un act consimțit și validat civil nu ar trebui să constituie simultan un abuz penal, lucrarea încheindu-se cu propuneri de *lege ferenda* menite să readucă armonia în peisajul legislativ.

2. Violul și agresiunea sexuală săvârșite asupra minorului de către soț

Pentru a înțelege pe deplin problema ridicată, trebuie inițial făcută o analiză a infracțiunilor de viol și agresiune sexuale săvârșite asupra unui minor de către un membru de familie, cât și a istoricului acestor infracțiuni.

2.1. Violul săvârșit asupra unui minor de 16-18 ani de către un membru de familie [articolul (art.) 218¹ alineatul (alin.) (5¹) lit. a)]

Această variantă asimilată a infracțiunii de viol săvârșite asupra unui minor nu a existat întotdeauna. În forma inițială a vechiului Cod Penal infracțiunea avea forma unui "Raport sexual cu o minoră" cu vârsta între 14 și 18 ani în care subiectul activ era tutore sau curator, ori de către supraveghetor, îngrijitor, medic curant, profesor sau educator, folosind calitatea sa. Au urmat modificări legislative prin care trebuiau îndreptate problemele născute prin redactarea în mod greșit a infracțiunii inițiale. Astfel, prin Legea 197/2000, s-a lărgit aria de protecție împotriva acestor raporturi sexuale și asupra subiecților pasivi de gen masculin prin modificarea denumirii infracțiunii în "Act sexual cu un minor" și eliminarea din textul infracțiunii a sintagmei "de sex feminin", referitoare la victimă. Vârsta minimă a minorului a crescut de la 14 ani la 15 ani. De asemenea, raporturile sexuale au devenit acte sexuale de orice natură.⁴ În urma abrogării art. 200 a fost modificată și infracțiunea de "Act sexual cu un minor" astfel încât aceasta să pedepsească inclusiv actele homosexuale comise asupra minorilor.⁵ Infracțiunea a ajuns în forma finală a acesteia din Vechiul Cod Penal prin modificările aduse de Ordonanța de urgență 143/2002, act prin care a fost introdus încă un element circumstanțial, și anume "ori dacă făptuitorul a abuzat de încrederea victimei sau de autoritatea ori influența sa asupra acesteia".

Prin adoptarea Noului Cod Penal (Legea 286/2009) legiuitorul a dorit să realizeze o legiferare clară și corectă a întregului capitol referitor la Infracțiunile împotriva libertății și integrității sexuale,

⁴ Legea 197/2000 art. I, punctul 13, art. I, punctul 14, art. I, punctul 15. [sintact.ro \[\(https://sintact.ro/#/act-unit-history/16785596/61/art\(198\)/\)\]](https://sintact.ro/#/act-unit-history/16785596/61/art(198)/) – accesat la data de 03.03.2025

⁵ Ordonanța de urgență 89/2001 art. I, punctul 2. [sintact.ro \(https://sintact.ro/#/act-unit-history/16785596/61/art\(198\)/\)](https://sintact.ro/#/act-unit-history/16785596/61/art(198)/)

rezultând o regândire integrală a acestor incriminări.⁶ Infracțiunea regândită a căpătat un nou element material mult mai corect expus, și anume "raportul sexual, actul sexual oral sau anal, precum și orice alte acte de penetrare vaginală sau anală", faptă comisă cu un minor cu vârsta între 13 și 15 ani. În cazul variantei agravante din care a evoluat actuala reglementare incorectă, aceasta trebuia comisă de un major cu un minor, majorul "trebuia" să abuzeze de autoritatea sau influența sa asupra minorului, acesta fiind circumstanțiat în funcție de vârstă, trebuind să aibă între 13 și 18 ani.

Prima modificare care a dus într-un final la reglementarea actuală, greșită, a fost făcută prin Ordonanța de Urgență 18/2016. Această ordonanță a adus și critici din partea experților.⁷ Vârsta necesară a minorului a devenit cea de la 15 la 18 ani, iar elementul circumstanțial foarte general care acoperea mult mai multe circumstanțe și oferea o protecție sporită minorului de "abuzare de autoritatea sau influența sa asupra minorului", a devenit o enumerare de 4 litere mult mai restrictivă. Astfel a luat naștere litera a) „minorul este membru de familie al majorului”.⁸ Prin Legea 217/2020 Vârsta minimă a minorului a fost iar modificată, ajungând la 16 ani, în loc de 15 ani.⁹

Forma actuală a infracțiunii a fost adoptată prin Legea 217/2023 care a fost modificată și completată de Legea 424/2023. Fosta infracțiune de "Act Sexual cu un minor" a fost abrogată, noua reglementare de "Viol săvârșit asupra unui minor" preluând varianta asimilată de "raport sexual, act sexual oral sau anal, precum și orice alte acte de penetrare vaginală sau anală comise de un major cu un minor cu vârsta între 16 și 18 ani dacă minorul este membru de familie al majorului."¹⁰ Legiuitorul nici nu avusese în vedere această variantă asimilată în legea inițială, ea fiind adăugată odată cu Legea 424/2023 prin metoda "preluării mecanice" în urma criticilor ridicate de experți, unii dintre ei cerând inclusiv abandonarea acestui demers legislativ și abrogarea legii deja adoptate.^{11 12}

⁶ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Speciala I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 206

⁷ Valerian Cioclei, *Din nou despre modificările Codului Penal prin O.U.G. nr. 18/2016 sau „Mircea, fă-te că legiferezi (în penal)”*, juridice.ro, (<https://www.juridice.ro/476873/din-nou-despre-modificarile-codului-penal-prin-o-u-g-nr-182016-sau-mircea-fa-te-ca-legiferezi-in-penal.html>) – accesat la data de 03.03.2026

⁸ Ordonanța de urgență 18/2016 art. I, punctul 7, art. I, punctul 8, sintact.ro, ([https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art\(220\)/](https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art(220)/)) – accesat la data de 03.03.2026

⁹ Legea 217/2020 art. I, punctul 10, art. II, sintact.ro ([https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art\(220\)/](https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art(220)/))

¹⁰ *Codul penal; Codul de procedură penală: Legile de executare*- Ed. A 26-a/ îngrijită și adnotată. de Ioan-Paul Chiș și Victor Văduva, Editura Hamangiu, 2025, București, p. 110

¹¹ Cristina Rotaru Radu, *Pe cine și cum protejăm împotriva abuzurilor sexuale? Scurte referiri la modificările legislației penale intervenite prin Legea 217/2023*, AUBD Forum Juridic nr. 2/2023, aubd.drept.unibuc.ro, (<https://aubd.drept.unibuc.ro/wp-content/uploads/2025/04/2-2023-6.-Cristina-Rotaru-Pe-cine-si-cum-protejam-impotriva-abuzurilor-sexuale.pdf>) – accesat la data de 03.03.2026

¹² Valerian Cioclei, *Violul săvârșit asupra unui minor, un nou exemplu de iatrogenie juridică*, AUBD Forum Juridic nr. 2/2023, aubd.drept.unibuc.ro, (<https://aubd.drept.unibuc.ro/wp-content/uploads/2025/04/2-2023-13.-Valerian-Cioclei-Violul-savarsit-asupra-unui-minor.pdf>) – accesat la data de 03.03.2026

2.1.1. *Obiectul juridic*

Obiectul juridic principal este reprezentat de libertatea și integritatea sexuală a minorului. Deși în această variantă asimilată "violul" nu este realizat prin constrângerea minorului, obiectul juridic este în continuare valabil deoarece consimțământul dat este considerat a fi viciat din cauza imaturității psihice sau stării de dependență față de autorul adult.¹³

2.1.2. *Obiectul material*

Deoarece fapta este consimțită de ambele părți, nu se poate discuta despre existența unui obiect material, așa cum este el definit în doctrină.^{14 15}

2.1.3 *Subiecții infracțiunii*

În cazul acestei variante asimilate, în același timp, subiecții infracțiunii pot și nu pot fi circumstanțiați după gen. În cadrul elementului circumstanțial este folosită expresia „membru al familiei”, examinarea art. 177 alin. (1) Codul penal arătând exact cine este considerat membru de familie de legea penală. Astfel, după cum urmează:

a) Ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude

Acești membri ai familiei nu pot fi circumstanțiați în funcție de gen deoarece orice persoană, indiferent de genul acesteia, atâta timp cât îndeplinește condiția expusă de litera „a)” a articolului va putea realiza infracțiunea.

b) Soțul

Întrucât Codul penal nu oferă o definiție a soțului, trebuie folosită definiția din Codul Civil unde "prin soți se înțelege bărbatul și femeia uniți prin căsătorie" [art. 258 alineatul (4) Codul Civil],¹⁶ iar

¹³ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 226

¹⁴ Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a 5-a, Editura Universul Juridic, 2023, București, pp. 151-152

¹⁵ Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal. Partea Generală*, Volumul I, Editura Universul Juridic, 2014, București, pp. 269-272

¹⁶ Codul civil (Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011), (<https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/175630>) – accesat la data de 03.03.2026

căsătoria va fi definită ca "uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii" [art. 259 alineatul (1) Codul Civil].¹⁷

Astfel, în cazul acestora, subiecții infracțiunii vor fi circumstanțiați în funcție de genul lor deoarece legislația română interzice căsătoriile între persoane de același sex [art. 277 alin. (1) Codul Civil].

c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc

Aceste persoane pot fi, de exemplu, concubinul subiectului pasiv sau al unui alt membru de familie, atât timp cât aceștia conviețuiesc.

Nici în cazul acestora, ei nu vor fi circumstanțiați în funcție de gen deoarece concubinajul, față de căsătorie, nu este o instituție civilă reglementată de legislația națională, neexistând limitări din acest punct de vedere.

Subiectul activ va fi majorul, pe când subiectul pasiv va fi minorul de vârstă între 16 și 18 ani. Aceștia vor fi circumstanțiați în continuare în cazul problemei discutate și după faptul că între ei există o legătură de căsătorie, preexistentă realizării infracțiunii. Această calitate specială în raportul dintre autor și persoana vătămată minoră are natura juridică a unei circumstanțe personale de individualizare.¹⁸

2.1.4. Latura obiectivă

Doctrina denumesc fapta incriminată de alineatul 5¹ drept un "viol nonviolent" deoarece se realizează fără folosirea constrângerii, în sensul larg al termenului.¹⁹ Sintagma este evident un oximoron juridic.²⁰

Elementul material al laturii obiective este reprezentat de raportul sexual, actul sexual oral sau anal, precum și orice alte acte de penetrare vaginală sau anală.

Prin *raport sexual* se va înțelege conjuncția dintre organul sexual feminin și cel masculin.^{21 22}

¹⁷ Codul civil (Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011), (<https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/175630>) – accesat la data de 03.03.2026

¹⁸ Mihail Udroui, *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, Volumul I, Ediția 6, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 383

¹⁹ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Speciala I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția 10, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 227

²⁰ Mihail Udroui, *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, Volumul I, Ediția 6, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 372

²¹ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Speciala I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 213

²² Mihail Udroui, *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, Volumul I, Ediția 6, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 374

Prin *act sexual oral* se va înțelege conjuncția dintre un organ sexual și cavitatea orală a unei alte persoane, indiferent de sex. În cazul soților, se va reține actul sexual oral exclusiv față de persoana de gen diferit, indiferent de ce fel de organ sexual persoana respectivă posedă.

Prin *act sexual anal* se va înțelege conjuncția organului sexual bărbătesc cu cavitatea anală a altei persoane, bărbat sau femeie.²³

Prin varianta asimilată *orice alte acte de penetrare vaginală sau anală*, legiuitorul a dorit să completeze sfera elementului material, acoperind un vid legislativ. Intră în această categorie penetrarea vaginală sau anală a victimei cu ajutorul unor segmente corporale (spre exemplu, degete) sau diferite obiecte.^{24 25}

Dacă subiectul activ va realiza mai multe modalități ale elementului material în aceeași împrejurare, unitatea infracțiunii nu va fi afectată. Dacă se comit tot atâtea acte specifice variantei tip, atât și acte specifice variantei similare, se va reține o singură infracțiune, cu referire la ambele variante, aspect ce va fi avut în vedere la individualizarea pedepsei.²⁶

Întrucât "violul" se realizează cu consimțământul victimei, elementul material nu va avea nicio condiție atașată.

Urmarea imediată a infracțiunii constă în lezarea libertății și integrității sexuale a minorului.²⁷

Legătura de cauzalitate rezultă din însăși realizarea faptei.

2.1.5. Latura subiectivă

Vinovăția este cerută sub forma intenției, în ambele modalități. În cazul violurilor "nonviolente", este necesar ca subiectul activ să știe că victima este un minor sau să aibă suficiente date pentru a presupune că actul sexual se realizează cu un minor. În ceea ce privește elementul circumstanțial analizat, mai specific situația soților, consider că este imposibil ca făptuitorul să nu știe ca "victima" (adică soția lui) este minoră. Acest lucru ar fi posibil, de exemplu, în situația unui episod de hipnoză sau a unor probleme medicale grave. În ceea ce ar privi *Mobilul* infracțiunii, pentru a arăta ridicolul

²³ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 213

²⁴ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 213

²⁵ Mihail Udriou, *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, Volumul I, Ediția 6, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 375

²⁶ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, pp. 213-214

²⁷ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 228

acestei incriminări, el ar putea fi dragostea dintre soți, pe când *Scopul* urmărit ar fi îndeplinirea îndatoririlor conjugale (debitum conjugale).

2.1.6. Formele infracțiunii

Infracțiunea se va consuma în momentul realizării elementului material în oricare dintre modalitățile prevăzute de text. Momentul consumării infracțiunii va fi momentul penetrării.²⁸

Tentativa este pedepsită conform alin. (8). Adică, dacă soțul major ar dori să inițieze oricare din actele elementului material, acesta ar fi pedepsit.

Infracțiunea poate fi comisă și în forma continuată. Astfel, Dacă soții vor întreține relații sexuale până când soțul minor ar avea vârsta de 17 ani și 364 de zile, aceste "infracțiuni" vor fi realizate sub aceeași rezoluție infracțională, dar, odată ce soțul minor va împlini vârsta de 18 ani și va ieși din starea de minoritate, aceste acte sexuale, deși în continuare ar fi realizate sub rezoluția infracțională identică, ele nu vor mai reprezenta viol deoarece circumstanțierea subiectului pasiv prin vârstă nu mai este valabilă.

2.2. Agresiunea sexuală săvârșită asupra unui minor de un membru de familie al minorului sau de o persoană care conviețuiește cu acesta [art. 219¹ alin. (3¹) lit. a)]

În actuala definiție a agresiunii sexuale, ea este descrisă, cu titlu general, ca orice alt act de natură sexuală care aduce atingere libertății și integrității sexuale dar care nu implică penetrarea vaginală, orală sau anală.

În reglementarea inițială a Vechiului Cod Penal aceste acte de natură sexuală nu erau sancționate. Prin Legea 197/2000 și implicit prin modificarea elementului material al infracțiunii de Viol din „raportul sexual” în „actul sexual, de orice natură” legiuitorul a dorit să modernizeze protejarea libertății și integrității sexuale a cetățenilor, vechea reglementare fiind grav influențată de doctrina naționalist-ceaușistă și valorile familiei socialiste. Adoptarea Noului Cod Penal a adus o inovație în protecția acestor valori, și anume introducerea unor infracțiuni separate de „Agresiune sexuală” și „Coruperea sexuală a minorilor”. Infracțiunea de „Corupere sexuală a minorilor” a suferit aceeași soartă tragică ca infracțiunea de „Act sexual cu un minor”, și anume înlocuirea prin Legea 217/2020²⁹ a elementului circumstanțial „minorul este rudă în linie directă, frate sau soră” cu „fapta a fost comisă de un membru de familie al minorului sau o persoană care conviețuiește cu acesta”. Forma

²⁸ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 229

²⁹ Legea 217/2020 art. I, punctul 11, art. I, punctul 12, Art. I, punctul 13, art. II, sintact.ro ([https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art\(221\)/](https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art(221)/)) – accesat la data de 03.03.2026

actuală a infracțiunii a fost adoptată prin aceeași Lege 217/2023 care a abrogat „Coruperea sexuală a minorilor”, înlocuind această infracțiune cu „Agresiunea sexuală săvârșită asupra unui minor”.

Actele de natură sexuală au fost definite de Curtea Constituțională printr-o Decizie a sa drept "orice act prin care se tinde la obținerea excitației sexuale ori a satisfacerii sexuale prin alte procedee decât acțiunea de penetrare".³⁰ Dar, în urma unei Decizii a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al Înaltei Curți de Casație și Justiție (I.C.C.J.)³¹ Instanța supremă a decis că "În cazul infracțiunii de agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor, prevăzută de art. 219¹ alin. (1), alin. (1²) și alin. (3) literele a) și b) din Codul penal, pentru întrunirea elementelor de tipicitate ale infracțiunii nu este necesară și îndeplinirea condiției privind urmărirea scopului obținerii unei satisfacții sexuale".

2.2.1. Analiza infracțiunii

Analiza realizată în cadrul infracțiunii de "Viol săvârșit asupra unui minor" de 16-18 ani de către un membru de familie este aproape în întregime valabilă și în cazul acestei infracțiuni, urmând astfel să analizez exclusiv diferențele dintre aceasta și agresiunea sexuală săvârșită asupra unui minor de către un membru de familie sau de o persoană care conviețuiește cu aceasta.

Prima diferență este cea a elementului material, explicațiile oferite în introducerea subcapitolului rămânând valabile. Deci, actele de natură sexuală vor fi orice act aflat în directă legătură cu organele sexuale și cu activitatea acestor organe.³²

Prin modificările aduse de Legea 217/2023 și Legea 424/2023 a fost făcută o diferențiere, la fel ca la viol, între "agresiunea autentică" și cea "nonagresivă".³³

Varianta asimilată de la alineatul (3¹) lit. a) a art. 219¹ este diferită față de cea din cadrul art. 218¹ alin. (5¹) lit. a) prin adăugarea unei noi ipoteze, și anume "fapta comisă (...) de o persoană care conviețuiește cu aceasta". Diferența este illogică și analiza ei nu prezintă relevanță pentru subiectul lucrării.

³⁰ Decizia Curții Constituționale nr. 420 din 15.06.2017, publicată în Monitorul Oficial al României (M. Of.), Partea I, nr. 801 din 15.10.2017, paragraful 17 – legislație.just.ro (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/193845>) – accesat la data de 03.03.2026

³¹ I.C.C.J., Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, Decizia 189/2025 (M. Of. nr. 522 din 04.06.2025) – iccj.ro (<https://www.iccj.ro/2025/06/05/decizia-nr-189-din-19-mai-2025/>) – accesat la data de 03.03.2026

³² Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Speciala I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 242

³³ Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Speciala I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București, p. 243

3. Perspectiva civilistă asupra subiecților infracțiunii

Prin circumstanțierea subiecților infracțiunilor realizată în capitolul anterior cu prilejul analizei infracțiunilor de viol și agresiune sexuală săvârșite asupra unui minor de către un major membru de familie, am stabilit că minorul și majorul trebuie să fie căsătoriți. Această instituție a căsătoriei în care unul din soți este minor are aceeași formă de la adoptarea Noului Cod Civil (NCC) prin Legea 287/2009. Înainte de a analiza condițiile necesare pentru căsătoria minorului, este necesară definirea unor termeni.

Astfel, soții sunt bărbatul și femeia uniți prin căsătorie [art. 258 alin. (4) NCC], iar căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii [art. 259 alin. (1) Codul Civil].

3.1 Condițiile esențiale încheierii căsătoriei dintre un minor și un major

Pe lângă condițiile de fond generale pentru încheierea căsătoriei aplicabile tuturor persoanelor, minorilor li se acordă un tratament special și un nivel de protecție al acestora mult mai ridicat dat fiind faptul că aceștia sunt considerați ca neavând capacitate de exercițiu, și deci o capacitate matrimonială restrânsă.³⁴ Toate aceste condiții trebuie îndeplinite în mod cumulativ înainte de încheierea căsătoriei

3.1.1. *Minorul care vrea să se căsătorească să fi împlinit vârsta de 16 ani*

Prin minor care a împlinit vârsta de 16 ani se înțelege:

- Persoana care are capacitate restrânsă de exercițiu;
- Persoana cu vârsta sub 18 ani care a dobândit prin căsătorie capacitate deplină de exercițiu în temeiul art. 39 alin. (1) din noul Cod civil dar care păstrează această capacitate în cazul în care căsătoria încheiată încetează ca urmare a decesului celuilalt soț sau se desface cât timp aceasta este încă minoră;
- Persoana cu vârsta sub 18 ani care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei și care păstrează capacitatea deplină de exercițiu dobândită prin încheierea căsătoriei în cazul în care aceasta este lovită de nulitate [art. 39 alin. (2) din Codul Civil]);

³⁴ F.A. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, *Modificările aduse Codului familiei prin Legea nr.288/2007*, în „Dreptul” nr. 3/2008, p. 11.

– Persoana cu vârsta de 16 ani împliniți căreia, pentru motive temeinice, îi este recunoscută capacitatea deplină de exercițiu de către instanța de tutelă. Acest mod de dobândire a capacității depline de exercițiu rezultă din prevederile art. 40 din Codul Civil care, reglementând capacitatea de exercițiu anticipată, arată că pentru motive temeinice instanța de tutelă poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu. În acest scop vor fi ascultați și părinții sau tutorele minorului, luându-se, când este cazul, și avizul consiliului de familie.³⁵

3.1.2. Să existe un motiv temeinic

Doctrina definește, cu titlu de exemplu, ca motiv temeinic starea de graviditate a viitoarei soții, nașterea unui copil, plecarea în străinătate a soțului pentru o perioadă mai îndelungată, faptul că femeia a intrat în relații intime de notorietate cu bărbatul cu care dorește să se căsătorească, starea anterioară de concubinaj etc.^{36 37} Aceste motive trebuie dovedite în fața instanței de tutelă.

3.1.3. Existența avizului medical

Avizul medical trebuie să fie dat anterior consimțământului părinților, părintelui, sau tutorelui. Această condiție relevă din ordinea enumerării din art. 272 alin. (2). Acesta ar trebui să ateste starea de sănătate a celui în cauză, gradul de maturitate fiziologică, psihică și intelectuală care să îi permită asumarea îndatoririlor specifice unei căsătorii și a tuturor consecințelor acesteia (inclusiv aducerea pe lume a copiilor), posibilitatea de a întreține relații sexuale precum și exprimarea unui consimțământ liber la căsătorie, iar acolo unde este cazul să certifice și existența unor motive temeinice cum ar fi starea de graviditate a viitoarei soții.³⁸

3.1.4. Existența încuviințării părinților săi sau, după caz, a tutorelui

În ceea ce privește încuviințarea, aceasta trebuie dată după emiterea avizului medical, dar înainte de hotărârea instanței de tutelă. Totuși, refuzul părinților (sau persoanei care deține autoritatea părintească față de minor) nu poate fi discreționar, ci trebuie să privească interesul superior al copilului.³⁹ Detaliile privind situațiile speciale și excepțiile (exemplu: dezacordul unui părinte din doi, copilul nu are părinți etc.) nu prezintă interes speței analizate.

³⁵ A.-G. Gavrilăscu, *Vârsta matrimonială în actuala statornicire a Codului civil român*, Revista „Dreptul” 12/2013, p. 37

³⁶ V. Terzea *Codul civil adnotat cu doctrina și jurisprudență*. Volumul I, art. 1-952 din 1-noiembrie-2021, Universul Juridic, <https://sintact.ro/#/commentary/587241580/1/terzea-viorel-codul-civil-adnotat-cu-doctrina-si-jurisprudenta-volumul-i-art-1-952-din-1-nov-2021...?cm=URELATIONS> – accesat la data de 03.03.2025

³⁷ Marieta Avram, *Drept Civil. Familia*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2022, București, p. 90

³⁸ F.A. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, *Modificările aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, Revista „Dreptul” nr. 3/2008, pp. 13-14

³⁹ Marieta Avram, *Drept Civil. Familia*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2022, București, p. 92

3.1.5. Existența autorizării instanței de tutelă

Instanța va verifica existența și temeinicia motivelor invocate în susținerea cererii și se va pronunța asupra acesteia printr-o încheiere (art. 533 din Noul Cod de procedură civilă).

Dacă instanța de tutelă a autorizat căsătoria, ofițerul de stare civilă nu va avea dreptul să refuze încheierea acesteia pe motiv de lipsă de temeinicie a motivelor invocate pentru susținerea cererii.⁴⁰

3.2. Concluziile capitolului

Prin urmare, devine evident faptul că legiuitorul a avut în vedere interesul superior al minorului, permițându-i acestuia să se căsătorească odată ajuns la vârsta de 16 ani dacă există un motiv temeinic. De asemenea, nu este impusă și o limită maximă a vârstei soților, ci doar limita minimă de 16 ani. Prin aplicarea tuturor cerințelor enumerate se dorește evitarea căsătoriilor forțate, celor realizate prematur pentru minor dacă acesta nu ar fi pregătit psihologic sau fiziologic pentru un pas atât de mare și important din viața unei persoane, impunând atât consimțământul general al soților (art. 27 Codul Civil), cât și consimțământul persoanei care are drepturile părintești asupra minorului. Iar, în final, toate aceste cerințe sunt trecute prin filtrul psihologic al judecătorului care va lua o decizie obiectivă și benefică pentru minor.

4. Analiza critică a reglementării actuale: Între protecție și supracriminalizare

4.1. Paradoxul juridic: Coliziunea dintre dreptul civil și rigorile legii penale

Lectura comparată a normelor penale și civile evidențiază un conflict legislativ profund. În prezent, legiuitorul român manifestă o viziune complet schizofrenică asupra capacității și maturității minorului de 16 ani. Pe de o parte, dreptul civil așează în jurul căsătoriei minorului o serie de filtre de protecție: avizul medical, încuviințarea părinților și autorizarea instanței de tutelă; mecanisme prin care statul constată și validează indubitabil maturitatea psihologică și fiziologică a acestuia necesară pentru a-și întemeia o familie. Prin pronunțarea încheierii de autorizare, un judecător atestă că minorul este apt să își asume drepturile și obligațiile conjugale.

Pe de altă parte, într-o ignorare totală a acestei validări civile, noile modificări aduse Codului Penal continuă să instituie o prezumție absolută a lipsei de discernământ sexual. Legea penală reduce soțul minor la statutul unei victime incapabile să consimtă la acte de natură intimă, considerând că orice apropiere fizică din partea soțului major constituie viol sau agresiune sexuală. Această ruptură între

⁴⁰ D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, 2011, București, p. 62.

cele două reglementări generează o situație fără soluție: soțul major trebuie fie să evite relațiile intime, încălcând obligațiile matrimoniale,⁴¹ fie să le îndeplinească, riscând să fie tratat ca infractor.

4.2. Propuneri de lege ferenda

Rectificarea acestei probleme de ordin juridic este necesară întrucât anomalia analizată contravine în mod direct rațiunii instituției căsătoriei reglementate de NCC, anulându-i practic substanța și efectele. Este o contradicție majoră că exercitarea firească a unor drepturi și obligații recunoscute și autorizate de o instanță civilă (instanța de tutelă) să constituie, în mod automat, latura obiectivă a unei infracțiuni grave în sfera penală. Pentru a ieși din acest impas legislativ și a armoniza cele două ramuri de drept, se impune intervenția legiuitorului prin crearea unei excepții strict delimitate în Codul penal.

Soluția optimă constă în introducerea unei cauze justificative speciale (sau a unei cauze de excludere a tipicității infracțiunii) aplicabile exclusiv infracțiunilor de viol și agresiune sexuală săvârșite în contextul unei căsătorii valabil încheiate. Concret, propun introducerea unor cauze de excludere a infracțiunii la finalul art. 218¹ și 219¹ din Codul penal, prin care soțul ca membru de familie să nu poată fi subiectul infracțiunilor prevăzute la alineatele 5¹, respectiv 3¹.

Prin această intervenție legislativă s-ar elimina riscul condamnării absurde a soțului major pentru consumarea firească a vieții de familie, respectându-se astfel încheierea instanței de tutelă care a autorizat căsătoria și a constatat, pe baza avizelor medicale, maturitatea deplină a minorului. Prin urmare, armonizarea legislației penale cu dispozițiile dreptului civil reprezintă o necesitate imperativă pentru restabilirea ordinii de drept și pentru respectarea efectelor pe care statul însuși le recunoaște instituției căsătoriei.

Concluzii

Prezenta lucrare a adus în prim-plan un conflict legislativ sever din sistemul de drept românesc, o anomalie preexistentă care a fost preluată și perpetuată în mod eronat, pe fondul unei legiferări

⁴¹ Marieta Avram, *Drept Civil. Familia*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2022, București, p. 141

grăbite, prin Legea nr. 217/2023 și Legea nr. 424/2023. Noua viziune a politicii penale a fost implementată printr-o ignorare totală a instituțiilor și mecanismelor de drept civil.

Prezenta analiză a demonstrat existența unui paradox juridic absolut: statul român, prin instanța de tutelă, validează maturitatea fizică și psihică a minorului de 16 ani, permițându-i să încheie o căsătorie valabilă, însă, în același timp, prin legea penală, instituie o prezumție absolută a lipsei sale de discernământ sexual. Această disonanță transformă îndeplinirea firească a îndatoririlor conjugale într-o infracțiune de viol sau agresiune sexuală, golind de conținut însăși instituția căsătoriei.

Pentru restabilirea coerenței legislative, se impune concluzia că intervenția puterii legiuitoare este imperativă. Soluția de lege ferenda propusă vizează introducerea unei cauze justificative speciale în cuprinsul dispozițiilor art. 218¹ și art. 219¹ din Codul penal, care să înlăture caracterul penal al faptei exclusiv în ipoteza în care actul sexual este consimțit și are loc între soți, în cadrul unei căsătorii legal încheiate. În final, deși protejarea minorilor rămâne un deziderat fundamental, politica penală nu se poate construi prin anularea absurdă a drepturilor pe care același stat le-a recunoscut și garantat.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Mirja Feldmann, Manuel Jaén Vallejo, Cristina Rotaru, George Visu-Petra, Costina Poetar, Narcisa Prodan, *Infracțiuni sexuale, în special împotriva minorilor. Studii de drept comparat și din perspectiva psihologiei dezvoltării*, Editura Hamangiu, 2025, București
2. Valerian Cioclei, *Drept Penal. Partea Specială I. Infracțiuni contra persoanei și Infracțiuni contra patrimoniului*, Ediția a 10-a, Editura C. H. Beck, 2025, București
3. *Codul penal; Codul de procedură penală: Legile de executare*- Ediția a 26-a/ îngrijită și adnotată de Ioan-Paul Chiș și Victor Văduva, Editura Hamangiu, 2025, București
4. Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal român. Partea generală*, Ediția a 5-a, Editura Universul Juridic, 2023, București
5. Florin Streteanu, Daniel Nițu, *Drept Penal. Partea Generală*, Volumul I, Editura Universul Juridic, 2014, București
6. Mihail Udrioiu, *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, Volumul I, Ediția 6, Editura C. H. Beck, 2025, București
7. Marieta Avram, *Drept Civil. Familia*, Ediția a 3-a, Editura Hamangiu, 2022, București
8. F.A. Baias, M. Avram, C. Nicolescu, *Modificările aduse Codului familiei prin Legea nr. 288/2007*, Revista „Dreptul” nr. 3/2008

9. D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, 2011, București

Resurse digitale:

1. https://www.salvaticopiii.ro/sites/ro/files/2025-11/abuz-si-exploatare-sexuala-a-copiilor_de-pestedoua-ori-mai-multe-sesizari-decat-in-2024.pdf – accesat la data de 03.03.2026
2. [https://sintact.ro/#/act-unit-history/16785596/61/art\(198\)/](https://sintact.ro/#/act-unit-history/16785596/61/art(198)/) – accesat ultima data la 03.03.2026
3. Valerian Cioclei, *Din nou despre modificările Codului Penal prin O.U.G. nr. 18/2016 sau „Mircea, fă-te că legiferezi (în penal)”*, juridice.ro, (<https://www.juridice.ro/476873/din-nou-despre-modificarile-codului-penal-prin-o-u-g-nr-182016-sau-mircea-fa-te-ca-legiferezi-in-penal.html>) – accesat la data de 03.03.2026
4. [https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art\(220\)/](https://sintact.ro/#/act-unit-history/16901302/115/art(220)/) – accesat ultima data la 03.03.2026
5. <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/175630> – accesat la data de 03.03.2026
6. Cristina Rotaru Radu, *Pe cine și cum protejăm împotriva abuzurilor sexuale? Scurte referiri la modificările legislației penale intervenite prin Legea 217/2023*, aubd.drept.unibuc.ro (<https://aubd.drept.unibuc.ro/wp-content/uploads/2025/04/2-2023-6.-Cristina-Rotaru-Pe-cine-si-cum-protejam-impotriva-abuzurilor-sexuale.pdf>) – accesat la data de 03.03.2026
7. Valerian Cioclei, *Violul săvârșit asupra unui minor, un nou exemplu de iatrogenie juridică*, AUBD Forum Juridic nr. 2/2023, aubd.drept.unibuc.ro, <https://aubd.drept.unibuc.ro/wp-content/uploads/2025/04/2-2023-13.-Valerian-Cioclei-Violul-savarsit-asupra-unui-minor.pdf> – accesat la data de 03.03.2026
8. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/193845> – accesat la data de 03.03.2026
9. <https://www.iccj.ro/2025/06/05/decizia-nr-189-din-19-mai-2025/> accesat la data de 03.03.2026
10. <https://sintact.ro/#/commentary/587241580/1/terzea-viorel-codul-civil-adnotat-cu-doctrina-si-jurisprudenta-volumul-i-art-1-952-din-1-nov-2021...?cm=URELATIONS>, accesat la data de 03.03.2026

Secțiunea Drept Public

Dezlegarea mult așteptată a instanței supreme asupra contenciosului administrativ exercitat de subiectele de drept public – soluție coerentă sau interpretare care complică și mai tare lucrurile?

The Supreme Court's long-awaited ruling on administrative disputes involving public law entities – a consistent solution or further confusion?

La résolution tant attendue de la juridiction suprême concernant le contentieux administratif des sujets de droit public – solution cohérente ou imbroglio juridique?

Mara-Irina DUMITRU – anul II, grupa 204, IF

Livia-Andreea NEDELEA – anul III, grupa 315, IF

coordonatori: prof. univ. dr. Dana TOFAN; drd. Tudor Nicolae BONIFATE

PREMIUL III

Rezumat: Lucrarea cercetează mecanismele juridice prin care subiectele de drept public pot ataca actele administrative nelegale în fața instanțelor de contencios administrativ, pornind de la garanția oferită persoanelor vătămate prin art. 52 din Constituția României. Este analizat cadrul contenciosului administrativ instituit prin Legea nr. 554/2004, în lumina interpretării oferite articolului 1 alin. (8) al respectivului act normativ de către Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 357/2025, unde se stabilește că subiectele de drept public pot exercita acțiuni în contencios administrativ obiectiv numai dacă acest drept le este conferit printr-o prevedere legală expresă. Această interpretare generează riscuri în ceea ce privește realizarea competenței de către anumite subiecte de drept public, cărora nu le este oferită această prerogativă în mod expres printr-o prevedere legală specială. Pornind de la riscurile identificate, vom puncta o serie de limite ale interpretării instanței supreme și vom formula propuneri pentru modificarea corespunzătoare a cadrului legal în materie.

Cuvinte-cheie: Legea nr. 554/2004; contencios administrativ obiectiv; subiect de drept public; Înalta Curte de Casație și Justiție; Decizia nr. 357/2025.

Abstract: The paper analyzes the legal mechanisms through which public law entities may challenge unlawful administrative acts before administrative courts, starting from the guarantee granted to injured persons by Article 52 of the Constitution of Romania. It examines the framework of administrative litigation established by Law No. 554/2004 in light of the interpretation given to Article 1(8) of that act by the High Court of Cassation and Justice in Decision No. 357/2025. The Court held that public law entities may bring actions in objective administrative litigation only if such a right is expressly conferred upon them by a legal provision. This interpretation creates risks regarding the exercise of competences by certain public law entities that are not granted this prerogative through a specific legal provision. Based on the identified risks, the paper highlights several limits of the Supreme Court's interpretation and proposes amendments to the relevant legal framework.

Keywords: Law No. 554/2004; objective administrative litigation; public law entity; High Court of Cassation and Justice; Decision No. 357/2025

Résumé: Le travail analyse les mécanismes juridiques par lesquels les sujets de droit public peuvent contester les actes administratifs illégaux devant les juridictions de contentieux administratif, en partant de la garantie accordée aux personnes lésées par l'article 52 de la Constitution de la Roumanie. Il examine le cadre du contentieux administratif établi par la Loi n° 554/2004 à la lumière de l'interprétation donnée à l'article 1, alinéa (8) de cet acte par la Haute Cour de Cassation et de Justice dans la Décision n° 357/2025. Celle-ci a établi que les sujets de droit public ne peuvent introduire des actions en contentieux administratif objectif que si ce droit leur est expressément conféré par une disposition légale. Cette interprétation crée des risques quant à l'exercice des compétences par certains sujets de droit public auxquels cette prérogative n'est pas expressément accordée par une disposition légale spéciale. À partir de ces risques, l'étude met en évidence certaines limites de l'interprétation de la juridiction suprême et propose des modifications du cadre juridique applicable.

Mots-clés : Loi n° 554/2004 ; contentieux administratif objectif ; sujet de droit public ; Haute Cour de cassation et de justice ; Décision n° 357/2025

1. Introducere

Garanția cetățenilor afectați de o autoritate publică printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, recunoscută de art. 52 alin. (1) din Constituția României⁴² ar fi o simplă ficțiune fără reglementarea unei mecanism efectiv de control care să permită exercitarea acestui drept fundamental. Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004⁴³ (în continuare „*Legea contenciosului administrativ*” sau „*Legea nr. 554/2004*”) reprezintă principalul cadru legal care stabilește condițiile generale ale contenciosului administrativ. Dincolo de definiția oferită acestei noțiuni în cuprinsul art. 2 alin. (1) lit. f) din Legea contenciosului administrativ⁴⁴, este elocventă definiția oferită de literatura de specialitate, conform căreia contenciosul administrativ este, sintetic spus, „*acea formă juridică de apărare a particularilor – persoane fizice sau juridice – împotriva abuzurilor administrației*”⁴⁵.

Prezenta lucrare se axează pe analiza condițiilor în care poate acționa un subiect de drept public pentru a sesiza instanța de contencios administrativ, având în vedere interpretarea Înaltei Curți de Casație și Justiție oferită prin Decizia nr. 357/2025 pronunțată pe calea procedurii speciale a hotărârii prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. În acest cadru, vom analiza într-o lumină critică o veritabilă lacună legislativă născută din interpretarea oferită de instanța supremă, care pare să limiteze nejustificat accesul la justiție al subiectelor de drept public.

Întrebarea la care încercăm să răspundem în prezentul studiu poate fi formulată simplu, după cum urmează: ***Care este mecanismul pe care îl au la dispoziție subiectele de drept public în ipoteza unei vătămări cauzate de actele administrative nelegale?***

⁴² „Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei.” [art. 52 alin. (1) din Constituția României].

⁴³ Publicată în M. Of. nr. 1154 din 07 decembrie 2004.

⁴⁴ „contencios administrativ - activitatea de soluționare de către instanțele de contencios administrativ competente potrivit legii organice a litigiilor în care cel puțin una dintre părți este o autoritate publică, iar conflictul s-a născut fie din emiterea sau încheierea, după caz, a unui act administrativ, în sensul prezentei legi, fie din nesoluționarea în termenul legal ori din refuzul nejustificat de a rezolva o cerere referitoare la un drept sau la un interes legitim” [art. 2 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 554/2004].

⁴⁵ Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ*, vol. II, Ed. C.H. Beck, 2024, București, p. 105.

2. O clasificare mereu actuală. Contencios administrativ obiectiv vs. contencios administrativ subiectiv

Noțiunea de „*contencios administrativ*” reprezintă o noțiune tradițională a dreptului administrativ⁴⁶, a cărei definiție poate fi oferită din două puncte de vedere. Într-un prim sens (organic, formal), aceasta desemnează totalitatea litigiilor care sunt de competența instanțelor de contencios administrativ – în sistemul judiciar român, secțiile de contencios administrativ de la nivelul tribunalelor, curților de apel și Înaltei Curți de Casație și Justiție. Într-un al doilea sens (material), contenciosul administrativ este activitatea de soluționare a litigiilor în care cel puțin o parte are calitatea de autoritate publică și în care conflictul s-a născut din emiterea sau adoptarea unui act administrativ unilateral, dintr-un act administrativ asimilat (nesoluționarea în termenul legal a unei cereri sau refuzul nejustificat de soluționare a unei cereri) ori din încheierea unui act administrativ bilateral (contract administrativ)⁴⁷.

Legiuitorul nu include în cuprinsul Legii nr. 554/2004 criterii de clasificare a contenciosului administrativ, însă aspectele ținând de specificul tipului de contencios au fost tratate în doctrina de specialitate, atât din perioada interbelică⁴⁸, cât și din perioada contemporană⁴⁹. Cu toate acestea, una din cele mai importante clasificări ale contenciosului administrativ este cea care distinge între **contenciosul administrativ subiectiv** și **contenciosul administrativ obiectiv**, asupra căreia ne vom apleca și noi în cuprinsul prezentului studiu.

De lege lata, contenciosul administrativ subiectiv este proclamat principal în art. 1 alin. (1) din Legea nr. 554/2004⁵⁰, în timp ce contenciosul administrativ obiectiv este reglementat de mai multe alineate ale art. 1 din Legea nr. 554/2004, dintre care cel mai cuprinzător este alin. (8)⁵¹. Cele două instituții nu sunt separate în mod rigid – din interpretarea sistematică a textelor de lege menționate, se poate argumenta că anumitor subiecte de drept le este recunoscut, prin lege, un drept de opțiune atunci când sesizează judecătorul administrativ, în funcție și de obiectul litigiului. Astfel, acestea pot alege să invoce vătămarea directă și exclusivă a interesului legitim public – situație în care ne aflăm în prezența unui contencios administrativ obiectiv, fie lezarea unui drept subiectiv ori a unui interes

⁴⁶ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, Ed. C.H. Beck, 2005, București, p. 486.

⁴⁷ Dana Apostol Tofan, op. cit., p. 145.

⁴⁸ Constantin Rarincescu, *Contenciosul administrativ român*, ed. a 2-a, anastatică, Ed. Universul Juridic, 2019, București, pp. 34-47.

⁴⁹ Antonie Iorgovan, op. cit., p. 486.

⁵⁰ „Orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente, pentru anularea actului, recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim și repararea pagubei ce i-a fost cauzată. Interesul legitim poate fi atât privat, cât și public” [art. 1 alin. (1) din Legea nr. 554/2004].

⁵¹ „Prefectul, Agenția Națională a Funcționarilor Publici și orice subiect de drept public pot introduce acțiuni în contencios administrativ, în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale” [art. 1 alin. (8) din Legea nr. 554/2004].

legitim privat aparținând unor persoane determinate, caz în care ne situăm pe terenul clasic al contenciosului administrativ subiectiv.

Astfel, contenciosul obiectiv are ca finalitate sancționarea încălcării principiului legalității și protejarea interesului public, fără a se confunda însă cu acțiunile populare, ceea ce justifică încadrarea sa în categoria contenciosului în anulare. În schimb, contenciosul subiectiv se configurează ca un contencios de plină jurisdicție, întrucât reclamantul invocă existența unei vătămări personale aduse unui drept subiectiv ori unui interes privat.

După cum s-a arătat în literatura de specialitate, singurul criteriu relevant ce trebuie cercetat pentru stabilirea corectă a naturii conflictului este exclusiv **obiectul cererii cu care este învestită instanța**⁵². O calificare a tipului de contencios prin raportare la persoana titulară a acțiunii nu este posibilă deoarece nu se poate vorbi despre o suprapunere totală între o categorie de subiecte și un anumit tip de contencios, în ciuda faptului că este cel mai adesea întâlnit ca subiectele de drept public să acționeze în contenciosul obiectiv, iar subiectele de drept privat să uzeze de acțiunile în contenciosul subiectiv, având în vedere și faptul că Legea nr. 554/2004 debutează cu regula în materia contenciosului administrativ: titularul acțiunii poate fi orice persoană, care se consideră vătămată atât într-un drept subiectiv, cât și într-un interes legitim, care poate fi deopotrivă public sau privat⁵³.

În consecință, legea nu îngrădește posibilitatea unui subiect de drept, indiferent dacă este persoană fizică sau juridică, de drept public sau de drept privat, de a se adresa instanței de contencios administrativ, însă stabilește limitele în care își poate exercita această prerogativă. Astfel, prin raportare la cele prezentate anterior, se pune totuși problema tipului de contencios administrativ care este deschis diferitelor subiecte de drept, după cum acestea sunt subiecte de drept privat (persoane fizice sau juridice) ori subiecte de drept public (autorități publice, instituții publice sau chiar persoane juridice de drept public).

În privința subiectelor de drept privat, Legea nr. 554/2004 oferă un răspuns clar în cuprinsul art. 8 alin. (1)⁵⁴, care instituie ca regulă posibilitatea invocării interesului legitim public doar în subsidiar față de interesul legitim privat și doar în măsura în care acesta decurge logic din încălcarea drepturilor sau intereselor sale legitime. Concluzia la care se poate ajunge este că persoanelor fizice sau juridice le este deschisă exclusiv calea unei acțiuni în contenciosul subiectiv, întrucât obiectul principal al acțiunii pe care o pot exercita constă doar în salvagardarea unui drept subiectiv sau a unui interes privat.

⁵² Constantin Rarincescu, op. cit., pp. 34-40.

⁵³ Antonie Iorgovan, Liliana Vișan, Alexandru-Sorin Ciobanu, Diana Iuliana Pasăre, *Legea contenciosului administrativ. Comentariu și jurisprudență*, Ed. Universul Juridic, 2008, București, p. 26.

⁵⁴ „Persoanele fizice și persoanele juridice de drept privat pot formula capete de cerere prin care invocă apărarea unui interes legitim public numai în subsidiar, în măsura în care vătămarea interesului legitim public decurge logic din încălcarea dreptului subiectiv sau a interesului legitim privat” [art. 8 alin. (1) din Legea nr. 554/2004].

În privința subiectelor de drept public, cel puțin la o primă vedere, pare că acestea pot exercita atât un contencios administrativ subiectiv, în temeiul art. 1 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, cât și un contencios administrativ obiectiv, conform art. 1 alin. (8) din același act normativ. În continuare, ne interesează să verificăm dacă această afirmație este corectă și, în caz afirmativ, care sunt situațiile în care subiectele de drept public pot exercita un contencios obiectiv, respectiv un contencios subiectiv.

3. Contenciosul administrativ obiectiv exercitat de subiectele de drept public

3.1. Cadrul general al contenciosului administrativ obiectiv

Ca regulă generală, subiectele de drept public sunt titularile unui contencios administrativ obiectiv, în sensul că se adresează instanțelor de contencios administrativ cu acțiuni prin care reclamă încălcarea unui **interes legitim public**, așa cum este acesta definit de art. 2 alin. (1) lit. r) din Legea nr. 554/2004⁵⁵. Sediul materiei pentru contenciosul obiectiv este reprezentat de art. 1 alin. (8) din același act normativ, conform căruia „*Prefectul, Agenția Națională a Funcționarilor Publici și orice subiect de drept public pot introduce acțiuni în contencios administrativ, în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale*”.

Textul de lege nu ridică probleme deosebite în privința prefectului sau Agenției Naționale a Funcționarilor Publici (ANFP). Aceste subiecte de drept public, nominalizate expres de legiuitorul organic, pot introduce acțiuni în contencios administrativ obiectiv sub cupola așa-numitului „*control de tutelă administrativă*”, configurat de prevederile art. 3 din Legea nr. 554/2004⁵⁶. Doctrina prevede că instituția tutelei administrative apare ca o dezvoltare firească a art. 1 alin. (8), text care statuează, în mod generic, dreptul prefectului, al Agenției Naționale a Funcționarilor Publici și al oricărui subiect de drept public de a formula acțiuni în contenciosul administrativ⁵⁷. Prin urmare, cât privește contenciosul administrativ obiectiv exercitat de prefect și de ANFP, sunt prezentate într-o manieră detaliată particularitățile acestor subiecte de drept public – atât **categoriile de acte** cu privire la care pot fi introduse acțiuni în fața instanței de contencios administrativ (actele autorităților administrației publice locale – pentru prefect, respectiv actele autorităților publice prin care se încalcă legislația privind funcția publică – pentru ANFP) cât și **condițiile generale** privitoare la termen, taxa de timbru, suspendarea de drept a actului pentru acțiunile introduse de prefect.

⁵⁵ „*interes legitim public - interesul care vizează ordinea de drept și democrația constituțională, garantarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, satisfacerea nevoilor comunitare, realizarea competenței autorităților publice*” [art. 2 alin. (1) lit. r) din Legea nr. 554/2004].

⁵⁶ „*Prefectul poate ataca direct în fața instanței de contencios administrativ actele emise de autoritățile administrației publice locale, dacă le consideră nelegale*” [art. 3 alin. (1) teza I din Legea nr. 554/2004].

⁵⁷ Antonie Iorgovan, Liliana Vișan, Alexandru-Sorin Ciobanu, Diana Iuliana Pasăre, op. cit., p. 114.

3.2. Curențe jurisprudențiale referitoare la posibilitatea de a acționa în contencios obiectiv

Dacă prevederea este clară în ceea ce privește posibilitatea prefectului și a ANFP-ului de a acționa în contencios administrativ, textul nu respectă același standard de claritate prin referirea la posibilitatea altor subiecte de drept public de a acționa în contencios administrativ „*în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale*”. Această sintagmă a fost interpretată diferit în practica judiciară. În analiza efectuată, am identificat 2 curențe jurisprudențiale dominante.

Într-o **interpretare restrictivă**, formularea legală impune existența unei prevederi speciale exprese, care să menționeze în termeni clari că un anumit subiect de drept public poate introduce o acțiune în fața instanței de contencios administrativ. Conform acestei interpretări, art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ reprezintă o simplă normă de trimitere, nu un temei suficient pentru dreptul oricărui subiect de drept public de a acționa în contencios administrativ. În aceasta opinie, se pune accent pe regimul de drept comun în materia contenciosului administrativ, respectiv contenciosul subiectiv, care presupune existența unei vătămări ori afectarea unui drept subiectiv sau a unui interes legitim privat printr-un act administrativ nelegal. Față de regula contenciosului subiectiv, posibilitatea de a introduce o acțiune în instanță exclusiv pentru apărarea unui interes legitim public apare ca o excepție, iar excepțiile fiind de strictă interpretare trebuie să fie expres reglementate.

Într-o **interpretare extensivă** a sintagmei „*în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale*”, se susține că orice lege specială care detaliază **competența** unui subiect de drept public **într-un anumit domeniu** reprezintă un temei suficient pentru prerogativa de a introduce o acțiune în contenciosul administrativ, în domeniul respectiv.

Argumentul principal este acela că o persoană de drept public înființată cu scopul de a satisface anumite nevoi comunitare nu poate să își realizeze cu adevărat competența prevăzută prin lege (adică nu poate asigura satisfacerea interesului public) dacă este lipsită de prerogativa de a acționa în contencios administrativ, în vederea anulării actelor administrative nelegale emise sau adoptate în domeniul său de activitate și care îi periclitează posibilitatea de exercitare a competenței.

Astfel, din coroborarea art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ cu diferitele prevederi speciale care detaliază competența într-un anumit domeniu a persoanei de drept public, dreptul de a acționa în contencios administrativ decurge ca o **consecință logică** a scopului pentru care a fost înființată respectiva autoritate publică.

Cu toate acestea, opinii teoretice au fost exprimate de alte instanțe în sensul interpretării extensive, susținându-se că legătura directă dintre competența legală a unei autorități și un act administrativ nelegal justifică prerogativa de a acționa în contencios administrativ⁵⁸.

3.3. Dezlegarea obligatorie pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție

În acest context, Înalta Curte de Casație și Justiție, sesizată în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, a considerat că sunt îndeplinite condițiile cumulative impuse de art. 519 din Codul de procedura civilă⁵⁹ pentru admiterea sesizării prealabile și pentru dezlegarea chestiunii de drept aduse în atenția sa de autorul sesizării. Pusă în discuție a fost modalitatea corectă de interpretare a sintagmei „în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale”, cuprinsă în art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ, care a fost considerată o veritabilă chestiune de drept, esențială pentru stabilirea cadrului în care sunt admisibile acțiunile în contenciosul obiectiv.

Sesizarea a fost transmisă instanței supreme de un complet din cadrul Curții de Apel București, Secția a IX-a de contencios administrativ și fiscal, învestit cu soluționarea recursului într-un dosar în care Primarul General al Municipiului București a solicitat anularea unei autorizații de construire emisă de către primarul unui sector.⁶⁰

Astfel, considerând admisibilă sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, Înalta Curte de Casație și Justiție a pronunțat **Decizia (HP) nr. 357/2025**, al cărei dispozitiv are următorul conținut:

„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 1 alin. (8) din Legea nr. 554/2004, orice subiect de drept public are dreptul de a formula acțiuni în contencios administrativ obiectiv, întemeiate exclusiv pe încălcarea unui interes legitim public, astfel cum acesta este definit în art. 2 alin. (1) lit. r) din Legea nr. 554/2004, numai în condițiile unei prevederi exprese în acest sens”⁶¹.

⁵⁸ „S-a apreciat că un subiect de drept public poate acționa în temeiul art. 1 alin. (8) din Legea nr. 554/2004 pentru protejarea interesului public în raza sa de competență, chiar în lipsa unei dispoziții legale exprese în acest sens, dacă acțiunea decurge logic din satisfacerea nevoilor comunitare pentru care a fost constituită persoana de drept public, respectiv din realizarea competențelor autorității publice prevăzute de lege în materia respectivă și dacă există o legătură directă între actul administrativ supus controlului de legalitate și competențele prevăzute de lege în materia respectivă” [paragr. 66 din Decizia (HP) nr. 357/2025, publicată în M. Of. nr. 1016 din 03 noiembrie 2025].

⁵⁹ „Dacă, în cursul judecării, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.” [art. 519 C. pr. civ]

⁶⁰ „Opinia completului de judecată este în sensul că un subiect de drept public poate acționa exclusiv în temeiul art. 1 alin. (8) din Legea nr. 554/2004 pentru protejarea interesului public în raza sa de competență chiar în lipsa unei dispoziții legale exprese în acest sens [...], însă numai dacă există o legătură directă între actul administrativ supus controlului de legalitate și competențele prevăzute de lege în materia respectivă.” [paragr. 41 din Decizia (HP) nr. 357/2025].

⁶¹ Publicată în M. Of. nr. 1016 din 03 noiembrie 2025.

Prin această decizie, instanța supremă a stabilit cu titlu obligatoriu interpretarea restrictivă a sintagmei „*în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale*”. Dintre argumentele reținute, merită amintite următoarele:

În primul rând, competența subiectelor de drept public este guvernată de principiul legalității, ceea ce impune stabilirea prin prevederi exprese a tuturor prerogativelor lor. Instanțele judecătorești nu le pot atribui, pe calea unei interpretări extensive a dispozițiilor legale, competențe ce nu au fost avute în vedere de legiuitor⁶² (cum este competența de a formula acțiuni în contenciosul administrativ obiectiv).

În al doilea rând, art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ are valoarea unei norme generale, ce permite stabilirea rolului de tutelă administrativă pentru alte autorități publice (în afara prefectului și a ANFP-ului) prin intermediul unor prevederi speciale⁶³, deci art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ este o normă insuficientă, privită singular, să permită accesul la justiție al subiectelor de drept public prin formularea de acțiuni în contencios administrativ obiectiv.

Astfel, dat fiind că regula în contenciosul administrativ este acțiunea introdusă ca urmare a unei vătămări personale, orice derogare (orice posibilitate de a acționa în fața instanței pentru salvagardarea exclusivă a unui interes public) necesită prevedere expresă în acest sens.⁶⁴

În lumina acestei interpretări obligatorii, care restrânge posibilitatea de a exercita un contencios administrativ obiectiv în cazul subiectelor de drept public în a căror lege specială există prevederi exprese (precum „*poate ataca direct în fața instanței de contencios administrativ actele administrative care...*”), **nu este exclusă**, totuși, posibilitatea acestora de a se apăra pe calea contenciosului **subiectiv**, atunci când le sunt încălcate drepturi subiective sau interese legitime private.

În consecință, putem conchide că, deși subiectele de drept public apar în societate ca purtătoare ale unor interese generale, ele au și dreptul de a acționa în contenciosul administrativ subiectiv. Această prerogativă caracteristică tuturor subiectelor de drept public va fi analizată în cele ce urmează. Contenciosul administrativ subiectiv exercitat de subiectele de drept public

⁶² „Stabilirea competenței subiecților de drept public este supusă principiului legalității, astfel încât instanțele judecătorești nu au posibilitatea ca, pe cale de interpretare a dispozițiilor în vigoare, să atribuie unui subiect de drept public competențe ce nu i-au fost conferite de legiuitor” [paragr. 108 din Decizia (HP) nr. 357/2025].

⁶³ „Art. 1 alin. (8) din Legea nr. 554/2004 reprezintă doar norma generală, care consacră regula potrivit căreia, prin legi speciale, se poate reglementa rolul de tutelă administrativă și în privința altor subiecte de drept public, în afara prefectului și a Agenției Naționale a Funcționarilor Publici” [paragr. 109 din Decizia (HP) nr. 357/2025].

⁶⁴ „Prin urmare, aptitudinea unui subiect de drept public de a formula acțiuni în contencios administrativ obiectiv, în condițiile art. 1 alin. (8) din Legea nr. 554/2004, este condiționată de existența unei norme speciale care să prevadă în mod expres acest drept și care să îi recunoască rolul de tutelă administrativă într-o anumită materie și cu privire la o anumită categorie de acte administrative.” [paragr. 110 din Decizia (HP) nr. 357/2025].

Așa cum am arătat în secțiunea introductivă a lucrării, calitatea procesuală activă a subiectelor de drept public nu prezintă dificultăți în ceea ce privește contenciosul subiectiv, fiindu-le aplicabil dreptul comun în materie, consacrat de art. 1 alin. (1) din Legea nr. 554/2004. Această poziție este confirmată, de asemenea, de instanța supremă în cuprinsul paragr. 111 al Deciziei (HP) nr. 357/2025, unde se rețin următoarele: *„În lipsa unei astfel de reglementări [a unei reglementări speciale care să permită subiectului de drept public să acționeze în contencios obiectiv – n. ns.], un subiect de drept public se poate adresa instanței de contencios administrativ în condițiile unui contencios administrativ subiectiv, care reprezintă, practic, regimul de drept comun în materia contenciosului administrativ”*.

Deși în aparență textul nu pare să ridice probleme de interpretare, făcând trimitere la condițiile contenciosului administrativ subiectiv, reclamantul – subiect de drept public trebuie să facă dovada unei vătămări a unui drept al său ori a unui interes legitim privat. Astfel, nu putem decât să ne întrebăm care au fost drepturile avute în vedere de instanța supremă luând în considerare regimul ușor diferit al acestei categorii de reclamânți. În încercarea de a obține un răspuns la această întrebare propunem o serie de repere, pe care le vom analiza în paragrafele următoare.

3.4. Dreptul vătămat trebuie să aparțină subiectului de drept public

Doctrina a stabilit că una dintre condițiile esențiale ale promovării unei acțiuni în contenciosul administrativ subiectiv este existența unei vătămări a unui drept subiectiv sau interes legitim privat⁶⁵. În ipoteza unui act administrativ vătămător, persoana vătămată este îndreptățită să se adreseze instanței de contencios administrativ competente, însă înainte ca aceste condiții să fie verificate este necesară o analiză din perspectivă procesuală a calității de reclamant a persoanei vătămăte (condiție denumită *„calitate procesuală activă”*).

Conform art. 36 din Codul de procedură civilă, *„Calitatea procesuală rezultă din identitatea dintre părți și subiectele raportului juridic litigios, așa cum acesta este dedus judecării”*. În cazul particular al reclamantului, calitatea procesuală activă presupune că persoana care acționează în calitate de reclamant trebuie să fie titularul dreptului subiectiv dedus judecării. Aplicând aceste considerente generale în materia contenciosului administrativ, calitatea de reclamant aparține aceluși subiect de drept care este titular al unui drept subiectiv sau interes legitim privat, vătămat în mod nemijlocit prin actul administrativ care face obiectul acțiunii în anulare.

O analiză suplimentară trebuie făcută în cazul categoriei de reclamânți reprezentați de anumite subiecte de drept public, în special de acele organe ale administrației publice **unipersonale**, unde vătămarea dreptului ori a interesului legitim trebuie să aparțină autorității, nu conducătorului

⁶⁵ Antonie Iorgovan, op. cit, p. 521.

autorității, deși recunoaștem că această separare poate fi dificil de făcut⁶⁶. Pentru a se îndrepta împotriva actelor administrative nelegale printr-o acțiune în contenciosul administrativ subiectiv este absolut necesar ca vătămarea dreptului subiectiv sau a interesului legitim privat să vizeze însăși drepturile subiectului de drept public. În cazul instituției primarului, de exemplu, capacitatea administrativă⁶⁷ a acestuia, îi conferă posibilitatea de a intra în raporturi juridice în nume propriu, ceea ce înseamnă că, va putea intra și în raporturi procesuale pentru apărarea propriilor drepturi subiective.

3.5. Competența subiectelor de drept public este o dimensiune a interesului public

Specificul subiectelor de drept public, prin raportare la simplii particulari, constă în faptul că ele își exercită prerogativele stabilite prin legi speciale sau prin Constituție în regim de putere publică în scopul satisfacerii unui interes public. Astfel, putem afirma că atribuțiile subiectelor de drept public sunt, în principal, ansamblul drepturilor și obligațiilor exercitate în regim de putere publică care le compun competența.⁶⁸

Elementul definitoriu al acestei categorii de subiecte constă în orientarea activității lor către realizarea și protejarea interesului public. În consecință, adoptarea unui act administrativ prin care se restrânge sau se neagă competența legal stabilită a subiectelor de drept public va produce efecte negative nu doar în plan personal, ci cu privire la întregul domeniu în care acestea își exercită prerogativele. Într-o asemenea ipoteză, afectarea competenței nu se circumscrie unui drept subiectiv al autorității în cauză, ci vizează însăși modul în care aceasta poate să își îndeplinească scopul stabilit pe cale legală, ca expresie a interesului public. Aceasta a fost și optica legiuitorului care a avut în vedere competențele subiectelor de drept public în definirea **interesului legitim public** în cuprinsul art. 2 alin. (1) lit. r) din Legea contenciosului administrativ⁶⁹, fiind imposibil din punct de vedere teoretic, dar și practic, să existe o separare între cele două noțiuni. Conceptul de autoritate publică este guvernat de ideea unui ansamblu de atribuții pe care autoritatea publică le exercită pentru satisfacerea nevoilor unei comunități mai extinse sau mai restrânse de persoane, de aceea competența reprezintă elementul de cea mai mare importanță pentru definirea structurilor

⁶⁶ Anton Trăilescu, Alin Trăilescu, *Legea contenciosului administrativ. Comentarii și explicații*, ed. 5, Ed. C.H. Beck, 2021, București, p. 9.

⁶⁷ Noțiunea de „capacitate administrativă” a fost definită în doctrină ca fiind aptitudinea unui organ administrativ de a sta într-un raport juridic administrativ, în nume propriu și în mod independent (Ilie Iovănaș, *Dreptul administrativ și elemente de știința administrației*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1997, București, p. 120-122).

⁶⁸ Antonie Iorgovan, op. cit., p. 652.

⁶⁹ „*interes legitim public - interesul care vizează ordinea de drept și democrația constituțională, garantarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, satisfacerea nevoilor comunitare, realizarea competenței autorităților publice*” [art. 2 alin. (1) lit. r) din Legea nr. 554/2004].

administrației publice. Competența de a acționa în regim de drept administrativ relevă calitatea de autoritate administrativă care acționează în baza și în executarea legii.⁷⁰

Or, în condițiile în care persoana vătămată este, prin excelență, titularul prim al contenciosului administrativ subiectiv – fundamentat pe ideea de vătămare și menit să ocrotească legalitatea subiectivă, decurge de aici că subiectelor de drept public nu li se poate îngădui să promoveze acest tip de contencios administrativ în ipoteza în care vătămarea ia forma unei restrângeri nelegale a competențelor ori chiar a unei negări totale a existenței acestora. Prin absurd, dacă admitem ideea contrară, am ajunge la o contradicție între prevederile Legii contenciosului administrativ care includ competențele acestor subiecte în sfera interesului public și decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție care stabilește în mod definitiv necesitatea unei norme exprese pentru promovarea unei acțiuni în contenciosul administrativ obiectiv.

Având în vedere cele prezentate, este clar că subiectele de drept public nu pot invoca, atunci când acționează în contenciosul administrativ subiectiv, restrângerea sau limitarea competenței acestora, deoarece, așa cum stabilește foarte clar legiuitorul organic, *„exercitarea competenței autorităților publice”* constituie o dimensiune a *„interesului legitim public”*, obiect, prin excelență, al contenciosului administrativ obiectiv.

3.6. Drepturile avute în vedere sunt preponderent acele drepturi din patrimoniul subiectului de drept public (drepturi civile, dar nu exclusiv)

Analizând sfera drepturilor pe care un subiect de drept public le poate avea, constatăm că majoritatea covârșitoare a acestora iau forma competențelor atribuite pe cale legală, însă nu putem afirma că acestea acaparează în întregime patrimoniul subiectelor de drept public. Luând în considerare analiza făcută în subsecțiunea anterioară în care am arătat că vătămarea competențelor autorităților publice este incompatibilă cu înțelesul clasic de drept subiectiv ori interes legitim privat avut în vedere de Legea contenciosului administrativ, ne rămâne să stabilim care sunt totuși drepturile a căror vătămare deschide accesul subiectului de drept public la contenciosul administrativ subiectiv.

Făcând o analiză a conținutului patrimoniului autorităților din sfera subiectelor de drept public, putem identifica două categorii distincte care îl compun: competențele atribuite pe cale legală în scopul satisfacerii interesului public și drepturile subiective civile sau interesele legitime private specifice oricărei persoane fizice sau juridice.

⁷⁰ Emil Bălan, *Procedura administrativă*, Ed. Universitară, 2005, București, p. 59.

În conformitate cu cele prezentate și prin raportare la soluția pe care Înalta Curte de Casație și Justiție o instituie în paragr. 111 al Deciziei (HP) nr. 357/2025, putem afirma că vătămarea invocată de un subiect de drept public – reclamant în contenciosul subiectiv trebuie să privească un drept subiectiv sau un interes legitim privat inclus în patrimoniul respectivului subiect de drept public.

Pentru a evidenția în mod practic cele explicate mai sus, propunem următorul exemplu. Primarul unuia dintre sectoarele Municipiului București eliberează unui particular o autorizație de construire prin care îi este îngăduită edificarea unei construcții în vecinătatea sediului unei autorități publice. Anterior finalizării lucrărilor, autoritatea publică constată că i-a fost încălcat dreptul de proprietate privată de către dezvoltatorul imobilului învecinat întrucât acesta nu a respectat prevederile art. 612 C. civ.⁷¹ referitoare la distanța minimă în construcții și a început construirea imobilului la mai puțin de 60 de cm de linia de hotar. Într-o asemenea ipoteză, este limpede că autoritatea publică poate ataca actul administrativ emis de primarul de sector, promovând o acțiune în fața instanței de contencios administrativ prin care urmărește anularea actului administrativ nelegal, în speță autorizația de construire, justificând vătămarea dreptului său de proprietate privată.

Este clar că, în Decizia (HP) nr. 357/2025, instanța supremă a avut în vedere doar această categorie de drepturi subiective, preponderent civile, în ceea ce privește vătămarea pe care trebuie să o probeze subiectele de drept public pentru a utiliza toate mijloacele recunoscute de lege, cu precădere introducerea de acțiuni în contenciosul administrativ contra actelor vătămătoare pretins nelegale.

Pentru promovarea unei acțiuni în contenciosul administrativ subiectiv, legiuitorul organic permite și existența unei vătămări a interesului legitim privat motiv pentru care nu putem exclude din analiza prezentei lucrări și această noțiune. **Interesului legitim privat** este definit de Legea nr. 554/2004 în art. 2 alin. 1 lit. p)⁷² și constituie o alternativă la dreptul subiectiv, ca temei al unei acțiuni în justiție de sine stătătoare⁷³. Noțiunea de drept subiectiv și cea de interes legitim privat pot fi analizate doar în mod corelativ, cea din urmă fiind o situație anterioară, cea care „pregătește terenul” dreptului subiectiv, care este prefigurat, apare ca virtualitate, cu grad mare de posibilitate, cu certitudine chiar.⁷⁴ Astfel, având în vedere relația strânsă între cele două noțiuni, ar fi absurd să considerăm că instanța supremă nu a avut în vedere și interesul legitim privat, a cărui vătămare să fie invocată de subiectele de drept public pe calea acțiunii formulate în contenciosul administrativ subiectiv.

⁷¹ „Orice construcții, lucrări sau plantații se pot face de către proprietarul fondului numai cu respectarea unei distanțe minime de 60 de cm față de linia de hotar, dacă nu se prevede altfel prin lege sau prin regulamentul de urbanism, astfel încât să nu se aducă atingere drepturilor proprietarului vecin. Orice derogare de la distanța minimă se poate face prin acordul părților exprimat printr-un înscris autentic” [art. 612 C. civ.].

⁷² „interes legitim privat - posibilitatea de a pretinde o anumită conduită, în considerarea realizării unui drept subiectiv viitor și previzibil, prefigurat” [art. 2 alin. (1) lit. p) din Legea nr. 554/2004].

⁷³ Antonie Iorgovan, Liliana Vișan, Alexandru-Sorin Ciobanu, Diana Iuliana Pasăre, op. cit., p. 26.

⁷⁴ *Ibidem*.

4. Implicațiile practice ale deciziei obligatorii pronunțate de instanța supremă. O soluție utilă sau o viziune necorelată cu realitatea normativă și administrativă?

4.1. Lipsa sistematică a unor prevederi legale speciale care să consacre accesul la contenciosul administrativ obiectiv

De principiu, interpretarea instanței supreme poate fi considerată în acord cu voința legiuitorului organic.

Prin art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ, legiuitorul a urmărit, după toate aparențele, crearea unui **cadru general** al contenciosului obiectiv, cadru pe care legiuitorul special ar fi trebuit să îl dezvolte ulterior. În urma cercetărilor extensive întreprinse, nu am reușit totuși să identificăm alte subiecte de drept public (în afară de prefect și ANFP) cărora li se oferă, prin prevedere **expresă**, dreptul de a formula acțiuni în contencios obiectiv (acțiuni ce au ca scop exclusiv apărarea unui interes legitim public). Astfel, considerăm că legiuitorul special nu a dezvoltat în mod corespunzător, prin prevederi exprese, cadrul general al contenciosului obiectiv, iar problemele apărute în practică sunt urmarea unei inconsecvențe la nivelul activității de legiferare.

După cum este subliniat chiar în argumentele oferite de către instanța supremă, **principiul legalității** stă la baza competenței subiectelor de drept public, astfel că orice prerogativa trebuie să fie reglementată **expres** de lege. Dreptul unei persoane de drept public de a acționa în contencios administrativ cu scopul de a asigura protecția intereselor **publice** nu face excepție de la acest principiu.

Cu toate acestea, interpretarea obligatorie oferita de Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ, mai exact interpretarea **restrictivă** a sintagmei „*în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale*”, coroborată cu **inexistența** unor prevederi exprese în legile speciale ce reglementează organizarea și funcționarea diverselor autorități publice, creează un cadru normativ în care anumite subiecte de drept public, care pot avea **competența grav afectată** prin acte administrative nelegale, nu au **niciun remediu** prin care să obțină anularea respectivelor acte nelegale.

4.2. Lipsa mijloacelor de apărare a competenței unui subiect de drept public în cazul afectării acesteia prin acte administrative nelegale

Astfel, în situația în care un act administrativ nelegal afectează competența unui subiect de drept public, o acțiune ce are ca scop restabilirea acestora nu va putea fi introdusă de către subiectul afectat. Totuși, există, chiar *de lege lata*, unele remedii indirecte pentru restabilirea legalității. Le denumim pe acestea „*indirecte*” deoarece nu sunt lăsate de lege la dispoziția subiectului de drept public vătămat, ci a unor autorități publice specializate.

Bineînțeles, în cazul în care competența subiectului de drept public este încălcată printr-un act administrativ emis de o autoritate publică **locală**, subiectul se poate adresa prefectului pentru ca acesta să obțină anularea de către instanță a actului administrativ nelegal⁷⁵ (e.g. primarul se adresează prefectului pentru a cere anularea unei hotărâri a consiliului local, hotărâre nelegală prin care se stabilește că primarul nu va mai putea elibera autorizații de construire și că această prerogativă va aparține consiliului local).

În cazul în care competența unui subiect de drept public este afectată printr-un act **normativ**, situația este, de asemenea, remediabilă, întrucât o acțiune poate fi introdusă de către Ministerul Public în condițiile art. 1 alin.

(5) din Legea contenciosului administrativ⁷⁶ (deși realitatea demonstrează că Ministerul Public a apelat de mult prea puține ori la această prerogativă conferită expres de legiuitorul organic).

În cazul în care competența subiectului este afectată, însă, printr-un act administrativ **individual** emis de către o autoritate publică **centrală**, nu există niciun mecanism, *nici măcar unul teoretic ce s-ar dovedi inefficient din punct de vedere practic*, prin care să fie restabilită competența subiectului de drept public.

Se impune precizarea că un subiect de drept public poate suferi atât o afectare **frontală** a competenței, respectiv negarea atribuțiilor sale într-un anumit domeniu printr-un act administrativ nelegal, cât și o afectare **indirectă** a competenței, prin emiterea unor acte administrative ce contravin nevoilor comunitare pe care subiectul de drept public este însărcinat să le satisfacă. Pentru a evidenția **relevanța practică** a problemei, vom prezenta, cu titlu de exemplu, o serie de situații verosimile ce pot apărea în cadrul normativ actual.

Primul exemplu – activități din domeniul nuclear. Conform Legii nr. 111/1996 privind desfășurarea în siguranță, reglementarea, autorizarea și controlul activităților nucleare⁷⁷, pentru producerea instalațiilor radiologice (pentru exercitarea activităților nucleare în genere), este necesară emiterea unei autorizații (sau a unui certificat, după caz) de către **Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare** (CNCAN). Dacă printr-o hotărâre de Guvern se stabilește că o instalație radiologică va fi produsă fără autorizarea dată de către CNCAN sau că, în cadrul unui proiect specific, autorizarea va avea natura unui aviz consultativ, aceasta hotărâre încalcă flagrant prevederile legale și competența CNCAN. Cu toate acestea, legea nu conferă CNCAN în mod **expres**, posibilitatea de a

⁷⁵ „Prefectul poate ataca direct în fața instanței de contencios administrativ actele emise de autoritățile administrației publice locale, dacă le consideră nelegale” [art. 3 alin. (1) teza I din Legea nr. 554/2004].

⁷⁶ „Când Ministerul Public apreciază că prin emiterea unui act administrativ normativ se vatămă un interes legitim public, sesizează instanța de contencios administrativ competentă de la sediul autorității publice emitente.” [art. 1 alin. (5) din Legea nr. 554/2004].

⁷⁷ Republicată în M. Of. nr. 552 din 27 iunie 2006.

ataca în instanță actele nelegale prin care i se încalcă competența. În lipsa unei prevederi exprese, CNCAN nu poate acționa pentru apărarea competenței sale (întrucât realizarea competenței autorităților publice reprezintă, după cum am arătat mai sus, un interes legitim public – interesul public poate fi apărat pe calea contenciosului obiectiv - posibilitatea de a acționa în contencios obiectiv necesită o prevedere legală expresă). Astfel, CNCAN nu poate ataca hotărârea de guvern în contencios administrativ, iar încălcarea competenței sale nu poate fi remediată.

Al doilea exemplu – activități din domeniul sanitar. Autoritatea Națională de Management al Calității în Sănătate (ANMCS) are, conform Legii nr. 185/2017 privind asigurarea calității în sistemul de sănătate⁷⁸, atribuția de a acredita unitățile sanitare care respectă standardele pentru serviciile de sănătate⁷⁹. Deși, conform competenței sale legale, ANMCS are prerogativa de a **elabora standardele** și de a **evalua unitățile sanitare** din punctul de vedere al calității serviciilor, aceasta nu are prerogativa expresă de a acționa în instanță în cazul în care, prin acte administrative nelegale, aceste atribuții îi sunt încălcate. Astfel, dacă printr-un ordin al ministrului sănătății s-ar acorda acreditarea unei unități sanitare ce **nu** respectă standardele de conformitate, ANMCS nu ar putea ataca ordinul respectiv în instanță, iar unitatea sanitară respectivă ar continua să funcționeze, ceea ce ar constitui un pericol pentru siguranța pacienților și pentru respectarea standardelor serviciilor de sănătate.

Al treilea exemplu – activități din domeniul hidrologic. Administrația Națională „Apele Române” (ANAR) are, conform Legii apelor nr. 107/1996⁸⁰, atribuția de a elibera avizul de gospodărire a apelor care condiționează posibilitatea de a construi un baraj⁸¹. Deși ANAR este competentă, cu titlu general, în domeniul administrării și protecției resurselor de apă, precum și în domeniul siguranței lucrărilor care se construiesc pe ape sau care au legătură cu apele, autoritatea nu are prerogativa expresă de a ataca în contencios un act administrativ.

Avizului de gospodărire a apelor are natura unui aviz **conform** [art. 51 alin. (1) Legea nr. 107/1996]. Un ordin de ministru prin care se aprobă construirea unui baraj în lipsa avizului conform al ANAR este, deci, nelegal, însă ANAR nu va avea niciun remediu legal propriu prin care să obțină anularea ordinului de ministru, întrucât nu i se oferă, prin prevedere expresă, posibilitatea de a acționa în instanță. Astfel, este posibil ca prin ordinul respectiv să se aprobe construirea unui baraj care nu respectă standardele de siguranță. Este posibil ca lucrarea aprobată să conducă la inundații și să

⁷⁸ Publicată în M. Of. nr. 599 din 26 iulie 2017.

⁷⁹ „Acreditarea unităților sanitare - procesul de validare a conformității caracteristicilor serviciilor de sănătate efectuate de către unitățile sanitare, cu standardele ANMCS adoptate de către ANMCS și aprobate în condițiile prezentei legi, în urma cărora unitățile sanitare sunt clasificate pe categorii de acreditare pentru a conferi încredere în competența tehnico-profesională și organizatorică a acestora” [art. 2 lit. e) din Legea nr. 185/2017].

⁸⁰ Publicată în M. Of. nr. 244 din 08 octombrie 1996.

⁸¹ „Lucrările și activitățile prevăzute la art. 48 și 54 pot fi promovate și executate **numai** în baza avizului de gospodărire a apelor emis de Administrația Națională «Apele Române» și unitățile aflate în subordine. Punerea în funcțiune sau exploatarea acestor lucrări se face numai în baza autorizației de gospodărire a apelor emise de Administrația Națională «Apele Române» și unitățile aflate în subordine[...]” [art. 50 alin. (1) din Legea nr. 107/1996].

pună în pericol siguranța cetățenilor din localități aflate în aval față de barajul care a fost edificat în lipsa avizului conform al autorității competente în domeniul hidrologic. Toate aceste consecințe negative ale unei lucrări nelegale ar trebui, considerăm noi, să poată fi preîntâmpinate de autoritatea publică.

Totuși, în cadrul normativ actual, coroborat cu interpretarea obligatorie a Înaltei Curți de Casație și Justiție privitoare la sintagma „*în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale*” din art. 1 alin. (8) din Legea contenciosului administrativ, autoritatea competentă în domeniu nu are posibilitatea de a obține anularea ordinului de ministru în instanță. Astfel, considerăm că **se impune**, pentru asigurarea legalității, o modificare a cadrului normativ actual.

Pe de-o parte, legiuitorul special ar putea să confere, prin prevederi legale exprese, dreptul autorităților de a acționa în contencios administrativ obiectiv în domeniul lor de competență. Prevederile speciale de tipul

„Administrația Națională Apele Române poate ataca direct în instanța de contencios administrativ actele prin care se încalcă legislația privind lucrările care se construiesc pe ape sau care au legătură cu apele și activitățile care se desfășoară pe ape ori care au legătură cu apele” ar asigura posibilitatea autorității competente în această materie de a satisface, cu adevărat, nevoile comunitare pentru care a fost înființată. Probabil că aceasta dezvoltare a cadrului contenciosului obiectiv a fost avută în vedere de legiuitorul organic la momentul redactării art. 1 alin. (8) LCA în forma sa actuală, însă evoluția legislației nu a confirmat așteptarea avută în anul 2004.

Pe de altă parte, până la dezvoltarea cadrului normativ prin prevederi legale exprese care consacră prerogativa unor subiecte de drept public de a acționa în contenciosul administrativ obiectiv cu scopul de a-și realiza competența, interpretarea sintagmei „*în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale*” ar fi trebuit să fie mai puțin restrictivă, după modelul reținut tot de instanța supremă prin Decizia (RIL) nr. 8/2020⁸².

Înalta Curte de Casație și Justiție, când a trebuit să clarifice tipul de contencios exercitat de către organismele sociale interesate, a stabilit natura **subiectivă** a acestuia. Astfel, vătămarea interesului public poate fi invocată, în cazul lor, doar în subsidiar față de vătămarea unui interes legitim privat. Mai departe, instanța supremă a stabilit că interesul privat al organismelor sociale interesate decurge din legătura directă dintre obiectivele statutare ale organismului și obiectul actului administrativ atacat. Considerăm că același raționament ar fi trebuit aplicat și în cazul subiectelor de drept public. Cu alte cuvinte, o **legătură directă între obiectul actului administrativ și competența legală a**

⁸² Publicată în M. Of. nr. 580 din 02 iulie 2020.

subiectelor de drept public ar trebui să fie considerată un temei suficient pentru prerogativa oricărui subiect de drept public de a formula acțiuni în contenciosul administrativ.

Bineînțeles, ar trebui aplicate, când se analizează posibilitatea unui subiect de drept public de a acționa în instanța, **principiile** cristalizate anterior în practica judiciară în ceea ce privește legătura **directă** dintre obiectul actului administrativ și scopul unui organism social interesat, în lumina Deciziei (RIL) nr. 8/2020.

În practică, cu scopul de a raționaliza accesul la instanța de contencios administrativ, se verifică existența unei legături **rezonabile** între obiectul actului și scopul organismului (sau, susținem noi, scopul subiectului de drept public).⁸³ Mai departe, pe cale judiciară s-a conturat regula **preciziei** în redactarea obiectivelor statutare, care presupune că obiectivele statutare ale organismului social interesat – reclamant trebuie să fie redactate într-o manieră extrem de clară și de precisă, astfel încât să întrețină o legătură evidentă cu obiectul actului contestat⁸⁴. Această regulă, în cazul subiectelor de drept public, ar presupune **detalierea** atribuțiilor legale, nu doar indicarea competenței într-un anumit domeniu într-o manieră generală.

Concluzii

De lege ferenda, într-o bună logică juridică, legiuitorul organic ar trebui să implementeze una dintre cele două soluții precizate anterior – dezvoltarea cadrului legal al contenciosului administrativ obiectiv, prin introducerea în legile speciale a unor prevederi exprese care să permită unor subiecte de drept public să sesizeze instanța de contencios administrativ cu o acțiune în contencios obiectiv, respectiv interpretarea mai largă a sintagmei „în condițiile prezentei legi și ale legilor speciale”, din cuprinsul art. 1 alin. (8) LCA, în sensul că nu este necesar un text expres care să reglementeze *ad litteram* contenciosul obiectiv, ci este suficient că existe o legătură directă și nemijlocită între obiectul actului administrativ contestat și atribuțiile legale ale subiectului de drept public.

⁸³ Tudor-Nicolae Bonifate, *Mai poate sta ceva în calea organismelor sociale interesate? Reflecții pe marginea accesului la justiție în materie de amenajare a teritoriului, urbanism și construcții*, în Dana Apostol Tofan (coord.), *Urbanismul, o activitate în permanentă evoluție*, Ed. Universul Juridic, 2024, București, p. 66.

⁸⁴ *Ibidem*.

Până la momentul adoptării uneia sau alteia dintre soluții, un lucru este cert – în lipsa unor prevederi exprese, subiectele de drept public nu mai dispun acum de nicio cale procesuală efectivă pentru contestarea legalității actelor administrative emise în domeniul lor de competență, chiar dacă acestea sunt evident nelegale și pun în pericol atât interesele private ale persoanelor individuale, cât și interesul public colectiv. Credem că acest risc, considerabil din perspectiva gravității sale, a fost omis de către Înalta Curte de Casație și Justiție la pronunțarea Deciziei (HP) nr. 357/2025.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Petre Negulescu, *Tratat de drept administrativ român. Edițiunea a III-a cu numeroase adăogiri și modificări*. Volumul I, Ed. Soc. „Tipografiile române unite”, 1925, București;
2. Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, Ed. C.H. Beck, 2005, București;
3. Emil Bălan, *Procedura administrativă*, Ed. Universitară, 2005, București;
4. Antonie Iorgovan, Liliana Vișan, Alexandru-Sorin Ciobanu, Diana Iuliana Pasăre, *Legea contenciosului administrativ. Comentariu și jurisprudență*, Ed. Universul Juridic, 2008, București;
5. Dacian Cosmin Dragoș, *Legea contenciosului administrativ. Comentarii și explicații*, ed. 2, Ed. C.H. Beck, 2009, București;
6. Ioan Muraru, Elena-Simina Tănăsescu (coord.), *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, 2022, București;
7. Iuliana Rîciu, *Procedura contenciosului administrativ. Aspecte teoretice și repere jurisprudențiale*, Ed. Hamangiu, 2012, București;
8. Constantin Rarincescu, *Contenciosul administrativ român, ed. a 2-a, anastatică*, Ed. Universul Juridic, 2019, București;
9. Cătălin Silviu Săraru, *Contenciosul administrativ român*, Ed. C.H. Beck, 2019, București;
10. Eugenia Marin, *Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004. Comentariu pe articole*, Ed. Hamangiu, 2020, București;
11. Trăilescu, A. Trăilescu, *Legea contenciosului administrativ. Comentarii și explicații*, ed. 5, Ed. C.H. Beck, 2021, București;
12. Gabriela Bogasiu, *Legea contenciosului administrativ comentată și adnotată. Cuprinde legislație, jurisprudență și doctrină, ed. a 5-a, revizuită și adăugită*, Ed. Universul Juridic, 2022, București;
13. Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ*, vol. II, Ed. C.H. Beck, 2024, București;
14. Tudor-Nicolae Bonifate, Mai poate sta ceva în calea organismelor sociale interesate? Reflecții pe marginea accesului la justiție în materie de amenajare a teritoriului, urbanism și construcții, în *Dana Apostol Tofan (coord.), Urbanismul, o activitate în permanentă evoluție*, Ed. Universul Juridic, 2024, București.

Resurse digitale:

1. <https://www.iccj.ro/2025/11/04/decizia-nr-357-din-6-octombrie-2025-2/>, accesat la data de 28.02.2026;
2. <https://www.iccj.ro/2020/03/02/decizia-nr-8-din-2-martie-2020-referitor-la-interpretarea-si-aplicarea-dispozitiilor-art-1-alin-1-art-2-alin-1-lit-a-r-si-s-si-art-8-alin-1-indice-1-si-1-indice-2-din-legea-conten/>, accesat la data de 01.03.2026.

Utilizarea datelor cu caracter personal în procesul stabilirii dinamice a prețurilor. Practică profitabilă sau încălcare a drepturilor fundamentale?

The use of personal data in the process of dynamic pricing. Profitable practice or violation of fundamental rights?

L'utilisation des données personnelles dans le cadre de la tarification dynamique: pratique lucrative ou violation des droits fondamentaux?

Letiția DIACONU – anul III, grupa 315, IF

coordonator: lect. univ. dr. Nicolae-Dragoș COSTESCU

Rezumat: Prezenta lucrare analizează procedura utilizării datelor cu caracter personal în procesul stabilirii dinamice a prețurilor dintr-o perspectivă legală și practică, urmărind să răspundă la întrebările de actualitate ocazionate de desfășurarea raporturilor dintre comercianți și particulari în mediul digital și să punteze controversile care se întâlnesc pe parcursul aplicării în concret a normelor relevante.

Cuvinte-cheie: date cu caracter personal, consimțământ, prețuri, prelucrare, comercianți, particulari, legalitate aparentă

Abstract: This article analyzes the procedure for using personal data in the dynamic pricing process from a legal and practical perspective, aiming to answer current questions arising from the development of relationships between traders and individuals in the digital environment and to highlight the controversies encountered during the concrete application of the relevant norms.

Keywords: personal data, consent, prices, data processing, merchants, individuals, apparent legality.

Résumé: Cet article analyse la procédure d'utilisation des données personnelles dans le processus de tarification dynamique d'un point de vue juridique et pratique, dans le but de répondre aux questions actuelles soulevées par le développement des relations entre les commerçants et les particuliers dans l'environnement numérique et de mettre en lumière les controverses rencontrées lors de l'application concrète des règles pertinentes.

Mots-clé: données personnelles, consentement, prix, traitement, commerçants, particuliers, légalité apparente.

1. Introducere

În contextul actual al digitalizării, din ce în ce mai multe nevoi, dorințe și chiar plăceri recreative ale omului încep să fie satisfăcute în mediul online, multe persoane preferând această variantă întrucât este mai rapid și mai confortabil. Cumpărăturile nu mai presupun deplasări, ci doar cateva click-uri iar comanda va ajunge la ușa ta. Vizionarea unui film se poate realiza în confortul casei tale, fără să se mai pună problema rezervării unui bilet la cinematograful. În zilele noastre chiar și activități precum munca sau educarea pot avea loc în mediul online. Toate aceste lucruri reprezintă atât o ușurare, cât și un punct de plecare al multor întrebări.

Industria tehnologiei este atât de avansată încât devine dificil pentru un simplu utilizator să țină pasul cu evoluția sa tehnică și algoritmică, lucru care mă face să îmi pun întrebarea: ce lucruri pot fi realizate pornind de la numărul mare de utilizatori ai internetului, fără ca aceștia să își dea seama? Cât de mult pot companiile mari să obțină profit pe fondul dezvoltării spațiului digital și a rigurozității acestuia? Nu cumva ajungem noi utilizatorii subiecții unor jocuri pe care alții le dirijează?

În cele ce urmează voi aborda o problemă actuală care privește fiecare particular, respectiv modul în care datele noastre personale ajung să fie folosite fie în lipsa consimțământului nostru, fie în prezența unui consimțământ slab informat, pentru recomandarea de produse și în final stabilirea unor prețuri diferite pentru fiecare consumator în funcție de informațiile sale specifice, prețuri care, bineînțeles, nu sunt în avantajul nostru.

Este adevărat că dinamizarea prețurilor se poate realiza nu numai în baza datelor cu caracter personal, ci și în baza unor date statistice care nu relevă informații despre particulari (spre exemplu, în rândul utilizatorilor unui site se optează mai degrabă pentru televizorul X decât pentru televizorul

Y, astfel comerciantul înțelege să scumpească produsul mai dezirat, fără să țină cont de aspecte legate de identitatea persoanelor care îl favorizează). Totuși, există numeroase situații în care determinarea prețurilor este strâns legată de informațiile personale ale oamenilor și, mai departe, situații în care se procedează la îmbinarea datelor personale cu datele statistice pentru o creștere a eficienței. Se poate susține prin aceasta ideea că informațiile particularilor prezintă o importanță sporită în procesul de determinare a prețurilor.

Așadar, noțiunea de baza cu care voi opera este cea de date cu caracter personal, în sensul aricolului 4 din Regulamentul (UE) 2016/679¹, respectiv „orice informații privind o persoană fizică identificată sau identificabilă („persoana vizată”); o persoană fizică identificabilă este o persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în special prin referire la un element de identificare, cum ar fi un nume, un număr de identificare, date de localizare, un identificator online, sau la unul sau mai multe elemente specifice, proprii identității sale fizice, fiziologice, genetice, psihice, economice, culturale sau sociale”².

2. Procedura prelucrării datelor

Punctul de plecare al acestei analize este reprezentat de operațiunea prin care datele personale ale particularilor sunt prelucrate. Pentru a putea clarifica modul în care acestea servesc la determinarea prețurilor, sau, cum mai este prezentat, la „îmbunătățirea experienței consumatorului”, trebuie să răspundem la întrebări precum: cine le poate prelucra? Care este temeiul legal de prelucrare? Pentru ce servește accesul la ele și care este limita în care pot fi folosite?

2.1. Cine prelucrează datele?

Regulamentul (UE) 2016/679, în continuare Regulamentul GDPR, face distincție între noțiunea de operatori de date și cea de persoane autorizate, fiecare dintre acestea jucând un rol important în procesul care face obiectul prezentei analize. Pentru definirea operatorilor de date, Regulamentul GDPR are ca referință două coordonate, respectiv stabilirea scopurilor pentru care sunt prelucrate datele și stabilirea mijloacelor de prelucrare.

Potrivit acestui act normativ (articolul 4 punctul 7), operatorul este persoana fizică sau juridică, autoritatea publică, agenția sau orice alt organism care, singur sau împreună cu alte entități (cazul operatorilor asociați, conform art. 26 din Regulament), stabilește scopurile și mijloacele prelucrării

¹ Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal (JO L 119, 4 mai 2016, p. 1).

² Ibid., art. 4.

datelor cu caracter personal. Criteriul juridic este deci controlul decizional, pentru calitatea de operator existând o vocație universală atât pentru persoanele fizice cât și pentru cele juridice. Orice entitate care se angajează în acte de comerț online (și nu numai) poate deveni operator de date, stabilind astfel că datele obținute vor servi pentru determinarea prețurilor și respectiv maximizarea profitului.

Atrag atenția asupra faptului ca aceștia sunt ținuti să răspundă pentru legalitatea prelucrării și să își îndeplinească obligațiile generale stabilite de GDPR (secțiunea 1 din capitolul IV). Mai departe, persoana împuternicită (articolul 28 GDPR) este cea care execută în concret instrucțiunile operatorului, prelucrând date doar în numele acestuia (acționează ca un interpus între operator și particular).

2.2. Care sunt temeiurile de prelucrare?

Articolul 8 din Carta drepturilor fundamentale³ și articolul 16 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene⁴ reprezintă baza normativă care garantează dreptul persoanelor la protecția datelor cu caracter personal. Astfel, se impune obligația corelativă a respectării anumitor principii în procesul de prelucrare a datelor și, respectiv, asigurarea de facto a unei protecții reale, cu mențiunea că, potrivit Regulamentului GDPR, dreptul adus în discuție nu este unul absolut, ci trebuie luat în considerare în raport cu funcția pe care o îndeplinește în societate. Per a contrario, datele personale pot face obiectul unei prelucrări realizate în conformitate cu exigențele dreptului și echității.

Temeiurile legale de prelucrare sunt prevăzute în articolul 6 din Regulamentul GDPR. Cel care interesează predominant în materia dinamizării prețurilor este cel de la litera a, respectiv consimțământul persoanei vizate. Consimțământul, pentru a fi valabil, trebuie să fie liber, specific, informat și neechivoc³. În practică, acest consimțământ este urmat de **bannerele** de tip cookies (fișiere text care se comportă ca o memorie a site-ului, permițând reținerea de informații). De fiecare dată când cineva accesează un site, acestuia îi va apărea pe ecran un chenar referitor la cookies care, de obicei, conține variantele „acceptă toate” sau „acceptă doar cookie-urile esențiale” și, mai rar, „respinge”.

De o relevanță aparte în ceea privește consimțământul este cauza Meta împotriva Bundeskartellamt (C-252/21)⁵, mai exact paragraful 150, deoarece a deschis porțile modelului „pay or ok” sau „pay

³³ Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 326, 26.10.2012, pp. 391-407.

⁴ Versiune consolidată a Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 202, 07.06.2016, pp.47-390.

⁵ CJUE, C-252/21, Meta vs Bundeskartellamt, ECLI:EU:C:2023:537, 4 iulie 2023.

or consent” adoptat de Meta după ce Curtea și autoritățile de reglementare au anulat cele două temeiuri invocate anterior.

Cele două temeiuri invocate de Meta au fost executarea unui contract și interesele legitime. Cu privire la întemeierea prelucrării datelor pe aricolul 6 alin. (1) litera b), CJUE a afirmat că prelucrarea datelor este „necesară” pentru executarea unui contract în măsura în care este indispensabilă în mod obiectiv de un scop care face parte integrantă din obligația contractuală și, totodată, prelucrarea trebuie să fie esențială pentru executarea contractului (să nu existe alte alternative mai puțin intruzive).

Mai departe, referitor la articolul 6 alin. (1) litera f), CJUE subliniază că „interesele și drepturile fundamentale ale persoanei vizate pot să prevaleze asupra interesului operatorului de date atunci când datele cu caracter personal sunt prelucrate în circumstanțe în care persoanele vizate nu se așteaptă în mod rezonabil la o astfel de prelucrare”⁶. Deși CJUE totuși afirmă existența unui interes legitim general al Facebook în personalizarea conținutului său, stabilește totuși că există restricții stricte pentru operatorii care doresc să se bazeze pe acest temei juridic. În special, prelucrarea este limitată la ceea ce este „strict necesar în scopul acestui interes legitim”⁷.

Ulterior, în noiembrie 2023, Meta a adoptat un model de tipul „pay or consent”, în baza căruia clienții au opțiunea de a utiliza serviciile Meta fără niciun cost dacă își oferă acordul ca Meta să le prelucreze datele private sau, alternativ, pot recurge la un abonament plătit, situație în care Meta nu va recurge la prelucrarea datelor cu caracter personal. În acest context se pune problema libertății consimțământului acordat, deoarece opțiunile particularilor sunt efectuarea unei plăți în bani, efectuarea unei plăți în date sau abținerea de la utilizarea serviciilor Meta (aspect discutabil, Meta având o poziție importantă, chiar dominantă, în piața în care acționează).

În mod firesc, Avizul 08/2024 al CEPD⁸ (Comitetul European pentru Protecția Datelor) reține că alegerea pe care trebuie să o ia astfel consumatorul nu este una liberă, marile platforme neputând oferi doar o alegere binară între plată sau urmărire. De aceea, CEPD a impus necesitatea adoptării unei versiuni alternative gratuite fără publicitate comportamentală. Totodată, a fost invocat și argumentul că protecția datelor reprezintă un drept fundamental și nu un bun de lux care să presupună plata unei sume de bani.

⁴⁶ CJUE, *Meta vs Bundeskartellamt*, § 48.

⁷ Ibid.

⁸ CEPD, Avizul 08/2024, 17 aprilie 2024.

2.3. Cookies drept mijloc de urmărire a utilizatorilor

Sistemul de cookies ridică numeroase probleme, fiind, per total, foarte dezavantajos pentru particulari. Voi prezenta în continuare câteva aspecte relevante din acest punct de vedere, pornind de la simplul fapt că este mult prea complicat pentru consumator să ia cunoștință de conținutul real al acestora. Când intri pe un site, cel mai probabil dorești fie să vizualizezi rapid un lucru care te interesează, fie să navighezi site-ul pentru a determina mai apoi dacă o posibilă achiziție ar fi utilă (ținem cont că de obicei este incidentă prima variată, persoana care vizionează site-ul petrecând maxim câteva minute pe acesta), context în care, o informare reală asupra datelor care urmează să fie prelucrate și asupra modurilor de prelucrare și a persoanele care au acces (mă refer aici la third-parties, care în practică sunt cele mai problematice) la ele ar presupune o muncă mult disproporționată, în sensul că ar dura mai mult informarea despre toate aceste aspecte decât navigarea site-ului în scopul urmărit.

Acest lucru nu este deloc întâmplător, ba din contra, este chiar intenționat. Site-urile țin cont de intenția de accesare și navigare rapidă a consumatorilor și aleg să îngreuneze înțelegerea operațiunilor tehnice de prelucrare pentru a obține consimțământul. Practica descrisă are un pronunțat caracter invaziv și, în realitate, lipsește consumatorii de opțiune (un consimțământ dat în cunoștință de cauză în adevăratul sens al cuvântului ar presupune o muncă de Sisif pentru particluari: fiecare site pe care intenționezi să petreci doar câteva minute ți-ar solicita un proces de informare complicat și lung).

În plus, pentru a adânci această disproporționalitate în vederea obținerii rapide a consimțământului, site-urile recurg adesea și la dark patterns (interfețe manipulative): refuzul cookie-urilor necesită mai mult efort decât acceptarea, butonul de „accept” este mai vizibil decât cel de „reject” (fie mai colorat, mai mare, mai la îndemână), iar retragerea consimțământului este vădit mai grea decât acordarea, fapt ce contravine principiului potrivit căruia consimțământul trebuie să poată fi retras la fel de ușor precum poate fi acordat (articolul 7 alin. 3 din Regulamentul GDPR reprezentând, cel puțin formal, o obligație de aplicare a simetriei menită să protejeze autonomia consumatorului în mediul online. După cum reiese din teza a treia a normei, comerciantul trebuie, de asemenea, să informeze consumatorul despre faptul că retragerea consimțământului este la fel de accesibilă precum acordarea și că aceasta nu afectează legalitatea prelucrării efectuate înainte). Totuși, retragerea consimțământului presupune o navigare prin setările cookies, fiind îngropată în politici de confidențialitate lungi și ferestre pop-up care necesită debifarea manuală a zeci de parteneri individuali, fapt care contravine ultimei teze din norma precizată, respectiv „Retragerea consimțământului se face la fel de simplu ca acordarea acestuia”⁹.

Pentru ca realitatea să reflecte spiritul legii ar fi necesar ca bannerul de cookies să fie accesibil și după acceptare, astfel încât consimțământul să poată fi retras fără proceduri extenuante, însă în

practică multe lucruri din cele prevăzute de Ghidul 03/2022 al EDPB¹⁰ (European Data Protection Board) pentru dark patterns nu sunt respectate.

Pornind de la faptul că bannerele de tip cookies reprezintă un mod de colectare a datelor prin urmărire (tracking), trebuie să atrag atenția și asupra faptului că multe site-uri și aplicații folosesc în prezent cookies care facilitează prelucrarea datelor din alte aplicații, creând astfel un sistem informațional extins din care este cvasi-imposibil pentru consumator să se retragă fără un efort colosal. Acest lucru lărgeste și mai mult sfera posibilității de exploatare, sub pretextul că, prin acceptarea acestei urmăriri experiența consumatorului va fi îmbunătățită. Spre exemplu, dacă o persoană vorbește – prin mesaje – în mod repetat despre un anumit produs pe o aplicație, îi vor apărea ulterior reclame cu produsul respectiv. Aceeași este situația și în cazul aplicațiilor precum Pinterest, unde, căutând, spre exemplu, metode de personalizare a unor agende, vei vedea ulterior reclame la agende, caiete și alte produse similare.

3. Determinarea prețurilor prin intermediul datelor colectate

Având posibilitatea legală de a obține date utile de la consumatori, comercianții, pe fondul înțelegerii proceselor tehnice care stau la baza dezvoltării spațiului online, înțeleg să le utilizeze pentru mai o mai bună realizare a finalității lor, respectiv obținerea unui profit cât mai mare. Este evident că dacă aceștia obțin consimțământul consumatorilor pentru prelucrare, prin folosirea unor dark patterns, vor folosi datele respective pentru atingerea scopului urmărit. Deși consumatorul are, cel mai probabil, reprezentarea vagă că datele sale vor fi folosite în acest sens, acesta nu este întotdeauna conștient de operațiunile dezavantajoase care îi sunt opuse. Facem referire aici la mai multe metode care, îmbinate, assemblează un întreg, ajungându-se astfel la o exploatare a consumatorului. Aceste metode constau în profilare (profiling), targeted advertising și surveillance pricing, toate având drept premisă comportamentul consumatorului.

3.1. Profilarea

Reprezentând fundamentul tehnic și juridic al întregii arhitecturi decizionale, profilarea presupune delimitarea unui profil economic al consumatorului, pornind de la date referitoare la comportamentul său (cu ce produse interacționează, care este istoricul achizițiilor, modul în care navighează site-ul și chiar și dispozitivul folosit pentru navigare). Profilul astfel creat servește la anticiparea preferințelor consumatorului, a capacității sale de plată, a nivelului de interes și poate detecta chiar și situații care reprezintă urgențe (spre exemplu, accesarea în repetate rânduri într-un interval scurt de timp a site-urile dedicate cumpărării biletelor de avion de către un particular va induce comerciantului ideea că acesta are nevoie să cumpere rapid un bilet de avion și, prin asta, va

rezulta o scumpire a prețului în ideea că particularul pare dispus, din contextul situației de fapt, să plătească mai mult).

Dintr-o perspectivă juridică, această practică prezintă un grad ridicat de intruzivitate, generând în seama comerciantului cunoștințe noi despre consumator care nu au fost consimțite expres de acesta, de unde și o încălcare a principiului transparenței.

Temeiul de la articolul 6 litera a) din Regulamentul GDPR își pierde aplicabilitatea foarte ușor în această situație, deoarece scopurile specifice pentru care este obținut consimțământul nu sunt prezentate clar persoanei vizate, iar, dacă ar fi, aceasta cel mai probabil nu ar consimți, ridicându-se astfel multiple probleme de valabilitate a acordului de prelucrare.

Prin această metodă se pun bazele unei exploatare a consumatorului, comerciantul având un punct de reper pentru influențarea ulterioară a comportamentului și a procesului decizional. Dacă site-ul sau aplicația îți cunoaște intențiile și disponibilitatea pecuniară devine apoi foarte ușor să îți promoveze anumite produse.

3.2. Targeted advertising

De câte ori nu am pățit, marea majoritate dintre noi, să vorbim sau să trimitem un mesaj despre un anumit bun sau serviciu pe care intenționăm să îl cumpărăm, iar mai apoi să primim reclame referitoare la respectivul produs sau serviciu? De obicei acest fenomen este ignorat, în urma observării acestui lucru consumatorul făcând o glumă în sensul că „ne ascultă telefoanele”, iar apoi trecând mai departe, pentru că ce altceva este, până la urmă, de făcut?

Publicitatea personalizată sau bazată pe profilare (targeted advertising) este metoda prin care un comerciant prezintă pe ecranele consumatorilor produse specifice intereselor lor particulare. Obținând datele relevante (prin prelucrare sau de la terții – third parties – care au acces la ele, spre exemplu META, care colectează datele dintr-o aplicație și le folosește și în altele care îi aparțin), comercianții selectează produsele sau serviciile care sunt cele mai apropiate de interesele particularilor, pentru a spori șansele ca aceștia din urmă să recurgă la achiziționare.

Totodată, promovarea postărilor pe rețele de socializare se poate face, de către orice persoană care dorește să folosească acest serviciu în schimbul unei sume de bani, prin folosirea metodei publicității personalizate (poți alege ca postarea ta să fie promovată în randul unei anumite categorii de varste sau în randul locuitorilor dintr-un anumit oraș, și așa mai departe).

În procesul determinării prețurilor, persoana vizată de acest tip de publicitate este încadrată într-o categorie economică și, prin aceasta, se normalizează ideea de tratament diferențiat. Astfel, metoda publicității bazate pe profilare ridică serioase probleme juridice constând în aceea că reutilizarea

datelor pentru eliminarea reducerilor și ajustarea ofertelor reprezintă un scop nou prin raportare la datele obținute în temeiul consimțământului inițial al consumatorului care nu acoperă deci această utilizare, lipsind-o de temei legal.

3.3. Surveillance pricing

Surveillance pricing (atribuirea prețurilor în urma unei supravegheri) reprezintă concretizarea juridică și economică a finalității urmărite de comerciant, respectiv modificarea prețurilor. În această fază, prelucrarea datelor excede sfera influențării deciziei de consum și pătrunde în zona redistribuirii individualizate a costurilor. Astfel, prețul nu mai este rezultatul contrastului cerere – ofertă, ci devine oglinda personalității consumatorului. Deși în realitate la magazin toate prețurile sunt la fel pentru fiecare potențial client (lucru care este, în opinia mea, firesc), în mediul online marea majoritate a site-urilor care oferă produse spre vânzare determină prețuri dinamice, lucru care ridică numeroase probleme juridice și etice (analizate în detaliu în capitolul 5 din această lucrare).

Un aspect interesant când vine vorba despre această practică este pasivitatea particularilor. Într-un scenariu în care, la o farmacie, cuiva i-ar fi solicitat să plătească dublu pentru o pastilă față de cât i s-a solicitat clientului anterior, din motivul că „se vede că dumneavoastră sunteți mai bolnav, deci aveți mai multă nevoie de această pastilă și ați fi dispus să plătiți mai mult, ar apărea multe revolte. Totuși, când exact același lucru se întâmplă în mediul online, mulți oameni nu spun nimic în legătură cu asta, din diferite motive (predominant acela că nu cunosc acest aspect, întrucât, dacă l-ar cunoaște, în mod evident nu și-ar oferi consimțământul).

Relevantă în această discuție este Directiva 2019/2161⁵¹¹, care obligă comercianții să informeze consumatorii ori de câte ori prețul prezentat este stabilit în baza unui algoritm și a comportamentului particularului. În lipsa acestei mențiuni ne aflăm, conform actului normativ menționat, în prezența unei practici comerciale incorecte. Totodată, articolele 13 și 14 din GDPR prevăd obligația companiilor de a informa (corelativă dreptului persoanei vizate de a fi informate) faptul că prețul este personalizat pe baza unui profil.

În practică, prețurile diferite la produse precum kendama, care variază în funcție de interesul consumatorului pentru respectivul produs și de câte ori a căutat kendama pe Google, sau la cursele pe aplicații precum Uber, care impun un cost mai mare pentru exact aceeași distanță dacă nivelul bateriei la telefon este scăzut, sau în cazul în care ruta a mai fost căutată cu puțin timp înainte, sunt rezultatul unui puternic conflict între interesul de a obține profit și dreptul la viață privată.

⁵¹¹ Directiva (UE) 2019/2161 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 noiembrie 2019 de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivelor 98/6/CE, 2005/29/CE și 2011/83/UE ale Parlamentului European, JO L 328, 18.12.2019, pp. 7–28.

4. Conflictul dintre interesul comercianților și drepturile patricularilor

În raporturile dintre particulari și comercianți, aceștia din urmă sunt, în toate aspectele, într-o poziție de superioritate, fapt care ar trebui, să conducă automat la o reală rigurozitate în ceea ce privește posibilitatea acestora de a prelucra datele personale ale consumatorilor, și nu într-un mod pur formal cum din nefericire este cazul în practică.

Pornind de la premisa că, atât pentru realizarea intereselor comercianților, cât și pentru satisfacerea nevoilor consumatorilor, aceștia din urmă recurg la serviciile și produsele oferite de comercianți, trebuie să punem la îndoială modul în care funcționează aceste raporturi economice, întrucât se pare că adâncirea inegalității de poziție se conturează tot mai mult cu fiecare pas parcurs de consumator. La accesarea site-ului sau a aplicației, acesta trebuie fie să accepte cookies (a se vedea capitolul 2.3), fie să introducă date personale, care mai apoi vor fi folosite împotriva sa, pentru ca, în final, să fie supus unor plăți injuste care beneficiază tot celui aflat în poziția superioară.

Referitor la această problemă, industria comercianților invocă inovația, sugerând că utilizarea datelor este nu numai inevitabilă, ci și dezirabilă pentru cei vizați (prin aceea că serviciile oferite vor avea un grad ridicat de satisfacție a nevoilor). Acest lucru, la o primă impresie, are un caracter convingător, însă trebuie analizat prin raportare la dezavantajele pe care le cauzează. Deși prelucrarea datelor cu caracter personal conduce, cu titlu de exemplu, la o afișare pe site a unor cărți care au șanse mai mari să fie pe placul consumatorului decât altele, acest rezultat nu reprezintă un aspect dezirabil atâta timp cât presupune o sarcină economică mai mare.

Profilarea comportamentală, chiar și atunci când este prezentată ca fiind utilitară, erodează spațiului de autonomie personală prin transformarea individului într-un obiect de analiză predictivă. Acesta nu mai este tratat drept un participant liber pe piață, ci devine un set de probabilități economice care pot fi exploatare. Afișarea unui preț mai mare în funcție de un comportament anterior echivalează cu o sancționare economică a interesului manifestat sau a loialității consumatorului față de un produs.

În ultimă instanță, conflictul dintre interesul comercianților și dreptul la viață privată reflectă o dilemă normativă, datele cu caracter personal fiind tratate ca o extensie a personalității individului. Piața tinde să instrumentalizeze datele până la punctul în care prețul devine expresia valorii economice atribuite persoanei, nu a bunului. Un asemenea model riscă să transforme dreptul la protecția datelor dintr-un drept fundamental într-un obstacol formal, ușor de ocolit prin tehnici avansate de prelucrare.

Dintr-o perspectivă a protecției consumatorului, procesul de prelucrare a datelor pentru dinamizarea prețurilor poate reprezenta o practică comercială incorectă¹² dacă se acționează contrar prevederilor GDPR (avem în vedere în principal articolul 22 care interzice deciziile automatizate care afectează

semnificativ persoana) . Un remediu util și necesar din acest punct de vedere poate fi dat de o extindere a obligației de transparență, însoțită de facilitarea înțelegerii de către particular a ceea ce înseamnă, cu exactitate, dinamizarea prețurilor. Totuși, ar fi illogic din optica profesionistului să prezinte în mod transparent faptul că, în urma obținerii consimțământului, acesta va proceda ulterior în detrimentul utilizatorului, cu toate că articolul 34 din GDPR prevede obligația de informare (prin notificare imediată fără întârzieri nejustificate) a particularului cu privire la încălcarea securității datelor cu caracter personal).

Așadar, pentru a evita orice materializare a avantajului generat de Big Data pentru comercianți și pentru a regla raporturile dintre profesioniști și particulari, cea mai eficientă metodă ar fi stabilirea prețurilor dinamice pe bază concurențială. În acest mod, comercianții vor putea în continuare să promoveze produse specifice pentru interesele fiecărui consumator, maximizând șansele ca acesta din urmă să procedeze la achiziționare, însă fără a îl sancționa pecuniar dacă face acest lucru. Într-un asemenea scenariu, scopul urmărit de comercianți ar fi cu adevărat compatibil cu drepturile și interesele particularilor.

5. Sfidarea rațiunii legii și imposibilitatea practică de aplicare

Se pune deci problema insuficienței normative în gestionarea conflictului de interese dintre profesioniști și utilizatori, prin aceea că legea în materie, deși pare să trateze această problemă, prezintă o multitudine de lacune care, analizate atent de comercianți, conduc la îmbinarea diferitelor tehnici și crearea de portite care să le faciliteze obținerea de profit. Aceștia, pornind de la premisa că particularii vor accepta termenii și condițiile site-urilor și aplicațiilor, întrucât altfel le va fi restricționat sau cel puțin îngreunat accesul, complică metoda de informare a consimțământului, sfidând astfel tot ce reprezintă *ratio legis*. La nivel teoretic, ar fi posibilă exprimarea unui consimțământ real și informat, însă cu o dificultate care nu este justificată din prisma particularului.

Ulterior obținerii consimțământului, ocolirea legii continuă prin schimbarea scopului pentru care sunt folosite datele (sau mascarea scopului real), lipsind deci temeiul legal al prelucrării de efect (în cazul nerespectării articolului 6 alin. (4) din GDPR), pentru ca mai apoi să fie grav ignorată prevalența drepturilor consumatorului.

Aparența legalității este menținută pe parcursul procedurii de prelucrare a datelor în vederea determinării prețurilor și prin aceea că este dificil pentru utilizatorii prejudiciați de această procedură să acționeze. Companiile mari stabilesc anumite condiții în care particularii îi pot acționa în justiție în

⁶¹² CJUE, C-252/21, Meta vs Bundeskartellamt, ECLI:EU:C:2023:537, 4 iulie 2023.

caz de posibile litigii. În acest sens, cu titlu de exemplu, Facebook menționează că orice litigiu care îl privește se va judeca în Irlanda, unde are sediul pentru aceste pricini. Acest lucru implică, la prima impresie, aplicarea legislației irlandeze (modelul de drept anglo-saxon), avocați specializați și alte cheltuieli care pentru utilizatorul necunoscător nu sunt justificate prin raportare la prejudiciu. Atrag atenția că aceste clauze impuse de Facebook și alte companii sunt considerate neuzuale, deci ar putea fi ignorate de utilizatori, însă cunoașterea acestui aspect presupune o cultură juridică pe care, în mod firesc, nu o are orice particular. Se merge încă o dată deci pe ideea că posibilele persoane prejudiciate nu au resursele necesare pentru a face ceva în privința nerespectării drepturilor lor și pe aparența că nu merită să încerce, întrucât efortul necesar este disproporționat.

Nu în ultimul rând, numărul mare de site-uri și aplicații îngreunează posibilitatea unei supravegheri reale din partea autorităților competente. Totodată, cunoașterea de către autorități a situațiilor generatoare de prejudicii este dependentă de informarea acestora de către particularii care, din motivele prezentate anterior, aleg, în marea majoritate a cazurilor, pasivitate. În ceea ce privește sesizarea autorităților de către operatori, situația este reglementată de articolul 33 din GDPR, sub denumirea marginală de „Notificarea autorității de supraveghere în cazul încălcării securității datelor cu caracter personal”. Competența autorității este stabilită potrivit articolului 55 din același Regulament.

Un alt aspect interesant care ajută la conturarea fațadei legalității este reprezentat de tendința companiilor de a pune accentul, în mod formal, pe beneficiile pe care prelucrarea datelor le generează pentru utilizatori prin prezentarea motivelor și scopurilor prelucrării drept servind acestora din urmă. Astfel, companiile reformulează într-un mod plăcut vizual pentru particulari înțelesul real al termenilor din cadrul bannerelor care reprezintă unicul mod de informare, convingând asupra oferirii consimțământului și reasigurând existența beneficiilor de acordare, fără a menționa că retragerea consimțământului este vădit mai grea.

Mai departe, trebuie menționat referitor la scopul prelucrării faptul că, de principiu, datele personale pot fi păstrate de companii atâta timp cât servesc pentru îndeplinirea scopului. Acest lucru ridică la rândul lui semne de întrebare, deoarece există posibilitatea legală a schimbării scopului (unde legalitatea este greu de verificat) și nu există o limită a timpului pentru care datele pot fi păstrate (relevant mai ales din perspectiva operatorilor care nu servesc unui interes public). În paralel, GDPR reglementează în articolul 17 dreptul de a fi uitat, însă valorificarea acestuia presupune, din nou, acțiunea persoanei vizate. Toate aceste detalii conturează caracterul circular ar aparenței de legalitate a procesului de prelucrare a datelor.

Concluzii

Având ca punct de plecare drepturile particularilor și interesele companiilor de a obține profit, sistemul normativ actual permite și facilitează desfășurarea unor activități inedite specifice mediului online care să susțină o desfășurare economico-juridică a raporturilor dintre profesioniști și neprofesioniști conformă cu exigențele unei piețe ce constituie parte integrantă într-o economie modernă digitală.

În baza unor temeuri legale de prelucrare, companiile sunt îndrituite să își adapteze metodele procedurale la realitatea actuală în vederea îndeplinirii optime a scopului care le dictează existența, deseori însă fără să fie supuse unor supravegheri sau restricții materializate dincolo de actele normative.

Așadar, tot procesul de prelucrare a datelor în contextul dinamizării prețurilor se află la granița dintre legalitate și formalitate. Analizând întreg parcursul mecanic, concluzia tinde să indice că toate formalitățile legale reprezintă, mai mult sau mai puțin, un joc de sumă nulă, fiind lesne pentru cei aflați în poziția de superioritate (tehnică, informațională, economică) să profite de acest lucru în detrimentul persoanelor care ar trebui să fie beneficiarii unei protecții legale.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Elena Lazar, Nicolae Dragoș Costescu, *Dreptul european al internetului*, ediția a 2-a, Editura Hamangiu, 2024, București.
2. Elena Lazar, *Dreptul Inteligenței Artificiale*, Editura Hamangiu, 2024, București.
3. Versiune consolidată a Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 202, 07.06.2016, pp.47-390.

Resurse digitale:

1. <https://www.wolterskluwer.com/ro-ro/solutions/sintact-analytics-ai>, accesat la data de 5 martie 2026.

2. <https://noyb.eu/en/pay-or-okay-study-users-prefer-tracking-free-third-option>, accesat la data de 3 martie 2026.
3. <https://techreg.org/article/view/19031/21338>, accesat la data de 1 martie 2026.
4. https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection_en, accesat la data de 5 martie 2026.

Accesul la instanță în materia declarației de impunere: mit sau realitate procesuală?

Judicial Review of Tax Declarations: Myth or Procedural Reality?

Le recours juridictionnel contre la déclaration d'imposition: mythe ou réalité processuelle?

Bianca-Ioana CEAUȘU – anul III, grupa 304, IF

coordonator: prof. univ. dr. Simona GHERGHINA

Rezumat: În cuprinsul acestui articol vom analiza consecințele practice ale lipsei conferirii unei calificări juridice exprese a declarației de impunere în legislația românească în materie fiscală. Astfel, vom analiza care sunt eventualele remedii ale lacunelor legislative și cum putem pune în balanță lipsa caracterului de autoritate publică a emitentului declarației de venituri (contribuabilul) și posibilitatea asimilării declarației de venituri cu un act administrativ fiscal, nu doar sub aspectul efectelor juridice (așa cum menționează însuși Codul de procedură fiscală), ci și sub aspectul regimului juridic aplicabil. În plus, vom analiza potențialele încălcări ale dreptului comunitar prin aceste lacune legislative românești, precum accesul la o cale de atac efectivă și la un proces echitabil, enunțând totodată și principii dezvoltate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene ce pot oferi o rezolvare a acestei probleme.

Cuvinte-cheie: declarația de venituri, act administrativ, dreptul comunitar.

Abstract: In this article, we will analyze the practical consequences arising from the lack of an express legal qualification conferred upon tax returns within Romanian tax legislation. Consequently, we will examine potential remedies for these legislative lacunae and explore how to balance the taxpayer's lack of public authority status (as the issuer of the income declaration) against the possibility of assimilating the income declaration to an administrative tax act. This assimilation will be analyzed not only regarding its legal effects (as stipulated by the Fiscal Procedure Code itself), but also concerning the applicable legal regime. Furthermore, we will investigate the potential infringements of Community law generated by these Romanian legislative gaps, particularly concerning the right to an effective remedy and a fair trial, while also outlining principles established by the Court of Justice of the European Union that may offer a resolution to this issue.

Keywords: income declaration, administrative act, Community law.

Résumé: Dans le cadre de cet article, nous analyserons les conséquences pratiques de l'absence d'une qualification juridique expresse accordée à la déclaration d'impôt dans la législation fiscale roumaine. Ainsi, nous examinerons les remèdes potentiels à ces lacunes législatives et la manière de concilier l'absence de statut d'autorité publique de l'émetteur de la déclaration de revenus (le contribuable) avec la possibilité d'assimiler cette dernière à un acte administratif fiscal. Cette assimilation sera abordée non seulement sous l'angle de ses effets juridiques (comme le prévoit le Code de procédure fiscale lui-même), mais également du point de vue du régime juridique applicable. De surcroît, nous analyserons les éventuelles violations du droit communautaire engendrées par ces vides juridiques roumains, notamment en ce qui concerne le droit à un recours effectif et à un procès équitable, tout en énonçant les principes consacrés par la Cour de justice de l'Union européenne susceptibles d'apporter une solution à cette problématique.

Mots-clés : déclaration de revenus, acte administratif, droit communautaire.

1. Introducere

Există numeroase situații de stabilire a obligațiilor fiscale în mod direct, automat, prin declararea acestora de către contribuabil, fără ca legea să mai prevadă obligația organelor fiscale de a emite o decizie de impunere. În astfel de situații, intervine problema determinării naturii juridice a acestui act

și problema identificării regimului juridic aplicabil declarației de venituri. În pofida faptului că legislația ar trebui să ofere o soluție acestei chestiuni, conform Codului de procedură fiscală, reglementarea în materia declarației de impunere este una lacunară. Analiza articolului 95 din Codul de procedură fiscală nu conduce la o soluție cu privire la posibilitatea de contestare a propriei declarații de impunere de către contribuabil¹. În realitate, pentru contribuabil, lipsa reglementării duce la crearea unui impediment în exercitarea dreptului de acces la justiție consacrat de art. 21 din Constituția României. În acest context, considerăm că trebuie recunoscut dreptul contribuabilului de a contesta propria declarație de impunere printr-o acțiune în justiție, ca o manifestare a principiului accesului la justiție prezent în toate constituțiile moderne².

În contextul aderării României la Uniunea Europeană (UE) în data de 1 ianuarie 2007, intervine necesitatea aplicării principiilor născute din dreptul comunitar³. Există numeroase situații de sancționare⁴ a statelor membre pentru nerespectarea obligațiilor născute din tratate. Astfel, trebuie să analizăm în ce context se aplică principiile născute din dreptul UE în materia obligațiilor fiscale, și implicit a declarației de impunere. Atât principiile, cât și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) se aplică în măsura în care există o competență a UE în domeniile respective. De-a lungul timpului, au existat multe situații în care CJUE a respins cereri ca inadmisibile, declarându-se necompetentă în spețele respective, întrucât exced sfera de aplicabilitate a dreptului UE.

În contextul necesității recunoașterii dreptului contribuabilului de a ataca propria declarație, mai multe principii de drept european trebuie analizate. Vom pleca de la unul dintre cele mai inovative principii ale CJUE, și anume principiul **substance over form**⁵. Acest principiu consacră prevalența economicul asupra juridicului. Pe scurt, conform acestui principiu, pentru scopuri juridice și fiscale trebuie să se țină cont mai degrabă de realitatea economică și juridică a unei situații decât de

¹ Articolul 95 din Codul de procedură fiscală prevede generic asimilarea declarației de impunere cu decizia de impunere, fără a preciza cu certitudine care sunt consecințele acestei asimilări. Așadar, legiuitorul a considerat că această asimilare este suficientă pentru a putea identifica regimului juridic aplicabil. Totuși, câteva precizări ale legiuitorului cu privire la aplicabilitatea practică a acestei asimilări ar fi fost necesare pentru a evita eventuale practici neunitare ale instanțelor judecătorești în materia identificării regimului juridic aplicabil declarațiilor de impunere. Astfel, ar fi fost utile menționări precum cele cuprinse în Legea nr. 554/2004 ce conține reglementări cu privire la actul administrativ asimilat, oferind o reglementare amplă a acestuia alături de reglementarea generală a actului administrativ clasic.

² Pentru o perspectivă de drept comparat, a se vedea Constituția Franței din 4 octombrie 1958 care nu reglementează accesul la justiție ca drept fundamental printr-un articol unic, ci prin raportare la blocul de constituționalitate ce încorporează și articolul 6 din CEDO și articolul 16 din Declarația Drepturilor Omului și a Cetățeanului din 1789. Pentru o analiză detaliată a articolului 16 din Declarația Drepturilor Omului și a Cetățeanului din 1789 a se vedea *Les Nouveaux Cahiers du Conseil constitutionnel - n°44, juin 2014* (<https://www.conseil-constitutionnel.fr>, accesat la data de 02.03.2026).

³ Vom folosi în continuare această sintagmă cu valoare istorică, deși în prezent noțiunea de drept comunitar a fost înlocuită de noțiunea de dreptul Uniunii Europene. A se vedea ITAXA BLOC, *International taxation in simple words* (<https://www.itaxa.it/blog/en>, accesat la data de 02.03.2026).

⁴ România a fost vizată de numeroase proceduri de infringement și sancționată de către CJUE în numeroase domenii, precum mediu și calitatea aerului (a se vedea Andrada Trușcă, *Procedura acțiunii pentru constatarea neîndeplinirii de către statele membre a obligațiilor ce le revin conform dreptului comunitar. Privire specială asupra dreptului mediului*, Revista Transilvană de Științe Administrative, <https://rtsa.ro/rtsa>, accesat la data de 05.03.2026) și multe altele.

⁵ *Primele cazuri ale CJUE în care a fost dezvoltat acest principiu sunt reprezentate de C-653/11 (cazul Ocean Finance din 2013, în contextul TVA), respectiv C-516/14 (cazul Barlis din 2016 în contextul refuzului formal al deducerii TVA).*

calificarea sa formală. Deși acest principiu își are originea în domeniul achizițiilor publice, acest lucru nu creează un impediment în extinderea sa și în alte ramuri ale dreptului.

Astfel, în ipoteza declarației de impunere și a deciziei de impunere, se ajunge la concluzia că, atât timp cât ambele documente urmăresc același scop, și anume de a stabili impozitul datorat (de a stabili obligația fiscală a contribuabilului), ar trebui ca acestea să poată fi contestate în instanță indiferent de natura lor de act administrativ sau nu. Prin urmare, dincolo de calificarea internă a acestor două acte, și dincolo de definițiile clasice ale actului administrativ cristalizate de-a lungul timpului, ar trebui să privim dintr-o perspectivă mai pragmatică posibilitatea de contestare a declarației de venituri.

Într-adevăr, poate părea ușor absurd să opinăm că un simplu contribuabil ar putea emite un act administrativ individual, purtător de putere publică și generator de drepturi și de obligații opozabile *erga omnes* (inclusiv administrației publice), însă tot la fel de absurd ar fi să considerăm că două acte care au același scop și care generează în mare aceleași efecte din punct de vedere fiscal (obligația de plată a impozitului, care, neîndeplinită, poate duce la angajarea răspunderii contribuabilului și aplicarea unor sancțiuni corespunzătoare) au o valoare atât de diferită în fața unei instanțe de judecată.

Astfel, chiar dacă simpla aplicare a principiului jurisprudențial creat și dezvoltat de către CJUE, nu transformă declarația de venituri într-un act administrativ, aplicarea acestuia poate conferi un temei al posibilității de contestare a declarației de impunere în fața instanțelor de contencios administrativ. Mai mult, ar fi contraintuitiv să considerăm că atunci când un impozit este stabilit printr-o decizie de impunere, acesta poate fi atacat în fața instanței de contencios administrativ, dar atunci când este stabilit printr-o declarație de impunere, care are *per se* același scop ca decizia de impunere, o acțiune în justiție nu poate fi exercitată.

2. O scurtă navigare prin reglementarea națională a declarației de venituri

2.1. Este posibilă calificarea declarației de impunere ca act administrativ fiscal în contextul reglementării românești actuale în materie fiscală?

Noțiunea de act administrativ este unul dintre cele mai controversate concepte existente în doctrină și în practica judiciară. Actul administrativ își are originea în Franța post-revoluționară, fiind ulterior dezvoltat în sistemul de drept german și în sistemul de drept francez. Conform definiției oferite de Otto Mayer, un important jurist german, fiind totodată cel care a introdus conceptul de act administrativ în dreptul german, *actul administrativ este dispoziția autoritară a administrației publice prin care se stabilesc, într-un caz individual, drepturile unui subiect*. Ulterior, în literatura de

specialitate s-au dezvoltat opinii diverse cu privire la definiția actului administrativ. Astfel, conform definiției oferite de către reputatul jurist Constantin Rarincescu, *actele administrative sunt acele acte juridice care sunt săvârșite de către organele publice, care au, după legislațiunea Statului, calitatea de organe administrative și care consistă în manifestațiuni sau declarațiuni de voință făcute cu intenția de a produce efecte juridice*⁶. Pe de altă parte, profesorul Antonie Iorgovan definea actele administrative ca fiind *forma juridică principală a activității organelor administrației publice, care constă într-o manifestare unilaterală și expresă de voință de a da naștere, a modifica sau a stinge drepturi și obligații, în realizarea puterii publice, sub controlul principal de legalitate al instanțelor judecătorești*⁷.

Datorită diversității de opinii existente cu privire la noțiunea de administrație publică, nu există unanimitate de opinii nici în privința definiției actului administrativ. Totuși, există anumite trăsături comune ale acestuia care se regăsesc în toate definițiile din literatura de specialitate. Astfel, actul administrativ are următoarele trăsături esențiale : *este principala formă a activității autorităților administrației publice; este o voință juridică unilaterală; este emis în realizarea puterii publice și are un regim juridic specific, în centrul căruia se află Legea contenciosului administrativ*⁸. Elementul central al acestor trăsături este reprezentat de puterea publică ce guvernează actul administrativ. Or, cum am putea considera că declarația de impunere este asimilată unui act administrativ fiscal (ca o specie de act administrativ), atât timp cât aceasta emană de la un particular? În literatura de specialitate, s-a afirmat că nu doar autoritățile publice pot emite acte administrative, ci și persoanele juridice de drept privat asimilate autorităților publice⁹. În această categorie sunt enumerate persoanele juridice de drept privat care, potrivit legii, au obținut statut de utilitate publică sau sunt autorizate să presteze un serviciu public, în regim de putere publică (art. 5 lit. b) teza a II-a din Legea contenciosului administrativ), precum și asociațiile de dezvoltare intercomunitară (art. 5 lit. i) din Legea contenciosului administrativ).

Deși literatura de specialitate a arătat posibilitatea emiterii actelor administrative de către entități private învestite cu prerogative de putere publică¹⁰, nu s-a învederat până acum o situație în care un

⁶ C. Rarincescu, *Contencios Administrativ Român, ediția a doua, Universul Juridic, mai 2019, București*, p. 143.

⁷ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, ediția a IV-a, ALL Black, 2005, p. 25.

⁸ Pentru mai multe detalii, a se vedea Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, ediția a IV-a, ALL Black, 2005, p. 28 și urm. În același sens, a se vedea Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ*, Volumul II, ediția 5, C.H. Beck, 2020, București, pp. 9-17. Doctrina franceză consacră aceleași trăsături ale actului administrativ : *L'acte administratif unilatéral est : un acte juridique : autrement dit, il est une manifestation de volonté destinée à produire des effets de droit, un acte unilatéral : en principe, il n'émane que d'une seule personne. (...) A ce titre, si l'acte émane généralement d'une personne publique, il peut également, dans certains cas, émaner d'une personne privée* (Maxim Bizeau, *L'acte administratif unilatéral : définition et régime*; <https://fiches-droit.com/acte-administratif-unilatéral>, accesat la data de 02.03.2026).

⁹ A se vedea Tudor Chiuariu, *Drept administrativ*, Hamangiu, 2025.

¹⁰ Aceeași opinie este exprimată și în doctrina franceză : *sont considérés comme administratifs tous les documents produits ou reçus par une administration publique (administrations d'État, collectivités territoriales, établissements publics). Il en va de même pour les documents détenus par les organismes privés chargés d'une mission de service public pour autant qu'ils*

simplicu particular ar putea fi investit cu astfel de prerogative, putând într-un final, să emită acte în regim de putere publică. Așadar, conform teoriei clasice administrative, pare de neacceptat natura de act administrativ a declarației de impunere.

2.2. Aspecte de drept comparat în materia naturii juridice a declarației de impunere prin raportare la dreptul francez

Observând tendința reglementărilor numeroase, grupate pe ramuri de drept a sistemului francez, constatăm că actul normativ numit Codul general al impozitelor (« Code général des impôts ») reglementează în detaliu modul de percepere a taxelor și a impozitelor de către statul francez. În pofida faptului că avem o reglementare stufoasă în materie fiscală și în dreptul francez, nici « Code général des impôts » nu definește declarația de impunere denumită « la déclaration des revenus » și nici nu îi oferă o calificare juridică expresă. Analizând cu atenție dispozițiile articolelor 170-175 din « Code général des impôts » vom realiza că acestea doar reglementează obligația de declarare a veniturilor și conținutul acesteia. Deși în « Code général des impôts » nu există o definiție legală (normativă) a declarației de impunere¹¹, doctrina franceză a oferit diverse interpretări cu privire la natura juridică a declarației de impunere.

Doctrina franceză a dezvoltat două opinii aflate la poli opuși cu privire la natura declarației de impunere. Opinia majoritară afirmă că declarația de venituri este doar un act informativ¹², ce nu constituie un act emis în regim de putere publică, pe cale de consecință neputând fi contestată în instanță. În acest sens, declarație completată de către contribuabil este doar un act declarativ, prin intermediul căruia contribuabilul își declară veniturile și face calcule orientative cu privire la valoarea impozitului pe care urmează să îl plătească. Cu toate acestea, contribuabilul nu are competența formală de a stabili impozitul, această competență rămânând în sarcina administrației fiscale^{13,14}. Așadar, putem observa că în dreptul francez sistemul declarației unice de venituri este puțin diferit

sont liés, par leur nature, leur objet, ou leur utilisation à la gestion de cette mission. (<https://www.cada.fr/particulier/le-document-est-il-administratif>, accesat la data de 03.03.2026).

În același sens abo.societenumerique.gouv.fr/en/articles, accesat la data de 05.03.2026 (*Administrative documents are documents which, whatever their date, place of storage, form and medium, are produced or received, within the framework of their public service mission, by the State, the local authorities as well as by other persons under public law or persons under private law entrusted with such a mission.*).

¹¹ Conform articolului 170, punctul 1 din Codul general al impozitelor (« Code général des impôts ») : « [...] toute personne imposable audit impôt est tenue de souscrire et de faire parvenir à l'administration une déclaration détaillée de ses revenus et bénéfices, de ses charges de famille et des autres éléments nécessaires au calcul de l'impôt sur le revenu [...] ». Analizând reglementarea franceză în materie fiscală observăm că nici legislația franceză este destul de lacunară, fiind lipsită de vreo prevedere expresă cu privire la calificarea juridică a declarației de impunere (déclaration des revenus).

¹² Pentru mai multe detalii, a se vedea Martin Collet, Pierre Collin, *Procédures fiscales*, ediția 5, Presses Universitaires de France – P.U.F., colecția Thémis, 2024, Paris.

¹³ A se vedea Martial Chadeaux, Maurice Cozian, Florence Deboissy, *Précis de fiscalité des entreprises*, ediția 49, LexisNexis, 2025 (« Le système déclaratif ne transfère pas le pouvoir de décision à l'assujetti ; il ne fait que lui imposer l'obligation d'informer l'administration »).

¹⁴ A se vedea și Ludovic Ayrault, Olivier Négrin, *Code de procédure fiscale annoté et commenté*, ediția 32, Lefebvre Dalloz, 2024, Paris.

de cel din sistemul de drept românesc¹⁵. Prin urmare, în timp ce în sistemul de drept românesc fiscalul emite o decizie de impunere după completarea declarației de venituri doar în anumite cazuri specifice prevăzute de lege (de exemplu în caz de control sau de rectificare), în dreptul francez fiscalul emite întotdeauna un nou act după depunerea declarației.

Există și o opinie minoritară care susține natura de act administrativ a declarației de venituri, considerând că suntem în prezența unui transfer de prerogative publice ale administrației fiscale către contribuabil (« dévolution fonctionnelle des prérogatives »). Astfel, declarația de venituri nu este doar un act informativ, fiind vorba de un veritabil sistem de autoimpunere prin care contribuabilul își stabilește singur impozitul. Deși organele fiscale sunt cele care stabilesc propriu-zis valoarea impozitului, calculul acestuia este determinat de datele furnizate de către contribuabil. În realitate, ceea ce fac autoritățile este doar să aplice o formulă de calcul în funcție de datele oferite de către contribuabil. Așadar, doar aparent administrația fiscală este cea care stabilește valoarea impozitului, întrucât dacă particularul nu își îndeplinește obligația de declarare a veniturilor, nici fiscalul nu poate calcula, respectiv stabili, valoarea impozitului. Doctrina franceză a calificat acest sistem drept «quasi-décisionnelle», fiind un sistem în care contribuabilul este cel care are rolul autodeterminant al impozitului (prin îndeplinirea obligației de completare a declarației de impunere)¹⁶, în timp ce fiscalul exercită un control *a posteriori* asupra datelor furnizate de contribuabil (stabilind efectiv impozitul). Conform acestei opinii minoritare a doctrinei franceze, prin mecanismul declarației unice de venituri, administrația fiscală acceptă aproape automat datele declarate de către contribuabil, acesta din urmă devenind, *in concreto*, autorul principal al determinării impozitului. Prin acest mecanism, actul emis de către organul fiscal (« avis d'imposition ») are un rol doar formal.

2.3. Mecanismul de funcționare a declarației de impunere în sistemul românesc analizat prin raportare la dreptul francez în această materie

Fără a crea o contradicție cu legislația în vigoare și cu practica instanțelor judecătorești, teza autoimpunerii declarației contribuabilului poate fi aplicată facil în sistemul de drept românesc. Analizând mecanismul de funcționare a declarației de impunere în sistemul românesc, putem observa că acesta este un sistem sui generis, diferit de cel prezent în sistemul francez.

Consiliul de Stat francez a respins ferm, prin decizia din **20 mai 2016 N°387479**, natura de act administrativ fiscal a declarației de impunere. Inter alia, Consiliul de Stat a afirmat caracterul pur informativ al « déclaration des revenus », întrucât aceasta nu stabilește în concret valoarea

¹⁵ În timp ce în sistemul nostru de drept, contribuabilul este cel care își declară venitul, fiind în același timp cel care își calculează valoarea impozitului aferent acestor venituri (fiscalul chiar îl va trage la răspundere în cazul în care calculul acestuia a fost eronat), în dreptul francez contribuabilul doar își declară veniturile, iar administrația fiscală este care păstrează puterea decizională de a stabili valoarea impozitului prin emiterea unui act denumit « **avis d'imposition** ».

¹⁶ Pentru detalii a se vedea Albert Jean-Luc, Richer Daniel, Pierre Jean-Luc, *Dictionnaire de droit fiscal et douanier*, Ellipses, 2007.

impozitului, ci doar furnizează niște informații necesare calculului impozitului administrației fiscale. Astfel, conform mecanismului francez de calcul al impozitului prin intermediul declarației unice de venituri, contribuabilul doar furnizează datele necesare administrației fiscale, autoritatea fiscală păstrând monopolul calculului impozitului. În urma furnizării de către contribuabil a acestor date, organul fiscal are obligația de a emite un act administrativ fiscal.

Raționamentul Consiliului de Stat francez poate fi aplicat și în cazul declarației de impunere din sistemul de drept românesc, care are ca trăsătură specifică lipsa obligativității emiterii unui act administrativ fiscal de către organul fiscal. Astfel, deși prin prisma mecanismului de drept francez, caracterul pur informativ al declarației de impunere este vădit, în sistemul de drept românesc acest caracter este atenuat. În concordanță cu viziunea Codului de procedură fiscală, contribuabilul este cel care declară și calculează impozitul aferent veniturilor declarate; cu alte cuvinte își stabilește în mod direct și nemijlocit obligația fiscală de plată a impozitului. Prin acest mecanism, fiscul emite o decizie de impunere doar în situația în care contribuabilul a greșit calculul impozitului sau în situația în care a omis să declare unele categorii de venituri. Așadar, atât timp cât în sistemul nostru de drept rolul acestei declarații nu este doar unul informativ, ci unul prin care se stabilește o veritabilă obligație fiscală, suntem de părere că se poate susține fără nicio problemă teza naturii de act administrativ a declarației de impunere.

Nu în ultimul rând, trebuie să subliniem faptul că jurisprudența creată prin această decizie de către Consiliul de Stat francez nu limitează accesul la justiție al contribuabilului, întrucât acesta poate contesta actul administrativ emis în mod obligatoriu de către organul fiscal. *Per a contrario*, în sistemul de drept românesc, aplicarea unui raționament similar ar echivala cu limitarea accesului la justiție¹⁷.

3. Aplicarea principiului protecției judiciare efective

3.1. Originea principiului protecției judiciare efective

Amplitudinea principiilor dreptului UE reprezintă un element fără precedent în istoria organizațiilor de integrare și de cooperare internaționale. Jurisprudența CJUE reprezintă izvorul numeroaselor principii situate astăzi la baza funcționării UE. Inter alia, principiul protecției judiciare efective este unul dintre principiile fundamentale ale UE, și totodată unul dintre principiile de la baza oricărei societăți democratice.

¹⁷ În acest context, neemiterea unei decizii de impunere de către organul fiscal în urma verificării declarației contribuabilului ar echivala cu imposibilitatea contestării modului de stabilire a bazei de impozitare.

Specific principiilor dezvoltate de CJUE este aplicarea lor exclusiv în domeniile de competență ale UE. Competența UE în materia impozitelor indirecte este semnificativ mai extinsă decât în domeniul impozitelor directe, fiind o consecință *per se* a creării acestei organizații de integrare. Problema care se naște este cum putem aplica principiul protecției judiciare în domeniul declarației de impunere, ca mecanism central de stabilire a impozitelor directe? Pentru a oferi o soluție acestei probleme, trebuie să analizăm rădăcinile principiului protecției judiciare efective. Principiul protecției judiciare efective își are originea, pe de o parte, în articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, iar pe de altă parte, în constituțiile statelor membre. Astfel, prin articolul 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene¹⁸ s-a dorit extinderea acestei garanții și în domeniile de competență ale UE. În acest fel, garanția accesului la o cale de atac efectivă (**effective remedy**)¹⁹ prevăzută de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene aduce un plus de protecție cetățenilor statelor membre, devenind aplicabilă în domeniile de competență ale UE. Astfel, atunci când Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) declară că nu ne aflăm pe tărâmul de aplicabilitate al articolului 6 din Convenție, CJUE poate decide că respectiva cauză intră sub incidența articolului 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene²⁰.

Originea principiului protecției judiciare efective se găsește în marele principiu al priorității aplicării dreptului UE în raport cu dreptul național al statelor membre, fiind totodată și o manifestare a principiului efectului direct al dreptului UE²¹. Pe cale de consecință, putem extinde sfera de aplicabilitate a principiului protecției judiciare efective și în cazul impozitelor directe (și automat a declarației de impunere) prin aplicarea mediată realizată prin intermediul principiului priorității și efectului direct al dreptului UE²².

¹⁸ Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, articolul 47 : *Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.*

¹⁹ Terminologia în limba engleză (effective remedy) și în limba franceză (recours efficace) exprimă mult mai bine garanția consacrată de Convenția Europeană a Drepturilor Omului decât versiunea tradusă în română (cale de atac efectivă), înglobând în această noțiune și alte remedii decât cele din fața instanțelor judecătorești.

²⁰ Dezvoltată de către CJUE prin prisma Cauzei C-6/64 (Flaminio Costa v E.N.E.L.). Pentru detalii a se vedea <https://eur-lex.europa.eu>, accesat la data de 05.03.2026.

²¹ A se vedea Cécile Brokelind, *Principales of law : Function, Status and Impact in EU Tax Law : The Italian government advised the Commission against granting aid, and Borelli's application was refused by the Commission. On a preliminary referral, the ECJ found that it had no jurisdiction, but also held that there should therefore be effective judicial protection in Italy itself against such negative government advice: if the ECJ has no jurisdiction, but nevertheless someone's EU rights are at issue, the seized national court must act as juge de droit commun. This shows that national courts may be required to create their own competence or to create a remedy where there is none under national law.*

²² În lipsa existenței unui remediu efectiv prioritatea și efectul direct al dreptului UE ar rămâne doar un deziderat politic fără vreo consecință reală. Pentru o opinie similară a se vedea Cécile Brokelind, *Principales of law : Function, Status and Impact in EU Tax Law : Ultimately, the right to an effective legal remedy in respect of rights based on EU law may be seen as ensuing from the most general principle of EU law which also produced primacy and direct effect of EU law, i.e. the principle of effectiveness of EU law. Indeed, if no effective legal remedy were available (or if EU law had no primacy or no direct effect), the EU rights of citizens and companies could not be effective. Nevertheless, as will be seen in section 9.4., the right to an effective legal remedy in respect of EU rights and the principle of effectiveness of EU law should be distinguished from one another.*

Una dintre cele mai importante hotărâri din jurisprudența CJUE în această materie, este reprezentată de cauza C-432/05 *Unibet*. Curtea a decis că în virtutea principiului protecției jurisdicționale efective, un justițiabil nu trebuie să fie constrâns să încalce legea (respectiv să aștepte să fie sancționat sau executat) ca singura modalitate de a obține accesul la o instanță care să îi apere drepturile²³. Astfel, CJUE a învederat faptul că legislația europeană nu impune obligativitatea statelor membre de a prevedea întotdeauna o acțiune de sine stătătoare exercitată în fața instanțelor judecătorești pentru orice tip de act sau document, fiind suficient orice mijloc ce asigură verificarea legalității actului sau documentului respectiv, fie el chiar și pe cale incidentală²⁴. Cu alte cuvinte, statele membre nu sunt obligate să prevadă neapărat o cale directă de acces la justiție, print-o acțiune de sine stătătoare în toate situațiile, trebuind totuși să existe măcar o cale incidentală de atac care să permită verificarea legalității actului respectiv.

Mai mult, conform raționamentului Curții, calea incidentală nu trebuie să presupună așteptarea de către justițiabil a efectuării unor proceduri administrative sau penale sancționatorii pentru a i se oferi accesul la justiție. Or, obligarea contribuabilului de a acumula penalități de întârziere sau suferirea de către acesta a unei proceduri de executare silită doar pentru a crea un act administrativ fiscal atacabil în fața instanței de contencios administrativ (decizia de impunere emisă de organul fiscal) este o sarcină disproporționată, care încalcă dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă. Așadar, legislația națională trebuie să prevadă o cale de acces directă sau măcar incidentală, prin care să se clarifice întinderea obligației sale fiscale, fără a fi expus riscului sancțiunilor. Astfel, un sistem judiciar în care contribuabilul este forțat să nu depună declarația sau să nu plătească suma declarată pentru a aștepta sancțiunea ANAF-ului care îi va deschide calea accesului la justiție, este un sistem ce se opune atât protecției jurisdicționale efective, cât și jurisprudenței CJUE.

Ad argumentum, putem menționa și cauza C-562/12 *Liivimaa Lihaveis*. CJUE a oferit un sens cât mai larg dreptului de acces la o cale de atac efectivă. În speță, Curtea a stabilit că articolul 47 din Cartă se opune unei reglementări naționale care nu permite accesul la justiție cu privire la un act sau document, doar pentru că, în dreptul național, acel act nu este calificat expres ca fiind „act administrativ”, atât timp cât, în realitate, actul produce efecte juridice obligatorii ce afectează drepturile și interesele persoanei. Situația de fapt viza refuzul accesului la fonduri europene emis de

²³ CJUE, hotărârea din 13 martie 2007, *Unibet (London) Ltd și Unibet (International) Ltd împotriva Justitiekansler* (C-432/05), paragraful 64 : *In any event, it is clear from paragraphs 56 to 61 above that Unibet must be regarded as having available to it legal remedies which ensure effective judicial protection of its rights under Community law. If, on the contrary, as mentioned at paragraph 62 above, it was forced to be subject to administrative or criminal proceedings and to any penalties that may result as the sole form of legal remedy for disputing the compatibility of the national provision at issue with Community law, that would not be sufficient to secure for it such effective judicial protection.*

²⁴ *Idem*, paragraful 71 : *According to the answer to the first question, the principle of effective judicial protection of an individual's rights under Community law does not require the national legal order of a Member State to provide for a free-standing action for an examination of whether national provisions are compatible with Community law, provided that other legal remedies make it possible for such an issue of compatibility to be determined as a preliminary issue, which is a matter for the national court to establish.*

către comitetul de supraveghere înființat de către Estonia cu acest scop. Întrucât respectivul comitet nu avea natura unui organ, a unei agenții sau a unui oficiu ale UE competența nu revine Tribunalului European, iar, pe cale de consecință, statele trebuie să prevadă existența unei posibilități de atac, chiar și în lipsa calității de act administrativ a respectivului document²⁵. Așadar, aceeași soluție se impune și în cazul declarației de impunere. Conform Codului de procedură fiscală, declarația de impunere devine titlu de creanță la momentul depunerii, producând efecte juridice imediate și obligatorii (statul are dreptul de a-l executa silit pe contribuabil în cazul în care acesta nu își execută obligația).

Pe cale de consecință, atât timp cât se recunosc efectele juridice ale declarației de impunere, este necesară și recunoașterea unei căi de atac, neputându-se respinge acțiunea în fața instanțelor judecătorești pentru unicul argument al lipsei naturii de act administrativ. Având în vedere jurisprudența indicată mai sus, observăm faptul că refuzul de a analiza fondul creanței (declarația de impunere), bazat exclusiv pe eticheta pusă documentului (natura lui juridică), reprezintă o îngrădire a accesului la justiție consacrat de către dreptul UE, încălcare sancționată explicit de Curte în cauza *Liivimaa Lihaveis*.

În completare, vom face referire și la cauza C-835/18, *Terracult*. Obiectul acesteia a vizat analiza importanței existenței și recunoașterii posibilității contribuabilului de a-și corecta declarația fiscală și de a se adapta constatărilor organului fiscal în urma unei inspecții fiscale²⁶. Deși, această decizie nu vizează direct contestarea declarației de impunere, trebuie să admitem impactul recunoașterii necesității dreptului contribuabilului de corectare a declarației fiscale de către CJUE, chiar și în contextul în care rectificarea este făcută ulterior unei decizii de impunere ce constată erorile contribuabilului²⁷. Utilizând această soluție a CJUE în contextul contestării declarației de impunere în fața instanțelor judecătorești de contencios administrativ și fiscal, putem susține faptul că nerecunoașterea acestei posibilități ar aduce atingere exercitării accesului la justiție, forțând contribuabilul să aștepte o sancțiune din partea organului fiscal pentru a putea contesta prevederile

²⁵ CJUE, hotărârea din 17 septembrie 2014, *Liivimaa Lihaveis MTÜ v Eesti-Läti programmi 2007-2013 Seirekomitee* (C-562/12), *Liivimaa Lihaveis*, paragrafele 67-69.

²⁶ (...) *principiile neutralității fiscale, efectivității și proporționalității trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale sau unei practici administrative naționale care nu permite unei persoane impozabile, (...), să corecteze facturile referitoare la aceste operațiuni și să se prevaleze de aceasta prin rectificarea unei declarații fiscale anterioare sau prin depunerea unei noi declarații fiscale care să ia în considerare corecția astfel efectuată, (...), pentru motivul că perioada în care au fost realizate operațiunile respective a făcut deja obiectul unei inspecții fiscale la finalul căreia autoritatea fiscală competentă a emis o decizie de impunere care, nefiind contestată de persoana impozabilă menționată, a rămas definitivă. A se vedea CJUE, hotărârea din 2 iulie 2020, *SC Terracult SRL/Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Timișoara – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Arad – Serviciul Inspecție Fiscală Persoane Juridice 5, ANAF Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Timișoara Serviciul de Soluționare a Contestațiilor*.*

²⁷ În speță, organul fiscal susține imposibilitatea contribuabilului de a mai rectifica declarația fiscală, ulterior emiterii unei decizii de impunere de către organul fiscal în contextul în care contribuabilul nu a atacat actul administrativ emis de către fisc. Astfel, în lipsa exercitării căii de atac, decizia de impunere a rămas definitivă, efectele sale nemaiputând fi stopate prin rectificarea declarației de către contribuabil. Totuși, Curtea a considerat că o astfel de interpretare ar încălca principiul efectivității consacrat de legislația europeană.

declarației de venituri.

Astfel, având în vedere jurisprudența CJUE conform căreia trebuie să recunoaștem dreptul contribuabilului de rectificare a propriei declarații fiscale, pe cale de consecință, trebuie să recunoaștem și dreptul acestuia de a contesta declarația fiscală, atunci când aspectele pe care contribuabilul dorește să le modifice, depășesc sfera de aplicabilitate a mecanismului rectificării. Această interpretare este realizată prin prisma jurisprudenței Curții prezentate anterior, fără a avea însă vreo legătură cu situația de fapt din cauza analizată mai sus. Prin urmare, atât timp cât CJUE consideră că imposibilitatea contribuabilului de a-și corecta declarația fiscală în contextul emiterii de către organul fiscal a unui act ce constată existența unor greșeli în cuprinsul declarației ar echivala cu o încălcare a dreptului european, cu atât mai mult, contribuabilul trebuie să poată contesta alte aspecte ce vizează declarația de impunere, aspecte ce nu pot fi remediate prin mecanismul rectificării prevăzut de articolul 105 din Codul de procedură fiscală²⁸.

3.2. Accesul la justiție între deziderat și vid legislativ : Reevaluarea articolului 21 din Constituția României

Dreptul justițiabilului de a se adresa unei instanțe imparțiale, independente și înființate conform legii reprezintă unul dintre dezideratele de la baza oricărei societăți democratice. În lipsa existenței unor garanții suficiente pentru exercitarea acestui drept, nici celelalte drepturi garantate la nivel constituțional rămân doar teoretice și ipotetice, iar nu reale și efective²⁹. Spre deosebire de articolele 6 și 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care prevăd o reglementare mult mai detaliată cu privire la protecția judiciară efectivă și conținutul accesului la justiție, Constituția României cuprinde un singur articol care are o reglementare destul de lacunară, la prima vedere. Problema născută de această reglementare deficitară este în ce măsură acoperă noțiunea de acces la justiție consacrată la nivel constituțional, noțiunea de recurs efectiv (effective remedy) ? Această problemă a fost tranșată de către Curtea Constituțională a României prin intermediul Deciziei 670/2011³⁰. În lumina jurisprudenței Curții Constituționale în materia accesului la justiție, protecția

²⁸ (1) Declarația de impunere poate fi corectată de către contribuabil/plătitor, pe perioada termenului de prescripție a dreptului de a stabili creanțe fiscale.

(3) Declarațiile prevăzute la alin. (1) și (2) pot fi corectate prin depunerea unei declarații rectificative.

²⁹ Jodie Kirshner, *The Role of the European Convention on Human Rights in the Wake of Kiobel*

(<https://www.ejiltalk.org/the-role-of-the-european-convention-on-human-rights>, accesat la data de 06.03.2026) : Article 6 of the European Convention on Human Rights offers a potential pathway to jurisdiction over extraterritorial corporate human rights claims. The European Court of Human Rights (ECHR) has already interpreted Article 6 of the Convention broadly, and some national courts that are signatories to the Convention have suggested that the article could support extraterritorial jurisdiction. Article 6 guarantees the right to a fair trial. Subsection 1 states, "In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. . . ." (...) It has also maintained that rights under the Convention must be "practical and effective and not theoretical and illusory."

³⁰ Curtea Constituțională a stabilit faptul că dreptul consacrat de articolul 21 din Constituție trebuie să răspundă exigențelor dezvoltate de către jurisprudența internațională în materia drepturilor omului, statul trebuind să asigure prin

vizată de articolul 21 din Constituție este una mult mai largă decât pare la prima vedere, fiind similară cu protecția oferită de către Convenția Europeană a Drepturilor Omului³¹.

În virtutea acestei interpretări, putem afirma că inexistența unei căi de atac care are ca obiect verificarea declarației de impunere nu este contrară doar dreptului UE, astfel cum am învederat mai sus, ci chiar și prevederilor constituționale, reprezentând o încălcare a accesului la justiție, în sensul său extins dezvoltat de către Curtea Constituțională prin jurisprudența sa.

Concluzii

Din perspectiva cercetării fundamentale realizate, concluziile converg către imperativul unei intervenții legislative prompte în materie fiscală. Dincolo de necesitatea optimizării cadrului normativ, care nu reușește la momentul actual armonizarea legislației fiscale cu principiul protecției judiciare efective, trebuie să admitem că, în pofida naturii juridice *sui generis* a declarației de impunere, într-o societate democratică, justițiabilul trebuie să aibă garantat accesul la justiție fără a fi condiționat de încălcarea unei legi sau de aplicarea unei sancțiuni.

modalitățile procedurale reglementate eficacitatea și efectivitatea unui recurs efectiv, ca o componentă esențială a accesului la justiție. *Accesul la justiție trebuie să fie asigurat, în consecință, în mod efectiv și eficace. (...) Din această perspectivă, Curtea constată că art. 26 din Legea nr. 230/2007 aduce atingere dreptului de a accede efectiv la justiție pentru apărarea drepturilor legitime al persoanelor interesate.* (DECIZIE nr. 670 din 18 mai 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 25 alin. (4) și ale art. 26 din Legea nr. 230/2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari, publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 421 din 16 iunie 2011).

³¹ Totuși trebuie să admitem că nu poate atinge nivelul de protecție oferit de Convenție, însă jurisprudența Curții Constituționale este destul de vastă în această materie oferind o interpretare extinsă a conținutului accesului la justiție. Pentru detalii a se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tanasescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, ediția 3, C.H. Beck, 2022, București : *accesului liber la justiție: (...) instituirea unor condiții de exercitare a unui drept procesual, inclusiv prin instituirea unor termene (DCC nr. 400/2004); (...), dar și faptul că simpla consacrare legală a accesului la justiție, chiar și la nivel suprem, prin Constituție nu este de natură a asigura o eficacitate reală a acestuia. (...). Accesul la justiție trebuie să fie asigurat, în consecință, în mod efectiv și eficace" (DCC nr. 670/2011).*

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Emilian Duca, *Codul de procedură fiscală comentat și adnotat*, Universul Juridic, 2022, București;
2. Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, ediția a IV-a, ALL Black, 2005;
3. Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ*, Volumul II, ediția 5, C.H. Beck, 2020, București;
4. Constantin G. Rarincescu, *Contencios Administrativ Român*, ediția a doua, Universul Juridic, mai 2019, București;
5. *Tratatele Uniunii Europene*, ediția a treia revizuită, Universul Juridic, 2022, București;
6. Marilena Ene (Crăciun), *Drept fiscal*, ediția a III-a, Solomon, februarie 2025, București;
7. Monica Amalia Rațiu, *Dreptul achizițiilor publice*, Universul Juridic, 2025, București;
8. Dan Dascălu, *Marile modificări ale Codului de procedură fiscală*, Hamangiu, 2023, București;
9. Ediție întregită de conf. univ. dr. Iuliana Riciu, *Legea contenciosului administrativ nr. 544/2004*, Universul Juridic, noiembrie 2025, București;
10. Martin Collet, Pierre Collin, *Procédures fiscales*, ediția 5, Presses Universitaires de France – P.U.F., colecția Thémis, 2024, Paris;
11. Ludovic Ayrault, Olivier Négrin, *Code de procédure fiscale annoté et commenté*, ediția 32, Lefebvre Dalloz, 2024, Paris;
12. Martial Chadeaux, Maurice Cozian, Florence Deboissy, *Précis de fiscalité des entreprises*, editia 49, LexisNexis, 2025;
13. Albert Jean-Luc, Richer Daniel, Pierre Jean-Luc, *Dictionnaire de droit fiscal et douanier*, Ellipses, 2007;
14. Tudor Chiuariu, *Drept administrativ*, Hamangiu, 2025;
15. Cécile Brokelind, *Principales of law : Function, Status and Impact in EU Tax Law*;
16. Ioan Muraru, Elena Simina Tanasescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, ediția 3, C.H. Beck, 2022, București.

Resurse digitale:

1. [legifrance](https://legifrance.gouv.fr/), accesat la data de 27.02.2026;
2. numilog.com/books, accesat la data de 27.02.2026;
3. [dalloz](https://dalloz.fr/), accesat la data de 27.02.2026;
4. [fr.scribd](https://fr.scribd.com/), accesat la data de 27.02.2026;
5. curia.europa.eu, accesat la data de 27.02.2026;
6. rejust.ro, accesat la data de 28.02.2026;
7. [sintact](https://sintact.ro/), accesat la data de 28.02.2026;

8. [codul procedura fiscala](#) , accesat la data de 28.02.2026;
9. [static.anaf.ro](#), accesat la data de 28.02.2026;
10. <https://www.conseil-constitutionnel.fr>, accesat la data de 02.03.2026;
11. <https://www.itaxa.it/blog/en>, accesat la data de 02.03.2026;
12. <https://fiches-droit.com/acte-administratif-unilateral>, accesat la data de 02.03.2026;
13. [archive.org](#), accesat la data de 02.03.2026;
14. <https://www.cada.fr/particulier/le-document-est-il-administratif>, accesat la data de 02.03.2026;
15. <https://rtsa.ro/rtsa> accesat la data de 05.03.2026;
16. <abo.societenumerique.gouv.fr/en/articles>, accesat la data de 05.03.2026;
17. <https://www.juridice.ro/429415/iccj-act-administrativ-asimilat-nesolutionarea-unei-cereri-in-termenul-prevazut-de-lege.html>, accesat la data de 05.03.2026;
18. <https://eur-lex.europa.eu>, accesat la data de 05.03.2026;
19. <https://www.ejiltalk.org/the-role-of-the-european-convention-on-human-rights>, accesat la data de 06.03.2026.

Avizarea tacită în urbanism. Analiză critică asupra Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 31/2025

Tacit approval in urban planning. A critical analysis of Government Emergency Ordinance No. 31/2025

Avis tacite en matière d'urbanisme. Analyse critique de l'Ordonnance d'Urgence du Gouvernement no. 31/2025

Yasemin ASAN – anul III, gr. 302, IF

coordonatori: prof. univ. dr. Dana TOFAN , drd. Ștefan Nicolae CĂLIN

Rezumat: Prezenta lucrare constituie o analiză critică asupra noilor modificări legislative introduse în materia urbanismului și a construcțiilor prin Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 31/2025 privind unele măsuri pentru simplificarea procedurilor în domeniul urbanismului și construcțiilor și accelerarea investițiilor. Analiza prezintă două fațete ale acestei reglementări, pe de o parte, avantajele, pe de altă parte dezavantajele acesteia, precum și posibilele aspecte neanticipate de legiuitor.

Cuvinte-cheie: aprobare tacită, autoritate administrativă, aviz, documentație

Abstract: This paper provides a critical analysis of the new legislative amendments introduced in the field of urban planning and construction through Government Emergency Ordinance No. 31/2025 on certain measures aimed at simplifying procedures in the field of urban planning and construction and accelerating investments. The analysis highlights the two facets of this regulation: on the one hand, its advantages, and on the other hand, its disadvantages and the possible aspects not foreseen by the legislator.

Keywords: tacit approval, administrative authority, opinion (advisory opinion), documentation

Résumé: La présente étude constitue une analyse critique des nouvelles modifications législatives introduites dans le domaine de l'urbanisme et des constructions par l'Ordonnance d'Urgence du Gouvernement n° 31/2025 relative à certaines mesures visant à simplifier les procédures dans le domaine de l'urbanisme et des constructions et à accélérer les investissements. L'analyse met en évidence les deux facettes de cette réglementation: d'une part, ses avantages et, d'autre part, ses inconvénients ainsi que les éventuels aspects non anticipés par le législateur.

Mots-clé: approbation tacite, autorité administrative, avis, documentation

1. Introducere

La data de 30.04.2025, Legiuitorul delegat a înțeles să răspundă stăruințelor practicienilor dreptului administrativ de a contura o legislație unitară, clară și previzibilă, până la adoptarea mult-așteptatului Cod al amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor (aflat în procedura legislativă de adoptare în prezent). Astfel, pentru accelerarea procedurilor de autorizare în materie de urbanism și deblocarea proiectelor imobiliare a fost adoptată Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 31/2025 privind unele măsuri pentru simplificarea procedurilor în domeniul urbanismului și construcțiilor și accelerarea investițiilor¹ (în continuare „**OUG nr. 31/2025**”). Aceasta a modificat semnificativ Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismului², și Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții³.

OUG nr. 31/2025 a intrat în vigoare într-un moment-cheie al dezvoltării imobiliare și urbanistice, și cu precădere în sprijinul urgentării investițiilor publice în construcții finanțate din Planul Național de Redresare și Reziliență, dar și al investițiilor private din sectorul imobiliar.

La aproape un an de la publicarea acestui act normativ analizat (OUG nr. 31/2025), este adoptată în baza unei legi de abilitare, Ordonanța Guvernului nr. 7/2026 privind modificarea și completarea unor

¹ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 393 din data de 30 aprilie 2025.

² Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 373 din data de 10 iulie 2001.

³ Republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 933 din data de 13 octombrie 2004.

acte normative din domeniul amenajării teritoriului, urbanismului, construcțiilor și disciplinei în construcții⁴ (în continuare „**OG nr. 7/2026**”), care continuă politica de accelerare a investițiilor în acest domeniu. Aceasta consolidează mecanismul aprobării tacite a avizelor și acordurilor prealabile și regimul contravențional, instituite prin intermediul OUG nr. 31/2025.

Cu toate acestea, nu putem contesta caracterul inovator al modificărilor aduse prin OUG nr. 31/2025 și prin OG nr. 7/2026. Legiuitorul pare să fi înțeles că într-o societate aflată într-o continuă transformare, marcată de instabilitate economică, imperativul celerității administrative devine prioritar. În cele ce urmează, voi analiza atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic noile modificări aduse de aceste două acte normative: termene clare și uniforme pentru avizarea planurilor urbanistice zonale, interdicția condiționării emiterii unui aviz de obținerea prealabilă a altor avize, noi contravenții și sancțiuni contravenționale în sarcina autorităților emitente, precum și noi obligații în sarcina beneficiarului, și îndeosebi, aspectul care merită o atenție specială, respectiv aprobarea tacită a avizelor și acordurilor prealabile privind documentațiile și autorizațiile de construire.

1.1. Termene clare și uniforme

Unul dintre avantajele prezentate de OUG nr. 31/ 2025 îl constituie instituirea de termene clare pentru acordarea avizelor și acordurilor prealabile în procedura de avizare a documentației de amenajare a teritoriului și urbanismului, stabilind după cum urmează⁵: este acordat autorităților publice un termen de 30 de zile de la data depunerii solicitării pentru a introduce documentația depusă spre analiza comisiei tehnice de amenajarea teritoriului și urbanismului. De asemenea, avizul de oportunitate urmează să se emită în termen de 15 zile de la data analizării documentației în cadrul comisiei tehnice de amenajarea teritoriului și urbanismului.

În ceea ce privește analizarea și emiterea avizelor și acordurilor planurilor de amenajare teritorială și a planurilor de urbanism, după cum se prevede la art. 56 alin. (10) din Legea nr. 350/2001, astfel cum a fost modificată prin OUG nr. 31/2025 : „Autoritățile și instituțiile publice, precum și entitățile emitente de avize și acorduri pentru planuri de amenajarea teritoriului și pentru planuri de urbanism au obligația analizării documentațiilor depuse și eliberării avizelor/acordurilor, cu sau fără condiții, în maximum 30 de zile de la data depunerii solicitării eliberării acestora de către beneficiarul

⁴ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 77 din 30 ianuarie 2026. Noutăți legislative

⁵ A se vedea art. 32 alin. (41), (42) și (43) din Legea nr. 350/2001, astfel cum a fost modificat de OUG nr. 31/2025: „ (41) *Autoritățile administrației publice locale competente cu emiterea avizului de oportunitate pentru planurile urbanistice zonale au obligația să introducă documentația pe agenda comisiei tehnice de amenajarea teritoriului și urbanism și să analizeze în comisie, în termen de maximum 30 de zile de la data depunerii solicitării la autoritatea*

(42) Avizul de oportunitate se emite în termen de maximum 15 zile de la analizarea documentației în cadrul comisiei tehnice de amenajarea teritoriului și urbanism de la nivelul autorității administrației publice locale emitente sau de la nivel județean, pentru autoritățile administrației publice locale care nu au comisie proprie”.

documentației”. Se observă că se instituie (ca regulă generală) un termen de 30 de zile de la data depunerii solicitării eliberării acestora de către beneficiarul documentației, pentru emitere, în sarcina autorității și instituției publice sau entităților emitente de avize și acorduri.

Din rațiuni evidente, în același articol citat mai sus, se prevăd excepții de la data la care termenul general începe să curgă, pentru unele autorități ale administrației publice, cum ar fi, spre exemplu: Inspectoratelor pentru situații de urgență județene/București-Ilfov, în cazul instituțiilor din Sistemul național de apărare, ordine publică și securitate națională sau în cazul autorităților privind protecția mediului. Scopul avut în vedere de legiuitor la excluderea acestor entități de la procedura avizării tacite este reprezentat de acordarea unei atenții sporite protecției mediului, securității naționale și protecției monumentelor istorice, întrucât în aceste cazuri, analiza autorității administrative specializate este esențială pentru garantarea principiului legalității.

De asemenea, prin modificările aduse Legii nr. 50/1991 la art. 5, alin. (1³) se acordă un termen general de 15 zile de la data înregistrării solicitării pentru analizarea documentațiilor depuse și emiterea avizelor sau acordurilor, exceptând următoarele autorități publice: Comisia națională sau Comisia zonală a monumentelor istorice, Comisia Națională de Arheologie sau Comisia Națională pentru Monumentele de For Public, după caz. Ulterior analizării documentației depuse, în situația generală, autoritatea emitentă va putea solicita o singură dată, motivând temeinic din punct de vedere tehnic și juridic, revizuirea sau completarea documentației depuse.

Potrivit art. 5 alin. (1⁷) din Legea nr. 50/1991 de la data la data primirii acestei solicitări de completare din partea entității competente, beneficiarul dispune de 60 de zile: (i) să răspundă la clarificările solicitate, (ii) să transmită documentația revizuită cu precizarea modificărilor realizate, (iii) să nu preia observațiile realizate de către autoritate, justificând temeinic această alegere. Se observă extinderea termenului general inițial de 30 de zile evidențiat anterior, în situația beneficiarului care trebuie să completeze documentația, dar cu menținerea unui „calendar” de avizare previzibil. Totodată, beneficiarul dispune de libertatea de a nu prelua motivat, observațiile autorității administrației publice formulate asupra documentației, în mod evident, asumându-și eventualele repercusiuni.

1.2. Interdicția divizării operațiunii de avizare

Soluția remedierii potențialelor blocaje administrative apare printr-o modificare adusă Legii nr. 350/2001, prin care se interzice condiționarea emiterii avizelor sau acordurilor de obținerea prealabilă a altor avize sau acorduri cu excepția avizului de oportunitate și a avizului arhitectului-șef, o măsură pe care mulți solicitanți o așteptau și, care reprezintă, într-adevăr, o veritabilă problemă identificată de legiuitorul delegat, ce ar putea influența semnificativ procedura. Astfel, la art. 56 alin. (9) din Legea nr. 350/2001, așa cum a fost completat de OUG nr. 31/2025 se interzic următoarele operațiuni

administrative: „ a) condiționarea emiterii avizelor sau acordurilor de obținerea prealabilă a altor avize sau acorduri, cu excepția avizului de oportunitate și a avizului arhitectului-șef, b) solicitarea de documente sau informații care excedează studiilor de fundamentare sectoriale specifice și conținutului-cadru al documentațiilor, c) impunerea unor cerințe sau soluții care nu au legătură cu obiectul de reglementare sau cu gradul de detaliere al informațiilor specifice tipului de documentații de amenajare a teritoriului sau de urbanism”. O dispoziție asemănătoare se regăsește și în Proiectul Codului amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor la articolul 86 alin. (8)⁶. Consacrarea unor astfel de dispoziții reprezintă un instrument juridic apt, pe de o parte, de a atenua tensiunile inerente raporturilor dintre administrația publică și persoanele fizice sau persoanele juridice cu solicitări în domeniul dreptului urbanismului, în contextul în care, de-a lungul timpului, aceste raporturi au fost marcate uneori de arbitrar (cum ar fi de exemplu, tergiversarea procedurii de avizare prin solicitarea succesivă de noi avize), pe de altă parte, rolul prevederilor de a diminua în concret durata emiterii unor acte administrative din sfera dreptului urbanismului este esențial.

1.3. Răspunderea contravențională a autorității emitente

O altă modificare legislativă⁷, în materie, o constituie angajarea răspunderii contravenționale, în cazul nerespectării obligației de introducere spre analiză a documentațiilor de amenajare a teritoriului, a documentațiilor de urbanism și a documentațiilor de avizare aferente proiectelor de investiții în construcții, pe agenda ședințelor comisiilor prevăzute de legislația specifică, în termenul de 30 de zile. Atât în ceea ce privește Legea nr. 350/2001, cât și cu referire la Legea nr. 50/1991, ilicitul contravențional, cuantumul sancțiunii pecuniare⁸ și subiectul activ al răspunderii contravenționale⁹ par să fie determinate. Aplicarea și constatarea contravenției urmează să se realizeze de către Inspectoratul de Stat în Construcții, în calitate de subiect activ al răspunderii administrativ-contravenționale.

În schimb, în OUG nr. 31/2025 nu este prevăzut subiectul pasiv, concret, al răspunderii contravenționale în materia avizării în domeniul urbanismului. Răspunsul la această întrebare, se regăsește într-un act normativ distinct, adoptat ulterior, respectiv în Ordonanța Guvernului nr.

⁶ A se vedea Proiectul de lege pentru aprobarea Codului amenajării teritoriului urbanismului și construcțiilor, disponibil la https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=21012, accesat la data de 06.03.2026.

⁷ A se vedea art. 63, alin. (2): „ Constituie contravenție: (i) nerespectarea de către autoritățile administrației publice locale a termenului prevăzut la art. 32 alin. (41) cu privire la introducerea pe agenda comisiei tehnice de amenajarea teritoriului și urbanism”.

⁸ A se vedea art. 631 lit. e) din Legea nr. 350/ 2001: „e) de la 3.000 lei la 10.000 lei, pentru nerespectarea prevederilor lit. i)-l).”.

⁹ Potrivit art. 64, alineatul (1) : "(1) Faptele de încălcare a prezentei legi se constată de organele de control al activității de amenajare a teritoriului și de urbanism ale consiliilor județene și locale, de reprezentanți ai instituțiilor publice de specialitate ale autorităților centrale implicate în avizare, precum și de Inspectoratul de Stat în Construcții. Contravențiile prevăzute la art. 63 alin. (2) lit. i)-l) se constată și se sancționează de către persoane împuternicite din cadrul Inspectoratului de Stat în Construcții.”.

7/2026¹⁰, care prevede că sancțiunea contravențională se aplică instituției sau autorității publice competente cu emiterea avizului/acordului, respectiv persoanelor juridice de drept public.

Din punct de vedere teoretic, dispozițiile indicate mai sus pot conține neregularități în plan constituțional, conform Deciziei Curții Constituționale nr. 139/2019¹¹, care a consacrat, necesitatea redactării normelor juridice cu respectarea principiului securității juridice, implicând claritatea și previzibilitatea legii. Din punct de vedere practic, prevederile referitoare la răspunderea contravențională ar putea genera consecințe ambigue. Consider că, aplicarea sancțiunii contravenționale la nivel instituțional este de natură să diminueze eficiența acesteia. Întrucât nu sunt prevăzute mecanisme de regres împotriva responsabilului de dosar există un risc iminent ca sancțiunea să aibă un efect financiar¹² doar asupra persoanei juridice de drept public, dar niciun efect real în privința scopului principal urmărit de legiutor, și anume, responsabilizarea personalului competent.

2. Procedura avizării tacite

2.1. Scurt istoric

După cum s-a arătat cu temei în doctrină¹³, aprobarea tacită, ca modalitate de emitere a actelor administrative apare acum mai bine de două decenii în perioada de preaderare la Uniunea Europeană, odată cu adoptarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 27/2003¹⁴ (în continuare „**OUG nr. 27/2003**”), inspirată din unele reglementări ale statelor membre, în contextul dezvoltării economice de după 1989 și al proaspetei relații dintre administrația publică și mediul de afaceri. De-a lungul timpului, aceasta a creat o controversă în aplicarea în practică. Conform OUG nr. 27/2003, procedura aprobării tacite presupune luarea în considerare a acordării tacite a unei autorizații, unui solicitant care, după depunerea cererii de obținere a autorizației, însoțită de documentația completă stabilită prin lege și ca urmare a informațiilor furnizate de autoritatea publică respectivă, nu primește nici un răspuns în termenul stabilit de lege, (de regulă, 30 de zile). Acest mecanism juridic a fost

¹⁰ A se vedea art. 64 alin. (1[^]1) din Legea nr. 350/2001 modificată și completată prin Ordonanța Guvernului 7/2026 publicată în M. Of. nr. 77 din 30 ianuarie 2026 : „(1[^]1) *Sancțiunea contravențională pentru faptele prevăzute la art. 63 alin. (2) lit. h)-m) în cazul instituțiilor sau autorităților administrației publice locale, centrale sau al structurilor deconcentrate ale acestora se aplică instituției sau autorității publice competente cu emiterea avizului/acordului*”.

¹¹ Decizia CCR nr. 139 publicată în Monitorul Oficial nr. 336 din 3 mai 2019, par. 85.

¹² A se vedea **, *Toate solicitările și avizele lucrărilor de construcții vor fi comunicate electronic*, publicat în 02.02.2026 la <https://www.juridice.ro/814234/toate-solicitarile-si-avizele-lucrarilor-de-construcții-vor-fi-comunicate-electronic.html>, accesat la data de 06.03.2026.

¹³ Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ. Actul administrativ. Contenciosul administrativ*, Volumul II, Ed. C.H. Beck, 2024, București, pp. 50-51.

¹⁴ Publicată în Monitorul Oficial nr. 291 din data de 25 aprilie 2003.

prima dată reglementat ca o modalitate alternativă¹⁵ de emitere a anumitor autorizații, ca acte administrative sau de reînnoire¹⁶ a acestora de către autoritățile administrației publice, urmărind același scop precum celelalte acte normative menționate mai sus: reducerea birocrăției și accelerarea procedurii de emitere a unor categorii de autorizații de către administrația publică pentru stimularea economiei de piață. Cu toate acestea, practica judiciară obligatorie a instanței supreme a restrâns domeniul de aplicare a acestui mecanism, excluzând expres materia urbanismului și a construcțiilor.

În anul 2013¹⁷, după un deceniu de controverse apărute în practică și evidențiate în doctrină, Înalta Curte de Casație și Justiție a tranșat cu caracter general și obligatoriu această problemă prin Decizia nr. 13/2013¹⁸ conform căreia „În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 3 alin. (1) lit. a) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2003 privind procedura aprobării tacite, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 486/2003, cu modificările și completările ulterioare, stabilește că procedura aprobării tacite nu este aplicabilă în cazul autorizațiilor de construire, certificatelor de urbanism și documentațiilor de urbanism prevăzute în art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1) din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și în art. 29 și 44 din Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu modificările și completările ulterioare.”

Această soluție a fost motivată de caracterul complex din punct de vedere tehnic și juridic, al domeniului de reglementare. De asemenea, instanța supremă a reținut în motivare, că noțiunea de „autorizație”, în sensul OUG nr. 27/2003 are în vedere activitățile cu caracter de continuitate, cum ar fi exercitarea de activități economice în scop lucrativ în cadrul unei întreprinderi, prestarea de servicii sau exercitarea unei profesii, și nu include activitățile cu caracter ocazional, respectiv executarea lucrărilor de construcție pentru un anume imobil. Ulterior pronunțării Deciziei nr. 13/2013 și până la adoptarea OUG nr. 31/2025 și OG nr. 7/2026, remediu juridic aflat la îndemâna beneficiarului, care nu a primit vreun răspuns în termenul legal la solicitările formulate în cadrul procedurii de autorizare a construirii, a fost reprezentat doar de introducerea unei acțiuni în contenciosul administrativ împotriva autorității publice cu atribuții în emiterea avizului sau acordului, având ca obiect obligarea autorității la emiterea actului administrativ. Ulterior adoptării celor două

¹⁵ Titus Prescure, *Despre un caz particular în aplicarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 27/2003 privind procedura aprobării tacite*, Revista Romana de Drept al Afacerilor nr. 1 din 2018, disponibilă pe portalul <https://sintact.ro/#/>, accesat la data de 06.03.2026:

„Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2003 reglementează procedura aprobării tacite ca "modalitate alternativă de emitere sau reînnoire a autorizațiilor de către autoritățile administrației publice"4 și a fost inițiată pentru punerea în aplicare a Recomandării CE nr. 97/344 din 22 aprilie 1997 pentru îmbunătățirea și simplificarea mediului de afaceri pentru noile întreprinderi.”

¹⁶ Bogdan Dima, *Proceduri administrative necontencioase*, Ed. C.H. Beck, 2021, București, pp 44-45.

¹⁷ Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ. Actul administrativ. Contenciosul administrativ*, Volumul II, Ed. C.H. Beck, 2024, București, pp. 50-51.

¹⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, Decizia nr. 13/2013, publicată în M. Of. Partea I, nr. 674 din 01.11.2013, disponibil la <https://www.iccj.ro/2013/09/16/decizia-nr-13-din-16-septembrie-2013/>, accesat la data de 06.03.2026.

acte normative menționate, legiuitorul a înțeles să ofere un beneficiu legal solicitantului, reprezentat de valorificarea tăcerii administrative.

2.2. Când tăcerea administrației are valoare de răspuns?

Art. 56 alin. (16) al Legii nr. 350/2001, în materia documentațiilor de urbanism și amenajare a teritoriului, prevede că, în cazul în care autoritățile nu emit solicitări de clarificare / completare / modificare sau nu emit avizul în termenele legale ori nu emit adresa de respingere, documentația se consideră completă și corectă, iar avizul se consideră acordat tacit. Avizele emise ulterior invocării de beneficiar a aprobării tacite nu produc efecte juridice.

În ceea ce privește avizele și acordurile prealabile autorizațiilor de construire, potrivit art. 5 (1¹⁰) al Legii nr. 50/1991, neemiterea avizului sau nesolicitarea clarificărilor/completărilor/modificărilor în termenele legale, cât și situația în care entitățile emitente de avize și acorduri solicitate prin certificatul de urbanism nu emit avizele sau nu resping justificat, în termen de 15 zile de la data depunerii documentației corectate și completate conform legislației, documentația depusă de către beneficiarul lucrării este considerată ca fiind completă, iar avizele se consideră a fi acordate. Textul legal instituie două ipoteze care conduc la avizarea tacită a documentației depuse.

Prima ipoteza are în vedere situația în care documentația a fost completă din punct de vedere tehnic și legal, astfel că în lumina scopului acestei modalități de emitere a autorizațiilor, autoritatea emitentă a decis să lase termenul să curgă, în favoarea beneficiarului.

Cea de-a doua ipoteză, o constituie situația în care fie autoritatea publică a emis avizul în termenul stabilit, fie autoritatea publică a respins documentația corectată, dar nu a justificat din punct de vedere tehnic sau juridic. Astfel, procedura de autorizare în temeiul aprobării tacite va putea continua, chiar dacă la baza acesteia se află o documentație precară, care nu întrunește toate condițiile legale. O astfel de interpretare ar fi putut genera consecințe nefaste în practică, și chiar să întârzie, în fapt, realizarea lucrărilor de construcție. Tocmai de aceea, la aproape un an distanță, în vederea excluderii unei astfel de interpretări, Legiuitorul delegat ordinar a decis să o sancționeze prin OG nr. 7/2026¹⁹.

Ultima teză a articolului 56 alineat (16) al Legii nr. 350/2001 desființează orice ipoteză în care entitatea publică ar dori să restrângă aplicarea procedurii aprobării tacite. Apreciez că, dispoziția susține autonomia reglementării, lipsind de efecte juridice orice aviz emis ulterior invocării acestui mecanism de către beneficiar.

¹⁹ Potrivit art.26 alin. (1) lit. p) din Legea nr. 50/1991, astfel cum a fost modificat prin OG nr. 7/2026: „p) respingerea nejustificată, fără argumente temeinice tehnice, științifice și/ sau juridice, a avizelor și acordurilor, conform prevederilor art.5 alin. (1⁸) ” .

2.3. Efectele aprobării tacite a avizelor și acordurilor prealabile pentru obținerea autorizațiilor

Conform articolului 5, alin. (1)²⁰ din Legea nr. 50/1991 modificată de OUG nr. 31/2025²⁰, în ipoteza obținerii unui aviz prin trecerea timpului procedura aprobării tacite poate continua doar în baza unei declarații pe propria răspundere, date de beneficiar, în sensul că acesta nu a primit solicitarea de clarificare, completare sau modificare, nu a fost eliberat aviz cu sau fără condiții ori nu a fost eliberată adresa de respingere, înaintea împlinirii termenelor. Această reglementare diferă de mecanismul clasic stabilit în privința documentului oficial prin care se permite desfășurarea activității, prin raportare la dispozițiile art. 8 alin. (1) din OUG nr. 27/2003²¹ care prevăd că: „În situația în care solicitantul s-a adresat, potrivit prevederilor art. 7 alin. (2), autorității administrației publice în cauză, acesta îi aduce la cunoștință existența cazului de aprobare tacită cu privire la orice act supus aprobării tacite, potrivit legii, și solicită totodată eliberarea, prin registratura autorității respective, a unui document oficial prin care să se confirme faptul că nu a fost eliberat, în termenul prevăzut de lege, niciun răspuns cu privire la solicitarea sa.”. Astfel, anterior, tot entitatea competentă (care, prin ipoteză, omitea culpabil emiterea autorizației) era, în realitate, cea care atesta încheierea procedurii aprobării tacite. În ceea ce ne privește, OUG nr. 31/2025 nu menționează un asemenea mecanism de confirmare.

De ce nu a ales legiuitorul să introducă un mecanism asemănător și în situația procedurii avizării tacite în domeniul urbanismului și al construcțiilor? Având în vedere comparația expusă anterior, putem afirma că un document oficial care să ateste declarația beneficiarului nu e de natură să știrbească finalitatea avută în vedere de legiuitor, nici să întârzie producerea de efecte, ci dimpotrivă acesta se circumscrie în logica raportului de putere publică.

Cu privire la declarația beneficiarului se impune o observație, și anume că aceasta se realizează în baza unui Formular cuprins în Ordinul MDLPA nr. 634/2025 privind aprobarea formularului²². În cadrul acestuia se regăsesc atenționări cu privire la posibilitatea angajării răspunderii penale în situația furnizării de informații mincinoase, însă nu se impune încuviințarea ulterioară a informațiilor înscrise, de către autoritatea emitentă.

²⁰ Legea nr. 50/1991, art. 5 alin. (112): „În situațiile prevăzute la alin. (13), (18) și (110), procedura de autorizare a construirii poate continua, autoritățile competente având dreptul să emită autorizația de construire fără avizele respective, pe baza dovezii depunerii de către beneficiar a răspunsului la adresa de solicitare de modificare/completare, clarificare și, după caz, a documentației corectate și completate, precum și a unei declarații pe propria răspundere prin care beneficiarul declară că nu a fost primită solicitarea de clarificare, completare sau modificare, nu a fost eliberat aviz cu sau fără condiții ori nu a fost eliberată adresa de respingere, după caz, înaintea împlinirii termenelor.”.

²¹ Publicată în M. Of. nr. 291 din 25 aprilie 2003.

²² Ordinul MDLPA nr. 634 din 7 mai 2025 privind aprobarea formularului "Declarație pe propria răspundere prin care beneficiarul declară că nu a fost primită solicitarea de clarificare, completare sau modificare, nu a fost eliberat aviz/acord cu sau fără condiții ori nu a fost eliberată adresa de respingere", publicat în M. Of. Partea I nr. 424 din 8 mai 2025.

Consider că, este necesară adaptarea mecanismului de confirmare a operațiunilor administrative de către organul administrației publice, inclusiv pentru procedura aprobării tacite a avizelor și acordurilor, în materia urbanismului. Apreciez că, declarația pe proprie răspundere dată de beneficiar nu întrunește exigențele unui document oficial, ca act final, constatator, care să dea efecte acestei modalități de emitere a actului administrativ.

3. Noi obligații în sarcina beneficiarului

O altă modificare substanțială a Legii nr. 50/1991 se regăsește la articolul 5 alin. (1¹⁴) care prevede că în situația începerii lucrărilor în baza unei autorizații emise tacit, beneficiarul, proiectanții și executanții construcției au obligația de a respecta întreaga legislație aplicabilă în domeniul urbanismului și construcțiilor, protecției monumentelor istorice, precum și prevederile legislației conexe aplicabile și de a depune toate diligențele pentru identificarea informațiilor necesare proiectării și execuției. În legătură cu aceste prevederi se impun câteva observații:

În primul rând, OUG nr. 31/2025 instituie o obligație de diligență atât în sarcina beneficiarului, cât și în sarcina proiectanților și executanților. În practică, însă, actul normativ de referință poate naște veritabile controverse. Sub aspect constituțional, sintagma *„întreaga legislație aplicabilă în domeniul urbanismului și construcțiilor, protecției monumentelor istorice, precum și prevederile legislației conexe aplicabile”*, pare să nu se alinieze cu standardele legislative consacrate prin jurisprudența Curții Constituționale²³.

Aceasta relevă un grad prea ridicat de generalitate și un grad scăzut de predictibilitate pentru destinatarul normei juridice. Ce semnificație juridică poate fi atribuită sintagmelor *„întreaga legislație aplicabilă în domeniul urbanismului și construcțiilor”*, precum și *„prevederilor legislației conexe aplicabile”* în contextul unei activități individuale cu caracter ocazional²⁴ și foarte variabilă în practică?

²³ Decizia CCR nr. 447/2013 publicată în M. Of. nr. 674 din 1 noiembrie 2013 punctul III, respectiv la Decizia CCR nr. 26/2012 publicată în M. Of. nr. 116 din 15 februarie 2012 punctul III.

²⁴ Referindu-mă aici la motivarea expusă în Decizia nr. 13/2013 citată supra de Înalta Curte de Casație și Justiție: *Interpretarea sistematică a tuturor acestor texte normative conduce la concluzia că adoptarea procedurii aprobării tacite a avut în vedere simplificarea procedurii de înființare de noi întreprinderi și îmbunătățirea mediului de afaceri, astfel încât noțiunea de „activitate”, prevăzută în definiția dată autorizației, prin art. 3 alin. (1) lit. a) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2003 privind procedura aprobării tacite, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 486/2003, cu modificările și completările ulterioare, are în vedere activitatea cu caracter de continuitate, în sens de „întreprindere”, iar nu o activitate ocazională, cum este aceea de construire a unui imobil, în temeiul unei autorizații emise pe baza documentației de urbanism prevăzute de lege.”*

În al doilea rând, din analiza art. 5 alin. (1¹³) și alin. (1¹⁴) din Legea nr. 50/1991 rezultă că sintagma „să facă toate diligențele necesare pentru identificarea informațiilor necesare pentru proiectare și execuție” se referă la acele informații publice. Această concluzie se deduce din corelarea celor două alineate, întrucât, la art. 5, alin (1¹³) din Legea nr. 50/ 1991 se menționează că : *„Răspunderea cu privire la informațiile privind imobilul beneficiarului, zonele de protecție, existența de rețele tehnico-edilitare și altele asemenea, care nu sunt publice și care trebuiau comunicate în termenul legal prin aviz, revine exclusiv entității emitente care trebuia să comunice informațiile, în situația avizării tacite.”*

Concluzii

După cum reiese din analiza realizată, scopul prezentei lucrări nu a constat în formularea unor soluții finale, ci în evidențierea unor carențe legislative care impun o reconsiderare de către legiuitor. Cu toate acestea, rămâne să răspundem la o întrebare practică: poate Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 31/2025 să reducă blocajele administrative și să decongestioneze instanțele de contencios administrativ? În opinia mea, cel puțin la nivel conceptual, răspunsul este unul afirmativ, dar care necesită câteva nuanțări.

În forma actuală, reglementarea procedurii aprobării tacite, reprezintă „o sabie cu doua tăișuri”. Pe de o parte, este un demers normativ proactiv, în ceea ce privește reforma administrativă. Accelerarea procedurii de obținere a autorizațiilor de construire, comunicare eficientă între administrație și cetățean și disciplinarea aparatului de lucru al administrației publice constituie, într-adevăr, un deziderat al statului de drept și o manifestare a dreptului la o bună administrare. Pe de altă parte, o astfel de reformă, ținând cont de importanța publică majoră și economică, a sectorului urbanismului și construcțiilor, are nevoie de o reglementare temeinică, într-un cadru legislativ coerent, cum ar fi prin intermediul unei legi organice, mai corect spus prin viitorul Cod al amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor. Însă până la adoptarea acestuia de către Parlament, practica urmează să confirme sau să infirme eficiența administrativă a OUG nr. 31/2025 și a OG nr. 7/2026 prin multitudinea de situații generate de acestea. Cert este că, rezultatele sunt deja vizibile în dinamica investițiilor din sectorul imobiliar, chiar dacă nu există, încă o jurisprudență cristalizată în aplicarea acestor două ordonanțe ale Guvernului.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ. Actul administrativ. Contenciosul administrativ*. Volumul II, Ed. C.H. Beck, 2024, București.
2. Bogdan Dima, *Proceduri administrative necontencioase*. Ed.C.H.Beck, 2021, București.

Resurse digitale:

1. <https://sintact.ro/#/> , accesat la data de 06.03.2026.
2. <https://www.juridice.ro/814234/toate-solicitarile-si-avizele-lucrarilor-de-constructii-vor-fi-comunicate-electronic.html> , accesat la data de 25.02.2026.
3. https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=21012, accesat la data de 06.03.2026
4. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/135428>, accesat la data de 06.03.2026.
5. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/152292>, accesat la data de 06.03.2026.
6. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/213387>, accesat la data de 06.03.2026.
7. <https://www.iccj.ro/2013/09/16/decizia-nr-13-din-16-septembrie-2013/>, accesat la data de 06.03.2026.

Grupul social? – Marea necunoscută a Convenției privind statutul refugiaților

The social group? – The great unknown of the Convention on the Status of Refugees

Le groupe social ? – La grande inconnue de la Convention relative au statut des réfugiés

Lucian CISMARU – anul II, grupa 208, IF

coordonator: conf. univ. dr. Daniela-Anca DETEȘEANU

PREMIUL II

Rezumat: Printre motivele pe care se poate întemeia teama de persecuție ce dă naștere statutului de refugiat se numără și apartenența la un „anumit grup social”. Fiind o categorie largă și de graniță, aceasta permite acordarea statutului de refugiat unor persoane care la prima vedere ar putea părea în afara scopului acestei forme de protecție internațională. Interpretarea adecvată a acestei categorii trebuie să echilibreze imperativul ca statele să nu fie obligate la mai mult decât ceea ce au consimțit cu situațiile vulnerabile atât de variate în care se pot afla cei ce solicită protecție internațională. Astfel, vom analiza critic următoarele întrebări: Care sunt condițiile de existență ale unui grup social? Este suficientă apartenența la un grup social pentru a fi considerat refugiat? Este protecția oferită pe temeiul apartenenței la un grup social una subsidiară?

Cuvinte-cheie: grup social, refugiat, caracteristică protejată, percepție socială, persecuție, nondiscriminare

Abstract: Among the grounds on which the fear of persecution giving rise to refugee status can be based is membership of a "particular social group". Being a broad and borderline category, it allows

refugee status to be granted to individuals who, at first glance, might appear to fall outside the scope of this form of international protection. The proper interpretation of this category must balance the imperative that states should not be obligated beyond what they have consented to, with the highly varied vulnerable situations in which those seeking international protection may find themselves. Therefore, we will critically analyze the following questions: What are the conditions for the existence of a social group? Is membership of a social group sufficient to be considered a refugee? Is the protection offered on the basis of membership of a social group of a subsidiary nature?

Keywords: social group, refugee, protected characteristic, social perception, persecution, non-discrimination

Résumé: Parmi les motifs sur lesquels peut se fonder la crainte de persécution donnant lieu au statut de réfugié figure l'appartenance à un «certain groupe social». S'agissant d'une catégorie large et limitrophe, elle permet d'accorder le statut de réfugié à des personnes qui, à première vue, pourraient sembler se situer en dehors du champ d'application de cette forme de protection internationale. L'interprétation adéquate de cette catégorie doit trouver un équilibre entre l'impératif selon lequel les États ne doivent pas être contraints au-delà de ce à quoi ils ont consenti et les situations de vulnérabilité très variées dans lesquelles peuvent se trouver les demandeurs de protection internationale. Ainsi, nous analyserons de manière critique les questions suivantes : Quelles sont les conditions d'existence d'un groupe social? L'appartenance à un groupe social est-elle suffisante pour être considéré comme réfugié? La protection offerte sur le fondement de l'appartenance à un groupe social est-elle de nature subsidiaire?

Mots-clé : groupe sociale, réfugié, caractéristique protégée, perception sociale, persécution, non-discrimination

1. Introducere

Convenția privind statutul refugiaților din 1951 („Convenția”) reprezintă principalul tratat internațional pe care se întemeiază protecția refugiaților. Pentru a fi considerată refugiat, o persoană trebuie (i) să se afle în afara țării sale de cetățenie și (ii) să nu-și dorească sau să nu poată avea parte de protecția acestei țări din cauza (iii) unei temeri justificate de persecuție (iv) pe baza rasei, religiei,

naționalității, opiniei politice sau apartenenței la un anumit grup social¹. De asemenea, poate fi considerat refugiat și apatridul, care, aflându-se în afara țării de reședință obișnuită, nu poate să se întoarcă sau nu-și dorește acest lucru ca urmare a fricii de persecuție izvorâte din motivele arătate anterior². De asemenea, există și câteva cauze care duc la încetarea calității de refugiat ce vizează infracțiuni grave de drept comun sau îndreptate împotriva Națiunilor Unite, precum și dobândirea „exercițiului drepturilor și libertăților aferente cetățeniei”³.

Inițial, Convenția a fost creată ca un instrument de protejare a persoanelor afectate de evenimentele din cel de-al Doilea Război Mondial. Participanții la Conferința plenipotențiarilor privind statutul refugiaților și al apatrizilor din 1951 au avut în vedere extinderea obiectului de reglementare al acordurilor anterioare cu privire la refugiați, ce reprezentau soluții pentru situații punctuale⁴. Fiind necesară extinderea definiției statutului de refugiat, astfel încât să poată fi aplicată și pentru conflicte apărute după 1951, în 1967 este adoptat un protocol adițional la Convenție, prin care obiectul său de reglementare a fost extins la toate persoanele care întrunesc condițiile din art. 1 (2) din Convenție, fără a avea relevanță momentul la care acestea au fost întrunite⁵. Astfel, definiția statutului de refugiat a devenit cea prezentată în primul paragraf, aplicabilă până în prezent.

Pentru a determina dacă o persoană întrunește condițiile pentru a fi considerată refugiat, toate criteriile din primul paragraf trebuie îndeplinite. Dacă primele două sunt destul de clare și nu ridică probleme majore de interpretare, celelalte două condiții au făcut obiectul unei jurisprudențe bogate de-a lungul timpului. Dintre acestea, prezenta lucrare va trata doar interpretarea sintagmei „un anumit grup social”. Acest temei al persecuției, adăugat pe finalul conferinței din 1951 de reprezentanții Suediei⁶, ridică de departe cele mai multe probleme juridice dintre toate temeiurile Convenției. Dificultățile în interpretarea acestei sintagme sunt exacerbate de nevoia de a balansa protecția refugiaților, ca persoane ale căror drepturi fundamentale sunt încălcate, cu autonomia de voință a statelor ca subiecte de drept internațional public ce nu pot fi ținute de obligații la care nu au consimțit.

¹ Art. 1 (2) din Convenția privind statutul refugiaților din 28 iulie 1951, ratificată prin Legea nr. 46/1991, publicată în M. Of. nr. 148/17.07.1991.

² *Ibidem*.

³ Raluca Miga-Besteliu, Catrinel Brumar, *Protecția internațională a drepturilor omului: Note de curs*, ed. 5, Ed. Universul Juridic, 2010, București, p. 55.

⁴ Oficiul Înaltului Comisar pentru Refugiați al Națiunilor Unite, *Handbook on procedures and criteria on determining refugee status and guidelines on international protection. Under the 1951 Convention and the 1967 protocol relating to the status of refugees*, HCR/1P/4/ENG/REV. 4, Geneva, 2019, par. 5, disponibilă la [<https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfc47.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.

⁵ Art. 1 (2) din Protocolul privind statutul refugiaților din 31 ianuarie 1967, ratificat prin Legea nr. 46/1991, publicată în M. Of. nr. 148/17.07.1991.

⁶ Adunarea Generală a Națiunilor Unite, Conferința plenipotențiarilor privind statutul refugiaților și al apatrizilor, *Summary Record of the Third Meeting held at the Palais des Nations*, Geneva, 1951, Mr. Petren (Swedish Delegate), UN Doc A/CONF.2/SR.3, disponibilă la [<https://digitallibrary.un.org/record/696251?ln=en&v=pdf>], accesat la data de 05.03.2026.

De-a lungul timpului au fost considerate drept grupuri sociale: femeile persecutate pentru că nu respectă normele de moralitate ale țării de origine, persoanele supuse abuzului domestic sau chiar antreprenorii și marii proprietari. Toate aceste calificări au avut în vedere circumstanțele concrete ale speței, dar vin în confirmarea caracterului general al termenului de „grup social”. Din analiza acestor cazuri de nișă, cât și a problemelor ridicate mai des în materie am decelat 3 întrebări principale cu privire la admiterea cererilor de recunoaștere a statutului de refugiat pentru apartenența la un „grup social”: Care sunt condițiile de existență ale unui grup social? Este suficientă apartenența la un grup social pentru a fi considerat refugiat? Este protecția oferită pe temeiul apartenenței la un grup social una subsidiară?

Aceste întrebări au fost preponderent tratate în sistemele de drept de tip *common law*, jurisprudența cu privire la definirea „grupului social” fiind mai săracă în sistemele de drept continental. Lucrarea va trata fiecare dintre cele trei întrebări propuse individual, analizând jurisprudența relevantă și standardele adoptate de organisme internaționale în materie și trăgând concluzii cu privire la fiecare dintre acestea. Ultimul capitol va fi dedicat sistematizării acestor concluzii.

2. Care sunt condițiile de existență ale unui grup social?

2.1. Orientări doctrinare și jurisprudențiale.

De departe cea mai complexă problemă în stabilirea conținutului sintagmei „un anumit grup social” este reprezentată de condițiile de existență ale acestui tip de grup. Care sunt acele elemente fundamentale pe care un grup de persoane trebuie să le întrunească astfel încât să fie considerat un grup social în înțelesul Convenției? Pentru a răspunde la această întrebare atât doctrina, cât și jurisprudența au dezvoltat teste complexe care au pus accentul în general pe unul din două elemente: (i) o caracteristică fundamentală care este comună membrilor grupului și (ii) percepția socială a acestui grup⁷.

Stabilirea unor limite de interpretare are un rol deosebit de important întrucât, prin caracterul său vag, sintagma „grup social” poate conduce la extinderea protecției acordate refugiaților la un număr potențial infinit de cazuri. Acest lucru este confirmat și de numărul mare de solicitări pentru acordarea statutului de refugiat formulate în considerarea acestui temei⁸. Un astfel de rezultat ar contrazice atât imperativul respectării voinței statelor cu privire la obligațiile pe care și le-au asumat

⁷ Oficiul Înaltului Comisar pentru Refugiați al Națiunilor Unite, *Guidelines on International Protection no. 2*, HCR/GIP/02/02, 2002, par. 6-7, disponibilă la <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfc47.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

⁸ Alex Aleinikoff, *Membership in a particular social group (draft)*, disponibil la <https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

cât și caracterul subsidiar al protecției internaționale ce intervine atunci când protecția acordată de fiecare stat cetățenilor săi se dovedește a fi absentă sau inefficientă. De asemenea, „grupul social” nu trebuie să reprezinte un temei universal care să le lipsească de utilitate pe celelalte patru.

În doctrină și jurisprudență au fost formulate trei curente principale de interpretare a sintagmei. Acestea sunt preponderent construite pe metoda teleologică de interpretare, pornind de la încercarea de a înțelege intenția redactorilor Convenției. Astfel, au fost propuse următoarele metode de identificare a unui grup social: (i) ca un termen-umbrelă, menit să le suplinească pe celelalte patru, (ii) pe baza unor caracteristici protejate, plecând de la principiul nondiscriminării și (iii) pe baza percepției sociale. Dintre acestea, ultimele două sunt de departe cele mai întâlnite în practică, o variantă îmbinată fiind preferată și de standardele internaționale așa cum vom arăta mai jos.

2.1.1. Grupul social ca termen-umbrelă

Tratarea sintagmei „un anumit grup social” drept un termen-umbrelă, menit să acopere orice lacună în redactarea Convenției, deși benefic în asigurarea protejării drepturilor omului, extinde nepermis de mult obiectul Convenției. Această abordare a pornit de la ideea că sintagma a fost introdusă în Convenție cu scopul de a fi suficient de cuprinzătoare cât să acorde protecție capitaliștilor din statele est-europene⁹. Cu toate acestea, din punctul meu de vedere, așa cum vom prezenta în secțiunea dedicată percepției sociale, acest din urmă test este suficient pentru a îndeplini intenția redactorilor Convenției, fără a fi necesară o extindere suplimentară a definiției grupului social. Pe de altă parte, ideea termenului-umbrelă are meritele ei, întrucât, așa cum se observă și în decizia Curții Supreme a Canadei în cauza *Canada (Attorney general) v. Ward*, necesitatea fricii de persecuție conduce oricum la o restrângere a cazurilor eligibile pentru a fi considerate refugiați, eliminând cazuri precum migranții economici sau cei care caută adăpost din cauza unui dezastru natural¹⁰.

2.1.2. Determinarea grupului social pe baza caracteristicilor protejate

Cea de-a doua orientare jurisprudențială și doctrinară reprezintă unul dintre cele mai îmbrățișate curente de gândire în determinarea statutului de refugiat. Testul bazat pe caracteristici protejate impune necesitatea ca membrii unui grup social să împărtășească fie o caracteristică imuabilă, fie o caracteristică care deși poate fi schimbată, acest lucru ar contraveni demnității și drepturilor umane. Această orientare doctrinară și jurisprudențială are la bază principiul nondiscriminării care este enunțat inclusiv în preambulul Convenției ca un principiu fundamental al protecției refugiaților:

⁹ Richard Plender, *Admission of Refugees: Draft Convention on Territorial Asylum (1977-78)*, 15 San Diego L. Rev. 45, *apud*. Curtea Supremă a Canadei, *Canada (Attorney general) v. Ward*, disponibilă la [<https://decisions.scc-csc.ca/scc-csc/scc-csc/en/1023/1/document.do>], accesat la data de 28.02.2026.

¹⁰ Curtea Supremă a Canadei, *Canada (Attorney general) v. Ward*, disponibilă la [<https://decisions.scc-csc.ca/scc-csc/scc-csc/en/1023/1/document.do>], accesat la data de 28.02.2026.

„considerând că [...] este afirmat principiul că ființele umane, *fără deosebire* (subl. ns.), trebuie să se bucure de drepturile omului și de libertățile fundamentale”¹¹. Pe baza preambulului și plecând de la principiile dreptului internațional al drepturilor omului a fost dezvoltată condiția ca un grup social să fie construit pe criterii care în mod normal ar putea da naștere unei discriminări, denumite și caracteristici protejate.

Această orientare a fost dezvoltată în jurisprudența instanțelor și organismelor administrativ-jurisdicționale cu atribuții în determinarea statutului de refugiat. Un rol central în dezvoltarea acestui test o are decizia Board of Immigration Appeals („BIA”) din SUA în cauza *Acosta* din 1985. Decizia în acest caz, citată și în alte decizii, precum cea a Curții Supreme a Canadei în cauza *Ward*, a stabilit că un grup social este format atunci când membrii săi împărtășesc fie o caracteristică imuabilă, fie una ce nu poate fi schimbată întrucât această schimbare ar fi în dezacord cu demnitatea umană sau drepturile omului. Pentru a ajunge la această concluzie, BIA a aplicat principiul *ejusdem generis*, și, căutând o calitate comună a celorlalte temeuri din Convenție, a concluzionat că aceasta se referă la imuabilitatea lor¹². Dar, având în vedere că religia și opinia politică nu sunt imuabile, BIA a adăugat și criteriul respectării demnității umane.

Deși garantează în principiu protecția refugiaților care sunt discriminați în țările de proveniență, decizia din cauza *Acosta* este totuși criticabilă. În primul rând, protecția refugiaților trebuie să se bazeze pe frica de persecuție, iar nu pe discriminarea acestora. Având în vedere multitudinea de orientări juridice cu privire la conținutul noțiunii de discriminare în statele membre ale Convenției, utilizarea caracteristicilor protejate ca un criteriu pentru stabilirea existenței unui grup social riscă să nu fie un veritabil criteriu, oferind doar o ghidare difuză ce lasă conținutul obligațiilor statelor incert. De asemenea, nu orice grup social se formează pe baza unor caracteristici, multe dintre acestea fiind definite de acțiuni, în special de opoziție, cum este spre exemplu cazul persoanelor care se opun cartelurilor sau refuză să ia parte la violențe într-un conflict care nu intră sub incidența dreptului internațional umanitar¹³. Nu în ultimul rând, ideea că atâta timp cât nu ai renunța la un drept fundamental prin renunțarea la un anumit comportament care atrage persecuția, atunci nu poți fi considerat refugiat este periculoasă. Persecuția sistematică poate avea în vedere și categorii profesionale sau economice, membrii acestor categorii trebuind să beneficieze, din punctul meu de

¹¹ Convenția privind statutul refugiaților din 28 iulie 1951, ratificată prin Legea nr. 46/1991, publicată în M. Of. nr. 148/17.07.1991.

¹² Alex Aleinikoff, *Membership in a particular social group (draft)*, disponibil la [<https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.

¹³ Tribunalul Superior (Camera pentru imigrație și azil), *EMAP El Salvador CG v. Secretary of State for the Home Department*, disponibil la [<https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/gbrutiac/2022/en/124194>], accesat la data de 28.02.2026.

vedere, de protecție, atâta timp cât există o frică bine fundamentată de persecuție¹⁴.

Acest standard a fost preluat și dezvoltat în jurisprudența altor instanțe naționale. În cauza *Ward*, Curtea Supremă a Canadei a stabilit trei categorii de grupuri sociale: (i) cele formate pe baza unei caracteristici imuabile, (ii) cele formate pe bază de *asociere voluntară* în considerarea unei caracteristici comune și (iii) cele formate printr-o asociere voluntară permanentizată în istorie. Și această decizie este criticabilă întrucât noțiunea de asociere voluntară ridică multiple probleme de interpretare¹⁵. Un grup social nu ar trebui să existe și fără asocierea voluntară a membrilor? Răspunsul nu poate fi decât pozitiv, întrucât un criteriu al coeziunii sau chiar și al cunoașterii reciproce a tuturor membrilor unui grup social sunt exagerate și conduc la excluderea unor persoane persecutate în mod vădit doar pentru că nu formează un grup omogen. În acest sens a opinat și judecătorul Curții Supreme a Canadei, Gérard La Forest, în opinia sa separată din cauza *Chan v. Canada*, ajungând la concluzia că persoanele care se tem de sterilizare forțată în China constituie un grup social¹⁶.

Urmând în continuare ideea de asociere voluntară, Curtea de Apel pentru al nouălea Circuit din SUA, în cauza *Sanchez-Trujillo v. INS*, a stabilit un standard foarte restrictiv ce condiționa recunoașterea grupului social de coeziunea acestuia¹⁷. Astfel, ca un grup social să existe în sensul Convenției, ar fi fost necesar ca acesta să aibă cel puțin o structură informală, iar membrii acestuia să se identifice și asocieze cu acesta în mod voluntar în vederea unui scop/interes comun. Această abordare este cu atât mai criticabilă pentru argumentele prezentate anterior, punând persoanele vulnerabile în situația imposibilă de a se organiza pentru a putea beneficia de protecție internațională. Chiar dacă în unele cazuri persecuția vizează un grup care este deja organizat/cvasiorganizat, nu trebuie excluse persoanele care, având caracteristici comune, nu sunt organizate, grupul lor social fiind totuși ținta persecuției. Însăși Curtea de Apel recunoaște parțial eroarea abordării sale în cauza *Hernandez-Montiel v. INS*, îmbinând standardul din cauza *Sanchez* cu cel din cauza *Acosta*, fără a oferi totuși un standard clar¹⁸.

2.1.3. Determinarea grupului social pe baza percepției sociale

Cea de-a treia abordare relevantă în materie este cea a percepției sociale. Aceasta este abordarea

¹⁴ Oficiul Înaltului Comisar pentru Refugiați al Națiunilor Unite, *Guidelines on International Protection no. 2*, HCR/GIP/02/02, 2002, par. 13, disponibilă la <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfdcd47.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

¹⁵ Alex Aleinikoff, *Membership in a particular social group (draft)*, disponibil la <https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

¹⁶ Curtea Supremă a Canadei, *Canada (Attorney general) v. Ward*, disponibilă la <https://decisions.scc-csc.ca/scc-csc/scc-csc/en/1023/1/document.do>, accesat la data de 28.02.2026.

¹⁷ Alex Aleinikoff, *Membership in a particular social group (draft)*, disponibil la <https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

¹⁸ *Ibidem*.

adoptată de Înalta Curte a Australiei în cauza *Applicant A v. Minister for Immigration and Ethnic Affairs* din 1997¹⁹. Pentru a exista un grup social potrivit acestei abordări, membrii săi trebuie să aibă în comun o caracteristică prin care se identifică și care-i face identificabili în societate. O asemenea abordare diferă de cea cu privire la utilizarea grupului social ca termen-umbrelă prin faptul că nu admite posibilitatea grupurilor determinate statistic de a fi considerate grupuri sociale în sensul Convenției. Spre exemplu bărbații șomeri constituie un segment de populație care, deși împărtășește caracteristici comune, nu ar putea să fie recunoscut în societate. Din punctul meu de vedere, ar trebui atașată o importanță mai mare asupra posibilității de recunoaștere în interiorul țării de origine. Este irrelevant dacă un observator internațional ar putea recunoaște un grup social atât timp cât în contextul național un astfel de grup nu ar putea fi delimitat.

Această abordare a fost preluată și dezvoltată și în alte contexte, precum decizia Camerei Lorzilor în cauza *Islam and Shah* din Regatul Unit²⁰ sau în jurisprudența instanțelor germane. Acestea din urmă alătură criteriului percepției sociale și condiția ca aceasta să fie negativă²¹. Din punctul meu de vedere, abordarea bazată pe criteriul percepției sociale prezintă o soluție logică pentru determinarea grupului social întrucât pentru a putea perpetua persecuția împotriva grupului, persoanele responsabile trebuie să-l poată recunoaște. Însă, abordarea nu este lipsită de critici, întrucât unele caracteristici fundamentale care pot defini un grup social nu sunt neapărat și identificabile. Spre exemplu homosexualii care aleg să nu-și exprime sexualitatea ar trebui să beneficieze în continuare de protecție, chiar dacă nu ar putea fi recunoscuți ca un grup în societate, tocmai pentru că, din frica de persecuție, nu-și exprimă identitatea. Aceasta este marea vulnerabilitate a abordării bazate exclusiv pe percepția socială: temându-se de persecuție sau ținând cont de un istoric al discriminării, unele grupuri s-ar putea să treacă neobservate, fiind impropriu să fie lipsite de protecție internațională.

Există și alte abordări doctrinare și jurisprudențiale cu un impact mult mai restrâns decât al curentelor analizate anterior. Spre exemplu, instanțele din Noua Zeelandă utilizează standardul caracteristicilor protejate, însă oferind o valoare deosebită riscului de discriminare. Într-o altă orientare, instanțele franceze evită de multe ori întrebarea cu privire la definirea grupului social, preferând să acorde o importanță majoră riscului de persecuție. Cu toate acestea, Consiliul de Stat francez a stabilit în cauza *Ourbih* un standard asemănător cu cel propus de Organizația Națiunilor

¹⁹ Melbourne University Law Review, *Case notes. Applicant A v. Minister for immigration and ethnic affairs*, disponibil la [\[https://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbULawRw/1997/7.pdf\]](https://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbULawRw/1997/7.pdf), accesat la data de 28.02.2026.

²⁰ Camera Lorzilor, *Opinions of the lords of appeal for judgment in the cause Islam and Shah v. Secretary of State for the Home Department*, disponibilă la [\[https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/Islam%20v.%20Secretary%20of%20State%20for%20the%20Home%20Department%20Immigration%20Appeal%20Tribunal%20and%20Another%2C%20Ex%20Parte%20Shah%2C%20R%20v.%20%5B1999%5D%20UKHL%2020.pdf\]](https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/Islam%20v.%20Secretary%20of%20State%20for%20the%20Home%20Department%20Immigration%20Appeal%20Tribunal%20and%20Another%2C%20Ex%20Parte%20Shah%2C%20R%20v.%20%5B1999%5D%20UKHL%2020.pdf), accesat la data de 28.02.2026.

²¹ Alex Aleinikoff, *Membership in a particular social group (draft)*, disponibil la [\[https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf\]](https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf), accesat la data de 28.02.2026.

Unitate ce va fi analizat în cele ce urmează²². Această din urmă abordare dă tonul sistemelor continentale de drept care evită în mare parte stabilirea unei metode clare de identificare a grupului social.

2.2. Standarde internaționale.

2.2.1. *Oficiul Înaltului Comisar pentru Refugiați al Națiunilor Unite (UNHCR)*

Pe lângă orientările doctrinare și jurisprudența instanțelor naționale, de-a lungul timpului au fost formulate și câteva standarde internaționale menite să ghideze interpretarea sintagmei „un anumit grup social”. Între acestea locul principal este ocupat de interpretarea dată de UNHCR în culegerea sa privind interpretarea Convenției, precum și în lucrările dedicate sintagmei „un anumit grup social”. În interpretarea acesteia din urmă, UNHCR recunoaște cele două curente principale de interpretare și propune concilierea acestora astfel încât un grup social să poată fi constituit fie printr-o caracteristică imuabilă sau care nu poate fi schimbată în acord cu demnitatea umană, fie pentru că este recunoscut ca atare în societate²³. Această metodă de interpretare constituie, din punctul meu de vedere, cea mai echilibrată și potrivită metodă de interpretare, cu unele nuanțări.

UNHCR adaugă la acest standard de interpretare și alte condiții pe care grupul social trebuie sau mai degrabă nu trebuie să le îndeplinească pentru a fi considerat ca atare. Printre acestea, în directă contradicție cu interpretarea acordată în cauza *Sanchez-Trujillo*, se numără și absența cerinței de coeziune. Pentru a constitui un grup social în sensul Convenției, membrii acestuia nu trebuie să se afle în relații similare unei organizații și nici nu trebuie să se asocieze între ei²⁴. De asemenea, nu sunt relevante nici mărimea grupului, nici dacă toți membrii acestuia sunt în pericol de a fi persecutați²⁵.

Un ultim aspect relevant analizat de către UNHCR este rolul persecuției în crearea grupului. Așa cum a fost reiterat și în jurisprudență, pentru a evita o definiție circulară care ar condiționa crearea grupului de frica de persecuție care, la rândul său, ar da naștere grupului, este imperativ ca grupul să existe și în absența acesteia²⁶. Altfel, un grup care nu întrunește niciuna dintre condițiile propuse de UNHCR, dar care este persecutat pentru un motiv neprevăzut de Convenție (spre exemplu persoanele care intră în afaceri ilicite cu membrii unor carteli), ar putea invoca crearea unui grup social „al celor ce se tem de persecuție”. O astfel de concluzie nu poate fi primită, deturnând scopul Convenției și transformând „grupul social” într-o plasă de siguranță pentru cei ce nu sunt persecutați din motive prevăzute de Convenție. Cu toate acestea, persecuția poate contribui la crearea unui grup

²² *Ibidem*.

²³ UNHCR, *Guidelines on International Protection no. 2*, HCR/GIP/02/02, 2002, par. 11, disponibilă la <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfc47.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

²⁴ *Idem*, par. 15.

²⁵ *Idem*, par. 17-19.

²⁶ Melbourne University Law Review, *Case notes. Applicant A v. Minister for immigration and ethnic affairs*, disponibil la <https://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbULawRw/1997/7.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

social dacă este realizată într-o asemenea manieră încât să facă grupul identificabil în societate²⁷. Spre exemplu, persoanele cu o opinie politică moderată, deși nu constituie un grup social în mod normal, în condițiile persecuției lor de către un guvern cu o opinie contrară, prin însuși faptul persecuției și a modului în care acesta este realizat, aceștia pot deveni identificabili în societate și deci un grup social în accepțiunea Convenției.

2.2.2. Uniunea Europeană (UE)

La nivelul Uniunii Europene directiva 2003/84 (CE) a Consiliului²⁸ a urmărit să unifice reglementările statelor membre în privința determinării statutului de refugiat. Pentru analiza sintagmei „un anumit grup social” sunt relevante prevederile art. 10 (d) care dictează condițiile pentru crearea unui grup social. Într-o abordare similară cu UNHCR, Uniunea Europeană definește grupul social printr-o îmbinare a celor două doctrine dominante. Cu toate acestea, între cele două abordări există o diferență fundamentală și anume, în cazul reglementării UE, un grup social trebuie să fie alcătuit pe baza unei caracteristici protejate și să fie identificabil în societate. Astfel, testul alternativ propus de UNHCR devine unul cumulativ. Un asemenea test este criticabil, pentru că, fiind cumulativ, nu mai poate acoperi lacunele ce apar în aplicarea independentă a abordărilor principale²⁹.

2.3. Concluzii

Luând în considerare toate orientările jurisprudențiale și doctrinare în materie, considerăm că cel mai apropiat test de intenția normativă a Convenției este cel propus de UNHCR. Pe de o parte, abordarea bazată exclusiv pe caracteristici protejate se bazează excesiv pe principiile *ejusdem generis* și nondiscriminării, nereușind să cuprindă complexitatea relațiilor sociale actuale ce implică și exercitarea unor drepturi nelegate intrinsec de identitatea persoanei, dar care pot da naștere unei persecuții³⁰. Pe de altă parte, abordarea bazată exclusiv pe percepția socială a grupului omite tocmai acele persoane aflate într-o situație atât de vulnerabilă încât nu își exprimă identitatea sau care, aflate într-o situație de conflict social, refuză să ia parte la ostilități, devenind astfel ținta persecuției din partea beligeranților.

²⁷ UNHCR, *Guidelines on International Protection no. 2*, HCR/GIP/02/02, 2002, par. 14, disponibilă la <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfc47.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

²⁸ Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0083>], accesat la data de 28.02.2026.

²⁹ Camera Lorzilor, *Opinions of the lords of appeal for judgment in the cause Secretary of State for the Home Department v. K and Fornah*, disponibilă la [<https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/default/files/aldfiles/SSHD%20v%20K%20and%20Fornah.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.

³⁰ Alex Aleinikoff, *Membership in a particular social group (draft)*, disponibil la [<https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.

Aplicarea testului propus de UNHCR ar trebui să fie făcută cu observarea unor maxime de interpretare care permit o mai bună delimitare a unui grup social în sensul Convenției. Acesta nu ar trebui să fie interpretat atât de extensiv încât să lărgască nepermis obiectul obligației asumate de către state. În plus, grupul social nu ar trebui nici să fie redundant, nici să provoace redundanță. Deși persoane care sunt persecutate pentru celelalte temeuri ar putea invoca și apartenența la un grup social, fiind mult mai clare, este de preferat ca primele patru să fie aplicate primele. Astfel, primele patru categorii nu devin redundante, iar grupul social constituie o variantă care să acopere acea persecuție întemeiată pe identificarea unui segment al populației pentru alte motive decât rasă, naționalitate, religie sau opinie politică. Nu în ultimul rând, pentru o mai bună aplicare a Convenției, perceperea unui segment al populației drept un grup social ar trebui să fie considerată suficientă și atunci când are loc doar în ochii celor ce persecută, fiind de esența Convenției protejarea persoanelor vulnerabile de aceștia.

Așadar, pentru determinarea grupului social în sensul Convenției propunem următorul algoritm:

1. Identificarea unei caracteristici comune pe baza căreia persoanele pot fi identificate în societate (testul percepției sociale are un obiect mai larg decât cel al caracteristicilor protejate, motiv pentru care considerăm că este mai potrivit să începem cu acesta);
2. Stabilirea posibilității de a identifica grupul în societate (dacă poate fi identificat, atunci există un grup social);
3. Dacă grupul nu este identificabil în societate, atunci analizăm dacă acea caracteristică identificată este una fundamentală sau intrinsec legată de demnitatea umană (dacă este, atunci există un grup social).

Desigur, problema este departe de a fi tranșată, iar orice analiză a unui grup social trebuie să aibă în vedere circumstanțele specifice aceluia caz. Cu toate acestea, considerăm că algoritmul propus, împreună cu concluziile aferente, pot contribui la stabilirea existenței unui grup social în sensul Convenției.

3. Este suficientă apartenența la un grup social pentru a fi considerat refugiat?

Deși prima întrebare este complexă și necesită o analiză amănunțită, celelalte două întrebări sunt cel puțin la fel de relevante în stabilirea statutului de refugiat. În ceea ce privește simpla apartenență la un grup social este dominantă opinia potrivit căreia aceasta nu constituie un temei suficient pentru

acordarea statutului de refugiat³¹. Cu toate acestea, există și situații excepționale în care simpla apartenență la un grup social constituie un fundament suficient pentru a se constata temerea de persecuție a unei persoane³². Chiar dacă prin apartenența la un acest grup o persoană ar fi o victimă eventuală a persecuției, este important să observăm că printre criteriile pentru a beneficia de statutul de refugiat prevăzute în Convenție se numără și o teamă întemeiată de persecuție. Deși frica este eminamente subiectivă și nu poate fi analizată printr-un test obiectiv, temeinicia ei poate fi³³. Astfel, pentru a putea beneficia de statutul de refugiat, o persoană trebuie să aibă o temere în acord cu realitatea obiectivă, care să nu fie doar o posibilitate abstractă.

În aplicarea condiției privind persecuția și motivul acesteia este relevant să analizăm concluziile judecătorilor din cauza *Fabian Martinez Quijano v. Secretary of State for the Home Department* analizată în 1997 de Curtea de Apel pentru Anglia și Țara Galilor din Regatul Unit³⁴. În această speță judecătorii au concluzionat că apelantul, deși supus persecuției din partea unui cartel, nu este supus acesteia ca urmare a apartenenței sale la grupul social al familiei tatălui său vitreg, ci ca urmare a acțiunilor acestuia din urmă. Pentru a ajunge la această concluzie judecătorii au stabilit că motivul pentru care cartelul se răzbună este refuzul tatălui vitreg de a face afaceri cu ei. Astfel, s-a produs una dintre cele mai periculoase confuzii în materie și anume confundarea temeiului cu scopul persecuției. Atâta timp cât o persoană este țintă a persecuției ca urmare a apartenenței sale la un grup social, motivul pentru care este persecutată devine irelevant. Nu contează dacă acest tratament este urmarea dorinței de răzbunare a cartelului, fiind relevant doar dacă persoana a devenit țintă prin faptul că face parte dintr-un grup social, în cazul de față familia.

Analiza acestei întrebări deservește înțelegerii modului în care criteriile din Convenție se aplică cumulativ și se temperează unul pe celălalt. Adesea, în analiza jurisprudenței și a doctrinei, este evidentă o oarecare orientare înspre a limita cât mai mult definiția unui grup social din frica de a nu crea o categorie generală care să extindă infinit aplicabilitatea Convenției. Însă, de multe ori este omisă, din punctul meu de vedere, condiția ca persoana să poată dovedi o teamă bine fondată de persecuție în considerarea apartenenței sale la acel grup social. Dacă luăm în considerare și acest aspect, extinderea definiției grupului social prezintă mult mai puțin interes. Ne rămâne întrebarea: dacă cineva este totuși persecutat pentru că este diferit în orice mod de cei din jurul său, nu ar trebui să-i fie acordată protecție? Răspunsul nu poate fi decât pozitiv, aplicarea criteriului fricii de

³¹ UNHCR, *Handbook on procedures and criteria on determining refugee status and guidelines on international protection. Under the 1951 Convention and the 1967 protocol relating to the status of refugees*, HCR/1P/4/ENG/REV. 4, Geneva, 2019, par. 79, disponibilă la <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfdcd47.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

³² *Ibidem*.

³³ *Idem*, par. 37.

³⁴ Camera Lorzilor, *Opinions of the lords of appeal for judgment in the cause Secretary of State for the Home Department v. K and Fornah*, disponibilă la <https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/default/files/aldfiles/SSHD%20v%20K%20and%20Fornah.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

persecuție reducând la minimum îngrijorările (în rest, perfect legitime) cu privire la interpretarea extensivă a sintagmei „un anumit grup social”.

4. Este protecția oferită pe temeiul apartenenței la un grup social una subsidiară?

Așa cum am arătat anterior, sintagma „un anumit grup social” nu poate fi un termen-umbrelă și nici nu poate conduce la redundanța celorlalte patru temeuri prevăzute de Convenție pentru persecuție³⁵. De asemenea, nici acest temei nu trebuie să devină redundant, fiind important să interpretăm normele juridice cuprinse în tratatele internaționale în sensul aplicării acestora, în acord cu Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor din 1969. Astfel, este important ca interpretarea sintagmei „un anumit grup social” (i) să nu depindă de principiul *ejusdem generis* pentru a evita definirea circulară a acesteia³⁶, în jurul noțiunii de persecuție, și (ii) să nu conducă la crearea de grupuri sociale artificiale pentru beneficiul unei părți la o speță concretă.

Protecția acordată refugiaților care sunt persecutați în temeiul apartenenței la un grup social nu diferă substanțial de cea acordată pentru persecuția întemeiată pe celelalte temeuri. Din aceste considerente, este imperativ să concluzionăm că existența acestei categorii nu trebuie să depindă de celelalte. Dacă aplicăm principiul *ejusdem generis* pentru a decela condițiile de existență ale grupului social, ajungem în situația în care bazăm existența acestuia exclusiv pe arhitectura celorlalte temeuri. Această variantă de interpretare nu a fost avută în vedere în momentul în care acest ultim temei a fost propus în cadrul Convenției, întrucât se urmărea acoperirea unor situații care de-a lungul istoriei nu s-au bucurat de protecția cuvenită³⁷. Astfel, este greșit să construim arhitectura grupului social exclusiv pe baza caracteristicilor fundamentale comune ale persoanelor, o astfel de concluzie transformând acest temei într-unul subsidiar celorlalte patru.

De asemenea, în analiza de la caz la caz, trebuie avut în vedere imperativul ca un grup social să nu existe decât în condițiile cazului dat. Acesta trebuie să aibă o existență de sine stătătoare care să aducă după sine persecuția, fiind impropriu să restrângem un grup social atât de mult încât să se potrivească perfect unei spețe. În acest sens a fost și opinia majorității în cazul *Islam and Shah* în fața Camerei Lorzilor din Regatul Unit, care a definit grupul social drept „femeile pakistaneze” (trad. ns.), respingând argumentul părților cum că grupul social ar trebui să includă mai multe elemente, precum

³⁵ Cambridge University Press, *Summary Conclusions: Membership of a Particular Social Group*, disponibil la [<https://www.refworld.org/policy/legalguidance/cup/2003/en/49569>], accesat la data de 28.02.2026.

³⁶ Melbourne University Law Review, *Case notes. Applicant A v. Minister for immigration and ethnic affairs*, disponibil la [<https://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbULawRw/1997/7.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.

³⁷ Adunarea Generală a Națiunilor Unite, Conferința plenipotențiarilor privind statutul refugiaților și al apatrizilor, *Summary Record of the Third Meeting held at the Palais des Nations*, Geneva, 1951, Mr. Petren (Swedish Delegate), UN Doc A/CONF.2/SR.3, disponibilă la [<https://digitallibrary.un.org/record/696251?ln=en&v=pdf>], accesat la data de 05.03.2026.

faptul că femeile încălcaseră norme de moralitate³⁸. Această abordare este în opinia noastră cea mai potrivită, întrucât grupul social constituie doar temeiul persecuției, peste care se pot suprapune și alte seturi de acțiuni. În cazul citat persoanele respective nu ar fi fost niciodată persecutate pentru aceleași fapte dacă nu erau femei, aceasta fiind distincția relevantă.

Așadar, protecția acordată refugiaților care sunt persecutați pe temeiul apartenenței la un grup social, nefiind cu nimic diferită pe tărâm substanțial de cea acordată pentru persecuția izvorând din celelalte temeuri, nu poate fi considerată subsidiară acestora. Din aceste motive, categoria juridică a grupului social trebuie interpretată după propriile standarde, iar nu după standarde aparent comune tuturor temeiurilor Convenției.

Concluzii

Pentru a formula o concluzie sintetică în lumina considerațiilor mai-sus formulate, sintagma „un anumit grup social” conferă Convenției un grad necesar de flexibilitate pentru a-și atinge rolul protector. În absența unei asemenea prevederi, Convenția din 1951 ar suferi de aceeași problemă pe care o întâmpinau și predecesoarele sale, anume rigiditatea ce forța aplicarea acestora doar în situațiile expres reglementate. Singura metodă prin care toate formele de persecuție pot fi combătute la nivel internațional este prin adaptarea la varietatea situațiilor de persecuție care ar putea exista și crearea unui instrument, cum este categoria juridică a grupului social, care să confere dinamică dreptului refugiaților. Iar, pentru ca acesta să fie desăvârșit, trebuie să fie aplicat în concordanță cu principiile enunțate de UNHCR, cu respectarea unor algoritmi clari de aplicare și urmărind să nu se acorde protecție oricărui membru al unui grup social doar pe motivul simplei apartenențe la acesta și nici să nu se creeze grupuri sociale artificiale.

³⁸ Camera Lorilor, *Opinions of the lords of appeal for judgment in the cause Islam and Shah v. Secretary of State for the Home Department*, disponibilă la <https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/Islam%20v.%20Secretary%20of%20State%20for%20the%20Home%20Department%20Immigration%20Appeal%20Tribunal%20and%20Another%2C%20Ex%20Parte%20Shah%2C%20R%20v.%20%5B1999%5D%20UKHL%2020.pdf>, accesat la data de 28.02.2026.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, *Drept internațional public: sinteze*, ed. 10, Ed. C.H. Beck, 2025, București.
2. Guy S. Goodwin-Gill, Jane McAdam, *The Refugee in International Law*, ed. 4, Ed. Oxford University Press, 2021, Oxford.
3. Raluca Miga-Besteliu, Catrinel Brumar, *Protecția internațională a drepturilor omului: Note de curs*, ed. 5, Ed. Universul Juridic, 2010, București.
4. Daniela-Anca Deteșeanu, *Drept internațional umanitar și al refugiaților*, Ed. Hamangiu, 2024, București.
5. Carmen-Gina Achimescu, Ion Gâlea, *Drept internațional public*, Ed. Hamangiu, 2023, București.
6. Roxana-Mariana Popescu, *Drept internațional public. Noțiuni introductive*, ed. 2, Ed. Universul Juridic, 2025, București.

Resurse digitale:

1. [<https://decisions.scc-csc.ca/scc-csc/scc-csc/en/1023/1/document.do>], accesat la data de 28.02.2026.
2. [<https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/default/files/aldfiles/SSHD%20v%20K%20and%20For%20nah.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.
3. [<https://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/Islam%20v%20Secretary%20of%20State%20for%20the%20Home%20Department%20Immigration%20Appeal%20Tribunal%20and%20Another%2C%20Ex%20Parte%20Shah%2C%20R%20v.%20%5B1999%20%5D%20UKHL%2020.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.
4. [<https://www.austlii.edu.au/au/journals/MelbULawRw/1997/7.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.
5. [<https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/gbrutiac/2022/en/124194>], accesat la data de 28.02.2026.
6. [<https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfc47.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.
7. [<https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfc47.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.
8. [<https://www.refworld.org/policy/legalguidance/cup/2003/en/49569>], accesat la data de 28.02.2026.
9. [<https://www.unhcr.org/in/sites/en-in/files/legacy-pdf/3b83b1c54.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.
10. [<https://www.ohchr.org/sites/default/files/refugees.pdf>], accesat la data de 28.02.2026.
11. [<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0083>], accesat la data de 28.02.2026.
12. [<https://digitallibrary.un.org/record/696251?ln=en&v=pdf>], accesat la data de 05.03.2026.

Probleme de drept internațional în chestiunea Mării Chinei de Sud

International Law Issues In South China Sea Topic

La question de la mer de Chine méridionale en droit international publique

Maria-Milena ȘERBĂNICĂ – Master Drept Internațional Public

coordonator: conf. univ. dr. Daniela-Anca DETEȘEANU

Rezumat: Lucrarea analizează aplicarea Convenției Națiunilor Unite privind dreptul mării (UNCLOS) în contextul disputelor din Marea Chinei de Sud, având ca punct central hotărârea arbitrală din 2016 și impactul acesteia asupra regimului juridic al dreptului mării, inclusiv analiza pretențiilor Chinei întemeiate pe „nine-dash line” și pe drepturile istorice. Cercetarea evidențiază faptul că dificultățile de implementare nu derivă exclusiv din conflicte juridice, ci și din diferențe conceptuale privind suveranitatea și rolul dreptului internațional. Analiza arată că hotărârile arbitrale, deși obligatorii din punct de vedere juridic, pot avea un impact practic limitat. Totodată, lucrarea evidențiază caracterul dinamic al dreptului internațional al mării și rolul instrumentelor complementare, precum viitorul Cod de conduită din regiune. Concluzia subliniază că evoluția regimului UNCLOS depinde atât de dezvoltarea normativă, cât și de capacitatea statelor de a gestiona diferențele de cultură juridică într-un cadru multilateral.

Cuvinte-cheie: suveranitate, delimitări maritime, drepturi istorice, titlu istoric, zonă economică exclusivă, platou continental, arbitraj internațional

Abstract: This thesis examines the application of the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) in the context of the South China Sea disputes, focusing on the 2016 arbitral award and its impact on the legal regime of the law of the sea, including China’s claims based on the “nine-

dash line” and historic rights. The research highlights that difficulties in implementation stem not only from competing legal claims but also from conceptual differences regarding sovereignty and the role of international law. The analysis shows that arbitral decisions, though legally binding, may have limited practical impact without a broader normative consensus. The thesis also emphasizes the dynamic character of the law of the sea and the role of complementary instruments, such as the future Code of Conduct in the region. The conclusion underlines that the evolution of the UNCLOS regime depends on both normative development and states’ capacity to manage differences in legal culture within a multilateral framework.

Keywords: sovereignty, maritime delimitation, historic rights, historic title, exclusive economic zone (EEZ), continental shelf, international arbitration

Résumé: Le but de l’ouvrage est d’analyser l’application de la Convention des Nations Unies sur le droit de la mer (CNUDM) dans le contexte des différends en mer de Chine méridionale, en ayant comme point central la sentence arbitrale de 2016 et son impact sur le régime juridique du droit de la mer, y compris l’analyse des revendications de la Chine fondées sur la « nine-dash line » et sur les droits historiques. La recherche met en évidence que les difficultés de mise en œuvre ne résultent pas exclusivement de conflits juridiques, mais également de différences conceptuelles relatives à la souveraineté et au rôle du droit international. L’analyse montre que les décisions arbitrales, bien que juridiquement obligatoires, peuvent avoir un impact pratique limité. Par ailleurs, l’ouvrage souligne le caractère dynamique du droit international de la mer ainsi que le rôle d’instruments complémentaires, tels que le futur Code de conduite dans la région. La conclusion souligne que l’évolution du régime de la CNUDM dépend à la fois du développement normatif et de la capacité des États à gérer les différences de culture juridique dans un cadre multilatéral.

Mots-clé: souveraineté, délimitations maritimes, droits historiques, titre historique, zone économique exclusive (ZEE), plateau continental, arbitrage international

1. Introducere

Considerată esențială din punct de vedere strategic și economic în regiune, Marea Chinei de Sud prezintă un interes major pentru statele riverane și pentru statele care fac parte din Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), datorită rezervei de hidrocarburi, potențialului piscicol și importanței sale comerciale și militare. Marea Chinei de Sud reprezintă o rută maritimă esențială pentru comerțul global și securitatea energetică internațională. În anul 2023, prin această regiune au tranzitat aproximativ 10 miliarde de barili de petrol și produse petroliere și 190 miliarde de metri cubi de gaz natural lichefiat, confirmând importanța sa strategică. Regiunea conectează Strâmtoarea Malacca de Strâmtoarea Taiwan și prezintă un potențial semnificativ în ceea ce privește resursele de hidrocarburi, în special gaze naturale. Creșterea cererii energetice în regiunea Asia-Pacific accentuează competiția pentru controlul zonelor maritime, în condițiile în care aceasta a reprezentat 36% din consumul global de combustibili lichizi în 2022, cu proiecții de creștere până la 43% în 2050. Cu toate acestea, exploatarea resurselor rămâne limitată de disputele teritoriale nerezolvate, majoritatea zăcămintelor confirmate fiind situate în zone necontestate, apropiate de țărm. Conform estimărilor din ultimul raport publicat de Administrația pentru Informații Energetice a Statelor Unite la data 21 martie 2024, Marea Chinei de Sud deține aproximativ 3,6 miliarde de barili de petrol și alte lichide și circa 1,14 trilioane de metri cubi de gaze naturale în rezerve dovedite și probabile¹. Deși comparativ cu alte mări, Marea Chinei de Sud nu este cea mai bogată în petrol, aceasta rămâne inegalabilă prin combinarea importanței comerciale globale, a locației strategice, a productivității pescuitului și a sensibilității geopolitice. Importanța sa derivă mai puțin din abundența resurselor și mai mult din poziția sa centrală în fluxurile energetice globale, securitatea alimentară regională și concurența dintre marile puteri. Această zonă suscită interes pe plan internațional în special datorită potențialului militar strategic și de transport, astfel încât se poate afirma că pentru comunitatea internațională valoarea geostrategică compensează volumul moderat de hidrocarburi.

Problematica Mării Chinei de Sud prezintă o complexitate deosebită, întrucât implică o multitudine de concepte fundamentale și instituții de drept internațional, precum și un ansamblu de noțiuni particulare acestei dimensiuni, cu titlu exemplificativ: drepturi istorice, titlu istoric, delimitări maritime, suveranitate, *nine-dash line*, reprezentând delimitarea cartografică unilaterală prin care China revendică drepturi asupra unor zone maritime din Marea Chinei de Sud.² Din perspectivă juridică, interpretarea și aplicarea noțiunilor enunțate sunt decisive nu numai pentru soluționarea diferendelor din acest areal, ci și pentru garantarea ordinii de drept internațional. Astfel, importanța Mării Chinei de Sud depășește sfera intereselor statelor riverane și a membrilor Asociației Națiunilor

¹ https://www.eia.gov/international/content/analysis/regions_of_interest/South_China_Sea/south_china_sea.pdf, accesat la data de 26 februarie 2026.

² Numărul segmentelor „dash-line” a variat de-a lungul istoriei. Inițial, în harta publicată de Republica Populară Chineză în 1947 aceasta cuprindea unsprezece linii, iar ulterior au fost reduse la nouă. În unele reprezentări recente apare și o a zecea linie.

din Asia de Sud-Est (ASEAN), care revendică drepturi asupra sa. State terțe, precum Japonia, Coreea, Statele Unite ale Americii sunt profund preocupate de menținerea stabilității ordinii maritime internaționale, libertatea de navigație și de securitatea rutelor comerciale. Comunitatea internațională, în special Organizația Națiunilor Unite, monitorizează evoluțiile conflictelor regionale, subliniind necesitatea respectării dreptului internațional. De asemenea, circumstanțele actuale din acest context regional fac aplicabile o serie de principii fundamentale specifice pentru dreptul internațional al mării, în special principiul delimitării echitabile a spațiilor maritime și principiul libertății mărilor.

Disputele din această regiune se caracterizează printr-o intensitate redusă, constantă, însă fără a degenera în conflicte mai ample sau chiar armate. În comparație cu alte dispute bine-cunoscute din alte regiuni, conflictele ivite în Marea Chinei de Sud se disting prin natura lor multilaterală și concurențială, implicând mai multe state reclamante care ar putea avea *prima facie* vocație pentru a exercita drepturi maritime conform dreptului internațional. Dintre statele riverane, China, Filipine, Vietnam și Malaysia, invocă drepturi suverane asupra insulelor care se află în Marea Chinei de Sud: Insulele Paracel, Insulele Spratly și Scarborough Shoal.

2. Cadrul juridic internațional aplicabil disputelor din Marea Chinei de Sud

La nivel regional, chestiunea Mării Chinei de Sud prezintă un interes deosebit pentru China și pentru țările din ASEAN. Deși China nu este parte la ASEAN, aceasta este membră ASEAN+3, East Asia Summit și parte semnatară la Declarația ASEAN-China privind conduita părților (DOC, 2002), influențând într-o manieră decisivă politica regională.³ Pretențiile pe care statul chinez le invocă, în special drepturile istorice și politica „nine-dash line”, sunt în contradicție directă și se suprapun cu revendicările celorlalte state membre ASEAN.

Nucleul disputelor din Marea Chinei de Sud este reprezentat de formațiunile maritime din această regiune, statele acordând o atenție deosebită Insulelor Paracel, Spratly și Scarborough Shoal, asupra cărora există dezacorduri cu privire la statutul lor conform interpretării date de Convenția Națiunilor Unite privind dreptul Mării (UNCLOS). Aceste dezacorduri nu privesc doar atributul de suveranitate, ci și drepturi legate de pescuit, exploatarea hidrocarburilor și activități militare. Prin urmare, disputele capătă dimensiuni teritoriale, maritime, economice și strategice.

³ Lista statelor membre ASEAN+3 poate fi consultată la: <https://asean.org/our-communities/economic-community/integration-with-global-economy/asean-plus-three-economic-relation/>, accesat la data de 5 martie 2026.

Marea Chinei de Sud ilustrează în mod clar cum evoluția dreptului maritim are un impact asupra dinamicii geopolitice a oceanului. Această evoluție normativă s-a conturat prin perspectivele concurente asupra modalităților de interpretare a dreptului, ceea ce a amplificat tensiunile diplomatice în rândul statelor riverane. O noțiune particulară, aplicabilă în această dimensiune este desemnată de „nine-dash line”. *Nine-dash line* reprezintă o linie în formă de “U”, utilizată de China pentru a revendica suveranitatea asupra insulelor și zonelor maritime din Marea Chinei de Sud, inclusiv Paracel, Spratly, Pratas, Zhongsha (Macclesfield Bank) și Scarborough Shoal. Fundamentele politicii „nine-dash line” sunt contestate de comunitatea internațională, întrucât nu au temei în tratatul UNCLOS, iar această politică este folosită de statul chinez pentru a conferi legitimitate pretențiilor sale cu privire la porțiuni extinse din Marea Chinei de Sud.⁴

2.1. Pretențiile teritoriale ale statelor riverane

Dintre statele ASEAN care contestă validitatea juridică a conceptului *nine-dash line* menționăm Filipine, Vietnam, și Malaysia. Filipine își afirmă suveranitatea asupra Scarborough Shoal și a unor formațiuni din Insulele Spratly (Grupul de Insule Kalayaan), revendicând totodată o zonă economică exclusivă (ZEE) și platou continental, în conformitate cu UNCLOS. Poziția sa juridică a fost consolidată prin hotărârea arbitrală din 2016, prin care a fost infirmat *nine-dash line*. Vietnam revendică suveranitatea asupra insulelor Paracel și Spratly și își afirmă drepturile asupra zonei economice exclusive și a platoului continental, inclusiv în zona Băncii Vanguard, bazându-și poziția pe prevederile UNCLOS, respingând în același timp revendicările Chinei privind drepturile istorice. Malaysia revendică mai multe formațiuni din insulele Spratly și zone maritime în largul coastelor Sabah și Sarawak, inclusiv Luconia Shoals, urmând o strategie bazată pe negocieri și consolidându-și revendicările bazate pe UNCLOS, inclusiv prin depuneri privind extinderea limitelor platoului continental.⁵ Deși nu revendică formațiuni insulare, Indonezia respinge suprapunerea *nine-dash line* peste zona sa economică exclusivă din proximitatea insulelor Natuna, invocând în mod expres UNCLOS și concluziile hotărârii arbitrale din 2016. Brunei revendică anumite zone maritime din sudul Insulelor Spratly în temeiul zonei sale economice exclusive, însă adoptă o poziție discretă și neconfrunțională față de China, evitând contestarea publică directă a *nine-dash line*.

Ceilalți membri ASEAN, Singapore, Thailanda, Myanmar, Cambodgia și Laos, nu formulează revendicări teritoriale sau maritime în Marea Chinei de Sud. Singapore pune accent pe libertatea navigației și pe menținerea ordinii juridice internaționale bazate pe norme, în timp ce Thailanda și Myanmar adoptă o poziție relativ neutră. Cambodgia și Laos, neavând interese directe în dispută, tind să se alinieze diplomatic pozițiilor Chinei, contribuind la caracterul fragmentat al răspunsului

⁴ Lan, Nguyen & Alex, Oude Elferink, *The International Law of the Sea and the South China Sea Disputes*, China Kennistenwek, 2025, Utrecht, *op. cit.*, pp. 31-32.

⁵ https://www.eia.gov/international/content/analysis/regions_of_interest/South_China_Sea/, accesat la data de 26 februarie 2026.

ASEAN. Astfel, pozițiile statelor ASEAN cu privire la Marea Chinei de Sud reflectă o combinație variabilă de revendicări juridice, interese economice și considerente strategice, oscilând între afirmarea strictă a dreptului internațional și prioritizarea relațiilor bilaterale cu China.⁶

2.2. Clasificarea formațiunilor maritime din Marea Chinei de Sud în lumina Convenției Organizației Națiunilor Unite privind dreptul mării (UNCLOS)

Pentru a stabili care stat poate invoca drepturi ce decurg din calitatea de stat riveran, ar fi necesar să se clarifice cine deține suveranitatea asupra insulelor. În practică, însă, această suveranitate nu este clar determinată, iar statele reclamante invocă drepturi concurente asupra zonelor maritime adiacente.⁷

Este important de subliniat că UNCLOS nu stabilește cine deține drepturi suverane asupra insulelor sau asupra teritoriului, ci statuează regimul juridic al formelor de relief maritime și în ce măsură pot avea mare teritorială, platou continental și zonă economică exclusivă.^{8,9} În privința zonelor disputate, conform interpretării UNCLOS se poate considera că Spratlys și Scarborough Shoal nu pot genera zone economice exclusive, în timp ce doar anumite caracteristici ale insulelor Paracel ar putea face acest lucru, sub rezerva criteriilor prevăzute la articolul 121 ale UNCLOS.¹⁰

În urma arbitrajului din 2016, tribunalul a statuat expres că Scarborough Shoal este o stâncă¹¹, în timp ce multe dintre insulele Spratlys pot fi considerate stânci sau cote de maree joasă. În consecință, conform UNCLOS, Scarborough Shoal și Insulele Spratlys pot avea doar mare teritorială de 12 mile marine, fără zonă economică exclusivă. În privința Insulelor Paracel, în urma arbitrajului din 2016, tribunalul nu a stabilit statutul acestora, iar comunitatea internațională nu a ajuns la un consens, acestea fiind susceptibile de a fi calificate atât insule, cât și stânci. În orice caz, deși s-ar putea considera că unele insulele din arhipelagul Paracel au mare teritorială, nu s-a demonstrat dacă acestea sunt propice locuirii umane sau susținerii vieții economice proprii, și prin urmare, în

⁶ Shelton, Woods, *The Sino-Philippine South China Sea Dispute*, American Journal of Chinese Studies, 23, 159–171, 2016, SUA, *op. cit.*, p. 168 și urm.

⁷ Lan, Nguyen & Alex, Oude Elferink, *The International Law of the Sea and the South China Sea Disputes*, China Kennistenwek, 2025, Utrecht, *op. cit.*, p. 7 și urm.

⁸ Pentru o explicație mai amplă a regimului UNCLOS, în special a articolului 121 privind „stâncile care nu se pretează la locuire umană sau viață economică proprie”, a se vedea Robert, Kolb, *L'interprétation de l'article 121, paragraphe 3, de la Convention de Montego Bay sur le droit de la mer: les 'rochers qui ne se prêtent pas à l'habitation humaine ou à une vie économique propre'*, Annuaire français de droit international, 40, 876–909, 1994, Paris.

⁹ Pentru interpretarea articolului 121 în lumina jurisprudenței Curții internaționale de Justiție, a se vedea Valérie, Boré Eveno, *L'interprétation de l'article 121 de la Convention des Nations Unies sur le droit de la mer par la Cour internationale de Justice*, Interpretations of the United Nations Convention on the Law of the Sea by International Courts and Tribunals, Springer International Publishing, 2019, Cham.

¹⁰ <https://www.hsfkramer.com/notes/publicinternationallaw/2016-07/final-award-published-in-the-south-china-sea-arbitration>, accesat la data de 5 martie 2026.

¹¹ Arbitrajul privind Marea Chinei de Sud (Philippines v. China), Hotărârea arbitrală din 12 iulie 2016 a Tribunalului arbitral constituit potrivit Anexei VII la UNCLOS, paragr. 554–556.

virtutea acestei caracteristici să dobândească zonă economică exclusivă sau platou continental. Miza acestei clasificări constă în faptul că dacă acestea ar fi insule în sensul UNCLOS, statele riverane cărora le profită această distincție ar putea invoca drepturi asupra unor părți mult mai extinse din Marea Chinei de Sud.

2.3. Dreptul aplicabil în regiunea Mării Chinei de Sud

Sedes materiae ce guvernează Marea Chinei de Sud este format atât din *hard law*, cât și din instrumente de *soft law*. Regimul juridic aplicabil în această zonă este guvernat în principal de Convenția UNCLOS, completată de normele dreptului internațional cutumiar, în special cele referitoare la libertatea de navigație, interzicerea recurgerii la forță și obligația soluționării pașnice a diferendelor. În rândul instrumentelor regionale se înscriu Declarația ASEAN-China privind conduita părților (DOC, 2002) și Codul de conduită (COC). În privința celor două din urmă trebuie subliniat faptul că Declarația ASEAN-China privind conduita părților (DOC, 2002) are mai degrabă un rol politic, fără caracter juridic obligatoriu, iar codul de conduită este în proces de dezbateră și nu a fost adoptat oficial, însă din conduita părților reiese că adoptarea acestui instrument va avea ca efect consacrarea caracterului său juridic obligatoriu.¹² În această sferă geografică se recurge cu precădere la mijloacele politico-diplomatice, diplomația multilaterală punând accentul pe consens, uniformitate, și pe consolidarea parteneriatelor strategice. Totodată, între aceste state persistă divergențe interne și constrângeri structurale, putând fi observată tendința unor state mai mici de a se alinia poziției promovate de China.

3. Disputele maritime din Marea Chinei de Sud

Deși țările din acest spațiu geografic sunt parte la Convenția UNCLOS, acestea au exclus soluționarea obligatorie a litigiilor prin declarația prevăzută la articolul 298 și nu acceptă jurisdicția obligatorie a Curții Internaționale de Justiție, ceea ce limitează substanțial posibilitatea soluționării litigiilor în fața unei instanțe permanente, iar pentru atragerea jurisdicției Curții Internaționale de Justiție ar fi obligatorie exprimarea consimțământului în acest sens.¹³

Chestiunea Mării Chinei de Sud evidențiază limitele dreptului internațional atunci când se confruntă cu opoziția strategică și sistemică a statelor puternice, punând sub semnul întrebării aplicabilitatea regulilor de *hard law* și de *soft law*, și măsura în care ar putea compensa acestea lipsa mecanismelor de executorialitate a dreptului internațional. Analizând istoricul disputelor maritime din acest spațiu

¹² Lan, Nguyen & Alex, Oude Elferink, *The International Law of the Sea and the South China Sea Disputes*, China Kennistewek, 2025, Utrecht, *op. cit.*, pp. 110-119.

¹³ *Ibidem*, p. 68.

geografic, se poate observa că țările din ASEAN sunt reticente să apeleze la mecanisme de soluționare internaționale, fiind de preferat negocierile bilaterale și acordurile regionale. Statele din această arie geografică utilizează predominant mecanisme politico-diplomatice, în detrimentul justiției internaționale. Așadar, pretențiile invocate de statele implicate cu privire la drepturile suverane sunt abordate mai degrabă prin negocieri bilaterale, note diplomatice, ceea ce evidențiază intenția acestor state de a exercita controlul asupra rezultatelor obținute în urma negocierilor. Au fost încheiate numeroase acorduri bilaterale provizorii în domeniul pescuitului pentru gestionarea resurselor comune, prioritizându-se instrumentele *soft law*, care au fost concretizate prin acorduri de cooperare fără forță juridică obligatorie, menite să promoveze cooperarea maritimă și consultarea. Statele din regiune împreună cu parteneri externi, printre care și Statele Unite ale Americii, Australia, Japonia și Noua Zeelandă depun eforturi comune pentru securizarea zonei, reflectând cooperarea diplomatică și militară.¹⁴ Până în prezent, unicul caz de recurgere la o instanță internațională cu scopul soluționării disputelor maritime rămâne arbitrajul din 2016 intentat de Filipine.

Un incident care pune în lumină insuficiența reglementărilor în materie este disputa privind platforma chinezească de foraj Haiyang Shiyu 981, ce a fost amplasată în mai 2014 într-o zonă situată la sud de insulele Paracel, de către China National Offshore Oil Corporation cu scopul de a efectua foraje de hidrocarburi. Desfășurarea operațiunilor platformei Haiyang Shiyu 981 în afara mării teritoriale a Insulelor Paracel, însă în interiorul potențialelor zone economice exclusive generate de teritoriile incontestabile atât ale Chinei, cât și ale Vietnamului, a creat o situație de suprapunere a drepturilor maritime ale ambelor state, în care drepturile suverane ale părților nu au fost clar delimitate. Operațiunea a dus la confruntări între navele celor două state și la escaladarea tensiunilor bilaterale.

China s-a apărat invocând că platforma opera în apele din apropierea Insulelor Paracel (Xisha), asupra cărora China revendică suveranitatea. De asemenea, a invocat faptul că activitățile reprezentau exploatări de rutină, desfășurate de mai mulți ani, iar Vietnam a perturbat în mod nelegitim operațiunile chineze, încălcând suveranitatea și jurisdicția Chinei, precum și normele UNCLOS și principiile de drept internațional. Pe de altă parte, Vietnam a susținut că platforma se afla integral în zona economică exclusivă și pe platoul continental al Vietnamului, iar China a încălcat drepturile suverane ale Vietnamului prevăzute de UNCLOS, acțiunile sale indicând folosirea forței și amenințarea cu forța.¹⁵

¹⁴ <https://www.c7f.navy.mil/Media/News/Display/Article/3920330/australia-japan-new-zealand-philippines-and-united-states-conduct-multilateral/>, accesat la data de 26 februarie 2026.

¹⁵ Lan, Nguyen & Alex, Oude Elferink, *The International Law of the Sea and the South China Sea Disputes*, China Kennistewek, 2025, Utrecht, *op. cit.* pp. 90-94.

Incidentul demonstrează, pe de o parte, limitele practice întâmpinate de aplicarea UNCLOS într-un astfel de caz legat de drepturi concurente, în special limitele articolelor 74(3) și 83(3), care prevăd că în ipoteza în care două state au drepturi maritime ce se regăsesc într-un concurs și nu au stabilit încă delimitarea, trebuie să se depună eforturi pentru a coopera, în scopul de a ajunge la un acord provizoriu, și pentru a se abține de la acțiuni care ar putea periclita sau împiedica încheierea unui acord final privind delimitarea. Pe de altă parte, este important de subliniat că incidentul nu a fost supus examinării unei instanțe internaționale, fiind gestionat exclusiv prin mijloace politico-diplomatice, ceea ce evidențiază vulnerabilitatea mecanismelor jurisdicționale ale UNCLOS în contextul în care unul dintre state refuză jurisdicția internațională, lucru care se întâmplă frecvent.

China și-a menținut de-a lungul timpului o poziție fermă în legătură cu exercitarea legitimă a suveranității teritoriale și a drepturilor maritime asupra regiunii *Nanhai Zhudao*, termen care desemnează în accepțiunea chineză toate cele patru grupuri de insule din Marea Chinei de Sud: Dongsha Qundao (Insulele Pratas), Xisha Qundao (Insulele Paracel), Zhongsha Qundao (Macclesfield Bank area) și Nansha Qundao (Insulele Spratly), considerate ca un ansamblu unitar¹⁶. Din perspectiva comunității internaționale, conceptul "*Nanhai Zhudao*" este considerat a fi inconsecvent din punct de vedere istoric, întrucât legislația chineză anterioară și declarațiile oficialilor chinezi tratau aceste grupuri de insule ca entități separate, iar denumirea a căpătat notorietate în discursul chinez începând cu 2016. Caracterizarea mai recentă de către China a Insulelor Spratly ca entitate geografică, economică și politică, asemănătoare unui arhipelag, reafirmă dezacordul cu privire la concluziile tribunalului arbitral privind Marea Chinei de Sud, care a stabilit că formațiunile individuale din arhipelagul Spratly nu pot genera zone maritime extinse în temeiul articolului 121 alineatul (3) din UNCLOS.¹⁷ Acest dezacord este exprimat în Nota verbală a Chinei din 2019, prin care statul chinez s-a opus depunerii cererii Malaysiei la Comisia ONU pentru Limitele Platoului Continental (CLCS)¹⁸. China a revendicat ape interioare, mare teritorială, zonă contiguă, zonă economică exclusivă și platou continental pe baza conceptului *Nanhai Zhudao*.¹⁹ Cu toate acestea, rămâne neclar din punct de vedere juridic ce consecințe precise atribuie China acestui concept colectiv, iar dreptul internațional nu recunoaște în mod clar o asemenea construcție ca temei pentru generarea drepturilor maritime.

Unicul diferend privind Marea Chinei de Sud ce a fost soluționat prin recurgerea la o instanță internațională rămâne până în prezent arbitrajul din 2016, intentat de Filipine împotriva Chinei.

¹⁶ Youngmin, Seo, *Power shift, the South China Sea Dispute, and the Role of International Law*, Michigan Journal of International Law, 45(1), 2024, Michigan, *op. cit.* p. 119.

¹⁷ Lan, Nguyen & Alex, Oude Elferink, *The International Law of the Sea and the South China Sea Disputes*, China Kennistenwek, 2025, Utrecht, *op. cit.*, p. 28.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ U.S. Department of State, Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, Office of Ocean and Polar Affairs, *Limits in the Seas No. 150: People's Republic of China: Maritime claims in the South China Sea*, U.S. Department of State, 2022, Washington, D.C., *op. cit.* p. 24.

Filipine a solicitat tribunalului să constate, în temeiul UNCLOS, inexistența unui temei juridic pentru pretențiile Chinei privind drepturile istorice, să clarifice statutul juridic al formațiunilor maritime relevante și să stabilească dacă anumite acțiuni ale Chinei au încălcat drepturile maritime ale statului său, fără a solicita tribunalului să se pronunțe asupra suveranității sau delimitării maritime. Tribunalul arbitral constituit în temeiul Anexei VII la Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării a constatat că este competent să se pronunțe asupra majorității cererilor formulate de Filipine și, pe fond, a dat câștig de cauză statului Filipine, constatând că pretențiile Chinei nu sunt conforme cu UNCLOS. Tribunalul a decis că drepturile istorice invocate de China și argumentul *nine-dash line* nu au temeiuri juridice în UNCLOS, și de asemenea, că nicio formațiune din cadrul Insulelor Spratly nu îndeplinește condițiile pentru a genera o zonă economică exclusivă sau platou continental, ci pot genera cel mult o mare teritorială.

Filipine a inițiat în mod unilateral procedura de arbitraj împotriva Chinei în temeiul Părții XV și al Anexei VII ale Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării (UNCLOS), ca mijloc pașnic de soluționare a diferendelor după eșecul negocierilor, bazându-se pe mecanismul de soluționare obligatorie a diferendelor prevăzut de Convenție, care nu impune consimțământul punctual al statului pârât odată ce acesta a devenit parte la Convenție.²⁰ China a contestat competența tribunalului, invocând, printre altele, declarația sa din 2006 formulată în temeiul articolului 298 din UNCLOS, prin care a exclus din jurisdicția obligatorie diferendele privind delimitarea frontierelor maritime, golfurile sau titlurile istorice, precum și activitățile militare. Cu toate acestea, tribunalul arbitral constituit în temeiul Anexei VII a reținut că poate exercita *prima facie* competența, întrucât Filipine și-a formulat cu atenție cererile ca fiind diferende privind interpretarea și aplicarea UNCLOS, în special existența și întinderea drepturilor maritime, statutul formațiunilor maritime și legalitatea anumitor conduite, fără a necesita vreo determinare a suveranității teritoriale sau a delimitării maritime, chestiuni care exced domeniul de aplicare al Convenției.

Tribunalul a constatat în continuare că diferendele referitoare la drepturile maritime sunt juridic distincte de delimitarea frontierelor maritime, că pretențiile Chinei privind „drepturi istorice” nu echivalează cu un „titlu istoric” în sensul articolului 298 și că acordurile anterioare de negociere, inclusiv Declarația privind conduita părților în Marea Chinei de Sud (DOC), precum și procesele ulterioare legate de Codul de conduită (COC), nu exclud în mod expres sau implicit recurgerea la soluționarea obligatorie a diferendelor în temeiul UNCLOS. În consecință, tribunalul a concluzionat că excluderile invocate de China în baza articolului 298 nu împiedică exercitarea competenței și că acesta este competent, cel puțin *prima facie*, să se pronunțe asupra cererilor formulate de Filipine. Ulterior atât hotărârii din 2015 privind competența și admisibilitatea, cât și hotărârii din 2016 asupra fondului, China a respins categoric arbitrajul privind Marea Chinei de Sud, declarând hotărârile nule

²⁰ Pentru detalii procedurale referitoare la arbitrajul internațional, a se vedea Bogdan, Aurescu, *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, ed. a 3-a, C.H. Beck, 2025, București, *op. cit.* pp. 35-57.

și lipsite de efect juridic și adoptând în mod consecvent o poziție de neparticipare, neacceptare și de neexecutare, susținând că tribunalul ar fost constituit în mod nelegitim, fără consimțământul său, că a acționat *ultra vires* și că a fost lipsit de legitimitate ca instanță internațională.²¹

Din punct de vedere juridic însă, aceste argumente nu sunt convingătoare: consimțământul Chinei la jurisdicție a fost acordat automat prin ratificarea UNCLOS în 1996, iar neparticiparea nu înlătură competența tribunalului, astfel cum prevede în mod expres articolul 9 din Anexa VII. Tribunalul nu și-a depășit atribuțiile, întrucât a evitat cu grijă chestiunile de suveranitate teritorială, a interpretat în mod restrictiv și conform cu textul și istoricul de redactare al Convenției declarația Chinei formulată în temeiul articolului 298, a distins corect între drepturile maritime și delimitarea maritimă și a stabilit în mod justificat că nici obligațiile anterioare de negociere, nici Declarația ASEAN-China privind conduita părților (DOC) sau procesele aferente adoptării Codului de conduită (COC) nu exclud soluționarea obligatorie a diferendelor. Așadar, nici susținerile privind încălcarea principiului *non ultra petita* nu subzistă, întrucât concluziile tribunalului referitoare la statutul formațiunilor maritime au constituit raționamente necesare pentru a stabili competența asupra cererilor aflate în mod direct pe rolul său. Criticile privind pretinsa ilegitimitate a tribunalului invocate în legătură cu procedurile de numire sau cu finanțarea acestuia sunt infirmate de faptul că ambele au rezultat direct din refuzul Chinei de a participa la procedură și sunt reglementate în mod expres de Anexa VII la UNCLOS. În cele din urmă, deși China își prezintă opoziția ca o apărare a Convenției UNCLOS și a principiului consimțământului statelor, poziția sa reflectă în realitate o respingere sistematică a soluționării obligatorii de către terți a diferendelor maritime și de suveranitate, abordare incompatibilă cu obiectul, scopul și caracterul obligatoriu al mecanismului de soluționare a diferendelor instituit de Convenție, în temeiul căruia hotărârile rămân finale și obligatorii din punct de vedere juridic.

3.1. Chestiunea drepturilor istorice în dreptul internațional

China și-a întemeiat argumentele pe existența drepturilor istorice și pe conceptul *nine-dash line*, acestea fiind strâns legate în accepțiunea statului chinez de dreptul cutumiar.²² În dreptul internațional, drepturile istorice reprezintă prerogativele pe care un stat le poate exercita asupra zonelor terestre sau maritime printr-o practică îndelungată, continuă și necontestată de alte state, comparate adesea cu *prescriptio longi temporis*. Acestea diferă de titlul istoric, care implică suveranitate deplină, în timp ce drepturile istorice pot include jurisdicție limitată, cum ar fi pescuitul, navigația sau alte utilizări excepționale. În dreptul internațional, modalitățile de dobândire a

²¹ Lan, Nguyen & Alex, Oude Elferink, *The International Law of the Sea and the South China Sea Disputes*, China Kennistewek, 2025, Utrecht, *op. cit.* p. 76.

²² U.S. Department of State, Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, Office of Ocean and Polar Affairs, *Limits in the Seas No. 150: People's Republic of China: Maritime claims in the South China Sea*, U.S. Department of State, 2022, Washington, D.C., *op. cit.* p. 27.

suveranității teritoriale sunt ocupațiunea, accesiunea, cesiunea, cucerirea și prescripția. Pentru a dobândi atributul suveranității prin prescripție achizitivă, doctrina impune ca aceasta să se întemeieze pe o posesie imemorială și pe titlu. Acest lucru este aplicabil în cazul apelor istorice, chiar dacă titlul original este incert, acesta se validează printr-o posesie îndelungată și neîntreruptă, iar efectul achizitiv se produce. Cu toate acestea, titlurile istorice au un caracter excepțional, întrucât sunt considerate o derogare de la regulile generale ale dreptului internațional. Pentru a invoca în mod valabil drepturi istorice asupra unor spații maritime, un stat trebuie să probeze că a exercitat o posesie imemorială, însoțită de *animus domini*, exercitată în mod pașnic, continuu și tolerată de comunitatea internațională. Așadar, drepturile istorice nu pot constitui temei juridic pentru formularea unor revendicări maritime care depășesc cadrul legal sau derogă de la regimul zonelor maritime stabilit de UNCLOS.²³

UNCLOS recunoaște drepturile istorice în mai multe prevederi, dar nu le definește în mod cuprinzător. Articolul 10(6) și articolul 15 recunosc golfurile istorice și posibilitatea delimitării pe baza titlului istoric sau a unor circumstanțe speciale. Articolul 46 se referă la fapte istorice în definirea arhipelagurilor. Articolul 298(1)(a)(i) permite statelor să excludă de la soluționarea obligatorie a litigiilor disputele privind golfurile istorice sau titlurile istorice. Deși drepturile istorice sunt recunoscute, UNCLOS clarifică faptul că acestea nu pot fi invocate pentru a extinde revendicările maritime dincolo de limitele Convenției, iar exercitarea lor trebuie să respecte cadrul juridic al Convenției.²⁴ Problema drepturilor istorice nu este o noutate în dreptul internațional. Jurisprudența demonstrează că revendicările asupra apelor istorice sau a zonelor maritime necesită exercitarea efectivă, continuă, deschisă și pașnică a jurisdicției, cu acordul altor state, iar suveranitatea în sine este insuficientă. Drepturile istorice pot exista cu sau fără suveranitate, dar acestea trebuie să fie exclusive, notorii și continue, iar interferența sau opoziția altor state împiedică formarea lor. Printre exemplele din jurisprudență se numără cazurile soluționate de Curtea Internațională de Justiție privind zonele de pescuit anglo-norvegiene (1951), disputele privind resursele de petrol și gaz din platoul continental dintre Libia și Tunisia (1982), cazul privind delimitarea maritimă în Golful Persic dintre Qatar și Bahrain (2001) și arbitrajul Eritreea v. Yemen (1999), soluționat de un tribunal arbitral constituit sub auspiciile Curții Permanente de Arbitraj de la Haga.²⁵

²³ Leonor, Bautista, *The South China Sea Arbitration and Historic Rights in the Law of the Sea*, Philippine Yearbook of International Law, 2016, Manila, *op. cit.* pp. 3-5.

²⁴ Ibidem, p. 34.

²⁵ Un aspect comun al acestor cauze este că instanțele internaționale au analizat invocarea drepturilor istorice în contextul delimitării maritime sau al exploatării resurselor maritime, stabilind că astfel de drepturi pot fi recunoscute numai dacă există dovezi clare ale exercitării efective și continue a statului asupra zonei respective, precum și acceptarea sau lipsa opoziției din partea altor state. În lipsa acestor elemente, revendicările bazate pe drepturi istorice nu pot prevala asupra regulilor dreptului internațional al mării privind delimitarea spațiilor maritime.

3.2. Decizia Tribunalului în speța Filipine vs. China (2016)

Prin hotărârea de la data 12 iulie 2016, tribunalul a subliniat, în primul rând, că nu i s-a solicitat să se pronunțe asupra suveranității asupra formațiunilor terestre din Marea Chinei de Sud și nici asupra delimitării maritime, aceste chestiuni fiind în mod deliberat excluse din obiectul procedurii. China a exclus în mod expres delimitarea maritimă din procedurile obligatorii prin declarația formulată în temeiul articolului 298 din Convenție. Prin urmare, analiza Tribunalului s-a circumscris exclusiv determinării drepturilor maritime generate de anumite formațiuni, fără a aduce atingere revendicărilor de suveranitate existente. Pronunțându-se pe fond, tribunalul a decis în privința drepturilor istorice invocate de statul chinez și susținute de către acesta prin argumentul *nine-dash line* că sunt lipsite de temei juridic și depășesc cadrul de aplicare al tratatului UNCLOS.²⁶ Tribunalul arbitral a concluzionat că niciuna dintre formațiunile terestre revendicate de China în Marea Chinei de Sud nu prezintă caracteristicile necesare pentru a fi considerate insulă în sensul UNCLOS, numai insulele având vocația de a genera o zonă economică exclusivă și un platou continental. Așadar, cu privire la grupurile de insule Paracel, Spratly și Zhongsha, tribunalul a concluzionat că niciuna dintre aceste formațiuni nu poate fi considerată insulă conform articolului 121 din UNCLOS, deci nu pot genera zone economice exclusive sau platou continental. De asemenea, conform hotărârii, China a încălcat anumite obligații care îi reveneau în temeiul UNCLOS în ceea ce privește drepturile suverane ale Filipine privind pescuitul, exploatarea petrolului, navigația și construirea de insule și instalații artificiale, precum și obligațiile Chinei în temeiul UNCLOS de a proteja și conserva mediul marin și de a garanta securitatea maritimă. China a agravat și extins disputa, inclusiv prin implicarea în activități de recuperare a terenurilor și construirea de insule artificiale, în timpul arbitrajului.²⁷

În special, tribunalul a reținut că statul chinez a interferat cu exercitarea drepturilor suverane ale statului Filipine în zona economică exclusivă și a platoului continental, prin activitățile de supraveghere maritimă, instituirea unilaterală a unei interdicții de pescuit și construirea de insule artificiale. De asemenea, tribunalul a statuat faptul că statul chinez nu a luat măsurile necesare pentru a preveni exploatarea resurselor vii de către nave de pescuit chineze în zona economică exclusivă a Filipine, a interferat cu activitățile tradiționale de pescuit ale pescarilor filipinezi la Scarborough Shoal și a eșuat în protejarea și conservarea mediului marin. În acest sens, cu privire la obligația de conservare a mediului înconjurător, s-a reținut că statul chinez a tolerat și a sprijinit aceste practici de pescuit distructive, inclusiv recoltarea de specii pe cale de dispariție, a provocat

²⁶ Tribunalul arbitral constituit în cauza (Filipine v. China) a statuat că navigația și pescuitul ca practici istorice dincolo de marea teritorială nu pot constitui temeiul apariției unui drept istoric. Tribunalul a arătat că nu există dovezi care să indice că statul chinez ar fi reglementat sau ar fi exercitat control asupra activităților de pescuit în Marea Chinei de Sud dincolo de limitele mării teritoriale. A se vedea Hotărârea din 12 iulie 2016, paragr. 270.

²⁷ Arbitrajul privind Marea Chinei de Sud (Filipine v. China), Hotărârea arbitrală din 12 iulie 2016 a Tribunalului arbitral constituit potrivit Anexei VII la UNCLOS, paragr. 1181.

daune grave ecosistemelor de recif prin lucrări extinse de recuperare a terenurilor și construcția de insule artificiale în Insulele Spratly.

China a considerat hotărârea nulă și lipsită de efect, invocând necompetența tribunalului, întrucât, în viziunea sa, obiectul diferendului era reprezentat de suveranitatea teritorială și de delimitarea maritimă, domenii ce au fost excluse de la procedurile obligatorii în temeiul art. 298 UNCLOS. Pe de altă parte, comunitatea internațională a îndemnat la respectarea hotărârii, întrucât hotărârile arbitrale pronunțate în temeiul UNCLOS au forță juridică obligatorie. Lipsa unor mecanisme coercitive nu garantează respectarea normelor de către părțile implicate, în special în contexte marcate de interese strategice majore. Această situație a demonstrat încă o dată limitele practice ale activității jurisdicțiilor internaționale.

Concluzii

Dincolo de aceste dispute, situația se menține neschimbată. China își extinde în continuare prezența militară în regiune, tensiunile cu Filipine rămân ridicate, iar eforturile diplomatice stagnează. Se poate afirma că disputele privitoare la Marea Chinei de Sud prezintă multiple dimensiuni, întrucât înglobează atât pretenții cu privire la prerogativele de suveranitate, cât și interese strategice și militare, iar sfera părților interesate depășește statele riverane. Deși statele din această regiune prioritizează diplomația și negocierile bilaterale în detrimentul recurgerii la mecanisme de drept internațional, acest lucru nu exclude ca viitoare dispute să fie soluționate de către jurisdicții internaționale, ca efect al evoluției contextului regional. Așadar, rolul jurisdicțiilor internaționale nu trebuie minimizat. Eficiența hotărârilor internaționale depinde într-o măsură decisivă de voința statelor de a le pune în executare, însă comunitatea internațională poate exercita presiuni cu scopul de a îndemna la respectarea acestora.

Dialogurile diplomatice și declarațiile oficialilor aparținând nu numai statelor din aria geografică a Mării Chinei de Sud, cât și statelor terțe interesate, au evidențiat diferențele profunde cu privire la interpretarea și aplicarea convențiilor internaționale. Abordarea Chinei este influențată de o cultură juridică marcată de memoria colectivă și de o viziune ce prioritizează autoritatea statală, în cadrul căreia dreptul este perceput ca un instrument flexibil, adaptabil realităților politice și strategice, ceea ce explică emergența și consacrarea drepturilor istorice pentru statul chinez. În contrast, alte state, în special Statele Unite, promovează o concepție de tip *mare liberum*, punând accent pe

libertatea de navigație, aplicarea uniformă a normelor juridice și pe rolul mecanismelor soluționare a diferendelor. Din această perspectivă, UNCLOS este înțeles ca un cadru normativ universal, menit să limiteze exercitarea puterii statale. Cu toate că statele au viziuni diferite, dreptul internațional nu trebuie să fie privit ca un instrument flexibil și supletiv, întrucât acesta este menit să îndrepte dezechilibrele cauzate de raporturile asimetrice de putere dintre state.

Dreptul internațional se află într-un proces continuu de adaptare la noile realități geopolitice, fiind de așteptat apariția unor instrumente juridice complementare tratatelor existente, precum Codul de conduită din Marea Chinei de Sud (COC), pe care părțile implicate și-au exprimat angajamentul de a-l transforma într-un instrument cu forță obligatorie începând cu anul 2026. Cu toate acestea, negocierile acestui instrument nu au înregistrat progrese. Eficiența pe termen lung a regimului dreptului mării depinde, în consecință, nu doar de existența unui regim juridic, ci și de capacitatea statelor de a gestiona diferențele de cultură juridică în cadrul unui sistem normativ multipolar.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Bogdan, Aureescu, *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, ed. a 3-a, C.H. Beck, 2025, București.
2. Leonor, Bautista, *The South China Sea Arbitration and Historic Rights in the Law of the Sea*, Philippine Yearbook of International Law, 2016, Manila.
3. Valérie, Boré Eveno, *L'interprétation de l'article 121 de la Convention des Nations Unies sur le droit de la mer par la Cour internationale de Justice*, Interpretations of the United Nations Convention on the Law of the Sea by International Courts and Tribunals, Springer International Publishing, 2019, Cham.
4. Robert, Kolb, *L'interprétation de l'article 121, paragraphe 3, de la Convention de Montego Bay sur le droit de la mer: les 'rochers qui ne se prêtent pas à l'habitation humaine ou à une vie économique propre'*, Annuaire français de droit international, 40, 876–909, 1994, Paris.
5. Lan, Nguyen & Alex, Oude Elferink, *The International Law of the Sea and the South China Sea Disputes*, China Kennistenwek, 2025, Utrecht.
6. Youngmin, Seo, *Power shift, the South China Sea Dispute, and the Role of International Law*, Michigan Journal of International Law, 45(1), 2024, Michigan.
7. U.S. Department of State, Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs, Office of Ocean and Polar Affairs, *Limits in the Seas No. 150: People's Republic of China: Maritime claims in the South China Sea*, U.S. Department of State, 2022, Washington, D.C.

8. Shelton, Woods, *The Sino-Philippine South China Sea Dispute*, American Journal of Chinese Studies, 23, 159–171, 2016, SUA.

Resurse digitale:

1. <https://asean.org/our-communities/economic-community/integration-with-global-economy/asean-plus-three-economic-relation/>, accesat la data de 10 ianuarie 2026.
2. <https://docs.pca-cpa.org/2016/07/PH-CN-20160712-Award.pdf>, accesat la data de 21 noiembrie 2025.
3. https://www.eia.gov/international/content/analysis/regions_of_interest/South_China_Sea/south_china_sea.pdf, accesat la data de 10 ianuarie 2026.
4. <https://www.c7f.navy.mil/Media/News/Display/Article/3920330/australia-japan-new-zealand-philippines-and-united-states-conduct-multilateral/>, accesat la data de 5 martie 2026.
5. <https://www.hsfkramer.com/notes/publicinternationallaw/2016-07/final-award-published-in-the-south-china-sea-arbitration>, accesat la data de 15 noiembrie 2025.

Intrarea în legalitate a construcțiilor ridicate fără autorizație de construire sau cu nerespectarea prevederilor acesteia: mecanism de convergență între realitatea urbanistică și reglementarea actuală

Legalisation of constructions executed without a building permit or in breach of its conditions: a mechanism of convergence between urban reality and the existing regulatory framework

La régularisation des constructions non autorisées comme mécanisme de conciliation entre la réalité urbaine et la réglementation en vigueur

Bianca-Cristina CONSTANTIN - anul II, grupa 205, IF

coordonatori: prof. univ. dr. Dana TOFAN; drd. Tudor BONIFATE

Rezumat: La intersecția dintre exigențele principiului legalității și securitatea raporturilor juridice în materia ridicării construcțiilor, legiuitorul a instituit un mecanism de echilibru între acestea: intrarea în legalitate. Finalitatea acestei instituții juridice este una preponderent coercitivă, nu exoneratoare, însă urmărește, în același timp, regularizarea construcțiilor compatibile cu normele în vigoare. Eficiența intrării în legalitate este condiționată de reglementarea strictă și coerentă, întrucât rigoare normativă rămâne, în ultimă instanță, cea mai solidă garanție a principiului legalității. Prezentul studiu își propune să analizeze critic instituția intrării în legalitate, atât din perspectiva reglementării în vigoare, cât și în lumina prevederilor *de lege ferenda* pe care le propune proiectul de Cod al amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor.

Cuvinte-cheie: intrare în legalitate, autorizație de construire, Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor, autoritate administrativă.

Abstract: At the intersection between the principle of legality and the security of legal relations in the field of construction, the legislature has established a balancing mechanism: the legalisation of constructions executed without a building permit or in breach of its conditions. The purpose of this institution is primarily coercive rather than exonerative; however, it aims to regularize constructions that are compatible with the applicable legal and urban-planning rules. The effectiveness of the legalization of constructions depends on a strict and coherent regulatory framework, since normative rigor ultimately remains the most reliable guarantee of the principle of legality. Therefore, this academic paper aims to critically examine the institution of legalization of constructions, both from the perspective of the current regulatory framework and considering the *de lege ferenda* provisions proposed by the draft Code of Territorial Planning, Urbanism and Constructions.

Keywords: legalisation of constructions, building permit, Urban Planning Law, administrative authority.

Résumé: À la jonction entre les exigences du principe de légalité et la sécurité des rapports juridiques dans le domaine de l'édification des constructions, le législateur a institué un mécanisme d'équilibre entre ces deux principes: l'entrée en légalité. La finalité de cette institution juridique est principalement coercitive plutôt qu'exonératoire; elle vise toutefois à régulariser les constructions compatibles avec les normes en vigueur. L'efficacité de l'entrée en légalité est conditionnée par une réglementation stricte et cohérente, la rigueur normative demeurant, en dernière instance, la garantie la plus solide du principe de légalité. La présente étude vise à analyser de manière critique l'institution de l'entrée en légalité, tant du point de vu du cadre réglementaire en vigueur qu'à la lumière des dispositions proposées par le projet de Code de l'aménagement du territoire, de l'urbanisme et des constructions.

Mots-clés: régulation des constructions, permis de construire, Code de l'urbanisme, autorité administrative.

1. Introducere

Intrarea în legalitate a construcțiilor ridicate fără autorizație de construire sau cu nerespectarea prevederilor acestea se conturează ca o instituție juridică proprie dreptului urbanismului,

fundamentată pe mecanisme de drept administrativ și care valorifică, în mod complementar, concepte aparținând mai multor ramuri de drept. În esență, intrarea în legalitate desemnează procedura pe care o persoana fizică sau juridică o parcurge în vederea salvagădării unui imobil ridicat fără autorizație de construire sau fără respectarea autorizației de construire emise. De asemenea, intrarea în legalitate reprezintă un veritabil instrument de temperare a rigorii sancțiunii, astfel că autoritățile administrative competente pot adopta o soluție diferențiată, proporțională cu gravitatea încălcării. În mod evident, autorizația de construire este obligatorie, iar procedura intrării în legalitate nu are menirea substituirii acesteia, ci **clarificarea situațiilor juridice de fapt consolidate în timp**, fără a legitima sau încuraja conduita ilicită.

Intrarea în legalitate nu constituie o formă de amnistie urbanistică și nu operează de drept; dimpotrivă, această procedură presupune o evaluare strictă a compatibilității situației de fapt cu normele legale, în funcție de situația în care se regăsește construcția la momentul constatării: în timpul perioadei de aplicare a sancțiunii contravenționale, respectiv după prescripția răspunderii contravenționale¹. Procedura intrării în legalitate presupune nu numai analizarea legalității ingerinței statului prin demolarea construcției, ci și necesitatea acestei ingerințe, care trebuie să corespundă unor drepturi și valori de rang constituțional. Acest raționament a fost utilizat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Ivanova și Cherkezov împotriva Bulgariei*². În această speță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că demolarea singurei case a unei familii, în absența oferirii unei alternative adecvate pentru aceștia, constituie o încălcare a articolului 8³ din Convenția Europeană a Drepturilor Omului privind dreptul la viața privată și viața de familie. O asemenea măsură a fost calificată drept vădit disproporționată raportat la circumstanțele factuale ale cauzei, nerealizându-se un just echilibru între interesul public și protecția drepturilor fundamentale ale omului.

Necesitatea procedurii intrării în legalitate a construcțiilor ridicate fără respectarea normelor legale în materia urbanismului nu derivă din rațiuni pur subiective, ci din realitatea urbanistică: menținerea în afara legalității a unor construcții și eventuala demolare a acestora ulterior unor îndelungi ani de proces generează insecuritate în raporturile juridice, dificultăți în circuitul civil al bunurilor imobile și

¹ <https://pbca.ro/news/intrarea-in-legalitate-a-construcțiilor-nelegale-un-act-de-clementa-al-autoritatilor-cu-o-sfera-de-aplicare-limitata/>, accesată la data de 28 decembrie 2025.

² [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-162117%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-162117%22]}), accesat la data de 27 decembrie 2025.

³ „1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este

admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.” [art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului].

⁴S. Boțic (coord.), *Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, Comentarii și jurisprudență pe articole*, Ed. Hamangiu, 2021, București, pp. 42-43

chiar distorsiuni în evidențele cadastrale, în numele unei aplicări rigide a principiului legalității. Bineînțeles, construcțiile ridicate cu încălcarea flagrantă a normelor urbanistice și imposibil de încadrat în legalitate nu pot face obiectul procedurii și, prin urmare, nu pot fi identificate argumente în favoarea menținerii acestora⁴. Realitatea urbanistică rămâne, însă, certă: construcțiile realizate fără autorizație de construire reprezintă un fenomen existent nu doar în România, ci în multe state europene, în pofida nivelului de dezvoltare sau a rigorii cadrului legislativ.

În cele ce urmează, ne propunem, pe de o parte, să analizăm cadrul legal actual al instituției intrării în legalitate, pornind de la analiza autorizației de construire (2), precum și implicațiile pe care le determină lipsa sau nerespectarea acesteia (3), atât anterior împlinirii termenului de prescripție a aplicării sancțiunii contravenționale (3.1.), cât și ulterior împlinirii acestui termen (3.2.). De asemenea, în vederea realizării unei analize riguroase, vom proceda la o examinare a rolului instanțelor judecătorești în cadrul procedurii de intrare în legalitate (3.3.), precum și o trecere în revistă a modului în care această instituție juridică este configurată în perspectiva *de lege ferenda* a Codului amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor (4).

În fine, obiectivul acestui demers este de a sublinia necesitatea consacrării legale a unor criterii riguroase prin care se realizează intrarea în legalitate a construcțiilor ridicate fără autorizație de construire. De asemenea, demersul va urmări să surprindă dacă intrarea în legalitate, în reglementarea sa actuală, reflectă fidel dinamica practicii, fără a abdica de la exigențele principiul legalității.

2. Autorizația de construire - pilon al legalității și condiție esențială a edificării construcțiilor în dreptul urbanismului

Autorizația de construire este un act de autoritate al administrației publice locale (mai exact al organelor executive – primari și președinți de consilii județene), pe baza căruia se pot realiza lucrări de construcții⁴. Natura juridică a autorizației de construire este de act administrativ individual⁵, care, în accepțiunea art. 2 alin. (1) lit. c) din Legea contenciosului administrativ 554/2004, este „*actul unilateral [...] emis de o autoritate publică, în regim de putere publică, în vederea organizării executării legii sau a executării în concret a legii, care dă naștere, modifică sau stinge raporturi juridice*”⁶.

⁴ R. Bischin, *Autorizația de construire. Intrarea în legalitate*, Ed. Hamangiu, 2022, București, pp. 44-45.

⁵ *Idem*, p. 50.

⁶ Publicată în M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004.

Sedes materiae este reprezentat de Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții⁷, care relevă din primul articol⁸ obligativitatea autorizării lucrărilor de construcții în sensul demarării lucrărilor ulterior obținerii autorizației, pe de o parte, dar și respectarea atât sub aspect procedural, cât și în fond, a conținutului autorizației. Cu toate acestea, acest principiu al obligativității autorizației de construire nu este unul absolut *stricto sensu*, ci comportă două excepții, în condițiile art. 1 alin. (3)⁹ și ale art. 11¹⁰ din același act normativ¹¹.

Autorizația de construire a fost definită în literatura de specialitate ca fiind „*un act final de autoritate al administrației publice locale care, spre deosebire de certificatul de urbanism, conferă destinatarului său dreptul de a executa lucrări de construcții corespunzător măsurilor prevăzute de lege referitoare la amplasarea, conceperea, realizarea, exploatarea și postutilizarea construcțiilor, elaborată în condițiile legii, în temeiul și cu respectarea prevederilor documentațiilor de urbanism, avizate și aprobate potrivit legii*”¹².

În plus, după cum reiese din art. 37 alin. (6) teza I din Legea nr. 50/1991, dreptul de proprietate asupra construcțiilor se înscrie în cartea funciară în baza unui certificat de atestare, care are rolul de a confirma că edificarea construcțiilor s-a realizat conform autorizației de construire și că există un proces-verbal de recepție la terminarea lucrărilor, sau, după caz, a unui certificat de atestare a edificării construcției, eliberat de autoritatea locală competentă.

Instanța supremă s-a pronunțat în anul 2019, într-un recurs în interesul legii, asupra acestui aspect. Astfel, pornind de la prevederile art. 37 alin. (5) din Legea nr. 50/1991, potrivit cărora „*construcțiile executate fără autorizație de construire sau cu nerespectarea prevederilor acesteia [...] nu se consideră finalizate*”, Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că acest text legal se opune recunoașterii dreptului de proprietate asupra construcției edificate în lipsa autorizației de construire. Concluzia reținută de instanța supremă prin dispozitivul deciziei este clară: „*lipsa autorizației de construire constituie un impediment pentru recunoașterea pe cale judiciară, în cadrul acțiunii în*

⁷ Republicată în M. Of. nr. 933 din 13 octombrie 2004.

⁸ „*Executarea lucrărilor de construcții este permisă numai pe baza unei autorizații de construire sau de desființare, emisă în condițiile prezentei legi, la solicitarea titularului unui drept real asupra unui imobil - teren și/sau construcții - identificat prin număr cadastral, în cazul în care legea nu dispune altfel*” [art. 1 alin. (1) din Legea nr. 50/1991].

⁹ „*Prin excepție de la prevederile alin. (1), executarea lucrărilor de construcții cu caracter special, care se realizează în baza tratatelor/acordurilor în vigoare la care România este parte, se reglementează prin aranjamentele de implementare/acorduri le tehnice/înțelegeri le/memorandumuri le de implementare a tratatelor respective, adoptate potrivit legislației în vigoare, cu condiția avizării documentației tehnice potrivit legislației în vigoare*” [art. 1 alin. (3) din Legea nr. 50/1991].

¹⁰ Art. 11 din Legea nr. 50/1991 enumeră mai multe categorii de lucrări care nu modifică structura de rezistență și/sau aspectul arhitectural al construcțiilor, pentru care nu este necesară obținerea autorizației de construire.

¹¹ S. Boțic (coord.), *op. cit.*, pp. 2-4

¹² R. Bischin, *op.cit.*, p. 45.

*constatare, a dreptului de proprietate asupra unei construcții realizate după 1 august 2001, de către proprietarul terenului, cu materiale proprii*¹³.

Decizia nr. 13/2019 a Înaltei Curți prezintă o importanță fundamentală pentru mecanismul intrării în legalitate a imobilelor neautorizate, deoarece, o lungă perioadă de timp, intrarea în legalitate se putea realiza, *pe cale mijlocită*, prin formularea unor acțiuni având ca obiect constatarea dobândirii dreptului de proprietate prin efectul accesii imobiliare artificiale asupra construcției realizate fără autorizație de construire. În prezent, o asemenea posibilitate este exclusă, prin raportare la decizia obligatorie a instanței supreme.

Astfel, regularizarea construcțiilor ridicate fără autorizație nu este doar o formalitate administrativă, ci o **condiție necesară** pentru orice demers ulterior de înscriere sau recunoaștere a dreptului de proprietate.

Caracterul obligatoriu al autorizației de construire este decelat și în jurisprudența Curții Constituționale, în care se afirmă faptul că este chiar de competența legiuitorului, potrivit legii fundamentale, să reglementeze cadrul în care titularul unui drept (în ipoteza noastră – dreptul de proprietate) are posibilitatea să și-l valorifice, luând în considerare drepturile și interesele legitime ale celorlalți titulari, pe care este ținut să le respecte. Curtea, în această decizie, semnalează totodată faptul că *„absolutizarea exercițiului unui drept ar avea ca revers negarea drepturilor altor titulari, cărora autoritatea statală le datorează în egală măsură ocrotire, situație de neconceput într-un stat de drept”*¹⁴.

Concluzia care se desprinde din paragrafele anterioare este aceea că, de principiu, pentru a putea valorifica plenitudinea prerogativelor pe care le presupune dreptul de proprietate asupra unei construcții, titularul lucrării este obligat să obțină, în condițiile legii, o autorizație de construire valabilă și să respecte prevederile acesteia la momentul edificării lucrării, pentru ca, în final, autoritatea publică competentă să recunoască efectele juridice ale faptului construirii și să permită intabularea dreptului de proprietate asupra construcției în cartea funciară.

¹³ Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, Decizia nr. 13 din 08 aprilie 2019, publicată în M. Of. nr. 440 din 3 iunie 2019.

¹⁴ Curtea Constituțională, Decizia nr. 144/2004, publicată în M. Of. nr. 419 din 11 mai 2004. În același sens, a se vedea Decizia nr. 77/2022, publicată în M. Of. nr. 266 din 22 aprilie 2002, în care Curtea Constituțională reține că reglementarea actuală în materia autorizării lucrărilor de construire nu constituie o restrângere neconstituțională a dreptului de proprietate privată

3. Arhitectura normativă a intrării în legalitate a construcțiilor ridicate fără autorizație de construire în viziunea Legii nr. 50/1991

În economia Legii nr. 50/1991, instituția intrării în legalitate este concepută ca fiind o procedură de excepție în materia ridicării construcțiilor, regula trebuind să fie, bineînțeles, obținerea și respectarea autorizației de construire. Cu toate acestea, instituția intrării în legalitate este necesară în contextul urbanistic actual, întrucât aceasta vine în sprijinul problemelor care nu încetează să existe în practică. Astfel cum semnalează și profesorul Mircea Duțu, s-a dezvoltat o bogată jurisprudență administrativă în București, Cluj, Timișoara, Constanța și, în general, în marile orașe, în care s-a încercat identificarea unor soluții practice pentru intrarea în legalitate a numeroase construcții edificate fără autorizație¹⁵.

Față de aceste considerente, ne propunem să analizăm utilitatea actualului mecanism de intrare în legalitate, precum și eventualele lacune ale reglementării în vigoare, cu scopul de a pregăti terenul pentru soluțiile pe care ar trebui să le adopte reglementarea viitoare.

Potrivit actualei reglementări, intrarea în legalitate a construcțiilor neautorizate se poate realiza prin două proceduri distincte, care se deosebesc din perspectiva momentului în care intervin: (i) procedura prevăzută de art. 28 din Legea nr. 50/1991, modalitate aplicabilă doar în condițiile exercitării controlului administrativ de către autoritatea competentă în termen de 3 ani de la data edificării imobilului; (ii) procedura prevăzută de art. 37 alin. (6) din Legea nr. 50/1991, care pornește de la premisa împlinirii termenului¹⁶ de prescripție pentru aplicarea sancțiunii contravenționale.

Apreciem această dualitate de mecanisme juridice ca fiind oportună, întrucât vine în sprijinul tuturor situațiilor susceptibile de a apărea în practică, excluzând astfel ipoteza în care aplicarea dispozițiilor art. 28 nu ar fi posibilă din cauza împlinirii termenului de prescripție, situație în care constructorul nu ar mai putea fi sancționat, dar nici nu va putea să valorifice construcția, întrucât nu o va putea înscrie în careta funciară. Or, art. 37 alin. (6) intervine tocmai pentru a preveni apariția unei ipoteze de incertitudine juridică a construcției, evitând crearea unui vid normativ care ar avea drept consecință situația în care imobilul, deși existent în fapt și probabil apt de a intra în legalitate, nu intră sub incidența art. 28, deci nu este posibilă aplicarea acestei proceduri de intrare în legalitate.

¹⁵ D. Apostol Tofan, *Drept administrativ. Volumul II. Actul administrativ și contenciosul administrativ*, Ed. C.H. Beck, 2024, București,

p. 50. A se vedea M. Duțu, *Autorizațiile de urbanism și drepturile civile*, în *Revista Dreptul*, nr. 7/2017, p. 117.

¹⁶ „Dreptul de a constata contravențiile și de a aplica amenziile prevăzute la art. 26 se prescrie în termen de 3 ani de la data săvârșirii faptei” [art. 31 din Legea nr. 50/1991]

3.1. Intrarea în legalitate a construcțiilor până la împlinirea termenului de prescripție a aplicării sancțiunii contravenționale

Ca regulă, legislația în vigoare în România prevede faptul că ridicarea unei construcții fără respectarea autorizației de construire și, *a fortiori*, în lipsa acesteia, constituie o contravenție sancționată potrivit art. 26, art. 28 și art. 29 din Legea nr. 50/1991.

În primul rând, art. 26 din Legea 50/1991 prevede faptul că ridicarea unei construcții prevăzute la art. 3 din lege (pentru care este obligatorie obținerea prealabilă a autorizației de construire), cu excepția celor menționate la lit. b) ¹⁸, de către investitor sau executant în lipsa autorizației de construire sau nerespectarea acesteia constituie contravenție, care se sancționează cu amendă contravențională, potrivit alin. (2) al aceluiași articol.

În cazuri excepționale, prevăzute de art. 24 lit. a)-c) din Legea nr. 50/1991, se poate dispune pedeapsa închisorii de la 3 luni la un an sau amenda, respectiv în cazul executării fără autorizație de construire sau de desființare ori cu nerespectarea prevederilor acesteia a lucrărilor prevăzute la art. 3 alin. (1) lit. b) [lucrările având ca obiect monumentele istorice], al continuării executării unei lucrări pentru care s-a dispus anterior oprirea executării de către organele de control ori întocmirea, semnarea autorizării executării unor lucrări de către persoane ale căror diplome universitare nu atestă această calificare.

Ulterior aplicării amenzii pentru contravențiile anterior prevăzute, art. 28 alin. (1) din Legea nr. 50/1991 reglementează prima modalitate de intrare în legalitate a construcțiilor ridicate în mod nelegal, precizând că, odată cu dispunerea opririi executării lucrărilor, *„se dispune, după caz, luarea măsurilor de încadrare a acestora în prevederile autorizației sau de desființare a lucrărilor executate fără autorizație ori cu nerespectarea prevederilor acesteia, într-un termen stabilit în procesul-verbal de constatare a contravenției”*. Prin interpretarea sistematică și literară a articolului, rezultă că organul constator al contravenției beneficiază de prerogativa de a dispune încadrarea în prevederile autorizației. Totuși, această posibilitate de liberă apreciere nu se armonizează cu dispozițiile art. 59 din Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 50/1991 privind executarea lucrărilor de construcții, care instituie o obligație în sarcina organului de control de a dispune aceste măsuri.¹⁷

Într-o interpretare teleologică a instituției intrării în legalitate, raportat la rațiunea dreptului administrativ, ar trebui să prevaleze mecanismul instituit prin Normele metodologice, întrucât impune aprecierea în concret a posibilității de intrare în legalitate, obligând autoritatea

¹⁷ Potrivit art. 3 alin. (1) litera b) din Legea 50/1991, lucrările având ca obiect monumente istorice prevăzute de lege au un regim juridic distinct, reglementat de Legea 422 din 18 iulie 2001 privind protejarea monumentelor istorice, publicată în Monitorul Oficial nr. 938 din 20 noiembrie 2006.

administrativă să supună fiecare situație particulară unui veritabil „*filtru*” al intrării în legalitate. Această interpretare este reținută și de proiectul de lege al Codului amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor, art. 367 din Cod reluând formularea utilizată de Normele metodologice¹⁸.

Organul de control nu se bucură, însă, de exclusivitate în dispunerea intrării în legalitate. Ulterior constatării contravenției și dispunerii măsurilor prin procesul-verbal întocmit de organul ce a constatat contravenția, revine autorității administrației publice competente decizia menținerii sau desființării construcțiilor realizate fără autorizație de construire sau cu nerespectarea prevederilor acesteia, potrivit alin. (2) al art. 28 din Legea nr. 50/1991. Utilitatea acestui alineat rezidă în faptul că instituie un veritabil control al administrației asupra măsurii dispuse de organul de control, aceasta intervenind în scopul verificării compatibilității dintre măsurile dispuse și documentațiile de urbanism. Această intervenție a administrației în procedura de intrare în legalitate poate fi calificată ca un veritabil ecou al principiul legalității în materia instituției analizate.

Dintr-o perspectivă critică, alin. (2) lasă neclară întinderea competenței autorității administrative în raport cu ceea ce s-a dispus prin procesul-verbal întocmit de organul de control, nefiind precizat în ce măsură autoritatea administrată este ținută de aceste măsuri sau dacă exercită o competență decizională pur autonomă, care îi permite să modifice, să înlăture ori să confirme, în tot sau în parte, măsura inițial dispusă. De asemenea, este discutabilă și natura procesului-verbal de sancționare a contravenției în contextul unei decizii ulterioare a administrației, întrucât această succesiune îl apropie de fizionomia normativă a operațiunii administrative, ceea ce contravine practicii instanței supreme, care, cu altă ocazie, a calificat procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției ca act administrativ autonom¹⁹. Această distincție comportă importanță practică, întrucât calificarea procesului-verbal de contravenție ca fiind o operațiune administrativă determină imposibilitatea contestării sale în fața instanței până la adoptarea unei decizii a autorității administrative.

În ceea ce ne privește, considerăm că suntem în prezența a două acte normative distincte: (i) procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției, întocmit de agentul constator, prin care se constată contravenția reprezentată de edificarea unei construcții fără autorizație de construire sau cu nerespectarea prevederilor acesteia, se aplică sancțiunea principală a amenzii și se dispune oprirea lucrărilor și intrarea în legalitate a construcției sau, după caz, desființarea acesteia; (ii) decizia emisă de autoritatea administrației publice competente, care are ultimul cuvânt de spus în

¹⁸ https://sgglegis.gov.ro/legislativ/docs/2022/11/_On1p98wvfxmskrt375c.pdf, accesat la data de 28 februarie 2026

¹⁹ „Procesul-verbal de contravenție, materializând o manifestare de voință unilaterală a unei autorități publice, reprezintă un act administrativ unilateral emis în vederea executării legii, care dă naștere unor raporturi juridice de constrângere între o autoritate publică, pe de o parte, și autorul contravenției, pe de altă parte” [Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, Decizia nr. 6 din 16 februarie 2015, publicată în M. Of. nr. 199 din 25 martie 2015].

ceea ce privește menținerea sau desființarea construcției edificate nelegal. Practic, mențiunea din cuprinsul procesului-verbal de constatare și sancționare a contravenției privind intrarea în legalitate sau menținerea construcției reprezintă mai degrabă o **propunere** adresată autorității administrației publice competente, organul în măsură să decidă, în final, ce se va întâmpla cu lucrarea realizată în lipsa autorizației sau cu încălcarea prevederilor acesteia.

Mai mult decât atât, teza dispunerii „*desființării construcțiilor de către autoritatea administrației publice*” trebuie în mod necesar corelată cu excepția de la caracterul executoriu al actului în ceea ce privește dispoziția de demolare a construcției²⁰, astfel că această sancțiune nu poate fi pusă în executare de către autoritățile administrative competente până când prin hotărâre judecătorească se dispune expres demolarea imobilelor edificate cu încălcarea legii, în condițiile art. 32 alin. (1) lit.

b) din Legea nr. 50/1991²¹. Această excepție de la caracterul executoriu al actelor administrative nu poate fi neglijată, întrucât dispunerea demolării construcției este o acțiune ireversibilă, cu efecte de o gravitate considerabilă, justificându-se, prin urmare, necesitatea intervenției instanței de judecată.

De asemenea, s-a pus problema dacă simpla depășire a termenului stabilit pentru demararea și finalizarea procedurii de intrare în legalitate atrage de drept transformarea acestei măsuri în măsura desființării construcției edificate nelegal. Răspunsul oferit de instanța supremă prin Decizia nr. 10/2021, pronunțată pe calea recursului în interesul legii, a fost unul negativ, în sensul că demolarea poate fi dispusă doar ulterior unei hotărâri judecătorești rămase definitive prin care se dispune desființarea construcției, astfel încât, în lipsa acestei hotărâri judecătorești de desființare a construcției, termenul prevăzut în procesul-verbal de constatare a contravenției este unul de recomandare²². Această calificare a fost justificată de instanța supremă prin viziunea legiuitorului asupra intrării în legalitate, aceea de a încerca menținerea construcțiilor, în măsura în care întrunesc condițiile urbanistice de integrare în cadrul construit preexistent, precum și toate condiționările legale aplicabile. După cum remarcă instanța supremă, „*ar fi așadar contrară rațiunii reglementării ca simpla depășire a termenului stabilit în vederea intrării în legalitate să atragă desființarea construcțiilor*” [paragr. 110 din decizia citată].

²⁰ D. Apostol Tofan, *Drept administrativ. Volumul II. Actul administrativ și contenciosul administrativ*, Ed. C.H. Beck, 2024, București, pp. 21-22. A se vedea, de asemenea, O. Podaru, *Drept administrativ, Vol I. Actul administrativ (I) Repere noi pentru o teorie altfel, Tomul 1. Noțiune*, Ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, 2022, București, p. 41.

²¹ „În cazul în care persoanele sancționate contravențional au oprit executarea lucrărilor, dar nu s-au conformat în termen celor dispuse prin procesul-verbal de constatare a contravenției, potrivit prevederilor art. 28 alin. (1), organul care a aplicat sancțiunea va sesiza instanțele judecătorești pentru a dispune, după caz: [...] b) desființarea construcțiilor realizate nelegal” [art. 32 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 50/1991]

²² Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, Decizia nr. 10 din 28 iunie 2021, publicată în M. Of. nr. 1033 din 29 octombrie 2021.

3.2. Prescripția răspunderii contravenționale: de la impas normativ la remediul oferit de

art. 37(6) din Legea nr. 50/1991

Într-o ipoteză distinctă de cea a primei proceduri de intrare în legalitate, art. 37 alin. (6) din Legea nr. 50/1991 permite regularizarea construcțiilor edificate nelegal, pentru care termenul de aplicare a sancțiunii contravenționale s-a prescris, nemaifiind incident art. 28 din același act normativ. Până la intrarea în vigoare a versiunii acestui articol în ianuarie 2020²³, construcțiile edificate fără autorizație pentru care termenul de prescripție a aplicării sancțiunii contravenționale s-a împlinit erau considerate nefinalizate și, pe cale de consecință, nu puteau fi intabulate în cartea funciară, nici măcar prin invocarea în instanță a mecanismului accesiei imobiliare artificiale, ținând cont de aspectele reținute de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. 13 din 08 aprilie 2019, pronunțată pe calea recursului în interesul legii.

În acest scenariu juridic, proprietarul construcției poate depune la autoritatea publică o expertiză din care să rezulte că lucrarea respectă cerințele fundamentale aplicabile privind calitatea în construcții și reglementările de urbanism aplicabile, urmând ca autoritatea să analizeze cererea și, dacă aceasta este întemeiată, să emită/adopte un certificat de atestare / o adeverință de edificare a construcției. În baza acestui certificat, respectiv în baza acestei adeverințe, persoana în cauză își poate înscrie dreptul de proprietate asupra construcției în cartea funciară, întrucât certificatul/adeverința atestă respectarea dispozițiilor în materie și a documentațiilor cadastrale.

În măsura în care în urma expertizei tehnice se constată neîndeplinirea unor cerințe fundamentale de calitate în construcții sau a cerințelor relative la încadrarea în reglementările de urbanism, nu se eliberează certificatul de atestare/adeverința privind edificarea construcției.

Astfel cum era previzibil, instituirea unui mecanism juridic cu caracter de noutate prin inserarea unei singure teze în cuprinsul unui articol de lege nu a rămas la adăpost de critici.

Pe de o parte, este criticabil faptul că se circumscriu sferei de aplicare a acestui articol doar construcțiile realizate fără autorizație de construire, nu și cele executate cu nerespectarea autorizației de construire. Prin urmare, pentru identitate de rațiune, se consideră, *de lege ferenda*, că ar trebui reglementată expres și ipoteza intrării în legalitate a construcțiilor care, deși au avut la bază

²³ Articolul 37 alin. (6) din Legea nr. 50/1991 a fost modificat prin Legea nr. 7/2020 pentru modificarea și completarea Legii nr. 10/1995 privind calitatea în construcții și pentru modificarea și completarea Legii nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, publicată în M. Of. nr. 8 din 8 ianuarie 2020

o autorizație de construire, au fost executate cu încălcarea ei și pentru care termenul de aplicare a sancțiunii contravenționale a expirat²⁴.

Pe de altă parte, se afirma în doctrină că noul text al art. 37 alin. (6) din Legea nr. 50/1991, astfel modificat, va genera, cel mai probabil, „o confuzie în practică în legătură cu modul de stabilire a împlinirii termenului de prescripție a răspunderii contravenționale”, întrucât în practica instanțelor judecătorești nu există o interpretare unitară a momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție în materia construcțiilor ridicate în mod nelegal²⁵.

În acest sens, Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit printr-o decizie pronunțată la scurt timp după modificarea Legii nr. 50/1991 din anul 2020 faptul că „termenul de prescripție a răspunderii contravenționale pentru contravențiile prevăzute de art. 26 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 50/1991, republicată, constând în executarea, fără autorizație de construire, a unei construcții ce cuprinde toate elementele structurale necesare pentru a fi considerată terminată la data constatării contravenției, curge de la data terminării în fapt a construcției”²⁶. Noțiunea de „terminare în fapt” a construcției suscită, în continuare, dificultăți în determinarea exactă a momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție, întrucât nu există criterii obiective sau mijloace de probă apte să determine momentul exact în care o construcție este finalizată din punct de vedere material. De asemenea, dificultățile se accentuează în ipoteza în care lucrările au fost realizate etapizat, cu întreruperi sau modificări succesive. Absența unor repere normative explicite în acest sens lasă, în continuare, instanțelor o marjă substanțială de apreciere în determinarea momentului de la care curge termenul de prescripție pentru aplicarea contravenției, deși, cel mai probabil, finalitatea deciziei pare să fi fost tocmai aceea de a unifica și clarifica practica judiciară.

3.3. Unde se trasează limita între sancțiune și regularizare? Rolul judecătorului în procedura de intrarea în legalitate a construcțiilor fără autorizație de construire

Parcurgând actuala reglementare a Legii nr. 50/1991, observăm că art. 24¹ și art. 32 confirmă existența unei etape jurisdicționale în cadrul procedurii de intrare în legalitate, în care instanțelor judecătorești le revine rolul central în pronunțarea soluției finale.

Astfel, chiar dacă persoana sancționată contravențional nu respectă termenele prevăzute în procesul-verbal de constatare a contravenției, instanța are, în continuare, opțiunea de a dispune intrarea în legalitate a construcției. Regularizarea construcției se află, prin urmare, pe același plan cu

²⁴ <https://www.juridice.ro/669409/modificari-legislative-privind-intrarea-in-legalitate-a-construcțiilor-edificate-nelegal.html>, accesat la data de 28 februarie 2026.

²⁵ *Ibidem*

²⁶ Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, Decizia nr. 16 din 20 iulie 2020, publicată în M. Of. nr. 1047 din 9 noiembrie 2020.

măsura demolării construcției, soluție pe care o considerăm lăudabilă. Instanța judecătorească stabilește termenele-limită pentru executarea măsurilor dispuse, astfel că intervenția coercitivă a autorităților administrative intervine doar ulterior, în cazul nerespectării termenelor. De asemenea, doar instanța judecătorească poate dispune demolarea construcțiilor.²⁷

Neajunsul Legii nr. 50/1991 este acela că nu reglementează ipoteza constructorului de bună-credință, care s-a întemeiat pe o autorizație de construire inițial valabilă, care se bucura de prezumția relativă de legalitate, și despre care constructorul nu avea nicio bănuială că este afectată de o cauză de nelegalitate. În acest caz nu se poate dispune sancționarea contravențională a acestuia, întrucât fapta contravențională nu a fost săvârșită cu vinovăție. Prin urmare, nu mai este aplicabilă niciuna dintre procedurile de intrare în legalitate, astfel că, cel mai probabil, se va dispune direct desființarea construcției. La o analiză mai riguroasă, pare întemeiat să conchidem că Legea nr. 50/1991 creează o situație mai blândă pentru constructorul de rea-credință, care a construit în lipsa autorizației de construire sau cu încălcarea prevederilor autorizației, decât pentru constructorul de bună-credință, care s-a întemeiat pe o autorizație de construire valabilă.

Rolul instanțelor judecătorești în această procedură devine și mai important în ipoteza unui refuz nejustificat al autorităților administrative de a da curs regularizării construcției în situația constructorului de bună-credință, pe care am ilustrat-o anterior. Este evident că acolo unde legea permite mai mult, ea permite și mai puțin, iar din moment ce există posibilitatea ca lucrările executate fără autorizație de construire să intre în legalitate, precum și ca lucrările executate cu nerespectarea limitelor autorizării să fie ulterior încadrate în aceste limite, ne ridicăm următoarea întrebare: *cum ar putea fi considerat justificat refuzul autorității publice de a recunoaște acest drept într-o situație mai puțin gravă, atunci când s-a construit în baza unei autorizații care se bucura întru totul de prezumția de legalitate până la momentul la care a fost anulată?*²⁸ Considerăm că în cele mai multe cazuri un atare răspuns reprezintă un refuz nejustificat de soluționare a unei cereri (act administrativ asimilat), care poate fi cenzurat în fața instanțelor de judecată.²⁹

În acest sens, sunt cu adevărat edificatoare prevederile Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor, care oferă o soluție juridică adecvată și pentru constructorul de bună-credință, astfel cum vom analiza *infra*, la secțiunea nr. 4.

²⁷ A se vedea, în acest sens, supra, 3.1

²⁸ <https://www.universuljuridic.ro/intrarea-in-legalitate-a-unei-construcții-a-carei-autorizație-de-construire-a-fost-anulată-de-către-o-instanța-de-judecată-vid-legislativ/>, accesat la data de 18 februarie 2026.

²⁹ Potrivit art. 2 alin. (2) și art. 8 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, care asimilează refuzul nejustificat al autorității administrative unui act administrativ, putând fi atacat în contencios administrativ.

4. Reconfigurarea instituției intrării în legalitate în viziunea Codului amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor. Propuneri *de lege ferenda*

Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor, aflat încă în stadiul de proiect legislativ, este considerat a fi o etapă importantă în dezvoltarea dreptului urbanismului în România.

În materia intrării în legalitate a construcțiilor realizate fără autorizație de construire, Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor introduce, ca element de noutate, conceptul de „*autorizație de regularizare*”³⁰, cel mai probabil preluat din legislația și doctrina franceză³¹; concept care este, însă, străin domeniului de aplicare a Legii 50/1991.

Introducerea acestui concept apare ca o inițiativă salutară, întrucât creează premisele unei instituții autonome a intrării în legalitate, o abordare inedită prin raportare la actuala reglementare, care tratează intrarea în legalitate drept o măsură complementară a sancțiunii contravenționale.

Astfel, în situația în care au fost realizate lucrări cu nerespectarea autorizației de construire, Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor prevede faptul că titularul lucrării va avea obligația de a solicita emiterea unei autorizații de regularizare autorității administrației publice competente să emită și autorizația de construire.

Autorizația de regularizare are, însă, un domeniu restrâns de aplicare. Articolul 309³² din Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor prevede că astfel de autorizații vor putea fi emise doar pentru clădirile cu funcțiunea de locuințe unifamiliale cu regim de înălțime parter/ parter și etaj cu o suprafață de maximum 150 mp, care nu sunt monumente istorice și sunt situate în afara zonelor de protecție ale monumentelor istorice sau a zonelor construite protejate, precum și pentru anexe ale locuințelor de cel mult 150 mp și pentru lucrări de închidere a balcoanelor fără extinderea pe domeniul public.³³ De asemenea, petițiile de solicitare de încadrare a acestor lucrări urmează a fi soluționate potrivit dreptului comun.

Prin această procedură, legiuitorul a dorit, cel mai probabil, să reglementeze ipoteza constructorului de bună-credință, procedură care nu are un omolog în Legea nr. 50/1991. Astfel, Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor „*acoperă un vid legislativ existent în legislația actuală, în*

³⁰ Potrivit art. 254 (7) din Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor: „În condițiile prezentului cod, pentru anumite tipuri de lucrări, se pot emite autorizații de regularizare”.

³¹ https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074075/2025-01-01, accesat la data de 28 decembrie 2025

³² https://sgglegis.gov.ro/legislativ/docs/2022/11/_On1p98wvfxmskrt375c.pdf, accesat la data de 2 martie 2026.

³³ https://www.avocatnet.ro/articol_64116/Apare-o-autoriza%C8%9Bie-de-regularizare-care-va-obliga-in-cazul-unei-construc%C8%9Bii-f%C4%83r%C4%83-autoriza%C8%9Bie-conformarea-acesteia-la-norme-in-vigoare.html, accesat la data de 18 februarie 2026.

temeiul căreia constructorul de bună-credință se confruntă, într-o anumită măsură, cu o situație mai grea decât constructorul de rea-credință: în timp ce ultimul are deschisă calea unei proceduri de intrare în legalitate (evident, cu riscul de a fi sancționat contravențional, dar cu șansa de a se bucura ulterior de dreptul său de proprietate asupra imobilului), primul nu beneficiază de această posibilitate (neputând fi sancționat contravențional, dar neavând la dispoziție vreun mecanism prin care să poată să valorifice plenar toate prerogativele dreptului său de proprietate asupra construcției edificate)”³⁴.

În ceea ce privește executarea altor categorii de lucrări fără autorizație sau cu încălcarea dispozițiilor acesteia, care nu se încadrează în această din urmă categorie, viitorul Cod al amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor stabilește o procedură distinctă de cea reglementată la art. 309. Astfel, potrivit art. 367 din Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor, organul de control care a sancționat contravențional fapta va avea obligația, și nu facultatea, de a dispune luarea măsurilor necesare pentru încadrarea lucrărilor în prevederile autorizației de construire; ulterior, revine autorității administrației publice competente decizia asupra menținerii sau desființării construcțiilor, în măsura în care aceasta se încadrează în reglementările urbanistice aprobate și dacă respectă cerințele fundamentale de calitate a construcțiilor³⁵. Se poate observa, așadar, că arhitectura normativă a intrării în legalitate anterior împlinirii termenului din actuala reglementară este preluată, fără elemente de noutate, și de noul cadru legislativ.

Per a contrario, decizia prin care autoritatea administrației publice constată că lucrarea nu respectă prevederile documentațiilor de urbanism impune particularului desființarea construcțiilor realizate fără autorizație sau cu încălcarea prevederilor acesteia. Similar actualei reglementări în materie, proiectul de Cod al amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor dezvoltă procedura ulterioară constatării contravenției, în ipoteza în care persoanele sancționate contravențional nu se conformează măsurilor dispuse prin procesul-verbal de constatare a contravenției. Într-o asemenea situație, organul care a aplicat sancțiunea nu va proceda direct la executarea măsurii, ci sesizează instanța judecătorească competentă, solicitând pronunțarea unei hotărâri prin care să se dispună, după caz, încadrarea lucrărilor în prevederile autorizației, fie desființarea construcțiilor realizate în mod nelegal.

Se poate observa, așadar, faptul că proiectul de Cod al amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor se anunță ca o intervenție legislativă cu vocație reformatoare, introducând noi concepte în materia intrării în legalitate; cu toate acestea, noua reglementare nu urmărește o

³⁴ T.-N. Bonifate, A.-C. Toma, *Contenciosul amenajării teritoriului, al urbanismului și al construcțiilor. În expectativa unei codificări mult așteptate*, în D. Apostol Tofan (coord.), *Dinamica jurisprudenței în urbanism. Probleme de actualitate*, Ed. Universul Juridic, 2023, București, p. 62

³⁵ T.-N. Bonifate, A.-C. Toma, *Contenciosul amenajării teritoriului, al urbanismului și al construcțiilor. În expectativa unei codificări mult așteptate*, în D. Apostol Tofan (coord.), *Dinamica jurisprudenței în urbanism. Probleme de actualitate*, Ed. Universul Juridic, 2023, București, p. 62

ruptură radicală de cadrul normativ actual, ci păstrează o continuitate în ceea ce privește mecanismul acestei instituții și distribuția competențelor între autoritățile publice.

Concluzii

În urma acestei incursiuni în domeniul de aplicare al intrării în legalitate, putem observa faptul că viziunea legiuitorului asupra intrării în legalitate a fost aceea de încerca menținerea construcțiilor, în măsura în care întrunesc toate condițiile legale aplicabile în materia calității în construcții și a urbanismului, întrucât instituirea unei reglementări riguroase în materia intrării în legalitate nu se află în opoziție cu imperativul legalității în materia edificării construcțiilor, ci se înfățișează ca un element complementar al acestuia.

În ultimă instanță, intrarea în legalitate constituie o punte necesară între drept și realitatea faptică, un veritabil mecanism prin care dreptul nu capitulează în fața faptului împlinit, ci îl aduce, cu rigoare și echilibru, în conformitate cu ordinea publică.

Bibliografie

Resurse tipărite:

1. Sebastian Boțic (coord.), *Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, Comentarii și jurisprudență pe articole*, Editura Hamangiu, 2021, București;
2. Ovidiu Podaru, *Dreptul amenajării teritoriului, al urbanismului și al construirii. Vol. IV. Un deznodământ nefericit: desființarea construcțiilor*; Editura Hamangiu, 2015, București;
3. Ovidiu Podaru, *Drept administrativ, Vol I. Actul administrativ (I) Repere noi pentru o teorie altfel, Tomul 1. Noțiune, Ed. a 2-a, revizuită și adăugită*, Ed. Hamangiu, 2022, București;
4. Robert Bischin, *Autorizația de construire. Intrarea în legalitate*, Editura C. H. Beck, 2022, București;
5. Tudor-Nicolae Bonifate, Alin-Constantin Toma, *Contenciosul amenajării teritoriului, al urbanismului și al construcțiilor. În expectativa unei codificări mult așteptate*, în Dana Apostol

- Tofan (coord.), *Dinamica jurisprudenței în urbanism. Probleme de actualitate*, Editura Universul Juridic, 2023, București;
6. Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ. Volumul II. Actul administrativ și contenciosul administrativ*, Editura C. H. Beck, 2024, București;
 7. Mircea Dușu, *Autorizațiile de urbanism și drepturile civile*, în *Dreptul* 7/2017.

Resurse digitale:

1. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000027728709/2017-01-2, accesat la data de 15 februarie 2026;
2. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-162117%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-162117%22]}), accesat la data de 27 decembrie 2025;
3. <https://www.universuljuridic.ro/intrarea-in-legalitate-a-unei-construcții-a-carei-autorizație-de-construire-a-fost-anulată-de-către-o-instanță-de-justiție-vid-legislativ/>, accesat la data de 18 februarie 2026;
4. https://www.avocatnet.ro/articol_64116/Apare-o-autoriza%C8%9Bie-de-regularizare-care-va-obliga-in-cazul-unei-construc%C8%9Bii-f%C4%83r%C4%83-autoriza%C8%9Bie-conformarea-acesteia-la-norme-in-vigoare.html, accesat la data de 18 februarie 2026;
5. <https://www.juridice.ro/669409/modificari-legislative-privind-intrarea-in-legalitate-a-construcțiilor-edificate-nelegal.html>, accesat la data de 1 martie 2026;
6. <https://www.iccj.ro/2019/04/08/decizia-nr-13-din-8-aprilie-2019/>, accesat la data de 1 martie 2026;
7. <https://www.iccj.ro/2020/07/20/decizia-nr-16-din-20-iulie-2020/>, accesat la data de 2 martie 2026;
8. <https://www.iccj.ro/2015/02/16/decizia-nr-6-din-16-februarie-2015-2/>, accesat la data de 4 martie 2026;
9. <https://www.iccj.ro/2021/06/29/decizia-nr-10-din-28-iunie-2021/>, accesat la data de 4 martie 2026.

Între imposibilitate tacită și temei legal: suspendarea judecării cauzei până la soluționarea excepțiilor de neconstituționalitate

Between Tacit Impossibility and Legal Grounds: The Suspension of Proceedings Pending the Resolution of Constitutional Challenges

Entre impossibilité tacite et fondement légal : la suspension de l'instance jusqu'à la résolution des exceptions d'inconstitutionnalité

Matei-Mihai MANTU – anul II, grupa 205, IF

coordonator: asist. univ. drd. Constantin PINTILIE

PREMIUL I

Rezumat: O discuție de actualitate cu profunde implicații de valență constituțională ce se răsfrâng nu numai în materia dreptului civil, dar și în celelalte ramuri de drept care împrumută regulile de procedură ale dreptului comun, cum sunt dreptul administrativ sau cel fiscal, se poartă asupra interpretării art. 413 alin. (1) pct. 1 din Codul de Procedură Civilă în favoarea admiterii cererilor de suspendare întemeiate pe ridicarea unei excepții de neconstituționalitate într-o cauză pendinte. Acest motiv de suspendare a cauzei subzistă, în opinia unor autori, chiar dacă, în urmă cu mai bine de un deceniu, s-a dispus abrogarea textului de lege care prevedea în mod explicit obligativitatea suspendării legale de drept. Or, dacă un astfel de motiv mai poate fi incident sub un alt text de lege care prevede suspendarea facultativă, pe cale judiciară, este o întrebare care a stârnit multe puncte de vedere divergente în doctrina de specialitate și în practica judiciară. De aceea, scopul științific al lucrării constă în sistematizarea și clarificarea acestor puncte de vedere.

Cuvinte-cheie: suspendarea cauzei civile, excepția de neconstituționalitate, Legea 177/2010.

Abstract: A current debate with profound constitutional implications—extending not only to civil law, but also to other branches of law that borrow the procedural rules of the general law, such as administrative and tax law—concerns the interpretation of Article 413(1)(1) of the Code of Civil Procedure in favor of granting requests for suspension based on the raising of a constitutional challenge in pending proceedings. According to some scholars, this ground for suspension continues to exist even though, more than a decade ago, the statutory provision that expressly established the mandatory suspension by operation of law was repealed. Whether such a ground may still be invoked under another legal provision allowing for discretionary judicial suspension remains a question that has generated numerous divergent views in both legal doctrine and judicial practice. Therefore, the scientific purpose of this paper is to systematize and clarify these competing perspectives.

Keywords: suspension of civil proceedings, constitutional challenge, Law No. 177/2010.

Résumé: Un débat d'actualité, aux profondes implications constitutionnelles — qui se répercutent non seulement en matière de droit civil, mais également dans les autres branches du droit qui empruntent les règles procédurales du droit commun, telles que le droit administratif ou le droit fiscal — porte sur l'interprétation de l'article 413, alinéa 1, point 1, du Code de procédure civile, en faveur de l'admission des demandes de suspension fondées sur le soulèvement d'une exception d'inconstitutionnalité dans une instance pendante. Selon certains auteurs, ce motif de suspension subsisterait, bien que, il y a plus d'une décennie, ait été abrogée la disposition légale prévoyant expressément la suspension légale de plein droit. La question de savoir si un tel motif peut encore être retenu sur le fondement d'un autre texte prévoyant une suspension facultative, prononcée par le juge, a suscité de nombreuses divergences tant en doctrine qu'en jurisprudence. Dès lors, l'objectif scientifique de cette étude consiste à systématiser et à clarifier ces positions divergentes.

Mots-clés : suspension de l'instance civile, exception d'inconstitutionnalité, Loi n° 177/2010.

1. Introducere

Încă din anul 2010, un **vid legislativ**¹ a reprezentat premisa unei dispute îndelungate care vizează posibilitatea admiterii cererii de suspendare a cauzei ca urmare a ridicării unei excepții de neconstituționalitate în dosarul *pendinte*, în special în materia civilă, dar și în cele care împrumută regulile de procedură ale dreptului comun².

Întrucât, până în prezent, nu a intervenit nicio modificare legislativă și nici nu a fost pronunțată o decizie cu caracter general obligatoriu care să tranșeze definitiv problematica, practica instanțelor judecătorești, precum și pozițiile asumate în doctrină, au cunoscut un **caracter neunitar**.

Dat fiind caracterul divergent al opiniilor exprimate și diversitatea argumentelor formulate, prezenta lucrare își propune să sistematizeze considerentele dezvoltate atât în doctrină, cât și în practica judiciară, pentru a permite o analiză și o concluzie coerentă a subiectului adus în discuție.

În cele ce urmează, vom expune principalele puncte de inflexiune asupra cărora se concentrează această dispută (§2), urmând ca, în final, să formulăm propriile concluzii și aprecieri (§3).

Cadrul legal relevant analizei se regăsește, în principiu, în modificările structurale aduse de **Legea nr. 177/2010**³ Legii nr. 47/1992⁴, mai exact abrogarea fostului art. 29 alin. (5), în forma sa anterioară - „*Pe perioada soluționării excepției de neconstituționalitate judecarea cauzei se suspendă.*” -, însoțite de modificarea codurilor de procedură⁵, cărora li s-a adăugat un nou motiv de revizuire a hotărârii.

Această schimbare legislativă a fost motivată, în expunerea de motive⁶, prin faptul că suspendarea legală atrăgea posibilitatea „*tergiversării cauzei*”.

Cu toate acestea, modificările aduse de Legea 177/2010 nu au menționat nimic despre posibilitatea dispunerii măsurii suspendării facultative pe cale judiciară a procesului civil pentru același motiv, cel al ridicării excepției de neconstituționalitate, iar nicio prevedere legală ulterioară nu a completat

¹ Pentru o detaliere mai amănunțită care să explice utilizarea acestui termen, ne sprijinim alegerea terminologică pe lipsa unui text de lege care să menționeze în mod explicit și particularizat posibilitatea suspendării cauzelor pentru motivul ridicării unei excepții de neconstituționalitate, așa cum o făcea alin. (5) al art. 29 din Legea 47/1992, în forma sa anterioară anului 2010. Pentru aceste considerente, apreciem existența unui vid legislativ care a dat prilejul la discuțiile și pozițiile din doctrină pe care le vom aborda în cele ce urmează.

² I.e. drept administrativ, drept fiscal etc.

³ Legea nr. 177 din 28 septembrie 2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a Codului de procedură civilă și a Codului de procedură penală al României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 672 din 4 octombrie 2010.

⁴ Legea nr. 47 din 18 mai 1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 643 din 16 iulie 2004.

⁵ I.e. Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală.

⁶ În acest sens, Camera Deputaților, Expunere de motive aferentă proiectului de lege, disponibilă la <https://www.cdep.ro/proiecte/2009/500/20/7/em527.pdf>, accesat la data de 17.02.2026.

acest vid legislativ, așa cum a făcut, în materie penală, Noul Cod de procedură⁷, fapt ce a dus la confuzie în practică și în doctrină.

Așadar, subsecvent modificărilor legislative prezentate, s-au conturat opinii divergente cu privire la posibilitatea admiterii tezei conform căreia ridicarea excepției de neconstituționalitate ar putea să reprezinte în continuare un motiv de suspendare a cauzei civile, dar în temeiul normei mai generale prevăzute de **art. 413 (1) pct. 1 din Codul de procedură civilă** - „*Instanța poate suspenda judecata: (...) când dezlegarea cauzei depinde, în tot sau în parte, de existența ori inexistența unui drept care face obiectul unei alte judecări;*” -, care, față de incidența existenței unei „judecări” în fața Curții Constituționale, întemeiate pe ridicarea unei excepții de neconstituționalitate, se adresează oricărui tip de judecată ce are ca obiect existența sau inexistența unui drept, ipoteza nefiind particularizată.

Drept consecință, tema de cercetare propusă antamează următoarea problematică: poate instanța să dispună suspendarea judecării cauzei până la soluționarea excepției de neconstituționalitate de către Curtea Constituțională?

2. Sistematizarea opiniilor din doctrină și din practica judecătorească

2.1. Perspectiva contrară

Argumentele care răspund negativ întrebării ridicate se fundamentează, în principal, fie pe o **interpretare restrictivă** a art. 413 alin. (1) pct. 1 din Codul de procedură civilă, fie pe ideea unei **imposibilități tacite**, conturate în temeiul abrogării alin. (5) al art. 29 din Legea 47/1992.

În acest sens, unii autori⁸ subliniază faptul că **lipsa unui temei explicit**, ca urmare a modificărilor aduse de Legea 177/2010, precum și scopul legii, regăsit în expunerea de motive⁹, ulterior comentat prin Decizia 360/2019¹⁰ a Curții Constituționale (în continuare, „Curtea”), înlătură în totalitate posibilitatea ca acest motiv de suspendare să mai poată fi reținut, chiar sub caracterul facultativ și judiciar, sub incidența normelor din Codul de procedură civilă.

⁷ Art. 367 alin. (9) din Codul de procedură penală, „*Ridicarea unei excepții de neconstituționalitate nu suspendă judecarea cauzei*”.

⁸ Gabriel Lefter, *Practică judiciară comentată. Greșita suspendare a cauzei în temeiul art. 413 alin. (1) pct. 1 C.pr.civ. până la soluționarea de Curtea Constituțională a unei excepții de neconstituționalitate invocate în dosarul pendinte*, disponibilă pe <http://www.juridice.ro/>, accesat la data de 17.02.2026.

⁹ Conform sursei Camera Deputaților, Expunere de motive aferentă proiectului de lege, disponibilă la <https://www.cdep.ro/proiecte/2009/500/20/7/em527.pdf>, accesat la data de 17.02.2026, scopul legii a fost înlăturarea unei „*modalități convenabile la îndemâna părții interesate în tergiversarea cauzei*”.

¹⁰ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 589 din 18 iulie 2019.

Într-o altă logică, se consideră că expunerea de motive a Legii 177/2010 este clară și elocventă, în ceea ce privește **finalitatea înlocuirii suspendării de drept cu revizuirea**, legiuitorul având intenția, prin completarea particularizată a mecanismului revizuirii cu ipoteza ridicării, respectiv admiterii unei excepții de neconstituționalitate, să anihileze orice rațiune și posibilitate de a mai fi cerută suspendarea pentru acest temei.

O astfel de opinie și-au însușit, în mod unanim, președinții secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație (în continuare „ÎCCJ”) și ale Curților de Apel, într-o minută¹¹ în care, bazându-se pe **interpretarea istorico-teleologică a legii**¹², conchid asupra faptului că revizuirea a înlăturat orice rațiune pentru care ar putea subzista suspendarea, chiar și pe cale judiciară. De altfel, multe din argumentele prezentate în minuta de referință au fost preluate din deciziile de speță care au respins posibilitatea suspendării¹³.

Într-o altă ordine de idei, pentru a argumenta temeinicia respingerii tezei, unii autori¹⁴ au încercat să demonstreze o interpretare restrictivă a art. 413 alin. (1) pct. 1 din Codul de procedură civilă.

Așa cum am mai precizat, art. 413 (1) pct. 1 instituie un caz de suspendare judiciară facultativă, operând atunci *„când dezlegarea cauzei depinde, în tot sau în parte, de existența ori inexistența unui drept care face obiectul unei alte judecăți”*.

De observat că, în comparație cu regula de fond instituită de art. 29 alin. (5) din Legea 47/1992, în forma anterioară abrogării sale prin Legea 177/2010, sfera de cuprindere a normei din Codul de procedură civilă comportă o interpretare mai largă, deoarece nu particularizează nici dreptul și nici tipul de judecată incident.

Drept consecință, vor trebui analizate cele două condiții generale desprinse din acest alineat, care trebuie îndeplinite pentru determinarea cazurilor incidente acestei ipoteze, acestea fiind, pe de o parte, *„dezlegarea cauzei depinde, în tot sau în parte, de existența ori inexistența unui drept”* și, pe de altă parte, *„drept care face obiectul unei alte judecăți”*.

¹¹ Minuta întâlnirii președinților secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și ale curților de apel, Craiova, 26–27 mai 2022, pp. 15-19, disponibilă la <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2022/07/Minuta-intalnire-sectii-civile-Craiova-26-27-mai-2022.pdf>, accesat la data de 17.02.2026.

¹² „Or, în mod neîndoielnic intenția legiuitorului a fost aceea de a înlătura posibilitatea suspendării judecării cauzei și de a pune la îndemâna părții mijlocul procesual al revizuirii dacă, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții [art. 509 alin. (1) pct. 11 C. proc. civ.]”.

¹³ E.g. Înalta Curte de Casație și Justiție, Completurile de 5 judecători, Decizia nr. 261/2022, precum și Înalta Curte de Casație și Justiție, Completurile de 5 judecători, Decizia nr. 341/2021, disponibile pe <http://www.scj.ro/>, accesate la data de 17.02.2026.

¹⁴ Gabriel Lefter, *op. cit.*

În concret, analiza va viza noțiunile de „drept” și „judecată”, precum și dependența respectivului drept de dezlegarea cauzei principale.

Într-o analiză particulară cu privire la această chestiune, **doctrina contrară**, anterior citată¹⁵, pornind de la o definiție generală a dreptului subiectiv civil, **afirmă că „în fața Curții Constituționale nu este în discuție existența sau inexistența unui drept, ci însăși conformitatea legii (respectiv, a unei prevederi din lege) cu actul normativ fundamental”**.

De asemenea, această idee se regăsește, într-o oarecare măsură, și într-o decizie de speță a ÎCCJ¹⁶, care, enumerând atribuțiile Curții din Legea 47/1992, constată că aceasta „*nu desfășoară activități jurisdicționale în privința judecării vreunui drept*”.

Cu privire la problema calificării procedurii desfășurate în fața Curții prin termenul de „judecată”, punctele de vedere exprimate sunt ceva mai nuanțate. O analiză profundă și interesantă o face ÎCCJ, într-o decizie de speță¹⁷, a căror considerente¹⁸, le vom expune, în mod sintetic.

Astfel, în raționamentul său, instanța subliniază lipsa unui element de extraneitate, în sensul în care, prin raportare la art. 413 (1) pct. 1, excepția de neconstituționalitate se invocă tot în dosarul pendinte, precum și faptul că Curtea Constituțională nu poate fi considerată, în raport cu legislația citată privind justiția și organizarea judiciară¹⁹, drept o instanță judecătorească sau un organ jurisdicțional.

Concluzionând, instanța tranșează chestiunea printr-o concluzie elocventă și grăitoare: **„în raport de textele legale anterior enunțate, se constată că instanța de contencios constituțional nu este o instanță de judecată în sensul dispozițiilor mai sus citate, întrucât nu face parte din aria instanțelor judecătorești enumerate anterior și nu desfășoară activități jurisdicționale în privința judecării**

¹⁵ *Idem*.

¹⁶ Înalta Curte de Casație și Justiție, Completurile de 5 judecatori, Decizia nr. 261/2022, disponibilă pe <http://www.sci.ro/>, accesat la data de 17.02.2026.

¹⁷ *Idem*.

¹⁸ „În al doilea rând, inexistența sau existența dreptului trebuie rezolvată de instanța competentă (prin aceasta înțelegându-se instanța judecătorească sau alt organ jurisdicțional) în mod definitiv, urmând a fi invocată cu autoritate de lucru judecat în procesul pendinte.

În cauză, cererea de suspendare nu a fost formulată prin raportare la existența unei cauze aflate pe rolul unei alte instanțe judecătorești, de a cărei dezlegare să depindă soluția în litigiul de față, întrucât solicitarea de sesizare a Curții Constituționale a fost promovată în litigiul pendinte, prin urmare nu se poate reține că ar fi vorba despre o altă judecată avută în vedere în sensul art. 413 alin. (1) pct. 1 din C. proc. civ.

Pe de altă parte, din perspectiva incidenței cazului de suspendare invocat, se consideră necesar ca dreptul la care se referă această judecată să fie cercetat de o instanță judecătorească sau de un organ jurisdicțional.

Articolul 126 alin. (1) din Constituția României stipulează că justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. De asemenea, conform art. 2 alin. (2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, justiția se realizează prin următoarele instanțe judecătorești: Înalta Curte de Casație și Justiție, curți de apel, tribunale, tribunale specializate, instanțe militare și judecatorii”.

¹⁹ În concret, prevederile din art. 2 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, respectiv art. 126 alin. (1) din Constituția României.

vreunui drept, astfel cum este cerința instituită prin dispozițiile art. 413 alin. (1) pct. 1 din C. proc. Civ”.

Nu în ultimul rând, pe lângă cele două teze contrare – imposibilitatea tacită, respectiv interpretarea restrictivă -, se cuvine să menționăm și câteva argumente de ordin secundar, care privesc chestiuni de valență constituțională, relevante pentru demonstrarea unei opinii, fie ea contrară sau favorabilă.

Astfel, tot în materia tehnicii legislative, doctrina contrară²⁰ critică interpretarea *per a contrario* față de împrejurarea că legiuitorul nu a interzis, precum în materie penală²¹, posibilitatea suspendării pe acest motiv și în dreptul civil, astfel încât ar însemna că ar fi posibil. Totuși, se remarcă fragilitatea aplicării argumentului *per a contrario* în această manieră, deoarece operează între materii de drept diferite și exclude din oficiu o variantă terță de interpretare.²²

Un alt aspect relevant pentru această perspectivă de examinare a tezei îl constituie durata ridicată a procedurilor în fața Curții Constituționale, precum și numărul scăzut al soluțiilor de admitere a unor excepții de neconstituționalitate.²³

O critică interesantă ce vizează tot oportunitatea suspendării facultative, dar din perspectiva caracterului unic, imparțial și egal al justiției, se regăsește într-o excepție de neconstituționalitate, față de care Curtea Constituțională s-a pronunțat prin Decizia 514/2022²⁴, în care autorul excepției, pornind, credem noi, de la premisa că suspendarea subzistă pe cale judiciară în urma abrogării alin (5) al art. 29 din Legea 47/1992, susține că suveranitatea instanței de drept comun în aprecierea admisibilității poate conduce la soluții cu un caracter potențial discriminatoriu.

Un alt aspect de valență constituțională subliniat de Curte în Decizia 360/2019, anterior citată, în care, așa cum am mai precizat, s-a considerat în doctrină că a fost dezvoltată o interpretare teleologică a modificărilor legislative în discuție, îl constituie dreptul la apărare, art. 24 din Constituție, mai exact componenta sa privitoare la egalitatea de arme în cadrul procesului.

Astfel, în decizia citată, Curtea remarcă, printre altele, că înlăturarea *obligativității* suspendării de drept garantează egalitatea de arme între părțile din proces.²⁵

²⁰ Gabriel Lefter, *op cit.*

²¹ Art. 367 alin. (9) din Codul de procedură penală, „*Ridicarea unei excepții de neconstituționalitate nu suspendă judecarea cauzei*”.

²² Gabriel Lefter, *op cit.*

²³ *Idem.*

²⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 1204 din 15 decembrie 2022.

²⁵ „*Mai mult, măsura adoptată asigură echilibrul procesual între persoane cu interese contrare, fiind menită să garanteze egalitatea de arme a acestora, prin determinarea cadrului legal de exercitare a drepturilor lor legitime*”.

Ulterior, această idee a fost preluată în doctrină²⁶ în sensul în care *orice* suspendare a cauzei, *fie ea obligatorie sau facultativă*, produce efecte ireversibile, mai ales față de caracterul rezonabil al duratei procedurii, așa încât cel împotriva căruia s-a dispus suspendarea s-ar afla într-un dezechilibru procesual, nerespectându-se egalitatea de arme între părți.

2.2. Perspectiva favorabilă

În ceea ce privește perspectiva favorabilă tezei, aceasta se fundamentează pe interpretarea art. 413 (1) pct. 1 al Codului de procedură civilă, în sensul îndeplinirii condițiilor exigente și în cazul ridicării unei excepții de neconstituționalitate. Anticipată prin titlu, aceasta este **perspectiva existenței unui temei legal**.

Astfel, practica judiciară majoritară²⁷ înclină spre a admite ca temei pentru cererea suspendării judiciare pe motivul ridicării unei excepții de neconstituționalitate și art. 413 (1) pct. 1, fără, însă, o argumentare prea vastă în acest sens, dând de înțeles, în mod implicit, mizând pe posibilitatea identificării unui nou temei legal, că abrogarea normei speciale anterioare – alin (5) al art. 29 din Legea 47/1992 - permite ca acest motiv de suspendare să subziste sub norma mai generală prevăzută de Codul de procedură civilă - art. 413 alin. (1) pct. 1. În același sens, această posibilitate este recunoscută, în mod explicit, și de către doctrina de specialitate.²⁸

Mai mult decât atât, un raționament mai dezvoltat îl face ÎCCJ, într-o decizie de speță din 2016²⁹, în care afirmă că „lipsa unei dispoziții procesuale exprese (...), precum și abrogarea art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992 (...) relevă intenția legiuitorului, manifestată în noile reglementări, de a nu impune cu caracter obligatoriu, imperativ, de drept, luarea de către judecător a unei asemenea măsuri”. În consecință, se respinge interpretarea teleologică extensivă a doctrinei contrare care, mizând pe abrogarea suspendării obligatorii, atrage aceleași efecte rezolutorii și suspendării facultative, convergând înspre o imposibilitate tacită.

Cu privire la interpretarea teleologică a acestei teze și la argumentele ce țin de tehnică legislativă, unii autori susțin că „*acest scop (posibilitatea suspendării judiciare facultative pe motivul ridicării unei excepții de neconstituționalitate - n.a.), altfel corect, a fost transpus printr-o tehnică legislativă*

²⁶ Gabriel Lefter, *op. cit.*

²⁷ În acest sens, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, Decizia nr. 2620/2022, disponibilă pe <http://www.scj.ro/>, Hotărârea nr. 722/2025 din 15.12.2025 pronunțată de Tribunalul Gorj, cod RJ 3g495989e (<https://www.rejust.ro/juris/3g495989e>), Încheierea - Suspendare din 10.12.2025 pronunțată de Tribunalul Brașov, cod RJ e9ddd374g (<https://www.rejust.ro/juris/e9ddd374g>), Încheierea - Suspendare din 02.04.2025 pronunțată de Curtea de Apel București, cod RJ g8397e75g (<https://www.rejust.ro/juris/g8397e75g>), accesate la data de 17.02.2026.

²⁸ Viorel Mihai Ciobanu, Marian Nicolae (coordonatori), *Noul Cod de procedură civilă. Comentat și adnotat.*, vol. I, p. 1136, nota 1; în același sens, Gabriel Boroi, Mirela Stancu, *Drept Procesual civil*, Ed. Hamangiu, 2020, p. 616.

²⁹ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă, Decizia nr. 1160/2016, disponibilă pe www.scj.ro, accesat la data de 03.03.2026.

neinspirată care a implicat abrogarea în întregime a art. 29 alin. (5), iar nu modificarea acestuia prin transformarea cazului de suspendare de drept în suspendare facultativă, fapt ce a condus la o practică divergentă.³⁰

Mai mult decât atât, temeinicia acestei perspective este confirmată și de considerentele Deciziei 676/2019 a Curții Constituționale³¹, care, desigur, în pofida practicii judiciare ulterioare divergente, ar trebui să se impună, având valoare juridică general obligatorie.³² Nu în ultimul rând, chiar minuta președinților secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și ale Curților de Apel, în care s-a susținut o perspectivă contrară, a fost ulterioară acestei decizii a Curții.

În ceea ce privește analiza îndeplinirii condițiilor mai sus citate, *i. e.* dacă „**dezlegarea cauzei depinde, în tot sau în parte, de existența ori inexistența unui drept**” și dacă respectivul „**drept (...) face obiectul unei alte judecări**”, argumentele favorabile tezei se sprijină pe **natura juridică** a excepției de neconstituționalitate.

Astfel, în doctrina de drept constituțional³³, se consideră că excepția de neconstituționalitate „*este, în fapt, o chestiune prejudicială, limitată la problema constituționalității legii aplicabile litigiului*”³⁴. Pornind de la această idee, condiția existenței dreptului dedus judecării pare, în mod implicit, îndeplinită, datorită faptului că legea supusă examenului de constituționalitate pune, de regulă, în discuție, prin prisma controlului prevederilor sale, existența sau inexistența unui drept conferit de aceasta, în conformitate cu prevederile Constituției.

De altfel, chiar doctrina de drept constituțional³⁵ afirmă, în mod explicit³⁶, că instanțele au recurs, în practică, la suspendarea facultativă a cauzei în temeiul prevederilor generale (din Codul de procedură civilă - n.a.), referitoare la suspendarea procesului. Se remarcă, astfel, faptul că, față de anterioara suspendare legală de drept, judecătorul devine stăpân în propriul proces și cu privire la posibilitatea

³⁰ Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, Claudiu Constantin Dima, *Drept Procesual Civil*, Ed. Universul Juridic, 2023, București, p. 510.

³¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 36 din 20 ianuarie 2020.

³² „Într-adevăr, în materie civilă legiuitorul nu a reglementat expres interdicția de a suspenda cauza în cazul ridicării excepției de neconstituționalitate, fiind aplicabile dispozițiile art. 413 din Codul de procedură civilă. (...) în egală măsură însă aceste împrejurări nu pot să conducă la concluzia că instanța nu poate suspenda cursul judecării în cazul particular de suspendare facultativă, atunci când, în funcție de elementele cauzei, apreciază că măsura se impune”.

³³ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României – comentariu pe articole*, ediția a 2-a, Ed. C.H.Beck, 2019, București.

³⁴ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 1305.

³⁵ Elena Simina Tănăsescu, *Excepția de neconstituționalitate în România- între trimitere prejudicială și excepție procedurală*, Ed. Universul Juridic, 2013.

³⁶ *Ibidem*, p. 64: „Dacă, din contră, decide în mod suveran să suspende procedura din fața sa, judecătorul judiciar semnalează judecătorului constituțional o posibilă ori problemă de constituționalitate”.

suspendării pe motivul ridicării excepției de neconstituționalitate.³⁷ În aceeași ordine de idei, o altă sursă din doctrina de drept constituțional³⁸ confirmă această interpretare a legii.³⁹

Or, acest raționament sprijină concluzia potrivit căreia atipicitatea procedurală a excepției de neconstituționalitate care se invocă, într-adevăr, în dosarul pendinte, având o oarecare componentă internă criticată de doctrina contrară pentru a infirma teza posibilității suspendării, este, în cele din urmă, estompată de natura sa juridică de trimitere prejudicială care „dă expresie unei relații de colaborare între judecători distincți între care nicio ierarhie nu poate fi stabilită”.⁴⁰

În plus, cu privire la îndeplinirea celei de-a doua condiții, *i. e.* demonstrarea faptului că procedura în fața Curții Constituționale reprezintă o „judecată”, în sensul art. 413 (1) pct. 1 din Codul de Procedură Civilă, aducem în vedere faptul că, pe lângă împrejurarea că, din punct de vedere substanțial, excepția de neconstituționalitate reprezintă o trimitere prejudicială, așa cum am dezvoltat anterior, din punct de vedere organic, doctrina de drept constituțional⁴¹ recunoaște în mod explicit componenta jurisprudențială a Curții Constituționale, calificând-o drept o „*autoritate politico-jurisdicțională*”.

De asemenea, tot în această privință, nu putem să nu remarcăm faptul că interpretarea restrictivă a sensului noțiunii de „judecată” ar fi imputabilă, din aceleași considerente prezentate în secțiunea anterioară, și procedurilor desfășurate în fața comisiilor de disciplină ale Consiliului Superior al Magistraturii, în privința cărora, în pofida argumentelor prezentate de doctrina contrară, ÎCCJ s-a pronunțat printr-un recurs în interesul legii⁴² în sensul admiterii ca motiv de suspendare facultativă pe art. 413 (1) pct. 1 din Codul de procedură civilă.

Or, dacă argumentul *per a contrario* prin raportare la dispozițiile Codului de procedură penală a fost respins de către doctrina contrară, nu putem să nu remarcăm temeinica unei interpretări *a pari* în favoarea admiterii tezei, prin raportare la admiterea ca motiv de suspendare a procedurilor din fața

³⁷ *Ibidem*, p. 65: „Din 2010 judecătorul ordinar a devenit tot mai stăpân pe procedura care se derulează în fața sa și noul stăpân al proceduri excepției de neconstituționalitate”.

³⁸ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 1309.

³⁹ „Deși până în 2010 ridicarea unei excepții de neconstituționalitate conducea automat la suspendarea cauzelor pendinte pe rolul instanțelor judecătorești, în prezent suspendarea este facultativă în materie civilă [art. 413 alin. (1) pct. 1 C.proc.civ] și este interzisă în materie penală [art. 367 alin. (9) C.proc.pen.]”.

⁴⁰ Elena Simina Tănăsescu, *Excepția de neconstituționalitate în România- între trimitere prejudicială și excepție procedurală*, Ed. Universul Juridic, 2013, p. 24.

⁴¹ „De aceea, având în vedere complexitatea și natura atribuțiilor Curții Constituționale, precum și procedurile potrivit cărora își realizează aceste atribuții, ea poate fi considerată o autoritate publică politico-jurisdicțională.”, preluat din Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. II, ediția 16, Ed. C.H. Beck, 2023, București, p. 281.

⁴² Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia nr. 16 din 30 iunie 2025 disponibilă pe <https://www.iccj.ro/>, accesat la data de 17.02.2026.

comisiilor de disciplină ale Consiliului Superior al Magistraturii, din perspectiva îndeplinirii condițiilor art. 413 (1) pct. 1.

În continuare, în mod similar cu metodologia abordată pentru prezentarea argumentelor contrare, în urma dezvoltării tezei temeiului legal, prin interpretarea favorabilă a art. 413 (1) pct. 1, vom prezenta anumite împrejurări de ordin constituțional care susțin temeinicia tezei suveranității instanței de judecată în privința dispunerii suspendării.

În ceea ce privește **dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil**, care se regăsește enunțat explicit în art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁴³ și care face parte dintr-un spectru mai larg de garanții jurisdicționale referitoare la înfăptuirea justiției, în cadrul cărora se regăsește și dreptul la un proces echitabil, dreptul la un recurs efectiv, independența și imparțialitatea judecătorilor, într-o decizie de speță a ÎCCJ s-a evidențiat incidența acestui principiu și în problema de drept examinată, arătându-se că aprecierea caracterului rezonabil al duratei procedurii trebuie realizată în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, prin raportare la o serie de criterii consacrate, respectiv: „**complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului, cel al autorităților competente și miza litigiului pentru partea interesată**”.⁴⁴

Drept consecință, o primă constatare cu privire la acest punct de inflexiune analizat ar fi că, de regulă, analiza caracterul rezonabil ar trebui făcută de la caz la caz, aspect ce susține teza conform căreia neajunsurile anterioare Legii 177/2010 au fost înlăturate prin acordarea instanței de judecată a dreptului de apreciere a suspendării.

Față susținerile privind **caracterul potențial discriminatoriu** al suspendării facultative, Curtea nu admite excepția de neconstituționalitate disputată în cadrul Deciziei 514/2022⁴⁵, argumentând că, „*deși nu se mai suspendă (de drept și, deci, se suspendă facultativ – n.a.) cauzele în care a fost invocată o excepție de neconstituționalitate, aceasta nu înseamnă că este afectat principiul egalității în drepturi, întrucât acesta nu presupune uniformitate, ci impune un **tratament egal pentru situații egale și un tratament diferit pentru situații diferite***”.

Or, aceste considerente demonstrează pe de o parte, diversitatea cauzelor deduse judecății ce ar putea infirma un eventual caracter discriminatoriu, dar și, pe de altă parte, suprimarea acestuia prin caracterul facultativ și judiciar.

⁴³ „Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil (...)”.

⁴⁴ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția a II-a civilă, Decizia nr. 2249/2023, disponibilă pe www.scj.ro, accesat la data de 17.02.2026.

⁴⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 1204 din 15 decembrie 2022.

În fine, cu privire la aspectele ce țin de **dreptul la apărare, egalitatea de arme și abuzul procesual**, evidențiate prin reiterarea scopului legii de către doctrina contrară, perspectiva favorabilă identificată în doctrină se poziționează în sensul imposibilității asocierii în integralitate a acestor neajunsuri anterioare abrogării alin. (5) al art. 29 din Legea 47/1992 și noii fizionomii ale suspendării judiciare facultative. În acest sens, luând în considerare noile împrejurări, doctrina de specialitate de drept procesual civil⁴⁶ consideră că abrogarea alin (5) al art. 29 din Legea 47/1992 a înlăturat dificultățile anterioare Legii 177/2010 și susține că posibilitatea suspendării facultative pe cale judiciară oferă destule garanții pentru conservarea acestor principii.⁴⁷

3. Considerații proprii – concilierea pozițiilor divergente

Acestea fiind spuse, observăm că disputa se poartă pe mai multe planuri, argumentele fiind elocvente și diverse. Pentru a îndeplini scopul științific al lucrării - compararea argumentelor și clarificarea problematicii – ne propunem, în cele ce urmează, să ne exprimăm poziția, prin raportare la fiecare punct de inflexiune identificat, având în vedere considerațiile expuse.

Mai întâi, doctrina contrară tezei⁴⁸ a arătat, pe bună dreptate, că nu se poate admite posibilitatea suspendării cauzei doar prin interpretarea *per a contrario* a art. 367 alin. (9) din Codul de procedură penală⁴⁹, deoarece, folosirea acestui raționament logic, într-o asemenea manieră, este de neconceput. Nu se poate admite folosirea argumentului *per a contrario* între materii diferite de drept, respectiv în cadrul unor instituții ce comportă diferențe semnificative.

În altă ordine de idei, considerăm că lipsa unui temei juridic explicit nu atrage, ea însăși, imposibilitatea absolută de a se putea admite suspendarea pe motivul invocării excepției de neconstituționalitate.

Mai mult decât atât, în detrimentul celor susținute de doctrina contrară, ne raliem opiniei conform căreia interpretarea teleologică din Decizia 360/2019 a Curții Constituționale nu poate fi luată în considerare drept o completare implicită a dispozițiilor Legii 177/2010 prin care se dă de înțeles interdicția suspendării pe acest motiv⁵⁰. În susținerea acestor argumente, se poate avea în vedere și

⁴⁶ Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, Claudiu Constantin Dima, *Drept Procesual Civil*, Ed. Universul Juridic, 2023.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 510: „Apreciem că, dimpotrivă, sensul abrogării art. 29 alin. (5) din Legea 47/1992 a fost acela de a împiedica abuzul de drept care se crea prin invocarea excepției de neconstituționalitate pentru a se obține o suspendare legală de drept, legiuitorul urmărind să lase la aprecierea judecătorului dacă este oportună suspendarea judecătii;”.

⁴⁸ Gabriel Lefter, *op. cit.*

⁴⁹ „Ridicarea unei excepții de neconstituționalitate nu suspendă judecarea cauzei”.

⁵⁰ „Astfel, aspectele statuate prin Decizia Curții Constituționale nr. 204/25.03.2021 nu reprezintă un argument în susținerea acestei teze, câtă vreme problema analizată în cuprinsul acestei hotărâri a vizat rațiunile ce au stat la baza eliminării cazului de suspendare de drept a soluționării cauzei de fond pe durata derulării procedurii în fața Curții Constituționale, iar

faptul că art. 413 (1) pct. 1 reprezintă o normă cu o sferă de cuprindere mai largă decât ipoteza invocării unei excepții de neconstituționalitate, astfel încât actualele împrejurări de tehnică legislativă prezentate nu pot conduce decât la analiza ipotezei în vederea îndeplinirii condițiilor, și nu la imposibilitatea, din oficiu, a admiterii suspendării.

Cu privire la îndeplinirea condițiilor art. 413 (1) pct. 1, considerăm că susținerile doctrinei contrare, fondate pe considerentele expuse în Decizia 261/2022 a ÎCCJ, sunt eronate, mai ales cu privire la exigența existenței/inexistenței unui „drept”.

Astfel, nu putem fi de acord cu afirmațiile conform cărora prima condiție nu este îndeplinită, deoarece, în fața Curții Constituționale, este pusă în discuția existența sau inexistența unei legi, și nu a unui drept.

Considerăm că, relevantă pentru această discuție este distincția dintre dreptul obiectiv (civil)⁵¹ și dreptul subiectiv (civil)⁵², acesta din urmă fiind „*recunoscut și garantat de normele dreptului civil*”⁵³ (obiectiv – n.a.).

Astfel, chiar dacă art. 413 (1) pct. 1 face referință la noțiunea de „drept”, în înțelesul său de drept subiectiv civil, o astfel de interpretare restrictivă ar fi profund eronată. De aceea, ni se pare o interpretare naturală, și nu una extensivă, cea în favoarea îndeplinirii condiției, deoarece, având în vedere considerentele expuse anterior, legea contestată în fața Curții Constituționale reprezintă dreptul obiectiv care recunoaște și garantează drepturi subiective, iar ceea ce autorul excepției de neconstituționalitate va avea interes să afle este dacă dreptul său subiectiv recunoscut de legea supusă controlului de constituționalitate există sau nu există, în raport cu prevederile Constituției.

Nu se poate admite, drept urmare, teza unui contencios obiectiv, prin care autorul excepției are interesul doar de a afla conformitatea legii cu Constituția, fără a-l interesa drepturile sale subiective, din moment ce una dintre condițiile admisibilității excepției, conform art. 29 din Legea 47/1992, o reprezintă legătura dispoziției criticate cu soluționarea cauzei; prin urmare punctul central al

nu cazul de suspendare facultativă reglementat de art. 413 alin. (1) pct. 1 C. proc. Civ.; preluat din Incidența suspendării facultative a judecării în ipoteza sesizării instanței de contencios constituțional cu excepția de neconstituționalitate.”, preluat din *Condiții de legalitate și controlul proporționalității* (prin raportare la I.C.C.J., SCAF, decizia nr. 2743 din 22 mai 2024), disponibilă la <https://www.universuljuridic.ro/incident-suspendarii-facultative-a-judecatiei-in-ipoteza-sesizarii-instantei-de-contencios-constitutional-cu-exceptia-de-neconstituitionalitate-conditii-de-legalitate-si-controlul-proportionalitatii/>, accesat la data de 17.02.2026.

⁵¹ Conform Marian Nicolae, *Tratat de Drept Civil*, vol. I, editura Solomon, 2017, București, p. 16, „*un ansamblu sau totalitate de norme juridice distincte și de sine stătătoare*) care se ocupă de reglementarea raporturilor dintre orice persoane fizice sau persoane juridice”.

⁵² *Ibidem*, p. 19, „*posibilitate sau prerogativă individuală recunoscută și garantată de normele dreptului civil, în virtutea căreia titularul dreptului se bucură de un avantaj material sau moral și, în caz de nevoie, poate face apel la forța coercitivă a statului pentru valorificarea și realizarea lui silită*”.

⁵³ *Idem*.

excepției de neconstituționalitate, pentru autorul excepției, constă, din acest punct de vedere, în cercetarea existenței dreptului conferit de dispoziția legală contestată. De aceea, așa cum se apreciază în doctrina de drept constituțional anterior citată⁵⁴, excepție de neconstituționalitate se comportă în fapt ca o trimitere prejudicială, fiind totodată și un mijloc de apărare creat de către constituant pentru ca individul să aibă acces la justiția constituțională.

În ceea ce privește a doua condiție, cea a existenței sau inexistenței unei „judecăți”, în sensul art. 413 (1) pct. 1, considerăm că afirmația conform căreia Curtea Constituțională nu poate fi considerată, cel puțin într-un sens larg, o instanță de judecată sau un organ jurisdicțional, prin raportare la enumerările exhaustive ale textelor de lege aferente⁵⁵, neglijează, în parte, susțineri anterioare cu valoare general obligatorie ale Curții Constituționale și ale Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO).

Astfel, prin Decizia 534/2018 a Curții Constituționale⁵⁶ și prin Cauza C-673/16 a Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE)⁵⁷, se învederează faptul că Curtea Constituțională este o instanță de judecată, în sensul atribuit de art. 267 TFUE și, prin urmare, poate sesiza CJUE cu o trimitere prejudicială.

Mai mult decât atât, având în vedere jurisprudența CEDO, cauza Sramek c. Austriei (1984)⁵⁸ sau Savino c. Italiei (1999)⁵⁹, se decantează, prin raportare la art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, o serie de condiții necesare pentru definirea implicită a noțiunii de jurisdicție/organ jurisdicțional, printre acestea fiind, imparțialitatea, independența, puterea de decizie și garanțiile procedurale. Or, Constituția și Legea 47/1992 sunt elocvente în ceea ce privește îndeplinirea acestor condiții, dacă avem în vedere art. 145 din Constituția României⁶⁰, art. 147 (4) din Constituția României⁶¹, precum și art. 29-31 din Legea 47/1992⁶².

⁵⁴ Elena Simina Tănăsescu, *Excepția de neconstituționalitate în România- între trimitere prejudicială și excepție procedurală*, Ed. Universul Juridic, 2013.

⁵⁵ Art. 2 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, Articolul 126 alin. (1) din Constituția României.

⁵⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 842 din 3 octombrie 2018.

⁵⁷ Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Cauza C-673/16, disponibilă la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62016CJ0673>, accesat la data de 17.02.2026.

⁵⁸ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Case of Sramek v. Austria, disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57581>, accesat la data de 17.02.2026.

⁵⁹ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Affaire Savino et autres c. Italie (Savino and Others v. Italy), disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92505>, accesat la data de 17.02.2026.

⁶⁰ „Judecătorii Curții Constituționale sunt independenți în exercitarea mandatului lor și inamovibili pe durata acestuia”.

⁶¹ „De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor”.

⁶² Cu predilecție:

„Art. 29 (4): „Sesizarea Curții Constituționale se dispune de către instanța în fața căreia s-a ridicat excepția de neconstituționalitate, printr-o încheiere care va cuprinde punctele de vedere ale părților, opinia instanței asupra excepției, și va fi însoțită de dovezile depuse de părți. Dacă excepția a fost ridicată din oficiu, încheierea trebuie motivată, cuprinzând și susținerile părților, precum și dovezile necesare. Odată cu încheierea de sesizare, instanța de judecată va trimite Curții Constituționale și numele părților din proces cuprinzând datele necesare pentru îndeplinirea procedurii de citare a acestora.

Astfel, deși cazual, doctrina contrară și practica unor instanțe încearcă să demonstreze imposibilitatea de a considera procedura în fața Curții Constituționale drept o „judecată” în sensul art. 413 (1) pct. 1, există numeroase argumente în favoarea îndeplinirii acestei condiții.

Referitor la dreptul justițiabilului la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, considerăm că, dintre argumentele prezentate, cele mai potrivite pentru o concluzie finală a tezei sunt considerentele Deciziei 2249/2023 a ÎCCJ, citată anterior, care reiterează modalitatea prin care CEDO apreciază, în concret, îndeplinirea acestei exigențe procesuale de ordin convențional⁶³, apelând la anumite criterii, acestea fiind *„complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului, cel al autorităților competente și miza litigiului pentru partea interesată”*.

Drept consecință, în ipoteza admiterii posibilității suspendării judiciare facultative pe motivul ridicării unei excepții de neconstituționalitate, instanța de judecată ar trebui să țină seama, la rândul ei, de aceste criterii în vederea admiterii cererii de suspendare, astfel încât, prin puterea sa de apreciere să garanteze caracterul rezonabil al duratei procedurii.

Cu privire la opinia manifestată prin minuta președinților secțiilor civile ai Înaltei Curți de Casație și ai Curților de Apel, conform căreia *„în mod neîndoielnic intenția legiuitorului a fost aceea de a înlătura posibilitatea suspendării judecării cauzei și de a pune la îndemâna părții mijlocul procesual al revizuirii”*, dată fiind interpretarea istorico-teleologică a Curții din Decizia 360/2019, ne manifestăm rezervele referitoare la adoptarea unor concluzii așa de radicale.

Este incontestabil faptul că mecanismul revizuirii îndeplinește cu succes scopul legii de a înlătura tergiversarea cauzelor, date fiind împrejurările ce țin de abuz procesual și de datele statistice care denotă procentul scăzut al excepțiilor de neconstituționalitate admise pe fond, însă aprecierea că, prin abrogarea obligativității suspendării legale pe motivul ridicării unei excepții de neconstituționalitate, se ajunge, de fapt, la abrogarea oricărui tip de suspendare pe acest motiv reprezintă o interpretare extensivă a legii, fundamentată pe niște rațiuni mult prea fragile juridic, *i.e.* scopul Legii 177/2010, pentru a conduce la o asemenea concluzie.

De altfel, însuși caracterul facultativ și judiciar pe care îl instituie norma mai generală (orice „judecată”) din art. 413 (1) pct. 1, față de caracterul obligatoriu al normei abrogate din alin (5) al art. 29 din Legea 47/1992, referitor la o ipoteză mai strânsă („judecata” provocată de ridicarea unei

Art. 30:

(4) Participarea procurorului la judecată este obligatorie.

(5) Părțile pot fi reprezentate prin avocați cu drept de a pleda la Înalta Curte de Casație și Justiție.

Art. 31:

(5) În cazul în care la data comunicării deciziei Curții Constituționale potrivit alin.(4) cauza se află pe rolul altui organ judiciar, instanța comunică acestuia decizia.”

⁶³ Art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

excepții de neconstituționalitate), reprezintă un prim pas înspre diminuarea efectelor negative ale tergiversării cauzelor, deoarece aplicabilitatea normei generale este lăsată la aprecierea judecătorului care poate să discearnă între un abuz procesual și exercitarea dreptului cu bună-credință, în funcție de împrejurările cauzei.

În ceea ce privește aspectele de oportunitate a admiterii posibilității suspendării, acestea sunt, așa cum am prezentat anterior, în strânsă legătură cu împrejurări ce țin de caracterul neunitar al practicii judiciare care poate conduce la discriminarea justițiabililor.

Astfel, așa cum am dezvoltat anterior, premisa acestor susțineri constă în faptul că caracterul facultativ și judiciar al suspendării ar putea permite adoptarea unor soluții diferite, în cazuri identice.

Considerăm întemeiate susținerile autoarei excepției de neconstituționalitate, din cadrul Deciziei 514/2022, evocate în secțiunea anterioară, atât timp cât acestea sunt incidente unui caz de discriminare, provocat de practica neunitară, însă, suntem de părere că această practică neunitară discriminatorie ar fi incidentă numai atunci când două instanțe de judecată apreciază în mod diferit posibilitatea suspendării, ca vocație a părților în proces. Ca atare, numai diferența de opinie a instanțelor, referitoare la existența acestei prerogative procesuale, poate conduce la inechitate procesuală.

Or, orice practică neunitară este vulnerabilă, în sensul că poate avea un caracter potențial discriminatoriu, la un moment dat. De aceea, de regulă, soluția unei astfel de situații este pronunțarea ÎCCJ a unui recurs în interesul legii.

Cu privire la dreptul la apărare și la implicațiile acestuia în speță, ce țin de asigurarea egalității de arme a părților și de înlăturarea posibilității de manifestare a unui abuz procesual, doctrina⁶⁴ a preluat criticile manifestate de Curtea Constituțională referitoare la obligativitatea suspendării legale de drept, din perspectiva acestor exigențe procesuale, considerându-le incidente și în ipoteza admiterii suspendării judiciare facultative.

Or, respectarea acestor principii ar fi trebuit analizată în raport cu noua fizionomie a suspendării judiciare facultative. Astfel, așa cum, în mod temeinic, remarcă unii autori, „*sensul abrogării art. 29 alin. (5) din Legea 47/1992 a fost acela de a împiedica abuzul de drept care se crea prin invocarea excepției de neconstituționalitate pentru a se obține o suspendare legală de drept, legiuitorul urmărind să lase la aprecierea judecătorului dacă este oportună suspendarea judecătii*”.⁶⁵

⁶⁴ Gabriel Lefter, *op. cit.*

⁶⁵ Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, Claudiu Constantin Dima, *Drept Procesual Civil*, Ed. Universul Juridic, 2023, p. 510.

În concluzie, însuși caracterul facultativ și judiciar asigură respectarea dreptului la apărare și suprimarea abuzului procesual.

Cu privire la egalitatea de arme, subliniem faptul că, în lipsa obligativității suspendării de drept, cererea de suspendare admisă în temeiul art. 413 (1) pct. 1 poate fi atacată cu recurs, astfel încât efectul suspendării nu mai este intangibil.

Concluzii

În cele din urmă, nu putem decât să afirmăm faptul că acest vid legislativ a reprezentat o premisă pentru exprimarea unor opinii valoroase și diversificate în doctrină și în practica judiciară. Suntem pe deplin convinși că această chestiune va rămâne una de actualitate, cel puțin până când va beneficia de o concluzie cu valoare juridică general obligatorie.

În fine, reiterând principalele elemente analizate, ne-am propus demonstrarea posibilității dispunerii măsurii suspendării pentru motivul ridicării excepției de neconstituționalitate, având în considerare **perspectiva contrară**, care a mizat fie pe o imposibilitate tacită, fie pe o interpretare restrictivă a textelor legale, precum și, **perspectiva favorabilă**, care a avut în vedere existența unui temei legal sub incidența normelor din Codul de procedură civilă. Or, analiza acestor perspective, din prisma punctelor de inflexiune abordate, ce au purtat atât asupra unor aspecte ce țin de tehnică legislativă, cât și asupra analizei suspendării din prisma principiilor referitoare la înfăptuirea justiției, a permis, în final, conturarea unei perspective proprii, ce și-a propus să concilieze pozițiile divergente, având ca finalitate conturarea unei concluzii finale.

Astfel, considerăm că **scopul științific** al lucrării a fost îndeplinit atât timp cât se înțelege, din cele prezentate, faptul că ne raliem opiniei conform căreia suspendarea judiciară facultativă în temeiul art. 413 (1) pct. 1, pe motivul ridicării unei excepții de neconstituționalitate, este permisă.

Considerăm, **într-un ultim resort**, că instanța de judecată este cea care va aprecia temeinicia și oportunitatea cererii de suspendare, fiind garantul egalității drepturilor procesuale ale părților, deoarece, **într-un prim resort**, pentru asigurarea îndeplinirii principiilor ce țin de înfăptuirea justiției, este necesar ca justițiabilul să aibă, totuși, vocația de a invoca acest motiv de suspendare.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I și II, ediția 16, Ed. C.H. Beck, 2023, București.
2. Viorel Mihai Ciobanu, Marian Nicolae (coordonatori), *Noul Cod de procedură civilă. Comentat și adnotat.*, vol. I, Ed. Universul Juridic, 2013.
3. Gabriel Boro, Mirela Stancu, *Drept Procesual civil*, Ed. Hamangiu, 2020.
4. Marian Nicolae, *Tratat de Drept Civil*, vol. I, Ed. Solomon, 2017, București.
5. Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, Claudiu Constantin Dima, *Drept Procesual Civil*, Ed. Universul Juridic, 2023, București.
6. Elena Simina Tănăsescu, *Excepția de neconstituționalitate în România- între trimitere prejudicială și excepție procedurală*, Ed. Universul Juridic, 2013.
7. Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României – comentariu pe articole*, ediția a 2-a, Ed. C.H.Beck, 2019, București.

Resurse digitale:

1. <https://legislatie.just.ro/public/detaliiDocument/140271>, accesat la data de 17.02.2026.
2. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907>, accesat la data de 17.02.2026.
3. <https://www.cdep.ro/proiecte/2009/500/20/7/em527.pdf>, accesat la data de 17.02.2026.
4. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/82276>, accesat la data de 17.02.2026.
5. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=196361#highlight=>, accesat la data de 17.02.2026.
6. https://www.juridice.ro/essentials/8552/practica-judiciara-comentata-gresita-suspendare-a-cauzei-in-temeiul-art-413-alin-1-pct-1-c-pr-civ-pana-la-solutionarea-de-curtea-constitutionala-a-unei-exceptii-de-neconstitutionalitate-invocat#_ftn4, accesat la data de 17.02.2026.
7. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/216159>, accesat la data de 17.02.2026.
8. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=190255#highlight=>, accesat la data de 17.02.2026.
9. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=202083#highlight=>, accesat la data de 17.02.2026.
10. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/53087>, accesat la data de 17.02.2026.
11. <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/03/Constitutia-2003.pdf>, accesat la data de 17.02.2026.
12. <https://www.iccj.ro/2025/09/12/decizia-nr-16-din-30-iunie-2025-2/>, accesat la data de 17.02.2026.
13. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron, accesat la data de 17.02.2026.

14. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=217882#highlight=>, accesat la data de 17.02.2026.
15. <https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2022/07/Minuta-intalnire-sectii-civile-Craiova-26-27-mai-2022.pdf>, accesat la data de 17.02.2026.
16. <https://www.rejust.ro/juris/3g495989e>, accesat la data de 17.02.2026.
17. <https://www.rejust.ro/juris/e9ddd374g>, accesat la data de 17.02.2026.
18. <https://www.rejust.ro/juris/g8397e75g>, accesat la data de 17.02.2026.
19. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/262525>, accesat la data de 17.02.2026.
20. <https://www.universuljuridic.ro/incidenta-suspendarii-facultative-a-judecatii-in-ipoteza-sesizarii-instantei-de-contencios-constitutional-cu-exceptia-de-neconstitutionalitate-conditii-de-legalitate-si-controlul-proportionalitatii/>, accesat la data de 17.02.2026.
21. https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_534_2018.pdf, accesat la data de 17.02.2026.
22. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:62016CJ0673>, accesat la data de 17.02.2026.
23. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=141675#highlight=>, accesat la data de 17.02.2026.
24. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57581%22](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57581%22), accesat la data de 17.02.2026.
25. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92505>, accesat la data de 17.02.2026.
26. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=133205#highlight=##>, accesat la data de 03.03.2026.
27. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/222352>, accesat la data de 03.03.2026.

Exproprierea de facto și carența normativă. Dreptul de proprietate ca ethos juridic

De facto expropriation and normative insufficiency. Property as a legal ethos

L'expropriation de facto et la carence normative. La propriété comme ethos juridique

Miruna Ileana MOLDOVEANU – anul II, grupa 206, IF

coordonatori: prof. univ. dr. Dana TOFAN, drd. Ștefan Nicolae CĂLIN

Rezumat: Prezenta lucrare analizează fenomenul exproprierii *de facto*, definit ca o privare indirectă prin care puterea publică neutralizează prerogativele proprietății private însă fără respectarea garanțiilor procedurale specifice exproprierii formale. Reglementările urbanistice pot goli de conținut dreptul de proprietate, alterând „justul echilibru” impus de Constituția României republicată și de Convenția europeană a Drepturilor Omului. Studiul demonstrează că restricțiile lipsite de orizont temporal și de o justă indemnizare convertesc actul administrativ într-o măsură cu valențe confiscatorii. Jurisprudența națională confirmă această viziune, sancționând deposedarea funcțională și facilitând repararea prejudiciilor. Astfel, urbanismul trebuie să opereze sub rigoarea testului proporționalității, asigurând o protecție efectivă a proprietății private.

Cuvinte-cheie: expropriere *de facto*, drept de proprietate, urbanism, proporționalitate, just echilibru.

Abstract: This present study analyses *de facto* expropriation defined as an indirect form of deprivation whereby public authorities neutralize the essential prerogatives of private property without complying with the procedural guarantees of formal expropriation. Urban planning regulations may deprive property of its substance, thereby altering the “fair balance” required by the

Romanian Constitution republished and the European Convention on Human Rights. The study argues that restrictions lacking a temporal horizon and fair compensation convert administrative acts into measures with confiscatory effects. National case-law endorses this view by sanctioning functional dispossession and enabling reparation. Accordingly, urban planning activity must comply with the proportionality test to ensure effective protection of private property.

Keywords: *de facto* expropriation, private property, urban planning, proportionality, fair balance.

Résumé: La présente étude analyse l'expropriation *de facto* définie comme une privation indirecte par laquelle les autorités publiques neutralisent les prérogatives essentielles de la propriété privée sans respecter les garanties procédurales spécifiques à l'expropriation formelle. Les réglementations urbanistiques peuvent vider le droit de propriété de sa substance, altérant le « juste équilibre » exigé par la Constitution roumaine republiée et la Convention européenne des droits de l'homme. L'étude démontre que les restrictions dépourvues d'horizon temporel et d'indemnisation équitable confèrent à l'acte administratif une portée confiscatoire. La jurisprudence nationale confirme cette approche en sanctionnant la dépossession fonctionnelle et en permettant la réparation du préjudice. Ainsi, l'urbanisme doit se soumettre au test de proportionnalité afin d'assurer une protection effective de la propriété privée.

Mots-clés: expropriation *de facto*, droit de propriété, urbanisme, proportionnalité, juste équilibre.

1. Introducere

Dreptul de proprietate privată, în tradiția juridică europeană, se definește ca punct de convergență între individ și stat. El constituie un etos juridic, un fundament al ordinii de drept, prin care se realizează libertatea de exercitare a prerogativelor patrimoniale asupra unui bun, sub controlul statului responsabil de protecția și de respectarea exercitării eficiente a acestei libertăți. Articolul 44 din Constituția României, precum și articolul 1 din Protocolul adițional nr. 1 la Convenția europeană a Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale (în continuare „*Convenția*”) relevă caracterul inviolabil al proprietății, circumscriind depozedarea proprietarului de prerogativele juridice și materiale asupra bunului său exclusiv cazului în care sunt întrunite cumulativ condiția de utilitate publică și cea a unei despăgubiri juste și prealabile.

În esență, proprietatea reunește trei atribute fundamentale: folosința (*usus*), fructele (*fructus*) și dispoziția (*abusus*) asupra bunului. Aceste prerogative depășesc simpla lor valență economică, fiind expresia juridică a libertății patrimoniale. Orice restrângere nejustificată sau uzurpare a lor afectează substanța drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, interesele patrimoniale ale proprietarului și subminează însăși încrederea în autoritatea statală, evidențiind precaritatea normativă și juridică a statului ce se dorește a fi unul „de drept”.

2. Imperativul echilibrului și limitele puterii de reglementare

În acest cadru, se impune identificarea unui echilibru rezonabil (*fair balance*) între puterea suverană de reglementare a regimului proprietății de către stat și protecția efectivă a substanței dreptului de proprietate a individului. Statul, în virtutea prerogativelor sale definite la nivel constituțional și legal, poate interveni în sfera drepturilor individuale pentru asigurarea interesului public legitim. Totuși, această interferență nu poate fi una arbitrară, ci trebuie să aibă un fundament legal, să fie proporțională și în considerarea, bineînțele, a principiilor constituționale și a legislației europene.

Instrumentul juridic clasic și, totodată, democratic prin care se realizează o astfel de limitare a dreptului de proprietate privată îl constituie exproprierea. Exproprierea formală (*de iure*) este definită ca modalitatea prin care statul sau unitatea administrativ-teritorială devine titular al dreptului de proprietate publică asupra unui bun care anterior făcea obiectul dreptului de proprietate privată, cu respectarea riguroasă a dispozițiilor Legii nr. 33/1994¹ privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, ale Legii 255/2010² privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local și ale Legii nr. 287/2009³ privind Codul civil. În mod concret, este vorba despre o expropriere formală deoarece transferul dreptului de proprietate se realizează printr-un mecanism juridic expres reglementat, declanșat și derulat potrivit unei proceduri administrative prestabilite și supus garanțiilor constituționale ale despăgubirii juste și prealabile. Această formă de operare a mecanismului exproprierii reprezintă o manieră echilibrată, menită să armonizeze nevoile colective ale societății (interesul legitim public) cu drepturile proprietarilor privați (interesul legitim privat), condiționând lipsirea proprietarului privat de substanța dreptului său subiectiv, având la bază o prevedere legală expresă a modalității de realizare administrativă a acestui demers și de stabilire a cuantumului compensatoriu.

¹ Republicată în M. Of. Partea I, nr. 472 din 5 iulie 2011.

² Publicată în M. Of. Partea I, nr. 853 din 20 decembrie 2010.

³ Publicată în M. Of. Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009.

Pentru a asigura coerența discursului dintre dimensiunea generală a exproprierii și analiza sa particularizată în materia urbanismului, se reține că politica de amenajare a teritoriului constituie, prin excelență, cadrul normativ în care interesul public dobândește expresie concretă și continuă. Urbanismul devine astfel câmpul privilegiat al interferenței dintre puterea de reglementare a autorității publice și exercitiul dreptului de proprietate privată, transformând exproprierea dintr-un mecanism punctual într-o problemă structurală a guvernării teritoriale. În acest context, restrângerea exercitiului dreptului de proprietate nu mai apare ca un act singular, ci ca un efect potențial al unor opțiuni de planificare urbanistică durabile, însă deseori arbitrare.

3. Puterea publică fără procedură: exproprierea *de facto*

Cu toate acestea, peisajul administrativ urbanistic actual relevă o patologie a exercitării puterii publice, manifestată prin incidența unor mecanisme prin care proprietarii privați sunt supuși depozitării de prerogative esențiale ale dreptului lor, dar fără respectarea rigorilor procedurale impuse de lege, care au rolul principal de a limita arbitrariul și excesul de putere al statului *lato sensu* – fenomen pe care doctrina și jurisprudența europeană l-au consacrat sub denumirea de expropriere în fapt (*de facto* sau priver de proprietate indirectă).⁴

Această modalitate de ingerință asupra dreptului de proprietate nu se exprimă formal, prin actul de expropriere, ci se realizează pe cale indirectă, ca efect al unor măsuri administrative diverse, cum ar fi, de exemplu: prin acte administrative normative de reglementare (precum documentațiile de urbanism⁵ care instituie interdicții absolute de construire), prin impunerea unor restricții care fac imposibilă exploatarea economică firească a bunului, printr-o inacțiune administrativă continuă și prejudiciabilă (ex.: refuzul nejustificat constant de a demara procedura de expropriere formală) etc. Prin aceste mijloace, autoritatea publică urmărește să obțină beneficiul public dorit, dar eludează totodată obligațiile constituționale și legale de a acorda compensația prealabilă corespunzătoare, neutralizând prerogativa de folosință și de dispoziție asupra bunului.

În fața fenomenului exproprierii în fapt, teza centrală a prezentei lucrări vizează analiza necesității și validității juridice a sancționării abuzului de reglementare administrativă prin intermediul documentațiilor de urbanism în vederea restabilirii echilibrului just între interesul public și cel privat, conform exigențelor impuse de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare „CEDO”). În acest context, abuzul de reglementare urbanistică depășește cadrul unei ilegalități

⁴ A se vedea Ioan, Popa, *Exproprierea în fapt – o confuzie generală a jurisprudenței românești și a Curții de la Strasbourg* în Revista Universul Juridic nr. 7/2016, pp. 5-14, disponibil la <https://revista.universuljuridic.ro>, accesat la data de 02.03.2026.

⁵ Cf. art. 45 din Legea nr. 350/2001, documentațiile de urbanism sunt PUG, PUZ, PUD.

procedurale și se prezintă ca o deturnare a spiritului legii prin utilizarea puterii discreționare a administrației publice în materia urbanismului, pentru a obține un beneficiu public, însă fără asumarea contraprestației legitime de către stat (*lato sensu*) anume obligația de plată a despăgubirii juste și prealabile.

În consecință, intervenția administrativă, deși realizată sub aparența unei cauze de utilitate publică, cu aparențe pe deplin legitime (precum protecția mediului, a spațiilor verzi, a monumentelor istorice etc.), poate deveni o expropriere *de facto* (în fapt) și, implicit, o privare nelegală de drept. Fractura echilibrului just între cele două interese (cel public și cel privat) creează o discordanță între realitatea administrativ-politică și imperativul constituțional, dar și european, plasând o sarcină excesivă, disproporționată exclusiv în sarcina proprietarului privat. Proprietatea privată este astfel grevată, fără consimțământul proprietarului, cu o servitute publică de urbanism care riscă să limiteze uneori până la extincție chiar substanța dreptului.

4. Tipologia ingerințelor statale asupra proprietății private. Jurisprudența evolutivă a art. 1 din Protocolul adițional nr. 1 la Convenție

Articolul 1 din Protocolul adițional nr. 1 la Convenție nu consacră un caracter absolut al dreptului de proprietate, ci instituie un cadru hermeneutic destinat să evalueze legitimitatea și măsura intervențiilor statale în patrimoniul privat. Astfel, se instituie o triplă etapizare⁶ a protecției: a) prevederea legală a posibilității privării de dreptul de proprietate privată prin măsuri ale puterii judecătorești sau executive; b) stabilirea unei cauze de utilitate publică; c) conformitatea modalităților de asigurare a acestei utilități publice cu principiile generale ale dreptului intern, european și internațional. În continuare, se vor aborda exigențele formulate de jurisprudența CEDO și de Convenție, anume necesitatea indemnizării corespunzătoare și prealabile a titularului dreptului.

Conceptul de expropriere *de facto* (sau privare indirectă) se referă la acele măsuri administrative sau acțiuni de orice altă natură ale statului care, deși nu îmbracă forma juridică a unei exproprieri formale (*de jure*), echivalează, prin intensitatea efectelor și a caracterului lor ireversibil, cu o privare de dreptul de proprietate care tinde să se stingă, astfel, în fapt.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a cristalizat o tipologie funcțională a ingerințelor în dreptul de proprietate, structurată ca o veritabilă taxonomie în trei registre care ghidează analiza. Astfel, este avut în vedere, pe de-o parte, dreptul la folosința pașnică a bunurilor, care presupune

⁶ A se vedea Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, ediția 2, Ed. C.H. Beck, 2010, București, p. 1711.

obligația negativă a statului de a nu împiedica exercitarea efectivă și utilă economic și social a proprietății în absența unui temei legal. Pe de altă parte, privarea de proprietate sau exproprierea este supusă testului triplu prevăzut de art. 1 din Protocolul adițional nr. 1 la Convenție, respectiv existența unei cauze de utilitate publică, respectarea condițiilor legale și conformitatea cu principiile generale ale dreptului internațional. În fine, reglementarea prerogativei folosinței bunului se înscrie în marja de apreciere a autorităților în domeniul politicilor economice și sociale, ceea ce legitimează instituirea unor restricții motivate de un interes public. În mod constant, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a analizat situațiile în care statul, prin acte juridice sau fapte materiale, anulează ori neutralizează, direct sau indirect, titluri juridice anterioare, astfel încât „bunul” protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1 devine, în realitate, inaccesibil titularului.

Astfel, în cauza *Brumărescu c. România*⁷, Curtea a asimilat anularea unei hotărâri judecătorești definitive — cu valoare de titlu de proprietate — unei măsuri a statului *lato sensu* echivalente cu o privare de proprietate, sancționând totodată atât atingerea adusă securității juridice, cât și absența unei despăgubiri juste. În această logică jurisprudențială, eventuala „expropriere de facto” în materie urbanistică nu poate fi apreciată decât prin raportare la efectele reale ale intervenției statului asupra substanței dreptului de proprietate, respectiv la caracterul durabil al pierderii suferite și la imposibilitatea practică și efectivă de a folosi, dispune ori valorifica bunul. O asemenea analiză impune, deopotrivă, verificarea existenței unui temei legal, în accepțiunea autonomă⁸ a Convenției, apt să legitimeze măsura, precum și a acordării unei despăgubiri juste, efective și proporționale. Atunci când aceste elemente converg, Curtea va constata fie producerea unei veritabile privări de proprietate, fie existența unei ingerințe nejustificate, incompatibile cu exigența menținerii unui just echilibru între interesul general și protecția proprietății private.

Opțiunea Curții de a încadra o măsură administrativă fie ca o reglementare armonizată Convenției, fie ca o expropriere *de facto* nepermisă de aceasta depinde tocmai de efectul practic al intervenției statale: continuitatea acestor cerințe — legalitate, scop legitim, proporționalitate și despăgubire — rămâne condiția *sine qua non* a conformității oricărei măsuri statale cu obligațiile corelative asumate de state prin Convenție și, pe plan intern, cu exigențele constituționale și legale din România.

⁷ A se vedea CEDO, cauza *Brumărescu c. România*, cererea nr. 28342/95 din 28 octombrie 1999, disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58337>, accesat la data de 02.03.2026.

⁸ A se vedea Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, ediția 2, Ed. C.H. Beck, 2010, București, p. 1712: „Legea reprezintă orice normă obligatorie și generală, oricare i-ar fi izvorul formal, care ordonează obligatoriu conduita individului.”

4.1. Noțiunea de speranță legitimă

Noțiunea de *speranță legitimă*, recunoscută de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului⁹ ca având valoare patrimonială, se înscrie în mod evident în categoria „bunurilor” protejate de art. 1 al Protocolului adițional nr. 1 la Convenție. Această speranță nu are un caracter abstract, ci presupune existența unor circumstanțe suficiente pentru ca titularul ei să poată anticipa în mod rezonabil materializarea în viitor a unui drept patrimonial.

În acest sens, emiterea unui certificat de urbanism de către autoritățile administrative competente poate constitui temeiul unei asemenea speranțe legitime. Prin natura sa, un certificat de urbanism conferă proprietarului o perspectivă juridic întemeiată asupra posibilităților reale de valorificare a imobilului, conturând astfel premisele unei protecții patrimoniale efective. Deși actul nu generează prin el însuși un drept de a construi, el creează un cadru normativ și factual în care proprietarul poate previziona, în mod legitim și rezonabil, exercitarea prerogativelor ce decurg din dreptul de proprietate și, în fond, realizarea concretă și funcțională a interesului său legitim privat.

Astfel, speranța legitimă rezultată din emiterea certificatului dobândește relevanță juridică în măsura în care îi conferă titularului o anumită *eficacitate a dreptului său de proprietate*, protejându-l împotriva unor ingerințe arbitrare și asigurându-i accesul la o valorificare rezonabilă a bunului său, în conformitate cu garanțiile prevăzute de Convenție.

5. Jurisprudența națională. Cazuri de expropriere *de facto*

Reglementarea urbanistică reprezintă, în sine, o expresie legitimă a puterii publice, însă a cărei legitimitate rămâne condiționată de respectarea principiului proporționalității și a garanțiilor constituționale ale proprietății. Controlul instanței nu vizează doar forma sporadică a actului administrativ, ci efectul concret asupra substanței dreptului. Din această perspectivă, analiza instanțelor se articulează pe două paliere complementare: (i) evaluarea proporționalității măsurii în raport cu scopurile invocate; (ii) verificarea legalității intrinseci a actului, prin prisma cerinței unei fundamentări factuale și procedurale adecvate. Jurisprudența reține un principiu juridic esențial: reglementarea urbanistică, chiar aparent *legitimă* în privința scopului, este subordonată protecției efective a dreptului de proprietate și nu poate produce, prin efectele sale cumulative sau prin menținerea deliberată a unei stări de incertitudine, o privare funcțională a proprietății fără respectarea garanțiilor exproprierii.

⁹ A se vedea CEDO, cauza Pine Valley Developments Ltd și alții c. Irlanda, cererea nr. 12742/87 din 29 noiembrie 1991, par. 51, disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57711>, accesat la data de 02.03.2026.

5.1. Limitele competenței urbanistice: interdicția definitivă și efectele asimilate unei confiscări

Hotărârea Tribunalului Prahova nr. 672/2020¹⁰ reflectă limitele legitime ale competenței autorităților publice locale de a reglementa folosința terenurilor prin instrumente normative de planificare urbană, în special prin planuri urbanistice generale. Litigiul vizează anularea parțială a două acte administrative normative – Hotărârile Consiliului Local Ploiești nr. 209/1999 și nr. 382/2009 – prin care un imobil proprietate privată, cu categoria de folosință „curți-construcții”, a fost reîncadrat în zonă funcțională de parcuri și spații verzi, însoțit de interdicția definitivă de construire.

Problema nu mai este una pur abstractă de legalitate a planificării, ci una de armonizare a art. 44 din Constituție și a art. 1 din Protocolul adițional nr. 1 la Convenție.

În hotărârea anterior menționată, reclamanta consideră măsura drept o expropriere *de facto*, arătând că interdicția definitivă de construire neutralizează substanța dreptului, în absența garanțiilor constituționale ale exproprierii. Instanța adoptă o poziție nuanțată: evită calificarea formală a situației ca expropriere *de facto*, dar recunoaște caracterul sever al ingerinței, abordare care este în consonanță cu standardele Curții de la Strasbourg (incidența art. 1 al Protocolului adițional nr. 1 depinde de impactul măsurii asupra utilizării efective a bunului, nu de transferul formal al titlului). Chiar menținând același titular al dreptului de proprietate privată, restrângerea atributelor esențiale ale proprietății (în special *usus* și *abusus*) reclamă testul proporționalității, exproprierea *de facto* nefiind o categorie formalistă, ci o realitate juridică decelabilă din acumularea restricțiilor excesive și nejustificate.

Caracterul nelimitat al interdicției de construire, corelat încadrării funcționale a terenului (în zona P – zona de parcuri, recreere, sport, perdele de protecție; PP – zona parcuri) se concretizează astfel într-o interdicție lipsită de orizont temporal, neantrenată într-un proiect public determinant, producând efecte echivalente unei deposedări funcționale. Instanța reține că terenul nu a avut anterior destinația de spațiu verde, nu a fost integrat într-un parc existent și nu este subsumat unui proiect urbanistic precis care să justifice, în termenii proporționalității, „sacrificarea” interesului individual. Așadar, regimul administrativ impus de unitatea administrativ-teritorială este unul abstract, fără bază factuală, având consecințele disproporționate ale neutralizării finalității economice și sociale a bunului – ceea ce reclamă verificarea menținerii justului echilibru între interesul general și protecția proprietății private.¹¹

¹⁰ Trib. Prahova, Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, hotărâre nr. 672 din 20 iulie 2020, disponibilă la <https://www.rejust.ro/juris/256746e5>, accesat la data de 02.03.2026.

¹¹ A se vedea Oana Zamă, *Dimensiunile juridice ale reîncadrării urbanistice: context, reglementări și jurisprudență relevantă*, în I.-A. Stoica (coord.), D. Bogdan (coord.), *Dezvoltare imobiliară și urbanism: comentarii și studii juridice*, Ed. Universul Juridic, 2025, București, p. 63: „Jurisprudența instanțelor de contencios administrativ evidențiază necesitatea unei

Această concluzie este consolidată prin trimiterea la art. 18 alin. (9) din Legea nr. 24/2007 privind reglementarea și administrarea spațiilor verzi din intravilanul localităților¹², care interzice declararea ca spații verzi a terenurilor înscrise în cartea funciară în categoria „curți-construcții”, aflate în proprietate privată, în absența parcurgerii procedurii de expropriere. Norma fixează o limită materială a competenței locale în materie de urbanism: planificarea urbanistică nu poate substitui exproprierea, iar realizarea interesului public nu se poate produce prin reconfigurări administrativ-normative ce transferă, indirect, asupra proprietarilor privați sarcini publice lipsite de contraponderea despăgubirii. În această cheie, hotărârea reafirmă că urbanismul, ca instrument al politicilor publice, trebuie să opereze în interiorul cadrului constituțional al protecției proprietății, sub rigorile testului de proporționalitate și ale exigenței justului echilibru. Când puterea de reglementare administrativă forțează în mod indirect limitele legale, remediul este restabilirea legalității prin înlăturarea măsurii administrative disproporționate, pe cale judecătorească, dacă autoritatea publică competentă refuză revocarea actului administrativ în cauză.

Nu orice restricție urbanistică echivalează cu exproprierea în fapt. Precum constată Curtea de Apel București în decizia nr. 1477: *„Autorităților publice locale pârâte le revine competența de a emite reglementări urbanistice (precum PUG, PUZ, PUD), certificate de urbanism, autorizații de construire, etc. În acest sens sunt dispozițiile de principiu conținute de art. 1 alin. (4) din Legea nr. 350/2001: statul, prin intermediul autorităților publice, are dreptul și datoria de a asigura, prin activitatea de urbanism și de amenajare a teritoriului, condițiile de dezvoltare durabilă și respectarea interesului general, potrivit legii.”*¹³

De altfel, dreptul la proprietate, cum am precizat, nu este absolut; aceasta intervine atunci când, prin reglementări succesive ori prin perpetuarea incertitudinii de către puterea publică, se depășește limita admisă a posibilității normale de exercitare a folosinței dreptului de proprietate privată.

Sentința civilă nr. 1910/2024 a Tribunalului Cluj¹⁴ sintetizează cu rigoare acest criteriu de calificare a măsurilor administrației publice, instanța impunând totodată o comparație diacronică între situația de fapt anterioară și cea ulterioară. Astfel, expirarea unui PUZ derogatoriu și revenirea automată la PUG, adoptat anterior, mai restrictiv din perspectiva limitelor impuse, pot transforma bunul într-o interdicție de tipul „*non-edificandi*” în fapt, în care caracterul constructibil este drastic limitat, iar valorificarea economică (inclusiv *fructus*) este sever restrânsă. Rezultatul poate echivala cu o priveră de proprietatea privată incompatibilă cu garanțiile art. 44 Constituție și art. 1 Protocolul adițional nr.

reîncadrări transparente, legale și temeinic justificate, în acord cu principiile legalității, proporionalității și interesului public.”

¹² Republicată în M. Of. Partea I, nr. 764 din 10.11.2009.

¹³ C.A. București, Secția IX-a contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 1477 din 22 iunie 2021, disponibilă la <https://www.rejust.ro/juris/7222822ge>, accesat la data de 02.03.2026.

¹⁴ Trib. Cluj, Secția mixtă de contencios administrativ și fiscal, de conflicte de muncă și asigurări sociale, decizia nr. 1910 din 9 iulie 2024, disponibilă la <https://www.rejust.ro/juris/98g467489>, accesat la data de 02.03.2026.

1, sens în care instanța a reținut că „o asemenea încălcare există doar în situația în care, prin reglementări urbanistice, se depășește limita reglementării folosinței bunurilor, ajungându-se la o veritabilă expropriere de fapt”.

Raționamentul de mai sus al instanței este consolidat și prin raportare la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Tribunalul Cluj invocă explicit cauza *Sporrong și Lönnroth c. Suedia*¹⁵, reținând că o interdicție de construire prelungită și lipsită de justificare rezonabilă poate constitui o ingerință gravă asupra dreptului de proprietate, în măsura în care generează pentru proprietari o stare de precaritate juridică, împiedicând valorificarea bunului la valoarea de piață.

Analitic, raționamentul instanțelor române urmează patru repere concrete: 1) analiza diacronică: compararea stării actuale cu cea anterioară măsurii analizate, pentru a demonstra transformarea funcțională a bunului (blocarea potențialului de construire, pierderea integrării funcționale în țesutul urban etc.); 2) efectele cumulative: rolul ansamblului de măsuri administrative succesive (PUZ, PUG, derogări, reîncadrări etc.) și al inactivității autorității (expirarea unor termene legale sau administrative, nedemararea procedurii exproprierii formale etc.), ce generează o stare de „non-utilitate” economică; 3) durata și incertitudinea – restricțiile nelimitate în timp și lipsa unui orizont previzibil de implementare al proiectului public sporesc caracterul incompatibil al măsurii cu dreptul de proprietate; 4) lipsa procedurii legale de transfer și a despăgubirii – când transferul efectiv al funcției bunului către domeniul public nu este însoțit de declanșarea procedurii de expropriere și de despăgubirea justă și prealabilă, reglementarea capătă valențe „confiscatorii”; caracterul legal al măsurii trebuie privit în sens convențional.

Consecințele juridice și remediale ale constatării exproprierii de fapt sunt semnificative: dincolo de anularea actului administrativ nelegal, se deschide calea despăgubirii, a achiziției amiabile ori a exproprierii legale, precum și a altor mecanisme compensatorii, tocmai pentru a reface echilibrul rupt între interesul public general și protecția proprietății private.

Corelând cu noțiunea de speranță legitimă, în acord cu jurisprudența CEDO, Tribunalul Cluj reține că menținerea unei stări de precaritate, în care proprietarul nu poate anticipa nici ridicarea restricției, dar nici declanșarea procedurii de expropriere, amplifică severitatea ingerinței și determină calificarea acesteia ca expropriere în fapt. Din punct de vedere conceptual, hotărârea contribuie la clarificarea unui aspect esențial: exproprierea *de facto* nu este rezultatul unui singur act administrativ, ci poate decurge din efectele cumulative ale mai multor acte administrative, inclusiv fapte administrative (inacțiunea autorităților publice). Expirarea unui PUZ, neînsoțită de adoptarea

¹⁵CEDO, cauza *Sporrong și Lönnroth c. Suedia*, cererile nr. 7151/75 și 7152/75 din 23 septembrie 1982, disponibilă la <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57580>, accesat la data de 02.03.2026.

unei soluții alternative rezonabile, nu este un eveniment juridic neutru, ci poate constitui un factor determinant în producerea ingerinței nejustificate, atunci când conduce la (re)instaurarea unui regim urbanistic care face imposibilă utilizarea rezonabilă a bunului.

În acest context, după constatarea nelegalității ingerinței asupra dreptului de proprietate prin anularea actelor administrative vătămătoare, autoritatea publică ce a abuzat de puterea administrativă va putea fi obligată la reparație integrală, respectiv inclusiv îndepărtarea consecințelor patrimoniale negative: satisfacerea pretențiilor reparatorii, anume despăgubiri pentru lipsa de folosință sau pentru privarea de utilizarea corespunzătoare a bunului ori, inclusiv, obligarea la demararea procedurii legale de expropriere.

Din punct de vedere practic, hotărârile impun, pe cale pretoriană, o serie de obligații pozitive suplimentare ale administrației publice: fundamentarea temeinică tehnico-economică a oricărei reîncadrări funcționale a unui imobil care ar putea afecta proprietatea privată; existența unui orizont de implementare previzibil și a surselor de finanțare pentru proiectele publice care justifică restricțiile aduse proprietății private; explorarea alternativelor mai puțin intruzive; deschiderea negocierilor amiabile cu proprietarii privați ori declanșarea procedurilor de expropriere formală atunci când transferul dreptului este indispensabil statului sau unității administrativ-teritoriale; instituirea mecanismelor compensatorii pentru a evita transformarea planificării urbanistice în mijloc de depozitare cu aparență de legalitate.

5.2. Exproprierea *de facto* și efectele fiscale: despre nașterea dreptului la restituire

De altfel, și decizia civilă nr. 1094/2023 a Curții de Apel Cluj¹⁶ se înscrie într-o linie jurisprudențială de maturizare a conceptului de expropriere *de facto*, printr-o articulare solidă a efectelor asupra raporturilor juridice fiscale subsecvente privării de dreptul de proprietate privată, în special sub aspectul nașterii dreptului proprietarului privat depozat la restituirea prestațiilor de natură fiscală efectuate cu titlu nedatorat și al momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție.

Premisa este constatată definitiv prin hotărârea nr. 1331 din 30 iunie 2020 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție¹⁷, secția I civilă: o expropriere de fapt produsă în 2007 asupra unui teren situat în municipiul Cluj-Napoca. Deși ingerința materială în exercițiul dreptului de proprietate exista în fapt, autoritatea a refuzat să recunoască natura expropriatorie a măsurii, menținând formal ca titulari ai dreptului pe proprietarii privați și, în mod corelativ, menținându-se obligația acestora de plată a impozitului pe teren. Din această disonanță între realitatea juridică substanțială și calificarea

¹⁶ C.A. Cluj, Secția a III-a contencios administrativ și fiscal, decizia nr. 1094 din 11 octombrie 2023, disponibilă la <https://www.rejust.ro/juris/ee88gg47g>, accesat la data de 02.03.2026.

¹⁷ I.C.C.J., Secția I civilă, decizia nr. 1331 din 30 iunie 2020, disponibilă la <https://www.sci.ro>, accesat la data de 02.03.2026.

formală a situației a rezultat litigiul privind restituirea impozitelor achitate (2007–2015) și, implicit, problema prescripției dreptului material la acțiune.

În acest context, ideea unei restituiri justificate prin formalism fiscal în baza art. 219 din Codul de procedură fiscală și art. 2523 din Codul civil, care fundamentează argumentul recurențelor (conform căruia creanța de restituire s-a născut odată cu fiecare plată anuală), este respins de instanța supremă pentru incompatibilitate cu securitatea juridică și protecția efectivă a proprietății. Se distinge, așadar, între cunoașterea unei afectări de utilitate publică și existența unei exproprieri *de facto* – câtă vreme autoritatea publică a negat constant ingerința, iar imobilul figura în evidențe ca proprietate a reclamanților, obligația fiscală subzista și plata nu putea fi calificată ca nedatorată.

Momentul nașterii dreptului la restituire este fixat coerent la data constatării definitive a exproprierii *de facto* (30 iunie 2020, în speța analizată). Abia din acest moment prestațiile fiscale anterioare se relevă lipsite de cauză, întrucât atributele proprietății private, care justifică și sarcina fiscală, au fost în realitate suprimate. Această interpretare tratează exproprierea *de facto* ca situație juridică, nu ca simplă stare de fapt, iar efectele accesorii – inclusiv fiscale – sunt legate de momentul recunoașterii oficiale. Totuși, soluția evită paradoxul în care proprietarul, deși lipsit de folosință, ar suporta indefinit sarcina fiscală aferentă unui drept golit de conținut în lipsa unui demers judiciar, fiind constrâns la acțiuni premature, lipsite de șanse.

Decizia citată mai sus reprezintă un reper jurisprudențial, întrucât consacră ideea că efectele juridice conexe ale exproprierii *de facto*, inclusiv cele de natură fiscală, nu pot fi disociate de momentul recunoașterii sale oficiale, tot de către stat *lato sensu* (prin hotărâre judecătorească, de regulă). Stabilirea acestui reper temporal asigură previzibilitatea raporturilor juridice și asigură o justă așezare a sarcinilor fiscale, evitând situația paradoxală în care proprietarul este, simultan, lipsit de folosința bunului și ținut să suporte sarcinile fiscale aferente unui drept golit de conținut.

Ansamblul jurisprudenței analizate relevă o opțiune metodologică fermă: protecția proprietății este analizată substanțial, în funcție de efectele reale ale reglementărilor administrative, prin aplicarea testului proporționalității, evaluarea diacronică și valorizarea factorilor durată/incertitudine.

Concluzii

Reglementarea urbanistică, ca instrument de politică publică, operează în interiorul cadrului constituțional al protecției proprietății. Când măsurile urbanistice, prin intensitate, durată și absența compensării, golesc dreptul de conținut și mențin proprietarul într-o precaritate juridică indefinită, ele depășesc sfera legitimă a reglementării și intră în aceea a exproprierii *de facto*. În asemenea situații, reechilibrarea ordinii juridice impune fie restabilirea legalității prin anularea măsurii (măsurilor) administrative nelegale, fie prin parcurgerea căii exproprierii formale cu despăgubire justă și prealabilă, inclusiv repararea consecințelor patrimoniale de orice natură (civilă, fiscală etc.) și chiar nepatrimoniale (nu este exclus ca exproprierea *de facto*, privită ca faptă ilicită, să poată genera consecințe defavorabile nepatrimoniale). Jurisprudența recentă consolidează această viziune: protecția proprietății nu este una formală, teoretică și iluzorie, ci efectivă (astfel cum trebuie să fie orice drept garantat de Constituție și de Convenție), iar urbanismul nu poate ignora garanțiile regimului general al exproprierii. Exemplele date de instanțele naționale arată că disciplina motivării temeinice a actului administrativ și a proporționalității măsurii nu reprezintă o exigență retorică, ci un criteriu de validitate a acestor măsuri administrative într-un stat de drept.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Corneliu, Bîrsan, *Convenția europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, ediția 2, Ed. C.H. Beck, 2010, București.
2. Oana, Zamă, *Dimensiunile juridice ale reîncadrării urbanistice: context, reglementări și jurisprudență relevantă*, în I.-A. Stoica (coord.), D. Bogdan (coord.), *Dezvoltare imobiliară și urbanism : comentarii și studii juridice*, Ed. Universul Juridic, 2025, București.

Resurse digitale:

1. <https://revista.universuljuridic.ro>, accesat la data de 02.03.2026.
2. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58337>, accesat la data de 02.03.2026.
3. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57711>, accesat la data de 02.03.2026.
4. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57580>, accesat la data de 02.03.2026.

5. <https://www.scj.ro>, accesat la data de 02.03.2026.
6. <https://www.rejust.ro/juris/ee88gg47g>, accesat la data de 02.03.2026.
7. <https://www.rejust.ro/juris/7222822ge>, accesat la data de 02.03.2026.
8. <https://www.rejust.ro/juris/98g467489>, accesat la data de 02.03.2026.
9. <https://www.rejust.ro/juris/256746e5>, accesat la data de 02.03.2026.

A transformat revizuirea art. 83 din Constituția României instituția prezidențială?

Has the revision of Article 83 of the Romanian Constitution reshaped the presidency?

La révision de l'article 83 de la Constitution roumaine a-t-elle transformé l'institution présidentielle?

Mihai-Darius DAMIAN – anul I, grupa 102, IF

coordonator: asist. univ. drd. Constantin PINTILIE

Rezumat: Revizuirea Constituției din anul 2003 a adus o serie de modificări importante Legii fundamentale, iar una dintre acestea a fost majorarea mandatului prezidențial, de la 4 la 5 ani. Deși această modificare nu a părut de natură să aibă un impact semnificativ asupra Președintelui, practica politico-instituțională a relevat contrariul. În această lucrare vom analiza modul în care desincronizarea alegerilor prezidențiale de cele parlamentare a favorizat apariția unor perioade de coabitare care au generat conflicte juridice de natură constituțională și modul în care soluționarea acestora a influențat raporturile dintre autoritățile publice. Astfel, vom vedea atât evoluția instituției prezidențiale prin prisma jurisprudenței Curții Constituționale, cât și afirmarea instanței de contencios constituțional în ordinea politico-juridică națională.

Cuvinte-cheie: semiprezidențialism, coabitare, Președinte, Guvern, Curtea Constituțională a României, principiul separației puterilor în stat, conflict juridic de natură constituțională.

Abstract: The 2003 constitutional revision introduced a series of important amendments to Romania's Fundamental Law, one of which was the extension of the presidential term from four to

five years. Although this change did not initially appear likely to have a significant impact on the Presidency, subsequent political and institutional practice has shown the opposite. This paper examines how the desynchronisation of presidential and parliamentary elections has increased the likelihood of periods of cohabitation, which in turn generated constitutional legal conflicts, and how the settlement of those conflicts has shaped the relationships among public authorities. Accordingly, the paper traces both the evolution of the presidential institution through the case law of the Constitutional Court and the strengthening of constitutional adjudication within the national politico-legal order.

Keywords: semi-presidentialism, cohabitation, President, Government, The Constitutional Court of Romania, the separation of powers, constitutional legal conflict.

Résumé: La révision constitutionnelle de 2003 a apporté une série de modifications importantes à la Loi fondamentale de la Roumanie, dont l'une a consisté à porter la durée du mandat présidentiel de quatre à cinq ans. Si cette modification ne semblait pas, de prime abord, susceptible d'avoir un impact significatif sur la Présidence, la pratique politico-institutionnelle a révélé le contraire. Dans cette étude, nous analysons la manière dont la désynchronisation des élections présidentielles et parlementaires a accru la probabilité de périodes de cohabitation, lesquelles ont engendré des conflits juridiques de nature constitutionnelle, ainsi que la manière dont leur règlement a influencé les rapports entre les autorités publiques. Nous mettons ainsi en évidence, d'une part, l'évolution de l'institution présidentielle à travers la jurisprudence de la Cour constitutionnelle et, d'autre part, l'affirmation du juge constitutionnel dans l'ordre politico-juridique national.

Mots-clé: semi-présidentialisme, cohabitation, Président, Gouvernement, Cour constitutionnelle de Roumanie, principe de séparation des pouvoirs, conflit juridique de nature constitutionnelle.

1. Introducere

Sub imperiul Constituției din 1991, a doua cea mai longevivă din istoria statului român, țara noastră își dezvoltă în mod continuu sistemul democratic, văzut prin prisma evoluției raporturilor dintre autoritățile publice. Un moment important în evoluția constituțională a fost reprezentat de anul 2003, atunci când, odată cu revizuirea Legii fundamentale, au fost implementate schimbări cu un

impact deosebit în deschiderea parcursului euro-atlantic al României. În această mulțime de modificări suferite de Constituție se regăsește și majorarea duratei mandatului prezidențial [art. 83 alin. (1) din Constituția României, republicată], care, deși la prima vedere poate părea a avea un impact pur formal, în realitate a reprezentat rodul evenimentelor care au definit fizionomia instituției prezidențiale.

Condiția *sine qua non* a stabilității regimului politic semiprezidențial românesc este reprezentată de echilibrul și colaborarea dintre cei doi actanți ai puterii executive, Președintele și Guvernul, care exercită unele competențe partajate de care depinde dezvoltarea și bunăstarea țării. În acest context, odată cu sporirea mandatului prezidențial, legiuitorul constituant, fără a avea această intenție declarată, a introdus o nouă separație intra-executivă virtuală, care a dus, însă, la apariția mai multor conflicte, atât politice, cât și juridice. Interesându-ne, cu precădere, cele din urmă, putem observa că, în noul cadru care facilitează apariția unor diferende, tot legiuitorul constituant a conferit Curții Constituționale pârghiile prin care să-și poată însuși pe deplin rolul de garant al supremației Constituției, prin atribuția de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională. Astfel, prin exercitarea acestei atribuții, Curtea și-a pus amprenta asupra autorităților publice, aducând clarificări relevante cu privire la prerogativele celor doi actori ai puterii executive.

Prin urmare, pentru a înțelege modul în care instituția prezidențială a evoluat, vom analiza conceptele cheie referitoare la arhitectura statului român (*infra* pct. 2), rațiunea care a stat la baza opțiunilor legiuitorului constituant (*infra* pct. 3), efectele noii stări de fapt, posterioare revizuirii Constituției (*infra* pct. 4), ajungând, în final, la conturarea profilului instituției prezidențiale (*infra* pct. 5).

2. Arhitectura statală

2.1. Semiprezidențialismul

Regimul politic din România a fost un aspect supus unei ample dezbateri de-a lungul timpului, întrucât el a fost privit drept unul „mixt”¹, apropiindu-se, mai degrabă, de cel parlamentar², în concepția prof. Ion Deleanu, precum și drept „semiprezidențial”³ de către prof. Antonie Iorgovan. În acest sens, între o teză juridică riguroasă și o abordare extensivă, autorii ulteriori au ales să crediteze suplimentar latura politică a instituțiilor fundamentale, cu precădere cea prezidențială, ajungându-se, astfel, la o orientare doctrinară predominantă în privința sistemului de guvernare al României:

¹ Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice: tratat*, vol. 2, Ed. Europa Nova, 1996, București, p. 65.

² *Ibidem*.

³ Antonie Iorgovan, *Odiseea elaborării Constituției*, Ed. Uniunii Vatra Românească, 1998, Târgu Mureș, p. 229.

semiprezidențialismul. Într-o definiție clasică, Maurice Duverger spune că „un regim politic este considerat semiprezidențial dacă în Constituție există trei elemente: (1) președintele republicii este ales printr-un sufragiu universal; (2) acesta posedă puteri considerabile; (3) are lângă el un prim-ministru și miniștri care posedă puteri executive și guvernamentale și care își exercită mandatul atât timp cât Parlamentul nu își manifestă opoziția față de aceștia”⁴.

În ceea ce privește România, clasificarea acesteia drept republică semiprezidențială este susținută de mai multe argumente. Pe de o parte, condițiile de apreciere obiectivă sunt îndeplinite, în virtutea art. 83 alin. (1) din Constituția României, republicată⁵, președintele fiind ales direct de către popor și având alături de el un prim-ministru ce conduce un guvern a cărui soartă depinde de încrederea acordată de Parlament [art. 103 alin. (2), respectiv art. 113 din Constituția României]. Pe de cealaltă parte, regimul politic al României îndeplinește și a treia condiție, cea a puterilor considerabile, după cum arată și Curtea Constituțională în jurisprudența sa, având în vedere atribuțiile Președintelui în materie de politică externă, apărare și politică internă, aceasta concluzionând că „regimul politic consacrat de Constituție trebuie să fie calificat ca fiind unul semiprezidențial”⁶.

2.2. Principiul separației și echilibrului puterilor în stat

Pentru a înțelege adevărata miză a acestei discuții este necesar să analizăm relația dintre semiprezidențialism și separația puterilor în stat, principiu cu valoare constituțională ce își are originea în teoria separației puterilor în stat⁷. La bază, această teorie implică o separație rigidă, funcțională, dar odată cu evoluția societăților, ea s-a confruntat cu o așa-zisă „îmbătrânire” care s-a produs pe fondul apariției partidelor politice. Astfel, separația nu se mai realizează exclusiv la nivel instituțional, mai ales între Parlament și Guvern, ci și în raportul dintre partidul învingător (sau coaliția de partide) și cele care urmează să fie în opoziție⁸.

În plan abstract, semiprezidențialismul se află într-o relație strânsă cu principiul separației și echilibrului puterilor în stat (așa cum este consacrat în Constituția României), întrucât stabilitatea echilibrului intra-executiv și colaborarea loială înlocuiesc disocierea rigidă a puterii. Spre deosebire de republicile parlamentare, unde asistăm la o „contopire” a două dintre funcțiile statului – cea legislativă și cea executivă, prin faptul că majoritatea parlamentară formează Guvernul –, în cazul

⁴ Maurice Duverger, *A New Political System Model: Semi-Presidential Government*, în *European Journal of Political Research*, vol. 8, nr. 2, Elsevier Scientific Publishing Company, 1980, Amsterdam, p. 166. Pasajul a fost tradus din limba engleză.

⁵ În M. Of., Partea I, nr. 767 din 31.10.2003.

⁶ D.C.C. nr. 683/2012, publicată în M. Of., Partea I, nr. 479 din 12.07.2012, cap. II, par. 4.

⁷ Pentru un scurt istoric, a se vedea Ștefan Deaconu, *Instituții politice*, ed. a 6-a, Ed. C.H. Beck, 2025, București, pp. 15-16.

⁸ *Idem* p. 17.

semiprezidențialismului „executivul bicefal”⁹ asigură o separație suplimentară, internă, între cele două laturi ale executivului.

Într-adevăr, nimic nu împiedică un popor să-l aleagă drept șef al statului pe candidatul provenit din rândul partidului (sau coaliției) care se află la guvernare. În acest caz ne-am confrunța cu o „prezidențializare”¹⁰ a republicii ce ar duce la o concentrare a puterii. În același timp, Președintele poate să nu fie ales din rândul partidului sau coaliției de guvernare. În acest caz, semiprezidențialismul își dezvăluie adevărata valoare democratică: destabilizarea echilibrului intra-executiv și divizarea puterii. Apare, deci, o separație suplimentară, prin prisma diferențelor dintre Președintele nou ales și Guvernul în funcție. În literatura de specialitate acest fenomen poartă numele de *coabitare*.

2.3. Fenomenul de coabitare

Sub aspect terminologic, coabitarea reprezintă conviețuirea unor persoane sau coexistența unor idei ori ideologii. În acest sens, doctrina a conferit termenului o semnificație politică, în lumina noilor realități apărute, inițial, în cea de-a Cincea Republică Franceză¹¹, dobândind, pe această cale, și o rezonanță juridică. Astfel, s-a desprins o definiție propusă de Robert Elgie care privește coabitarea drept „*situația în care un președinte provenit dintr-un anumit partid politic deține puterea în același timp cu un prim-ministru dintr-un partid oponent și în care partidul președintelui nu este reprezentat în Guvern*”¹². Putem observa că esența coabitării este diferența ideologică dintre cei doi actori executivi, situație ce poate duce cu ușurință la apariția unor conflicte, precum și a unor blocaje instituționale.

Coabitarea reprezintă premisa evoluției politico-instituționale a României, întrucât după revizuirea Constituției din 2003, odată cu modificarea duratei mandatului președintelui, au apărut, pentru prima dată în istoria postdecembristă, perioade de coabitare. Acestea s-au concretizat atât în conflicte¹³ de natură politică, cât și în conflicte juridice de natură constituțională. În acest context,

⁹ Ștefan Deaconu, *op. cit.*, p. 215.

¹⁰ Discutăm despre o „prezidențializare” a republicii deoarece puterea va fi exercitată în mod relativ discreționar de către Președinte, întrucât acesta, fiind figura cea mai proeminentă în cadrul ordinii politice și având toate pârghiile necesare pentru a-și implementa programul prezidențial, va suprima, cel puțin la nivel aparent, importanța Guvernului. Totodată, nu este exclus cazul în care Președintele nu dispune de o personalitate puternică. În această situație ne-am confrunța mai degrabă cu „parlamentarizarea” republicii.

¹¹ În anul 1986, alegerile legislative au fost câștigate de o coaliție de dreapta, ceea ce a dus la numirea lui Jacques Chirac în fruntea Guvernului. În acel moment președintele Republicii era François Mitterrand, iar acest eveniment a marcat prima perioadă de coabitare din cea de-a Cincea Republică.

¹² Robert Elgie, Iain McMenamin, *Explaining the Onset of Cohabitation under Semi-presidentialism* în *Political Studies*, vol. 59, nr. 3, 2011, p. 619. Pasajul a fost tradus din limba engleză.

¹³ Perioadele de coabitare sunt caracterizate de conflicte întrucât din dorința de a-și implementa programul, Guvernul nu va ține seama de dorințele și intențiile Președintelui, iar acesta se va folosi de toate prerogativele constituționale pentru a îngreuna sau chiar împiedica implementarea politicilor guvernamentale.

Curtea Constituțională a jucat un rol central în soluționarea acestor conflicte, și, pe cale de consecință, în clarificarea și modelarea arhitecturii statale, cu precădere în zona atribuțiilor celor doi exponenți ai puterii executive.

Prin urmare, în cele ce urmează vom analiza modul în care legiuitorul constituant a înțeles să reglementeze mandatul președintelui, profilul instituției și relația cu Guvernul, ținând seama de experiențele anterioare revizuirii, precum și analizând urmările acesteia prin prisma jurisprudenței Curții Constituționale.

3. Mandatul președintelui

Reglementarea constituțională a instituției prezidențiale a reprezentat elementul definitoriu pentru regimul politic românesc. Prin înzestrarea acesteia cu legitimitatea populară egală cu cea a Parlamentului, oferită de modalitatea de alegere a Președintelui, Adunarea Constituantă a hotărât că sistemul statal românesc va lua calea semiprezidențialismului.

3.1. Constituția din 1991

Stabilirea regimului nostru politic trebuie interpretată prin prisma contextului social în care se afla România. Evenimentul central care a dus la schimbarea ordinii sociale a fost Revoluția din 1989, care a poziționat țara noastră pe o traiectorie democratică și, pe cale de consecință, a înscris-o într-o logică a separației puterilor în stat. Totuși, tranziția politico-economică a fost un proces complicat, astfel, încă din perioada 1990-1991, s-a constituit instituția Președintelui României, ales prin vot universal, egal, direct și liber exprimat¹⁴. Expresie a idealurilor Revoluției și a voinței populare, putem observa deja o formă incipientă de semiprezidențialism românesc, ce poate fi înțeleasă prin nevoia conturării unui cadru instituțional care să asigure tranziția, situație regăsită și în cazul altor state aflate anterior sub influența sovietică¹⁵. Deși subiectul instituției prezidențiale a fost supus unor ample dezbateri în Adunarea Constituantă, contextul politic a facilitat prevalarea laturii care dorea ca Președintele să fie ales direct de către popor, în detrimentul celei care dorea ca acesta să fie ales de către Parlament, susținând o republică parlamentară. Cu privire la mandatul președintelui, fixat atunci la 4 ani, raportorul Comisiei de redactare a Constituției vedea această durată restrânsă drept o garanție a sistemelor de control constituțional¹⁶. Astfel, durata mandatului șefului statului este

¹⁴ Ioan Muraru, Elena-Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 1, ed. a 16-a, Ed. C.H. Beck, 2023, București, pp. 128-129.

¹⁵ Bogdan Dima, *Conflictul dintre palate. Raporturile de putere dintre Parlament, Guvern și Președinte în România postcomunistă*, Ed. Hamangiu, 2014, București, p. 164.

¹⁶ Alocuțiune a lui Florin Vasilescu, a se vedea *Geneza Constituției României 1991: Lucrările Adunării Constituante*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 1998, București, p. 489.

indisolubil legată de semiprezidențialismul românesc, prin intenția legiuitorului constituant originar de a asigura echilibrul, buna funcționare și persistența democrației.

3.2. Revizuirea Constituției din 2003

În perioada 1991-2003, mandatul Președintelui de 4 ani a fost sincronizat cu cel al Parlamentului, astfel că anii în care românii erau chemați la urne pentru alegerea unui nou șef de stat erau și anii în care urma să se alcătuiască o nouă legislatură. Această dinamică electorală a favorizat valorificarea politică a unui sentiment de moment care genera situația în care Președintele și majoritatea parlamentară să fie asociați cu același partid ori coaliție de partide, neexistând perioade de coabitare¹⁷. Totuși, anul 2003 a reprezentat un punct de cotitură în evoluția politică românească, fiind momentul revizuirii Constituției. Revizuirea a fost determinată, în principal, de obiectivul aderării la structurile euro-atlantice, dar și de corectarea unor deficiențe ale Constituției din 1991.¹⁸ Modificarea art. 83 alin. (1) din Legea fundamentală, care a prevăzut majorarea mandatului prezidențial de la 4 la 5 ani, s-a realizat printr-un amendament la propunerea legislativă de revizuire, fiind motivată prin intenția legiuitorului de a decala alegerile prezidențiale de cele parlamentare¹⁹. Deși această rațiune poate fi înțeleasă prin încercarea de a evita influențarea opțiunii electoratului la alegerile parlamentare de rezultatul alegerilor prezidențiale²⁰, totuși, această modificare conturează exact scenariul pe care Franța l-a corectat prin referendumul din anul 2000, moment în care ei au sincronizat cele două tipuri de alegeri prin reducerea mandatului Președintelui Republicii²¹. Rațiunea francezilor a fost aceea de a diminua, pe cât posibil, șansa apariției unor perioade de coabitare, însă alegerea clasei noastre politice poate fi înțeleasă și prin asumarea unui risc, o măsură pur politică ale cărei rezultate au fost pe măsură.

4. Efectele coabitării în România

Modificarea art. 83 din Constituție duce, conform dorinței legiuitorului, la decalarea alegerilor prezidențiale de cele parlamentare. Astfel, se creează contextul în care dinamica electorală favorizează apariția unei diferențe de culoare politică dintre Președinte și majoritatea parlamentară

¹⁷ Deși au existat situații tensionate, precum conflictul dintre prim-ministrul Radu Vasile și Președintele Emil Constantinescu, nu putem încadra acest moment într-o perioadă de coabitare, întrucât cei doi proveneau din aceeași coaliție de partide.

¹⁸ Ioan Muraru, Elena- Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 133.

¹⁹ Cristian Ionescu, *Câteva comentarii pe marginea art. 83 din Constituția României revizuită în 2003. O problemă controversată privind durata mandatului de Președinte al României*, în *Dreptul* nr. 1, 2017, p. 125.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Temame Messaoudi, Samira Belaghouati, *Co-Habitation In The Semi-Presidential French System: Crisis And Solutions*, în *Lex Localis – Journal of Local Self-Government*, vol. 23, nr. 11, 2025, p. 3004.

după o rundă de alegeri²². După cum am arătat, aceste perioade de coabitare sunt inerent caracterizate de conflicte. În practica politică românească, unele dintre acestea au devenit conflicte juridice de natură constituțională ce au fost soluționate de către Curtea Constituțională. Inițial, aceasta a stabilit sensul noțiunii de conflict *juridic* de natură constituțională²³, statuând că nu doar conflictele de competență vor fi soluționate, ci orice fel de conflicte care rezidă în însăși norma constituțională²⁴.

4.1. Avizele consultative privind suspendarea Președintelui

În sistemul constituțional românesc, o perioadă de coabitare poate culmina cu un demers de suspendare a Președintelui. Până în prezent, au existat două asemenea inițiative aprobate de către Parlament. În cadrul procedurii de suspendare, Constituția prevede necesitatea consultării Curții Constituționale [art. 95 alin. (1) din Constituția României] asupra temeiniciei motivelor invocate de către inițiatori, înaintea votului în ședința comună a celor două Camere ale Parlamentului.

Avizul 1/2007²⁵, primul de această natură, a reprezentat un prilej pentru Curtea Constituțională prin care a statuat criteriile în baza cărora o faptă se califică, în spiritul Constituției, drept „faptă gravă”, ce poate reprezenta un temei pentru o eventuală suspendare, dar și prin care și-a exprimat viziunea referitoare la rolul instituției prezidențiale în arhitectura statală. În ceea ce privește prima problematică, instanța de contencios constituțional a stabilit o distincție între opiniile și opțiunile politice exprimate de către președinte și anumite acte de decizie ce pot fi luate în considerare drept „fapte grave”. Mai mult, în ceea ce privește rolul președintelui, Curtea îi recunoaște acestuia un „rol activ, prezența lui în viața politică neputând fi rezumată la un exercițiu simbolic și protocolar” (par. 3.9.) datorită legitimității sale democratice.

În Avizul 1/2012²⁶ se invocă principalele aspecte stabilite în precedentul aviz, dar se adaugă o precizare importantă. Curtea statuează că momentul în care Președintele a anunțat o serie de măsuri de austeritate, înaintea adoptării formale a acestora de către Guvern, a reprezentat un mod în care șeful statului s-a substituit prim-ministrului, iar nu o expresie a colaborării loiale, motiv pentru care acele declarații nu puteau intra în sfera opiniilor politice.

²² Robert Elgie, Iain McMenamin, *op. cit.* p. 624-625. Autorii corelează apariția coabitării cu o rundă de alegeri în timpul mandatului președintelui. Această corelație se poate explica prin faptul că Președintele nu are pârghiile executive prin care să-și implementeze în mod direct programul, astfel dezamăgirea generată de această incapacitate se manifestă prin fenomenul de „erodare” a încrederii și imaginii acestuia, determinând populația să voteze împotriva partidului din care provine.

²³ D.C.C. nr. 53/2005 publicată în M. Of., Partea I, nr. 144 din 17 februarie 2005.

²⁴ A se vedea, D.C.C. nr. 270/2008 publicată în M. Of., Partea I, nr. 290 din 15 aprilie 2008.

²⁵ Publicat în M. Of., Partea I, nr. 258 din 18 aprilie 2007.

²⁶ Publicat în M. Of., Partea I, nr. 456 din 6 iulie 2012.

Prin aceste două avize, Curtea începe să contureze o viziune jurisprudențială asupra instituției prezidențiale: inițial, Curtea validează fizionomia „președintelui jucător” prin recunoașterea unui rol activ și a posibilității exprimării unor opinii politice chiar și tranșante, în timp ce, ulterior, această tendință este potențată prin reafirmarea separației instituționale concrete, chiar și atunci când intențiile Președintelui sunt de a proteja imaginea Guvernului.

4.2. Reprezentarea României în Consiliul European

Una dintre cele mai importante decizii referitoare la raporturile dintre Președinte și Guvern este D.C.C. nr. 683/2012²⁷. Această decizie a fost adoptată în contextul conflictului juridic de natură constituțională dintre Președinte și Guvern „generat de acțiunea Guvernului și a primului-ministru de a-l exclude pe Președintele României din componența delegației care participă la Consiliul European în perioada 28-29 iunie 2012”.

Decizia prezintă relevanță din două perspective: pe de o parte, în cadrul acesteia Curtea a analizat încadrarea României în semiprezidențialism, concluzionând, așa cum am citat mai sus (*supra* nr. 2.1.), că statul român prezintă un astfel de sistem. Pe de altă parte, aceasta califică expres raportul dintre Președinte și Guvern în ceea ce privește politica externă (una dintre principalele atribuții ale președintelui) ca fiind unul „pe verticală” (par. 7), unde Președintele stabilește strategia politicii externe, iar Guvernul o implementează. În situația analizată în decizie, Parlamentul a încercat să stabilească un raport „pe orizontală” (par. 7) prin intermediul unei Declarații²⁸, bazându-se pe generalitatea art. 148 alin. (4) din Legea fundamentală și pe art. 10 alin. (2) teza a II-a din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE)²⁹. Totuși, Curtea a dat dreptate Președintelui, statuând că rolul acestuia este unul „originar” (par. 6) în materie de politică externă, el având posibilitatea de a delega atribuția de reprezentare a statului în cadrul Consiliului European atunci când consideră necesar³⁰.

Această decizie este importantă, întrucât Curtea își continuă linia jurisprudențială de consolidare a instituției prezidențiale, consacrand domeniul politicii externe drept una dintre ariile în care șeful statului are principalele prerogative în raport cu celelalte autorități publice, spre deosebire de alte atribuții instituționale.

²⁷ *cit. supra* [nota 6].

²⁸ Declarația Parlamentului nr. 1/2012 publicată în M. Of., Partea I, nr. 392 din 12 iunie 2012.

²⁹ art. 10 alin. (2) teza a II-a TUE: „Statele membre sunt reprezentate în Consiliul European de șefii lor de stat sau de guvern” (s. n.)

³⁰ Ulterior în jurisprudență s-au adăugat anumite condiții, dar principiul nu s-a modificat. A se vedea în acest sens Bogdan Dima, *Shaping the Role of the President: The Influence of the Romanian Constitutional Court's Jurisprudence*, disponibil la https://www.academia.edu/12007760/Shaping_the_Role_of_the_President_The_Influence_of_the_Romanian_Constitutional_Courts_Jurisprudence, accesat la data de 28.02.2026.

4.3. Remanierea guvernamentală

Următoarele două decizii se referă la conflicte juridice de natură constituțională din perioada 2007–2008, ivite în urma demisiei unor miniștri. Aceste două soluții se completează reciproc și vizează modul în care Curtea Constituțională a interpretat art. 85 alin. (2) din Constituție, respectiv posibilitatea Președintelui de a respinge persoana propusă de prim-ministru pentru a prelua un post vacant de ministru.

Printr-o interpretare literală a alineatului antemenționat, se poate înțelege că rolul Președintelui se rezumă la emiterea respectivului decret, fără ca acesta să aibă vreo atribuție de apreciere în ceea ce privește persoana propusă. Totuși, în D.C.C. nr. 356/2007³¹, Curtea Constituțională analizează alin. (2) în economia întregului articol și deduce că, în această ipoteză specifică, având în vedere că nu este prevăzut un control parlamentar cu privire la propunerea prim-ministrului, această atribuție îi revine Președintelui. Astfel, fiind consecventă în recunoașterea rolului activ al șefului statului, Curtea statuează că „Președintele României are îndreptățirea de a verifica corespunderea candidatului pentru funcția propusă” (par. 4), iar în caz contrar propunerea poate fi respinsă. În același timp, se subliniază că această posibilitate nu poate fi înțeleasă ca un drept de veto al Președintelui.

Chiar și după această clarificare, dinamica politică a condus la apariția situației în care prim-ministrul a propus aceeași persoană pentru ocuparea funcției vacante de ministru, în pofida refuzului Președintelui. Prin urmare, prin D.C.C. nr. 98/2008³² Curtea se pronunță atât asupra numărului de cazuri în care șeful statului poate cere o altă nominalizare, cât și asupra posibilității premierului de a nu lua în seamă refuzul și de a propune aceeași persoană. În primul caz, fundamentând raționamentul pe art. 77 alin. (2) din Constituție³³ căruia îi recunoaște „valoare[a] constituțională de principiu (...) de aplicațiune generală în cazuri similare” (par. 4, s.n.), instanța de contencios constituțional stabilește că șeful statului poate refuza nominalizarea prim-ministrului o singură dată, acesta neavând drept de veto. În al doilea caz, Curtea se rezumă la a evidenția că „[prim-ministrul] are obligația să propună pentru funcția de ministru o altă persoană” (par. 4).

În opinia separată aferentă D.C.C. nr. 98/2008, judecătorii aflați în dezacord subliniază că respectiva decizie reprezintă „un pas semnificativ de la republica semiprezidențială spre o republică prezidențială”. Această poziție nu poate decât să confirme tendința Curții de a consolida instituția prezidențială, având în vedere că, prin ambele decizii, rolul activ al președintelui se concretizează chiar prin recunoașterea, pe cale jurisprudențială, a unei atribuții în ceea ce privește componența Guvernului. Mai mult decât atât, instanța nu se oprește la o simplă recunoaștere, ci precizează

³¹ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 322 din 14 mai 2007.

³² Publicată în M. Of., Partea I, nr. 140 din 22 februarie 2008.

³³ art. 77 alin. (2): Înainte de promulgare, Președintele poate cere Parlamentului, o singură dată, reexaminarea legii (s.n.).

condițiile și limitările acestei atribuții, contribuind astfel la conturarea fizionomiei instituției prezidențiale, fapt ce servește drept precedent pentru alte eventuale intervenții.

4.4. Revocarea unui procuror-șef

O altă decizie importantă referitoare la raporturile dintre Președinte și Guvern este cea care vizează soluționarea conflictului juridic de natură constituțională ivit în urma refuzului șefului statului de a emite decretul de revocare din funcție a procurorului-șef al Direcției Naționale Anticorupție, criticând argumentele ministrului justiției și invocând rațiuni de oportunitate.

Prin D.C.C. nr. 358/2018³⁴ Curtea Constituțională interpretează istorico-teleologic art. 132 alin. (1) teza finală din Constituție³⁵ și relevă că intenția legiuitorului constituant originar a fost aceea de a plasa Ministerul Public sub autoritatea ministrului justiției, nu doar în ceea ce privește latura administrativă. În plus, Curtea reține că norma incidentă în cazul Președintelui este art. 94 lit. c), care, în virtutea principiului simetriei, trebuie înțeles ca referindu-se și la revocarea din funcții publice. Astfel, instanța de contencios constituțional stabilește că, întrucât în procedura de revocare a unui procuror-șef marja de apreciere a ministrului justiției este limitată de normele juridice imperative incidente, atunci Președintele nu poate avea o asemenea posibilitate de apreciere. În consecință, șeful statului nu poate refuza revocarea unui procuror-șef sub aspectul oportunității, ci doar sub aspectul legalității procedurii.

Contrar abordării de până acum, deși Curtea îi recunoaște rolul de mediator între autoritățile publice, aceasta limitează implicarea șefului statului în procedura de revocare a unui procuror-șef. Spre deosebire de deciziile anterior analizate, putem observa că, în această speță, instanța de contencios constituțional accentuează separația intra-executivă în defavoarea Președintelui, refuzându-i acestuia o prerogativă. Mai mult, această decizie prezintă importanță și din perspectiva dispozitivului său: dacă în deciziile precedente Curtea se rezuma la a constata sau a recunoaște o atribuție, un drept ori o obligație, această decizie impune Președintelui o conduită constând în emiterea unui decret, ceea ce ilustrează instanța drept un actor tot mai implicat în modelarea arhitecturii statale și a raporturilor dintre autoritățile publice.

4.5. Revocarea unor miniștri

Tot în anul 2018, România s-a confruntat cu o amplă remaniere guvernamentală premergătoare preluării președinției Consiliului Uniunii Europene. În acest context s-a ivit un conflict juridic de natură constituțională asemănător celor din perioada 2007-2008. Elementul distinctiv al acestui

³⁴ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 473 din 07 iunie 2018.

³⁵ art. 132 alin. (1): Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, *sub autoritatea ministrului justiției* (s.n.).

conflict este faptul că el a fost generat, inițial, prin refuzul Președintelui de a emite decretul de revocare din funcția de membru al Guvernului a doi miniștri, iar ulterior demisiei acestora, șeful statului a refuzat să constate vacantarea celor două funcții. Mai mult, spre deosebire de conduita Președintelui din perioada 2007-2008, concretizată printr-o respingere oficială a propunerii prim-ministrului, în cazul acesta șeful statului a avut o conduită pasivă la nivel oficial, rezumându-se numai la declarații politice.

Prin urmare, în D.C.C. nr. 875/2018³⁶ Curtea Constituțională critică pasivitatea Președintelui, aspect ce poate fi înțeles drept o reafirmare a rolului său esențial în buna funcționare a statului. În plus, instanța de contencios constituțional face o distincție importantă: în procedura de revocare a unui ministru, prim-ministrul este „singurul în măsură, (...) să evalueze necesitatea și oportunitatea revocării unui membru al echipei guvernamentale” (par. 78, s.n.), iar Președintele nu poate avea o marjă de apreciere similară cu cea recunoscută în cazul numirii unui ministru.

Astfel, decizia Curții, referitoare la interpretarea art. 85 alin. (2) din Legea fundamentală, de această dată în ipoteza unei revocări din funcție, stabilește un mecanism diferit în ceea ce privește această procedură. Dacă în D.C.C. nr. 356/2007 se argumenta necesitatea unui control suplimentar care, nefiind realizat de Parlament, trebuie să fie realizat de către Președinte, chiar și sub aspectul oportunității numirii, în decizia de față instanța de contencios constituțional recunoaște prim-ministrului legitimitatea de a opta în ceea ce privește revocarea unor membri ai echipei sale, în virtutea încrederii pe care Parlamentul i-a acordat-o anterior.

4.6. Desemnarea prim-ministrului și dizolvarea Parlamentului

Ultima decizie care va face obiectul acestei analize este cea referitoare la soluționarea conflictului juridic de natură constituțională ivit în urma desemnării de către Președinte în funcția de prim-ministru a unei persoane care a condus Guvernul demis prin moțiune de cenzură cu doar o zi înainte. De asemenea, prezintă relevanță și rațiunea din spatele acestei opțiuni a Președintelui, anume încercarea de a cauza întrunirea condițiilor privitoare la dizolvarea Parlamentului și convocarea unor alegeri anticipate. Deși, strict tehnic, această decizie nu a fost pronunțată în timpul unei perioade de coabitare, întrucât Guvernul demis era unul minoritar, format doar din partidul din care provenea președintele, totuși, această situație a fost rezultatul unei conjuncturi de moment, iar Parlamentul putea coagula oricând o majoritate neprietenoasă șefului statului.

Prin D.C.C. nr. 85/2020³⁷ Curtea Constituțională analizează conduita șefului statului din două perspective. Pe de o parte, instanța de contencios constituțional reține faptul că atribuția de

³⁶ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 1093 din 21 decembrie 2018.

³⁷ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 195 din 11 martie 2020.

desemnare a unui candidat pentru funcția de prim-ministru trebuie să urmărească finalitatea formării unui Guvern, or, prin declarațiile făcute atât de Președinte, cât și de candidat, rezultă contrariul. Mai mult, simpla desemnare a unei persoane care a condus un Guvern demis prin moțiune de cenzură reprezintă „o ignorare a rolului și voinței Parlamentului exprimate prin adoptarea moțiunii de cenzură” (par. 117), având în vedere că demiterea a avut loc în ziua precedentă desemnării. Astfel, Curtea constată că acțiunea Președintelui a fost expresia încălcării principiului cooperării loiale dintre autoritățile publice. Pe de altă parte, tot o încălcare a principiului amintit a reprezentat intenția care a stat la baza respectivei desemnări. Curtea amintește că dizolvarea Parlamentului este o posibilitate, iar nu o obligație a Președintelui, ba chiar acestuia îi incumbă „o obligație de diligență (...) a ducerii până la termen a mandatului obținut prin alegeri, iar nu a scurtării lui, prin forțarea de alegeri anticipate.” (s.n., par. 119).

În realitate, Curtea nu stabilește neapărat că Președintele nu poate desemna drept candidat la funcția de prim-ministru o persoană care a condus un Guvern demis anterior, ci ea sancționează conduita lipsită de loialitate constituțională a șefului statului. Adevăratul impact se răsfrânge asupra atribuției în ceea ce privește dizolvarea Parlamentului. Aceasta este privită drept o situație indezirabilă, o soluție „de avarie” pe care șeful statului trebuie să o evite, astfel că se respinge ipoteza conform căreia dizolvarea Parlamentului ar putea fi percepută drept o putere a Președintelui. Într-adevăr, șeful statului contribuie la acest proces, atât în etapa de consultări, cât și fiind cel care emite decretul de dizolvare, însă Curtea îi refuză acestuia posibilitatea de a-și „însuși” întru totul acest proces. Instanța de contencios constituțional confirmă, pe această cale, ideea că dizolvarea Parlamentului poate avea loc doar prin consensul majorității parlamentare³⁸, Președintele neavând pârghiile instituționale pentru a forța o asemenea procedură.

5. Profilul instituției prezidențiale

5.1. Formalizarea prerogativelor Președintelui

Activitatea de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională de către Curtea Constituțională a dus la fenomenul firesc de formalizare a prerogativelor Președintelui. În acest sens, dacă uneori Legea fundamentală conținea exprimări de principiu sau oarecum deficitare, ele au fost clarificate de Curte prin jurisprudența sa, fapt ce a facilitat (și facilitează în continuare) posibilitatea conturării unei fizionomii din ce în ce mai clare a instituției prezidențiale. Formalizarea este o consecință a coabitării, căci „defectul” primordial al semiprezidențialismului, care dă naștere

³⁸ Ștefan Deaconu, *op. cit.*, p. 185.

coabitării, este blocajul politico-instituțional. Astfel, Curtea a contribuit la evitarea acestor blocaje în virtutea eficienței administrative, prin încurajarea unei colaborări loiale între autoritățile publice.

În același timp, formalizarea poate avea consecințe negative din două perspective. Pe de o parte, ea implică favorizarea unei anumite părți dintr-un conflict în detrimentul celeilalte, iar în cazul în care Curtea nu ar fi fost echilibrată în judecata ei, pe termen lung, ar fi putut apărea situația în care instituția prezidențială să fie știrbită de anumite prerogative, distrugând astfel esența regimului nostru politic. De asemenea, ne-am fi putut găsi în situația în care Președintelui i-ar fi fost recunoscute limite excesive de exercitare a prerogativelor, ceea ce ar fi putut duce la un dezechilibru intra-executiv inerent instituțional.

Pe de altă parte, democrația se bazează pe separația și echilibrul puterilor în stat. În această logică, putem observa cum blocajul este de caracteristic separației și echilibrului³⁹, întrucât o separație fără posibilitatea apariției blocajului, în virtutea echilibrului, permite și chiar facilitează concentrarea puterii. O separație care permite blocajul nu este incompatibilă cu echilibrul, însă ea previne concentrarea puterii, fiind o veritabilă separație. Astfel, după cum separația și echilibrul sunt esența democrației, putem deduce că însuși blocajul este în natura democrației, iar dacă fenomenul formalizării se accentuează nepermis, atunci tocmai acest blocaj ar putea fi pe deplin împiedicat.

5.2. Liderul opoziției

Poate cea mai interesantă consecință a coabitării este că ea creează premisele pentru afirmarea Președintelui, un aspect esențial într-un regim semiprezidențial, fapt ce demonstrează că acest sistem de guvernare se autosusține. Modul în care această consecință este generată se explică tocmai prin definiția coabitării (*supra*, nr. 1.3.), ce presupune că Președintele nu este reprezentat în Guvern prin partidul din care provine. În plus, tensiunea politică dintre cei doi actori executivi caracterizează coabitarea, iar în acest context cel care se găsește în opoziție este tocmai Președintele. Din poziția sa, el nu are prerogativele necesare pentru a-și implementa programul prezidențial, astfel că se găsește în situația în care legitimitatea sa democratică, încrederea oferită de cetățeni, să devină mai degrabă o povară decât o putere. În acest sens, el trebuie să întreprindă toate acțiunile pentru a-și valorifica legitimitatea și pentru a demonstra că votul oferit a fost o alegere înțeleaptă, iar modul cel mai facil prin care poate realiza acestea este poziționarea sa drept lider al opoziției. De ce lider? Întrucât această poziție este justificată prin calitatea sa de „cel mai votat om în stat”, o legitimitate care, de multe ori, din perspectiva cetățenilor, este superioară chiar și celei a Parlamentului, deși constituțional cele două sunt egale.

³⁹ Ideea prezentată a fost preluată și dezvoltată din discursul judecătorului Antonin Scalia al Curții Supreme de Justiție a Statelor Unite (în perioada 1986-2016), https://youtu.be/Ggz_gd--U00?si=V0nq9tImiFXqqRv1, accesat la data de 27.02.2026.

Practica politică românească a demonstrat că, în perioadele de coabitare, șefii de stat tind să fie activi, implicați, pe când perioadele de armonie executivă pot duce și la situația în care șeful statului adoptă o conduită politică pasivă, ceea ce creează tensiune socială și cultivă neîncrederea în autoritățile publice. Prin urmare, mai ales în perioadele de coabitare, șeful statului își asumă un rol esențial într-o democrație, stimulând, de la cel mai înalt nivel, opoziția înspre a fi activă, a le cere socoteală guvernanților și a le oferi cetățenilor soluții alternative. În fond, se creează un climat competitiv continuu între forțele politice naționale, ce contribuie la dezvoltarea acestora, context de care beneficiază, în primul rând, electoratul. Astfel, deși perioadele de coabitare sunt caracterizate prin conflicte, acestea au un rol fundamental în arhitectura statală națională, întrucât ele stimulează democrația românească prin implicarea activă a actorilor executivi, implicare ce-i găsește pe picior de egalitate, niciunul nefiind într-o stare de pasivitate sau de subordonare.

5.3. Actorul principal

Până acum am discutat despre cauzele și efectele coabitării în sistemul nostru semiprezidențial, însă în economia acestor evenimente se cuvine să acordăm o importanță deosebită structurii care a realizat schimbările și clarificările analizate anterior: Curtea Constituțională a României. Un organism politico-jurisdicțional care a avut rolul principal de a realiza controlul de constituționalitate după model european, ea a dobândit, așa cum am arătat (*supra*, nr. 2.2.), prerogativa de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională, aceasta intervenind decisiv în fizionomia autorităților publice, prin jurisprudența sa.

Ceea ce ne permite să afirmăm că instanța de contencios constituțional intervine în fizionomia autorităților publice este tocmai faptul că aceasta, în activitatea sa de interpretare a normelor constituționale, a tins să introducă eventuale limite ori clarificări de natură a acorda sau a refuza anumite prerogative acestor autorități. O decizie de referință este D.C.C. nr. 98/2008⁴⁰, unde Curtea stabilește modul în care prerogativa de numire a unui ministru poate fi exercitată, chiar dacă în Constituție nu se prevede nimic mai mult decât existența prerogativei. Astfel, soluția anterior analizată a reprezentat, în opinia judecătorilor care au formulat o opinie separată, „o completare la Constituție”. Raționamentul din spatele soluției Curții se întemeiază pe atribuția sa de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională, de la care nu se poate sustrage pe motiv că „Legea fundamentală nu prevede” (par. 3), în acest sens Curtea invocând și principiul regăsit în C. civ. 1864, conform căruia „judecătorului nu îi este permis să refuze judecarea unui caz, cu motivarea că nu există lege care să prescrie soluția sau că legea este obscură” (par. 3).

Având la bază acest raționament, instanța de contencios constituțional nu s-a ferit să intervină în repetate rânduri într-un mod similar, ajungând chiar să impună autorităților publice conduite active

⁴⁰ *cit. supra* [nota 32].

concretizate, spre exemplu, în emiterea unor decrete. Prin urmare, în actuala arhitectură statală, Curtea Constituțională joacă un rol central în asigurarea echilibrului între autoritățile publice, astfel că imparțialitatea ei este indispensabilă. Reținând că ea reprezintă un organism politico-jurisdicțional, iar modul de numire al judecătorilor este unul inerent politic, se poate pune problema în ce măsură imparțialitatea transcende diferitele implicații politice. În acest sens, se cuvine o analiză cuprinzătoare, care ar putea face obiectul unui demers asemănător celui de față, care să studieze avantajele și dezavantajele acestei stări de fapt și să identifice eventuale deficiențe care ar putea fi corectate pentru ca acest organism esențial în arhitectura statală să nu-și piardă credibilitatea și legitimitatea.

Concluzii

Așadar, simpla modificare a unei cifre din Constituție, majorarea mandatului prezidențial de la 4 la 5 ani, a condus la formalizarea atribuțiilor și prerogativelor autorităților publice, dar și la clarificarea raporturilor dintre cei doi actori executivi. Contextul mai larg în care acestea au fost posibile implică, pe de o parte, o arhitectură statală care să permită apariția conflictelor, dar și un electorat activ care să sancționeze lipsa de performanță a guvernanților pentru a duce la perioade de coabitare. Pe de altă parte, Curtea Constituțională și-a asumat un rol central în imaginea de ansamblu, întrucât ea a relevat sensul dispozițiilor constituționale de principiu, făcând apel la intenția legiuitorului constituant, care a conturat un cadru statal bazat pe separația și echilibrul puterilor în stat, capabil să reziste și celor mai insistente personalități politice. În fond, evoluția și formalizarea descrise mai sus reprezintă, credem noi, un fenomen previzibil și de bun augur într-un stat de drept, întrucât demonstrează dezvoltarea și reziliența democrației noastre, confirmând ideea conform căreia dreptul conturează, potențează și chiar limitează, atunci când este cazul, voința politică a celor care îl creează, dar și a celor care îl aplică.

Bibliografie:**Resurse tipărite:**

1. Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice: tratat*, vol. 2, Ed. Europa Nova, 1996, București.
2. Antonie Iorgovan, *Odiseea elaborării Constituției*, Ed. Uniunii Vatra Românească, 1998, Târgu Mureș.
3. Maurice Duverger, *A New Political System Model: Semi-Presidential Government*, în *European Journal of Political Research*, vol. 8, nr. 2, Elsevier Scientific Publishing Company, 1980, Amsterdam.
4. Ștefan Deaconu, *Instituții politice*, ed. a 6-a, Ed. C.H. Beck, 2025, București.
5. Robert Elgie, Iain McMenamin, *Explaining the Onset of Cohabitation under Semi-presidentialism* în *Political Studies*, vol. 59, nr. 3, 2011.
6. Ioan Muraru, Elena-Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 1, ed. a 16-a, Ed. C.H. Beck, 2023, București.
7. Bogdan Dima, *Conflictul dintre palate. Raporturile de putere dintre Parlament, Guvern și Președinte în România postcomunistă*, Ed. Hamangiu, 2014, București.
8. Cristian Ionescu, *Câteva comentarii pe marginea art. 83 din Constituția României revizuită în 2003. O problemă controversată privind durata mandatului de Președinte al României*, în *Dreptul* nr. 1, 2017.
9. *Geneza Constituției României 1991: Lucrările Adunării Constituante*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 1998, București.
10. Temame Messaoudi, Samira Belaghouti, *Co-Habitation In The Semi-Presidential French System: Crisis And Solutions*, în *Lex Localis – Journal of Local Self-Government*, vol. 23, nr. 11, 2025.

Resurse digitale:

1. https://www.academia.edu/12007760/Shaping_the_Role_of_the_President_The_Influence_of_the_Romanian_Constitutional_Courts_Jurisprudence, accesat la data de 28.02.2026.

Hotărârile: o analiză asupra celui mai controversat act al Curții Constituționale a României

Decisions: an analysis on the most controversial act of the Constitutional
Court of Romania

Les décisions: une analyse de l'acte le plus controversé de la Cour
Constitutionnelle de Roumanie

Octavian-Andrei TUDOR – anul II, grupa 215, IF

coordonator: asist. univ. drd. Cosmin Constantin PINTILIE

Rezumat: Ultimii doi ani au fost marcați de numeroase tensiuni de natură politică, ale căror efecte, reflectate inclusiv în plan juridic, s-au refractat și asupra justiției constituționale. Astfel, hotărârile adoptate de Curtea Constituțională în contextul alegerilor prezidențiale din 2024, respectiv 2025, au readus în discuție, prin recepția lor negativă în opinia publică, un viciu normativ semnificativ, a cărui existență datează încă de la începutul activității Curții: problema hotărârilor sale ca acte ale Curții. Prin prezenta lucrare urmăresc să clarific natura lor juridică, precum și temeiul opozabilității lor *erga omnes*, pornind de la analiza hotărârilor care au readus această problemă în discuție în primul rând.

Cuvinte-cheie: Curtea Constituțională, hotărâri, natură juridică, opozabilitate

Abstract: The last two years were marked by numerous political tensions, whose effects, which also reflected in juridical terms, refracted over the constitutional justice. In that sense, the decisions adopted by the Constitutional Court in the context of the presidential elections of 2024 and 2025, respectively, brought back into discussion, through their negative reception in the public opinion, a

significant normative defect, whose existence dates back to the beginnings of the Court's activities: the problem of its decisions as an act of the Court. Through this study I aim to clarify their juridical nature, as well as the basis of their *erga omnes* enforceability, starting from the analysis of the specific decisions which brought this problem into discussion in the first place.

Keywords: Constitutional Court, decisions, juridical nature, enforceability

Résumé: Ces deux dernières années ont été marquées par de nombreuses tensions politiques, dont les effets, notamment sur le plan juridique, se sont également fait sentir sur la justice constitutionnelle. Ainsi, les décisions rendues par la Cour constitutionnelle dans le cadre des élections présidentielles de 2024 et 2025, respectivement, ont remis sur le devant de la scène, du fait de leur réception négative par l'opinion publique, un défaut normatif majeur qui remonte aux origines de la Cour : la question de la validité de ses décisions en tant qu'actes de la Cour. Dans cet article, je me propose d'éclairer leur nature juridique, ainsi que le fondement de leur force exécutoire *erga omnes*, en m'appuyant sur l'analyse des décisions qui ont initialement relancé le débat.

Mots-clé : Cour constitutionnelle, décisions, caractère juridique, applicabilité.

1. Introducere

Instaurarea unui regim democratic în România, urmare directă a Revoluției din decembrie 1989, a marcat un punct de cotitură în evoluția controlului de constituționalitate. În pofida practicii interbelice (și, pentru o scurtă perioadă de timp, postbelice) a aplicării modelului nord-american al controlului pe calea instanțelor judecătorești, Adunarea Constituantă a decis preluarea modelul european, alegând opțiunea înființării unei instanțe specializate pentru preluarea acestei competențe, desigur, nu fără a se propune întâi în cadrul discuțiilor o soluție de mijloc, moment, de altfel, consacrat și în doctrină¹. Curtea Constituțională a luat ființă, astfel, ca o autoritate politico-

¹ Tudor Drăganu, *Efectele juridice ale deciziilor și hotărârilor Curții Constituționale (II)*, în Revista de Drept Comercial nr. 3/1999, Ed. Lumina Lex, 1999, București, p. 31

jurisdicțională și cu rolul de garant al supremației Constituției, rol care a fost expres consacrat în Constituție abia după revizuirea ei, în 2003, în cuprinsul art. 142 alin. (1).

Pe parcursul existenței sale, regimul juridic aplicabil activității Curții, precum și actelor sale, au cunoscut o reglementare detaliată, dar nu în totalitate neechivocă și, de asemenea, nu suficient de bine articulată pentru a preveni apariția unor eventuale critici la nivelul doctrinei sub acest aspect și, mai ales, pentru a putea justifica pe deplin unele acte pronunțate sau emise de instanța de contencios constituțional.

Probabil cea mai controversată situație în care Curtea Constituțională a acționat a apărut în contextul alegerilor prezidențiale din decembrie 2024 când, la doar două zile după confirmarea rezultatelor primului tur, în urma desecretizării unor rapoarte transmise de serviciile de informații Președintelui României, instanța de contencios constituțional s-a sesizat din oficiu, anulând scrutinul electoral. Hotărârea nr. 32/2024², adoptată atunci, a repus pe masă nu doar în fața publicului larg, ci și în mediul juridic problema hotărârilor, ca acte ale Curții Constituționale, dată de ambiguitatea izvorului opozabilității lor, a caracterului lor, precum și de nivelul la care toate acestea sunt consacrate. Mai ales, s-a pus în discuție natura lor juridică în raport cu restul actelor Curții, al căror efect juridic este consacrat în Legea fundamentală. Aceste probleme de interpretare și de clasificare au condus inclusiv la cazuri de sesizare a unor instanțe de contencios administrativ și fiscal, reclamanții încercând să obțină anularea hotărârii prin a o prezenta drept un act administrativ normativ, subsecvent legii. Una dintre sesizări a fost chiar admisă, cu încălcarea mai multor norme de procedură, și a produs efecte, teoretic, până la casarea ei de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

Considerăm că problema stabilirii naturii exacte a hotărârilor Curții Constituționale este mult mai serioasă și mai complexă decât pare la prima vedere, fiind vorba, în fapt, de un tip de act capabil să producă efecte opozabile *erga omnes*. Astfel, abordarea acestei probleme nu se poate realiza decât printr-o analiză atentă a evoluției existenței acestui tip de act al Curții, atât sub aspect istoric, cât și în forma consacrată de dreptul pozitiv, prin raportare la principalul act al instanței de contencios constituțional: „decizia”. Nu trebuie nici omise viziunile recente asupra acestui tip de act, motiv pentru care vom vedea în ce măsură putem influența concluziile noastre inițiale prin parcurgerea esențialului celor trei repere ale perioadei decembrie 2024-mai 2025: cuprinsul Hotărârii Curții Constituționale nr. 32/2024, argumentele ridicate de reclamantă și raționamentul completului de judecată în cazul sentinței nr. 132 din 24 aprilie 2025 a Curții de Apel Ploiești, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, respectiv argumentele ridicate în apărarea sa de candidatul la alegerile prezidențiale vizat de Hotărârea Curții Constituționale nr. 7/2025³.

² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1231/06.12.2024

2. Hotărârile: evoluția reglementării și locul în ansamblul actelor Curții Constituționale

2.1. Consacrarea legislativă conform Legii 47/1992 și Constituției României. Scurt istoric normativ.

În primul rând, este necesar să stabilim contextul apariției acestui tip de act al Curții Constituționale și, de acolo, să trasăm evoluția normativă a reglementărilor care stau la baza lui, atât sub imperiul Constituției din 1991, cât și ulterior revizuirii acesteia în 2003.

Pentru început, Constituția României nerevizuită⁴ consacră ca unic act al Curții „deciziile” în cuprinsul art. 145 alin. (2). Odată cu adoptarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale⁵, monopolul „deciziilor” a fost înlăturat prin includerea a două tipuri noi de acte în cuprinsul art. 13 alin. (1): „hotărârile” și „avizele”⁶. S-au născut, astfel, două interpretări distincte ale sensului noțiunii de „decizie”, una în sens larg consacrată de art. 145 alin. (2) din Constituția adoptată în 1991, și alta în sens restrâns, așa cum figurează în cuprinsul Legii nr. 47/1992. Menționarea caracterului „obligatoriu” al deciziilor în art. 145 alin. (2) din Constituția din 1991, fără a desemna în mod precis o formă de opozabilitate, a avut un caracter ambiguu, iar în contextul acestei confuzii cu privire la subiectele vizate doctrina și-a asumat sarcina de a o clarifica.

În sensul clarificării confuziei din spatele opozabilității efectelor actelor Curții Constituționale pe parcursul existenței acestei situații, doctrina a conturat două teorii distincte asupra obligativității *erga omnes* și a efectelor juridice produse de decizii, respectiv de hotărâri, ca acte ale Curții Constituționale. Încă din perioada anterioară revizuirii Constituției a predominat în doctrină teza diferențierii opozabilității în funcție de părțile vizate direct de efectele juridice produse. Această clasificare a acoperit atât deciziile, cât și hotărârile, ca acte ale Curții Constituționale. În cazul deciziilor, diferențierea a operat în funcție de subiecții de drept asupra cărora se întinde orice posibil efect juridic, respectiv în funcție de caracterul *a priori* sau *a posteriori* al controlului exercitat de către Curte. În cazul hotărârilor, doctrina a diferențiat opozabilitatea efectelor produse de acestea în funcție de caracterul atribuțiilor, de rezultatul concret al controlului realizat de Curte în exercitarea lor. Astfel, s-au consacrat ca fiind producătoare de efecte *ex tunc* hotărârile pronunțate în verificarea respectării procedurilor pentru alegerea Președintelui României, respectiv pentru depunerea inițiativei legislative cetățenești, consacrand situații preexistente și retroactivând până în momentul nașterii situațiilor vizate de control. Atribuțiile privind constatarea interimatului funcției de Președinte produc efecte variate sau chiar pot fi considerate ca neproducând efecte juridice, în

³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 229/14.03.2025

⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233/21.11.1991

⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 101/22.05.1992

⁶ Legea 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, art. 6 alin. (1) pct. B și C

funcție de cauza care a determinat apariția împrejurărilor pentru constatarea interimatului, care poate fi numai una dintre cele limitativ enumerate în prevederile art. 96 alin. (1) din Constituția din 1991 (în prezent art. 98 alin. (1) din Constituția revizuită)⁷. Pe de altă parte, au existat voci care nu au aderat la această diferențiere și au susținut în schimb caracterul general obligatoriu al hotărârilor Curții Constituționale, considerând că este suficientă consacrarea constituțională a atribuțiilor pentru a justifica opozabilitatea *erga omnes* a actelor prin care sunt exercitate⁸.

Problemele care au stat la baza acestor opinii doctrinare contradictorii au fost doar parțial soluționate în urma modificărilor adoptate prin revizuirea Constituției României în 2003⁹. Astfel, noua Constituție revizuită prevede expres la art. 147 alin. (4) caracterul „general obligatoriu” al deciziilor Curții Constituționale, iar în prevederile art. 146 lit. h) consacră și avizele ca acte ale Curții, emise strict în procedura de suspendare a Președintelui României. Dispar, pe această cale, neclaritățile privitoare la întinderea opozabilității deciziilor Curții, în sensul larg al noțiunii, neclarități care au stat la baza a numeroase interpretări fundamentate pe atribuțiile exercitate prin aceste acte și, mai ales, pe criteriul subiectelor de drept implicate¹⁰. Însă hotărârile Curții Constituționale nu au fost consacrate printre actele limitativ prevăzute în cuprinsul Titlului V din Constituție nici în urma revizuirii, ceea ce a condus la continuarea teoretizărilor pe marginea opozabilității lor și, mai ales, continuarea practicării, în unele lucrări de doctrină, a clasificării susținute anterior revizuirii, idee aflată în contradictoriu cu vocile care susțin asocierea opozabilității hotărârilor la opozabilitatea deciziilor¹¹. Se constată, însă, o ușoară prevalență a tezei diferențierii obligativității în raport cu etapa procedurală în care se pronunță Curtea, opinie majoritară care începe abia recent să piardă din teren în favoarea teoriei caracterului general obligatoriu.¹²

2.2. Comparație cu deciziile Curții Constituționale sub aspectul atribuțiilor.

Odată constatate evoluția normativă și viziunea divergentă a doctrinei de-a lungul deceniilor, este relevant să aruncăm o privire de ansamblu asupra structurii atribuțiilor exercitate de Curtea Constituțională, clasificate în funcție de actele prin care sunt exercitate în cuprinsul art. 11 alin. (1) al Legii nr. 47/1992¹³, care dezvoltă dispozițiile constituționale¹⁴. Primul lucru de notat este

⁷ Tudor Drăganu, *Efectele juridice ale deciziilor și hotărârilor Curții Constituționale (II)*, în Revista de Drept Comercial nr. 3/1999, Ed. Lumina Lex, 1999, București, pp. 39-41

⁸ Constantin Doldur, *Efectele deciziilor Curții Constituționale și statul de drept*, disponibil la <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/10/doldur-1.pdf>, accesat la data de 16.02.2026

⁹ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767/31.10.2003

¹⁰ Constantin Doldur, *Controlul de constituționalitate în lumina noilor prevederi ale Constituției revizuite*, disponibil la <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/03/CONTROLUL-DE-CONSTITUTIONALITATE.pdf>, accesat la data de 16.02.2026

¹¹ Constantin Doldur, *Efectele deciziilor Curții Constituționale și statul de drept*, disponibil la <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/10/doldur-1.pdf>, accesat la data de 16.02.2026

¹² Elena-Simina Tănăsescu, *Contencios constituțional*, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 168

¹³ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 807/03.12.2010

asemănarea dintre formulările atribuțiilor în cuprinsul articolului menționat anterior și formulările atribuțiilor din cuprinsul art. 146 lit. a)-k) din Constituția revizuită. Se înlătură, astfel, posibile acuzații de „adăugare la normele constituționale” prin chiar încorporarea atribuțiilor Curții într-o formulare nealterată din textul normei constituționale. Un al doilea lucru de notat reiese din terminologia utilizată pentru exercitarea atribuțiilor Curții, care dezvăluie o împărțire categorică, după criteriul naturii atribuțiilor, în clasificarea la care s-a recurs la nivelul Legii nr. 47/1992. Acest aspect este consacrat inclusiv la nivelul doctrinei¹⁵.

Putem constata, parcurgând prevederile aceluiași articol, că deciziile, în sensul restrâns consacrat prin legea de funcționare a Curții, sunt emise în **atribuții de natură activă**, care produc efecte în ansamblul normativ sau în modul de funcționare a unor instituții publice, respectiv în activitatea partidelor politice, folosindu-se verbe precum „se pronunță”, „hotărăște” și „soluționează”, iar hotărârile, spre deosebire de deciziile *stricto sensu*, sunt emise în exercitarea unor **atribuții de natură pasivă**, care nu produc efecte asupra dreptului pozitiv sau asupra modului de funcționare a unor instituții publice, însă au doar potențialul de a altera doar desfășurarea unor proceduri, aspect evidențiat prin folosirea unor verbe precum „veghează”, „verifică” și „constată”. Desigur, în cazul atribuțiilor privind respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României, prevăzută la art. 11 alin. (1) pct. B lit. a) din Legea de funcționare a Curții, se poate ridica ipoteza unei perturbări a activității instituției Președintelui României în cazul neconfirmării rezultatelor scrutinului electoral, însă procedura interimatului este de natură să acopere un eventual vid provocat de nealegerea la timp a unui nou președinte, iar la nivel legislativ se asigură promptitudinea reluării procedurii prin stabilirea unui termen raportat la data desfășurării scrutinului anulat, și anume a doua duminică ulterioară respectivului scrutin, termen până la care Curtea trebuie să stabilească desfășurarea unor noi alegeri, așa cum este prevăzut în art. 52 alin. (1) teza finală din Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României¹⁶. Acest mijloc ar trebui să asigure, cel puțin teoretic, reorganizarea promptă a desfășurării procedurilor pentru alegerea Președintelui. De asemenea, se folosește termenul de „pronunțare” în cazul deciziilor și hotărârilor, spre deosebire de avize, ceea ce întărește și mai mult existența unei legături mai strânse dintre decizii și hotărâri. Această legătură nu poate fi decât întărită prin prevederile art. 11 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, care menționează că deciziile și hotărârile se pronunță „în temeiul legii”, ceea ce le califică și drept **acte jurisdicționale**.

În ceea ce privește efectele juridice, deciziile sunt opozabile *erga omnes*, aspect consacrat la nivelul art. 147 alin. (4) teza finală. Regăsim, totuși, diferențe între deciziile de admitere pronunțate în

¹⁴ Silviu-Gabriel Barbu, Andrei Muraru, Valentina Bărbățeanu, *Elemente de contencios constituțional*, Ed. C.H. Beck, 2021, București, p. 213

¹⁵ Cristian Ionescu, *Contencios constituțional: curs pentru masterat Carieră Juridică*, Ed. Universul Juridic, 2010, București, p. 204

¹⁶ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 650/12.09.2011

controlul *a posteriori* al legilor și ordonanțelor Guvernului, respectiv al regulamentelor, prevăzut la art. 147 alin. (1) din Constituția revizuită, respectiv deciziile de admitere pronunțate în cazul controlului tratatelor sau acordurilor internaționale prevăzut la art. 147 alin. (3) din Constituția revizuită, constatându-se în cauză existența unui „termen de grație” de 45 de zile pentru punerea în acord cu prevederile constituționale a actului normativ declarat neconstituțional. În schimb, în cazul hotărârilor, în lipsa unei prevederi constituționale privitoare la opozabilitatea lor, doctrina apărută ulterior revizuirii Constituției continuă să diferențieze opozabilitatea în funcție de rezultatele verificării realizate de către Curte¹⁷. Astfel, se susține chiar lipsa efectelor juridice în exercitarea anumitor atribuții prin pronunțarea de hotărâri, deoarece „nu pot fi considerate „jurisdicționale”¹⁸, cel mai frecvent exemplu fiind cel al constatării împrejurărilor interimatului funcției de Președinte al României, situație în care, în majoritatea cazurilor, se constată situații preexistente, confirmate prin intermediul altor acte (de exemplu, în cazul decesului, se susține că opinia judecătorilor constituționali nu poate veni în locul expertizei medicale, concretizate prin certificatul constatator al decesului). De asemenea, avem cazuri în care hotărârile Curții sunt asimilate unor avize consultative în privința efectelor, susținându-se că, întrucât Curtea emite avize consultative în procedura de suspendare a Președintelui, avize de natură să nu împiedice activitatea Parlamentului, iar suspendarea justifică interimatul funcției, hotărârile pronunțate cu privire la orice altă cauză de constatare a interimatului vor avea același efect¹⁹.

3. Problema opozabilității hotărârilor ca acte ale Curții Constituționale

3.1. Temeiul opozabilității hotărârilor. Determinarea sursei opozabilității lor *erga omnes*.

Diferențele între modul de consacrare al actelor Curții Constituționale în Titlul V din Constituția revizuită, respectiv în Legea nr. 47/1992, au fost nu de puține ori sursa unor opinii divergente, dar și a unor critici serioase privind forța juridică a temeiului în baza căruia hotărârile Curții își produc efectele juridice. În ciuda catalogării acestor acte drept normative și politico-jurisdicționale, lipsa consacrării la nivel constituțional a hotărârilor, precum și a opozabilității lor deseori asimilată celei specifice deciziilor Curții Constituționale, a condus la îndoieli cu privire la adevăratul lor caracter, fiind chiar ridicată o opinie dură în doctrină conform căreia distincția realizată prin prevederile art. 11 alin. (1) din Legea de funcționare a Curții nu ar fi suficientă pentru a distanța reglementarea actelor Curții de prevederile din Titlul V din Constituție și chiar că singura situație în care efectul hotărârilor nu ar putea fi echivalent cu un aviz consultativ, ci ar fi mai degrabă apropiat efectelor unei decizii, ar

¹⁷ Ioan Muraru, Elena-Simina Tănăsescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. a III-a, Ed. C.H. Beck, 2022, București, pp. 1326-1334,

¹⁸ Ion Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, 2006, București, p. 893

¹⁹ Ion Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, 2006, București, p. 889

fi vegherea la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și confirmarea rezultatelor sufragiului²⁰.

În aceste condiții se pun îndeosebi două probleme:

- a) dacă hotărârile Curții sunt acte administrative normative, deci anulabile prin intermediul contenciosului administrativ,
- b) dacă efectele produse de hotărârile Curții Constituționale sunt fundamentate la nivel legal, prin Legea nr. 47/1992, sau la nivel constituțional, prin intermediul atribuțiilor în exercitarea cărora se recurge la acest tip de act.

Cea dintâi problemă este recent apărută în practica judiciară, ca urmare a sesizărilor cu acțiuni în contencios administrativ pe diferite tipare, pe care le vom analiza mai jos.

3.2. Hotărârea Curții Constituționale nr. 32/2024. Motivul controverselor ridicate.

Anul 2024, an electoral, a fost marcat și de organizarea alegerilor prezidențiale. Primul tur a fost organizat în data de 24 noiembrie 2024. La 3 zile după organizarea scrutinului, doi candidați au contestat rezultatele la Curtea Constituțională, care a dispus renumărarea voturilor pe 28 noiembrie 2024. În data de 2 decembrie 2024, prin Hotărârea nr. 31/2024, Curtea a confirmat rezultatele scrutinului și a dispus organizarea celui de-al doilea tur în data de 8 decembrie, având în vedere lipsa vreunui candidat care să întrunească majoritatea absolută de voturi. Însă, în data de 4 decembrie 2024, Președintele a desecretizat o serie de rapoarte din partea serviciilor de informații, care demonstrează existența unei imixtiuni din partea unui actor statal în procesul electoral, precum și manipularea de către un anumit candidat a algoritmilor platformelor de socializare pentru a-și mări artificial expunerea. În urma desecretizării rapoartelor, în data de 6 decembrie 2024, Curtea a pronunțat Hotărârea nr. 32/2024, prin care a anulat rezultatele primului tur și a dispus organizarea unui nou scrutin electoral la o dată a cărei stabilire a fost pusă în sarcina Guvernului.

Această hotărâre a reprezentat o premieră în jurisprudența Curții și a stârnit numeroase discuții privind efectele actului, dar și cu privire la temeiul în care instanța de contencios constituțional a acționat din oficiu. Se impune, deci, o analiză pornind de la acest moment primordial al controverselor.

La nivelul hotărârii putem observa anumite aspecte ieșite din comun, constatate inclusiv de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) în Raportul Urgent din 2025 despre

²⁰ Ion Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, 2006, București, p. 892

anularea alegerilor de către curțile constituționale.²¹ Un prim aspect specific al acestei hotărâri este momentul pronunțării ei, la doar 4 zile după ce instanța de contencios constituțional a confirmat, prin Hotărârea nr. 31/2024²², rezultatele primului tur al alegerilor prezidențiale fără a se abate de la dispozițiile consacrate în art. 146 lit. f) din Constituție și în art. 37 alin. (1) și (2) și art. 38 din legea de funcționare a Curții, aspect constatat și de către Comisia de la Veneția în raportul său, dar nesupus analizei.

Un al doilea aspect particular acestui caz reiese din argumentele la care a recurs Curtea Constituțională pentru a justifica adoptarea unei poziții active în verificarea procesului electoral. Curtea a prezentat intervenția sa prin „a lua act de conținutul lor [al rapoartelor declasificate]”²³ ca fiind realizată în temeiul atribuției de veghere la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui, stipulată la art. 146 lit. f) din Constituție, precum și la rolul său de garant al supremației Constituției prin raportare la art. 1 alin. (5) din Constituție, în fapt temeiul atribuției de verificare în care a acționat Curtea. Constatăm că instanța de contencios constituțional a reușit să-și justifice sesizarea *ex officio* prin interpretarea coroborată a normelor constituționale menționate anterior, extinzându-și, astfel, competența. De asemenea, hotărârea vizează neconformități din procedura anterioară procesului electoral în sine, generate de “influențele netransparente asupra alegătorilor”²⁴, rezultate atât din manipularea algoritmilor platformelor de social-media²⁵, cât și din netransparența finanțării campaniei electorale²⁶, precum și din cauza unor amestecuri externe care, în viziunea Curții, au afectat suveranitatea României.

Raportându-ne la competența Curții în forma consacrată în cuprinsul Titlului V din Constituție, o acțiune *ex officio* din partea Curții nu este consacrată expres, ceea ce oferă instanței de contencios constituțional posibilitatea de a acționa discreționar prin interpretarea prevederilor Constituției. Dacă ne raportăm la doctrină²⁷, însă, la nivelul Legii nr. 47/1992 prevederile art. 38 condiționează acțiunea Curții de contestațiile adresate de subiecții de drept eligibili iar prevederile art. 31 alin. (1) din Legea nr. 370/2004 nominalizează acești subiecți²⁸. Constatăm, astfel, că discreția lăsată Curții în legea fundamentală este limitată prin lege, act normativ inferior ca forță juridică prevederilor

²¹ Raport urgent din 2025 despre anularea rezultatelor alegerilor de către curțile constituționale, disponibil la <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2025/01/Raport-comisie-Venetia-tradus.pdf>, accesat la data de 28.02.2026

²² Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 1214 din 03.12.2024

²³ Hotărârea nr. 32/2024 a Curții Constituționale, par. 5

²⁴ Raport urgent din 2025 despre anularea alegerilor de către curțile constituționale, par. 7

²⁵ Hotărârea nr. 32/2024 a Curții Constituționale, par. 14

²⁶ Hotărârea nr. 32/2024 a Curții Constituționale, par. 17

²⁷ Silviu-Gabriel Barbu, Andrei Muraru, Valentina Bărbățeanu, *Elemente de contencios constituțional*, Ed. C.H. Beck, 2021, București, p. 204

²⁸ art. 31 alin. (1): „În cel mult 24 de ore de la expirarea termenului prevăzut la art. 29 alin. (2), respectiv la art. 30 alin. (6), candidații, partidele politice, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianțele politice, alianțele electorale și alegătorii pot contesta înregistrarea sau respingerea înregistrării candidaturilor sau a semnelor electorale, după caz. Contestațiile se fac în scris și se depun la Curtea Constituțională.”

constituționale coroborate de Curte în justificarea sesizării *ex officio*, ceea ce ridică semne de întrebare cu privire la posibilitatea de a ocoli aceste limitări. Această discreție foarte largă lăsată judecătorilor constituționali este o situație frecvent întâlnită în legislațiile privind autoritățile competente în soluționarea disputelor electorale la nivelul statelor membre ale Consiliului Europei, ceea ce a determinat Comisia de la Veneția să emită recomandări privind îmbunătățirea legislației referitoare la anularea rezultatelor alegerilor.²⁹ În cazul nostru, din recomandările formulate de Comisia de la Veneția în raportul său urgent din 2025 reiese nevoia de a ghida și limita prin lege discreția acordată judecătorilor³⁰.

Concluzia la care ajungem este că sursa controverselor privitoare la Hotărârea nr. 32/2024, care au readus în atenție și problema mai largă a hotărârilor ca acte ale Curții Constituționale, este una cu două valențe, dar de o tipologie comună. Astfel, nereglementarea în cuprinsul normelor constituționale a hotărârilor ca acte ale Curții, precum și discreția largă lăsată judecătorilor constituționali în exercitarea atribuției de veghere asupra procedurilor de alegere a Președintelui stipulate la art. 146 lit. f) din Constituție, de asemenea rezultat din reglementarea cu o forță juridică neadekvată, au determinat punerea la îndoială a efectelor hotărârii, apariția de îndoieli cu privire la legalitatea controlului efectuat de Curtea Constituțională și, mai ales, cu privire la legitimitatea noului scrutin electoral din 2025 și a schimbărilor produse în perioada imediat anterioară desfășurării acestuia.

Nereglementarea cu forță juridică suficientă este, de altfel, și problema care stă la baza controverselor privind temeiul juridic al efectelor produse de hotărârile ca acte ale Curții Constituționale. Acest argument a stat la baza încercărilor de contestare a hotărârii și a fost ridicat chiar și în fața instanței de contencios constituțional. Acum, odată stabilit pe deplin contextul reapariției acestei probleme, se impune să efectuăm o analiză asupra celor două momente subsecvente: pronunțarea sentinței 132 din 24 aprilie 2025 Curții de Apel Ploiești și pronunțarea Hotărârii nr. 7/2025 a Curții Constituționale.

3.3. Posibilitatea de anulare în contencios administrativ și fiscal. Cazul Sentinței nr. 135 din 24 aprilie 2025 a Curții de Apel Ploiești.

În ședința publică din data de 24 aprilie 2025, Curtea de Apel Ploiești, sesizată cu o cerere având ca obiect Hotărârea nr. 32 din 2024 a Curții Constituționale, prin care a fost anulat scrutinul electoral din decembrie 2024, a pronunțat prin Sentința nr. 135 „suspendarea executării actului administrativ

²⁹ Raport urgent din 2025 despre anularea alegerilor de către curțile constituționale, par. 17

³⁰ Raport urgent din 2025 despre anularea alegerilor de către curțile constituționale, par. 78 lit. D.

contestat”³¹. Având în vedere excepția necompetenței generale a instanțelor judecătorești, prevăzută de Codul de procedură civilă, această hotărâre pare a fi fost adoptată cu încălcări flagrante din punct de vedere procedural. Trecând peste neconcordanțele de acest ordin, irelevante analizei noastre, considerăm că trebuie cercetate atât argumentele invocate de partea reclamantă, cât și rațiunea completului în acest caz, pentru a ne putea explica motivele calificării ca act administrativ normativ a hotărârii Curții Constituționale și, mai ales, pentru a putea stabili temeinicia sau netemeinicia celor două raționamente.

Pornind de la susținerile reclamantei, putem observa că primul argument prezintă o relevanță deosebită, urmărind trei puncte de referință: natura actului, natura juridică a Curții Constituționale și natura procedurii în care a fost pronunțată hotărârea. Din punct de vedere al naturii actului, reclamanta demonstrează caracterul de act administrativ normativ al Hotărârii Curții Constituționale, concluzie la care a ajuns prin evidențierea întrunirii tuturor criteriilor de clasificare ale unui act administrativ normativ: emiterea de o autoritate publică care a acționat în regim de putere publică, emiterea în organizarea și executarea legii (în cazul nostru, Legea nr. 370/2004) și neîntrunirea vreunei excepții de la posibilitatea de sesizare: nu este act de comandament cu caracter militar, nu este emis în raporturile dintre Curte și Parlament și nu există altă procedură judiciară pentru a-l contesta. De asemenea, respinge clasificarea ca act jurisdicțional constituțional pornind de la argumentul că judecătorii chemați să se pronunțe nu pot determina, prin calitatea lor, o natură juridică diferită hotărârii pe care o pronunță. Din punct de vedere al naturii juridice a Curții Constituționale, reclamanta o prezintă ca fiind o autoritate publică, iar dintre toate actele pe care le poate emite în baza art. 147 alin. (4) din Constituție și a art. 11 din Legea nr. 47/1992, singurul act apt să producă efecte juridice opozabile *erga omnes* este cel consacrat în art. 147 alin. (4) din Constituție, și aceste efecte dobândesc opozabilitate *erga omnes* numai în exercitarea atribuțiilor de control de constituționalitate *a priori* asupra legilor, controlul de constituționalitate *a posteriori* asupra legilor și ordonanțelor și controlul asupra tratatelor și acordurilor internaționale. Din punct de vedere al caracterului procedurii, reclamanta susține că este necontencioasă din cauza lipsei sesizării părților și din pricina lipsei vreunui comunicat cu privire la ședința în care a fost pronunțată Hotărârea nr. 32/2024, ceea ce a determinat întrunirea Curții „în secret”³².

În raționamentul său, instanța de contencios administrativ și fiscal a pornit de la o interpretare restrictivă a atribuțiilor și actelor prevăzute în art. 146 și 147 din Constituție, respectiv de la o coroborare a acestor texte constituționale cu prevederile art. 11 din legea organică a Curții și cu prevederile art. 4 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea

³¹ Sentința nr. 135 din 24 aprilie 2025 a Curții de Apel Ploiești, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, disponibilă la <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2025/04/sentința-CA-Ploiesti-1.pdf>, accesat la data de 20.02.2026

³² Sentința nr. 135 din 24 aprilie 2025 a Curții de Apel Ploiești, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, disponibilă la <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2025/04/sentința-CA-Ploiesti-1.pdf>, accesat la data de 20.02.2026

actelor normative³³. Rezultatul a fost concluzia că hotărârile ca acte ale Curții Constituționale sunt acte administrative normative, emise în executarea legii (în speță, Legea nr. 370/2004), cărora nu li se poate atribui caracter general obligatoriu. Aceasta i-a permis apoi instanței să soluționeze acțiunea prin aplicarea procedurii contencioase specifice actelor administrative, în care a confirmat susținerile reclamantei și în urma căreia a putut suspenda executarea Hotărârii nr. 32/2024 a Curții Constituționale.

Această viziune, caracterizată prin clasificarea Curții drept o autoritate publică cu caracter administrativ, prin susținerea caracterului necontencios al procedurii, precum și prin atribuirea unei naturi juridice de act administrativ normativ a hotărârilor ca acte ale Curții Constituționale, nu este însă susținută în doctrină, care, plecând de la reglementarea constituțională a Curții, îi clarifică natura juridică pornind de la atribuțiile sale și de la rolul pe care îl are în sistemul nostru de drept. Astfel, sub aspectul naturii juridice a instanței de contencios constituțional, se susține că aceasta este o autoritate publică cu statut constituțional caracterizată prin independența față de alte autorități publice și față de celelalte puteri statale, prin atribuțiile speciale cu care a fost înzestrată de către Adunarea Constituantă și care privesc garantarea apărării ordinii constituționale, prin unicitatea ei (fiind unica autoritate de jurisdicție constituțională din sistemul nostru de drept), prin supunerea exclusiv față de Constituție și legea sa organică (Legea nr. 47/1992), lege care trebuie să fie conformă voinței Adunării Constituante, dar și prin calitatea acesteia de „a spune dreptul”. Astfel, Curtea nu face parte din cele trei puteri în stat și are statut constituțional, creația ei fiind rezultatul voinței Adunării Constituante și regăsindu-și legitimitatea în voința suverană a națiunii, manifestată prin Constituția însăși.³⁴ Sub aspectul naturii juridice a controlului, se susține larg în doctrină caracterul politico-jurisdicțional al procedurii sale, rezultat din însuși caracterul politico-jurisdicțional al Curții, care reiese din modul de numire al judecătorilor și prin natura atribuțiilor pe care le îndeplinește³⁵. Ca urmare, actele emise de Curte sunt acte jurisdicționale constituționale, fiind rezultatul unei proceduri jurisdicționale realizate de unica autoritate competentă să asigure în acest mod supremația Constituției, realitate contrară rezultatului raționamentului dezvoltat de instanța ordinară.

3.4. Hotărârea nr. 7/2025. Argumentele ridicate în susținerea respingerii contestației adresate de Biroului Electoral Central (BEC), argumentele BEC și răspunsul Curții Constituționale.

Hotărârea nr. 7/2025 a fost pronunțată în respingerea unei contestații ridicate în fața Biroului Electoral Central împotriva unei hotărâri de respingere a înregistrării unei candidaturi, această formă de control intrând în atribuțiile prevăzute la art. 146 lit. f) din Constituție. Dincolo de importanța sa

³³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010

³⁴ Cristian Ionescu, *Despre natura juridică a Curții Constituționale*, disponibil la <https://sintact.ro/#/publication/151017679>, accesat la data de 02.03.2026

³⁵ Elena-Simina Tănăsescu, *Contencios constituțional*, Ed. C.H. Beck, 2025, București, p. 67

politică în organizarea scrutinului electoral, prezintă interes deosebit susținerile părților, dar și argumentele pe care Biroul Electoral Central le-a ridicat în hotărârea sa de respingere a înregistrării candidaturii.

Biroul Electoral Central, în motivarea hotărârii de respingere a cererii de înregistrare a candidaturii, a susținut că hotărârile și deciziile, ca acte ale Curții Constituționale, fac parte din ordinea normativă, producând efecte opozabile *erga omnes*, deci aplicabile și tuturor autorităților cu atribuții în vegherea asupra bunei desfășurări a procesului electoral pentru alegerea președintelui, cum este chiar însuși Biroul Electoral Central. De asemenea, a susținut că Hotărârea nr. 32/2024 a tranșat și nerespectarea de către candidatul vizat de respingere a reglementărilor privitoare la procedura electorală, dar și că Hotărârea nr. 2/2024 a setat condiții obligatorii pentru Biroul Electoral Central, care au fost, de asemenea, încălcate de către candidat³⁶. În contradictoriu cu această susținere, una dintre contestațiile ridicate în fața instanței de contencios constituțional cuprinde, printre altele, un argument referitor la Hotărârea nr. 2/2024 a Curții Constituționale, prin care o candidatură a fost de asemenea respinsă, dar și la Hotărârea nr. 32/2024. Acest argument prezintă o deosebită importanță întrucât reprezintă o recurgere la diferența dintre decizii și hotărâri ca acte ale Curții Constituționale. Astfel, se susține că doar deciziile pronunțate de Curte au putere de lege și sunt în măsură să modifice aplicarea ori întinderea aplicării unui act normativ supus controlului³⁷, iar hotărârile invocate, neavând ca obiect constituționalitatea Legii nr. 370/2004 privind alegerea Președintelui României, nu pot avea valoare interpretativă și nu pot adăuga la lege³⁸. O altă contestație susține, printre altele, că cele două hotărâri ar adăuga la cadrul constituțional și legal criterii noi, lipsite de reglementare legală în sistemul românesc de drept³⁹.

Privind pe scurt aceste două poziții contradictorii, cea din hotărârea Biroului Electoral Central care face obiectul contestațiilor și cea susținută prin contestațiile depuse, constatăm că în fața instanței de contencios constituțional sunt aduse, în procesul de verificare a aspectelor contestate, cele două viziuni contrastante care s-au conturat în doctrină încă de sub imperiul Constituției nerevizuite și a căror antiteză a fost readusă în discuție după pronunțarea Hotărârii nr. 32/2024 de către Curtea Constituțională: teoria opozabilității *erga omnes* a hotărârilor Curții Constituționale și teoria diferențierii opozabilității hotărârilor în funcție de atribuția exercitată. În fața acestei situații, în cuprinsul Hotărârii nr. 7/2025, Curtea a susținut teoria opozabilității *erga omnes* când a atacat critica privind translatarea unor considerente particularizante din Hotărârea nr. 2/2024 în cazul candidatului vizat de respingerea înregistrării dosarului de candidatură, afirmând că respectiva hotărâre vizează numai aspecte “generale și de principiu”, considerentele privind condițiile de eligibilitate stipulate în

³⁶ Hotărârea nr. 7/2025 a Curții Constituționale, par. 107, 109, 110, 111

³⁷ Hotărârea nr. 7/2025 a Curții Constituționale, par. 31

³⁸ Hotărârea nr. 7/2025 a Curții Constituționale, par. 32

³⁹ Hotărârea nr. 7/2025 a Curții Constituționale, par. 80

textul hotărârii fiind general aplicabile, dar și că “hotărârile Curții Constituționale sunt general obligatorii”⁴⁰. De asemenea, Curtea susține faptul că noul scrutin prezidențial își găsește fundamentarea legală în Hotărârea nr. 32/2024⁴¹.

Din aceste poziții exprimate de Curte putem deduce nu doar că hotărârile ar produce efecte general obligatorii, dar și că pronunțarea lor poate fi legată de desfășurarea unor proceduri esențiale vieții statale. Această ultimă concluzie ar putea conduce, în ipoteza în care anularea unei hotărâri a Curții Constituționale este permisă, la lipsirea unor astfel de proceduri de legitimitate. Am putea vorbi în acest caz ori despre o fragilitate deosebită a procedurii prin nereglementarea adecvată din punct de vedere al forței juridice a opozabilității hotărârii ca act al Curții Constituționale, ori despre o importanță covârșitoare acordată hotărârilor, care ar putea justifica asimilarea lor cu deciziile prin simplul argument al atribuțiilor exercitate de către Curte în pronunțarea unor astfel de acte. Este important de menționat că susținerea Curții este exprimată prin intermediul unei hotărâri, deci fix tipul de act a cărui opozabilitate are o consacrare normativă de o forță juridică discutabilă, respectiv că o astfel de interpretare nu poate înlătura baza problemei: reglementarea cel puțin defectuoasă, din punct de vedere al forței juridice, a hotărârii ca act al Curții Constituționale. De asemenea, susținerea teoriei opozabilității *erga omnes* a efectelor juridice poate fi infirmată prin raportare la terminologia utilizată de Curte în dispozitivul hotărârii. Printr-o analiză comparativă, constatăm că Hotărârea nr. 2/2024, respectiv Hotărârea nr. 7/2025, pronunțate cu privire la înregistrările unor candidaturi pentru procesul electoral de alegere a Președintelui României, sunt considerate doar definitive, pe când Hotărârea nr. 32/2024, prin care procesul electoral este anulat, este considerată ca fiind definitivă **și general obligatorie**. Se poate susține, pornind de la această observație, o aplicare a diferențierii opozabilității în funcție de atribuția în exercitarea căreia Curtea Constituțională pronunță hotărârile, în contradicție cu raționamentul la care instanța de contencios constituțional a recurs în soluționarea contestațiilor.

Concluzii

În urma analizării doctrinei, putem concluziona că natura juridică a hotărârilor ca acte ale Curții Constituționale este de mult timp un subiect controversat datorită reglementării neclare a efectelor

⁴⁰ Hotărârea nr. 7/2025 a Curții Constituționale, par. 123

⁴¹ Hotărârea nr. 7/2025 a Curții Constituționale, par. 120

pe care le produce. Efectele juridice ale hotărârilor, deși asimilate deciziilor sub aspectul opozabilității, nu își regăsesc fundamentul juridic în Constituție, iar această deficiență a reglementării actelor Curții poate fi modificată prin interpretarea textelor constituționale, în baza discreției largi lăsată instanței de contencios constituțional. Toate acestea au condus la apariția, în practica recentă, a unor situații imposibil de conceput în sistemul nostru de drept.

Din analiza celor trei momente-cheie care au readus, și apoi au menținut, în discuție controversa din spatele hotărârilor Curții Constituționale am constatat principalele consecințe pe care acest defect de normare le-a provocat: o largă marjă de interpretare a dispozițiilor din Legea fundamentală și din legea de funcționare a Curții, susțineri ale caracterului administrativ al acestui tip de act și chiar a caracterului de autoritate publică administrativă al instanței de contencios constituțional însăși, punerea la îndoială a opozabilității *erga omnes* a efectelor hotărârilor Curții.

Toate aceste probleme de natură juridică, amplificate de factori de ordin politic și de lipsa comunicării adecvate, au produs efecte asupra modului în care Curtea Constituțională este privită ca instituție de către cetățeni, slăbind încrederea în activitatea instanței de contencios constituțional și contribuind, în contextul tensionat al alegerilor prezidențiale, la o divizare a opiniei publice.

Soluția acestei probleme, așa cum reiese din analiza efectuată, nu poate fi decât reglementarea hotărârilor ca acte ale Curții Constituționale în cuprinsul Titlului V al Legii fundamentale, printr-o revizuire. Deși în urma acestei ipotetice revizuiți s-ar reduce diferențele dintre decizii și hotărâri la doar denumirea și atribuțiile specifice fiecăreia, putând ridica o eventuală teză a inutilității hotărârilor în activitatea Curții, o reglementare la nivel constituțional ar conferi forță juridică suficientă unui tip de act ale cărui efecte sunt atât de strâns legate de procedurile specifice vieții statale, dar a cărui reglementare nu prezintă, în momentul actual, o forță juridică suficientă pentru a-l face imun criticilor din partea doctrinei sau interpretărilor realizate de către instanțele ordinare.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Elena-Simina, Tănăsescu, *Contencios constituțional*, Ed. C.H. Beck, 2025, București
2. Silviu-Gabriel, Barbu, Andrei, Muraru, Valentina, Bărbățeanu, *Elemente de contencios constituțional*, Ed. C.H. Beck, 2021, București

3. Cristian, Ionescu, *Contencios constituțional, curs pentru masterat Carieră Judiciară*, Ed. Universul Juridic, 2010, București
4. Tudor, Drăganu, *Efectele juridice ale deciziilor și hotărârilor Curții Constituționale (I)*, în *Revista de Drept Comercial* nr. 1/1999, Ed. Lumina Lex, 1999, București
5. Tudor, Drăganu, *Efectele juridice ale deciziilor și hotărârilor Curții Constituționale (II)*, în *Revista de Drept Comercial* nr. 3/1999, Ed. Lumina Lex, 1999, București
6. Ion, Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, 2006, București
7. Ioan, Muraru, Elena-Simina, Tănăsescu (coord.), *Constituția României. Comentariu pe articole*, ed. a III-a, Ed. C.H. Beck, 2022, București

Resurse digitale:

1. <https://sintact.ro/#/act/16777906/1991-11-21/event?pit=2026-02-25&unitId=maincontent>, accesat la data de 16.02.2026
2. [https://sintact.ro/#/act/16777906/2003-10-31/event?pit=2026-02-25&unitId=par\(1\)](https://sintact.ro/#/act/16777906/2003-10-31/event?pit=2026-02-25&unitId=par(1)), accesat la data de 16.02.2026
3. <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2024/03/CONTROLUL-DE-CONSTITUTIONALITATE.pdf>, accesat la data de 16.02.2026
4. <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/10/doldur-1.pdf>, accesat la data de 16.02.2026
5. <https://sintact.ro/#/act/16794709/1992-05-22/event?unitId=maincontent&pit=2026-02-25>, accesat la data de 20.02.2026
6. [https://sintact.ro/#/act/16794709/2023-12-08/event?pit=2026-02-25&unitId=par\(1\)](https://sintact.ro/#/act/16794709/2023-12-08/event?pit=2026-02-25&unitId=par(1)), accesat la data de 20.02.2026
7. <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2025/04/sentinta-CA-Ploiesti-1.pdf>, accesat la data de 20.02.2026
8. <https://sintact.ro/#/act/16854582/2024-12-09/event?pit=2026-02-25&unitId=maincontent>, accesat la data de 25.02.2026
9. <https://sintact.ro/#/act/17035303/1/hotararea-32-2024-privind-anularea-procesului-electoral-cu-privire-la-alegerea-presedintelui>, accesat la data de 25.02.2026
10. <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2025/01/Raport-comisie-Venetia-tradus.pdf>, accesat la data de 28.02.2026
11. <https://sintact.ro/#/act/17037945/1/hotararea-7-2025-r-privind-contestatiile-formulate-impotriva-deciziei-biroului-electoral-central>, accesat la data de 01.03.2026
12. <https://sintact.ro/#/publication/151017679>, accesat la data de 02.03.2026

Protecția digitală a minorilor refugiați în spațiul european

The digital protection of refugee minors within the European space

La protection numérique des mineurs réfugiés dans l'espace européen

Andrei – Cristian IONESCU – anul III, grupa 315, IF

coordonator: asist. univ. dr. Ștefan BOGREA

Rezumat: Prezenta lucrare analizează cadrul juridic complex aplicabil persoanelor strămutate, cu un accent particular pe dinamica actuală a crizelor umanitare și asupra minorilor refugiați. Studiul debutează prin clarificarea distincțiilor conceptuale și procedurale esențiale dintre statutul de refugiat *stricto sensu*, fundamentat pe analiza individuală conform *Convenției de la Geneva din 1951*, și forma alternativă de protecție internațională, *protecția subsidiară*, dar și acordarea statutului de refugiat *prima facie*. O atenție deosebită este acordată momentului de cotitură reprezentat de activarea istorică, în anul 2022, a *Directivei 2001/55/CE privind protecția temporară*, ca răspuns la agresiunea militară din Ucraina, evidențiind mecanismele specifice prin care Uniunea Europeană gestionează crizele refugiaților și necesitatea adaptării acestor instrumente legale pentru protejarea categoriilor vulnerabile.

Cuvinte-cheie: refugiat, minori, digital, prima facie, protecție temporară, protecție subsidiară.

Abstract: This paper analyzes the complex legal framework applicable to displaced persons, with a particular focus on the current dynamics of humanitarian crises and refugee minors. The study begins by clarifying the essential conceptual and procedural distinctions between refugee status *stricto sensu*, based on individual assessment pursuant to the *1951 Geneva Convention*, and the alternative form of international protection, namely *subsidiary protection*, as well as the granting of *prima facie*

refugee status. Particular attention is devoted to the turning point marked by the historic activation, in 2022, of *Directive 2001/55/EC on temporary protection* in response to the military aggression in Ukraine. This highlights the specific mechanisms through which the European Union manages refugee crises and the necessity of adapting these legal instruments to safeguard vulnerable groups.

Keywords: refugee, minors, digital, prima facie, temporary protection, subsidiary protection.

Résumé: Cet article analyse le cadre juridique complexe applicable aux personnes déplacées, avec un accent particulier sur la dynamique actuelle des crises humanitaires et les mineurs réfugiés. L'étude commence par clarifier les distinctions conceptuelles et procédurales essentielles entre le statut de réfugié *stricto sensu*, fondé sur un examen individuel en vertu de la *Convention de Genève de 1951*, et la forme alternative de protection internationale, à savoir la *protection subsidiaire*, ainsi que l'octroi du statut de réfugié *prima facie*. Une attention particulière est accordée au tournant que représente l'activation historique, en 2022, de la *Directive 2001/55/CE relative à la protection temporaire* en réponse à l'agression militaire en Ukraine. Cela met en évidence les mécanismes spécifiques par lesquels l'Union européenne gère les crises de réfugiés et la nécessité d'adapter ces instruments juridiques pour protéger les groupes vulnérables.

Mots-clé : réfugié, mineurs, numérique, prima facie, protection temporaire, protection subsidiaire.

1. Introducere

1.1. Terminologie

Termenul de „*refugiat*” cuprinde două accepțiuni. În *sens larg*, refugiatul este persoana care a fost forțată să își părăsească țara de origine sau de reședință din cauza conflictelor, violenței, persecuției, sau alte motive, analizându-se în prezent chiar și motivul schimbărilor climatice. În termeni simpli, refugiat lato sensu se referă la persoanele care au nevoie de protecție internațională (de protecția altui stat) sau caută siguranță, **și se află în afara statului de cetățenie/reședință**.

Stricto sensu, termenul se referă la o persoană care caută protecția altui stat sau fuge din cauza că a fost sau ar fi putut fi persecutată din anumite motive în statul de origine. Astfel, persoana va beneficia de protecție internațională, cea de „*statut de refugiat*”, dacă va îndeplini condițiile de

inclusiune ale definiției din cadrul *art. 1 din Convenția de la Geneva din 1951 privind statutul de refugiat*. Pentru a li se acorda statut de refugiat, regimul protecției internaționale, este necesară o *analiză individuală* a fiecărui solicitant de azil.

De asemenea, există și o metodă specială de acordarea a statutului de refugiat, care se aplică *ex officio*, *fără o analiză individualizată*, în cazul fluxurilor masive de refugiați într-un anumit teritoriu, în timpul unei crize umanitare, în baza unor circumstanțe obiective din țara de origine, anume cea de **refugiați *prima facie***¹, care le este atribuită solicitanților chiar din momentul în care se află în afara teritoriului țării de origine sau a țării în care își aveau reședința obișnuită, în cazul apatrizilor.

Astfel, statutul de *refugiat acordat prima facie* garantează aceleași drepturi și garanții beneficiarilor ca și celor care dobândesc statut de refugiat. Cazurile de refugiați *prima facie* pot fi calificate astfel la nivel de grup, de exemplu, persoanelor care pleacă dintr-un anumit stat din cauza unui conflict armat sau agresiunilor generalizate, însă pot fi analizate și în cadrul procedurilor individuale de determinare a statutului de refugiat.²

Totodată, o altă formă de protecție internațională este și **protecția subsidiară**, care se acordă persoanelor care au „*o temere bine întemeiată de a fi persecutat sau un risc real de a fi supus unor vătămări grave*” (*Directiva 2011/95/UE*)³, însă nu se încadrează în niciuna dintre clauzele de includere conform art. 1 A din Convenția din 1951 de la Geneva privind statutul de refugiat, concomitent cu neinclusiunea în niciuna dintre cauzele de excludere, cuprinse în art. 1 D din aceeași convenție. Această formă de protecție este prevăzută și în alte acorduri, convenții și acte normative ale UE, însă există și clar enunțată, alături de „statutul de refugiat”, în *Legea nr. 122 din 4 mai 2006 privind azilul în România*.⁴ Actul normativ anterior menționat prevede și condițiile acordării acestor forme de protecție, fiind în conformitate cu dreptul internațional în materie.

În plus, la nivelul Uniunii Europene, există un regim special aplicabil persoanelor care vin din Ucraina și solicită azil, anume **regimul protecției temporare**, prevăzut de *Directiva privind Protecția Temporară 2001/55/CE*, pusă în aplicare în 2022, pentru prima dată în 21 de ani de la adoptarea Directivei, de *Decizia de punere în aplicare (UE) 2022/382*, prelungită succesiv ulterior, cel mai recent în 2025, prin *Decizia de punere în aplicare (UE) 2025/1460 a Consiliului*. Mai mult, natura temporară denotă și din prelungirile multiple, de câte un an, inclusiv a ultimei Decizii, menționate anterior, care a prelungit protecția temporară până în martie 2027. Astfel, Directiva privind Protecția Temporară a fost declanșată pentru prima dată de către Consiliu ca răspuns la agresiunea fără precedent a Rusiei

¹ UNHCR, *Prima facie approach to recognition of refugee status*. <https://emergency.unhcr.org/protection/legal-framework/prima-facie-approach-recognition-refugee-status> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

² Ibidem.

³ *Directiva 2011/95 - RO - EUR-LEX*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj?locale=ro> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

⁴ *Legea nr. 122 din 4 mai 2006 privind azilul în România*, publicată în M. Of. nr. 428 din 18 mai 2006.

de invazie a Ucrainei, pentru a oferi asistență rapidă și efectivă persoanelor care fugeau din calea războiului din Ucraina.⁵

În contextul european, există *Agencia Uniunii Europene pentru Azil (EUAA)*, care acționează ca brațul operațional al UE. Ei nu doar fac politici, ei sunt cei care le aplică în teren. Agenția oferă suport operațional, trimițând echipe în "hotspots", zone cu un număr ridicat de solicitanți de azil, (ex. insulele grecești, Italia, Cipru) pentru a asista autoritățile locale. De asemenea, tot această instituție redactează ghidurile privind evaluarea vârstei, standardizând această evaluare, prin instruirea statelor membre în determinarea minorității unui solicitant de azil sau refugiat.⁶

Este foarte importantă și o distincție terminologică prealabilă, cea între termenii de "*refugiat*" și "*migrant*", care urmează să fie explicată pe scurt în continuare. *Refugiatul* pleacă din țara de origine sau din țara în care își avea reședința obișnuită, din cauza unei temeri justificate, deci o *plecare forțată*"; pe când, *migratul* pleacă *voluntar* din țara de origine din raționamente economice sau sociale (de exemplu: pentru un trai mai bun, condiții de muncă, studii etc.).

La nivel internațional, această utilizare greșită a termenilor împiedică sau restrânge aplicarea protecțiilor, a drepturilor și garanțiilor corespundente statutului de refugiat. De asemenea, refugiatul beneficiază de protecție internațională, așa cum am arătat și anterior, în timp ce migranții nu sunt explicit definiți în dreptul internațional și nici nu beneficiază de protecție internațională.⁷

1.2. Context

În ultimii ani, odată cu declanșarea războiului de la granițele estice ale Uniunii Europene, a apărut un fenomen de aflus masiv de beneficiari de protecție temporară în spațiul european. Printre aceștia, conform datelor UNHCR, cel puțin *1,6 milioane de copii au fost strămutați în afara Ucrainei de la începutul conflictului*.⁸

Astfel, copiii sunt una dintre categoriile cele mai vulnerabile, în special cei care provin din zone de conflict, supuși traumelor războiului, copiii care ajung în statele gazdă neînsoțiți, ori care sunt însoțiți de adulți care fie nu sunt părinții lor, fie nu sunt tutori legali ai acestora, în legislația internațională utilizându-se termenul de „copii separați”. În aceste cazuri, diligența statelor, promptitudinea în luarea de măsuri și celeritatea soluționării cererilor de azil, ori, în contextul persoanelor strămutate

⁵ Migration and Home Affairs, *Temporary protection*. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/asylum-eu/temporary-protection_en (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

⁶ European Asylum Support Office, *EASO Practical Guide on Age Assessment (Second) [Practical Guide]*. <https://doi.org/10.2847/236187> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

⁷ UNHCR, *Refugees' or 'migrants'? how word choices affect rights and lives*. <https://www.unhcr.org/news/stories/refugees-or-migrants-how-word-choices-affect-rights-and-lives> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

⁸ UNICEF & UNHCR, *UKRAINE EMERGENCY: CHILDREN FLEEING UKRAINE – THE ADVOCACY AGENDA FOR ACTION*. <https://data.unhcr.org/ar/documents/download/92243> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

din Ucraina – obținerea permisului de ședere pentru beneficiarii protecției temporare, a obținerii de informații din partea solicitanților, ori a informațiilor din țara de origine sau din locul ultimei reședințe obișnuite (în cazul apatrizilor), trebuie să fie maximă.

Argumentul pentru aceste obligații ale statelor, ale autorităților statale, este că aceste categorii de populație vulnerabilă pot deveni cu ușurință *victime ale traficului de persoane și ale exploatării în toate formele ei (e.g. sexuală, sclavie)*. Tocmai de aceea, se vor analiza cu prioritate cazurile minorilor neînsoțiți și ale celor însoțiți de o persoană, alta decât reprezentantul legal sau unul dintre părinți.

1.3. Importanța lucrării

Pe lângă drepturile și garanțiile conferite de Convenția din 1951 de la Geneva privind statutul de refugiat, ale Directivei privind Calificarea și ale altor tratate și acte normative aplicabile la nivel internațional, regional și național, este esențială și *abordarea protecției digitale a acestor persoane, cum ar fi minorii refugiați*. Acest aspect a fost dezvoltat doar la nivel general, nefiind abordată și situația de vulnerabilitate ori cazurile specifice ale minorilor, de către Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Filippo Grandi, în cadrul unui document din 2022.⁹

Având în vedere aceste considerente, se poate stabili faptul că este necesară o *cercetare specifică, la nivel regional*, a tuturor acestor mecanisme de protecție a datelor personale, a confidențialității în cadrul digital, a minorilor refugiați. În secțiunile ce urmează, vor fi analizate drepturile și protecția digitală a minorilor refugiați, provocările identificate în practică, dar și jurisprudența europeană relevantă.

1.4. Drepturile și protecția digitală

Refugiații, prin urmare și minorii refugiați, beneficiază de o *confidențialitate* sporită, acesta fiind și unul dintre principiile care guvernează sfera protecției beneficiarilor de azil și parte integrantă a noțiunii de „protecție”. Însă, drepturile digitale ale copiilor refugiați din Uniunea Europeană sunt caracterizate de o contradicție acută: instrumentele digitale sunt „vesta de salvare” pentru educație și integrare, dar reprezintă, în același timp, mecanismul principal pentru supravegherea și controlul acestora. În continuare, va fi analizată „*sabia cu două tăișuri*” a protecției acestei categorii de persoane vulnerabile.

⁹ Filippo Grandi & United Nations High Commissioner for Refugees, *General Policy on Personal Data Protection and Privacy*. <https://www.refworld.org/policy/strategy/unhcr/2022/en/124207> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

2. Cadrul legal

Copiii refugiați se bucură de aceleași drepturi digitale ca orice alt copil din UE, teoretic consolidate de statutul lor vulnerabil. Cu toate acestea, aceste drepturi intră adesea în conflict cu legile de aplicare a migrației.

Consolidând dreptul la viață privată, prevăzut și în *art. 7 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, se poate considera că prelucrarea datelor copiilor necesită standarde mai ridicate de protecție. Pentru refugiați, acest lucru ar trebui să îi protejeze de exploatarea datelor.

În ceea ce privește *Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR)*, acesta stabilește vârsta consimțământului digital între 13 și 16 ani (în funcție de legislația statului membru). Sub această vârstă, este necesar acordul părinților, reprezentând un obstacol major pentru *minorii neînsoțiți*, care nu au tutori legali imediat după sosire. Cu toate acestea, chiar dacă minorul vine neînsoțit, autoritățile de protecție a copilului sunt contactate fie de Poliția de Frontieră sau de Inspectoratul General pentru Imigrări și Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului desemnează un reprezentant pentru acesta. Reprezentantul va da consimțământul pentru copil.

Din perspectiva „*Digital Services Act*” (*DSA*), *Actul legislativ privind serviciile digitale*, în articolul 28 sunt prevăzute obligațiile platformelor online (precum TikTok, Instagram, YouTube) care trebuie să evalueze riscurile pentru sănătatea mentală și siguranța copiilor. De asemenea, conform alin. (2) din articolul menționat, operatorilor le este interzis să folosească „*profilarea*” pentru a afișa reclame direcționate minorilor.

Chiar dacă este o normă generală, aplicabilă tuturor operatorilor de date în cazul tuturor minorilor din spațiul european, acest lucru este crucial pentru *minorii refugiați*, care sunt ținte frecvente ale *dezinformării, discursului instigator la ură și ale traficantilor care operează pe rețelele sociale*.¹⁰

Cât despre *Carta drepturilor fundamentale a UE*, aceasta garantează dreptul la educație în art. 14. Astfel, pe măsură ce educația devine digitală, s-ar putea susține tot mai mult că acest lucru implică un drept la acces digital (dispozitive și internet), deși acesta nu este încă normativizat explicit în legislația obligatorie, ci doar în câteva acte normative naționale care prevăd accesul la resurse digitale pentru elevi, spre exemplu, *art. 59 alin. (10) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările și completările ulterioare*.¹¹

¹⁰ European Union Agency for Asylum, *Vulnerability of unaccompanied children*. <https://www.euaa.europa.eu/guidance-reception-unaccompanied-children/vulnerability-unaccompanied-children> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

¹¹ Legea nr. 198 din 4 iulie 2023 a învățământului preuniversitar, publicată în M. Of. nr. 613 din 5 iulie 2023, intrată în vigoare în data de 3 septembrie 2023.

În ceea ce privește **Reforma Eurodac din anul 2024**, *Regulamentul (UE) 2024/1358 al Parlamentului European și al Consiliului*, aceasta reprezintă cel mai semnificativ risc digital pentru copiii refugiați, care nu survine doar din partea UE, ci chiar din partea statelor membre, implicate direct în protecția minorilor refugiați. Acest risc derivă din cauza faptului că prin Reforma Eurodac, Uniunea Europeană și-a extins baza de date biometrice, reducând și vârsta pentru *prelevarea obligatorie a amprentelor și a imaginilor faciale, de la 14 la 6 ani*. Ca urmare imediată, autorităților li se permite să folosească "*constrângerea proporțională*" pentru a obține date biometrice de la copii, o practică despre care grupurile pentru drepturile omului (precum UNHCR, UNICEF, OHCHR și altele) avertizează că *provoacă traume și criminalizează copiii*.¹²

Cu toate acestea, aceste date sunt folosite pentru a urmări "mișcările secundare" (de exemplu, un copil care se mută din Grecia în Germania), ajutând trasabilitatea persoanelor protejate, care au dreptul să călătorească pe teritoriul european în temeiul și condițiile protecției temporare.¹³

3. Provocări identificate în practică

Așa cum a fost arătat anterior, chiar dacă statul *digitalizează eficient frontierele*, totuși adesea **eșuează în a digitaliza sălile de clasă pentru refugiați**, ivindu-se astfel un gol de incluziune al minorilor, generat, nu doar de eșecurile în digitalizarea educațională, ci și în diverse impedimente precum: *barierele lingvistice, lipsa de spațiu în școlile gazdă, lipsa informării, dar și lipsa unor documente specifice cerute de către școlile din statele membre*.¹⁴

Un alt impediment este și **lipsa dispozitivelor**, deoarece nu există o garanție automată la nivelul UE pentru un laptop sau o tabletă pentru copiii refugiați, neexistând nici măcar pentru minorii cetățeni ai Uniunii. Accesul la astfel de dispozitive este o "*loterie a locației*", dependent de ONG-urile locale sau de finanțări specifice din partea statului sau a instituțiilor de învățământ.

De asemenea, s-ar putea pune și problema *conectivității la o rețea de internet*, deoarece, probabil în unele centre de primire (în special în zonele izolate), conexiunea Wi-Fi poate fi slabă, restricționată ori chiar inexistentă, limitând accesul copiilor la educația online și la membrii familiei aflați la

¹² International Organization for Migration, *Joint statement: Coercion of children to obtain fingerprints and facial images is never acceptable*. <https://www.iom.int/news/joint-statement-coercion-children-obtain-fingerprints-and-facial-images-never-acceptable> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

¹³ European Commission, *Fleeing Ukraine: Your rights in the EU*. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-your-rights-eu_en (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

¹⁴ UNHCR Regional Bureau for Europe et al, *THE IMPLEMENTATION OF THE TEMPORARY PROTECTION DIRECTIVE: SIX MONTHS ON* – pp 21-22 <https://data.unhcr.org/en/documents/details/96266> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

distanță. *Cu toate acestea, nu există, până la momentul redactării acestei lucrări, niciun raport al vreunei organizații în acest sens.*

Astfel, se conturează, având în vedere argumentele prezentate anterior, *dezavantajul „mobile-only”*, conform căruia mulți copii refugiați se bazează exclusiv pe un smartphone, acolo unde există unul (al unui părinte sau adult – în cazul în care este însoțit) pentru teme, punându-i într-un dezavantaj sever față de colegii cu laptopuri și internet de mare viteză acasă. Sau, mai grav, aceștia să depindă de un smartphone, dar neavând protecția unui adult.

În continuare, vor fi analizate succint câteva dintre riscurile digitale la care pot fi expuși copiii refugiați. În ceea ce privește **contrabanda digitală**, traficanții folosesc rețele sociale pentru a recruta și exploata minori pe diverse platforme online. Cu toate acestea, aceste platforme reprezintă baza minorilor refugiați pentru a beneficia de informații legate de educație sau de situația din țara de origine, fiind astfel vulnerabili la fenomenul de dezinformare. În ceea ce privește fenomenul de **cyberbullying**, copiii refugiați sunt țintiți disproporționat de *discursuri instigatoare la ură și de hărțuire* pe platformele care ar trebui să le ofere un cadru sigur.¹⁵

Totodată, un alt factor de risc îl reprezintă **exploatarea datelor** (e.g. violarea și furtul de date), deoarece minorii pot partaja *date cu caracter sensibil* în mediul online (imagini personale, locația, documente etc.) pe aplicații nesecurizate sau pe platforme online, cu speranța de a-și găsi familia, uneori poate chiar fără să-și dea seama de acțiunile lor și de gravitatea acestora sau de caracterul vulnerabil al informațiilor, riscă interceptarea de către traficanți sau de către autorități ostile.

În ciuda provocărilor, există și **modele eficiente** de protecție digitală și incluziune active în Uniunea Europeană. Un astfel de model îl reprezintă platforma digitală de învățare a limbilor străine folosită în 10 țări, fondată de **UNICEF și aplicația Akelius**.¹⁶ Această aplicație îmbină predarea față în față cu învățarea pe un dispozitiv electronic.

Mai mult, această integrare rapidă, în ciuda obstacolelor anterior menționate, a copiilor ucraineni, a arătat ce este posibil în ceea ce privește incluziunea în sistemele naționale de educație, **digitalizarea școlară**, dar și, în unele cazuri, **distribuirea de dispozitive**, ori alte măsuri care îi privesc pe minorii refugiați. Acest lucru, în opinia autorului acestei lucrări, ar putea fi folosit și în cazul refugiaților din alte țări non-UE, putându-se invoca chiar tratamentul egal între aceștia și cei ucraineni.

¹⁵ Magdalena Ratajczak & Elena Galzignato, *Migrant Children and Cyber-violence. The Problem of Hate Speech in Italy and Poland*, *Peace Human Rights Governance*, 3(3), p. 372 <https://phrg.padovauniversitypress.it/system/files/papers/PHRG-2019-3-4.pdf> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

¹⁶ UNICEF, *Learning platform supports learning continuity and social inclusion of children fleeing the war in Ukraine*. <https://www.unicef.org/eca/press-releases/learning-platform-supports-learning-continuity-and-social-inclusion-children-fleeing> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

4. Jurisprudență relevantă

În această secțiune a lucrării se vor analiza unele dintre cele mai relevante exemple jurisprudențiale la nivel regional european, unele cazuri reprezentând adevărate pietre de temelie în acordarea drepturilor solicitanților de azil și refugiaților, respectarea acestor drepturi și garanții, iar unele dintre aceste cauze stabilind chiar principii în dreptul refugiaților, aplicabile cel puțin la nivel european.

Cadrul juridic actual este definit de o tensiune permanentă și delicată între două imperative esențiale: *dreptul la viață privată și imperativul asigurării securității statului*. Această tensiune reprezintă echilibrul dinamic și fragil ce trebuie instituit între individ și autoritatea statală. Pe de o parte, statul invocă necesitatea unor măsuri de supraveghere pentru prevenirea amenințărilor la adresa securității naționale. Pe de altă parte, dreptul la viață privată protejează sfera intimă și libertatea de comunicare.

Atingerea acestui echilibru impune ca orice ingerință a statului să îndeplinească **condiții stricte de legalitate**: să fie prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim și, crucial, să fie necesară și proporțională într-o societate democratică. Jurisprudența instanțelor internaționale joacă un rol vital în menținerea acestei linii de demarcație.

Astfel, în ceea ce privește **supravegherea digitală și extragerea datelor**, **Curtea Administrativă Federală a Germaniei**, în 2023, a stabilit o demarcație clară între dreptul la viață privată și dorința statului de identificare a solicitanților de azil, prin verificarea telefoanelor mobile ale acestora, în **Cazul BVerwG 1 C 19.21**.¹⁷ Problema în acest caz era că „Birou federal german pentru migrație și refugiați” (*Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*) confisca în mod obișnuit telefoanele mobile ale solicitanților de azil (inclusiv minori) pentru a extrage date (jurnale GPS, mesaje) pentru a le verifica identitatea.

În decizia sa, instanța a decis că această *practică este ilegală ca procedură standard*. Extragerea datelor dintr-un smartphone este o invazie masivă a vieții private și se poate face doar ca **"ultimă soluție"**, când nu există nicio altă procedură mai blândă.

În jurisprudența *Curții de Justiție a Uniunii Europene* sunt de asemenea cazuri care prezintă relevanță în aplicarea regulilor Eurodac. Astfel, **cauza Schwarz vs. Stadt Bochum (CJUE, C-291/12)**¹⁸ deși este despre pașapoartele electronice care includ date biometrice, a stabilit principiul conform căruia, deși colectarea biometrică este o încălcare a vieții private, ea este legală doar dacă este strict

¹⁷ Curtea Administrativă Federală a Germaniei (în germană, *Bundesverwaltungsgericht*), Hotărârea din 16 februarie 2023 - 1 C 19.21, paragrafele 33-38 (<https://www.bverwg.de/160223U1C19.21.0>) (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

¹⁸ CJUE, Michael Schwarz v Stadt Bochum, C-291/12 (Cerere preliminară), din 17.10.2013, paragrafele 34, 40, 47, 63.

proporțională. Cu toate acestea, se poate susține că scanarea facială a unui refugiat de 6 ani (sub noile reguli Eurodac) poate fi "disproporționată".

Analizând și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului, există un caz deosebit de important în ceea ce privește **biometria și evaluarea vârstei**, respectiv utilizarea instrumentelor medicale sau digitale pentru a decide dacă un refugiat este minor sau adult. Astfel, în **Cauza Darboe și Camara c. Italia (CEDO, 2022)**¹⁹, se ridică problema unui minor neînsoțit care a fost plasat într-un centru pentru adulți după o evaluare superficială a vârstei, printr-o radiografie la încheietură. În orice caz, această procedură medicală de determinare a vârstei nu a fost făcută cu consimțământul aplicantului care se afla, la momentul solicitării de azil, în minoritate.

Astfel, în decizia Curții, aceasta a condamnat Italia, stabilind o **"prezumție de minoritate"**. Prin urmare, dacă există îndoieli, individul trebuie tratat ca un copil până la proba contrarie. Instanța a decis că procedurile nu se pot baza exclusiv pe examene medicale sau digitale (cum ar fi scanările osoase) care au marje de eroare, marje care trebuie clar stipulate în rezultatul analizei medicale.

Această „**prezumție de minoritate**”, în urma deciziei Curții, a devenit un **principiu** în cadrul procedurilor de determinare a statutului de refugiat, *conform doctrinei internaționale în domeniul dreptului refugiaților*.²⁰

În ceea ce privește dreptul la **condițiile de primire, de recepție**, în **Cauza C-79/13 a Curții de Justiție a Uniunii Europene**, din data de 27 februarie 2014, denumită și **Cauza Saciri**, în decizia sa, Curtea a decis că, atunci când statul nu poate oferi cazare sau școlarizare imediat, trebuie să ofere **alocații financiare suficiente pentru a le obține** (paragraful 46 din Decizie).

De ce această măsură nu s-ar putea aplica și „sărăciei digitale”? Astfel, dacă statul nu poate oferi un loc fizic în școală, invocând raționamentul Cauzei Saciri, ar rezulta faptul că trebuie să ofere mijloacele financiare (sau dispozitivele) pentru ca minorul (refugiat) să acceseze sistemul educațional în format digital, virtual.

¹⁹ CtEDO, Cauza Darboe și Camara c. Italia, 5797/17, din 21.07.2022, paragrafele 53, 140, 142, 155, 177, 178, 198.

²⁰ Daniel Simon & Mark Klaassen, *Age assessment and the presumption of minority as a prerequisite for effective human rights protection of asylum seekers: a discussion of Darboe and Camara v Italy*, Strasbourg Observers. <https://strasbourgobservers.com/2022/10/04/age-assessment-and-the-presumption-of-minority-as-a-prerequisite-for-effective-human-rights-protection-of-asylum-seekers-a-discussion-of-darboe-and-camara-v-italy/> (Accesat la data de 13 decembrie 2025).

5. Metode de protecție – demersuri UNHCR și rapoarte EUAA

5.1. Demersuri UNHCR

În vederea combaterii dezinformării și a discursului instigator la ură la adresa refugiaților și solicitanților de azil în mediul online, UNHCR, în iulie 2025, a prezentat un articol prin care sunt enunțate atât riscurile la care sunt expuse aceste categorii de persoane, dar și modul în care au fost dezvoltate „protecții digitale” ale acestor persoane.²¹ Cu toate acestea, lucrarea menționată nu se referă specific la un regim distinct pentru minori, ci abordează la un nivel general aceste riscuri și măsuri.

Măsurile pe care le voi prezenta în paragraful următor au fost necesar a fi instituite odată cu descoperirile unei Misiuni de Anchetă („Fact-finding mission”) a Organizației Națiunilor Unite privind situația din Myanmar, referitoare la violențele în masă împotriva minorității Rohingya, în anul 2018.²² Astfel, actele de dezinformare și instigare la ură s-au multiplicat în mediul online, iar dezvoltarea inteligenței artificiale a amplificat fenomenul. Efectele imediate se resimt în viața non-virtuală: xenofobie și violențe față de solicitanții de azil și refugiați, dar chiar și strămutarea forțată a acestor persoane.

Astfel, unul dintre cele mai importante proiecte pentru combaterea fenomenelor prezentate anterior și ale efectelor acestora este realizat de UNHCR împreună cu Departamentul Comisiei Europene pentru Protecție Civilă și Operațiuni Umanitare Europene („ECHO”). Anvergura acestui proiect excede spațiul european, deoarece prin intermediul acestuia se dezvoltă un răspuns global la manifestările de ură în mediul online.²³

Ca urmare a implementării proiectului, „rezultatele inițiale au fost promițătoare, majoritatea participanților raportând o schimbare semnificativă a percepțiilor lor față de persoanele non-sud-africane și a gradului de conștientizare privind manipularea online.”²⁴ În continuare, ar urma dezvoltarea unei versiuni digitale a proiectului și lansarea unei competiții pe unele platforme de socializare „care să încurajeze utilizatorii să creeze și să posteze propriul conținut de tip *pre-bunking* (n.r. demontare preventivă a dezinformării), promovând astfel solidaritatea cu refugiații”.²⁵

²¹ Kristy Siegfried, UNHCR, *How can we protect refugees from growing digital threats?* <https://www.unhcr.org/news/stories/how-can-we-protect-refugees-growing-digital-threats> (Accesat la data de 26 februarie 2026).

²² Human Rights Council, *Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar. In Thirty-ninth Session* (pp 3–19). https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_64.pdf (Accesat la data de 26 februarie 2026).

²³ Idem 21.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

De asemenea, Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite iterează în repetate rânduri importanța parteneriatelor cu alte entități pentru combaterea fenomenelor de dezinformare și instigare la ură. Așadar, ECHO, în parteneriat cu UNHCR, a finanțat un set de instrumente pentru a consolida integritatea informațiilor din mediul online („Information Integrity Toolkit”), „conceput pentru a ajuta lucrătorii umanitari să înțeleagă, să răspundă și să contribuie la prevenirea impactului nociv al riscurilor la adresa integrității informației pe platformele digitale – precum informațiile eronate, dezinformarea și discursul instigator la ură – printr-o abordare coerentă.”²⁶

5.2. Rapoartele EUAA

În ceea ce privește lucrările Agenției Uniunii Europene pentru Azil, nici în acest sens nu este analizată în mod distinct protecția minorilor refugiați, ori solicitanți de azil. În unul dintre cele mai recente rapoarte ale sale, din 11 septembrie 2025, EUAA prezentat o actualizare a situației privind transformarea digitală în sistemele de azil și recepție, dezvoltările tehnologice în statele membre, dar și planurile viitoare în materia digitalizării.²⁷

Într-adevăr, rezultatele și progresele tehnologice sunt lăudabile și reprezintă o facilitare a accesului în sistemul de azil sau recepție pentru persoanele vulnerabile, însă este de neconceput ca singura provocare identificată în raport să fie „barierele”, lingvistice sau care țin de îndemânările tehnologice ale persoanelor, care împiedică accesul solicitanților de azil la acest sistem. Astfel, Agenția ignoră complet pericolele, ori chiar potențialele amenințări, la care sunt expuse aceste categorii de persoane vulnerabile în mediul digital.²⁸

Această instituție a luat cunoștință de unele pericole digitale, exempli gratia proliferarea atacurilor cibernetice asupra infrastructurii digitale a tehnologiilor și sistemelor de azil sau recepție, platforme digitale restricționate geo-spațial, dar și dificultățile organizațiilor de a-și securiza sistemele care procesează date ale solicitanților de azil sau ale refugiaților.²⁹ Din nou, actele de dezinformare sau instigare la ură în mediul online la care ar putea fi expuse persoanele strămutate forțat sunt ignorate de către EUAA.

²⁶ UNHCR, *A UNHCR guide to strengthening information integrity on digital platforms* <https://www.unhcr.org/handbooks/informationintegrity/> (Accesat la data de 26 februarie 2026).

²⁷ Central Agency for the Reception of Asylum Seekers (COA) International Knowledge Platform, *Digital transformation of asylum and reception systems. Situational Update, Issue No 23*, pp 3 – 10 https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2025-09/2025_digitalisation_asylum_reception_EN.pdf (Accesat la data de 26 februarie 2026).

²⁸ Ibidem.

²⁹ European Union Agency for Asylum, *The Future of International Protection in the EU+ in the Next 10 Years. Comprehensive Report*. https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2023-02/2022_12_EUAA_Scenarios_Analysis_Comprehensive_Report_EN.pdf (Accesat la data de 26 februarie 2026).

Astfel, digitalizarea sistemelor de azil sau recepție este făcută fără a asigura în integralitate protecția digitală, ceea ce este îngrijorător într-o perioadă de maxim apogeu al dezvoltării tehnologiei. *Să fie această „digitalizare în masă” doar o aparență fără substanță?*

Concluzii

În concluzie, deși cadrul normativ european actual, de la convențiile internaționale clasice până la activarea istorică a Directivei privind protecția temporară în contextul crizei din Ucraina, oferă o bază solidă pentru recunoașterea statutului juridic și siguranța fizică a minorilor refugiați, realitatea contemporană impune *extinderea acestui concept de protecție și în sfera virtuală*.

Vulnerabilitatea specifică a acestui grup demografic nu dispare odată cu trecerea frontierei fizice, ci continuă în mediul online, motiv pentru care este imperativ necesar ca politicile Uniunii Europene să integreze garanții explicite de **protecție digitală**, de la securitatea datelor până la accesul la educație online, *adaptând astfel răspunsul umanitar la provocările tehnologice ale prezentului*.

Bibliografie

Resurse tipărite

1. UNHCR, *Manual privind procedurile și criteriile pentru determinarea statutului de refugiat și principii directe privind protecția internațională - în baza Convenției din 1951 și a Protocolului din 1967 privind statutul refugiaților*, Reeditare, 2019, Geneva.
2. Daniela-Anca Deteșeanu, *Drept internațional umanitar și al refugiaților*, Editura Hamangiu, 2024, București.

Resurse digitale

1. <https://emergency.unhcr.org/protection/legal-framework/prima-facie-approach-recognition-refugee-status>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
2. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj?locale=ro>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
3. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/asylum-eu/temporary-protection_en, accesat la data de 13 decembrie 2025.
4. <https://doi.org/10.2847/236187>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
5. <https://www.unhcr.org/news/stories/refugees-or-migrants-how-word-choices-affect-rights-and-lives>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
6. <https://data.unhcr.org/ar/documents/download/92243>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
7. <https://www.refworld.org/policy/strategy/unhcr/2022/en/124207>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
8. <https://www.euaa.europa.eu/guidance-reception-unaccompanied-children/vulnerability-unaccompanied-children>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
9. <https://www.iom.int/news/joint-statement-coercion-children-obtain-fingerprints-and-facial-images-never-acceptable>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
10. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-your-rights-eu_en, accesat la data de 13 decembrie 2025.
11. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/96266>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
12. <https://phrg.padovauniversitypress.it/system/files/papers/PHRG-2019-3-4.pdf>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
13. <https://www.unicef.org/eca/press-releases/learning-platform-supports-learning-continuity-and-social-inclusion-children-fleeing>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
14. <https://www.bverwg.de/160223U1C19.21.0>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
15. <https://strasbourgobservers.com/2022/10/04/age-assessment-and-the-presumption-of-minority-as-a-prerequisite-for-effective-human-rights-protection-of-asylum-seekers-a-discussion-of-darboe-and-camara-v-italy/>, accesat la data de 13 decembrie 2025.
16. <https://www.unhcr.org/news/stories/how-can-we-protect-refugees-growing-digital-threats>, accesat la data de 26 februarie 2026.
17. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_64.pdf, accesat la data de 26 februarie 2026.
18. <https://www.unhcr.org/handbooks/informationintegrity/>, accesat la data de 26 februarie 2026.
19. https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2025-9/2025_digitalisation_asylum_reception_EN.pdf, accesat la data de 26 februarie 2026.

20. https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2023-02/2022_12_EUAA_Scenarios_Analysis_Comprehensive_Report_EN.pdf, accesat la data de 26 februarie 2026.

Regimul juridic aplicabil succesiunilor ierarhilor și monahilor Bisericii Ortodoxe Române

Legal Aspects Regarding the Inheritance of Bishop and Monks of the Romanian Orthodox Church

Le régime juridique applicable aux successions des évêques et moines de l'Église Orthodoxe Roumaine

Theodor-Cristian NIȚĂ – anul IV, grupa 418, IF

coordonator: prof. univ. dr. Corneliu-Liviu POPESCU

Rezumat: Încă din perioada împăratului Iustinian, Biserica Creștină a căutat să își sporească averea prin instituirea unui regim special al succesiunii aplicabil ierarhi și monahi. Cadrul juridic postdecembrist a succesiunii ierarhilor și monahilor în cadrul Bisericii Ortodoxe Române a cunoscut două etape normative distincte. Vechiul Statut din 1949, cu forță juridică de lege, instituia eparhia sau mănăstirea ca succesori privilegiați. Noul Statut din 2008 transformă eparhia în succesor unic al ierarhilor și elimină dreptul de a dispune *mortis causa*. Totuși, fiind recunoscut prin hotărâre a guvernului, aplicabilitatea sa este contestabilă, deoarece nu poate deroga valid de la normele Codului civil.

Cuvinte-cheie: succesiune anomală, moștenirea ierarhilor și monahilor, dreptul Bisericii de a moșteni

Abstract: Since the time of Emperor Justinian, the Christian Church has sought to increase its wealth by establishing a special succession regime applicable to bishops and monks. The post-communist legal framework regarding the inheritance of bishops and monks within the Romanian Orthodox Church has undergone two distinct normative stages. The old Statute of 1949, with the force of law, established the diocese or monastery as privileged successors. The new Statute of 2008 transforms the diocese into the sole successor of bishops and eliminates the right to dispose *mortis causa*.

However, being recognized by Governmental Decision, its applicability is questionable, as it cannot validly derogate from the rules of the Civil Code.

Keywords: irregular succession, inheritance of hierarchs and monks, the Church's right to inherit

Résumé: Depuis l'époque de l'empereur Justinien, l'Église chrétienne a cherché à accroître sa fortune en instaurant un régime spécial de succession applicable aux hiérarques et aux moines. La réglementation postcommuniste de la succession des évêques et des moines au sein de l'Église Orthodoxe Roumaine a connu deux étapes normatives distinctes. L'ancien statut de 1949, ayant force de loi, instituait le diocèse ou le monastère comme successeurs privilégiés. Le nouveau statut de 2008 transforme le diocèse en successeur unique des évêques et supprime le droit de disposer *mortis causa*. Cependant, étant reconnu par règlement gouvernementale, son applicabilité est contestable, car il ne peut déroger valablement aux règles du Code civil

Mots-clé : succession anormales, héritage des hiérarques et des moines, droit de succession de l'Église

1. Introducere

De la începuturile omenirii, omul s-a confruntat constant cu două probleme: nevoile sale materiale și moartea. Tocmai din acest motiv Biserica, care nu există în lipsa oamenilor care o formează, a căutat diverse metode prin care să își sporească patrimoniul și să se preocupe de persoanele care au trecut pe lumea cealaltă.

După scrisorile de la Milano ale coîmpăraților Constantin cel Mare și Licinius din 313, Biserica, proaspăt intrată în legalitate, a dobândit acces la noi instrumente juridice prin care să se administreze. Din acest moment a început să fie posibilă preocuparea concomitentă pentru cele două constante umane, moștenirea fiind un mod al agonisirii avutului bisericesc pentru a servi satisfacerii nevoilor clerului și nu numai. La început exista doar moștenirea testamentară care a cunoscut mai multe forme, una dintre ele fiind testamentul pentru scopuri pioase. În aceste legate nu erau desemnați moștenitori persoane determinate sau biserici anume ci se opta pentru formule

vagi, moștenirea fiind lăsată lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Duhului Sfânt, sfinților, îngerilor sau Bisericii în general.¹

Legislația ulterioară, bizantină, restrânge drepturile succesoriale ale colateralilor ordinari, în cadrul succesiunii legale, moștenirea fiind deferită Bisericii. Astfel a apărut pentru prima dată Biserica în calitate de moștenitor legal. Reformele împăratului Iustinian aduc reglementarea în materie la o formă apropiată de cea modernă, în sensul restrângerii dreptului ierarhilor și monahilor de a testa în favoarea altcuiva decât în favoarea eparhiilor și mănăstirilor de care aparțin.²

În prezent, statutul Bisericii Ortodoxe Române (BOR) prevede în capitolul denumit *Dispoziții privind dreptul de succesiune al ierarhilor și al monahilor* modul în care își dorește să reglementeze ce se întâmplă cu patrimoniul acestora după decesul lor. Cu toate acestea, reglementarea actuală ridică probleme de tehnică legislativă care pun sub semnul întrebării aplicabilitatea acestora, existând în practică două opinii: prima opinie susține că statul BOR este pe deplin aplicabil, în virtutea recunoașterii statale prin HG 53/2008³, iar cealaltă propune teza conform căreia reglementările în materie succesorală prezente în statut nu sunt aplicabile din cauza forței juridice inferioare a instrumentului folosit pentru adoptare.

Trebuie menționat că în organizarea Bisericii Ortodoxe Române ierarhii sunt, de asemenea, monahi. Distincția făcută pe parcursul acestei lucrări apare din cauza regimului juridic diferit privind succesiunea monahilor care nu sunt ierarhi și cea a ierarhilor.

2. Perioada supraviețuirii vechiului statutului BOR din 1949

2.1. Reglementarea propriu-zisă

Înainte de adoptarea statului Bisericii Ortodoxe Române din 2008, aprobat prin HG 53/2008, funcționarea și organizarea acesteia era reglementată de statutul adoptat în anul 1949, denumit în continuare *vechiul Statut*. Recunoașterea din partea statului a fost realizată prin Decretul nr. 233/1949⁴ al Prezidiului Marii Adunări Naționale, un act cu forță juridică de lege⁵.

¹ Ioan Flocă, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească Vol. I*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990, București, p. 269

² I. Flocă, *Idem.*, pp. 467-469

³ HG 53/2008 publicată în Monitorul Oficial nr. 50 din 22 ianuarie 2008

⁴ Publicat în Monitorul Oficial din 1949

⁵ Corneliu-Liviu Popescu, *Raporturile dintre Stat și Biserică*, publicată în revista *Dreptul*, nr.11/1992, Editura Uniunii Juriștilor din România, 1992, București p. 14.

În concret, articolele 194-196 din vechiul Statut instituie regulile aplicabile succesiunii ierarhului sau monahului decedat. Astfel, eparhia ierarhului devine moștenitor cu vocație universală și rezervatar cu o cotă de 1/2 din masa succesorală. În același timp, biblioteca ierarhului și obiectele de cult ale acestuia nu fac parte din masa succesorală și se moștenesc în întregime de către eparhie. În contrast, toate bunurile monahilor aduse în mănăstire la data intrării în starea monahală precum și toate bunurile dobândite în timpul vieții monahale revin în totalitate mănăstirii din care fac parte.

2.2. Efectele reglementării

În ceea ce privește dreptul de a testa, se poate observa o distincție între ierarhi și monahi. În situația celor dintâi textul recunoaște dreptul ierarhului de a lăsa un testament, stabilind însă o cotă disponibilă de 1/2 în favoarea moștenitorilor testamentari. În ceea ce privește monahii, s-a optat pentru un regim restrictiv, dreptul lor de a testa fiind eliminat complet. Motivul principal se regăsește în unul dintre principiile vieții monahale, mai exact cel al sărăciei, care cere de la viitorul monah să doneze toate bunurile sale de valoare înainte de intrarea în mănăstire.⁶

Textele vechiului Statut conferă vocație la moștenirea legală unei alte persoane juridice, în afară de stat⁷ atât în cazul ierarhilor cât și în cazul monahilor. Eparhia, respectiv mănăstirea ocupă un loc principal în devoluțiunea legală, spre deosebire de stat care are vocație succesorală doar în ipoteza unei moșteniri vacante.

În temeiul reglementărilor articolului 194 din vechiul Statut, eparhia este moștenitor universal al ierarhului și rezervatar cu o rezerva ce reprezintă o jumătate din masa succesorală. Astfel, în cazul în care se află în concurs cu moștenitorii legali sau testamentari ai defunctului eparhia va beneficia de rezervă în cuantumul anterior menționat din masa succesorală, și totodată culege bunurile enumerate în articolul 195, care îi revin în întregime⁸.

Trebuie remarcată imprecizia reglementării bisericești care folosește termenul de „moștenitori sezinari”. Având în vedere data adoptării vechiului Statut, se impune raportarea la reglementarea din vechiul Cod Civil (abreviat VCC) ceea ce duce la identificarea incongruenței dintre categoria moștenitorilor rezervatari și cea a celor sezinari. Din această cauză, doctrina a identificat cel puțin 3 metode diferite în ceea ce privește devoluțiunea legală. Prima, deja menționată, poziționează eparhia în vârful ierarhiei claselor de moștenitori, care va beneficia întotdeauna de o cotă de 1/2 din masa succesorală, rezerva sa fiind prioritară în fața celorlalți moștenitori. Conform art. 841 VCC, în cazul în care defunctul avea 3 copii, aceștia beneficiau împreună de o rezerva de 3/4 din masa

⁶ Ioan Gabriel Pătrașcu, *Regimul juridic al bunurilor membrilor cultelor*, în Buletinul Notarilor Publici nr. 3/2011, editura Notarom, 2011, București, p. 4

⁷ Ioan Popa, *Drept civil Moșteniri și liberalități*, ediția 2, Editura Solomon, 2022, București, p. 37

⁸ Ibidem

succesorală. Pe baza acestui articol se poate construi un exemplu în care eparhia vine în concurs cu trei copii ai lui *de cuius* și un legatar universal. În acest caz soluția ar fi acordarea întregii rezerve eparhiei, exheredarea parțială a descendenților care vor primi împreună 1/2 din masa succesorală în loc de trei pătrimi și reducerea totală a legatului.⁹

O altă variantă de calcul menține efectele juridice ale legatului urmând raționamentul următor: după acordarea cotei de 1/2 din masa succesorală eparhiei, moștenitorii rezervatari culeg 3/4 din jumătatea rămasă, iar restul va rămâne legatarului.¹⁰ Această variantă este susținută de ultima teză a articolului 194 a vechiului Statut.

Ultima variantă de calcul identificată folosește o metodă sistematică de interpretare raportându-se la articolul 196 din vechiul Statut. Astfel, eparhia ar fi considerată singurul moștenitor legal, înlăturând toate celelalte clase de moștenitori, rezerva fiind aplicabilă doar în cazul existenței unui testament¹¹. Rezultatul din exemplul folosit anterior ar fi împărțirea masei succesorale în două jumătăți, una pentru eparhie și cealaltă pentru legatar, concomitent cu exheredarea totală a descendenților.

Apreciez că prima metodă prezentată este cea corectă întrucât menține în cea mai extinsă formă cota cuvenită celorlalte categorii de moștenitori rezervatari, respectând principiul reducățiunii liberalităților excesive.

În cazul monahilor regimul este mult mai simplu, articolul 196 din vechiul Statut instituind mănăstirea ca succesor unic în ceea ce privește „averea monahilor și monahiilor adusă cu dâșii în mănăstiri, ca și cea dobândită în orice mod în timpul monahismului”. În concret, aceasta reprezintă totalitatea bunurilor unei persoane, ceea ce înseamnă că întreaga masă succesorală va reveni mănăstirii, iar toți ceilalți moștenitori vor fi exheredați.

2.3. Aplicabilitatea normelor

După cum am arătat mai sus, acest statut a fost adoptat printr-un act normativ cu forță de lege, mai exact prin Decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale, motiv pentru care, prin acest act, se poate deroga în mod valabil de la dispozițiile comune ale vechiului Cod Civil, în cazul acestui statut se va aplica principiul *specialia generalibus derogant*. Mai mult, calitatea de moștenitor a eparhiilor și mai ales a mănăstirilor a fost recunoscută de jurisprudența¹² și doctrina¹³ contemporană.

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

¹¹ <https://legeaz.net/dictionar-juridic/sucesiune-bunuri-ierarhi-monahi>, accesat la data de 24 februarie 2026

¹² Curtea Supremă de Justiție, secția civilă, decizia nr. 1290 din 24 mai 1991, în Dreptul nr. 6/1992, Editura Uniunii Juriștilor din România, 1992, București, p. 86

¹³ I. Floca, *op. cit.*, p. 269

Așadar, în perioada în care a fost în vigoare Decretul nr. 233/1949, regimul a fost unul legal și deplin aplicabil. În prezent, aceste reglementări se pot aplica în cazul unei succesiuni deschise sub imperiul vechiului Statut și încă nedezbătute.

3. Perioada statutului actual

3.1. Reglementarea propriu-zisă

Odată cu apariția Legii nr. 489/2006¹⁴ privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor s-a impus adoptarea unui nou statut al Bisericii Ortodoxe Române. Așa apare Hotărârea Guvernului nr. 53/2008 care recunoaște Statutul BOR din 16 ianuarie 2008, denumit în continuare noul Statut.

Reglementarea succesiunii ierarhilor sau monahilor se află în partea a IV-a a noului Statut, în capitolul intitulat „Dispoziții privind dreptul de succesiune al ierarhilor și monahilor”. Lăsând la o parte denumirea nefericită, care ar face un cititor să creadă că sunt reglementate cotele pe care un ierarh sau un monah ar putea să le dobândească în cadrul dezbaterii succesiunii autorului lor, articolele 195-197 aduc o mică schimbare. Mai exact este vorba despre cazul ierarhilor pentru care devine succesor unic eparhia, exact ca mănăstirea în cazul monahilor. Această modificare normativă dă legitimitate metodei a treia de calcul prezentate în capitolul anterior. Spre deosebire de ierarhi, regimul monahilor rămâne neschimbat.

3.2. Efectele în principiu ale reglementării

În privința dreptului de a testa, noul Statut nu mai recunoaște ierarhilor posibilitatea de a lăsa legate, dreptul lor fiind complet anihilat. Același principiu se aplică și monahilor.¹⁵

După cum am anticipat, nu se mai pune problema împărțirii masei succesoriale a unui ierarh decedat, între eparhie și alți moștenitori, întrucât noua reglementare îi exheredează complet pe aceștia din urmă în favoarea eparhiei¹⁶. Pentru a suplini textul, articolul 55 alin. (4) din Regulamentul administrării bunurilor bisericești din 2019 adoptat prin Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române nr. 6332/2019 din 19 iunie 2019 prevede obligația ierarhilor și monahilor de a lăsa „prin act autentic [...] eparhiei sau mănăstirii bunurile mobile și imobile dobândite în timp ce au fost slujitori ai Bisericii, cu excepția bunurilor personale (i.e. de uz personal), care nu au fost obținute din banii Bisericii, de la slujitori sau credincioșii Bisericii”. Așadar, din perspectiva noului Statut, discuția referitoare la reglementarea succesiunii monahilor este aceeași ca cea corespunzătoare vechiului

¹⁴ Publicată în Monitorul Oficial nr. 11 din 8 ianuarie 2007

¹⁵ I. Popa, *op. cit.*, p. 39

¹⁶ *Idem*, p.38

Statut.

Noutatea reglementării este dată de art. 196 din noul Statut. Acesta prevede, în plus față de vechea reglementare, faptul că bunurile monahilor, care revin mănăstirii, „nu pot face obiectul revendicărilor ulterioare”. Interpretarea strictă a textului duce la ideea că terții ar fi blocați *de plano* să recurgă la mecanismul acțiunii în revendicare, indiferent de modul în care monahul și apoi mănăstirea ar fi dobândit bunul.¹⁷ Această interpretare a textului îl face incompatibil cu garanțiile constituționale privind dreptul de proprietate¹⁸, motiv pentru care doctrina¹⁹ a propus o interpretare alternativă. Astfel, sintagma de „revendicare” s-ar referi, în realitate, la revocarea liberalităților făcute mănăstirii prin acte între vii sau *mortis causa*. Efectul ar fi irevocabilitatea donațiilor făcute monahului anterior intrării sale în viața călugărească deoarece mănăstirea ar culege aceste bunuri fie în temeiul obligației viitorului monah de a dona mănăstirii bunurile sale fie ca succesor.

3.3. Aplicabilitatea normelor

Problema principală privind aplicabilitatea noului Statut în materia succesiunii este modul în care a dobândit recunoaștere statală, mai exact prin Hotărârea Guvernului nr. 53/2008. Legea și celelalte acte cu forță juridică egală, sunt acte normative primare, ceea ce înseamnă că toate celelalte acte normative, cu excepția Constituției, au forță juridică inferioară²⁰. Astfel, conform art. 108 din Constituția României, hotărârile ale guvernului se emit pentru organizarea executării legilor.

Având în vedere că printre dispozițiile din noul Codul Civil nu se regăsesc norme care să permită derogarea de la regimul legal al succesiunii altfel decât prin legat, ar fi fost nevoie de o normă cu forță juridică cel puțin egală Codului Civil pentru reglementarea situației ierarhilor și monahilor, așa cum prevede art. 59 din Legea nr. 24/2000 privind tehnica legislativă. Or, în cazul nostru, regimul succesiunii ierarhilor și monahilor a intrat în dreptul intern prin recunoașterea făcută printr-un act cu forță infralegală, noul Statut dobândind forță juridică a unei hotărâri ale guvernului. Ca urmare, nu se poate admite aplicabilitatea sa peste reglementarea Codului Civil. Deși, la prima vedere, pare că ne aflăm în cazul unei norme speciale, nu putem admite derogarea din cauza motivului enunțat anterior precum și datorită faptului că noul Cod Civil a fost adoptat ulterior statutului. Doctrina²¹ reclamă tăcerea codului civil în privința integrării normelor derogatorii religioase ca o acceptare tacită a lor. Acest argument nu poate fi primit tocmai din cauza aceluiași argumente enunțate anterior. În acest caz, tăcerea normei în privința succesiunii ierarhilor și monahilor reprezintă, pur și simplu, neînsușirea legiuitorului a acestor norme în sistemul succesiunii reglementate de NCC având ca efect

¹⁷ Liviu-Marius Harosa, *Bunurile temporale ale Bisericii, Regimul juridic al bunurilor aparținând Bisericii*, Vol. I, Editura Universul Juridic, 2011, București, p. 337

¹⁸ I. Popa, *op. cit.*, p.39

¹⁹ L.M. Harosa, *op. cit.*, p. 338

²⁰ Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, ediția 4, Editura C.H. Beck, 2012, București, p. 170

²¹ L.M. Harosa, *op. cit.*, p. 339

inaplicabilitatea normelor bisericești. Acest aspect este recunoscut implicit și de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române care, printr-o hotărâre din februarie 2012, a identificat problema ridicată de nerecunoașterea NCC a reglementării bisericești și a impus monahilor și ierarhilor să doneze averea lor mănăstirii sau eparhiei din care fac parte sau să o lase drept moștenire prin testament.

Cu toate acestea, statutul se bucură de prezumția de legalitate corespunzătoare actelor administrative cu caracter normativ. Acest lucru conduce la o practica notarială nefericită din cauza căreia mănăstirile și eparhiile obțin certificate de moștenitor prin derogare de la normele Codului Civil. Astfel, în cazul unei mase succesoriale care cuprinde un imobil obținut printr-un contract de întreținere, mănăstirea a moștenit atât bunul cât și obligația corelativă de întreținere.²² În același timp, li se recunoaște moștenitorilor legali dreptul de a fi citați și de a contesta în fața notarului dreptul de moștenire al mănăstirii.²³ În acest caz, notarul public va suspenda dezbateră succesiunii și va îndrepta succesiunii către instanță.

Deși se admite că HG 53/2008 și noul Statut se bucură de prezumția de legalitate, consider că notarul public poate, în mod valabil să ignore dispozițiile cuprinse în noul Statut și să procedeze la dezbateră moștenirii conform dreptului comun.

Jurisprudența²⁴ arată că instanțele consideră certificatele de moștenitor aferente succesiunii legale emise în temeiul noului Statut BOR ca fiind legale. În decizia citată, instanța a susținut că reclamantul ar trebui să ceară suspendarea procesului civil pentru a ataca în contencios-administrativ noul Statut ca abia apoi să poată obține anularea certificatului și o nouă dezbateră a moștenirii. Instanța civilă a considerat că nu este în măsură să răstoarne prezumția de legalitate pentru anularea certificatului de moștenitor, fără anularea actului normativ în sine.

În ceea ce privește testamentele, discuția este asemănătoare în sensul că, în principiu, noul Statut nu poate, în mod valabil, să anihileze dreptul de a testa a monahilor și ierarhilor. Astfel, pentru a evita problemele care reies din succesiunea legală, opțiunea cea mai bună a membrilor Bisericii este să testeze. Însă, apare problema obligației ierarhilor de a lăsa eparhiei bunurile lor și cea a principiului sărăciei aferent monahilor care pare să limiteze din nou dreptul lor de a dispune de propriile bunuri. Conform hotărârii Sfântului Sinod amintită mai sus, această obligație are scopul de a preveni situația în care moștenitorii legali ar culege moștenirea. Din nefericire pentru Biserică, această măsură nu este perfectă deoarece, în ipoteza existenței unor moștenitori rezervatari, aceștia vor culege rezerva.

²² Doina Rotaru (coord.), *Transmisiunea succesorală legală operează în temeiul Codului civil, dar există reglementări derogatorii în legi speciale*, în *Culegere de practica notarială – Spețe comentate*, Vol. XI, Editura Notarom, 2024, București, p. 133,134

²³ Doina Rotaru (coord.), *Defunctul a fost stareț al unei mănăstiri. Reguli aplicabile succesiunii*, în *Culegere de practica notarială – Spețe comentate*, Vol. II, Editura Notarom, 2014, București, p. 258

²⁴ Judecătoria Pitești, decizia 1990 din 30 martie 2023 disponibil la <https://www.rejust.ro/juris/7272d6g47> accesat la data de 25 februarie 2026

În realitate, patrimoniul membrilor Bisericii este reglementat doar de dreptul laic, obligațiile bisericești având doar un caracter moral.²⁵ Din această cauză, singurele sancțiuni pe care le poate suferi monahul sau ierarhul sunt cele specifice dreptului bisericesc și mâniei divine. Mai mult, Codul Civil nu prevede posibilitatea de a deroga de la normele privind testamentul prin convenție, așadar nu se poate susține că prin intrarea în Biserică, și deci prin aderarea la noul Statut BOR și la celelalte regulamente bisericești, monahul sau ierarhul renunță la drepturile sale stabilite prin lege.

În realitate, având în vedere stilul de viață specific monahilor și ierarhilor, care se învârt în jurul principiilor sărăciei și castității, sfera succesibililor legali care ar avea un interes în averea lăsată în urmă de către membrii bisericii este limitată. În general este vorba despre colaterali, privilegiați sau nu, care nu consideră oportun să acționeze împotriva bisericii pentru o masă patrimonială cu valoare redusă. Doar excepțiile de la această regulă generează puțină practică judiciară contencioasă.

Concluzii

Așadar, actuala reglementare a succesiunii ierarhilor și monahilor, cuprinsă în noul Statut al Bisericii Ortodoxe Române, suferă de deficiențe de ordin juridic nu doar în ceea ce privește forța sa legală. Pe controversa generată de dispozițiile articolului 196 din noul Statut, privind imposibilitatea utilizării unei acțiuni în revendicare, păcatul principal al acestui Statut constă în neglijența legiuitorului atât la adoptarea Legii Cultelor cât și a noului Cod Civil, dar și a puterii executive în verificarea statutului.

Neconcordanțele Statutului cu ansamblul normativ laic puteau fi îndreptate prin mai multe metode. Dacă statul ar fi vrut recunoașterea succesiunii anormale în această formă ar fi putut să se folosească de un instrument cu forță juridică de lege sau să acorde prin Codul Civil posibilitatea de a reglementa și alte forme ale succesiunii. Dacă nu ar fi vrut să admită această formă de succesiune, varianta corectă ar fi fost restituirea spre modificare a Statutului pentru conținutul său contrar legii.

Vechiul Statut prezintă propriile particularități, în special în ceea ce privește neclaritatea regulilor aplicabile devoluțiunii legale, însă este un regim care derogă mult mai puțin de la dreptul comun și care poate să o facă în mod valabil, mulțumită consacării sale printr-un act cu forță juridică de lege, spre deosebire de actualul Statut.

²⁵ I. G. Pătrașcu, *op. cit.*, p. 6

Trebuie menționat că un astfel de regim special respectă pe deplin canoanele Bisericii. Din perspectiva dreptului bisericesc, dreptul comun în materie este reprezentat de regimul succesoral aplicabil monahilor, iar statutul de ierarh, suplimentar față de cel de monah, determină în sistemul ambelor statute identificarea unor norme speciale, aplicabile succesiunilor ierarhilor.

În niciun caz nu se poate susține că o astfel de reglementare are un scop ilicit. Istoria ne arată că, într-o formă sau alta, dreptul special de succesiune al eparhiilor și mănăstirilor a supraviețuit peste o mie de ani, inclusiv în perioada regimului totalitar comunist din România, respectând cerințele legii vremii. Nu există niciun motiv pentru care nevoia Bisericii de a institui un regim special în privința moștenirii și reglementarea corectă din punct de vedere juridic nu pot coexista.

Concluzionând, vechiul Statut BOR are o aplicabilitate redusă din cauza timpului care a curs de la ieșirea sa din vigoare, dar se pot identifica cazuri în care problemele pe care le pune să se găsească în prezent în fața unei instanțe, în timp ce noul Statut, din cauza neajunsurilor sale de natură legislativă, nu ar trebui să se aplice în privința regimului succesoral special pe care îl reglementează.

Bibliografie:

Resurse tipărite:

1. Ioan Floca, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, Vol. I și II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990, București;
2. Corneliu-Liviu Popescu, *Raporturile dintre Stat și Biserică*, publicată în revista *Dreptul*, nr.11/1992, Editura Uniunii Juriștilor din Romania, 1992, București ;
3. Ioan Gabriel Pătrașcu, *Regimul juridic al bunurilor membrilor cultelor*, în *Buletinul Notarilor Publici* nr. 3/2011, editura Notarom, 2011, București ;
4. Ioan Popa, *Drept civil Moșteniri și liberalități*, ediția 2, Editura Solomon, 2022, București;
5. Liviu-Marius Harosa, *Bunurile temporale ale Bisericii, Regimul juridic al bunurilor aparținând Bisericii Vol. I*, Editura Universul Juridic, 2011, București;
6. Nicolae Popa, *Teoria generală a dreptului*, ediția 4, Editura C.H. Beck, 2012, București;
7. Doina Rotaru (coord.), *Transmisiunea succesorală legală operează în temeiul Codului civil, dar există reglementări derogatorii în legi speciale*, în *Culegere de practica notarială – Spețe comentate*, Vol. XI, Editura Notarom, 2024, București,;
8. Doina Rotaru (coord.), *Defunctul a fost stareț al unei mănăstiri. Reguli aplicabile succesiunii*, în

Culegere de practica notarială – Spețe comentate, Vol. II, Editura Notarom, 2014, București;

9. Curtea Supremă de Justiție, secția civilă, decizia nr. 1290 din 24 mai 1991, în Dreptul nr. 6/1992, Editura Uniunii Juriștilor din România, 1992, București .

Resurse digitale:

1. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/sucesiune-bunuri-ierarhi-monahi>, accesat la data de 24 februarie 2026;
2. Judecătoria Pitești, decizia 1990 din 30 martie 2023 prin <https://www.rejust.ro/juris/7272d6g47> accesat ultima dată la 25 februarie 2026.

